ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ

14. ULUSLARARASI

DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

20-22 EKİM 2022 / ALANYA

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

ALKÜY
ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
No: 003

ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ

14. ULUSLARARASI DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

20-22 EKİM 2022 / ALANYA

BİLDİRİ ÖZETLERİ

ALKÜY
ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
No: 003

TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI
unesco Türkiye Milli Komisyonu
TÜRKSOY ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ TEŞKİLATI
INTERNATIONAL ORGANIZATION OF TURKIC CULTURE
RTÜK RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU
TİKA
YTB
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
TÖMER

14. ULUSLARARARASI DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

20-22 Ekim 2022

Alanya / ANTALYA

14. ULUSLARARASI DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

20-22 Ekim 2022

Alanya / ANTALYA

Editörler

Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR

Dr. Ramazan ERYILMAZ

Kapak Tasarım

Öğr. Gör. Taner YAPKU

e-ISBN: 978-60 -74581-3-1

Dağıtım

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Yayınları

Genel ağ: dunyadiliturkce.alanya.edu.tr

Elmek: dunyadiliturkce@alanya.edu.tr

Telefon: +90 242 510 60 60

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER……1
KURULLAR 22
SEMPOZYUM PROGRAMI 38
BİLDİRİ ÖZETLERİ 94
MEMLÛK TÜRKÇESİNİN TÜRK DİLİ TARİHİNDEKİ YERİ 94
Doç. Dr. Abdulkadir ÖZTÜRK
TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN ÜST DÜZEY DÜŞÜNME BECERİLERİNİ KULLANARAK ÇOKTAN SEÇMELİ SORU HAZIRLAMA YETERLİKLERİ 95
Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL
Zekiye YILDIRIM SUNA
Doç. Dr. Ahmet BENZER
DİL GÜMRÜĞÜ .....
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ADIGÜZEL 96
TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ SINIF YÖNETİMİ YETERLİKLERİNİN İNCELENMESİ 97
Doç. Dr. Ahmet AKÇAY
Dr. Öğr. Üyesi Serdar SAFALI
Doç. Dr. Akif HAŞILOĞLU
"GECELERİ KALKAR KALKAR AĞLARIM" İSİMLİ GURBET HAVASININ SÖZLERİNDE KULLANILAN HANÇERE TEKNİĞİ 98
Ahmet Ali SELÇUK
Şevval DAĞ
Öğr. Gör. Dr. M. Hanifi KERVANCIOĞLU
MAHTUMKULU'NUN TÜRKMEN AYDINLANMASINA KATKISI 99
Prof. Dr. Ahmet BURAN
BİRLİKTELİK KİMLİĞİ BAKIMINDAN ELAZIĞ'DAKİ İKİ DİLLİ BİREYLERİN ETNİK AİDİYET DUYGUSU VE ANA DİLİ İLİŞKİSİ 100
Prof. Dr. Ahmet BURAN
Arş. Gör. Yelda Yeşildal ERAYDIN
TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA ÖN SES TONSUZLAŞMASI 101
Prof. Dr. Ahmet DEMİRTAŞ
Arş. Gör. Murat DOĞAN
ÜNİVERSİTELERDE OKUTULAN TÜRK DİLİ DERSİ İÇİN YENİ ÇERÇEVE PROGRAM ÖNERİSİ 102
Doç. Dr. Ahmet KAYASANDIK
AŞIKLIK GELENEĞİNDE SÖZ VE MÜZİK ETKİLEŞİMİNE BİR ÖRNEK: SÜMMANİ AĞZI 103
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Mutlu TERZİOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Eren LEHİMLER

5. SINIF TÜRKÇE DERS KITABINDA YER ALAN TEMA DEĞERLENDIRME SORULARININ YENILENMIŞ BLOOM TAKSONOMISINE GÖRE İNCELENMESI 104
Arş. Gör. Ahmet Turan EŞ
2012-2022 YILLARI ARASINDA TÜRKÇE EĞİTİMİ ALANINDA YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALAR ÜZERİNE BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI 105
Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN
Nazlı Can ÇETİNKAYA 105
KÜL TİGİN YAZITI'NDA *yana bėrtimiz* İFADESİNİN AKTARIMI ÜZERİNE 106
Prof. Dr. Ali AKAR
İNGİLİZCE ÖĞRENİMİNİN TÜRKÇE FARKINDALIĞINA ETKİSİ: BİR DİLBİLİM İNCELEMESİ 107
Dr. Öğr. Üyesi Ali ERARSLAN
KARIŞIK LEHÇE ÖZELLİĞİ GÖSTEREN BİR *KISASÜ'L-ENBİYÂ* TERCÜMESİ VE DİL ÖZELLİKLERİ 108
Doç. Dr. Ali İhsan YAPICI
ÇOCUK EDEBİYATINA UYARLANMIŞ DEDE KORKUT HİKÂYELERİ'NDE "BOY BOYLADI SOY SOYLADI" TERİMİ ÜZERİNE 109
Ali ÖZASLAN
Doç. Dr.Feyza TOKAT
TÜRK DİL VARLIĞI VE TÜRKÇE ÖĞRETİMİNE KATKISI BAKIMINDAN AHİLİK KÜLTÜRÜ VE FÜTÜVVETNÂMELER 110
Prof. Dr. Ali YAKICI
ALİ ŞİR NEVÂYÎ'NİN TARİHLE İLGİLİ ESERLERİNDE *TÜRK DİLİ* İFADESİ 111
Dr. Alimcan DAVLATOV
TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ DERS KİTAPLARINDAKİ DÖRT TEMEL BECERİ VE DİL BİLGİSİ ETKİNLİKLERİ ÜZERİNE BİR İNCELE (5. SEVİYE ÖRNEĞİ) 112
Prof. Dr. Alpaslan OKUR
Gamze YAVUZ
ÖZBEK EDEBIYATINDA EBU REYHAN BIRUNÎ SIMASI 113
Dr. Anvar ALLAMBERGENOV
ESKİ UYGUR KOLOFONLARINDA BİR İFADE BİÇİMİ OLARAK AGDUK UMAZ 114
Arzu ARICAN
Hakan GÜLER
TÜRKÇE SÖZDİZİMİNDE BİR DİZİLİŞ ÖRNEĞİ: ARAYA UNSUR GİRMESİ YA DA UNSURUN BÖLÜNMESİ 115
Prof. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR
NEZİHE MUHİTTİN'İN KADIN İDEALİ ÜZERİNE 116
Dr. Öğr. Üyesi Aslı ÇAVUŞOĞLU AKSOY
TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA DUYGU ANALİZİ 117
Öğr. Gör. Aslı UYSAL
Musa İŞİK

KARAMANLICA BİR TABİRNAME HAKKINDA 118
Doç. Dr. Aylin KOÇ GİANNOPOULOS
FUZÛLÎ'NIN "LEYLÂ VE MECNÛN" ESERINDE HARP ARAÇ-GEREÇLERİ (KAVRAM VE KÜLTÜR ILIŞKISI) 119
Dr. Öğr. Üyesi Aynur MAHMUD
DERLEME SÖZLÜĞÜ'NDEN HAREKETLE ALANYA AĞZI SÖZ VARLIĞININ TARİHÎ SÖZLÜKLER BAĞLAMINDA İNCELENMESİ 120
Arş. Gör. Aysun KANMAZ
SABRİ ESAT SİYAVUŞGİL'İN CUMHURİYET DEVRİ DİL POLİTİKALARI VE DİLDE SADELEŞME BAĞLAMINDAKİ DÜŞÜNCELERİ 121
Ayşe BÜLBÜL
KARAÇAY-MALKAR TÜRKÇESİNDE *BOL-* VE *TUR-* FİİLLERİNİN GRAMERLEŞME SÜRECİ 122
Arş. Gör. Ayşe GÜNAY
KÜTAHYA VE YÖRESİ AĞIZLARINDA TASVİRÎ FİİLLERİN KULLANIMI ÜZERİNE NOTLAR 123
Prof. Dr. A. Nur SIR DÜNDAR
BAİSHİNTIN KHAR RUNİK YAZITI VE DAMGALARI 124
Dr. Öğr. Üyesi Azzaya BADAM
TÜRKÇE'NİN İRAN PLATOSU'NDA TARİHSEL VE SOSYO-LİNGUİSTİK KONUMU 125
Dr. Babak JAVANSHIR
MODERN DİLLERLE ESKİ DİLLER ARASINDAKİ ANLAMSAL BAĞLANTIYI KORUYAN SÖZCÜKLER (XI-XII. YÜZYIL) 126
Doç. Dr. Bakytgul KULZHANOVA
KAZAKİSTAN'IN BATI AĞZINDAKİ ÖZELLİKLER 127
Banu NAGASHBEKOVA
BİLİŞİM TEKNOLOJİSİ TERMİNOLOJİSİNDEKİ EŞ ANLAMLILIK OLGUSUNUN KAZAKÇA VE TÜRKÇEDEKİ GÖRÜNÜŞÜ 128
Barısgül Erlanqızı KENGES
EUROVİSİON ŞARKI YARIŞMASINDA DİL VE POLİTİKANIN SONUÇLARA ETKİSİ 129
Öğr. Gör Başar ZEREN
Arş. Gör. Ü. Ezgi GÜLEKEN
DESTANLARIN DİL VE KÜLTÜRE KATKILARI: FİL MAHMUD DESTANI ÖRNEĞİ 130
Doç. Dr. Begpaşa RAHİMOVA
AKSEKİ AĞZINDAN DERLEME SÖZLÜĞÜNE KATKILAR 131
Doç. Dr. Bekir DİREKCİ
Arş. Gör. Dr. Bilal ŞİMŞEK
Arş. Gör. Betül KOPARAN
Arş. Gör. Dr. Serdar AKBULUT

"06 MİL YZ A1345" KAYITLI TALİMNAMENİN SÖZ VARLIĞININ ÖZEL AMAÇLI TÜRKÇE (ASKERÎ TÜRKÇE) AÇISINDAN İNCELENMESİ 132
Doç. Dr. Bekir DİREKCİ
Ramazan ÖZPINAR
TÜRKÇE SÖZLÜK'TEKİ "ESKİMİŞ (ESK.)" ETİKETLİ SÖZ VARLIĞI 133
Belgin Tezcan AKSU
DİL ÖĞRETİMİNDE SAAT, PUSULA, ŞECERENİN YERİ VE ÖNEMİ 134
Doç. Dr. Berdi SARIYEV
RETORİK DENGE ARAÇLARININ OKUDUĞUNU ANLAMAYA ETKİSİ 135
Dr. Öğr. Üyesi Berker KURT
ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DİL BİLGİSİNE YÖNELİK TUTUMLARI İLE TÜRKÇE DERSİ BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ 136
Doç. Dr. Berna ÜRÜN KARAHAN
2019 TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ KELİME ÖĞRETİMİ YAKLAŞIMININ TÜRKÇE DERS KİTAPLARINA YANSIMASI 137
Berra ALİBAŞİÇ
Beyza KÖKSAL
Filiz METE
BATI MÜZİĞİNDE TÜRKÇE TERMİNOLOJİ ÜZERİNE BİR İNCELEME 138
Dr. Öğr. Üyesi Bilge GÖKTER GENÇER
Dr. Öğr. Üyesi Hadra Kübra ERKINAY TAMTAMIŞ
TÜRK CUMHURİYETLERİNDE RUSÇA KULLANIMI 142
Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ
LEVENSHTEİN UZAKLIK ALGORİTMASINA GÖRE OĞUZ GRUBU TÜRK YAZI DİLLERİNİN FONETİK UZAKLIĞI 140
Arş. Gör. Dr. Bilgit SAĞLAM
Prof. Dr. Fatih ÖZEK
TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNE YÖNELİK DİL İHTİYAÇ ANALİZİ: ALANYA ÖRNEĞİ 141
Dr. Öğr. Üyesi Bora BAYRAM
YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ÜZERİNE YAPILAN METİN UYARLAMA ÇALIŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: BİR META-SENTEZ ÇALIŞMASI 142
Dr. Öğr. Üyesi Bora BAYRAM
Ayşegül ERARSLAN
SÜRDÜRÜLEBİLİR EĞİTİM BAĞLAMINDA TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN HAYAT BOYU ÖĞRENME YETERLİKLERİ 143
Doç. Dr. Buket ÜNDEMİR
Doç. Dr. Murtaza AYKAÇ
Öğr. Gör. L. Ayça ÇELİKBAŞ

KAHRAMANMARAŞ AĞZI SÖZ VARLIĞINDA ARKAİK UNSURLAR 144
Doç. Dr. Burak TELLİ
BURDUR HALK DANSLARINDA SÖZ UNSURU 145
Burak TORTOP
Prof. Dr. Cengiz ŞENGÜL
Öğr. Gör. Ali BEDEL
ÜNİVERSİTELERDE OKUTULAN TÜRK DİLİ DERSİNİN UZAKTAN ÖĞRETİMİNDE WEB 2.0 ARAÇLARININ KULLANIMI 146
Öğr. Gör. Burcu KABAN
ALİ ŞİR NEVAYİ'NİN GARA'İBÜS-SIGAR'INDA BİÇİMCE OLUMLU ANLAMCA OLUMSUZ YAPILAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME 147
Burcu SARIKAYA
KEMAL ERASLAN'IN ALİ ŞÎR NEVÂÎ ÜZERİNE YAPTIĞI ÇALIŞMALAR VE NEVÂÎ ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ 148
Burcu YILMAZ
TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN ŞİİR ÖĞRETİMİNE YÖNELİK ALGI VE GÖRÜŞLERİ 149
Arş. Gör. Büşra KİRAZ AYVERDİ
Prof. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU
NÂZIM HİKMET VE ŞİİR DİLİ 150
Dr. Öğr. Üyesi Cafer GARİPER
Kır- ve Sı- FİİLLERİNİN MORFO-SEMANTİĞİ ÜZERİNE 151
Prof. Dr. Celal DEMİR
ETKİNLİK TEMELLİ YAZMA EĞİTİMİ SÜREÇLERİNİN İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN YAZMA BAŞARISI, TUTUMU VE ÖZ YETERLİKLERİ ÜZERİNE ETKİSİ 152
Dr. Öğr. Üyesi Celalettin ÇELEBİ
Dr. Öğr. Üyesi Gürbüz ÇALIŞKAN
ALAY VE ŞAKA YOLLU İFADELER ÜZERİNE SEMANTİK BİR İNCELEME 153
Dr. Ceren OĞUZ KABADAYI
ESKİ TÜRKÇEDE "İSTİNSAH / KOPYA ETMEK" KARŞILIĞINDA KULLANILAN SÖZCÜK BİRİMLER VE "YOLI" ZARFI 154
Dr. Ceyda ADIYAMAN
SOSYAL MEDYA DİLİNDE ÖRTMECE: FACEBOOK'TAKİ 'MUĞLA RADAR VE ÇEVİRME (LİVE) GRUBU' ÖRNEĞİ 155
Dr. Öğr. Üyesi Ceyhun SARI
Ezgi Dilan ÖZEL
TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI BÖLÜMLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME 156
Prof. Dr. Cüneyt AKIN
AĞIZ VERİLERİ KARIŞIK DİLLİ ESERLER KONUSUNDA YOL GÖSTERİCİ OLABİLİR Mİ? TRABZON İLİ AĞIZLARI ÖRNEĞİ 157
Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem USTA

TARIM TERİMLERİNİN SÖZ VARLIĞIMIZDAKİ ÖNEMİ 158
Prof. Dr. Çoban Hıdır ULUHAN
İSVEÇ'TE YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN YETİŞKİNLERİN DİL İHTİYAÇLARI ANALİZİ 159
Öğr. Gör. Didem ORHAN
Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL
TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENEN ÇOCUK GRUPLARI İÇİN HAZIRLANMIŞ HİKÂYE KİTAPLARINDAKİ GÖRSELLERİN KÜLTÜREL UNSUR AKTARIMI KAPSAMINDA İNCELENMESİ: YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ ÇOCUK HİKÂYELERİ DİZİSİ ÖRNEĞİ (A1-A2) 160
Öğr. Gör. Dilara KESKİN
OSMANLI TÜRKİYESİ, OSMANLI TÜRK DİLİ, ŞİİRİ VE ÇOLPAN 161
Dr. Dildarahan ABDULLAYEVA
1930'LU YILLARDAKİ BASKI DÖNEMİNDE NOGAY EDEBİYATI 162
Prof. Dr. Dilek ERGÖNENÇ
TOPLUM DİLBİLİMSEL BİR KATEGORİ OLARAK TÜRKÇEDE GEREKLİLİK VE ZORUNLULUK AYRIMI 163
Dr. Öğr. Üyesi Duygu KAMACI GENCER
BOSNA HERSEK'TE TÜRKÇE KÖKENLİ FİİLLERDEN TÜREMİŞ SOYADLARI 164
Dr. Öğr. Üyesi Dženana BRAČKOVİĆ
AZƏRBAYCAN TÜRKCƏSİ SÖZLÜK PROJƏSİNƏ BİR BAXIŞ 165
Ehed BİYUTƏ
Mir Qadir HAŞİMİ
ÇAĞDAŞ TÜRK TOPLUMLARINDA DİL POLİTİKASI (RUSYA'NIN TÜRK HALKLARIYLA BAĞLI DİL POLİTİKASI) 166
Doç. Dr. Elçin İBRAHİM
Rübabe İBRAHİMOVA
YABANCI DIL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETIMINDE OKUDUĞUNU ANLAMA STRATEJİLERİNİN OKUDUĞUNU ANLAMA BECERISINE ETKISI 167
Doç. Dr. Elif AKTAŞ
2005 VE 2019 TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMLARINDAKİ DİL BİLGİSİ KAZANIMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME 168
Elif AKTAŞ
Ahmet Turan EŞ
SESSİZ KİTAPLARIN YARATICI OKUMA BECERİSİNİ GELİŞTİRMESİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA 169
Elif BÖRKLÜOĞLU
Eylem ÖZSAN
HAYÂLÎ BEY'İN BİR GAZELİNİN DİL VE ÜSLÛP AÇISINDAN İNCELENMESİ 170
Öğr. Gör. Elif DEMİR

TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENENLERİN YAZILI ANLATIMLARINDA KULLANDIKLARI SÖZ EDİMLERİNİN İNCELENMESİ 171
Elif Dilan ÖNER
BULGARİSTAN'DA TÜRKÇE MEŞALE: ALEV KÜLTÜR DERGİSİ 172
Elif OĞUZHAN
BALKANLARDA YAŞAYAN YETİŞKİNLERİ SLAV DİLLERİNİ KONUŞAN TÜRK TOPLULUĞU: TORBEŞLER VE DİLLERİ 173
Öğr. Gör. Dr. Elifnur YILDIZ YALÇINDAĞ
TÜRKÇEDE ALT KATMAN DİLLERİNİN ETKİSİ OLARAK DÖNÜŞLÜLÜK BİLDİREN YAPILAR 174
Arş. Gör. Elmas ÇOKOL ALPAY
KOSOVA`DA TÜRK EDEBİYATI VE DİL VARLIĞI 175
Doç. Dr. Elsev BRİNA LOPAR
KUZEYBATI AZERBAYCAN AĞIZLARI VE YER ADLARI İLE MAHMUD KAŞGARLI'NIN "DÎVÂNU LUGÂTİ'T-TÜRK" ESERİ ARASINDAKİ BAZI PARALELLİKLER 176
Doç, Dr. Elvira LATİFOVA
BATI TRAKYA- GÜMÜLCİNE AĞIZLARINDA TEKRAR GRUPLARI 177
Doç. Dr. Elza ALIŞOVA DEMİRDAĞ
Öğr. Gör. Süleyman AKSU
TÜRKÇE YAZI SİSTEMİ VE DİSLEKSİ: DİLLER ARASI SORUNLAR 178
Doç. Dr. Emine BALCI
Elif DEMİRDÖĞEN
BALKANLARDA YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNİN SORUNLARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: BOSNA-HERSEK ÖRNEĞİ 179
Dr. Öğr. Üyesi Emine ULU-ASLAN
Prof. Dr. Bayram BAŞ
TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE DİJİTAL SÖZLÜK UYGULAMALARININ OKUDUĞUNU ANLAMA BECERİSİNE, SÖZ VARLIĞINA VE KALICILIĞA ETKİSİ 180
Emre ÇALIŞKAN
Doç. Dr. Elif AKTAŞ
MOBİL TEKNOLJİ DESTEKLİ İŞLEVSEL DİL BİLGİSİ UYGULAMALARI İLE İLGİLİ NİTEL BİR ARAŞTIRMA 181
Dr. Emrah TÜRK
Prof. Dr. Nesrin SİS
AKTARMA CÜMLESİ ÖZELİNDE NOKTALAMA İŞARETLERİNİN KULLANIMI ÜZERİNE 182
Arş. Gör. Emre TÜRKMEN
MODERN TÜRK HİKÂYECİLİĞİNİN İLK ÖRNEKLERİNDEN MÜSAMERETNAME'NİN SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE BAZI NOTLAR 183
Doç. Dr. Enfel DOĞAN

ORTA ASYA'DAN ANADOLU'YA TÜRK ATASÖZLERİ PROJESİ 184
Prof. Dr. Engin ÇETİN
TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE +DIR / +DUR ANLAMBİRİMİNİN YARGIYI SABİTLEME EĞİLİMİ: "ANLAMI VE BİLGİYİ İNŞA ETME İŞLEVİ" 185
Engin ÖZDEMİR
DİL İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA İDİL BULGAR TÜRKÇESİNDEKİ "ILĠGICI" KELİMESİ .. 186
Prof. Dr. Ercan ALKAYA
Arş. Gör. Ertuğrul ZORLU
ORDU İLİ İÇ BÖLGE İLÇELERİ AĞIZLARINDAN DERLEME SÖZLÜĞÜNE KATKILAR 187
Erdinç YEŞİLKAŞ
ALANYA HALK KÜLTÜRÜNDE HIDIRELLEZ GELENEĞİ 188
Eren Köseoğlu
Doç. Dr. Yavuz UYSAL
TATAR TÜRKÇESİNDE SINIRLAMA BİLDİREN EDATLAR ÜZERİNE 189
Arş. Gör. Eren ÜNLÜ
TÜRK HALK HİKÂYECİLİĞİ GELENEĞİNİN POPÜLER KÜLTÜRE ETKİSİ BAĞLAMINDA BİR CEM KARACA OKUMASI 190
Doç. Dr. Erhan SOLMAZ
ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNDE SADECE *ISSI* "SICAK" MI VARDI? 191
Doç. Dr. Erkan SALAN
GÜLÜMSETEN ÖYKÜLER DİZİSİNDE HALK BİLİMİ UNSURLARI 192
Esra ALKAN
Kevser Durgun AKAN
HAREZM BÖLGESİ RİTÜELLERİNİN KADIN İCRACILARI HALFELERİN TÜRK DİLİNE VE TÜRK KÜLTÜRÜNE KATKILARI 193
Esra ÇAM
ANTALYA AĞIZLARINDA OLUMSUZLUK 194
Fadime Nur KOCAAĞA
Doç. Dr. Özgür AY
ANTALYA TÜRKÜLERİNİN EDEBİ ANALİZİ 196
Fatih EVSEN
Prof. Dr. Cengiz ŞENGÜL
ŞEM'Î'NİN *TEZKİRETÜ'L-HULEFÂ* ADLI ESERİNDE "ÖLÜM" YERİNE KULLANILAN İFADELER 197
Dr. Fatih ÖZTÜRK
METİN TEMELLİ DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİ BAĞLAMINDA HALİT FAHRİ OZANSOY'UN "EDEBİYATÇILAR GEÇİYOR" ESERİ ÜZERİNE ÖRNEK BİR İNCELEME 198
Doç. Dr. Fatih VEYİS
Öğr. Gör. Ayşegül KAYAR MUSLU

DEDE KORKUT OĞUZNAMELERİNİN BURSA NÜSHASI HAKKINDA BİRKAÇ NOT 199
Prof. Dr. Ferruh AĞCA
Ezgi ÇAPAN
BAŞKURTLARIN İLKBAHAR VE YAZ BAYRAMLARI MİTOLOJİSİ 200
Prof. Dr. Firdevs. G. KHİSAMİTDİNOVA
ÇOCUK EDEBİYATINDA GÖÇ TEMASI ÜZERİNE ÇOKLU BAKIŞ AÇISI TEMELLİ BİR ARAŞTIRMA 201
Firdevs KAPUSIZOĞLU
Prof. Dr. Bayram BAŞ
AFGANİSTAN AFŞARLARININ DİLİ VE SOSYO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ 202
Dr. Firuz FEVZİ
Okt. Yalda ELBEGI
ASİREDDİN ABU HAYYAN EL-ENDELUSİ'NİN "KİTAB EL-İDRAK Lİ-LİSAN EL-ETRAK" ESERİ VE NAHÇIVAN ŞİVELERİ 203
Doç. Dr. Galibe HACIYEVA
ALMANYA ÜNİVERSİTELERİNDE YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNE YÖNELİK VERİLEN DERSLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 204
Arş. Gör. Gamze DELİOĞLU
Doç. Dr. Ülker ŞEN
MAHMUD KAŞĞARL'NİN "DİVANU LUĞAT'İT-TÜRK" ESERİNDE "SAĞIR NUN"UN KELİMENİN ANLAMINA ETKİSİ 205
Prof. Dr. Gızılgül ABDULLAYEVA
TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENEN ÖĞRENİCİLERİN BAĞLAÇ KULLANIMINDA YAPTIKLARI HATALAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME 206
Gökçe TÜRKMEN
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE OKUMA VE ANLAMA BECERİSİNE YÖNELİK SINIF İÇİ TAMAMLAYICI DEĞERLENDİRME: ÖĞRETİM ELEMANI UYGULAMALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME 207
Prof. Dr. Gökhan ÇETİNKAYA
Öğr. Gör. Özlem YOLCUSOY
Arş. Gör. Zehra Nur BAYINDIR
DİLLERARASI AKTARIM BAKIMINDAN HIRVAT ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇE DURUM EKLERİNİ YAPILANDIRMA BİÇİMLERİ 208
Doç. Dr. Gönül ERDEM NAS
HAREZM BÖLGESİ YER ADLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA 209
Öğr. Elemanı Guli S. HUSAİNOVA
POSTSOVYET DÖNEMİ AZERBAYCANDA SÖZLÜKBİLİM ÇALIŞMALARI 210
Doç. Dr. Gulnara ALİYEVA-KOŞKUN
ALİ ŞİR NEVAİ ESERLERİNDEKİ ETNİK ADLARIN DİLSEL VE BEDİİ ÖNEMİ 211
Gülçehra HOCANOVA
ÖZBEK HİKâYE ANLATIMININ GELİŞİMİNDE EDEBİY İLETİŞİMİN ROLÜ 212
Doç. Dr. Gulnaz SATTOROVA

TÜRKÇE VE KORECENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINDA DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİ 213
Güler ÖZYÜREK
Doç. Dr. Neslihan KARAKUŞ
ALMANYA'DA YAŞAYAN 14-18 YAŞ GRUBU ALMAN GENÇLERİNİN TÜRKÇE KELİME DAĞARCIĞI VE TÜRKÇE KELİME KULLANIM ALANLARI 214
Doç Dr. Gülrû BAYRAKTAR
BİR DİL İMKÂNI OLARAK MUKADDİMETÜ'L-EDEB'TE BİRLEŞİK FİİLLER 215
Dr. Gülşen ÖZÇAMKAN AYAZ
KKTC'DE İNTERNET GAZETECİLİĞİ VE TÜRKÇE: "AFRİKA GAZETESİ ÖRNEĞİ" 216
Doç. Dr. Güven ARIKLI
Doç. Dr. Melahat ARIKLI
TÜRKÇEDE ÖBEK İŞLETME EKLERİ 217
Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE
TÜRKÇE ÖĞRENEN YABANCI ÖĞRENCİLERİN ÜRETİCİ VE ALICI SÖZCÜK DAĞARCIKLARI ARASINDAKİ AYRIMA İLİŞKİN GÖRÜNÜMLER 218
Prof. Dr. Hakan ÜLPER
Prof. Dr. Gökhan ÇETİNKAYA
Prof. Dr. Ferit KILIÇKAYA
KÖL TİGİN, BİLGE KAĞAN VE TONYUKUK ANITLARINDA HÂL EKLERİNİN KULLANILIŞI ÜZERİNE 219
Arş. Gör. Hakan YÖYEN
Doç. Dr. Özgür AY
BİR CÖNK DİLİNDEN MEYLİ BABA 220
Prof. Dr. Hamiye DURAN
DİPLOMASİDE "TURKEY" YERİNE "TÜRKİYE" ADLANDIRMASINA GEÇİŞİN NEDENLERİ VE ÜLKEMİZİN MARKA DEĞERİNE ETKİSİ 221
Öğr. Gör. Dr. Hande ÜNVER ÖZDOĞAN
VAN YÖRESİ TÜRKÜLERİNDE "DEME – ÇEVİRME" 222
HarunYACAN
Burhan YACAN
TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA "ZAYIFLAMA" VE ŞİŞMANLAMA" İFADELERİ . 223
Uzm. Hasan Ali ÇETİN
TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE KONUŞMA BECERİSİ İÇİN BİR TEKNOLOJİ KULLANIMI: DUBLAJ ÖRNEĞİ 224
Doç. Dr. Hasan Hüseyin MUTLU
BUDİST UYGUR METİNLERİNDE "SEVGİ VE ŞEFKAT" ERDEMİNE DAİR DİNÎ BİR TERİM: *MAİTRĖ* (=SKR. *MAİTRĪ*) 225
Dr. Hasan İSİ

SESLENME SÖZLERİNİN CÜMLE ÖGELERİYLE İLİŞKİSİ VE ÖGE OLARAK CÜMLEDEKİ KONUMU 226
Dr. Hasene AYDIN

TEVÂRÎH-İ ÂL-İ SELÇÛK'TAKİ HAYVAN ADLARINA DAYANAN KİŞİ ADLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME.... 227
Hasibe ATA TALU

MUDANYA'DA YERLEŞİK BULUNAN GİRİT MÜBADİLLERİ ÜZERİNE 228
Prof. Dr. Hatice ŞAHİN

TÜRKÇE EĞİTİMİNDE YARATICI DRAMA YÖNTEMİ KULLANILMASININ ALIMLAMAYA ETKİSİ..... 229
Hatice YAMAN
Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR

EMOJİLER ORTAK DİL Mİ? ! 230
Dr. Hayrettin PARLAKYILDIZ

ÇAĞATAY SÖZLÜKLERİNE GÖRE TÜRKMEN TÜRKÇESİ VE TÜRKMENCE SÖZ VARLIĞI 231
Dr. Hicret DAŞDEMİR

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ BAĞLAMINDA MÜELLİFLERİN KİMLİĞİ MESELESİ..... 232
Doç Dr. Himmet BÜKE

SURİYE TÜRKMEN TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA SINIRLAMA VE BENZERLİK/ KARŞILAŞTIRMA BİLDİREN GAÇEK/ GADAK/ GADAN YAPISI 233
Prof. Dr. Hülya ARSLAN-EROL
Atanur ÖZDEMİR

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ EĞİTİMİNDE YANSITICI YAZMA UYGULAMALARININ KULLANIMI..... 234
Öğr. Gör. Hüseyin KARABUĞA

MARCEL'İN OKUMALI DİL ÖĞRETİM YÖNTEMİNİN MASALLARDA UYGULANMASINA DAİR ÖNERİLER 235
Doç. Dr. Hüseyin Kürşat TÜRKAN
Prof. Dr. Halil Altay GÖDE

OKUMA ÇEMBERİ YÖNTEMİNİN YARATICI YAZMA BECERİSİNE ETKİSİ 236
Hüseyin ŞANSAL
Doç. Dr. Salim PİLAV

TÜRKİYE DIŞINDA ÖRGÜN EĞİTİM KAPSAMINDA TÜRKÇE DERSİ ALAN YABANCI ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇE ÖĞRENMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ: SOMALİLAND ÖRNEĞİ 237
İbrahim ÇİMEN
Aliye Nur ERCAN GÜVEN

RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU VE TÜRKÇENİN KİMLİK İNŞASI..... 238
Dr. İbrahim USLU

MERKEZ BANKASI PARA POLİTİKASI KURULU TOPLANTI ÖZETLERİNDE GEÇEN BAZI KELİMELER ÜZERİNE 239

Prof. Dr. İdris Nebi UYSAL

OĞUZ KAĞAN DESTANI'NI *ÜÇLÜ İŞLEV KURAMI* ÇERÇEVESİNDE OKUMA DENEMESİ 240

Doç. Dr. İnan GÜMÜŞ

TRABZON ÇEPNİ AĞZINDAN SEÇİLMİŞ METİNLERDEBAĞDAŞIKLIK DIŞI KULLANIM ÖRNEKLERİNE DAİR BİR İNCELEME..... 241

İrem ERTEN

RODOS'TA TÜRKÇENİN GÖRÜNÜMÜ.....242

Öğr. Gör. İsmail KURT

İLK TÜRKÇE İSLAMİ TERMİNOLOJİDE KADİM TÜRK DİNİNDEN İZLER: AZUK ÖRNEĞİ 243

Doç. Dr. İsmail SÖKMEN

TÜRK LEHÇELERİ VE ARNAVUTÇADAKİ ORTAK KELİMELER 244

Doç. Dr. İsmailov Gulom MİRZAEVİCH

KAZAK ÇOCUK EDEBİYATINDAKİ BAZI MİTOLOJİK KAHRAMANLAR 245

Dr. Öğr.Üyesi Janagül SAMETOVA

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE ARACILIK KAVRAMI 246

Prof. Dr., Kemalettin DENİZ

Arş. Gör. Elif DEMİR

ESKİ UYGURCADA ÖZEL BİR DİLBİLGİSELLEŞME TİPİ: İSİM+İYELİK+LOKATİF 247

Doç. Dr.Kenan AZILI

Doç. Dr.Ferdi GÜZEL

SÖZDİZİMİNDE BİLDİRİM, SEZDİRİM, ÇIKARIM BELİRLEYİCİLERİ 248

Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA

CEVAP BEKLENMEYEN, OLUMSUZ YAPILI, OLUMLU ANLAMLI SÖZDE SORULARIN KULLANIM AMAÇLARI VE İŞLEVLERİ 249

Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA

Merve ERGÜT

TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ DEĞİŞTİRİLMİŞ METİNLERE İLİŞKİN BİR İNCELEME 250

Prof. Dr. Keziban TEKŞAN

Arş. Gör. Enes ÇİNPOLAT

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ BAĞLAÇ ÖĞRETİMİNE DAİR BİR DEĞERLENDİRME 251
Dr. Öğr. Üyesi Kürşad KARA
KADEMELİ SORUMLULUK AKTARIM MODELİ İLE ÖZETLEME ÖĞRETİMİ: BİR DERS DURUMU ÖRNEĞİ 252
Arş. Gör. Kürşat KAYA
Prof. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU
TÜRKÇE SÖZLÜK'TE ARGO, TEKLİFSİZ KONUŞMA, HAKARET YOLLU VE KABA SÖZ OLARAK İŞARETLENEN SÖZCÜKLER 253
Doç. Dr. Levent KURGUN
Yıldız ÖZBİLEN
ARNAVUT ARŞİVLERİNDE BULUNAN ESKİ SÖZLÜKLERİN ÖZELLİKLERİ VE TÜRKOLOJİ ÇALIŞMALARINDA ÖNEMİ 254
Prof. Dr. Lindita XHANARI
TÖRE BİTİGİ'NDE ÖLÜM CEZASINI GEREKTİREN SUÇLAR 255
Dr. Öğr. Gör. Lira MAIRAMBEK KYZY
TÜRKÇE KÖKENLİ ANATOMİYLE İLGİLİ ADLARIN SIRPÇA ÜZERİNE SÖZCÜKSEL ETKİSİ 256
Prof. Dr. Marija ĐINĐIĆ
AMANULLAH HAN DÖNEMİNDE EDEBİYATIN GELİŞMESİNDE ATATÜRK DÖNEMİ DİL VE EDEBİYATININ ROLÜ 257
Arş. Gör. Marina BAHAR
Arş. Gör. Nooryaghdi NOOR
OĞUZ ATAY'IN "DEMİRYOLU HİKÂYECİLERİ BİR RÜYA" ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN DİLDE TASFİYENİN BOYUTU 258
Prof. Dr. Mehmet AYDIN
TÜRK DİL VE KÜLTÜR COĞRAFYASI OLARAK SURİYE 259
Prof. Dr. Mehmet EROL
VEFATININ 40. YILINDA HOCAM PROF. DR. FARUK K. TİMURTAŞ'IN "YAŞAYAN TÜRKÇEMİZ İDEALİ" ÜZERİNE 260
Prof. Dr. M. Mehdi ERGÜZEL
ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNDE GÖRÜLEN BİR DİLBİLGİSELLEŞME ÖRNEĞİ: "DÖNDİ" 261
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Mustafa KARACA
ESKİ TÜRKLER YAZITLARI NASIL ADLANDIRIRDI? 262
Öğr. Gör. Dr. Mehmet SARIKÖSE
TEKE YÖRESİ DELBEKÇİ KADINLARININ İCRALARINDA KÜLTÜR VE DOKU İLİŞKİSİ* 263
Doç. Dr. Mehmet Surur ÇELEPİ
ATASÖZLERİMİZDE RENK 264
Öğr. Gör. Mehmet Tolga BAKIRTAŞ

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA YARDIMCI FİİL OLARAK Dök- 265
Mehmetcan GÖKBAYIR
KAZAN TATAR TÜRKÇESİNDE "VATAN" KONULU ATASÖZLERİ ÜZERİNE 266
Arş. Gör. Mehtap ÖZTÜRK
SAHA (YAKUT) TÜRKLERİNDE TAKVİM VE GÜN, AY, MEVSİM ADLANDIRMALARI 267
Dr. Öğr. Üyesi Mehtap SOLAK SAĞLAM
ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNDE -MIŞ VE -MALU BİÇİMBİRİMLERİNİN GÖRÜNÜŞ-ZAMAN VE KİPLİK İŞLEVİ 268
Dr. Öğr. Üyesi Melike ÜZÜM
OSMANLIDA İKİ DİLLİLİK FAALİYETLERİ VE İKİ DİLLİ ESER OLARAK "ÜSS-İ LİSÂN-I TÜRKİ" 269
Doç. Dr. Meriç GÜVEN
ANA DİLİ ÖĞRETİM PROGRAMI OKURYAZARLIK ÖLÇEĞİ: KEŞFEDİCİ KARMA ARAŞTIRMA YÖNTEMİNE DAYALI BİR ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI 270
Arş. Gör. Merve Hülya KİBAR FURTUN
Prof. Dr. Bayram BAŞ
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN B1 DÜZEYİNDEKİ DERS KİTAPLARININ DİNLEME ETKİNLİKLERİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI ... 271
Doç. Dr. Mesut GÜN
Melisa Ecrin BOLATKOL
DÎVÂNÜ LUGÂTİ'T-TÜRK'TE KADIN ADLARI ve UNVANLARI 272
Prof. Dr. Mesut ŞEN
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ŞEKER
KIRIKKALE KESKİN YÖRESİNE AİT HALAY FORMUNDAKİ ESERLERİN SÖZ VE MÜZİK BAKIMINDAN İNCELENMESİ* 273
Mevlüt Can YAYLA
Öğr. Gör. Deniz DİNCEL
Ahmet Tolga YAŞKAYA
HALAÇ ŞAİRİ ARABGOL VE HALAÇ TÜRKÇESİNDE ŞİİRLERİ 274
Dr. Mina DOLATİ
OKUL SÖZLÜKLERİNDE İYİ BİR TANIMIN ESASLARI 275
Miray DEVECİOĞLU
Doç. Dr. Ahmet BENZER
HAREZM TÜRKÜLERİNİN SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE BİR İNCELEME 276
Doç. Dr. Muhabbet X. JUMANİYOZOVA
ALTIN KÖPRÜ TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ (B1) VE YEDİ İKLİM TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ (B1) DERS KİTAPLARININ TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE KÜLTÜR AKTARIMI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI 277
Prof. Dr. Muhammed Eyyüp SALLABAŞ
Öğr. Gör. Aslı KOÇAK

AHMET BİCAN ERCİLASUN'UN İNTERNETTEKİ TÜRKOLOJİ KONUŞMALARI ÜZERİNE BİR TASNİF ÇALIŞMASI 278
Prof. Dr. Muhammet Fatih ALKAYIŞ
ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA DİNLEME BECERİSİ ETKİNLİKLERİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN BAKIŞ AÇILARI 279
Muhammet ÖZCAN
Prof. Dr. Serdar YAVUZ
FİİLİMSİ KONUSU ÖZELİNDE TÜRKÇE DERS KİTABINDA YER ALAN ETKİNLİKLERİN TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMINA UYGUNLUĞU 280
Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ
Arş. Gör. Derya YÜCEL ÇETİN
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN ÖĞRENCİLERİN DERS TAKİP STRATEJİLERİNİN BELİRLENMESİ 281
Doç. Dr. Murat ATEŞ
Öğr. Gör. Ahmet Gürkan KARATAŞ
BİLGE KAĞAN VE ATATÜRK'ÜN SÖYLEVLERİ ÜZERİNE SÖZ BİLİMİ (RETORİK) VE BİÇEM BİLİMİ (STİLİSTİK) BAĞLAMINDA METİNLER ARASI BİR İNCELEME 282
Dr. Arş. Gör. Mustafa AĞCA
RİTÜEL-DİL İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA TÜRKÇE DUALARIN İŞLEVSELLİĞİ 283
Prof. Dr. Mustafa ARSLAN
Arş. Gör. Dr. Didem Gülçin ERDEM KÜK
DEYİMLER ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME (ÖZBEK- HAREZM VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ) 284
Öğr. Üyesi Münevver D.TİLAVOVA
ŞÜKRÜ ELÇİN'İN ŞİİRLERİ ve TÜRKÇE 285
Prof. Dr. Naciye ATA YILDIZ
TÜRKÇE SÖZLÜKTE MADDE BAŞI OLAN KELİMERDE YER ALIP KULLANIMDAN DÜŞEN KÖKLER 286
Prof. Dr. Nadir İLHAN
HOCA AHMED YESEVÎ'NİN TÜRKİSTAN TARİHİNDEKİ ÖNEMİ 287
Prof. Dr. Nadirhan HASAN
YAŞ DEĞİŞKENİ BAĞLAMINDA ALMANYA'DA YAŞAYAN TÜRKLERİN KUŞAKLARARASI DİL BAĞLILIKLARI, DİL SEÇİMLERİ VE SÜRDÜRÜMLERİ 288
Nebiha ÇAYIRLI
Doç. Dr. Salim PİLAV
TÜRKÇENİN DOĞUŞU VE GELİŞMESİ 289
Prof. Dr. Necati DEMİR
MOLDOVA CUMHURİYETİ GAGAVUZ YERİ ÖZERK BÖLGESİNDE ÇIKAN BİR DERGİ: SABAA YILDIZI 290
Prof. Dr. Necati DEMİR
Öğr. Gör. Aslı UYSAL

TELEVİZYON REKLAMLARININ KAVRAM ALANINA YÖNELİK ART ZAMANLI TOPLUM DİLBİLİM İNCELEMESİ……..291

Öğr. Gör. Dr. Nermin ER AYDEMİR

OKUMA SÜRECİNİ YÖNLENDİREN SÖYLEMSEL UNSURLAR: KESTİRİM KATEGORİLERİ..... 292

Prof. Dr. Nermin YAZICI

Arş. Gör. Günçe GÜNDUĞDU

DESTAN ANLATICILARININ ÜSTATLARI: ÂŞIK AYDIN PİR VE DEDE KORKUT 293

Dr. Nesibe Sabirova ERGASHEVNA

MANTIKSAL İSTEMİN ÇOK ANLAMLILIĞA ETKİSİ BAKIMINDAN SÖZ İÇİ KARŞITLIK 294

Öğr. Gör. Dr. Neslihan KARACAN

KARADENİZ TÜRKÜLERİ BAĞLAMINDA İSTEM NÖBETLEŞMELERİ..... 295

Öğr. Gör. Dr. Neslihan KARACAN

Öğr. Gör. Dr. Hande ÜNVER ÖZDOĞAN

LGS TÜRKÇE SORULARININ TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI VE YENİLENMİŞ BLOOM TAKSONOMİSİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ..... 296

Prof. Dr. Nesrin SİS

Dr. Niymet BAHŞİ

ALİ ŞÎR NEVÂYÎ'NİN SEDD-İ İSKENDERÎ MESNEVÎSİ ÖRNEKLEMİNDE İSKENDER'İN DUYGU DURUMUNUN TAHLİLİ 297

Nilufar TİNCHLİKOVA

NEDÎM VE REFÎ-İ AMÎDÎ'NİN TARTIP REDİFLİ GAZELLERİNDE ÇAĞATAY TÜRKÇESİ 298

Öğr. Gör. Dr. Nilüfer KARADAVUT

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN KİTAP EDİNME EĞİLİMLERİ 299

Nuran Çaylıoğlu İŞNEL

Kübra KARADAĞ

Doç. Dr. Ahmet BENZER

ERENDİZ ATASÜ'NÜN "MADAM BUTTERFLY ÖLMEYİ REDDEDERSE" ADLI ÖYKÜSÜNDEN HAREKETLE TOPLUMSAL BİR KİMLİK OLAN ERKEKLİK KAVRAMI 300

Nurefşan GÜLEN

TARİHÎ VE ETİMOLOJİK TÜRKİYE TÜRKÇESİ LUGATİ'NDEKİ EOSM. VE OSM. KISALTMASIYLA İŞARETLENEN KELİMELER 301

Prof. Dr. Nurettin DEMİR

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK İŞİTSEL-DİLSEL YÖNTEMLE ÖĞRETİLMESİ: SPOKEN TURKİSH ÖRNEĞİ 303

Dr. Öğr. Üyesi Nurettin KARTALLIOĞLU

Doç. Dr. Ersoy TOPUZKANAMIŞ

"SURİYE VE FİLİSTİN MEKTUPLARI"NIN SÖYLEMİNDE BİYOİKTİDAR KURGUSU ... 304

Orhan ÇİÇEK

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARI VE AZERBAYCAN TÜRKÇESİNDE KULLANILAN ORTAK ALINTI SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME 305
Öğr. Gör. Osman ALBAYRAK
KISSA-İ SAMRUG'DA İKİLİ KULLANIMLAR 306
Osman KABADAYI
DENİZİN ÇAĞIRIŞI ROMANINDA TUTUNAMAMA GERÇEĞİ 307
Dr. Öğr. Üyesi, Osman ORUÇ
ISPARTA İLİ AĞIZLARINDA {-(Y)ALIK} İSTEK BİRİNCİ ÇOKLUK KİŞİ BİÇİMBİRİMİ VE AĞIZ BÖLGELERİ 308
Prof. Dr. Osman YILDIZ
YAPILANDIRMACI YAKLAŞIMA GÖRE BAĞLAÇ ÖĞRETİMİNDE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN FENOMENOLOJİK OLARAK İNCELENMESİ 309
Ömer DEMİRTAŞ
Prof. Dr. Yusuf TEPELİ
KLASİK ŞİİR GELENEĞİ ÇERÇEVESİNDE -(Y)A İSTEK EKİNİN FARKLI İŞLEVLERİ VE ANLAM KATMANLARI: ŞEYHÜLİSLAM YAHYA DİVANI ÖRNEĞİ 310
Öğr. Gör. Dr. Ömer UYAN
İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ÖYKÜLERİNDE ANLATI UNSURLARI İLE ÖZDEŞİM KURMALARINA YÖNELİK BİR DURUM ARAŞTIRMASI 311
Prof. Dr. Özay KARADAĞ
Funda İNAN YILDIZ
TÜRKÇENİN KADİM YURDU LÜBNAN'DAGÜNCEL TÜRKÇE EĞİTİMİ ÇALIŞMALARI 312
Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR
Arş. Gör. Ali CANBULAT
LÜBNAN'DA YERLEŞİK BULUNAN GİRİT MUHACİRLERİ ÜZERİNE 313
Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR
Öğr. Gör. Zeynep EKİNCİ
ANTALYA İLİ AĞIZLARINDA SORU 314
Pakize YILDIRIM
Doç. Dr. Özgür AY
TÜRKÇE VE HATIRALARIN İZİNDE BALKAN RÜYASINDAN UYANMAK 315
Prof. Dr. Pervin ÇAPAN
FEHÎM-İ KADÎM'İN YETER REDİFLİ GAZELİNİN ANLAMBİLİM AÇISINDAN İNCELENMESİ 316
Prof. Dr. Pervin ÇAPAN
Tuğçe YAŞA TOPRAK
ORTAOKULDA OKUMA GÜÇLÜĞÜ: TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN DENEYİMLERİ TEMELİNDE BİR İNCELEME 317
Dr. Öğr. Üyesi Pınar KANIK UYSAL

BALKAN ÜLKELERİNDE TÜRKÇE EĞİTİM AÇISINDAN İKİ DİLLİ EĞİTİM MODELLERİ 318
Öğr. Gör. Dr. Ramazan ERYILMAZ
PROF. DR. TUNCER GÜLENSOY VE TÜRK ONOMASTİĞİ 319
Doç. Dr. Reyhan HABİBLİ
«ON SEKİZ BİN ÂLEM» ÜZERİNE 320
Doç. Dr. Safiye CUMAYEVA
HAZRET NEVAİ VE HAREZM ŞAİRLERİ İCADINDA BÜYÜK BİR TARİHE SAHİP DİLİMİZE OLAN İLGİ 322
Doç. Dr. Salamet MATKARİMOVA
MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK BECERİLERİNİN WEB 2.0 ARAÇLARIYLA GELİŞTİRİLMESİ 323
Prof. Dr. Sedat MADEN
Murat KAYA
KAZAKİSTAN'DA TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÖĞRETİMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME. 324
Dr. Selenay KOŞUMCU
ÇOCUK DİLİNDE MENTAL FİİL KULLANIMI 325
Arş. Gör. Dr. Serap BOZKURT GÜVENEK
Dr. Kuban SEÇKİN
ALANYA VE GAZİPAŞA'DA YER ADLANDIRMALARINDA RENKLERİN YERİ 326
Doç. Dr. Serdar BULUT
ANA DİLİ FARSÇA OLAN B1 SEVİYESİNDEKİ İRANLI ÖĞRENCİLERİN YAZMA BECERİSİNDE YAŞADIKLARI SÖZDİZİMSEL HATALAR 327
Doç. Dr. Serdar BULUT
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ALANINDAKİ ÖĞRETİCİLERİN UZAKTAN EĞİTİM OLGUSUYLA İLGİLİ ZİHİNSEL YAPILARI VE GÖRÜŞLERİ 328
Doç. Dr. Serdar DERMAN
KOSOVA İLKÖĞRETİM 5. SINIF MÜZİK DERSİ KİTABINDAKİ OKUL SARKILLARININ MÜZİK EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ 329
Dr. Serkan DEMİREL
MEDYA DİLBİLİMİ VE DİL NORMLARI 330
Doç. Dr. Sevinç MEMMEDOVA
M. ZEKÂİ DEDE EFENDİ'NİN BESTELEDİĞİ "ETMEZEM İKRÂRI AŞKI SAKLARIM CANIM GİBİ" İSİMLİ ESERİN USÛL-ARÛZ VEZİN YÖNÜNDEN İNCELENMESİ 331
Seyit Mehmet SAKİN
Prof. Dr. Cengiz ŞENGÜL
RENK: GERÇEĞİN VE RUHSAL DURUMUN BİRER İFADESİDİR (ALİ ŞİR NEVAİ'NİN "SEDD-İ İSKENDERİ" DESTANI ÖRNEĞİNDE) 332
Sırderyahan ÖTANOVA
ŞÜKRÜ ELÇİN'İN "HİKÂYE 'DEN HATIRA'YA" ESERİNDE YER ALAN METİNLERİN METİNSELLİK ÖLÇÜTLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ 333
Arş. Gör. Sinem SATILMIŞ

ABBAS SEHHET'İN ÇOCUK ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME 334
Doç. Dr. Soner SAĞLAM
MODERN DÜNYANIN BAKIŞ AÇISIYLA METONİMİ 335
Sultan ŞENÖDEYİCİ
AVRUPA'NIN GÜNEY DOĞUSUNDA YAŞAYAN TÜRKLER VE DİLLERİ 336
Prof. Dr Suzan D. CANHASİ
ESKİ TÜRKÇEDEKİ YER VE MEKÂN ADLARININ HAKAS TÜRKÇESİNDEKİ İZLERİ .. 337
Doç. Dr. Süleyman Kaan YALÇIN
ÖZBEK VE KAZAK TÜRKÇELERİNDE ÇAY KAVRAM ALANI ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA 338
Arş. Gör., Süveyda ŞAHİN
Prof. Dr. Nergis BİRAY
SÖZLÜ KÜLTÜRDEN ELEKTRONİK KÜLTÜRE KOLEKTİF BELLEK: YUNUS EMRE 339
Dr. Şahin BÜTÜNER
SALAH BİRSEL'DE "ÖLMEK" KAVRAMI 340
Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN
TÜRK DİLİNİN SÖZ VARLIĞI VE *TÜRKÇE SÖZLÜK* GELENEĞİ 341
Prof. Dr. Şükrü Halûk AKALIN
VANLI PAMİR KIRGIZLARI ATASÖZLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI FONOİSTATİSTİĞİ ÜZERİNE 342
Prof. Dr. Taşpolot SADIKOV
GELENEKSEL BİLGİ BAĞLAMINDA XI. YÜZYIL TÜRK ŞİİRİ 343
Dr. Öğr. Üyesi Tuğba AKKOYUN
KIRGIZLARDA ÇEÇENDİK SÖZLERİN ATASÖZLERİNDEKİ GÖRÜNÜMÜ ÜZERİNE BİR İNCELEME 344
Arş. Gör. Tuğba GÖKBAYIR
SOSYAL MEDYADA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ "İNSTAGRAM" ÖRNEĞİ 345
Dr. Tuğba ŞİMŞEK
Emre ŞİMŞEK
ORTAOKUL TÜRKÇE ÖĞRETİM MÜFREDATINDA KONUŞMA KAZANIMLARINI UYGULAMAYA YÖNELİK ÖĞRETMEN DENEYİMLERİ 346
Arş. Gör. Tuğrul Gökmen ŞAHİN
Prof. Dr. Özcan BAYRAK
SEBK-İ TÜRKİSTÂNÎ BAĞLAMINDA NEDÎMÂNE TARZ YA DA NEDÎM'İN DİVAN ŞİİRİNE GETİRDİĞİ YENİLİKLER ÜZERİNE 347
Prof. Dr. Tuncay BÜLBÜL
ALEVİ-BEKTAŞİ CEMLERİNDE KULLANILAN DİLİN METAFORLARI: DENİZLİ ÖRNEĞİ 348
Prof. Dr. Turgut TOK Kıvılcım POLAT BULMUŞ

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINDAKİ BECERİ ETKİNLİKLERİNE EŞLİK EDEN GÖRSELLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 349
Öğr. Gör. Uğur ÖZBİLEN
Öğr. Gör. Meral BAYRAM
ÇAĞATAY TÜRKÇESİ METİNLERİNDE -*GAY* EKİ VE İŞLEVLERİ 350
Doç. Dr. Ümit EKER
KÖKTÜRK HARFLİ METİNLERDE ANLAM İLİŞKİLERİYLE BAĞLANAN CÜMLELER ÜZERİNE 351
Doç. Dr. Ümit HUNUTLU
YAPILANDIRMACI YAKLAŞIM ÖNCESİNDEKİ TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA YAZMA UYGULAMALARI 352
Dr. Ümmühan GÜZEL
Prof. Dr. Serdar YAVUZ
ÖZBEK DESTANLARINDA SIK KULLANILAN KELİMELER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME 353
Dr. Öğr. Üyesi Yasin KARADENİZ
KAZAK AKINI JAMBIL JABAYEV'İN ŞİİRLERİNDE ELEŞTİREL BAKIŞ 354
Yaşar SÖZEN
RABGUZİ'NİN KISASÜ'L-ENBİYÂ'SININ PARİS NÜSHASI VE KLASİK DEVİR SONRASI ÇAĞATAY TÜRKÇESİNDE MAHALLİLEŞME 355
Doç. Dr. Yaşar ŞİMŞEK
GAZİPAŞA İLÇESİ'NDE YER ALAN MAHALLE İSİMLERİNİN TOPONOMİM AÇISINDAN İNCELENMESİ 356
Doç. Dr. Yavuz UYSAL
Merve ÇOŞKUN
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE ATASÖZLERİ VE DEYİMLERİN KÜLTÜR AKTARIMI ARACI OLARAK ŞARKILARLA KULLANIMI 357
Doç. Dr. Yavuz UYSAL
QADİM UMUMTURKİY SO'ZLAR VA HOZİRGİ TURKİY TİLLAR (O'ZBEK VA TURK SHEVALARİ MİSOLİDA) 358
Prof. Dr. Yorqinjon ODİLOV
DİPLOMASİNİN UYGULANMASINDA VE ULUSLARARASI İLETİŞİMDE TÜRKÇE 359
Yrd. Doç. Dr. Yuliia TARASİUK
BİR KÜRESEL TÜRK EDEBİYATINDAN BAHSEDİLEBİLİR Mİ? 360
Prof. Dr. Yunus BALCI
SOSYAL MEDYA DİLİNDE SÖZ DİZİMİ 361
Dr. Öğr. Üyesi, Yusuf GÖKKAPLAN
DİVAN ŞİİRİNİN SÖZVARLIĞINDA YEMEK SEMBOLİZMİ 362
Prof. Dr. Zehra GÖRE

DİL EDİNİM DÜZEYLERİ VE EYLEM TÜRLERİ: OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÖYKÜ KİTAPLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME 363
Arş. Gör. Zehra Nur BAYINDIR
Öğr. Gör. Çağrı KAYGISIZ
ET-TUHFETU'Z ZEKİYYE Fİ'L LUGATİ'T TÜRKİYYE'DE DEYİMLER 365
Prof. Dr. Zeki KAYMAZ
Arş. Gör. Âdem BULUT
GÜNAY KARAAĞAÇ VE TÜRK GRAMERCİLİĞİNDEKİ YERİ 366
Dr. Zemine ZİYAYEVA
TÜRKÇE DERSLERİNDE METİNLER ARACILIĞIYLA ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK BİR TAKSONOMİ: SORU KADRANI 367
Dr. Öğr. Üyesi, Zeynep CİN ŞEKER
TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARININ OKUNABİLİRLİK DURUMLARI: GAZİ TÖMER YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE ÖRNEĞİ 368
Öğr. Gör. Zeynep EKİNCİ
AZERBAYCAN ÜNİVERSİTELERİNDE "AKADEMİK YAZI VE OKU (TÜRKİYE TÜRKÇESİ)" DERSLERİNDE TÜRKİYE TÜRKÇESİNİN ÖĞRETİMİ ÜZERİNE (BAKÜ SLAVYAN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ) 369
Doç. Dr. Ziyafet GASIMOVA
GALATÂT SÖZLÜKLERİNDE KONU EDİLEN YER ADLARI ÜZERİNE 370
Prof. Dr. Zuhal KÜLTÜRAL
Arş. Gör. Dr. Burcu SIBIÇ
ALİ ŞÎR NEVÂYÎ'NİN ESERLERİNDE MİSTİK FİKİRLERİN TÜRKÇE YORUMU 371
Doç. Zulayho RAHMONOVA
ALİ ŞÎR NEVÂYÎ'NİN ESERLERİNDE MİSTİK FİKİRLERİN TÜRKÇE YORUMU 372
Doç. Dr. Zulayho RAHMONOVA
XX.YÜZYILINDA ÖZBEK TÜRKÇESİ DİLBİLİMİ OLUŞUMUNDA ELBEK'İN KATKISI. 373
Prof. Dr. Zulfiya MAMARAJABOVA
SOVYET DÖNEMİNDE UYGULANAN ALFABELERİN KIRIM TATAR KÜLTÜRÜNE TESİRİ 374
Prof. Dr. Zühâl YÜKSEL

SEMPOZYUM BAŞKANI

Prof. Dr. Ekrem KALAN
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörü

KURULLAR

ONUR KURULU

Mevlüt ÇAVUŞOĞLU
Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı

Ersin YAZICI
Antalya Valisi

Prof. Dr. Ekrem KALAN
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Muhammet HEKİMOĞLU
Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN
Türk Dil Kurumu Başkanı

Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ
UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Başkanı

Ebubekir ŞAHİN
Radyo ve Televizyon Üst Kurul Başkanı

Serkan KAYALAR
Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanı

Prof. Dr. Şeref ATEŞ
Yunus Emre Enstitüsü Başkanı

Sultan RAEV
Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı Genel Sekreteri

Baghdad AMREYEV
Türk Devletleri Teşkilatı Genel Sekreteri

Abdullah EREN
Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı

Âdem Murat YÜCEL
Alanya Belediye Başkanı

Dr. İbrahim USLU
Radyo ve Televizyon Üst Kurul Başkan Yardımcısı

Dr. Ömer KOCAMAN
Türk Devletleri Teşkilatı Genel Sekreter Yardımcısı

Prof. Dr. Edibe SÖZEN
Maltepe Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Haldun MÜDERRİSOĞLU
Başkent Üniversitesi Rektör V.

Prof. Dr. Serghei ZAHARİA
Komrat Devlet Üniversitesi Rektörü

Burhan SİLİ
Alanya Turistik İşletmeciler Derneği Başkanı

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL
(1. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Ahmet PEHLİVAN
(2. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN
(3. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Pervin ÇAPAN
(4. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Turgut TOK
(5. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN
(6. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Ahmet BURAN
(7. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin PARLAKYILDIZ
(8. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanları)

Prof. Dr. İlhan ERDEM
(9. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Ferruh AĞCA
(10. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Serkan ŞEN
(11. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU
(12. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Hasan Ali ESİR - Doç. Dr. Ümit HUNUTLU
(13. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanları)
Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR
(14. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

DÜZENLEME KURULU

Düzenleme Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Düzenleme Kurulu Başkan Yardımcıları

Doç. Dr. Yavuz UYSAL
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Dr. Öğr. Üyesi Bora BAYRAM
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

DÜZENLEME KURULU ÜYELERİ

Doç. Dr. Elif AKTAŞ
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Doç. Dr. Serdar BULUT
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Belgin TEZCAN AKSU
Yüksek Kurum Uzmanı

Mustafa TIZLAK
Yüksek Kurum Uzmanı

SEKRETARYA

Öğr. Gör. Dr. Neslihan KARACAN
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
TÖMER

Öğr. Gör. Dr. Hande ÜNVER ÖZDOĞAN
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
Türk Dili Bölümü

Öğr. Gör. Dr. Ramazan ERYILMAZ
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
TÖMER

Öğr. Gör. Dr. Irmak KARABULUT
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
Rektörlük Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü

Öğr. Gör. Zeynep EKİNCİ
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
TÖMER

Öğr. Gör. Taner YAPKU
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

Arş. Gör. Ahmet Turan EŞ
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Arş. Gör. Ali CANBULAT
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Melek DAĞLI
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
Rektörlük Özel Kalem

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL
Başkent Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Âdem ÖGER
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN
Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet AKÇATAŞ
Uşak Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet BURAN
Fırat Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet PEHLİVAN
Doğu Akdeniz Üniversitesi (KKTC)

Prof. Dr. Akartürk KARAHAN
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali AKAR
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali CİN
Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali DUYMAZ
Balıkesir Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali Fuat ARICI
Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali TORUN
Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ali YAKICI
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Alparslan OKUR
Sakarya Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Anarkul SALKINBAY
Al-Farabi Kazakh Notional Univertisy (Kazakistan)

Prof. Dr. Arzu Sema ERTANE BAYDAR
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR
Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ayşe İLKER
Manisa Celâl Bayar Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ayşe Melek ÖZYETGİN
Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Bayram BAŞ
Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Bekir ŞİŞMAN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Bilge ERCİLASUN
Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ
Kırıkkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Bilginer ONAN
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Celal DEMİR
Afyon Kocatepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ
Uludağ Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Cüneyt AKIN
Afyon Kocatepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Dilek ERGÖNENÇ
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Dursun YILDIRIM
Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Duygu UÇGUN
Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Edibe SÖZEN
Maltepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ
Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ercan ALKAYA
Fırat Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Erdoğan BOZ
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ergin JABLE
Priştine Üniversitesi (Kosova Cumhuriyeti)

Prof. Dr. Erol DURAN
Uşak Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Faruk YILDIRIM
Çukurova Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Fatma AÇIK
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ferit YUSUPOV
Kazan Federal Üniversitesi (Tataristan)

Prof. Dr. Ferruh AĞCA
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Feyzi ERSOY
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN
Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Filiz KILIÇ
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Funda KARA
Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Funda TOPRAK
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Gülbanu KOSSIMOVA
Abay Devlet Pedagoji Üniversitesi (Kazakistan)

Prof. Dr. Gülsel SEV
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN
Ege Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. H. İbrahim DELİCE
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. H. Ömer KARPUZ
Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hakan ÜLPER
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Halit KARATAY
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hamza ZÜLFİKAR
Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hasan Ali ESİR
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hatice TÖREN
İstanbul Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN
Bursa Uludağ Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hayati DEVELİ
İstanbul Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hazretgulı DURDIYEV
Mahtumkulu Dil, Edebiyat ve Millî Elyazmaları Enstitüsü (Türkmenistan)

Prof. Dr. Hikmet KORAŞ
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL
Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hülya ERAYDIN ARGUNŞAH
Erciyes Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Hülya KASAPOĞLU ÇENGEL
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İdris Nebi UYSAL
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. İlhan ERDEM
İnönü Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Jale DEMİRCİ
Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Jale ÖZTÜRK
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kazım KÖKTEKİN
Ordu Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kemal ERASLAN
Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ
Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kemalettin DENİZ
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA
Bursa Uludağ Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Keziban TEKŞAN
Ordu Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Kürşat ÖNCÜL
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Leylâ KARAHAN
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Lindita XHANARİ LATİFİ
Tiran Üniversitesi (Arnavutluk)

Prof. Dr. Mehmet AYDIN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet CANBULAT
Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Dursun ERDEM
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet EROL
Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Fatih KİRİŞÇİOĞLU
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU
Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Öcal OĞUZ
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Vefa NALBANT
Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Metin EKİCİ
Ege Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Muharrem DAŞDEMİR
Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ
Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mukhabbat KURBANOVA
Mirza Ulugbek Özbekistan Milli Üniversitesi (Özbekistan)

Prof. Dr. Musa ÇİFCİ
Uşak Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Musa DUMAN
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH
Erciyes Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mustafa ARSLAN
Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mustafa KURT
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nadir İLHAN
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Namık Kemal ŞAHBAZ
Mersin Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Necati DEMİR
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nesrin SİS
İnönü Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nergis BİRAY
Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN
Erciyes Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nezir TEMUR
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nurettin DEMİR
Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Nurettin ÖZTÜRK
Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Oğuz KARAKARTAL
Lefke Avrupa Üniversitesi (KKTC)

Prof. Dr. Orhan Kemal TAVUKÇU
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Osman Fikri SERTKAYA
Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Osman YILDIZ
Süleyman Demirel Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Özay KARADAĞ
Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Özlem Deniz YILMAZ
Marmara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Paki KÜÇÜKER
Sakarya Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Paşa YAVUZARSLAN
Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Pervin ÇAPAN
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Recep TOPARLI
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ruhi ERSOY
Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Sabri SİDEKLİ
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU
Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Salim KÜÇÜK
Ordu Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Sedat MADEN
Bayburt Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Semra ALYILMAZ
Uludağ Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Serdar YAVUZ
Fırat Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Serkan ŞEN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Süer EKER
Başkent Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Süleyman Cem ŞAKTANLI
Süleyman Demirel Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Süleyman SOLMAZ
Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN
Dokuz Eylül Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Şükrü Halûk AKALIN
Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Tuncay BÜLBÜL
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY
Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Turgut BAYDAR
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Turgut KARABEY
Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Umay TÜRKEŞ GÜNAY
Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ülkü ÇELİK ŞAVK
Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Prof. Dr. Ülkü ELİUZ
Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Vahit TÜRK
İstanbul Kültür Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yavuz KARTALLIOĞLU
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yunus BALCI
Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Yusuf TEPELİ
Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Zeki KAYMAZ
Ege Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Zeynep KORKMAZ
Emekli Öğretim Üyesi (Türkiye)

Doç. Dr. Âdem KOÇ
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Ahmet BENZER
Marmara Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Ahmet KARAMAN
Afyon Kocatepe Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Bedia KOÇAKOĞLU
Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Bekir DİREKCİ
Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Berdi SARIYEV
Ankara Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Berker KURT
Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Burak TELLİ
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Efecan KARAGÖL
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Elçin İBRAHİMOV
Azerbaycan Millî İlimler Akademisi (Azerbaycan)

Doç. Dr. Elif AKTAŞ
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Emine ATMACA
Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Emrah BOYLU
İstanbul Aydın Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Erkan SALAN
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Fatih VEYİS
Atatürk Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Ferhat ENSAR
Bursa Uludağ Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Feyza TOKAT
Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Filiz METE
Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Gökçe YÜKSELEN PELER
Erciyes Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Gızılgül ABDULLAYEVA
Bakü Devlet Üniversitesi (Azerbaycan)

Doç. Dr. Gulnara ALİYEVA KOŞKUN
Bakü Slavyan Üniversitesi (Azerbaycan)

Doç. Dr. Gülsine UZUN
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Harun ŞAHİN
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Himmet BÜKE
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Hüseyin Kürşat TÜRKAN
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. İnan GÜMÜŞ
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ
Gaziantep Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Kakacan CANBEKOV
Türkmenistan Bilimler Akademisi (Türkmenistan)

Doç. Dr. Kateryna TELESHUN
Kiev Taras Shevchenko Üniversitesi (Ukrayna)

Doç. Dr. Kürşat Şamil ŞAHİN
Bartın Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Levent KURGUN
Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Maral MAMNETBERDİYEVNA KULIYEVA
Devletmammet Azadi Türkmen Millî Dünya Dilleri Enstitüsü (Türkmenistan)

Doç. Dr. Maral TAGANOVA
Türkmenistan Bilimler Akademisi (Türkmenistan)

Doç. Dr. Mehmet Fatih DOĞRUCAN
Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Mehmet Surur ÇELEPİ
Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Meriç GÜVEN
Uşak Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Meryem ARSLAN
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Mevlüt GÜLMEZ
Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Murat ATEŞ
Necmettin Erbakan Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Murat ELMALI
İstanbul Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Mustafa ALTUN
Sakarya Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Nurdin USEYEV
Kırgızistan- Türkiye Manas Üniversitesi (Kırgızistan)

Doç. Dr. Onur Alp KAYABAŞI
Aksaray Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Özgür AY
Uşak Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Talat Dinar
Süleyman Demirel Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Tudora ARNAUT
Kiev Taras Shevchenko Üniversitesi (Ukrayna)

Doç. Dr. Türker Barış BULDUK
Adıyaman Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Serap UZUNER YURT
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Serdar BULUT
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Serdar DERMAN
Necmettin Erbakan Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Soner SAĞLAM
Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Ülker ŞEN
Gazi Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Ümit EKER
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Ümit HUNUTLU
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Ümit YILDIZ
Kiev Büyükelçiliği Eğitim Müşaviri

Doç. Dr. Yavuz UYSAL
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)

Doç. Dr. Zoya KİRİLLOVA
Kazan Federal Üniversitesi (Tataristan)

Dr. Öğr. Üyesi Adile YILMAZ
Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Ali TAŞTEKİN
İstanbul Arel Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Betül BÜLBÜL OĞUZ
Manisa Celal Bayar Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Bora BAYRAM
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Cafer GARİPER
Süleyman Demirel Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Celal Can ÇAKMAKCI
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Cevdet ŞANLI
Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Emel NALÇACIGİL ÇOPUR
Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Hadra Kübra ERKINAY TAMTAMIŞ
Mardin Artuklu Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin PARLAKYILDIZ
Kıbrıs İlim Üniversitesi (KKTC)

Dr. Öğr. Üyesi Latife KIRBAŞOĞLU KILIÇ
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Mevlüt Metin TÜRKTAŞ
Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Pınar KANIK UYSAL
Ordu Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Pınar ŞİMŞEK
Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Yasemin ASLAN
Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Yasemin BAYRAKTAR
Süleyman Demirel Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf GÖKKAPLAN
Kapadokya Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Ömer GÖK
Türk Dil Kurumu Başkan Yardımcısı

Dr. Aslı MANAV
Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Duygu KAMACI GENCER
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Fatih ÖZTÜRK
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Firuz FEVZİ
Kabil Devlet Üniversitesi (Afganistan)

Dr. Iryna DRYGA
Kiev Taras Shevchenko Üniversitesi (Ukrayna)

Dr. İsmail KURT
Pamukkale Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Hande ÜNVER ÖZDOĞAN
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Kudret Safa GÜMÜŞ
Aksaray Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Neslihan KARACAN
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)

Dr. Ramazan ERYILMAZ
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (Türkiye)

SEMPOZYUM PROGRAMI

20 Ekim 2022
Başöğretmen Atatürk Konferans Salonu
Açış Protokol Konuşmaları 10.00-11.00

Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR, *Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı*
Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL, *Dünya Dili Türkçe Sempozyumları Danışma Kurulu Başkanı*
Âdem Murat YÜCEL, *Alanya Belediye Başkanı*
Prof. Dr. Ekrem KALAN, *Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörü*
Prof. Dr. Filiz KILIÇ, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Kurucu Rektörü*, *Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkan Yardımcısı*
Serkan KAYALAR, *Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanı*
Ebubekir ŞAHİN, *Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanı*
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN, *Türk Dil Kurumu Başkanı*
Sultan RAEV, *Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı Genel Sekreteri*
Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ, *UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Başkanı*
Baghdad AMREYEV, *Türk Devletleri Teşkilatı Genel Sekreteri*
Ersin YAZICI, *Antalya Valisi*
Mevlüt ÇAVUŞOĞLU, *Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı (Teşrifleri ve Tensipleri Halinde)*

Müzik Dinletisi 11.00-11.15

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı

20 Ekim 2022
Başöğretmen Atatürk Konferans Salonu
Açış Paneli 11.15-12.15

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN, *Türk Dil Kurumu Başkanı*

Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN, *Dîvânu Lugâti't- Türk ve Dünya Dili Türkçe*
Prof. Dr. Umay TÜRKEŞ GÜNAY, *Türk Kültürü ve Dünya Dili Türkçe*
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN, *Türk Dil Kurumu ve Dünya Dili Türkçe*
Prof. Dr. Necati DEMİR, *Dillerin Tarihi ve Dünya Dili Türkçe*
Prof. Dr. Filiz KILIÇ, *Divan Edebiyatı ve Dünya Dili Türkçe*

Öğle Yemeği 12.30-13.15

Birinci Gün
Prof. Dr. Faruk Kadri TİMURTAŞ Oturumu (13.30-15.00)

Tarih: 20 Ekim 2022 Perşembe
Yer: Başöğretmen Atatürk Konferans Salonu
Saat: 13.30-15.00

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ (*Kırıkkale Üniversitesi)*
Prof. Dr. Erdoğan ASLAN (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ (*Kırıkkale Üniversitesi)*	Türk Cumhuriyetlerinde Rusça Kullanımı
Doç. Dr. Aylin KOÇ GİANNOPOULOS (*Marmara Üniversitesi*)	Karamanlıca Bir Tabirname Hakkında
Dr. Öğr. Üyesi Ceren OĞUZ KABADAYI (*Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*)	Alay ve Şaka Yollu İfadeler Üzerine Semantik Bir İnceleme
Öğr. Gör. Dr. Mehmet SARIKÖSE (*Pamukkale Üniversitesi*)	Eski Türkler Yazıtları Nasıl Adlandırırdı?
Dr. Ceyda ADIYAMAN	Eski Türkçede "İstinsah / Kopya Etmek" Karşılığında Kullanılan Sözcük Birimler ve "kata" Zarfı

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

Birinci Gün
Prof. Dr. Faruk Kadri TİMURTAŞ Oturumu (13.30-15.00)

Tarih: 20 Ekim 2022 Perşembe
Yer: Alaaddin Keykubat Salonu
Saat: 13.30-15.00

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Pervin ÇAPAN (*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*)
Prof. Dr. Arife USLU GÖKCEOĞLU (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Pervin ÇAPAN (*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*)	Türkçe ve Hatıraların İzinde Balkan Rüyasından Uyanmak
Doç. Dr. Elsev BRİNA LOPAR (*Prizren Üniversitesi*)	Kosova`da Türk Edebiyatı ve Dil Varlığı
Doç. Dr. Suzana CANHASİ (*Priştine Üniversitesi*)	Avrupa'nın Güney Doğusunda Yaşayan Türkler ve Dilleri
Öğr. Gör. Dr. Elifnur YILDIZ YALÇINDAĞ *(Kırklareli Üniversitesi)*	Balkanlarda Yaşayan Yetişkinleri Slav Dillerini Konuşan Türk Topluluğu: Torbeşler ve Dilleri
Elif OĞUZHAN (*Sinop Üniversitesi-Yüksek Lisans Öğrencisi*)	Bulgaristan'da Türkçe Meşale: Alev Kültür Dergisi

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

Birinci Gün
Prof. Dr. Faruk Kadri TİMURTAŞ Oturumu (13.30-15.00)

Tarih: 20 Ekim 2022 Perşembe
Yer: Kâşgarlı Mahmud Salonu
Saat: 13.30-15.00

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Ayşe Nur SIR DÜNDAR (*Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*)
Prof. Dr. Gızılgül ABDULLAYEVA (*Bakü Devlet Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Ayşe Nur SIR DÜNDAR (*Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*)	Kütahya ve Yöresi Ağızlarında Tasvirî Fiillerin Kullanımı Üzerine Notlar
Doç. Dr. Bekir DİREKCİ (*Akdeniz Üniversitesi*) Arş. Gör. Dr. Bilal ŞİMŞEK (*Akdeniz Üniversitesi*) Arş. Gör. Dr. Serdar AKBULUT (*Akdeniz Üniversitesi*) Arş. Gör. Betül KOPARAN (*Akdeniz Üniversitesi*)	Akseki Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar
Doç. Dr. Özgür AY (*Uşak Üniversitesi*) Fadime Nur KOCAAĞA (*Uşak Üniversitesi-Doktora Öğrencisi*)	Antalya Ağızlarında Olumsuzluk
Doç. Dr. Elza ALIŞOVA DEMİRDAĞ (*Girne Amerikan Üniversitesi*) Öğr. Gör. Süleyman AKSU (*Girne Amerikan Üniversitesi*)	Batı Trakya-Gümülcine Ağızlarında Tekrar Grupları
Erdinç YEŞİLKAŞ (*Ordu Üniversitesi-Doktora Öğrencisi*)	Ordu İli İç Bölge İlçeleri Ağızlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

Birinci Gün
Prof. Dr. Faruk Kadri TİMURTAŞ Oturumu (13.30-15.00)

Tarih: 20 Ekim 2022 Perşembe
Yer: Kaygusuz Abdal Salonu
Saat: 13.30-15.00

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Zeki KAYMAZ (*Ege Üniversitesi*)
Prof. Dr. Mehmet AK (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Zeki KAYMAZ (*Ege Üniversitesi*) Arş. Gör. Âdem BULUT (*Bitlis Eren Üniversitesi*)	Et-Tuhfetu'z Zekiyye Fi'l Lugati't Türkiyye'de Deyimler
Doç. Dr. Erkan SALAN (*Aydın Adnan Menderes Üniversitesi*)	Eski Anadolu Türkçesinde Sadece Issı "Sıcak" mı Vardı?
Doç. Dr. Süleyman Kaan YALÇIN (*Fırat Üniversitesi*)	Eski Türkçedeki Yer ve Mekân Adlarının Hakas Türkçesindeki İzleri
Dr. Öğr. Üyesi Melike ÜZÜM (*Johannes Gutenberg Üniversitesi*)	Eski Anadolu Türkçesinde -mIş ve -mAlU Biçimbirimlerinin Görünüş-Zaman ve Kiplik İşlevi

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

Birinci Gün
Prof. Dr. Faruk Kadri TİMURTAŞ Oturumu (13.30-15.00)

Tarih: 20 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL Salonu
Saat: 13.30-15.00

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL (*Başkent Üniversitesi*)
Doç. Dr. Ahmet BENZER (*Marmara Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL (*Başkent Üniversitesi*) Doç. Dr. Ahmet BENZER (*Marmara Üniversitesi*) Zekiye YILDIRIM SUNA (*Başkent Üniversitesi-Doktora Öğrencisi*)	Türkçe Öğretmenlerinin Üst Düzey Düşünme Becerilerini Kullanarak Çoktan Seçmeli Soru Hazırlama Yeterlikleri
Prof. Dr. Muhammed Eyyüp SALLABAŞ (*Yıldız Teknik Üniversitesi*) Öğr. Gör. Aslı KOÇAK (*Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi*)	Altın Köprü Türkçe Öğretim Seti (B1) ve Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti (B1) Ders Kitaplarının Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültür Aktarımı Açısından Karşılaştırılması
Doç. Dr. Gönül ERDEM NAS (*Zagreb Üniversitesi*)	Dillerarası Aktarım Bakımından Hırvat Öğrencilerin Türkçe Durum Eklerini Yapılandırma Biçimleri
Dr. Öğr. Üyesi Bora BAYRAM *(Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)*	Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Yönelik Dil İhtiyaç Analizi: Alanya Örneği
Öğr. Gör. Dilara KESKİN (*Başkent Üniversitesi*)	Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Çocuk Grupları İçin Hazırlanmış Hikâye Kitaplarındaki Görsellerin Kültürel Unsur Aktarımı Kapsamında İncelenmesi: Yunus Emre Enstitüsü Çocuk Hikâyeleri Dizisi Örneği (A1-A2)

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

Birinci Gün
Prof. Dr. Faruk Kadri TİMURTAŞ Oturumu (13.30-15.00)

Tarih: 20 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ Salonu
Saat: 13.30-15.00

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ (*Atatürk Üniversitesi*)
Prof. Dr. Hakan ÜLPER (*Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ (*Atatürk Üniversitesi*) Arş. Gör. Derya YÜCEL ÇETİN (*Atatürk Üniversitesi*)	Fiilimsi Konusu Özelinde Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Etkinliklerin Türkçe Öğretim Programına Uygunluğu
Prof. Dr. Sedat MADEN (*Bayburt Üniversitesi)* Murat KAYA (*Trabzon Üniversitesi-Doktora Öğrencisi*)	Meslek Lisesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Becerilerinin Web 2.0 Araçlarıyla Geliştirilmesi
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep CİN ŞEKER *(Atatürk Üniversitesi)*	Türkçe Derslerinde Metinler Aracılığıyla Eleştirel Düşünme Becerisinin Geliştirilmesinde Kullanılabilecek Bir Taksonomi: Soru Kadranı
Öğr. Gör. Hüseyin KARABUĞA (*Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi*)	Türkçe Öğretmeni Adaylarının Eğitiminde Yansıtıcı Yazma Uygulamalarının Kullanımı
Öğr. Gör. Çağrı KAYGISIZ (*Türk Hava Kurumu Üniversitesi*) Arş. Gör. Zehra Nur BAYINDIR (*Pamukkale Üniversitesi*)	Dil Edinim Düzeyleri ve Eylem Türleri: Okul Öncesi Dönemde Öykü Kitapları Üzerine Bir İnceleme

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

Birinci Gün
Prof. Dr. Faruk Kadri TİMURTAŞ Oturumu (13.30-15.00)

Tarih: 20 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN Salonu
Saat: 13.30-15.00

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN (*Emekli Öğretim Üyesi*)
Prof. Dr. Nergis BİRAY *(Pamukkale Üniversitesi)*

Konuşmacılar:

Doç. Dr. Gülçehra HOCANOVA *(Taşkent Devlet Hukuk Üniversitesi)*	Ali Şir Nevai Eserlerindeki Etnik Adların Dilsel ve Bedii Önemi
Doç. Dr. Elçin İBRAHİM *(Azerbaycan Diller Üniversitesi)* Uzm. Rübabe İBRAHİMOVA *(Azerbaycan Diller Üniversitesi)*	Çağdaş Türk Toplumlarında Dil Politikası (Rusya'nın Türk Halklarıyla İlgili Dil Politikası)
Doç. Dr. Salomat MATKARİMOVA *(Ürgenç Devlet Üniversitesi)*	Hazret Nevai ve Harezm Şairleri İcadında Büyük Bir Tarihe Sahip Dilimize Olan İlgi
Burcu SARIKAYA *(Pamukkale Üniversitesi-Doktora Öğrencisi)*	Ali Şir Nevayi'nin Gara'ibüs-Sıgar'ında Biçimce Olumlu Anlamca Olumsuz Yapılar Üzerine Bir Değerlendirme

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

Birinci Gün
Prof. Dr. Şükrü ELÇİN Oturumu (15.15-16.45)

Tarih: 20 Ekim 2022
Yer: Başöğretmen Atatürk Konferans Salonu
Saat: 15.15-16.45

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Hülya ARSLAN-EROL *(Gaziantep Üniversitesi)*
Prof. Dr. Mehmet EROL *(Gaziantep Üniversitesi)*

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Hülya ARSLAN-EROL (*Gaziantep Üniversitesi*) Atanur ÖZDEMİR *(Gaziantep Üniversitesi-Doktora Öğrencisi)*	Suriye Türkmen Türkçesi Ağızlarında Sınırlama ve Benzerlik/ Karşılaştırma Bildiren gaçek/ GadAk/ GadAn Yapısı
Prof. Dr. Mehmet EROL (*Gaziantep Üniversitesi*)	Türk Dil ve Kültür Coğrafyası Olarak Suriye
Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*) Arş. Gör. Ali CANBULAT (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)	Türkçenin Kadim Yurdu Lübnan'da Güncel Türkçe Eğitimi Çalışmaları
Dr. Öğr. Üyesi Dženana BRAČKOVİĆ (*Uluslararası Saraybosna Üniversitesi*)	Bosna Hersek'te Türkçe Kökenli Fiillerden Türemiş Soyadları
Dr. Babak JAVANSHİR	Türkçe'nin İran Platosu'nda Tarihsel ve Sosyo-Linguistik Konumu

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

Birinci Gün
Prof. Dr. Şükrü ELÇİN Oturumu (15.15-16.45)

Tarih: 20 Ekim 2022
Yer: Alaaddin Keykubat Salonu
Saat: 15.15-16.45

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Kemalettin DENİZ *(Gazi Üniversitesi)*
Doç. Dr. Murat ATEŞ *(Necmettin Erbakan Üniversitesi)*

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Kemalettin DENİZ *(Gazi Üniversitesi)* Arş. Gör. Elif DEMİR *(Gazi Üniversitesi)*	Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Aracılık Kavramı
Doç. Dr. Murat ATEŞ *(Necmettin Erbakan Üniversitesi)* Öğr. Gör. Ahmet Gürkan KARATAŞ (*Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*)	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Ders Takip Stratejilerinin Belirlenmesi
Doç. Dr. Serdar DERMAN *(Necmettin Erbakan Üniversitesi)*	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Alanındaki Öğreticilerin Uzaktan Eğitim Olgusuyla İlgili Zihinsel Yapıları ve Görüşleri
Dr. Öğr. Üyesi Bora BAYRAM *(Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)* Ayşegül ERARSLAN (*Millî Eğitim Bakanlığı*)	Yabancılara Türkçe Öğretimi Üzerine Yapılan Metin Uyarlama Çalışmalarının Değerlendirilmesi: Bir Meta-Sentez Çalışması
Gökçe TÜRKMEN *(Hacettepe Üniversitesi-Doktora Öğrencisi)*	Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Öğrenicilerin Bağlaç Kullanımında Yaptıkları Hatalar Üzerine Bir Değerlendirme

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

Birinci Gün
Prof. Dr. Şükrü ELÇİN Oturumu (15.15-16.45)

Tarih: 20 Ekim 2022
Yer: Kâşgarlı Mahmud Salonu
Saat: 15.15- 16.45

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Ahmet DEMİRTAŞ *(Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi)*
Doç. Dr. Serdar BULUT *(Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)*

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Ahmet DEMİRTAŞ *(Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi)* Arş. Gör. Murat DOĞAN *(Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi)*	Türkiye Türkçesi Ağızlarında Ön Ses Tonsuzlaşması
Doç. Dr. Serdar BULUT *(Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)*	Alanya ve Gazipaşa'da Yer Adlandırmalarında Renklerin Yeri
Dr. Hasan Ali ÇETİN *(Yüksek Kurum Uzmanı)*	Türkiye Türkçesi Ağızlarında "Zayıflama" ve "Şişmanlama" İfadeleri
Öğr. Gör. Osman ALBAYRAK (*Giresun Üniversitesi*)	Türkiye Türkçesi Ağızları ve Azerbaycan Türkçesinde Kullanılan Ortak Alıntı Söz Varlığı Üzerine Tematik Bir İnceleme
Mehmetcan GÖKBAYIR (*Fırat Üniversitesi-Doktora Öğrencisi*)	Türkiye Türkçesi Ağızlarında Yardımcı Fiil Olarak Dök-

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

Birinci Gün
Prof. Dr. Şükrü ELÇİN Oturumu (15.15-16.45)

Tarih: 20 Ekim 2022
Yer: Kaygusuz Abdal Salonu
Saat: 15.15-16.45

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Mustafa ARSLAN *(Pamukkale Üniversitesi)*
Doç. Dr. Yavuz UYSAL *(Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)*

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Mustafa ARSLAN *(Pamukkale Üniversitesi)* Arş. Gör. Dr. Didem Gülçin ERDEM KÜK *(Pamukkale Üniversitesi)*	Ritüel-Dil İlişkisi Bağlamında Türkçe Duaların İşlevselliği
Doç. Dr. Yavuz UYSAL *(Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)* Eren KÖSEOĞLU *(Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi-Yüksek Lisans Öğrencisi)*	Alanya Halk Kültüründe Hıdırellez Geleneği
Doç. Dr. Mehmet Surur ÇELEPİ *(Pamukkale Üniversitesi)*	Teke Yöresi Delbekçi Kadınlarının İcralarında Kültür ve Doku İlişkisi
Doç. Dr. Sırderyahan ÖTANOVA *(Özbekistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi)*	Renk: Gerçeğin ve Ruhsal Durumun Birer İfadesidir: "Ali Şir Nevai'nin "Sedd-İ İskenderi" Destanı Örneğinde"
Öğr. Gör. Mehmet Tolga BAKIRTAŞ *(Pamukkale Üniversitesi)*	Atasözlerimizde Renk

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

Birinci Gün
Prof. Dr. Şükrü ELÇİN Oturumu (15.15-16.45)

Tarih: 20 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL Salonu
Saat: 15.15-16.45

Oturum Başkanları:
Doç. Dr. Zulayho RAHMONOVA (*Özbekistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi*)
Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin PARLAKYILDIZ (*Kıbrıs İlim Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Bayram BAŞ *(Yıldız Teknik Üniversitesi)* Arş. Gör. Dr. Merve Hülya KİBAR FURTUN (*Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi*)	Ana Dili Öğretim Programı Okuryazarlık Ölçeği: Keşfedici Karma Araştırma Yöntemine Dayalı Bir Ölçek Geliştirme Çalışması
Doç. Dr. Buket ÜNDEMİR (*Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi*) Doç. Dr. Murtaza AYKAÇ (*Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi*) Öğr. Gör. L. Ayça ÇELİKBAŞ (*Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi*)	Sürdürülebilir Eğitim Bağlamında Türkçe Öğretmenlerinin Hayat Boyu Öğrenme Yeterlikleri
Dr. Öğr. Üyesi Celalettin ÇELEBİ (*Necmettin Erbakan Üniversitesi*) Dr. Öğr. Üyesi Gürbüz ÇALIŞKAN (*Necmettin Erbakan Üniversitesi*)	Etkinlik Temelli Yazma Eğitimi Süreçlerinin İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Yazma Başarısı, Tutumu ve Öz Yeterlikleri Üzerine Etkisi
Elif Dilan ÖNER (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi-Yüksek Lisans Öğrencisi*)	Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenlerin Yazılı Anlatımlarında Kullandıkları Söz Edimlerinin İncelenmesi
Elif BÖRKLÜOĞLU (*Millî Eğitim Bakanlığı*) Eylem ÖZSAN (*Millî Eğitim Bakanlığı*)	Sessiz Kitapların Yaratıcı Okuma Becerisini Geliştirmesine Yönelik Bir Uygulama

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

Birinci Gün
Prof. Dr. Şükrü ELÇİN Oturumu (15.15-16.45)

Tarih: 20 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ Salonu
Saat: 15.15-16.45

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA *(Bursa Uludağ Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi)*
Doç. Dr. Bekir DİREKCİ (*Akdeniz Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA *(Bursa Uludağ Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi)* Dr. Öğr. Üyesi Merve ERGÜT (*Sabahattin Zaim Üniversitesi*)	Cevap Beklenmeyen, Olumsuz Yapılı, Olumlu Anlamlı Sözde Soruların Kullanım Amaçları ve İşlevleri
Doç. Dr. Bekir DİREKCİ *(Akdeniz Üniversitesi)* Ramazan ÖZPINAR *(Akdeniz Üniversitesi-Doktora Öğrencisi)*	"06 Mil Yz A1345" Kayıtlı Talimnamenin Söz Varlığının Özel Amaçlı Türkçe (Askerî Türkçe) Açısından İncelenmesi
Doç. Dr. Enfel DOĞAN *(Akdeniz Üniversitesi)*	Modern Türk Hikâyeciliğinin İlk Örneklerinden Müsameretname'nin Söz Varlığı Üzerine Bazı Notlar
Öğr. Gör. Dr. Neslihan KARACAN (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)	Mantıksal İstemin Çok Anlamlılığa Etkisi Bakımından Söz İçi Karşıtlık
Arş. Gör. Elmas ÇOKOL ALPAY (*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*)	Türkçede Alt Katman Dillerinin Etkisi Olarak Dönüşlülük Bildiren Yapılar "Oturmuşum kendime, çay içiyorum."

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

Birinci Gün
Prof. Dr. Şükrü ELÇİN Oturumu (15.15-16.45)

Tarih: 20 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN Salonu
Saat: 15.15-16.45

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Mesut ŞEN (*Marmara Üniversitesi*)
Doç. Dr. İnan GÜMÜŞ (*Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Mesut ŞEN (*Marmara Üniversitesi*) Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ŞEKER (*Kırklareli Üniversitesi*)	Dîvânü Lugâti't-Türk'te Kadın Adları ve Unvanları
Doç. Dr. Muhabbet X. JUMANİYOZOVA (*Ürgenç Devlet Üniversitesi*)	Harezm Türkülerinin Söz Varlığı Üzerine Bir İnceleme
Öğr. Üyesi Münevver D. TİLAVOVA *(Ürgenç Devlet Üniversitesi)*	Deyimler Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme (Özbek-Harezm ve Türkiye Türkçesi)
Dr. Öğr. Üyesi Aslı ÇAVUŞOĞLU AKSOY *(Pamukkale Üniversitesi)*	Nezihe Muhittin'in Kadın İdeali Üzerine
Esra ÇAM *(Ege Üniversitesi-Doktora Öğrencisi)*	Harezm Bölgesi Ritüellerinin Kadın İcracıları Halfelerin Türk Diline ve Türk Kültürüne Katkıları

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

Birinci Gün
Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ Oturumu (17.00-18.30)

Tarih: 20 Ekim 2022
Yer: Başöğretmen Atatürk Konferans Salonu
Saat: 17.00-18.30

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Ali YAKICI (*Gazi Üniversitesi*)
Prof. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU (*Hacettepe Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Ali YAKICI (*Gazi Üniversitesi*)	Türk Dil Varlığı ve Türkçe Öğretimine Katkısı Bakımından Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnâmeler
Prof. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU (*Hacettepe Üniversitesi*) Arş. Gör. Büşra KİRAZ AYVERDİ (*Ondokuz Mayıs Üniversitesi*)	Türkçe Öğretmenlerinin Şiir Öğretimine Yönelik Algı ve Görüşleri
Doç. Dr. Filiz METE (*Hacettepe Üniversitesi*) Berra ALİBAŞİÇ (*Hacettepe Üniversitesi-Yüksek Lisans Öğrencisi*) Beyza KÖKSAL (*Hacettepe Üniversitesi-Yüksek Lisans Öğrencisi*)	2019 Türkçe Öğretim Programındaki Kelime Öğretimi Yaklaşımının Türkçe Ders Kitaplarına Yansıması
Dr. Öğr. Üyesi Kürşad KARA *(Bayburt Üniversitesi)*	Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Bağlaç Öğretimine Dair Bir Değerlendirme
Arş. Gör. Ahmet Turan EŞ (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)	5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Tema Değerlendirme Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

Birinci Gün
Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ Oturumu (17.00-18.30)

Tarih: 20 Ekim 2022
Yer: Alaaddin Keykubat Salonu
Saat: 17.00-18.30

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Yunus BALCI (*Pamukkale Üniversitesi*)
Prof. Dr. Bayram BAŞ (*Yıldız Teknik Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Yunus BALCI (*Pamukkale Üniversitesi*)	Bir Küresel Türk Edebiyatından Bahsedilebilir mi?
Prof. Dr. Bayram BAŞ (*Yıldız Teknik Üniversitesi*) Firdevs KAPUSIZOĞLU (*Yıldız Teknik Üniversitesi-Doktora Öğrencisi*)	Çocuk Edebiyatında Göç Teması Üzerine Çoklu Bakış Açısı Temelli Bir Araştırma
Dr. Öğr. Üyesi Cafer GARİPER (*Süleyman Demirel Üniversitesi*)	Nâzım Hikmet ve Şiir Dili
Dr. Öğr. Üyesi Janagül SAMETOVA (*Abay Kazak Millî Pedagoji Üniversitesi*)	Kazak Çocuk Edebiyatındaki Bazı Mitolojik Kahramanlar
Ayşe BÜLBÜL *(Eskişehir Osmangazi Üniversitesi-Doktora Öğrencisi)*	Sabri Esat Siyavuşgil'in Cumhuriyet Devri Dil Politikaları ve Dilde Sadeleşme Bağlamındaki Düşünceleri

Birinci Gün
Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ Oturumu (17.00-18.30)

Tarih: 20 Ekim 2022
Yer: Kâşgarlı Mahmud Salonu
Saat: 17.00-18.30

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Ahmet BURAN (*Fırat Üniversitesi*)
Prof. Dr. Cüneyt AKIN (*Afyon Kocatepe Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Ahmet BURAN (*Fırat Üniversitesi*)	Mahtumkulu'nun Türkmen Aydınlanmasına Katkısı
Prof. Dr. Cüneyt AKIN (*Afyon Kocatepe Üniversitesi*)	Türk Devletleri Teşkilatı Bağlamında Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümleri Üzerine Bir Değerlendirme
Doç. Dr. Soner SAĞLAM (*Pamukkale Üniversitesi*)	Abbas Sehhet'in Çocuk Şiirleri Üzerine Bir İnceleme
Arş. Gör. Tuğba GÖKBAYIR *(Fırat Üniversitesi)*	Kırgızlarda Çeçendik Sözlerin Atasözlerindeki Görünümü Üzerine Bir İnceleme
Banu NAGASHBEKOVA (*Pamukkale Üniversitesi- Doktora Öğrencisi*)	Kazakistan'ın Batı Ağzındaki Özellikler

Birinci Gün
Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ Oturumu (17.00-18.30)

Tarih: 20 Ekim 2022
Yer: Kaygusuz Abdal Salonu
Saat: 17.00-18.30

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Umay TÜRKEŞ GÜNAY (*Girne Amerikan Üniversitesi*)
Prof. Dr. Naciye ATA YILDIZ (*Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Naciye ATA YILDIZ (*Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*)	Şükrü Elçin'in Şiirleri ve Türkçe
Doç. Dr. Erhan SOLMAZ *(Uşak Üniversitesi)*	Türk Halk Hikâyeciliği Geleneğinin Popüler Kültüre Etkisi Bağlamında Bir Cem Karaca Okuması
Doç. Dr. Begpaşa RAHİMOVA *(Ürgenç Devlet Üniversitesi)*	Destanların Dil ve Kültüre Katkıları: Fil Mahmud Destanı Örneği
Arş. Gör. Sinem SATILMIŞ *(Aksaray Üniversitesi)*	Şükrü Elçin'in "Hikâye'den Hatıra'ya" Eserinde Yer Alan Metinlerin Metinsellik Ölçütleri Açısından İncelenmesi
Esra ALKAN *(Gazi Üniversitesi-Doktora Öğrencisi)* Kevser DURGUN AKAN *(Gazi Üniversitesi-Doktora Öğrencisi)*	Gülümseten Öyküler Dizisinde Halk Bilimi Unsurları

Birinci Gün
Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ Oturumu (17.00-18.30)

Tarih: 20 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL Salonu
Saat: 17.00-18.30

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL (*Başkent Üniversitesi*)
Doç. Dr. Elif AKTAŞ (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL (*Başkent Üniversitesi*) Öğr. Gör. Didem ORHAN (*Başkent Üniversitesi*)	İsveç'te Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Yetişkinlerin Dil İhtiyaçları Analizi
Doç. Dr. Neslihan KARAKUŞ (*Yıldız Teknik Üniversitesi*) Güler ÖZYÜREK (*Yıldız Teknik Üniversitesi-Yüksek Lisans Öğrencisi*)	Türkçe ve Korecenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Öğretimi
Doç. Dr. Gülrû BAYRAKTAR (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)	Almanya'da Yaşayan 14-18 Yaş Grubu Alman Gençlerinin Türkçe Kelime Dağarcığı ve Türkçe Kelime Kullanım Alanları
Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR *(Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)* Hatice YAMAN *(Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi-Yüksek Lisans Öğrencisi)*	Türkçe Eğitiminde Yaratıcı Drama Yöntemi Kullanılmasının Alımlamaya Etkisi
Öğr. Gör. Zeynep EKİNCİ (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)	Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Ders Kitaplarının Okunabilirlik Durumları: Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Örneği

Birinci Gün
Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ Oturumu (17.00-18.30)

Tarih: 20 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ Salonu
Saat: 17.00-18.30

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA *(Bursa Uludağ Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi)*
Doç. Dr. Erkan SALAN (*Aydın Adnan Menderes Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA *(Bursa Uludağ Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi)*	Sözdiziminde Bildirim, Sezdirim, Çıkarım Belirleyicileri
Dr. Osman KABADAYI (*Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*)	Kıssa-i Samrug'da İkili Kullanımlar
Dr. Öğr. Üyesi Hasene AYDIN *(Bursa Uludağ Üniversitesi)*	Seslenme Sözlerinin Cümle Ögeleriyle İlişkisi ve Öge Olarak Cümledeki Konumu
Öğr. Gör. Dr. Hande ÜNVER ÖZDOĞAN (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)	Diplomaside "Turkey" Yerine "Türkiye" Adlandırmasına Geçişin Nedenleri ve Ülkemizin Marka Değerine Etkisi
Nurefşan GÜLEN *(Erzurum Teknik Üniversitesi-Yüksek Öğrencisi)*	Erendiz Atasü'nün "Madam Butterfly Ölmeyi Reddederse" Adlı Öyküsünden Hareketle Toplumsal Bir Kimlik Olan Erkeklik Kavramı

Birinci Gün
Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ Oturumu (17.00-18.30)

Tarih: 20 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN Salonu
Saat: 17.00-18.30

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Zühâl YÜKSEL (*Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*)
Doç. Dr. Melahat ARIKLI *(Kıbrıs Amerikan Üniversitesi)*

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Zühâl YÜKSEL (*Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*)	Sovyet Döneminde Uygulanan Alfabelerin Kırım Tatar Kültürüne Tesiri
Prof. Dr. Engin ÇETİN (*Çukurova Üniversitesi*)	Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk Atasözleri Projesi
Doç. Dr. Güven ARIKLI (*Lefke Avrupa Üniversitesi*) Doç. Dr. Melahat ARIKLI *(Kıbrıs Amerikan Üniversitesi)*	KKTC'de İnternet Gazeteciliği ve Türkçe: "Afrika Gazetesi Örneği"
Doç. Dr. Yaşar ŞİMŞEK (*Giresun Üniversitesi*)	Rabguzi'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sının Paris Nüshası ve Klasik Devir Sonrası Çağatay Türkçesinde Mahallileşme
Dr. Öğr. Üyesi Aynur MAHMUD *(Azerbaycan Bilimler Akademisi)*	Fuzûlî'nin "Leylâ ve Mecnûn" eserinde harp araç-gereçleri (kavram ve kültür ilişkisi)

İkinci Gün
Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY Oturumu (09.30-11.00)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Başöğretmen Atatürk Konferans Salonu
Saat: 09.30-11.00

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Ali AKAR (*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*)
Prof. Dr. Engin ÇETİN (*Çukurova Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Ali AKAR (*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*)	Kül Tigin Yazıtı'nda yana bėrtimiz İfadesinin Aktarımı Üzerine
Doç. Dr. Kenan AZILI (*Bayburt Üniversitesi*) Doç. Dr. Ferdi GÜZEL (*Bayburt Üniversitesi)*	Eski Uygurcada Özel Bir Dilbilgiselleşme Tipi: isim+iyelik+lokatif
Arş. Gör. Dr. Mustafa AĞCA (*Pamukkale Üniversitesi*)	Bilge Kağan ve Atatürk'ün Söylevleri Üzerine Söz Bilimi (Retorik) ve Biçem Bilimi (Stilistik) Bağlamında Metinler Arası Bir İnceleme
Dr. Öğr. Üyesi Azzaya BADAM (*Moğolistan Devlet Üniversitesi)*	Baishintın Khar Runik Yazıtı ve Damgaları
Arzu ARICAN (*Eskişehir Osmangazi Üniversitesi-Doktora Öğrencisi)* Hakan GÜLER (*Eskişehir Osmangazi Üniversitesi-Doktora Öğrencisi*)	Eski Uygur Kolofonlarında Bir İfade Biçimi Olarak "agduk umaz"

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY Oturumu (09.30-11.00)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Alaaddin Keykubat Salonu
Saat: 09.30-11.00

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Süleyman Cem ŞAKTANLI (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)
Dr. Öğr. Üyesi Hadra Kübra ERKINAY TAMTAMIŞ (*Mardin Artuklu Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Dr. Öğr. Üyesi Serkan DEMİREL (*Gazi Üniversitesi*)	Kosova İlköğretim 5. Sınıf Müzik Dersi Kitabındaki Okul Şarkılarının Eğitim Müziği Açısından İncelenmesi
Dr. Öğr. Üyesi Bilge GÖKTER GENÇER (*Başkent Üniversitesi*) Dr. Öğr. Üyesi Hadra Kübra ERKINAY TAMTAMIŞ (*Mardin Artuklu Üniversitesi*)	Batı Müziğinde Türkçe Terminoloji Üzerine Bir İnceleme
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Mutlu TERZİOĞLU (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*) Dr. Öğr. Üyesi Eren LEHİMLER (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)*	Aşıklık Geleneğinde Söz ve Müzik Etkileşimine Bir Örnek: Sümmani Ağzı
Öğr. Gör. Deniz DİNCEL *(Akdeniz Üniversitesi)* Ahmet Tolga YAŞKAYA Mevlüt Can YAYLA *(Akdeniz Üniversitesi-Yüksek Lisans Öğrencisi)*	Kırıkkale Keskin Yöresine Ait Halay Formundaki Eserlerin Söz ve Müzik Bakımından İncelenmesi
Öğr. Gör. Dr. M. Hanifi KERVANCIOĞLU *(Akdeniz Üniversitesi)* Ahmet Ali SELÇUK (Millî Eğitim Bakanlığı) Şevval DAĞ (Millî Eğitim Bakanlığı)	"Geceleri Kalkar Kalkar Ağlarım" İsimli Gurbet Havasının Sözlerinde Kullanılan Hançere Tekniği

İkinci Gün
Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY Oturumu (09.30-11.00)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Kâşgarlı Mahmud Salonu
Saat: 09.30-11.00

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Alpaslan OKUR (*Sakarya Üniversitesi*)
Prof. Dr. Gökhan ÇETİNKAYA (*Pamukkale Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Alpaslan OKUR (*Sakarya Üniversitesi*) Gamze YAVUZ (*Sakarya Üniversitesi-Yüksek Lisans Öğrencisi*)	Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarındaki Dört Temel Beceri ve Dil Bilgisi Etkinlikleri Üzerine Bir İnceleme (5. Seviye Örneği)
Prof. Dr. Gökhan ÇETİNKAYA (*Pamukkale Üniversitesi*) Öğr. Gör. Özlem YOLCUSOY (*Pamukkale Üniversitesi*) Arş. Gör. Zehra Nur BAYINDIR (*Pamukkale Üniversitesi*)	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuma ve Anlama Becerisine Yönelik Sınıf İçi Tamamlayıcı Değerlendirme: Öğretim Elemanı Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme
Doç. Dr. Ülker ŞEN *(Gazi Üniversitesi)* Arş. Gör. Gamze DELİOĞLU *(Gazi Üniversitesi)*	Almanya Üniversitelerinde Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimine Yönelik Verilen Derslerin Değerlendirilmesi
Doç. Dr. Ersoy TOPUZKANAMIŞ *(Balıkesir Üniversitesi)* Dr. Öğr. Üyesi Nurettin KARTALLIOĞLU *(Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi)*	Türkçenin Yabancı Dil Olarak İşitsel-Dilsel Yöntemle Öğretilmesi: Spoken Turkish Örneği
Dr. Öğr. Üyesi Aliye Nur ERCAN GÜVEN *(Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)* İbrahim ÇİMEN (*Maarif Vakfı*)	Türkiye Dışında Örgün Eğitim Kapsamında Türkçe Dersi Alan Yabancı Öğrencilerin Türkçe Öğrenmeye İlişkin Görüşleri: Somaliland Örneği

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY Oturumu (09.30-11.00)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Kaygusuz Abdal Salonu
Saat: 09.30-11.00

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Cengiz ŞENGÜL *(Akdeniz Üniversitesi)*
Öğr. Gör. Mehmet Tolga BAKIRTAŞ *(Pamukkale Üniversitesi)*

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Cengiz ŞENGÜL *(Akdeniz Üniversitesi)* Öğr. Gör. Ali BEDEL *(Akdeniz Üniversitesi)* Burak TORTOP *(Millî Eğitim Bakanlığı)*	Burdur Halk Danslarında Söz Unsuru
Prof. Dr. Cengiz ŞENGÜL *(Akdeniz Üniversitesi)* Fatih EVSEN *(Millî Eğitim Bakanlığı)*	Antalya Türkülerinin Edebi Analizi
Prof. Dr. Cengiz ŞENGÜL *(Akdeniz Üniversitesi)* Öğr. Elm. Seyit Mehmet SAKİN *(Akdeniz Üniversitesi)*	M. Zekâi Dede Efendi'nin Bestelediği "Etmezem İkrârı Aşkı Saklarım Canım Gibi" İsimli Eserin Usûl-Arûz Vezin Yönünden İncelenmesi
Harun YACAN *(Millî Eğitim Bakanlığı)* Burhan YACAN *(Millî Eğitim Bakanlığı)*	Van Yöresi Türkülerinde "Deme–Çevirme"
Öğr. Gör. Başar ZEREN *(Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi)* Arş. Gör. Ü. Ezgi GÜLEKEN *(Akdeniz Üniversitesi)*	Eurovision Şarkı Yarışmasında Dil ve Politikanın Sonuçlara Etkisi

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY Oturumu (09.30-11.00)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL Salonu
Saat: 09.30-11.00

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Yusuf TEPELİ *(Akdeniz Üniversitesi)*
Prof. Dr. Keziban TEKŞAN *(Ordu Üniversitesi)*

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Yusuf TEPELİ *(Akdeniz Üniversitesi)* Ömer DEMİRTAŞ *(Akdeniz Üniversitesi)*	Yapılandırmacı Yaklaşıma Göre Bağlaç Öğretiminde Öğretmen Görüşlerinin Fenomenolojik Olarak İncelenmesi
Prof. Dr. Keziban TEKŞAN *(Ordu Üniversitesi)* Arş. Gör. Enes ÇİNPOLAT *(Ordu Üniversitesi)*	Türkçe Ders Kitaplarındaki Değiştirilmiş Metinlere İlişkin Bir İnceleme
Doç. Dr. Ahmet BENZER *(Marmara Üniversitesi)* Miray DEVECİOĞLU *(Marmara Üniversitesi-Yüksek Lisans Öğrencisi)*	Okul Sözlüklerinde İyi Bir Tanımın Esasları
Doç. Dr. Elif AKTAŞ *(Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)* Arş. Gör. Ahmet Turan EŞ *(Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)*	2005 ve 2019 Türkçe Öğretim Programlarındaki Dil Bilgisi Kazanımları Üzerine Bir İnceleme
Öğr. Gör. Uğur ÖZBİLEN *(Akdeniz Üniversitesi)* Öğr. Gör. Meral BAYRAM *(Akdeniz Üniversitesi)*	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarındaki Beceri Etkinliklerine Eşlik Eden Görsellerin Değerlendirilmesi

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY Oturumu (09.30-11.00)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ Salonu
Saat: 09.30-11.00

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR *(Karadeniz Teknik Üniversitesi)*
Prof. Dr. Turgut TOK *(Pamukkale Üniversitesi)*

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR *(Karadeniz Teknik Üniversitesi)*	Türkçe Sözdiziminde Bir Diziliş Örneği: Araya Unsur Girmesi ya da Unsurun Bölünmesi
Prof. Dr. Turgut TOK *(Pamukkale Üniversitesi)* Kıvılcım POLAT BULMUŞ (*Pamukkale Üniversitesi-Doktora Öğrencisi*)	Alevi-Bektaşi Cemlerinde Kullanılan Dilin Metaforları: Denizli Örneği
Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin PARLAKYILDIZ (*Kıbrıs İlim Üniversitesi*)	Emojiler Ortak Dil mi?
Dr. Öğr. Üyesi Duygu KAMACI GENCER (*Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*)	Toplum Dilbilimsel Bir Kategori Olarak Türkçede Gereklilik ve Zorunluluk Ayrımı
Barısgül Erlanqızı KENGES (*L. N. Gumilev Avrasya Ulusal Üniversitesi-Doktora Öğrencisi*)	Bilişim Teknolojisi Terminolojisindeki Eş Anlamlılık Olgusunun Kazakça ve Türkçedeki Görünüşü

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY Oturumu (09.30-11.00)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN Salonu
Saat: 09.30-11.00

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Muhammet Fatih ALKAYIŞ (*İnönü Üniversitesi*)
Dr. Alimcan DAVLATOV (*Ali Şir Nevâyî Uluslararası Kamu Fonu Başkanı*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Muhammet Fatih ALKAYIŞ (*İnönü Üniversitesi*)	Ahmet Bican Ercilasun'un İnternetteki Türkoloji Konuşmaları Üzerine Bir Tasnif Çalışması
Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE (*Sivas Cumhuriyet Üniversitesi*)	Türkçede Öbek İşletme Ekleri
Doç. Dr. Özgür AY (*Uşak Üniversitesi*) Pakize YILDIRIM (*Uşak Üniversitesi-Doktora Öğrencisi*)	Antalya İli Ağızlarında Soru
Dr. Alimcan DAVLATOV (*Ali Şir Nevâyî Uluslararası Kamu Fonu Başkanı*)	Ali Şir Nevâyî'nin Tarihle İlgili Eserlerinde Türk Dili İfadesi
Öğr. Gör. Dr. Lira MAIRAMBEK KYZY (*Fırat Üniversitesi*)	Töre Bitigi'nde Ölüm Cezasını Gerektiren Suçlar

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY Oturumu (09.30-11.00)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Karabağ Salonu
Saat: 09.30-11.00

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Mehmet AYDIN *(Ondokuz Mayıs Üniversitesi)*
Dr. İbrahim USLU (*Radyo ve Televizyon Üst Kurulu*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Mehmet AYDIN *(Ondokuz Mayıs Üniversitesi)*	Oğuz Atay'ın "Demiryolu Hikâyecileri Bir Rüya" Örneği Üzerinden Dilde Tasfiyenin Boyutu
Doç. Dr. Fatih VEYİS (Atatürk Üniversitesi) Öğr. Gör. Ayşegül KAYAR MUSLU (Bayburt Üniversitesi)	Metin Temelli Dil Bilgisi Öğretimi Bağlamında Halit Fahri Ozansoy'un "Edebiyatçılar Geçiyor" Eseri Üzerine Örnek Bir İnceleme
Doç. Dr. Yavuz UYSAL *(Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)* Merve COŞKUN *(Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi-Yüksek Lisans Öğrencisi)*	Gazipaşa İlçesi'nde Yer Alan Mahalle İsimlerinin Toponomim Açısından İncelenmesi
Dr. İbrahim USLU (*Radyo ve Televizyon Üst Kurulu*)	RTÜK ve Türkçenin Kimlik İnşası
Öğr. Gör. Dr. Nermin ER AYDEMİR *(Pamukkale Üniversitesi)*	Televizyon Reklamlarının Kavram Alanına Yönelik Artzamanlı Toplum Dilbilim İncelemesi

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. İbrahim HAKKUL Oturumu (11.15-12.30)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Başöğretmen Atatürk Konferans Salonu
Saat: 11.15-12.30

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Şükrü Halûk AKALIN (*Hacettepe Üniversitesi*)
Prof. Dr. Nesrin SİS (*İnönü Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Şükrü Halûk AKALIN (*Hacettepe Üniversitesi*)	Türk Dilinin Söz Varlığı ve Türkçe Sözlük Geleneği
Prof. Dr. Nesrin SİS (*İnönü Üniversitesi*) Dr. Emrah TÜRK (*Millî Eğitim Bakanlığı*)	Mobil Teknoloji Destekli İşlevsel Dil Bilgisi Uygulamaları ile İlgili Nitel Bir Araştırma
Prof. Dr. Gızılgül ABDULLAYEVA (*Bakü Devlet Üniversitesi*)	Mahmud Kâşgarî'nin "Dîvânu Lugât'it-Türk" Eserinde "sağır nun"un Kelimenin Anlamına Etkisi
Doç. Dr. İnan GÜMÜŞ (*Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi)*	Oğuz Kağan Destanı'nı Üçlü İşlev Kuramı Çerçevesinde Okuma Denemesi

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. İbrahim HAKKUL Oturumu (11.15-12.30)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Alaaddin Keykubat Salonu
Saat: 11.15-12.30

Oturum Başkanları:
Doç. Dr. Emine BALCI (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf GÖKKAPLAN (*Kapadokya Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Doç. Dr. Sevinç MEMMEDOVA (*Azerbaycan Millî Bilimler Akademisi*)	Medya Dilbilimi ve Dil Normları
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf GÖKKAPLAN (*Kapadokya Üniversitesi*)	Sosyal Medya Dilinde Söz Dizimi
Dr. Öğr. Üyesi Ceyhun SARI *(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)* Ezgi Dilan ÖZEL *(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi-Doktora Öğrencisi)*	Sosyal Medya Dilinde Örtmece: Facebook'taki 'Muğla Radar ve Çevirme (Live) Grubu' Örneği
Dr. Tuğba Şimşek *(Dokuz Eylül Üniversitesi)* Emre Şimşek *(TRT)*	Sosyal Medyada Türkçe Öğretimi "İnstagram" Örneği

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. İbrahim HAKKUL Oturumu (11.15-12.30)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Kâşgarlı Mahmud Salonu
Saat: 11.15-12.30

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Ercan ALKAYA (*Fırat Üniversitesi*)
Doç. Dr. Ümit EKER (*Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Ercan ALKAYA (*Fırat Üniversitesi*) Arş. Gör. Ertuğrul ZORLU (*Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi)*	Dil İlişkileri Bağlamında İdil Bulgar Türkçesindeki "ılġıcı" Kelimesi
Doç. Dr. Ümit EKER (*Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi*)	Çağatay Türkçesi Metinlerinde -gAy Eki ve İşlevleri
Doç. Dr. Ali İhsan YAPICI (*Aydın Adnan Menderes Üniversitesi*)	Karışık Lehçe Özelliği Gösteren Bir Kısasü'l-Enbiyâ Tercümesi ve Dil Özellikleri
Arş. Gör. Ayşe GÜNAY (*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*)	Karaçay-Malkar Türkçesinde bol- ve tur- Fiillerinin Gramerleşme Süreci

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. İbrahim HAKKUL Oturumu (11.15-12.30)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Kaygusuz Abdal Salonu
Saat: 11.15-12.30

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Hamiye DURAN (*Gazi Üniversitesi*)
Doç. Dr. Himmet BÜKE *(Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi)*

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Hamiye DURAN (*Gazi Üniversitesi*)	Bir Cönk Dilinden Meyli Baba
Doç. Dr. Himmet BÜKE *(Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi)*	Eski Anadolu Türkçesi Bağlamında Müelliflerin Kimliği Meselesi
Doç. Dr. Zulayho RAHMONOVA (*Özbekistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi*)	Ali Şîr Nevâyî'nin Eserlerinde Mistik Fikirlerin Türkçe Yorumu
Dr. Sultan ŞENÖDEYİCİ	Modern Dünyanın Bakış Açısıyla Metonimi

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. İbrahim HAKKUL Oturumu (11.15-12.30)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL Salonu
Saat: 11.15-12.30

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU (*Hacettepe Üniversitesi*)
Öğr. Gör. Dr. İsmail KURT *(Pamukkale Üniversitesi)*

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU (*Hacettepe Üniversitesi*) Arş. Gör. Kürşat KAYA *(Gazi Üniversitesi)*	Kademeli Sorumluluk Aktarım Modeli ile Özetleme Öğretimi: Bir Ders Durumu Örneği
Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN (*Akdeniz Üniversitesi*) Nazlı Can ÇETİNKAYA	2012-2022 Yılları Arasında Türkçe Eğitimi Alanında Yapılmış Lisansüstü Çalışmalar Üzerine Bir Meta-Analiz Çalışması
Doç. Dr. Hasan Hüseyin MUTLU *(Ordu Üniversitesi)*	Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Konuşma Becerisi için Bir Teknoloji Kullanımı: Dublaj Örneği
Öğr. Gör. Dr. Neslihan KARACAN (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*) Öğr. Gör. Dr. Hande ÜNVER ÖZDOĞAN (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)	Karadeniz Türkülerinde İstem Nöbetleşmesi

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. İbrahim HAKKUL Oturumu (11.15-12.30)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ Salonu
Saat: 11.15-12.30

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Gökhan ÇETİNKAYA *(Pamukkale Üniversitesi)*
Doç. Dr. Filiz METE (*Hacettepe Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Bayram BAŞ (*Yıldız Teknik Üniversitesi*) Dr. Öğr. Üyesi Emine ULU ASLAN (*Muş Alparslan Üniversitesi*)	Balkanlarda Yabancılara Türkçe Öğretiminin Sorunları Üzerine Bir Çalışma: Bosna-Hersek Örneği
Prof. Dr. Hakan ÜLPER (*Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi*) Prof. Dr. Gökhan ÇETİNKAYA *(Pamukkale Üniversitesi)* Prof. Dr. Ferit KILIÇKAYA (*Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi*)	Türkçe Öğrenen Yabancı Öğrencilerin Üretici ve Alıcı Sözcük Dağarcıkları Arasındaki Ayrıma İlişkin Görünümler
Doç. Dr. Elif AKTAŞ (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)*	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Okuduğunu Anlama Stratejilerinin Okuduğunu Anlama Becerisine Etkisi
Arş. Gör. Emre TÜRKMEN *(Karadeniz Teknik Üniversitesi)*	Aktarma Cümlesi Özelinde Noktalama İşaretlerinin Kullanımı Üzerine

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. İbrahim HAKKUL Oturumu (11.15-12.30)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN Salonu
Saat: 11.15-12.30

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Zuhal KÜLTÜRAL (*Marmara Üniversitesi*)
Doç. Dr. Süleyman Kaan YALÇIN (*Fırat Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Zuhal KÜLTÜRAL (*Marmara Üniversitesi*) Arş. Gör. Dr. Burcu SIBIÇ (*Marmara Üniversitesi*)	Galatât Sözlüklerinde Konu Edilen Yer Adları Üzerine
Doç. Dr. Reyhan HABİBLİ (*Bakü Devlet Üniversitesi)*	Prof. Dr. Tuncer Gülensoy ve Türk Onomastiği
Hasibe ATA TALU (Millî Eğitim Bakanlığı)	Tevârîh-İ Âl-İ Selçûk'taki Hayvan Adlarına Dayanan Kişi Adları Üzerine Bir İnceleme
Öğr. Elm. Guli S. HUSAİNOVA *(Ürgenç Devlet Üniversitesi)*	Harezm Bölgesi Yer Adları Üzerine Bir Araştırma

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. Kemal ERASLAN Oturumu (14.00-15.45)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Başöğretmen Atatürk Konferans Salonu
Saat: 14.00-15.45

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Dilek ERGÖNENÇ (*Gazi Üniversitesi*)
Doç. Dr. Gulnara ALİYEVA-KOŞKUN *(Bakü Slavyan Üniversitesi)*

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Dilek ERGÖNENÇ (*Gazi Üniversitesi*)	1930'lu Yıllardaki Baskı Döneminde Nogay Edebiyatı
Prof. Dr. Firdevs G. KHİSAMİTDİNOVA (*Rusya Bilimler Akademisi*)	Başkurtların İlkbahar ve Yaz Bayramları Mitolojisi
Doç. Dr. Gulnara ALİYEVA-KOŞKUN *(Bakü Slavyan Üniversitesi)*	Postsovyet Dönemi Azerbaycanda Sözlükbilim Çalışmaları
Doç. Dr. Elvira LATİFOVA *(Bakü Devlet Üniversitesi)*	Kuzeybatı Azerbaycan Ağızları ve Yer Adları ile Mahmud Kaşgarlı'nın "Dîvânu Lugâti't-Türk" Eseri Arasındaki Bazı Paralellikler
Ehed BİYUTE *(Erdebil Eyaleti Dairetülmarif Bünyadının Sözlük Projesi Başkanı)* Mir Kadir HAŞİMİ *(Erdebil Eyaleti Dairetülmarif Bünyadının Sözlük Projesi Uzmanı)*	Azərbaycan Türkcəsi Sözlük Projəsinə Bir Baxış

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. Kemal ERASLAN Oturumu (14.00-15.45)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Alaaddin Keykubat Salonu
Saat: 14.00-15.45

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Zehra GÖRE (*Necmettin Erbakan Üniversitesi*)
Prof. Dr. Tuncay BÜLBÜL (*Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Pervin ÇAPAN (*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*) Tuğçe YAŞA TOPRAK *(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi-Doktora Öğrencisi)*	Fehîm-i Kadîm'in Yeter Redifli Gazelinin Anlambilim Açısından İncelenmesi
Prof. Dr. Tuncay BÜLBÜL (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi)	Sebk-i Türkistânî Bağlamında Nedîmâne Tarz ya da Nedîm'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilikler Üzerine
Prof. Dr. Zehra GÖRE (*Necmettin Erbakan Üniversitesi*)	Divan Şiirinin Sözvarlığında Yemek Sembolizmi
Dr. Öğr. Üyesi Tuğba AKKOYUN (*Bayburt Üniversitesi)*	Geleneksel Bilgi Bağlamında XI. Yüzyıl Türk Şiiri
Öğr. Gör. Elif DEMİR *(Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)*	Hayâlî Bey'in Bir Gazelinin Dil ve Üslûp Açısından İncelenmesi

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. Kemal ERASLAN Oturumu (14.00-15.45)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Kâşgarlı Mahmud Salonu
Saat: 14.00-15.45

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Ahmet BURAN (*Fırat Üniversitesi*)
Prof. Dr. Fatih ÖZEK (*Fırat Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Ahmet BURAN (*Fırat Üniversitesi*) Arş. Gör. Yelda YEŞİLDAL ERAYDIN (*Fırat Üniversitesi*)	Birliktelik Kimliği Bakımından Elazığ'daki İki Dilli Bireylerin Etnik Aidiyet Duygusu ve Ana Dili İlişkisi
Prof. Dr. Fatih ÖZEK (*Fırat Üniversitesi*) Arş. Gör. Dr. Bilgit SAĞLAM (*Fırat Üniversitesi*)	Levenshtein Uzaklık Algoritmasına Göre Oğuz Grubu Türk Yazı Dillerinin Fonetik Uzaklığı
Doç. Dr. Abdulkadir ÖZTÜRK *(Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi)*	Memlûk Türkçesinin Türk Dili Tarihindeki Yeri
Doç. Dr. Feyza TOKAT *(Pamukkale Üniversitesi)* Ali ÖZASLAN (*Pamukkale Üniversitesi-Doktora Öğrencisi*)	Çocuk Edebiyatına Uyarlanmış Dede Korkut Hikâyeleri'nde "Boy Boyladı Soy Soyladı" Terimi Üzerine
Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem USTA *(Karadeniz Teknik Üniversitesi)*	Ağız Verileri Karışık Dilli Eserler Konusunda Yol Gösterici Olabilir mi? Trabzon İli Ağızları Örneği

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. Kemal ERASLAN Oturumu (14.00-15.45)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Kaygusuz Abdal Salonu
Saat: 14.00-15.45

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Nurettin DEMİR (*Hacettepe Üniversitesi*)
Prof. Dr. Nadir İLHAN (Kırşehir Ahi Evren Üniversitesi)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Nurettin DEMİR (*Hacettepe Üniversitesi*)	Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati'ndeki EOsm.ve Osm. Kısaltmasıyla İşaretlenen Kelimeler
Prof. Dr. Nadir İLHAN (Kırşehir Ahi Evren Üniversitesi)	Türkçe Sözlükte Madde Başı Olan Kelimelerde Yer Alıp Kullanımdan Düşen Kökler
Prof. Dr. Lindita XHANARI *(Tirana Üniversitesi)*	Arnavut Arşivlerinde Bulunan Eski Sözlüklerin Özellikleri ve Türkoloji Çalışmalarında Önemi
Doç. Dr. Levent KURGUN *(Pamukkale Üniversitesi)* Yıldız ÖZBİLEN *(Pamukkale Üniversitesi-Doktora Öğrencisi)*	Türkçe Sözlük'te Argo, Teklifsiz Konuşma, Hakaret Yollu ve Kaba Söz Olarak İşaretlenen Sözcükler
Dr. Hicret DAŞDEMİR *(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)*	Çağatay Sözlüklerine Göre Türkmen Türkçesi ve Türkmence Söz Varlığı
Uzm. Belgin Tezcan AKSU *(Türk Dil Kurumu)*	Türkçe Sözlük'teki "Eskimiş (Esk.)" Etiketli Söz Varlığı

Çay, Kahve, Dinlenme Aras

İkinci Gün
Prof. Dr. Kemal ERASLAN Oturumu (14.00-15.45)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL Salonu
Saat: 14.00-15.45

Oturum Başkanları:
Doç. Dr. Serdar DERMAN (*Necmettin Erbakan Üniversitesi*)
Doç. Dr. Berdi SARIYEV *(Ankara Üniversitesi)*

Konuşmacılar:

Doç. Dr. Berdi SARIYEV *(Ankara Üniversitesi)*	Dil Öğretiminde Saat, Pusula, Şecerenin Yeri ve Önemi
Doç. Dr. Salim PİLAV *(Kırıkkale Üniversitesi)* Nebiha ÇAYIRLI	Yaş Değişkeni Bağlamında Almanya'da Yaşayan Türklerin Kuşaklararası Dil Bağlılıkları, Dil Seçimleri ve Sürdürümleri
Prof. Dr. Serdar YAVUZ (*Fırat Üniversitesi*) Muhammet ÖZCAN (*Fırat Üniversitesi-Doktora Öğrencisi)*	Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Dinleme Becerisi Etkinliklerine İlişkin Öğretmen Bakış Açıları
Doç. Dr. Elif AKTAŞ (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*) Emre ÇALIŞKAN (*Millî Eğitim Bakanlığı*)	Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dijital Sözlük Uygulamalarının Okuduğunu Anlama Becerisine, Söz Varlığına ve Kalıcılığa Etkisi
Doç. Dr. Ahmet AKÇAY *(Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi)* Doç. Dr. Akif HAŞILOĞLU *(Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi)* Dr. Öğr. Üyesi Serdar SAFALI *(Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi)*	Türkçe Öğretmeni Adaylarının Sınıf Yönetimi Yeterliklerinin İncelenmesi
Doç. Dr. Ahmet KAYASANDIK (*Abdullah Gül Üniversitesi*)	Üniversitelerde Okutulan Türk Dili Dersi İçin Yeni Çerçeve Program Önerisi

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. Kemal ERASLAN Oturumu (14.00-15.45)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ Salonu
Saat: 14.00-15.45

Oturum Başkanları:
Doç. Dr. Ahmet BENZER (*Marmara Üniversitesi*)
Doç. Dr. Ülker ŞEN (*Gazi Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Özay KARADAĞ (*Hacettepe Üniversitesi*) Funda İNAN YILDIZ *(Marmara Üniversitesi-Doktora Öğrencisi)*	İlkokul Öğrencilerinin Öykülerinde Anlatı Unsurları ile Özdeşim Kurmalarına Yönelik Bir Durum Araştırması
Prof. Dr. Marija ĐINĐIĆ *(Sırp Bilimler ve Sanatlar Akademisi)*	Türkçe Kökenli Anatomiyle İlgili Adların Sırpça Üzerine Sözcüksel Etkisi
Doç. Dr. Ahmet BENZER (*Marmara Üniversitesi*) Kübra KARADAĞ *(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Yüksek Lisans Öğrencisi)* Nuran ÇAYLIOĞLU İŞNEL (*Millî Eğitim Bakanlığı*)	Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Edinme Eğilimleri
Doç. Dr. Serdar BULUT (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)	Ana Dili Farsça Olan B1 Seviyesindeki İranlı Öğrencilerin Yazma Becerisinde Yaşadıkları Sözdizimsel Hatalar
Doç. Dr. Ziyafet GASIMOVA *(Bakü Slavyan Üniversitesi)*	Azerbaycan Üniversitelerinde "Akademik Yazı ve Oku (Türkiye Türkçesi)" Derslerinde Türkiye Türkçesinin Öğretimi Üzerine (Bakü Slavyan Üniversitesi Örneği)
Öğr. Gör. Dr. Ramazan ERYILMAZ (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)	Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim Açısından İki Dilli Eğitim Modelleri

İkinci Gün
Prof. Dr. Kemal ERASLAN Oturumu (14.00-15.45)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN Salonu
Saat: 14.00-15.45

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Mehmet Mehdi ERGÜZEL (*İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi*)
Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE (*Sivas Cumhuriyet Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Mehmet Mehdi ERGÜZEL (*İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi*)	Vefatının 40. Yılında Hocam Prof.Dr. Faruk K.Timurtaş'ın "Yaşayan Türkçemiz İdeali" Üzerine
Doç. Dr. Safiye CUMAYEVA (*Taşkent Devlet Hukuk Üniversitesi*)	"On Sekiz Bin Alem" Üzerine
Dr. Öğr. Üyesi Mehtap SOLAK SAĞLAM (*Pamukkale Üniversitesi*)	Saha (Yakut) Türklerinde Takvim ve Gün, Ay, Mevsim Adlandırmaları
Dr. Mina DOLATİ	Halaç Şairi Arabgol ve Halaç Türkçesinde Şiirleri
Arş. Gör. Eren ÜNLÜ *(Gaziantep Üniversitesi)*	Tatar Türkçesinde Sınırlama Bildiren Edatlar Üzerine

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. Kemal ERASLAN Oturumu (14.00-15.45)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Karabağ Salonu
Saat: 14.00-15.45

Oturum Başkanları:
Doç. Dr. Ali İhsan YAPICI (*Aydın Adnan Menderes Üniversitesi*)
Dr. Öğr. Üyesi Bora BAYRAM (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Doç. Dr. İsmailov Gulom MİRZAEVİCH (*Özbekistan İlimler Akademisi*)	Türk Lehçeleri ve Arnavutçadaki Ortak Kelimeler
Dr. Öğr. Üyesi Osman ORUÇ *(Bayburt Üniversitesi)*	Denizin Çağırışı Romanında Tutunamama Gerçeği
Dr. Öğr. Üyesi Firuz FEVZİ *(Kabil Devlet Üniversitesi)* Okt. Yalda ELBEGI (*Jawzjan Üniversitesi*)	Afganistan Afşarlarının Dili ve Sosyo-Kültürel Özellikleri
Dr. Zemine ZİYAYEVA (*Hazar Üniversitesi*)	Günay Karaağaç ve Türk Gramerciliğindeki Yeri
Arş. Gör. Marina BAHAR *(Afganistan Bilimler Akademisi)* Arş. Gör. Nooryaghdi NOOR (*Afganistan Bilimler Akademisi*)	Amanullah Han Döneminde Edebiyatın Gelişmesinde Atatürk Dönemi Dil ve Edebiyatının Rolü
Burcu YILMAZ (*İstanbul Üniversitesi-Doktora Öğrencisi*)	Kemal Eraslan'ın Ali Şîr Nevâî Üzerine Yaptığı Çalışmalar ve Nevâî Üzerine Görüşleri

Çay, Kahve, Dinlenme Arası

İkinci Gün
Prof. Dr. Hüseyin AYAN Oturumu (16.00-17.45)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Başöğretmen Atatürk Konferans Salonu
Saat: 16.00-17.45

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Bayram BAŞ (*Yıldız Teknik Üniversitesi*)
Doç. Dr. Ümit HUNUTLU (*Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN (*Bursa Uludağ Üniversitesi*) Arş. Gör. Dr. Ebru KUYBU DURMAZ (*Bursa Uludağ Üniversitesi*)	Mudanya'da Yerleşik Bulunan Girit Mübadilleri Üzerine
Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR *(Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)* Öğr. Gör. Zeynep EKİNCİ *(Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)*	Lübnan'da Yerleşik Bulunan Girit Muhacirleri Üzerine
Doç. Dr. Özgür AY (*Uşak Üniversitesi*) Arş. Gör. Hakan YÖYEN (*Uşak Üniversitesi*)	Köl Tigin, Bilge Kağan ve Tonyukuk Anıtlarında Hâl Eklerinin Kullanılışı Üzerine
Doç. Dr. Ümit HUNUTLU (*Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi*)	Köktürk Harfli Metinlerde Anlam İlişkileriyle Bağlanan Cümleler Üzerine
Öğr. Gör. Dr. İsmail KURT *(Pamukkale Üniversitesi)*	Rodos'ta Türkçenin Görünümü
Orhan ÇİÇEK (*Pamukkale Üniversitesi-Doktora Öğrencisi*)	"Suriye ve Filistin Mektupları"nın Söyleminde Biyoiktidar Kurgusu

İkinci Gün
Prof. Dr. Hüseyin AYAN Oturumu (16.00-17.45)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Alaaddin Keykubat Salonu
Saat: 16.00-17.45

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Celal DEMİR (*Afyon Kocatepe Üniversitesi*)
Doç. Dr. Burak TELLİ (*Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Celal DEMİR (*Afyon Kocatepe Üniversitesi*)	Kır- ve Sı- Fiillerinin Morfo-Semantiği Üzerine
Prof. Dr. Ferruh AĞCA (*Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*) Ezgi ÇAPAN (*Eskişehir Osmangazi Üniversitesi-Doktora Öğrencisi*)	Dede Korkut Oğuznamelerinin Bursa Nüshası Hakkında Birkaç Not
Doç. Dr. Burak TELLİ (*Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi*)	Kahramanmaraş Ağzı Söz Varlığında Arkaik Unsurlar
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Mustafa KARACA (*Aydın Adnan Menderes Üniversitesi*)	Eski Anadolu Türkçesinde Görülen Bir Dilbilgiselleşme Örneği: "Döndi"
İrem ERTEN (*Karadeniz Teknik Üniversitesi-Doktora Öğrencisi*)	Trabzon Çepni Ağzından Seçilmiş Metinlerde Bağdaşıklık Dışı Kullanım Örneklerine Dair Bir İnceleme

İkinci Gün
Prof. Dr. Hüseyin AYAN Oturumu (16.00-17.45)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Kâşgarlı Mahmud Salonu
Saat: 16.00-17.45

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Taşpolot SADIKOV *(Bişkek Devlet Kuseyin Karasaev Üniversitesi)*
Doç. Dr. Begpaşa RAHİMOVA *(Ürgenç Devlet Üniversitesi)*

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Nergis BİRAY (*Pamukkale Üniversitesi*) Arş. Gör. Süveyda ŞAHİN (*Pamukkale Üniversitesi*)	Özbek ve Kazak Türkçelerinde Çay Kavram Alanı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma
Prof. Dr. Taşpolot SADIKOV (*Bişkek Devlet Kuseyin Karasaev Üniversitesi*)	Vanlı Pamir Kırgızları Atasözlerinin Karşılaştırmalı Fonoistatistiği Üzerine
Doç. Dr. Bakytgul KULZHANOVA (*El Farabi Kazak Milli Üniversitesi*) Öğr. Gör. Dr. Nilüfer KARADAVUT (*Aydın Adnan Menderes Üniversitesi*)	Modern Dillerle Eski Diller Arasındaki Anlamsal Bağlantıyı Koruyan Sözcükler (XI-XII. Yüzyıl) Nedîm ve Refî-i Amîdî'nin Tartıp Redifli Gazellerinde Çağatay Türkçesi
Arş. Gör. Mehtap ÖZTÜRK (*Fırat Üniversitesi*)	Kazan Türkçesinde "Vatan" Konulu Atasözleri Üzerine
Beyza ALPARSLAN KABA (*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi-Doktora Öğrencisi*)	Revânî'nin çıkar Redifli Gazeli Üzerine Bir Söylem Çözümlemesi

İkinci Gün
Prof. Dr. Hüseyin AYAN Oturumu (16.00-17.45)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Kaygusuz Abdal Salonu
Saat: 16.00-17.45

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Halil Altay GÖDE *(Süleyman Demirel Üniversitesi)*
Doç. Dr. Salim PİLAV *(Kırıkkale Üniversitesi)*

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Halil Altay GÖDE (*Süleyman Demirel Üniversitesi*) Doç. Dr. Hüseyin Kürşat TÜRKAN (*Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi*)	Marcel'in Okumalı Dil Öğretim Yönteminin Masallarda Uygulanmasına Dair Öneriler
Prof. Dr. Özcan BAYRAK (*Fırat Üniversitesi*) Arş. Gör. Tuğrul Gökmen ŞAHİN (*İnönü Üniversitesi*)	Ortaokul Türkçe Öğretim Müfredatında Konuşma Kazanımlarını Uygulamaya Yönelik Öğretmen Deneyimleri
Doç. Dr. Salim PİLAV (*Kırıkkale Üniversitesi*) Hüseyin ŞANSAL (*Kırıkkale Üniversitesi-Yüksek Lisans Öğrencisi*)	Okuma Çemberi Yönteminin Yaratıcı Yazma Becerisine Etkisi
Doç. Dr. Yavuz UYSAL (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*) Selvi KARAKUŞ *(Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi-Yüksek Lisans Öğrencisi)*	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Atasözleri ve Deyimlerin Kültür Aktarımı Aracı Olarak Şarkılarla Kullanımı
Nilufar TİNCHLİKOVA (*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi-Doktora Öğrencisi*)	Ali Şîr Nevâyî'Nin Sedd-İ İskenderî Mesnevîsi Örnekleminde İskender'in Duygu Durumunun Tahlili
Öğr. Gör. Burcu KABAN *(Başkent Üniversitesi)*	Üniversitelerde Okutulan Türk Dili Dersinin Uzaktan Öğretiminde Web 2.0 Araçlarının Kullanımı

İkinci Gün
Prof. Dr. Hüseyin AYAN Oturumu (16.00-17.45)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL Salonu
Saat: 16.00-17.45

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN (*Dokuz Eylül Üniversitesi*)
Prof. Dr. Nermin YAZICI *(Hacettepe Üniversitesi)*

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN (*Dokuz Eylül Üniversitesi*)	Salah Birsel'de "Ölmek" Kavramı
Prof. Dr. Nermin YAZICI (*Hacettepe Üniversitesi*) Arş. Gör. Günçe GÜNDUĞDU (*Hacettepe Üniversitesi*)	Okuma Sürecini Yönlendiren Söylemsel Unsurlar: Kestirim Kategorileri
Prof. Dr. Nesrin SİS (*İnönü Üniversitesi*) Dr. Niymet BAHŞİ *(Millî Eğitim Bakanlığı)*	LGS Türkçe Sorularının Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi
Prof. Dr. Serdar YAVUZ (*Fırat Üniversitesi*) Ümmühan GÜZEL (*Fırat Üniversitesi-Doktora Öğrencisi*)	Yapılandırmacı Yaklaşım Öncesindeki Türkçe Dersi Öğretim Programlarında Yazma Uygulamaları
Doç. Dr. Emine BALCI (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*) Elif DEMİRDÖĞEN (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi-Yüksek Lisans Öğrencisi*)	Türkçe Yazı Sistemi ve Disleksi: Diller Arası Sorunlar
Dr. Öğr. Üyesi Ali ERARSLAN (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)	İngilizce Öğreniminin Türkçe Farkındalığına Etkisi: Bir Dilbilim İncelemesi

İkinci Gün
Prof. Dr. Hüseyin AYAN Oturumu (16.00-17.45)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Prof. Dr. Efrasiyap GEMALMAZ Salonu
Saat: 16.00-17.45

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. Necati DEMİR (*Gazi Üniversitesi*)
Prof. Dr. Osman YILDIZ (*Süleyman Demirel Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Necati DEMİR (*Gazi Üniversitesi*)	Türkçenin Doğuşu ve Gelişmesi
Prof. Dr. Osman YILDIZ (*Süleyman Demirel Üniversitesi*)	Isparta İli Ağızlarında {-(Y)Alık} İstek Birinci Çokluk Kişi Biçimbirimi ve Ağız Bölgeleri
Prof. Dr. Çoban Hıdır ULUHAN *(Kerkük Üniversitesi)*	Tarım Terimlerinin Söz Varlığımızdaki Önemi
Arş. Gör. Dr. Serap BOZKURT GÜVENEK (*Trakya Üniversitesi*) Dr. Kuban SEÇKİN	Çocuk Dilinde Mental Fiil Kullanımı
Engin ÖZDEMİR *(Eskişehir Osmangazi Üniversitesi-Doktora Öğrencisi)*	Türkiye Türkçesinde +DIr / +DUr Anlambiriminin Yargıyı Sabitleme Eğilimi: "Anlamı ve Bilgiyi İnşa Etme İşlevi"

İkinci Gün
Çevrim İçi Oturumu (10.00-11.45)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Birinci Sanal Salon
Saat: 10.00-11.45

Oturum Başkanları:
Prof. Dr. İdris Nebi UYSAL (*Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi*)
Şükrüye KAPLAN *(Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi)*

Konuşmacılar:

Prof. Dr. İdris Nebi UYSAL (*Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi*)	Merkez Bankası Para Politikası Kurulu Toplantı Özetlerinde Geçen Bazı Kelimeler Üzerine
Prof. Dr. Nadirhan HASAN *(Özbekistan Bilimler Akademisi)*	Hoca Ahmed Yesevî'nin Türkistan Tarihindeki Önemi
Prof. Dr. Yorqinjon ODİLOV *(Özbekistan İlimler Akademisi)*	Qadim Umumturkiy So'Zlar va Hozirgi Turkiy Tillar (O'Zbek va Turk Shevalari Misolida)
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ADIGÜZEL (*Iğdır Üniversitesi*)	Dil Gümrüğü
Dr. Fatih ÖZTÜRK *(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi)*	Şem'î'nin Tezkiretü'l-Hulefâ Adlı Eserinde "Ölüm" Yerine Kullanılan İfadeler
Dr. Hasan İSİ *(Hacettepe Üniversitesi)*	Budist Uygur Metinlerinde "Sevgi ve Şefkat" Erdemine Dair Dinî Bir Terim: maitrė (=Skr. maitrī)
Arş. Gör. Aysun KANMAZ *(Karadeniz Teknik Üniversitesi)*	Derleme Sözlüğü'nden Hareketle Alanya Ağzı Söz Varlığının Tarihî Sözlükler Bağlamında İncelenmesi

İkinci Gün
Çevrim İçi Oturumu (10.00-11.45)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: İkinci Sanal Salon
Saat: 10.00-11.45

Oturum Başkanları:
Doç. Dr. Berker KURT (*Akdeniz Üniversitesi*)
Elif Dilan ÖNER (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Doç. Dr. Berker KURT (*Akdeniz Üniversitesi*)	Retorik Denge Araçlarının Okuduğunu Anlamaya Etkisi
Doç. Dr. Anvar ALLAMBERGANOV *(Özbekistan Bilimler Akademisi)*	Özbek Edebiyatında Ebu Reyhan Birunî Siması
Doç. Dr. Dildarahan ABDULLAYEVA (*Andican Devlet Üniversitesi*)	Osmanlı Türkiyesi, Osmanlı Türkçesi, Osmanlı Şiiri ve Çolpan
Dr. Öğr. Üyesi Pınar KANIK UYSAL *(Ordu Üniversitesi)*	Ortaokulda Okuma Güçlüğü: Türkçe Öğretmenlerinin Deneyimleri Temelinde Bir İnceleme
Dr. Öğr. Üyesi Serkan DEMİREL *(Gazi Üniversitesi)*	Kosova İlköğretim 5. Sınıf Müzik Dersi Kitabındaki Okul Şarkılarının Eğitim Müziği Açısından İncelenmesi
Dr. Gülşen ÖZÇAMKAN AYAZ	Bir Dil İmkânı Olarak Mukaddimetü'l-Edeb'te Birleşik Fiiller
Öğr. Gör. Aslı UYSAL *(Gazi Üniversitesi)* Musa İŞİK *(Millî Eğitim Bakanlığı)*	Türkçe Ders Kitaplarında Duygu Analizi

İkinci Gün
Çevrim İçi Oturumu (10.00-11.45)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Üçüncü Sanal Salon
Saat: 10.00-11.45

Oturum Başkanları:
Doç. Dr. İsmail SÖKMEN *(Dokuz Eylül Üniversitesi)*
Eren KÖSEOĞLU (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Doç. Dr. İsmail SÖKMEN *(Dokuz Eylül Üniversitesi)*	İlk Türkçe İslami Terminolojide Kadim Türk Dininden İzler: "azuk" Örneği
Doç. Dr. Mesut GÜN *(Mersin Üniversitesi)* Melisa Ecrin BOLATKOL *(Mersin Üniversitesi-Yüksek Lisans Öğrencisi)*	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan B1 Düzeyindeki Ders Kitaplarının Dinleme Etkinlikleri Açısından Karşılaştırılması
Doç. Dr. Gulnaz SATTAROVA *(Özbekistan İlimler Akademisi)*	Özbek Hikâye Anlatımının Gelişiminde Edebî İletişimin Rolü
Okt. Dr. Selenay KOŞUMCU (El-Farabi Kazak Millî Üniversitesi)	Kazakistan'da Türkiye Türkçesi Öğretimi Üzerine Bir Değerlendirme
Dr. Öğr. Üyesi Yasin KARADENİZ *(Manisa Celal Bayar Üniversitesi)*	Özbek Destanlarında Sık Kullanılan Kelimeler Üzerine Bir Değerlendirme
Yaşar SÖZEN *(Pamukkale Üniversitesi-Doktora Öğrencisi)*	Kazak Akını Jambıl Jabayev'in Şiirlerinde Eleştirel Bakış

İkinci Gün
Çevrim İçi Oturumu (10.00-11.45)

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Dördüncü Sanal Salon
Saat: 10.00-11.45

Oturum Başkanları:
Doç. Dr. Berna ÜRÜN KARAHAN *(Kars Kafkas Üniversitesi)*
Merve GÖKGÜL (*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*)

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Necati DEMİR (*Gazi Üniversitesi*) Öğr. Gör. Aslı UYSAL (*Gazi Üniversitesi*)	Moldova Cumhuriyeti Gagavuz Yeri Özerk Bölgesinde Çıkan Bir Dergi: Sabaa Yıldızı
Doç. Dr. Berna ÜRÜN KARAHAN *(Kars Kafkas Üniversitesi)* Doç. Dr. Meriç GÜVEN (*Uşak Üniversitesi*)	Ortaokul Öğrencilerinin Dil Bilgisine Yönelik Tutumları ile Türkçe Dersi Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Osmanlıda İki Dillilik Faaliyetleri ve İki Dilli Eser Olarak "Üss-İ Lisân-I Türki"
Öğr. Gör. Dr. Şahin BÜTÜNER *(Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi)*	Sözlü Kültürden Elektronik Kültüre Kolektif Bellek: Yunus Emre
Dr. Nesibe SABİROVA ERGASHEVNA *(Harezm Bölgesi Yeni Yöntemler Öğretim Merkezi)*	Destan Anlatıcılarının Üstatları: Âşık Aydın Pir ve Dede Korkut
Öğr. Gör. Dr. Ömer UYAN *(İnönü Üniversitesi)*	Klasik Şiir Geleneği Çerçevesinde -(y)A İstek Ekinin Farklı İşlevleri ve Anlam Katmanları: Şeyhülislam Yahya Divanı Örneği

Değerlendirme Oturumu

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Başöğretmen Atatürk Konferans Salonu
Saat: 18.00

Sosyal Program

Azerin Konseri

Tarih: 20 Ekim 2022
Yer: Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Açık Hava Tiyatrosu
Saat: 20.00

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı ve
Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü
Türk Halk Müziği Konseri

Tarih: 21 Ekim 2022
Yer: Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Açık Hava Tiyatrosu
Saat: 20.00

Alanya Kalesi, Kızıl Kule ve Yat Turu
Tarih: 22 Ekim 2022

BİLDİRİ ÖZETLERİ

MEMLÛK TÜRKÇESİNİN TÜRK DİLİ TARİHİNDEKİ YERİ

Doç. Dr. Abdulkadir ÖZTÜRK[*]

Özet

Türkçenin yazı dili olarak varlığı, M.S. 7-8. asırlardan itibaren takip edilebilmektedir. Aynı zamanda bu dönem için "Eski Türkçe" adlandırmasında da bulunulmaktadır. 13. asra değin Türk yazı dili tek bir kolda "Doğu Türk yazı dili" olarak gelişim ve ilerleme kaydetmiştir. Doğu Türk yazı dili tarihî süreçte; sırasıyla Köktürkçe, Eski Uygurca, Karahanlıca, Harezmce ve Çağatayca istikametinde tek bir yazı dili merkezinde kullanım alanı göstermiştir. Ancak 13. asırda tarihî Türk yazı diline bir de Batı Türk yazı dili eklenerek çeşitlenme ve buna bağlı olarak da lehçeleşme süreci de başlamıştır. Öyle ki 16. asra gelindiğinde tarihî Türk yazı dilleri; Doğu, Batı ve Kuzey yazı dilleri olmak üzere bir zemine ulaşmıştır. Türkoloji çalışmalarının 20. asrın ortalarından itibaren hız kazanması lengüistik alanda keşif niteliğindeki pek çok çalışmayı da ortaya çıkarmıştır. Özellikle 20. asrın son çeyreğinde Türkiye Türkolojisi'nin tarihî ve çağdaş yazı dilleri üzerine yoğunlaşması sonucu Türkçenin tarihî metinleri önemli ölçüde çalışmalara kaynaklık etmiştir. Bu, aynı zamanda özelde metin merkezli dil çalışmalarının genele ışık tutmasına da olanak sağlamıştır. Türk dilinin tarihi dönemleri, bu dönemlerin etki alanları ve uzantıları, çeşitlenme ve farklılaşma gibi doğurdukları sonuçları vb. gibi tespitler pek çok yeni çalışmaya da temel teşkil etmiştir. Bu çalışma alanları arasında yer alan ve literatürde *Memlûk Kıpçak Türkçesi* adlandırmasıyla genel kabul gören bu tarihî Türk yazı dili lengüistik bağlamda değerlendirildiğinde farklı görüş ve tespitleri de beraberinde getirmektedir. Bu dönemin ve dönem eserlerinin Türk dili tarihi içinde hangi nedenlerle nerede ve ne şekilde konumlandırılması gerektiği bu çalışmada tartışılacaktır. Karakteristik lengüistik özelliklerden hareketle karşılaştırmaya tâbi tutularak çıkarımlarda bulunulacak ve bu bakış açısıyla teklifler sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türk dili, Memlûk, lengüistik

* Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türkistan-Kazakistan, ozturk.abdulkadir@ayu.edu.kz, ORCID: 0000-0002-3077-458X

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN ÜST DÜZEY DÜŞÜNME BECERİLERİNİ KULLANARAK ÇOKTAN SEÇMELİ SORU HAZIRLAMA YETERLİKLERİ

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL[*]
Zekiye YILDIRIM SUNA[**]
Doç. Dr. Ahmet BENZER[***]

Özet

Bu çalışmanın amacı, Türkçe öğretmenlerinin çoktan seçmeli soru hazırlama ile ilgili yeterliklerini tespit etmek ve üst düzey düşünme becerilerini kullanarak çoktan seçmeli soru hazırlama konusunda görüşlerini almaktır. Bu çalışma nitel bir çalışma olup durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu olan Türkçe öğretmenleri, amaçlı örnekleme yöntemlerinden birisi olan ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların, çoktan seçmeli soru hazırlarken öncelik sıralamalarında en çok %62,5 ile okuma becerisi olduğu, kelime becerisi alanında ise ilk sırada hiç soru hazırlamadıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların en az eğitim almak istedikleri beceri alanının da %2,1 ile kelime becerisi olması dikkat çekicidir. Katılımcıların %91'i üst düzey düşünme becerilerini bildiklerini ifade etseler de %71,2'si uygulama adımları sorulduğunda ve örnek istendiğinde %28,8'inin ise üst düzey düşünme becerisiyle ilgili olmayan kavramları üst düzey düşünme becerisi olarak sıraladıkları görülmüştür. Katılımcıların %91,5'lik kısmı üst düzey düşünme becerilerini derste kullandıklarını ifade etmiş fakat katılımcı görüşlerinden bu durumun var olan araç-gereci kullanmaktan öteye gidemediği anlaşılmıştır. Derslerinde üst düzey düşünme becerilerini kullandığını ifade eden katılımcıların %70,8'i çoktan seçmeli soru hazırlarken de bu beceriyi kullandıklarını ifade etseler de nasıl yaptıklarına dair bir örnek sunmadıkları, genel konu başlıkları verdikleri ve bu konu başlıklarının da %29,8'inin alt düzeyde olduğu katılımcı ifadelerinden anlaşılmıştır. Çalışmada katılımcılar beceri alanları, ölçme, değerlendirme, alan bilgisi ve üst düzey düşünme ile ilgili eğitime ihtiyaç duyduklarını ifade etmişler ve bu doğrultuda MEB'e, öğretmenlere ve akademisyenlere öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: üst düzey düşünme, ölçme ve değerlendirme, Türkçe dersi, çoktan seçmeli soru

* Başkent Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, guzel@baskent.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2896-1156.
** Doktora Öğrencisi, Başkent Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, zekiyeyildirim111.zy@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5632-9225.
*** Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, ahmetbenzer@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3579-3699.

DİL GÜMRÜĞÜ

*Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ADIGÜZEL**

Özet

Bilgilenme, bilgi edinme bir topluluğun kendi kazanım ve deneyimleri kadar diğer topluluklardan öğrendikleri ve ödünçlendikleri kazanımları da ifade eder. Bu kazanımlar uygarlıkların terkibinden oluşan maddi ve manevi kazanımlardır. Toplumun yaşamına giren bu maddi ürünler beraberlerinde ait oldukları dilin unsurlarını da taşırlar. Bundan dolayı sözlükler iç ve dış ögelere sahiptir. Özellikle modern insanın bilgi ve kazanımlarının büyük bir oranı, kendi toplumundan çok, ilişki durumunda olduğu başka topluluklara aittir. Eski devirlerde bilgi aktarımı, edinimi çok yavaş bir biçimde gerçekleşiyordu. Göçler, ticaret kervanları, savaşlar, din yayıcıları ve gezginlerle aktarılabilen bilgiler, günümüzde, neredeyse ortaya çıktığı andan itibaren bütün dünyaya kolayca yayılabilmektedir. Küreselleşme, teknoloji bu anlamda, dünyayı bir eve dönüştüren, onu küçülten bir unsur olarak algılamak gerekmektedir. Hızla gelişen ve yayılan teknoloji ve ürünleri doğal olarak üreticisi olan topluluğun dili ile adlandırılmaktadır. Bilinçli alıcı toplum yöneticileri, dillerini korumak için bu ürünlere karşı dil gümrüğü uygulaması ile dillerinin ödünçlemelere ve yabancı sözcük istilalarına uğramasını engellemiş olurlar. Ürün piyasaya sürülmeden önce halkın zevkine uygun olan bir sözcük üretilerek o ürüne karşılık bulunmaya çalışılmalıdır. Dil gümrüğünün öneminin anlatıldığı bu çalışmada, İngilizce, Türkçe, Arapça, Farsça ve Fransızca dillerinin sosyal yaşamda yaygın olarak kullanılan spor, sağlık, ticaret, teknoloji, Sosyal yaşama ve Kültür ile ilgili sözcükler beş ayrı tabloda verilerek diller arası karşılaştırma yapıldı.

Anahtar Sözcükler: yabancı sözcük, ödünçleme, dil, dil gümrüğü

* Iğdır Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Dili Anabilim Dalı, ahmet.adiguzel@igdir.edu.tr.

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ SINIF YÖNETİMİ YETERLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Doç. Dr. Ahmet AKÇAY[*]
Dr. Öğr. Üyesi Serdar SAFALI[**]
Doç. Dr. Akif HAŞILOĞLU[***]

Özet

Toplumun bir parçası olan insan; toplumun sahip olduğu değerleri gözetmeli ve uygulamalı, o topluma ait olarak toplumun göstermiş olduğu davranışları göstermelidir. İşte bu bağlamda, bireyin topluma entegre olmasında ve ait oluduğu topluma hizmet edebilmesinde bireyin eğitimi önemli rol almaktadır. Bireyde meydana gelen istendik davanış değişiklikleri dediğimiz eğitimin ve öğretimin meydana geldiği alanlardan birisi de sınıflardır. Etkin sınıf yönetimi, belirli bir plan ve program dahilinde verilen eğitimin her aşamasında verimliliği arttırır. Bu nedenle öğretmenler sınıf yönetimin ilke ve yöntemlerini bilerek, sınıfta öğrenme ortamını ve yaşantıları düzenlemelidir ve öğrencilerin kendilerini rahatça ifade edebilmelerine olanak sağlamalıdır. Bu araştırmanın amacı, Türkçe öğretmeni adaylarının sınıf yönetimi yeterliklerinin belirlenmesidir. Bu doğrultuda çalışma betimsel bir nitelik taşımaktadır. Araştırma, 2019-2020 yılı eğitim-öğretim döneminde Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ana bilim dalında öğrenim gören 147 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Kolay ulaşılabilir örneklem yönteminin kullanıldığı araştırmada veri toplamak amacıyla Elçiçek, Kinay ve Oral (2015) tarafından geliştirilen "Sınıf Yönetimi Yeterlik Ölçeği" kullanılmıştır. 30 maddeden oluşan ölçek, 5'li likert tipindedir. Ölçek, ilişki yönetimi, öğretimin yönetimi, davranış yönetimi, fiziksel düzen yönetimi ve zaman yönetimi olmak üzere 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde frekans ve yüzde gibi tanımlayıcı istatistiki veriler ile bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü ANOVA ve Scheffe testleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, Türkçe öğretmeni adaylarının Sınıf Yönetimi Yeterlik Ölçeği'nin ilişki yönetimi alt boyutunda yüksek düzeyde, öğretimin yönetimi alt boyutunda yüksek düzeyde, davranış yönetimi alt boyutunda orta düzeyde, fiziksel düzen yönetimi alt boyutunda yüksek düzeyde ve zaman yönetimi yüksek düzeyde oldukları belirlenmiştir. Ayrıca araştırma ile Türkçe öğretmeni adaylarının sınıf yönetimi yeterlikleri üzerinde cinsiyet değişkeninin etkili olmadığı, sınıf değişkenine göre 2, 3.ve 4. Sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının sınıf yönetimi yeterliklerinin 1. Sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Sınıf yönetimi dersini alma değişkenine göre, bu dersi alan ve almayan öğretmen adaylarının sınıf yönetimi yeterlik düzeyleri arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Anahtar Sözcükler: sınıf yönetimi, Türkçe öğretmeni adayı, yeterlik

* Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, turkolog_25@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-5360-285

** Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı, serdar_safali@hotmail.com, ORCID:0000-0001-5916-1106

*** Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı, mehmet.hasiloglu@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4267-3006

"GECELERİ KALKAR KALKAR AĞLARIM" İSİMLİ GURBET HAVASININ SÖZLERİNDE KULLANILAN HANÇERE TEKNİĞİ

Ahmet Ali SELÇUK [*]
Şevval DAĞ[*]
Öğr. Gör. Dr. M. Hanifi KERVANCIOĞLU[*]

Özet

Teke yöresi denince akla Afyon, Denizli, Muğla, Burdur, Isparta ve Antalya illeri gelmektedir. Teke yöresinde müzik önemli bir yere sahiptir. Yörük-Türkmen kültürünün yaygın olduğu bu bölgelerde insanlar geçimlerini daha çok hayvancılık ve çiftçilik ile kazanmaktadır. Göçebe yaşamın getirilerinden olan halkın yaşam tarzı müziklerine de oldukça yansımıştır. Teke yöresinde müziğin icra edildiği ortamlara bakıldığında, hayvan gütme, düğünler, kına ritüelleri, gelin çıkarma ritüelleri, güreş ritüelleri, erkek eğlenceleri, halk oyunları gösterileri, ölen birisinin ardından yas tutma, ağıt yakma, asker uğurlama, il ve ilçelerde düzenlenen festivaller, oturak alemleri vb. ortamlarda müziğin aktarıldığı bilinmektedir. Teke yöresi olarak bilinen şehirlerde icra edilen, içerisinde ayrılık, özlem, hasretlik, aşk gibi konuları işleyen uzun hava türüne gurbet havası denilmektedir. Gurbet havaları; üç telli, dört telli, cura, ıklık, kabak kemane, bağlama, sipsi, kaval, zurna gibi sazlar ile icra edilebilir. Bağlama ile icra edilirken 7/8, 5/8, 2/4, 4/4, 9/8, 3/4, 3/8, 8/8, 10/8 gibi usûller ile icra edildiği görülmüştür. Şan altı çalımda çoğu bölgede enstrüman vokal takibi yaparken bazı yörelerde ise 7/8 tavır atarak şanı takip edebilir. Bu çalışmada, "Geceleri Kalkar Kalkar Ağlarım" isimli teke yöresi gurbet havasının türkünün sözleri, yöreye ait tavır tekniği ya da THM alanı içerisinde hançere tekniği olarak da tanımlanan müzikal yorumların heceler üzerindeki uygulanışı incelenecektir. Günümüzdeki gurbet havası icracıları, eserlere kaynaklık eden ustaların icra tekniklerini örnek alsalar da yıllar içerindeki deneyimleri, tecrübeleri, söyleme teknikleri, yöreye has ağız ve gırtlak yapıları değişkenleri sebebiyle öz icralara ulaşmaları mümkün olmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmada hançerelerin yöreye ait özellikleri taşıması hançerenin uygulandığı bölümlerin nerede ve nasıl kullanılması gerektiği tespit edilip incelenerek sonuca varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türk Halk Müziği, Teke yöresi, Gurbet Havası, hançere tekniği

* MEB Müzik Öğretmeni, Yüksek Lisans Öğrencisi, ahmetaliselcuk@gmail.com.
* MEB Müzik Öğretmeni, Yüksek Lisans Öğrencisi, sevvaldagg@gmail.com.
* Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Bölüm Başkanlığı, hanifikervancioglu@akdeniz.edu.tr.

MAHTUMKULU'NUN TÜRKMEN AYDINLANMASINA KATKISI

Prof. Dr. Ahmet BURAN[*]

Özet

Aydınlanma; Avrupa'da Orta Çağ'da hâkim olan *din ve Tanrı* merkezli toplumsal düşünce ve yapıların, *insani, akli ve ilmi* anlayışlara evirilmesi sürecinin adıdır. Dünyada aydınlanma hareketleri ilk defa Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Bu fikirlerin ortaya çıkmasının uzun bir geçmişi ve ekonomik, sosyal, kültürel birçok nedeni vardır. Önemli nedenlerinden biri de Orta Çağ'da Avrupa'da toplum üzerinde etkili olan "din" merkezli anlayış ve uygulamalardır. Türk dünyasında aydınlanma ve modernleşme, Türk dünyasının en batı coğrafyasında bulunan ve Avrupa ile sıkı bir temas içinde olan Osmanlı Türkleri ile başlar. Osmanlı Türklerinde, aydınlanma hareketlerinin siyasi ve fikri ayağı, dil ve edebiyat çalışmalarıyla paralel yürür. Osmanlı Türkiye'sinde aydınlanmanın öncüleri; İbrahim Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Ahmet Midhat, Münif Paşa, Ali Suavi, Abdullah Cevdet, Şemseddin Sami ve bu ilk neslin açtığı yoldan yürüyen Tevfik Fikret, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp gibi onlarca edip ve yazardır. Türk dünyasında da aydınlanmanın öncüleri, Mahtumkulu, Abay Kunanbayulı, Abdullah Tukay, Abdulhamid Süleyman Çolpan, Musa Aybek, Ahmed Cevat, Hüseyin Cavid, Mikayil Müşfik, Gaspıralı İsmail Bey, Yusuf Akçura, Ömer Faik Numanzade, Mehmet Ağa Şahtatlı, Mehmet Emin Resulzade vb. edipler ve yazarlardır. Modernleşme, her toplumda kendine özgü bir tarihsel süreç içinde gelişmiştir. Türk modernleşmesini genel anlamda bir bütün hâlinde incelemek de, her bir Türk topluluğunun kendi tarihî, coğrafi ve siyasi şartları içinde ayrı ayrı incelemek de mümkündür. Türk grupları, bir bütünün parçaları oldukları için ayrı ayrı incelense de mutlaka genel anlamda Türk milletinin tarihî, coğrafi, kültürel ve siyasi gelişmesiyle ilişkili yanları olacaktır. Onun için, Türkmen modernleşmesi, genel anlamda, Türk modernleşmesinin bir parçasını oluşturur.

Modernleşme sürecinin yaşayan her toplum gibi, Türkmenler de aşağıdaki temel sorunlarla uğraşmak zorunda kalmışlardır:

1. Ana dili bilinci
2. Ulusal kimlik inşası ve ulusal birliğin sağlanması
3. Devletleşme, siyasi otorite ve kamu hizmetlerinin geliştirilmesi
4. Siyasi eşitlik, yönetime katılma
5. Bireysel kimlik ve bireysel haklar
6. Sosyal adalet

Türkmen aydınlanmasının hazırlık devresi 18. yüzyıldır. 18. yüzyılda Türkmenlerin yaşadığı tarihî, siyasi ve sosyal şartlar, Türkmen aydınlarının bazı çıkış yolları aramasına sebep olmuştur. Babası Azadî başta olmak üzere bu yüzyılda yaşayan bazı diğer Türkmen şairleri gibi, Mahtumkulu da Türkmen toplumunun yaşadığı sorunlara çözümler üretmeye çalışmış, şiirlerinde bu düşüncelerini dile getirmiştir.

Bu bildiride Mahtumkulu'nun Türkmen aydınlanmasının temelini oluşturan, ana dili bilinci, uluslaşma süreci, Türkmen birliği, devletleşme, sosyal adalet vb konulardaki görüşleri değerlendirilecektir.

* Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, aburan@firat.edu.tr.

BİRLİKTELİK KİMLİĞİ BAKIMINDAN ELAZIĞ'DAKİ İKİ DİLLİ BİREYLERİN ETNİK AİDİYET DUYGUSU VE ANA DİLİ İLİŞKİSİ

Prof. Dr. Ahmet BURAN[*]*,*
Arş. Gör. Yelda Yeşildal ERAYDIN[*]

Özet

"Kimlik" kavramı sosyal bilimlerde hemen hemen her disiplinin ortak çalışma alanını oluşturmaktadır. Türkçe bir kelime olan 'kim+lik', 'kim olma, hangi kişi olduğunu ve varlığını tanımlama' için sorulan 'kim?' sorusundan türetilmiştir. Kimlik, kelime anlamı olarak, insanın toplumsal bir varlık olarak nasıl bir kimse olduğunu gösteren, onu diğerlerinden ayıran özelliklerinin tümüdür.

Bu çalışmanın ilk bölümünde Türkiye'nin etnik yapısı bakımından bireysel ve kolektif kimlik terimlerine değinilecek ve bu bağlamda Türk toplumundaki 'birliktelik kimliği' üzerinde durulacak; ardından ikinci bölümünde ise, "İki Dilli Bireylerin Türkçeyi Ana Dili Olarak Edinimi ve Öğrenimi Süreçleri: Elazığ Örneği"[***] adlı doktora tezi için toplanan nicel verilerden hareketle katılımcıların "Etnik kökeniniz nedir?", "Kendinizi ne hissedersiniz?" ve "Ana diliniz nedir?" sorularına verdikleri cevaplar doğrultusunda "etnik köken tercihi", "etnik aidiyet duygusu" ve "ana dili" ilişkisi bağlamında değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır. Çalışmanın örneklemi Elazığ ili Arıcak, Alacakaya, Baskil, Karakoçan, Keban, Kovancılar, Maden, Merkez, Palu ve Sivrice ilçeleri ile sınırlı olup, çalışmaya katılan gönüllü sayısı 406 kişidir. Gönüllülerin, *etnik köken tercihi ile ana dili* tercihlerinin aynı olup olmadığı ve *hissedilen etnik aidiyet duygusu ile ana dili* arasında benzerlik ve/ya paralellik ilgisinin bulunup bulunmadığına bakılacaktır.

Anahtar Sözcükler: bireysel ve kolektif kimlik, Elazığ'da etnik aidiyet duygusu, Elazığ'da iki dillilik

* Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, aburan@firat.edu.tr.
** Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, yyesildal@firat.edu.tr.
*** Bu tez, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda öğrenci olan Arş. Gör. Yelda Yeşildal Eraydın tarafından hazırlanmaktadır.

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA ÖN SES TONSUZLAŞMASI

Prof. Dr. Ahmet DEMİRTAŞ[*]
Arş. Gör. Murat DOĞAN[**]

Özet

Türkiye Türkçesi ağızlarında ön seste birçok ses değişimi mevcuttur. Bu çalışmada Türkiye Türkçesi ağızlarında ön ses değişimlerinden biri olan tonsuzlaşma ele alınmıştır. Tonlu ünsüzlerin ses yolunun daralmasıyla çıkarılan eşleri olan tonsuz ünsüzlere dönüşmeleri, tonsuzlaşma olarak bilinir. Ön seste tonlulaşma Oğuz grubu Türk lehçelerinin karakteristik bir özelliğidir. Oğuz grubu lehçelerinden olan Türkiye Türkçesi ve ağızlarında da ön seste tonlulaşma olayı oldukça yaygındır. Tonsuzlaşma ise Oğuz grubu lehçe ve ağızlarının yapısına aykırı bir ses olayıdır. Tonsuz seslerin oluşumunda tonlu seslere göre daha fazla enerji harcanır, bu sebeple de dil genellikle en az çaba yasasına göre tonsuz sesleri tonlulaştırma yolunu seçer. Fakat tüm bu duruma aykırı olarak Türkiye Türkçesi ağızlarında tonsuzlaşma ses olayına da rastlanılmaktadır. Türkiye Türkçesi yazı dilinde ön seste tonlu olarak kullanılan birçok sesin Türkiye Türkçesi ağızlarında tonsuz olarak kullanıldığına rastlanmaktadır. Bu çalışmada Türkiye Türkçesi ağızları üzerine yapılmış 20 çalışma (tez ve basılı kitaplar) incelenmiş ve ön seste tonsuzlaşma ses olayı Türkiye Türkçesi yazı diliyle karşılaştırılmıştır. Giriş bölümünde tonsuzlaşma hakkında bilgiler verilmiş, inceleme kısmında Türkiye Türkçesi ağızlarında ön ses tonsuzlaşması, bu çalışmalardan seçilen örnek kelimelerden hareketle ele alınarak incelenmiştir. İncelenen ağızlarda ön ses değişmesine uğrayarak tonsuzlaşan tüm kelimeler verilmiştir. Türkiye Türkçesi yazı dilinde ön seste tonlu olarak kullanılan, fakat Türkiye Türkçesi ağızlarında karakteristik bir şekilde tonsuz olarak kullanılan 100 civarında kelimenin tablosu verilmiştir. Sonuç bölümünde ise Leylâ Karahan'ın "Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması" adlı çalışmasında Türkiye Türkçesi ağızlarının sınıflandırılmasına göre ön ses tonsuzlaşmasının Türkiye Türkçesi ağızlarında Doğu, Batı ve Kuzeydoğu ağızlarında hangi seviyede olduğu, hangi seslerde daha çok görüldüğü ve varılan diğer sonuçlar belirtilmiştir.

Anahtar Sözcükler: tonsuzlaşma, Türkiye Türkçesi, Türkiye Türkçesi ağızları

* Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ahmetdemirtas@osmaniye.edu.tr
** Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, muratdogan@osmaniye.edu.tr

ÜNİVERSİTELERDE OKUTULAN TÜRK DİLİ DERSİ İÇİN YENİ ÇERÇEVE PROGRAM ÖNERİSİ

Doç. Dr. Ahmet KAYASANDIK[*]

Özet

Türk Dili dersi, üniversitelerimizde ortak zorunlu derslerden biri olarak yaklaşık kırk yıldır okutulmaktadır. Kongre, sempozyum, çalıştay, kurultay gibi bilimsel toplantılarda bu dersle ilgili çeşitli ve çok sayıda sorun tartışılmış, bazı çözüm önerileri dile getirilmiştir. Geçen bunca süreye rağmen çerçeve programa göre, dört yıllık üniversite öğretiminin her döneminde haftada birer saat olarak okutulan dersin sadece birinci sınıfta haftada ikişer saat okutulması dışında bir değişiklik yapılmamıştır. Böylelikle ders için ayrılan toplam süre yarı yarıya azaltılmıştır. Eğitim-öğretim programlarında yapılan değişiklikler/güncellemeler, eğitim-öğretim yöntemlerindeki yeni yaklaşımlar, öğretimde kullanılan araçların çeşitliliği, dijital çağın imkânları, öğrencilerin eksiklikleri ve ihtiyaçları, öğrenci profili, salgın gibi olağanüstü durumların da hesaba katılması, uzaktan eğitim ihtiyacı, dijital malzemelerin çeşitliliği, sosyal medya araçlarının yaygınlığı, öğretimde genel ağın da kullanılması, kazanımların artırılması gibi hususlar, dersin çerçeve programının gözden geçirilmesini ve güncellenmesini zorunlu kılmaktadır. Ayrıca dersin adı ve çerçeve programı YÖK tarafından belirlenmesine rağmen günümüzdeki uygulamalarda bazı vakıf ve devlet üniversiteleri dersin adında ve öğretilecek konularda bazı tasarruflarda bulunmaktadırlar. Bazı üniversiteler yatay geçiş yapan öğrencilerin ders içeriklerini incelerken ortak derslerden biri olduğundan bu dersin içeriğini okumadan kabul ettiği gibi bazıları da dersin adının/içeriğinin farklı olması sebebiyle bu dersi başarılmış olarak kabul etmeyebiliyorlar. Bunun gibi tasarruflar Türk Dilini ortak ders olmaktan çıkardığı gibi öğrenci mağduriyetine de sebep olabiliyor. Bu bildiride, dersin yürütülmesinde karşılaşılan sorunlar kısaca özetlendikten sonra -ortaöğretimde eksik/yanlış öğretilen konular bir kenara bırakılarak- yukarıda sıralananlar göz önünde bulundurularak uygulamanın ön planda olduğu, dil, iletişim, kültür, -örnek metinler aracılığıyla- dilin tarihî seyrini fark etme, ses olaylarını tespit etme, kelime türetme alıştırmaları yapma, kelime gruplarını oluşturma, anlatım bozukluklarını düzeltme, yazım ve noktalamaya da dikkat ederek cümle teşkili, metin tashihi, etkili sunu hazırlama, bilimsel araştırmada temel ilkeler, paragraf oluşturma, blog yazma, deneme yazma, e-posta yazma, infografik öz geçmiş hazırlama, eleştirel okuma ve tartışma, Türkçenin güncel sorunları, araştırma metotları, sosyal medya kullanımı gibi konuları içeren bir çerçeve program önerisi hazırlanmıştır. Ayrıca bu dersin öğretilmesinde birlik sağlamaya ve öğretenlerin ders izlencesi hazırlamalarına yardımcı olacak şekilde konuların haftalara göre dağılımını ve açıklamaları içeren bir tablo da eklenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türk Dili dersi, çerçeve program önerisi, ders izlencesi

* Abdullah Gül Üniversitesi, Ortak Dersler Bölümü, Kayseri, ahmet.kayasandik@agu.edu.tr.

AŞIKLIK GELENEĞİNDE SÖZ VE MÜZİK ETKİLEŞİMİNE BİR ÖRNEK: SÜMMANİ AĞZI

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Mutlu TERZİOĞLU[*]
Dr. Öğr. Üyesi Eren LEHİMLER[**]

Özet

Âşıklık geleneği, kökleri İslamiyet öncesine dayanan, toplumların sosyal hayatta karşılaştıkları sevgi, keder, savaş, göç, kıtlık gibi konuları hiçbir güç, erk ve baskı altında kalmadan ifade eden sözlü ve sözlü-müzikal bir gelenektir. Bu çalışmada 19. Yüzyılın ortaları ve 20. Yüzyılın başlarında Erzurum'un Narman ilçesinde yaşamış, eserleri bu iki yüzyılda ve sonrasında yaşayan aşıklara ilham kaynağı olmuş, aynı zamanda sözlü kültürün Anadolu'daki en önemli temsilcilerinden birisi olan Aşık Sümmani'nin türkü formundaki eserlerinin, kendisinden sonra yaşayan ve farklı yörelerde yetişen aşık kültürü temsilcilerinin eserlerine olan sözlü ve müzikal tesirleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada betimsel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya konu olan eserler literatür taraması yöntemiyle elde edilmiştir. TRT Türk Halk Müziği repertuvarı çalışmanın konusu özelinde incelendiği zaman, kendine has dil ve müzikal icra üslubuyla geleneği kendi ekseni etrafında şekillendirebilecek seviyede güçlü bir âşık olan ve aşıklık geleneğinin coğrafyamızdaki en önemli temsilcilerinden olan Aşık Sümmani'nin türkülerinin sözel ve müzikal bağlamda etki ettiği, farklı yöre ve aşıklara ait türküler karşımıza çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucu TRT repertuvarında Sümmani ağzı ile söylenen toplamda 7 türkü bulunduğu tespit edilmiştir. Alan uzmanlarından destek alınarak yapılan analizler sonucunda ise Aşık Sümmani eserlerine en fazla benzerlik gösteren eserlerin Sivas yöresine ait olan Aşık Veysel Şatıroğlu'na ait "Bir küçük dünyam var içimde benim" ve Aşık Nihani'ye ait "Duldalanma yar Mevla'yı seversen" olduğu sonucuna varılmıştır.

* Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı, mutlu.terzioglu@alanya.edu.tr.
** Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı, eren.lehimler@alanya.edu.tr.

5. SINIF TÜRKÇE DERS KITABINDA YER ALAN TEMA DEĞERLENDIRME SORULARININ YENILENMIŞ BLOOM TAKSONOMISINE GÖRE İNCELENMESI

Arş. Gör. Ahmet Turan EŞ[*]

Özet

Günümüz dünyasında yaşanan teknolojik gelişmelere rağmen Türkçe derslerinin başat kaynağı hâlen ders kitapları olarak görülmektedir. Ders kitaplarının Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ücretsiz verilmesi, kazanımlara uygun şekilde tematik olarak hazırlanışı, her düzeyden öğrenciye hitap eden etkinlikleri barındırması, her temanın sonunda yer alan tema sonu değerlendirme soruları içermesi bu durumun temel sebeplerindendir. Ancak eğitim alanında yapılan yeniliklerden ders kitapları da etkilenmiştir. 2005 yılından itibaren dünyadaki gelişmeleri dikkate alan Millî Eğitim Bakanlığı, öğretim programlarını hazırlarken davranışçı yaklaşımı içeren eğitim anlayışından uzaklaşarak yapılandırmacı eğitim anlayışını benimsemiştir. Bu anlayışla hazırlanan Türkçe ders kitaplarında, her temanın sonunda, o temada öğrencilere kazandırılması hedeflenen kazanımları içeren, farklı soru tiplerinden oluşan tema değerlendirme soruları yer almaktadır. Tema sonu ölçme ve değerlendirme çalışmaları ile öğrencilerin hedeflenen kazanımlara ulaşma düzeyleri tespit edilmeye çalışılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Türkçe ders kitaplarında yer alan tema sonu değerlendirme sorularının önem arz ettiği görülmektedir. Nitel araştırma yöntemi ile yürütülen çalışmada 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan tema değerlendirme sorularının, ölçüt olarak belirlenen Yenilenmiş Bloom Taksonomisi bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu açıdan araştırma, nitel desenle yürütülmüştür. Doküman inceleme yöntemiyle elde edilen verilerin çözümlenmesinde ise betimsel analiz kullanılmıştır. Çalışmada Anıttepe Yayıncılık tarafından 2020 yılında hazırlanan 5. sınıf Türkçe ders kitabı ele alınmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre tema sonu değerlendirme sorularına Bloom taksonomisi açısından bakıldığında soruların anlama basamağında yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe ders kitabı, tema değerlendirme soruları, Bloom taksonomisi

[*] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi, turan.es@alanya.edu.tr, ORCİD: 0000-0002-7225-3934

2012-2022 YILLARI ARASINDA TÜRKÇE EĞİTİMİ ALANINDA YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALAR ÜZERİNE BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI

Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN[*]
Nazlı Can ÇETİNKAYA[**]

Özet

Eğitim fakültelerinde Türkçe eğitimi lisans programlarının kurulmasıyla bu alanda yapılan akademik çalışmalar hızla artmıştır. Özellikle Türkçe öğretmenliği lisans programının ülke genelinde yaygınlaşması bu alanda lisansüstü eğitimi zaruret haline getirmiş ve bu durum alana ciddi bir ivme kazandırmıştır. Türkçe eğitimi alanında açılan yüksek lisans bölümlerini, bu alanda açılan doktora programları takip etmiştir. Hali hazırda pek çok üniversitenin lisansüstü eğitim birimlerinde devam eden bu akademik çalışmalar özellikle bu kurumların son yıllardaki sayısının artışıyla birlikte alanda akademik çalışmalarda ciddi bir çeşitlilik ortaya koymuştur.

Günümüzde bilimsel çalışmaların sayısı günden güne arttığından belirli bir konuda yapılmış, birbirinden farklı çalışmalarda sıklıklar birbirlerinden farklı sonuçlara ulaşılabilmektedir. Özellikle bu bilgi yığınını yorumlamak, bu çalışmalara farklı bakış açılarını ortaya koyabilmek ve yeni çalışmalara yol açabilmek amacıyla güvenilir nitelikte çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Bugün pek çok tıp dergisinde dikkati çeken meta-analizi çalışmaları artık sosyal bilimlerde de yaygın bir şekilde tercih edilmektedir. Birden çok çalışmaların bulgularının birleştirilip tartışılması alana farklı bakış açılarının kazandırılmasına ve yapılmış bu çalışmaların sonuçlarının sağlıklı bir şekilde tartışılıp özümsenmesine katkı sağlayacaktır. Bu nedenle bu çalışma tarama modelinde nitel yöntem kullanılarak gerçekleştirilen bir meta-analiz çalışmasıdır. Araştırmanın evreninin Yüksek Öğretim Kurumunun Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında Türkçe eğitimi lisansüstü birimlerince kaydedilen lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Bu evren içerisinden seçilen 2012-2022 yılları arasında Türkçe eğitimi lisansüstü programlarca bu veri tabanına kaydedilen tezler bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri içerik analizi yapılarak belirli temalar altında kodlanmıştır. Temalar lisansüstü tezlerin "Yıllara Göre", "Tez Türüne Göre", "Üniversiteye Göre", "Hedef Kitleye Göre", "Yönteme Göre", "Konulara Göre (Beceri ve Dil Bilgisi)" şeklinde belirlenmiştir. Verilerle ilgili kodlamalar yapılırken doğru ve sağlıklı sonuçlara ulaşabilmek için tez içeriğinde görülmeyen herhangi bir veri işlemesi tez incelenerek araştırmacılarca belirlenmiştir. Sözgelimi tez nicel yöntemle yazılmışsa ancak tezin yöntem kısmında bu şekilde bir bilgi yer almıyorsa bu çalışma nicel yöntem çalışması olarak değerlendirilecektir. Yapılan analizler frekans ve yüzde olarak ilgili başlıklar altında oluşturulmuş tablolarda verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe eğitimi, lisansüstü eğitim, meta-analiz

* Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Alanlar Eğitimi, ahmetzekiguven@hotmail.com
** Bilim Uzmanı, nazlicancetinkaya95@gmail.com

KÜL TİGİN YAZITI'NDA *YANA BÈRTİMİZ* İFADESİNİN AKTARIMI ÜZERİNE

Prof. Dr. Ali AKAR[*]

Özet

Kül Tigin Yazıtı, İlteriş Kağan (öl. 691)'ın küçük oğlu olan Kül Tigin 731 yılında öldüğünde ağabeyi Bilge Kağan tarafından onun adına yazılmıştır. Rus coğrafyacı N. M. Yadrintsev tarafından 1889'da keşfedilen yazıt, Eski Türkçe metinler içinde dil, üslup ve kültür değeri olarak öne çıkmaktadır. Yazıt üzerinde çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda alfabe, dil, üslup ve tarih değeri konuları öne çıkmaktadır. Bu bildiride, Kül Tigin Yazıtı'nın Doğu yüzü 21. satırda bulunan zm tr ib : aNY *yana bèrtimiz* ifadesinin aktarımını tartışacağız. Bu ifade araştırıcılar tarafından genellikle "tekrar verdik" şeklinde aktarılmıştır. Bu aktarmanın tekrar tartışılması gerekir. Çünkü metinde, Bilge Kağan, Köktürk ordusunun Azlar ve Kırgızlar üzerinde yaptıkları seferden döndükten sonra halkı Kögmen dağlarına yerleştirdiklerinden söz ediyor. Bu bildiride, metnin tarihî arkaplanını göz önünde bulundurarak aktarmayı ona göre tekrar yorumlama yoluna gidilecektir.

Anahtar Sözcükler: Köktürk Yazıtları-Kül Tigin Yazıtı-aktarma sorunları

* Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, aliakar2023@gmail.com

İNGİLİZCE ÖĞRENİMİNİN TÜRKÇE FARKINDALIĞINA ETKİSİ: BİR DİLBİLİM İNCELEMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Ali ERARSLAN[*]

Özet

Günümüz dünyasında teknolojik, ekonomik ve politik gelişmelerin sonucunda en az bir yabancı dili öğrenmek öneli bir ihtiyaç haline gelmiştir. Yabancı dil öğrenme sürecinde hedef dili öğrenen bireylerde dilbilimsel açıdan ana dil ile öğrenilen hedef dil arasında doğal olarak ortaya çıkan etkileşimden dolayı bilişsel farkındalık ve ana dile yönelik daha analitik bir bakış açısı oluşmaktadır. Yapılan birçok çalışmada ana dil yetkinliğinin yabancı dil öğrenme sürecine önemli derecede katkı sağladığı ve ana dilde yetkin bireylerin yabancı dil öğrenmede daha başarılı oldukları ortaya çıkmıştır. Ancak, alanyazında yabancı dil öğrenme sürecinde Türkiye'de yabancı dil öğrenen öğrencilerin Türkçeye yönelik farkındalıklarının dilbilim açısından incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple, bu çalışmada İngilizce öğreniminin Türkçe farkındalığına etkisi dilbilimsel açıdan incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş ve veriler görüşme formu aracılığıyla elde edilmiştir. Çalışmanın örneklemini Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, İngilizce Öğretmenliği son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Gönüllü olarak araştırmaya katılan 102 öğrenciye yabancı dil öğrenme sürecinde Türkçenin ses bilgisi, söz dizimi, anlam (semantik) ve morfolojik özellikleri yanında söz öbekleri ve kelime özellikleri hakkındaki farkındalıklarının ne şekilde geliştiğine yönelik sorular sorularak İngilizce öğreniminin Türkçe dil farkındalığına etkisi anlaşılmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler nitel yönteme dayalı olarak içerik analizine tabi tutularak analiz edilmiştir. Çalışmanın bulguları ele alındığında katılımcı öğrencilerin İngilizce öğrenme sürecinde ana dil olarak Türkçenin önemi, Türkçenin dil özellikleri, söz dizimi, ses ve biçim bilgisi olmak üzere dilbilimsel açıdan farkındalık yaşadıkları ve bunun yanında diller arasındaki benzerlik ve farklılıkların bu farkındalığı daha da arttırdığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca, katılımcıların Türkçe ilgili farkındalıklarının İngilizce yoluyla olmasının sebeplerinden birinin de ilk ve orta öğrenim seviyelerinde Türkçe derslerinin yeteri kadar verimli işlenmemesinden kaynaklandığı da ortaya çıkan bulgular arasındadır. Çalışmada yabancı dil öğrenme sürecinin Türkçe üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu ve ana dil farkındalığını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: yabancı dil, Türkçe, dilbilim, dil farkındalığı, İngilizce

* Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı, ali.erarslan@alanya.edu.tr

KARIŞIK LEHÇE ÖZELLİĞİ GÖSTEREN BİR *KISASÜ'L-ENBİYÂ* TERCÜMESİ VE DİL ÖZELLİKLERİ

Doç. Dr. Ali İhsan YAPICI[*]

Özet

Türk edebiyatında rağbet gören dinî metinlerden biri de *Kısasü'l-Enbiyâ* tercümeleridir. Türk edebiyatındaki *Kısasü'l-Enbiyâ* tercümeleri, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm es-Saʿlebî en-Nisâbûrî eş-Şâfiʿî'nin *Kitâbu ʿArâisü'l-Mecâlis fî Kısasi'l-Enbiyâ* adlı eseri, Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefi'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin *Kısasü'l-Enbiyâ* adlı eseri ve Muhammed b. Abdu'llâh el-Kisâ'î'nin *Kitâbu Bedʾi'd-Dünyâ ve Kısasü'l-Enbiyâ* adlı eseri olmak üzere üç kola ayrılmaktadır.*Kısasü'l-Enbiyâ* türündeki eserlerde, kâinatın yaratılışı, ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem'in yaratılışı, Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar gönderilmiş peygamberlerin hayatlarından kesitler ve bazı tarihî şahsiyetler hakkında bilgiler yer almaktadır. Bu tür eserler içeriği yönünden toplumun ilgisini çekmiş ve gerek sözlü gerekse yazılı olarak günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir. Muhammed b. Abdu'llâh el-Kisâ'î'nin *Kitâbu Bedʾi'd-Dünyâ ve Kısasi'l-Enbiyâ* adlı eserden yapılmış Türkçe tercümenin kütüphanelerde tespit edilmiş yedi nüshası bulunmaktadır. Bunlar, Mustafa Efendi Bin Emirzâ el-Bolevî tarafından istinsah edilen ve Süleymaniye Kütüphanesi Hüsrev Paşa Koleksiyonunda 444 arşiv numarası ile kayıtlı olan *Hüsrev Paşa nüshası*, Ahmed bin Muhsin tarafından istinsah edilen ve Süleymaniye Kütüphanesi HAC Koleksiyonunda 4311 arşiv numarası ile kayıtlı olan *HAC nüshası*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Koleksiyonunda 0.14 arşiv numarası ile kayıtlı olan *İBB nüshası*, el-Cenâb es-Seyfî bin İbrâhîm bin el-Merhûm Demirbay tarafından istinsah edilen ve Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde 2894 arşiv numarası ile kayıtlı olan *Kastamonu nüshası*, Beyazıt Devlet Kütüphanesi Beyazıt Koleksiyonunda 5098 numara ile kayıtlı olan *Beyazıt nüshası*, Ankara Millî Kütüphanede 06 Mil. Yz. A. 3765 arşiv numarası ile kayıtlı olan *Milli Kütüphane nüshası* ve Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Koleksiyonunda 3354 arşiv numarası ile kayıtlı olan *Ayasofya nüshası*dır. Bu çalışmada, tarafımızdan yayına hazırlanmakta olan ve hem Doğu Türkçesi hem de Azerbaycan Türkçesi özellikleri gösteren *Ayasofya nüshası* ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığı bakımından ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türk dili, Doğu Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Kısasü'l-Enbiyâ, ses ve şekil bilgisi, söz varlığı

* Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ayapici@adu.edu.tr.

ÇOCUK EDEBİYATINA UYARLANMIŞ DEDE KORKUT HİKÂYELERİ'NDE "BOY BOYLADI SOY SOYLADI" TERİMİ ÜZERİNE

Ali ÖZASLAN[*]
Doç. Dr.Feyza TOKAT[**]

Özet

Dede Korkut Hikâyeleri; Türk edebiyatının, Türk dilinin, Türk kültürünün temel eserlerinden biridir. Türkiye'de Millî Eğitim Bakanlığının 2004 yılında "100 Temel Eser Listesi"nde ilköğretim öğrencileri için birinci sırada, lise öğrencileri için üçüncü sırada Dede Korkut Hikâyeleri'ni tavsiye etmesinden sonra, Dede Korkut Hikâyeleri ile ilgili bir veya birkaç destani hikâyeden oluşan çocuk ve ilk gençlik edebiyatı uyarlamalarının sayısında büyük bir artış olmuştur. 16. yüzyılda Osmanlı sahasında bilinmeyen müstensihler tarafından yazıya geçirilen Dede Korkut Hikâyeleri'nin dili ve söz varlığı, günümüz Türkiye Türkçesinden farklıdır. Bu sebeple günümüz genel okuyucusunun bile okuyup anlayabilmesi için lehçe içi aktarmasının yapılması gerekmektedir. Dede Korkut Hikâyeleri'nin günümüz Türkiye Türkçesine lehçe içi aktarması bir de çocuk edebiyatına uyarlama için yapılıyorsa, aktarmada daha özenli ve dikkatli bir dil kullanılmalıdır. Destan geleneğinden halk hikâyeciliğine geçiş dönemi eseri olan Dede Korkut Hikâyeleri'nin kendine has bir dili ve üslubu vardır. Eser bir kısmı tekrarlanan kalıp sözlerden oluşan geniş söz varlığına sahiptir. Bu kalıp sözlerden biri de sadece Dede Korkut Hikâyeleri'nde geçen ve hemen hemen bütün hikayelerin sonunda görülen "Dedem Korkut boy boyladı soy soyladı" ifadesidir. Dede Korkut Hikâyeleri'nde her bir destani hikâyeye "boy", bir kahramanın maceralarını anlatmaya "boy boylamak"; boylar içindeki manzum kısımlara "soy", bu soyları kopuz eşliğinde belli bir ezgiyle okumaya ise "soy soylamak" denir. Bu çalışmada Dede Korkut Hikâyeleri'nin çocuk edebiyatına uyarlanmış yayınlarında "boy boylamak, soy soylamak" terimlerinin günümüz Türkiye Türkçesine nasıl aktarıldığı tespit edilmiştir. Böylelikle UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesinde de bulunan Dede Korkut Hikâyeleri'nin lehçe içi aktarımı ile çocuk edebiyatına uyarlanmasında daha sonra yapılacak çalışmalara katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Dede Korkut Hikâyeleri, çocuk edebiyatı, uyarlama, lehçe içi aktarma

* Doktora Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, aozaslan20@gmail.com
** Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, ftokat@pau.edu.tr

TÜRK DİL VARLIĞI VE TÜRKÇE ÖĞRETİMİNE KATKISI BAKIMINDAN AHİLİK KÜLTÜRÜ VE FÜTÜVVETNÂMELER

Prof. Dr. Ali YAKICI[*]

Özet

Ahilik, Türklerin 11. yüzyıldan itibaren Anadolu coğrafyasını anayurda dönüştürme mücadelesi verdiği yıllardan günümüze sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik ve dini yapıyı etkilemiş olan önemli bir kurumdur. Bu kurum, öncelikli olarak esnaf ve sanatkârların eğitimiyle ilgilenmiştir. Esnaf ve sanatkârların eğitimini gerçekleştirirken zamanı iyi kullanma, kaliteli üretim yapma, üretimde hile yapmama, üretilen malın satış standartlarını belirleme, tüketici hakkını koruma, işi ehline verme vb. birçok konuda ilkeler belirlemiştir. Ahilik nizamnamesi olarak da kabul edilen bu ilke ve kuralların yer aldığı önemli kaynakların başında fütüvvetnâmeler gelmektedir. Türk esnaf ve sanatkarına yönelik olarak Türkçe yazılan bu fütüvvetnâmelerde Türk dil varlığının zenginleşmesine yönelik deyim, atasözü, anlatı, fıkra, masal, efsane yer almaktadır. Fütüvvetnamellerde yer alan bu edebi ürünler içinde doğrudan Ahilikteki davranış biçimi ve uygulamalardan kaynaklanarak ortaya çıkan kimi deyim ve kelimeler bulunmaktadır. "Pabucunu dama atmak, işin püf noktasını öğrenmek, işleyen demir ışıldar" vb. bunlara örnek olarak verilebilir. Ayrıca, fütüvvetnamelerde, çocukların ve gençlerin dikkatini çekebilecek, eğitimlerinde onlara yol gösterecek, onların gelecekte iyi birer üretici ve tüketici olmaları konusunda onlara rehberlik yapacak fıkra, masal, hikâye, kıssa vb. anlatı metinleri yer almaktadır. Türk dili varlığının zenginleşmesi ve Türkçe öğretiminde bunlardan yararlanmak önemli bir kazanım olacaktır. Çünkü bir çocuk ya da gence verilen eğitim esnasında "yapma, etme" demek onun savunmaya geçmesi ya da karşı saldırıda bulunmasına sebep olabilir. Ama eğitimde verilmek istenen bir konu dolaylı olarak, fıkra, kıssa vb. anlatılarla anlatılır, öğrencinin kıssadan hisse alması sağlanırsa eğitimde başarıya ulaşılmış olur. Biz bu sunumumuzda, fütüvvetnamelerdeki bu kısa edebi metinlerin eğitime yönlendirilmesi için gerekli usul ve yöntemler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe öğretimi, Türk dil varlığı, Ahilik kültür, fütüvvetname

* Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, yakici@gazi.edu.tr; yakiciali@gmail.com.

ALİ ŞİR NEVÂYÎ'NİN TARİHLE İLGİLİ ESERLERİNDE *TÜRK DİLİ* İFADESİ

Dr. Alimcan DAVLATOV[*]

Özet

Türk halklarının manevi bayrağı konumunda bulunan Nizamüddin Mir Ali Şir Nevâyî (1441 - 1501) dünya uygarlık tarihinde Özbek edebi dilinin ve klasik Özbek edebiyatının kurucusu olarak bilinir. Aynı zamanda, onun bilimsel ve sanatsal mirasından dolayı Türk dilinde yaratılan ilmî ve edebî miras, Müslüman Doğu medeniyetinde Arapça ve Farsçadan sonra üçüncü büyük pay sahibi olmuştur. 15. yüzyıldan sonra hemen hemen tüm Türk yazar ve şairleri Nevâyî'den esinlenerek milli edebiyatlarının bağımsızlığını sağlamaya girişmişlerdir. 20. yüzyıla gelindiğinde milli ve ulus meselesi tüm dünyanın en birincil siyasi ve sosyal meselesi haline geldiğinden Türk halklarının kaderi çeşitli değişikliklere uğramıştır. Örneğin Türkistan'da komünist politika nedeniyle yeni isimlerle beş cumhuriyet ortaya çıkmış ve Türk terimi pan-Türkizmin sembolü olarak kısıtlamaya, uzaklaştırmaya maruz kalmıştır. Bu nedenle Özbek bilim dünyasında uzunca bir süre Türk terimin tarihî-felsefi ve dilsel-edebî kökleri hakkında ciddi araştırmalar yapılamamıştır. Türk halklarının ortak kültürel ve manevi mirasını teşkil eden şahsiyetlerden biri olan Ali Şir Nevâyî ve onun başlattığı edebi süreç hakkında da dünya Türkolojisinde ortak bir görüş yoktur. Avrupalı araştırmacılar, Nevâyî'nin önderliğindeki edebiyata Çağatay dili ve edebiyatı adını verirlerken onun halefleri Özbek klasik dili ve edebiyatı terimini kullanmayı tercih ederler. Bugün Türk dili ve Türk edebiyatı terimi Türkiye'de gelişen dil ve edebiyata yönelik kullanıldığından, Nevâyî'ye Türk şairi ve Nevâyî'nin yazdığı dile Türkçe denilmesi bazılarına göre başka karışıklıklara neden olabilir. Nevâyî'nin kendisi de gazellerinde ve destanlarında kendi halkını Türk halkı, dilini de Türk dili olarak tanımlamıştır. Aynı zamanda Özbek, Kıyat, Rum, Türkmen, Barlas, Tarhan, Arlat gibi diğer Türk halkları ve kavimlerini de eserlerinde zikretmiştir. Nevâyî'nin Türk dili derken hangi dili, Türk halkı derken hangi halkı kastettiğini anlamak için onun tarihi eserlerini incelemek önemlidir. Örneğin *Nesayimü'l-Muhabbet* adlı eserinde İmadeddin Nesimî hakkında bilgi verirken Rumî ve Türkmen dillerinde şiirler yazdığını belirtmektedir. Bu tür tarihi veriler, Nevâyî'nin Türk dili ifadesiyle Oğuzcayı, Osmanlı Türkçesini değil, mevcut Özbek edebi dilinin temelini oluşturan Horasan ve Maveraünnehir'de yaşayan Türk halklarının ortak edebi dilini kastettiğini göstermektedir.

* Ali Şir Nevâyî adlı Uluslararası Kamu Fonu Başkanı, info@navoifound.uz.

TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ DERS KİTAPLARINDAKİ DÖRT TEMEL BECERİ VE DİL BİLGİSİ ETKİNLİKLERİ ÜZERİNE BİR İNCELE (5. SEVİYE ÖRNEĞİ)

Prof. Dr. Alpaslan OKUR[*]
Gamze YAVUZ[**]

Özet

Milli Eğitim Bakanlığının temel amaçlarından biri çocuklarımızın Türkçemizi güzel ve doğru şekilde öğrenmelerini sağlamaktır. Bu temel amaç, yurt içindeki eğitim öğretim faaliyetinde tüm öğretim programları ve ders kitaplarına yansıtılmışken Türkiye dışında ise Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı ile Türkçe ve Türk Kültürü dersi kitaplarına yansıtılmıştır.

İki dilli ortamlarda yetişen bireylere ana dili olarak Türkçenin öğretiminde hedeflere ulaşabilmede ve temel dil becerilerinin edinilmesinde öğrenme materyali olarak kullanılan ders kitaplarının niteliği son derece önemlidir. Bu çalışmada Türk Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabı 5 ders kitabına yönelik dört temel beceri, dilbilgisi ve kültürel aktarım unsurlarına yönelik etkinlikler ile içerik, güncellik, seviyeye ve amaca uygunluk gibi konular değerlendirmeye alınmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılan çalışmada kaynak olarak belirtilen ders kitabı esas alınmıştır. Ders kitabını dış özellikleri bakımından, içerikleri yönünden, ölçme ve değerlendirme, görsel (resim, fotoğraf, grafik, harita vb.) tasarım açısından değerlendirmelere de kısaca yer verilmiştir. Araştırmanın sonucunda konular, işlenişi, etkinlikler ve kullanılan görseller açısından birbirini destekler nitelikte ve bir bütünlük gösterdiği bilgisine ulaşılmıştır. Dilbilgisi öğretiminin detaylı ve doğrudan sunulmaması, bunun yerine sezdirilerek metin içinde yer alan cümlelerden örneklerle ifade edilerek ve tema sonunda etkinliklerde yer verilerek işlenişi eğlenceli hale getirerek ulaşılması hedeflenen program için de yeterli seviyededir. Üzerinde çalışması, dikkat edilmesi gereken husus ise temel dil becerisinin temalara dağılımı konusundaki eşitsizliktir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe ve Türk kültürü, yurt dışındaki Türk çocukları, ders kitabı incelemesi, Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabı

* Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, aokur@sakarya.edu.tr.
** Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yurtdışındaki Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi YL Programı.

ÖZBEK EDEBIYATINDA EBU REYHAN BIRUNÎ SIMASI

Dr. Anvar ALLAMBERGENOV[*]

Özet

Makalede büyük Türk bilgini Ebu Reyhan Birunî simasının yorumlandığı eserler incelenmiştir. Analiz sürecinde büyük âlim, ansiklopedist, Ebu Reyhan Birunî'nin çocukluğu, gençliği, aile ortamı, dönemin hükümdarları ile ilişkileri, Birunî'nin hoca ve talebe geleneklerindeki davranışları, ayrıca arkadaşları ve çevresiyle ilgili olaylar ele alınmıştır. Makalenin asıl ve en önemli kısmı, büyük bilgin Ebu Reyhan Birunî'nin bilimsel faaliyetinin yorumlanmasına odaklanmaktadır. Yine Ebu Reyhan Birunî"nin araştırma ve keşifleriyle ilgili olayların kronolojik sıraya göre veya karışık bir biçimde sunulmasının nedenleri gösterilmiştir. Ayrıca yazarların tarihsel gerçekleri ne kadar ustalıkla sanatsal gerçeğe dönüştürdükleri ve bu konuda tarihi kaynaklara yöneldikleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Tarihsel gerçekler sanatsal bir renkle verilmiş, olaylar okuyucunun değişmeden anlayabilmesi için günümüz Özbek edebi diliyle yazılmış ve bu nedenle arkaizm ve istarizm kelimelerini tarihsel ruhu vermek için kullanma becerisine de değinilmiştir. Olayların süreci ve dönemi yansıtan yerlerde, tarihi ulusal renk ve bu durumun okuyucunun bilinci üzerindeki etkisi hakkında da yorumlar yapılmaktadır. Analiz sürecinde yazarın üslubu, eserin dili, imge, olay örgüsü ve kompozisyon, manzara, portre ve benzeri sanatsal imge araçlarının eserin başarısını sağlayan unsurlar olarak bahsedilmiş, bunlara örnekler verilmiştir. Ayrıca makalenin yazarı, yazarların tarihsel, olgusal kronotopa karşı tutumlarını sanatsal bir beceriyle eserlerinde dile getirdiklerini ortaya koymuştur. Makalenin sonunda, Ebu Rayhan Birunî simasının en doğru yorumunu hangi eserin verdiğini vurgulayarak belirli sonuçlara varılmıştır. Ayrıca eser yazarlarının sanatsal becerileri de tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: sima, imaj, tarihi kişi, olay, tarihi ulusal renk, dönem, yaratıcılık, beceri, yetenek, üslup

[*] Özbekistan Bilimler Akademisi Özbek Dili, Edebiyatı ve Folklor Enstitüsü, anvarallambergenov11@gmail.com

ESKİ UYGUR KOLOFONLARINDA BİR İFADE BİÇİMİ OLARAK AGDUK UMAZ

Arzu ARICAN[*]
Hakan GÜLER[**]

Özet

Eski Uygur Türkçesi, dil özellikleri ve söz varlığı açısından tarihî Türk dili alanında önemli bir yere sahiptir. Uygurların yaşadığı coğrafya, sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik yapıları ve benimsedikleri farklı inançlar dillerini önemli ölçüde etkilemiştir. Özellikle Maniheist ve Budist inanç sistemlerinin benimsenmesi Uygurları derin bir şekilde etkilemiş ve inanç sisteminde meydana gelen değişiklik Uygurların diline de yansımıştır. Benimsenen dinlerin öğretilmesi ve daha çok kişiye ulaşması amacıyla metinler önce çevirmenler tarafından Türk diline çevrilmiş daha sonra müstensihler tarafından çoğaltılmıştır. Müstensihler, çoğalttıkları metinlerin sonunda bulunan kolofonlara metni kimin için, hangi amaçla, nerede, ne zaman, kaç nüsha olarak çoğalttıklarına ilişkin notlar düşmüşlerdir. Bu kolofonların sonunda ise kendilerine ilişkin bilgilere yer vermişler, çoğu zaman da kolofonlara eseri yazarken yaptıkları hataların bağışlanması ve metni okuyanlar tarafından hor görülmemek için notlar eklemişlerdir. Bu notlarda, müstensihler eğitimli Budist rahipler olmalarına rağmen kendilerini alçakgönüllü bir biçimde nitelendirmişler ve adlarının önüne "acemi, beceriksiz, yeteneksiz" anlamlarına gelen sıfatlar eklemişlerdir. Bu sıfatlardan biri de çalışmaya konu olan *agduk umaz* ifadesidir. Söz konusu sıfatlar *ag-* ve *u-* fiil köklerine –DOk ve -mAz sıfat-fiil morfemlerinin eklenmesi ile oluşturulmuştur. Ve böylece müstensihlerin, kendilerini nitelemek için kullandığı "acemi, beceriksiz, yeteneksiz" anlamlarına gelen *agduk umaz* ifadesi ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada müstensihlerin kendilerini nitelemek için kullandığı *agduk umaz* ifadesinin yapısını oluşturan morfemlerin birbirlerine karşı sergiledikleri dilsel tavırlar ele alınacak ve sözcüğün kullanım alanı irdelenecektir. Çalışmanın kapsamını Eski Uygurca dönemine ait eserler oluşturmaktadır. Çalışmada art zamanlı inceleme yöntemi kullanılacaktır. Elde edilen verilere çalışmanın sonuç bölümünde yer verilecektir. Bu çalışma, Uygurların dili kullanma becerilerini ortaya koymak ve Eski Uygurca yazın kültürünü irdelemek açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Eski Uygur Türkçesi, müstensih, kolofon

* Doktora Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, arcanarzu.07@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6144-6298.
** Doktora Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı hakanguler996@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2002-6227.

TÜRKÇE SÖZDİZİMİNDE BİR DİZİLİŞ ÖRNEĞİ: ARAYA UNSUR GİRMESİ YA DA UNSURUN BÖLÜNMESİ

Prof. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR[*]

Özet

Dünya dilleri arasında Türkçe cümle kuruluşu bakımından özne-nesne-yüklem (ÖNY) dizilişine sahip diller arasında gösterilir. Bu, basit tabir edilen cümleler için bir temel diziliş özelliği olmakla beraber burada nesne ile temsil olunan ögenin çeşitlenmesi, ögelere zarf tümleci ve yer tamlayıcısının (ayrıca cümle dışı unsur/bağımsız tümleç) dahil olması; cümlenin yapıca farklılaşması gibi durumlarda çeşitlilik gösterir. Dilin alabildiğine özgür kullanıldığı konuşma ve şiir dilinde de böyle bir sıra göz ardı edilir.

Türkçenin kıvrak söz dizimi yapısı içinde öge çeşitliliğine ve yer değiştirme özelliğine bağlı dizilişler yanında cümle birliğini meydana getiren söz dizimsel birimlerin arasına farklı bir unsurun girdiği ya da söz konusu birimlerin farklı bir unsurla bölündüğü cümle kuruluşları dikkat çekmektedir. Bu bağlamda Türkçe cümle üretiminde, yardımcı unsurun önce ana unsurun sonra gelmesi kaidesine aykırılık gösteren bazı örneklerin varlığı da söz konusudur. Alanyazında *eksiltili*, *kırık ifadeli*, *devrik* gibi farklı yaklaşım ve adlandırmalarla ele alınan söz konusu cümleler, kuruluşları bakımından alışılmış sınıflandırma ölçütlerinin dışındadır. Türkçenin tarihsel metinlerinden günümüze dek örnekleri izlenebilir olan bu kullanımlara gerek kelime grubu gerek cümle düzeyinde odaklanarak bazı sonuçlara varılabileceği düşünülmektedir. Bu tür kullanımların tercih edilmesindeki muhtemel sebeplerin ortaya konması çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Araya unsurun girdiği cümle kuruluşlarının hangi cümle türlerinde ortaya çıktığı, bu kuruluşların tarihsel metinlerde bulunup bulunmadığı, bölünme temayülünün en çok hangi unsurlarla görüldüğü başlıca sorular olmuştur. İncelemeler neticesinde araya bir unsurun girdiği örneklerin kelime grubu düzeyinde isim tamlaması, sıfat tamlaması gibi tamlama gruplarında, cümle düzeyinde ise daha çok nesne, yer tamlayıcısı gibi söz dizimsel unsurların yüklem ile bölünmesi ile açığa çıktığı örneklenmiştir.

Anahtar Sözcük: sözdizimi, cümle, bir unsurla bölünen cümleler

* Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mcosar@ktu.edu.tr.

NEZİHE MUHİTTİN'İN KADIN İDEALİ ÜZERİNE

Dr. Öğr. Üyesi Aslı ÇAVUŞOĞLU AKSOY[*]

Özet

Nezihe Muhittin; 1889 – 1958 yılları arasında yaşamış Osmanlı Türk düşünürdür. Gazeteci, yazar, kadın hakları savunucusudur. Nezihe Muhittin'in amacı, Türk kadınının düşünsel ve sosyal alanda yükselmesi, kadının adının her alanda yer almasıdır. Bu amaçla yaşamı boyunca üretken olmuştur. Eserlerinde yer alan önemli karakterler genellikle kadındır. Cariyelik, kölelik gibi kurumları eleştirmiş, kadınların kısıtlanan yaşam alanlarının genişletilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Yaşamı boyunca kadın idealini savunmuştur. Kadın idealinin gerçekleşmesi ise, kadının yüceltilmesi anlamına gelmektedir. O, kadının yüceltilmesinin de vatanın yüceltilmesi ile mümkün olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple Cumhuriyet kazanımlarının, inkılapların savunusunu yapmıştır. Atatürk inkılapları ve medeni kanun sayesinde kadınların mevcut durumlarından kurtulabileceklerini savunmuştur. Bu sayede kadınlar erkeklerle eşit toplumsal konuma sahip olacaklar, aynı işe girebilecekler ve eşit söz sahibi olabileceklerdir. Kadının eğitimi ve konumunun önündeki engellerin kaldırılması, onların da rasyonel varlıklar olarak sosyal hayata katılımını sağlayacaktır.

Nezihe Muhittin, Cumhuriyetin ilanından önce on üç arkadaşıyla beraber ilk siyasal partinin kurulması için dilekçe vermiştir. Ancak bu dilekçe bir süre sonra kadınların siyasal temsil hakları dönemin yasalarında yer almadığı için reddedilmiştir. Seçim kanununa göre kadınların temsil hakkı olmadığı için kurulması planlanan Kadın Halk Fırkası, Türk Kadınlar Birliği adlı derneğe dönüşmüştür. Yaşamı boyunca pek çok kadın hayır derneklerinde yer almıştır. Tüm bu katılımların yanında kadının siyasal hayata katılabilme hayalinden hiç vazgeçmemiştir. Kadınların siyasal taleplerinin duyurulması amacı ile Türk Kadın Yolu adlı dergiyi çıkarmıştır.

Kaleme aldığı pek çok öyküden hareketle Nezihe Muhiddin'in kadın idealinin izlerini süreceğiz.

Anahtar Sözcükler: kadın ideali, Türk edebiyatı, temsil hakkı

* Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe Bölümü, acavusoglu@pau.edu.tr.

TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA DUYGU ANALİZİ

Öğr. Gör. Aslı UYSAL[*]
Musa İŞİK[**]

Yazılı ve sözlü metinlerde yer alan duygu sözcükleri yalnızca o metnin konusunu, ana fikrini kapsamamaktadır. Bunun yanı sıra metni yazanın psikolojik durumu, hedef kitle gibi unsurlar da metinlerin duygu durumları üzerinde etkili olmaktadır. Duygu sözcüklerinin sınıflandırılması ve analizi metin tahlillerinde ve Türkçe ders kitaplarında yer alacak metinlerin belirlenmesinde hedef grubun özellikleri de düşünüldüğünde ayrı bir önem arz etmektedir. 2019 yılında güncellenen Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) duygular tek başına bir tema olarak yer almakta ve bağışlama, beğenme, duygu yönetimi, heyecan, kaygı, kıskançlık, korku, mutluluk, özlem, sevgi, sitem, takdir etme, umut, üzüntü, veda, yalnızlık gibi alt duyguların adı doğrudan programda geçmektedir.

Duygu analizi, basit bir şekilde bir metin parçasının pozitif veya negatif olup olmadığı üzerine çalışma sürecidir. Bu araştırma nitel bir araştırma olup amacı ortaokul Türkçe ders kitaplarında (5.,6.,7 ve 8) yer alan metinlerdeki (öyküleyici ve şiir türüne ait metinler) duyguları (acıma, arzu, aşağılama, aşk, bağışlama, beğenme, bıkkınlık, böbürlenme, coşku, çekingenlik, düşmanlık, empati, gıpta, gurur, gücenme, güven, halinden memnunluk, hayal kırıklığı, heves, heyecan, hoşnutluk, hoşnutsuzluk, ıstırap, ilgisizlik, intikam, kafaya takma, kaygı, kendine acıma, kendini beğenmişlik (kibir), kıskançlık, kızgınlık (öfke), korkaklık, korku, merak, merhamet, minnet, mutluluk, nefret, özlem, panik, pişmanlık, rahatsızlık, sabır, sahiplenme, sevinç, sıkıntı, sıla özlemi, sitem, suçluluk, şaşkınlık, şefkat, şüphe, takdir etme, umut, utanç, üzüntü, vicdan azabı, yalnızlık, yardımseverlik, vatanseverlik, zevk vb.) tespit etmek, tespit edilen bu duyguları olumlu/olumsuz veya pozitif/negatif duygular olarak gruplandırarak metinlerde ağır basan duyguyu/duyguları belirlemek, sınıf düzeyleri arasında karşılaştırmak ve tartışmaktır. Araştırmanın materyalini Milli Eğitim Bakanlığı yayınlarına ait dört ders kitabı, Anıttepe, Özgün ve Ekoyay yayınlarına ait birer ders kitabı olmak üzere toplam yedi Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır. Araştırmaya Türkçe ders kitaplarında yer alan serbest okuma metinleri dahil edilmiş ancak dinleme/izleme metinleri dahil edilmemiştir. Nitel araştırma deseninin kullanıldığı araştırmada, veriler doküman analizi yöntemi kullanılarak toplanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe ders kitapları, metinler, pozitif ve negatif duygular, duygu analizi

* Başkent Üniversitesi; Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, a.uyysal@gmail.com; asliuysal@gazi.edu.tr
** Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Çubuk Süleyman Şah Ortaokulu, musagole75@hotmail.com

KARAMANLICA BİR TABİRNAME HAKKINDA

Doç. Dr. Aylin KOÇ GİANNOPOULOS[*]

Özet

Karamanlıca ya da Karamanlı Türkçesi olarak adlandırılan Yunan harfli Türkçe ile pek çok eser kaleme alınmıştır. Bu eserler üzerine yapılan analitik bibliyografya çalışmaları bunların daha çok dinî içerikli yayınlar olduğunu göstermektedir. Din dışı eserler daha az olmakla birlikte edebiyat, felsefe, tıp, eğitim ve folklor alanlarıyla ilgili kitaplar ve dergiler de yayımlanmıştır. Bu eserlerden bir tanesi de 1885 tarihli *Rüya Kitabı*'dır. Müellifi S. İgnatiadis'tir. Adından anlaşılacağı üzere çeşitli kaynaklardan derlenmiş rüya yorumlarından oluşan 30 sayfalık bir *tabirname (oniromansi)*'dir. Matbu esere ulaşılamamış, ancak kitabın siyah beyaz fotoğraflarını inceleme imkânı elde edilmiştir. Bugüne kadar üzerinde herhangi bir çalışma yapılmayan bu eserden ilk bahseden araştırmacı Evangelia Balta'dır. Balta, *Karamanlidika Additions* (1584-1900) kitabında yayınla ilgili bibliyografik bilgi vererek ön sözünden alıntı yapmıştır.

İstanbul'da S. İgnatiadis Matbaası'nda basılan eserin "Prologos" (Ön Söz) bahsinde müellif rüya yorumlama sanatının bütün milletler tarafından kabul görüp uygulandığını, Mısırlılar, Yunanlar, Asurlular, Keldaniler ve Acemler'in rüya yorumlamayı ilim olarak saydıklarını belirtir. Ayrıca Eski Yunanlar devrinde insanların rüyalarını tabir ettirmek amacıyla Livadya'daki "Trofonios Mağarası"na gittiklerini de ifade eder. Ön Söz bahsinden sonra *Rüya Kitabı* başlığı altında alfabetik sıra ile rüyalar yorumlanır. Sade bir dille yazılmış olan bu eseri, halkın inancını, dünya görüşünü, gelenek-göreneklerini göstermesi bakımından folklorik bir malzeme, Türkçe söz varlığı açısından da önemli bir kaynak olarak görmek mümkündür.

Bu bildiride, İgnatiadis'in *Rüya Kitabı* adlı eserinin muhtevası, yapısı, dili ve üslûbu hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca metinden çeviri yazı yapılarak seçilmiş tabirler incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise eserden hareketle dil, edebiyat ve kültür çalışmalarında folklorik malzeme içeren bu tür tabirnamelerin tespitinin, neşrinin önemi dile getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Karamanlıca, tabirname, rüya, *Rüya Kitabı*, S. İgnatiadis

* Marmara Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, kocayl@gmail.com.

FUZÛLÎ'NIN "LEYLÂ VE MECNÛN" ESERINDE HARP ARAÇ-GEREÇLERİ (KAVRAM VE KÜLTÜR ILIŞKISI)

Dr. Öğr. Üyesi Aynur MAHMUD[*]

Özet

Dil, kültürün tezahürlerinden biridir. İnsanların yaşamlarının her alanı dile yansıdığı gibi kültürleri de dil aracılığıyla ifade edilir ve yaşanır. Dil ve kültürün bu etkileşimi ve karşılıklı bağımlılığı onların birliğini oluşturur. Dil ve kültürün bu etkileşimi, kelimelerin farklı kültürel çağrışımlarını yaratır.

Dilde savaş araçlarını ifade eden kelimeler hem anlamsal hem de sembolik olarak farklı kültürel çağrışımlara sahip olabilir. Muhammed Fuzûlî'nin "Leyla ve Mecnun" adlı eserinde savaş araçlarını ifade eden kelimelerin farklı kültürel çağrışımları vardır.

Divan edebiyatı, dönemin sosyal hayatını ve maddi kültürünü gerçekçi bir şekilde yansıtması bakımından tarihi bir kaynak olarak görülmemektedir. Ancak Divan edebiyatında halkın sosyal hayatı ve maddi kültürü ile ilgili konular da oldukça fazladır. Fuzûlî'nin eserleri, ilahi aşkı ifade etmenin yanı sıra gerçek hayattan sahneleri de betimler. Özellikle şairin "Leylâ ve Mecnûn" mesnevisinde doğum, ölüm, düğün vb. törenlerin açıklaması, XVI. Yüzyılın yaşamı hakkında ilginç bilgiler verir. Ayrıca, bu olaylarla bağlantılı olarak kullanılan sözler, kavramlar ve ifadeler halkın dilinin ve kültürünün belirli yönlerini açıklar.

Fuzûlî'nin "Leylâ ve Mecnûn" eserindeki savaş sahneleri ve savaş araç ve gereçleri şairin amacına hizmet etse de belli noktalarda bu dizeler aracılığıyla dönemin tarihsel gerçekliğini görmek mümkündür. Fuzûlî'nin dilinde savaş araçları ve savaş terimleri daha çok metafor olarak kullanılmaktadır. Nevfel'in Leylâ'yı Mecnûn için bir savaşçı olarak alma ve mesneviye savaş sahneleri yerleştirme isteği, çeşitli dövüş aletlerinin adlarını kullanarak gözlemlenir. Bunlar arasında delici silahlar - kılıçlar, savunma silahları - zırh, kalkanlar vb. savaş araçları, savaş stratejisi ve taktikleri ile ilgili kavramlar, savaşan ordunun safları vb. görüntülenir.

Makalede Fuzûlî'nin "Leylâ ve Mecnûn" mesnevisindeki harp araç ve gereçleri kavram ve kültür ilişkisi bağlamında farklı kültürel çağrışımları ele alınarak incelenecektir. Savaş aletlerini adlandıran kelimelerin kavramsal ve kültürel anlamları Türk dillerindeki çeşitli yazılı eserlerde adı geçen harp araç ve gereçleri ile karşılaştırılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, dil, kültür, çağrışım, savaş, harp araç ve gereçleri, Fuzûlî, Divan Edebiyatı

* Azerbaycan Bilimler Akademisi, Nesimi Adına Dilbilim Enstitüsü, aynuram@rambler.ru

DERLEME SÖZLÜĞÜ'NDEN HAREKETLE ALANYA AĞZI SÖZ VARLIĞININ TARİHÎ SÖZLÜKLER BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Arş. Gör. Aysun KANMAZ[*]

Özet

Türkiye Türkçesi ağızları, Doğu Grubu ağızları, Kuzeydoğu Grubu ağızları ve Batı grubu ağızları olmak üzere üç grupta ele alınır. Bu tasnif çerçevesinde Alanya ağzı, Batı Grubu Ağızları içerisinde gösterilmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarının söz varlığı için halen en temel eser ve başvuru kaynağı Türk Dil Kurumu yayını Derleme Sözlüğü'dür. Bu çalışmada Derleme Sözlüğü'nden tarama usulü ile belirlenen Alanya işaretli yaklaşık 350 veri tarihsel sözlükler bağlamında ele alınarak sözcüklerin tarihî seyri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Türkiye Türkçesi ağızlarında hâlihazırda kullanımda olan birçok kelimenin geçmiş dönemlerde de kullanıldığı veya anlam ya da biçim değişimine uğrayarak günümüze kadar geldiği bilinmektedir. Bu bağlamda Derleme Sözlüğü'nde Alanya işaretli kelimelerin tarihi seyri için başvurulacak eserler şunlardır: Dîvânu Lugâti't-Türk (Ahmet Bican Ercilasun-Ziyat Akkoyunlu, Ankara 2015), Eski Türkçe Sözlük (Fuzuli Bayat-Minara Esen Aliyeva, İstanbul 2008), Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü (Ahmet Caferoğlu, Ankara 1968), Köken Bilgisi Sözlüğü (Tuncer Gülensoy, Ankara 2007), Orta Türkçe Sözlük (Fuzuli Bayat, İstanbul 2008), Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü (Hasan Eren, Ankara 1999), Yeni Tarama Sözlüğü (Cem Dilçin, Ankara 2009). Bugün için aynı zamanda Derleme Sözlüğü'ne katkı niteliği taşıyan Alanya ağzı üzerine yapılmış akademik çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalara da değinilerek Sözlük'ten hareketle yöreye ait söz varlığı belirlenebilen veriler ışığında kavramsal sınıflandırmaya tabi tutulacaktır. Alanya yöresi söz varlığının Derleme Sözlüğü ve Sözlüğe katkı sunan çalışmalar kaynak alınarak toplu olarak bir araya getirilmesi, tarihsel süreçteki seyri ve kavramsal sınıflandırma ile Türkiye Türkçesi ağızları içindeki yeri belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Derleme sözlüğü, Alanya ağzı, Türkiye Türkçesi ağızları, söz varlığı

* Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, kanmazaysun@gmail.com.

SABRİ ESAT SİYAVUŞGİL'İN CUMHURİYET DEVRİ DİL POLİTİKALARI VE DİLDE SADELEŞME BAĞLAMINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

Ayşe BÜLBÜL[*]

Özet

Edebiyat tarihinde Yedi Meşale şairi olarak yer alan Sabri Esat Siyavuşgil, Osmanlı döneminde hayata gözlerini açmış fakat imparatorluktan cumhuriyete geçiş, çok partili rejim olmak üzere birçok siyasi dönüşüme şahitlik etmiş bir Türk aydınıdır. Uzunca bir dönem değişik mecralarda yazdığı köşe yazılarında bu değişimin türlü sonuçlarından sıkça söz etmiştir. Bu toplumsal dönüşümlerden en önemlisi de -edebi kimliği ile tanınmış olan Siyavuşgil için- dille ilgili olan değişim ve dönüşümdür. Siyavuşgil'e göre fertleri birbirine kenetleyip millet haline getiren dil, birçok kişinin elinde oyuncak olamayacak kadar hassas bir meseledir. Döneminin pek çok aydını gibi Fransızca ve İngilizceye hâkim olan Siyavuşgil'in Türk dili ile ilgili düşünceleri birkaç konu etrafında şekillenmiştir.

Ellili yılların başında dilde halen devam eden sadeleşme meselesi bir değil birden fazla sorunu içinde barındıran bir meseledir. Siyavuşgil yazılarında dil hususunda sıklıkla öz kaynaklara varma meselesini ele alır. Kültürümüzün öz kaynağı neresidir? Düne gitmek adına bugünü tamamen silmek doğru mudur? Öz kaynak bulma işi gelecek nesillere bırakılacaksa şayet, onların bir Yunus, Fuzuli, Şeyh Galip, Halit Ziya oluşturmasına kadar geçecek sürede neyle avunacağını sorgular. Dil sansürü koyarak belli bir gelenek içinde oluşan kelimeleri yok saymak ya da yerine yenilerini getirmek, eskisini kullananlara ceza vermek hafızanın ve dolayısıyla milli kültürün de erozyonuna yol açmaktadır.

Bu bildiride Sabri Esat Siyavuşgil'in yazın hayatı boyunca değişik mecmularda dil ile ilgili yazılarından yola çıkılarak onun, döneminin dil politikaları hakkındaki görüş, eleştiri ve önerileri ele alınacaktır. Dilde sadeleşme, Harf Devrimi, dilde tasfiye, Türkçe sözlük, dilde eş anlamlı kelimeler, dil eğitimi gibi konular Siyavuşgil'in dile bakış açısının mihverini oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Sabri Esat Siyavuşgil, dilde sadeleşme, dilde tasfiye, Harf Devrimi

* Doktora Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD, aysedonmezbulbul@gmail.com.

KARAÇAY-MALKAR TÜRKÇESİNDE *BOL-* VE *TUR-* FİİLLERİNİN GRAMERLEŞME SÜRECİ

Arş. Gör. Ayşe GÜNAY[*]

Özet

Bağımsız dil birimlerinin dil bilgisel özellik kazanarak zamanla bağımlı birer birim haline gelme süreçlerini inceleyen gramerleşme teorisi üzerine Türk dili alanında yapılan çalışmaların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bu alanda, Kafkasya'da konuşulan Kıpçak grubu Türk lehçelerinden biri olan Karaçay-Malkar Türkçesi üzerine sınırlı sayıda gramatikal çalışma bulunmaktadır. Tarihi ve çağdaş Türk lehçelerinin tamamında görülen *bol-* ve *tur-* fiilleri Karaçay-Malkar Türkçesinde de hem esas fiil hem de yardımcı fiil olarak önemli bir metin sıklığına sahiptir.

tur- fiili gramerleşme süreçleri göz önünde bulundurulduğunda -A ve -B zarf-fiil ekleri ile birlikte kılınış, görünüş, zaman ve kip gibi kategorileri işaretleyerek yeni gramatikal işlevler kazanmaktadır. Fiil, Karaçay-Malkar Türkçesinde bağımsız bir biçim olarak "kalkmak, ikamet etmek, durmak" (*tur endi* "kalk artık" vb.) sözlük anlamıyla; gerçek anlamından uzaklaşarak esas fiile eklenen -A ve -B zarf-fiil ekleri ile süreklilik bildiren bir yardımcı fiil olarak (*körüp turama* "sürekli görüyorum"); şimdiki zaman bildirme işlevinde ve aynı zamanda 3. tekil şahıs çekimlerinde sesbirimleşerek (*ayt-a-dı/t* "söylüyor" <*ayt-a tur-ur*"); şimdiki zaman işlevinin odaksıllığını kaybetmesi ile ikincil şimdiki zaman yenilemesi görevinde (*ayt-a tur-a-dı* "söylemekte" < *ayt-a tur-a tur-ur*) karşımıza çıkmaktadır.

İçinde var olma bilgisini taşıyan *bol-* fiili, anlamsızlaşma dışında gramerleşmenin diğer aşamalarını yaşamamıştır. Bu fiil, Karaçay-Malkar Türkçesinde, bir çekimli fiille, asıl fiile gelen isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil ekleri ile birleşik fiil oluşturarak olasılık, imkân, yeterlilik ve iktidar bildirmede, *i-* ve *tur-* fiillerinin görevinde ve birleşik çekimlerde kullanılmaktadır (*bil-e bolursa* "biliyorsundur", *çarhlanı tawuşı çıdat-ıb bolmaydı* "tekerleklerin sesi sabretmesine imkân vermiyor", *ayt-ırġa bolluḳdu* "söylemek gerekecek", *ne bol-luḳ bolur* "ne olabilir ki?", *eşitgen bolur edi da?* "duymuştur değil mi?" *taw elleni barısındaça şkol bolmaġandı* "dağ memleketlerinin hepsinde olduğu gibi okul yokmuş").

Bu bildiride, *bol-* ve *tur-* fiillerinin Karaçay-Malkar Türkçesinde gramerleşme süreci, zaman, görünüş ve kiplik işlevleri göz önünde bulundurularak incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: gramerleşme, yardımcı fiil, Karaçay-Malkar Türkçesi

* Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, aysegunay@mu.edu.tr

KÜTAHYA VE YÖRESİ AĞIZLARINDA TASVİRÎ FİİLLERİN KULLANIMI ÜZERİNE NOTLAR

Prof. Dr. A. Nur SIR DÜNDAR[*]

Özet

Birleşik fiiller, bir sözcükle hem anlam hem de biçim yönünden kalıplaşarak oluşan eylemlerdir. Anlamca birbirine sıkı sıkıya bağlı bulunan ve tek bir oluş ve kılışı gösteren birleşiklerin Türkçede çeşitli kullanımları mevcuttur. Bunlardan biri, iki fiilin belli kurallar çerçevesinde birleşmesi şeklindedir. Analitik tarz birleşmeleri adı altında incelenen bu yapıların özel kuruluş yapıları ile anlam değerleri vardır. Ana unsur olan birinci fiil, kendi anlamının dışından kullanılan tasvirî fiil olarak adlandırılan fiile yalnız ünlüden ibaret olan ya da -(I/U)p zarf-fiil ekiyle bağlanır. Bu tarz fiillere kimi zaman da /-(y)Ip git-/ biçimindeki uzaklaşma fiili ve /-(y)AcAğI gel-/, /-(y)AsI gel-/, /-(y)AsI ol-/, /-mA+lI ol-/ biçim birimleriyle yapılan isteklenme fiili eklenir. Sözlüksel anlamını kaybederek ana fiili çeşitli yönlerden betimleyen bu tür yapılar, eylemin başlama, devam etme, olup bitme, yeterlilik, süreklilik, tezlik, beklenmezlik, yaklaşma, uzaklaşma, alışkanlık, tekrar, pekiştirme gibi çeşitli anlamlarını bildirir.

Bu çalışmada, Kütahya ve yöresi ağızlarında bulunan "fiil + zarf-fiil eki + fiil" dizilimli tasvirî fiil yapıları ve bu fiillerde kullanılan unsurlar ele alınmış; bu tür birleşik fiillerin hem sözlüksel (leksik) hem de görünüşsel (aspekt) anlamları incelenmiştir. Tuncer Gülensoy'un *Kütahya ve Yöresi Ağızları* adlı eseri ile Kütahya ve yöresi ağızları üzerine yapılan yüksek lisans tezlerinden istifade edilmiştir. İlgili yazılı kaynaklarda taranan metinlerde tespit edilen *bil-, dur-, gel-, git-, gör-, kal-, koy-/ko-, ver-, yaz-* tasvirî fiillerinin sözlüksel anlamları sıralanarak bu anlamlar örneklendirmiştir. Buna paralel olarak bu fiillerin kullanım sıklığıyla ilgili olarak sayısal verilere de yer verilmiştir. Daha sonra işlevleri kısmında her tasvirî fiilin esas fiile kattığı anlamları, ayrıntılı ve karşılaştırmalı şekilde ele alınmıştır. Özellikle bu fiillerin esas fiillerle birleşmesini sağlayan zarf-fiil eklerinin kullanımları ve zarf-fiil eklerinin bu tür birleşik fiillere kattığı anlamlar üzerinde durulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Kütahya, Anadolu ağızları, söz varlığı, birleşik fiiller, tasvirî fiiller

* Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, aysenur.sir@dpu.edu.tr

BAİSHİNTIN KHAR RUNİK YAZITI VE DAMGALARI

Dr. Öğr. Üyesi Azzaya BADAM[*]

Özet

Moğolistan'ın güney bölgesinden bulunan runik yazıtları coğrafi özelliğine dayanılarak *govi* 'çöl' bölgesindeki yazıtları olarak da adlandırılmaktadır. Söz konusu bölgesi Moğolistan'ın Govisümber, Dornogovi, Dundgovi ve Ömnögovi aymaklarının toprakları kapsamaktadır. Bu bölgeden her geçen gün yeni yazıtların keşfedilmesi, son yıllarda runik yazıt araştırmalarının artmasını sağlamıştır. 2014 yılından bu yana bölgedeki runik yazıtlar üzerine sürekli araştırma yapıyoruz ve birkaç araştırma sonuçları da yayınladık.

Govi bölgesinden bugüne kadar 19 runik yazıt bulunmuştur. Bunlardan onbiri Dundgovi aymak bölgesinden bulunup kaydedilmiştir. Bunlar arasında, yalnızca Del Dağı'ndan 8 yazıt keşfedilmesi, belirli bir dağın veya alanın ayrıntılı bir şekilde araştırılmasının önemli sonuçlar verebileceğini gösterir. Ayrıca bölgede bulunan runik anıtların çoğu yani 15 anıt kaya üzerine, diğer 4 anıt bronz mühürü, insan figürlü taşı, taşlar ve kurban tableti üzerine yazılmıştır. Böylece kaya yazıtlarının ağırlıklı olmaları ileride bölgede saha araştırmalarının daha da yoğunlaştırılması gerektiğini göstermektedir.

Çalışmamızda Ömnögovi aymağa bağlı Hanbogd sumu bölgesinde, Bayşintiyn Har adında bir dağın tepe kısmında bulunan runik yazıtı ve ilgili damgaları ele alınacaktır.

Çalışmamızın temel amacı, Ömnögovi aymağının topraklarında Bayşintın Har yazıtının daha önce yapılmış araştırmaları arasındaki farkları ortaya koymak ve kendi görüşümüzü aktarmaktır. Ayrıca araştırmamızda, yazıtla ilgili yaklaşık 40 damganın şekli ve boyutu, runik yazıtının damga ile bağlantısı, yazıtın hangi kabile ile ilgili olabileceği ve yazıtın yapılış amacı incelenecektir. Gelecekte, yazıt ile yakınlarında tasvir edilen damga arasındaki ilişkinin netleştirilmesinin, tarihin belirli bir döneminde yaşananların gerçek bir resmini oluşturma fırsatı sunacağına inanılıyor. Ayrıca çalışmamızda tarihi ve arkeolojik eserlerinin içinde olan ilişki ve tesirleri arasında incelenmesinin önemi ve muhtelif alanlarda çalışan araştırmacılar arasında ekip çalışmasının önemi tartışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Runik yazıtı, Bayşint Har, damga, Moğolistan

* Moğolistan Devlet Üniversitesi, Bilimler Fakültesi, Asya Araştırmaları Bölümü, Türkoloji ABD, azzaya@num.edu.mn; azzayab2000@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6278-6251.

TÜRKÇE'NİN İRAN PLATOSU'NDA TARİHSEL VE SOSYO-LİNGUİSTİK KONUMU

*Dr. Babak JAVANSHIR**

Özet

Türk Uygarlığı, dili ve edebiyatının oluşageldiği en önemli coğrafyalardan biri hiç kuşkusuz İran Platosu'dur. Türkçe'nin İran Platosu'ndaki tarihsel ve sosyo-linguistik konumunu belirlemek için her şeyden önce Türklerin (ve Türkçe'nin) bu coğrafya ile temasları, göçleri ve yerleşmeleri tarihi ana çizgileriyle ele alınmalıdır. Bu dönemler şunlardır:

1. Milat Öncesi Dönemler
2. İslam Öncesi Dönemler (Akhun, Eftalit, Göktürk, Hazar Dönemleri)
3. İlk İslamî Dönemler (Peygamber Dönemi, Dört Halife, Emevi ve Abbasi Dönemleri)
4. Samanî (819-999) ve Gazneli (962-1187) Dönemleri
5. Selçuklu (1037-1157) ve Atabegler Dönemi (11-15. yüzyıl)
6. Çengizoğulları (1206-1227), İlhanlılar (1256-1336) ve Ardılları Dönemi (14-15. yüzyıl)
7. Timurlu Dönemi (1370-1507)
8. Karakoyunlu (1375-1468) ve Akkoyunlu (1378-1508) Dönemleri
9. Safevi Dönemi (1501-1736)
10. Afşar (1736-1796) ve Zend (1750-1794) Dönemi
11. Kacar Dönemi (1779-1925)

Makalemizde söz konusu dönemler üzerinde kısaca durduktan sonra özellikle 10. yüzyıl sonrasındaki Gazneli, Selçuklu, Atabegliker, İlhanlı, Timurlu, Karakoyunlu, Akkoyunlu, Safevi, Afşar ve Kacar dönemlerinde İran Platosu'ndaki Türkçe'nin sosyo-linguistik konumu (yazılı ve sözlü konumu) ele alınıp irdelenecektir.

Araştırmamızda Türkçe'nin tarihsel ve sosyo-linguistik konumu bu platodaki var olan diğer diller ile (özellikle Farsça ve Arapça ile) de karşılaştırılacaktır. Ayrıca Türkçe'nin tarihsel ve sosyo-linguistik konumu, günümüz İran'daki durumu ile de mukayese edilecektir. Bu çalışmaları yaparken dönemin yerli (Farsça, Türkçe, Arapça) kaynakları dahil, Venedikli, İspanyol, İngiliz, İtalyan, Fransız, Alman vb. gibi yabancıların (tacir, gezgin, misyoner, elçi vb.) gözlemlerine özellikle başvurulmuştur. Sonuç olarak Türkçe'nin ve diğer dillerin (özellikle Arapça ve Farsça'nın) konumu (artzamanlı ve eşzamanlı olarak) sosyo-linguistik ölçütlere göre ve karşılaştırmalı olarak tanımlanmaya ve tasnif edilmeye çalışılacaktır. Bu tanımların bazıları şunlardır: Aristokrasi dili, ordu dili, de facto resmî dil, lingua franca dil, misyoner dili, diplomasi dili.

Anahtar Sözcükler: İran, Türkçe, Farsça, Arapça, sosyo-linguistik konum, aristokrasi, ordu, lingua franca, resmî dil, pidgin, creole

* babek_cavanshir@yahoo.com, babek200@gmail.com

MODERN DİLLERLE ESKİ DİLLER ARASINDAKİ ANLAMSAL BAĞLANTIYI KORUYAN SÖZCÜKLER (XI-XII. YÜZYIL)

Doç. Dr. Bakytgul KULZHANOVA[*]

Özet

Zaman geçtikçe, Türk dillerinin söz varlığı tarihsel gelişim sürecinde sözlüksel, fonetik, dilbilgisel ve anlamsal açıdan birçok değişikliğe uğramıştır. Bu tür gelişim kalıpları hem Türkologlar hem de gazeteciler tarafından aksiyom olarak algılanmaktadır. Bununla birlikte, eski zamanlardan günümüze kadar herhangi bir değişiklik geçirmemiş bağımsız morfemler olan kelimeler önemli bir grup oluşturur. Sadece ses kompozisyonunu değil, Eski Türkçe anlamlarını da koruyan kelimelerin yanı sıra fonetik kimliği aynı olmasına rağmen biraz farklı Eski Türkçe anlam taşıyan kelimelerin sayısı dikkat çekicidir.

XI-XII. yüzyıllara ait eski Türk eserlerinde günümüz Türk dillerine kıyasla hem anlam hem de fonetik kompozisyona tam olarak uyan tek heceli ve iki heceli isimlere sahip olduklarını gördük. Ve bu temel kelimeler tüm modern Türk dillerinde ortaktır. Süt, dana eti, kaz, sonbahar, kımız, karga, arfa vb. örnekler bunu kanıtlayabilir.

Ayrıca, fonetik kimliklerini ve eski Türkçe anlamlarını tamamen korurken, eski anlamlarına birkaç yeni anlam katan birçok kelime vardır. Örneğin: At kelimesinin eski Türkçedeki üç anlamına ek olarak, modern Kazak dilinde iki anlamı daha vardır. Eski Türkçedeki "el/kol" kelimesinin iki anlamının da parçacığın bütünün yerine değiştirilme ve kullanma yöntemine dayandığını görebiliriz. Bu tür kelimelere birkaç örnek verebiliriz. Genellikle toplumun gelişimi, varlık, toplum, çevre, nesne ve fenomen kavramlarının yenilenmesine, derinleşmesine, değişmesine ve genişlemesine yol açar. Anıtların dilinde bulunan birçok kelime, eski Türkçe anlamını korurken, yeni dillerde kullanım kapsamını önemli ölçüde genişletmiştir. Örneğin, anıtta "tör" kelimesinin Eski Türkçe anlamı ile birlikte iki farklı anlamda kullanıldığını görebiliriz: 1) en onurlu yer; 2) pahalı, değerli. Bu anlam değişikliğinin ilk versyonu, dilimizde kullanım kapsamını büyük ölçüde genişletmiştir. Aksine, ikinci anlam uygulamanın kapsamını biraz daraltmıştır. Ancak ikinci anlam "Türkmen törünü vermez" gibi ifadelerde korunmuştur. Eski Türkçedeki "aydyn", "könül" vb. kelimeler eski Türk anlamını koruyarak modern dillere dönüşmüştür.

Bu makalemizde, eski dil ile yeni diller arasındaki anlamsal bağlantıyı koruyan kelimeleri, eski dilin ve yeni dilin materyallerinden örnekler vererek inceleyeceğiz.

Anahtar Sözcükler: anlambilim, anlam, değişken anlam, eski dil, modern Türk dilleri

* El-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Almati, Kazakistan, bahit777@mail.ru.

KAZAKİSTAN'IN BATI AĞZINDAKİ ÖZELLİKLER

Banu NAGASHBEKOVA[*]

Özet

Aynı coğrafyada herhangi bir dilde, herkesin anlayabileceği edebi kelimelerin yanı sıra, farklı bölgelerde farklı şekilde konuşulan birçok kelime ve kelime varlıkları bulunmaktadır. Bunları dilbilim kolunda diyalektoloji alanı inceler. Aynı ülkede yaşayıp farklı kelime varlıklarını kendi içerisinde kullandıkları ağız vardır. Ağızlar yazım kurallarına bakılmadan halkın arasında sadece konuşarak anlaşılır. Ağızlar ağızdan ağıza nesilden nesile devam etmektedir. Bazı sözcükler zamanla unutulmaktadır. Kullandıkları bölgede yaşayan aydınlar, yazarlar bazen ağızları eserlerine de yansıtmaktadırlar.

Çalışmada Kazakistan'daki ağız çalışmasının bazı tasniflerine durulacaktır. Bununla birlikte konu edindiğimiz Kazakistan'ın Batısında yaşayan halkın ağız özelliklerine önem gösterilecektir. Kazakistan'ın Batısına ait bölgelere Aktav, Atırav, Aktöbe, Oral şehirleri dahil edilmektedir. Buralarda yaşayanların ağzı diğer Kazakistan bölgelerine göre biraz farklıdır. Kazaksitan'ın en Batısındaki Oral şehri ve illerinde jarın kelimesi mevcuttur. Jarın, yani j sesini Eski Türkçedeki y olarak incelersek j'nin belli bir süre içerisinde y'ye değişmesi şeklinde bugünlerde Türkiye Türkçesinde kullanılan yarın kelimesi ile aynıdır. Batı Kazakistan'da yaşayan halkın diğer bölgelere göre sadece kelime varlıkları değil ses bilgisi açısından da özellik göstermektedir. A sesini genelde ä şeklinde kullanmayı tercih ederler. Eğer ä sesi sonda gelirse kelimeyi uzatarak konuşurlar.

Kazakistan'da ağız çalışmaları Sovyetler döneminde 20.yüzyılın ortasında ele alınmıştır. Rus bilim insanlarıyla birlikte yürütülen Kazakistanlı bilim adamları o coğrafyada yaşayan Kazakların ağız özelliklerini tek tek incelemeye çalışırlar. Makale, bildiri, tez, kitap çalışmaları da o dönemlerde basılır.

Bu çalışmaya Kazakistan'ın Batı şehirlerinde yaşayan kişiler kaynak olmuştur. Bilindiği üzere Kazakistan'ın Batı'sı eski Oğuzların topraklarıydı. Seyhun, Aral, Mangışlak bölgelerinde Oğuzların obaları, kalıntıları bunun delilidir. Bugünlerde Kazakistan'ın Batı bölgesinde yaşayan Kazakların çoğu, Oğuzların kullandıkları sözcükleri kendi ağızlarında yaşatması buraya ait özelliklerden biridir.

Anahtar Sözcükler: Batı Kazakistan, ağız, Kazaklar, sözvarlığı

* Doktora Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD; Kazakistan- University of İnternational Bussiness, Türkçe öğretmeni, nakyshbekb@gmail.com.

BİLİŞİM TEKNOLOJİSİ TERMİNOLOJİSİNDEKİ EŞ ANLAMLILIK OLGUSUNUN KAZAKÇA VE TÜRKÇEDEKİ GÖRÜNÜŞÜ

Barısgül Erlanqızı KENGES[*]

Özet

Dil biliminde, iki kelimenin aynı anlamı ifade etmesi, eş anlamlılık olgusu veya eş anlamlı kelimeler olarak adlandırılır. Eş anlamlı kelimeler aynı içeriğe ve farklı görünüme sahiptir. Ancak, dil bilimindeki terminoloji alanında, "bir kavrama bir isim" ilkesine göre eş anlamlıların olmaması gerekmektedir. Eş anlamlılık olgusu, terminoloji alanına zararlı olsa da terminolojide yer almaktadır. Terminolojideki eş anlamlı kelimelerin özelliği aynı kavram ve nesneyi bildirmeleridir. Eş anlamlıların terminolojideki doğası ve işlevleri tamamen farklıdır. Yani, terimler farklı özellikleri tanımlamaz. Terminolojideki eş anlamlılar, üslup işlevlerini yerine getirmezler. Bu nedenle, bazı araştırmacılar bu olguyu "terminolojik çiftler" olarak adlandırır.

Araştırmamızda akraba Türk dilleri olarak kabul edilen Kazakça ve Türkçede bilişim alanına ait terimler sistemindeki eş anlamlılar ele alınmıştır. Amacımız, farklı siyasi dönemlerden geçmiş, tarihsel olarak kökü bir ve akraba olan Türkçe ile Kazakçanın terim yapma pratiklerini karşılaştırarak ortak bir terminolojinin oluşmasına katkıda bulunmaktır.

Bilişim teknolojisi (BT) alanının anavatanı ABD olduğundan, bu alanla ilgili terimler İngilizce olarak oluşturulmuş ve İngilizcenin tüm dünyada yaygın bir şekilde yayılmasını sağlamıştır. Aynı zamanda, İngilizce diğer dilleri etkilemiş ve geliştirmiştir. Bununla birlikte, her ülke kendi ulusal dilinde bir bilgisayar terminolojisi oluşturmuştur. Araştırmada Kazakçada termincom.kz ve Türkçede TDK sitelerinde verilen bilgisayar terimleri ve Türkçe ile Kazakça bilgisayar bilimleri ders kitaplarının yanı sıra bilişim bilimleri alanı ile ilgili sözlükler incelenmiştir. Böylelikle iki dildeki bilişim teknolojileri terminolojisinde kullanılan eş anlamlı kelimeler analiz edilerek belirlendi. Ayrıca eş anlamlıların terminoloji alanında ortaya çıkma nedenlerinin dil dışı (ekstralinguistik) faktörleri de açıklanmıştır. Çalışmada terminologlar arasında, terminolojide eş anlamlıların ortaya çıkmasına karşı olumlu tutum sergileyen bilim adamlarının görüşlerine de yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: ortak terim hazinesi, eş anlamlılık, terminoloji, Bilişim Teknolojileri terminolojisi, terim

∗ Doktora Öğrencisi, L. N. Gumilev Avrasya Ulusal Üniversitesi, Nursultan – Kazakistan, barysgul221196@gmail.com.

EUROVİSİON ŞARKI YARIŞMASINDA DİL VE POLİTİKANIN SONUÇLARA ETKİSİ

Öğr. Gör Başar ZEREN[*]
Arş. Gör. Ü. Ezgi GÜLEKEN[**]

Özet

Eurovision Şarkı Yarışması, Avrupa çapında yayınlanan popüler müzik alanında orijinal ve yüksek kaliteli şarkıların yarıştırıldığı yıllık bir televizyon programıdır. Yarışmanın formatı 1951 yılından itibaren İtalya'da düzenlenmeye başlayan popüler müzik yarışması Sanremo Festivali'nden (Festival di Sanremo) modellenmiştir.

Başlangıçtaki kurallara göre katılımcılar, kendi ülkelerinin ulusal dilinde şarkı söylemekte zorunlu tutulmuştur. Bununla birlikte Vulcevic (2018), 1955-1970 yılları arasında Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yazılan İngilizce şarkıların popülaritesine değinmiş ve Avrupa'daki şarkı yazarlarının, "başarının ancak jürinin içeriği anlayabilmesi durumunda geleceği" fikrini belirtmiştir. Eurovision da 1973'te dil kullanımıyla ilgili kurallar gevşetmiş ve Vulcevic'in çalışmasını destekleyen bir şekilde, bir sonraki yıl İsveçli ABBA grubu Waterloo şarkısını İngilizce olarak seslendirmiş ve yarışmayı kazanmıştır. Türkiye de ilk defa İngilizce olarak 2003 yılında Sertap Erener'in Everyway That I Can şarkısıyla yarışmaya katılmış ve birinci olmuştur.

Yarışmalardan sonra puan ve sıralama tabloları hayranlar ve akademisyenler tarafından istatistiksel analizler için sonsuz bir hazine sağlamaktadır. Her ne kadar ana sahnede ülkeleri adına şarkı söyleyen sanatçılar arasında yarışma yapıldığı açıkça belirtilse de puan dağılımını Yair ve Maman (1996) milliyet, kültür ve cinsellik, Raykoff (2020) Avrupa kimlik projesinin "kamp" ülke etkisi, Ingvoldstad (2007) ülkelerin sosyal politikaları üzerinden ele almıştır. Bu çalışmalar Eurovision yarışmasında üretilen müziğin "saf müzik" olmaktan çıkarak, politik amaçlarla kullanılan müziğe dönüştüğü ile ilgili sonuçlara varmışlardır.

Bu çalışmada Eurovision Şarkı Yarışmalarında puan kullanan ülkelerin, oylarını politik ya da müzikal tercihler (dil, şarkı formu vb.) açısından mı verdikleri incelenmiş, sonuç bölümünde oylama ile ilgili farklı alternatifler üretilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Eurovision Şarkı Yarışması, müzik, dil, politik

** Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türk Müziği Devlet Konservatuvarı, Müzik Teknolojisi Bölümü/Müzik Teknolojileri Anabilim Dalı, basarzeren@gmail.com
** Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü, esgi_glkn@hotmail.com.

DESTANLARIN DİL VE KÜLTÜRE KATKILARI: FİL MAHMUD DESTANI ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Begpaşa RAHİMOVA[*]

Özet

Sözlü ve yazılı edebiyat eserlerinin malzemesi dildir. Dil bu kültür ürünlerinde sadece bir iletişim aracı değil adeta bir amacıdır. Dil, asırlardır sözlü ya da yazılı kültür ürünlerinde kullanılmasaydı bir dilin varlığının günümüze kadar sürüp gelmesi neredeyse imkansız olacaktır. Bu açıdan edebi kültür ürünleri dilin uzun ömürlü olması bağlamında önem taşımaktadır. Özbekistan sözlü ve yazılı edebi ürünleri bakımından oldukça zengin bir ülkedir. Özbekistan, destanları, romanları, şiirleri; bahşıları, yazarları, şairleriyle Türk dünyasında ve dünyada ismini duyurmaya devam etmektedir. Tüm bu edebi ürünler birer edebi değer taşıdığı gibi Özbek dilinin korunması, gelişmesi ve gelecek kuşaklara aktarılmasında da büyük önem arz etmektedir. Özbek Türklerine ait destanlar Özbek halkını ilgilendiren her konu hakkında yaratıldığı gibi Özbek tarihinde yer edinen önemli şahsiyetleri etrafında da pek çok destan oluşmuştur. Pehlivan Mahmud da bu şahsiyetlerden biridir. Pehlivan Mahmud hakkında oluşan sözlü manzum eserlerden biri olan ve kaleme alınan bir destan da "Fil Mahmud" destanıdır. "Fil Mahmud", kahramanın karakterinin cesur bir genç adam olarak yorumlanmasının ana yer aldığı Pehlivan Mahmud'un halk destanına adanmış büyük bir tarihi lirik-destandır. Ana teması gençlik, ana karakteri cömert Mahmudbek'tir. Bu destan, epik ölçeğin önemi, olaylar ve görüntüler sisteminin göreceli genişliği, sanatsal çatışmanın yoğunluğu ve geleneksel destanın diğer özelliklerinin önceliği ile anlatılardan ayrılır. Destandaki anlatım dili açısından özellikleri ise dil zenginliğini yansıtmaktadır. Aynı zamanda yazılı kültür olmadan önce sözlü kültür ortamında anlatılan bu destanın dile katkıları da dikkate değerdir. Dilin işlekliğini ve sürdürülmesine bir örnek teşkil eden bu destan, sanatsal açıdan da kıymete değer özellikler sergilemektedir. Bu çalışmada, edebi türlerden biri olan destanların dil ve edebiyat açısından önemi Pehlivan Mahmud destanı bağlamında ele alınıp incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: destan, dil, edebiyat, Özbekistan, Pehlivan Mahmut

* Ürgenç Devlet Üniversitesi, Özbekistan, begpasa.rahimova@gmail.com

AKSEKİ AĞZINDAN DERLEME SÖZLÜĞÜNE KATKILAR

*Doç. Dr. Bekir DİREKCİ**
Arş. Gör. Dr. Bilal ŞİMŞEK **
Arş. Gör. Betül KOPARAN ***
*Arş. Gör. Dr. Serdar AKBULUT*****

Özet

Ağız çalışmaları; incelenen bölgenin tarihî, coğrafî, sosyal, kültürel ve dilsel değişimlerini gösteren geçmiş ile gelecek arasında kültür taşıyıcılığı rolünü üstlenen önemli çalışmalardır. Günümüzde pek çok ağız yazı diline aktarılmadan yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmakta ve bir kısmının da zamanla yok olduğu görülmektedir. Bu duruma karşın, Türkiye Türkçesi ağızlarının tespiti ve kayıt altına alınması ile ilgili pek çok çalışmaya rastlanmaktadır. Ancak, ağız çalışmaları konusunda yapılacak ciddi çalışmalara hâlâ ihtiyaç duyulmaktadır.

Bir dilin sahip olduğu sözcüklerin sayısı ve bu sözcüklerin kavramları karşılama durumu o dilin ifade gücü ve yetkinliği hakkında önemli veriler sunmaktadır. Dolayısıyla, o dilde kullanılan tüm sözcüklerin derlenmesi ve dilin anlam zenginliğinin korunması bir gerekliliktir. Bu gereklilik çerçevesinde, farklı bölgelerde derleme çalışmaları yapılarak sözlü gelenekte yer alan söz varlığı zenginliği yok olmadan tespit edilmelidir. Nitekim derleme çalışmalarında tespit edilen söz varlığı unsurları, yalnızca dil çalışmaları için değil aynı zamanda coğrafya, tarih, halk bilimi, antropoloji, sosyoloji ve etnoloji gibi birçok farklı bilim dalı için de katkı sunacaktır. Bu kapsamda, yapılan ağız çalışmaların Türkiye geneline yayılmasının oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Anadolu'nun güney sınırı boyunca Akdeniz'e paralel bir şekilde uzanan Toros Dağları'nın orta kesimlerinde yer alan Akseki ilçesi, coğrafi olarak etrafında yüksek zirvelerin bulunduğu nispeten düzlük bir ovanın kuzey kenarında bulunmaktadır. Köklü bir yerleşim birimi olan Akseki, etrafı dağlarla çevrilmiş korunaklı bir coğrafi konuma sahip olması ve kaynak kişilerin sahip olduğu dil unsurları sebebiyle, ağız araştırmaları için oldukça elverişli bir konumdadır. Bu çerçevede, çalışma süreci boyunca Akseki'nin köyleri gezilmiş ve yöre halkından kaynak kişiler belirlenmiştir. Belirlenen kaynak kişilerden, herhangi bir veri kaybının yaşanmaması amacıyla kaynak kişilerin izni doğrultusunda görüşme kayıtları alınmıştır. İlgili kayıtlar incelenerek, Akseki ağzında kullanılan ancak Derleme Sözlüğünde yer almayan ya da yer aldığı hâlde farklı anlamlar taşıyan söz varlığı unsurları tespit edilerek Türkçenin söz varlığına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Söz konusu amaç doğrultusunda belirlenen söz varlığı unsurları, anlamları ve örnek kullanımlarıyla birlikte çalışmada sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: ağız, ağız araştırmaları, Derleme Sözlüğü, Antalya, Akseki ağzı

* Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, bdirekci@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6951-8567

** Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, bilalonursimsek@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2738-4898

*** Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, betulkoparan15@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2487-9868

**** Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, akbulutserdar@yandex.com, ORCID: 0000-0002-5809-1481

"06 MİL YZ A1345" KAYITLI TALİMNAMENİN SÖZ VARLIĞININ ÖZEL AMAÇLI TÜRKÇE (ASKERÎ TÜRKÇE) AÇISINDAN İNCELENMESİ

*Doç. Dr. Bekir DİREKCİ**
*Ramazan ÖZPINAR***

Özet

Söz varlığı, bir dilin sözcüklerinin yanı sıra, atasözleri, deyimler, söz öbekleri, terimler ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bir bütündür. Bir dilin söz varlığının incelenmesi, o toplumun yaşam biçimi, dinî inançları, dünya görüşü kısacası maddi ve manevi kültürünün ortaya konması demektir. Söz varlığı incelemeleri, yazılı ve sözlü ürünlerin taranması, kaydedilmesi ve değerlendirilmesi suretiyle yapılır. Türkiye'nin diğer ülkelerle olan diplomatik ve siyasi ilişkilerinin güçlenmesiyle beraber dünya üzerindeki hâkim gücü de artmıştır. Özellikle askerî savunmanın yurt dışına açılması ve askerî personelin eğitimi gibi hususlar bu alanların başında yer almaktadır. Yurt dışında görevlendirilen askerî personelin, görevlendirildikleri ülkenin askerine eğitim vermesi için sağlıklı bir iletişim kurabilmek önemlidir. Bu anlamda Yunus Emre Enstitüsü'nün yabancı uyruklu askerlere Türkçe öğretmek amacıyla açtığı Türkçe kursları dikkat çekmektedir. Bu kurslarda ihtiyaca yönelik Türkçe öğretimi yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu durum, özel amaçlı Türkçe öğretimine (askerî Türkçe) yönelik materyal ihtiyacını doğurmuştur. Bu alana yönelik ihtiyacın giderilmesinde talimnamelerin söz varlığı açısından dikkate değer eserler olduğu görülmektedir. Bu çalışmada "http://www.yazmalar.gov.tr/"de 06 Mil Yz A1345 kayıtlı yazarı bilinmeyen bir talimnamenin genelde Türkçe söz varlığı özelde ise kelime sıklığının belirlenmesi suretiyle askerî terminolojinin ortaya konulması ve özel amaçlı Türkçeye katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda söz konusu eser ana hatlarıyla değerlendirilerek günümüz Türkçesine aktarılmış ve tarama yöntemiyle elde edilen veriler TÜRKSÖZDİZ 3.6 ve NVivo programlarıyla kelime sıklık listeleri oluşturularak incelenmeye tabi tutulmuştur. Sonuç olarak toplamda 7180 kelime içinde Türkçe kelimelerin daha sıklıkla kullanıldığı ve askerlikle ilgili kelimelerin de kayda değer çoğunlukta olduğu görülmüştür. Bu durum, eserin askerî terminoloji bakımından zengin bir söz dağarcığına sahip olduğunu ortaya koymuştur. Eserin sadeleştirilmek suretiyle okuma parçası olarak kullanılması önerilmekte ayrıca söz varlığı ve kelime listelerinin oluşturulması gibi ihtiyaçların giderilmesine katkı sunabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Talimname, Türkçe söz varlığı, kelime sıklığı, özel amaçlı Türkçe öğretimi, (askerî Türkçe) askerî terminoloji

* Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, bdirekci@gmail.com
** Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Bölümü ramazannozpinar@gmail.com

TÜRKÇE SÖZLÜK'TEKİ "ESKİMİŞ (ESK.)" ETİKETLİ SÖZ VARLIĞI

Belgin Tezcan AKSU[*]

Özet

Her ölçünlü (standart) dilin söz varlığında bir dönem kullanılmış ancak daha sonra kullanımdan düşmüş veya yerine güncel karşılıklar önerilmiş sözler vardır. Türkçede de kullanıldıktan sonra terk edilen veya yerine Türkçe karşılıklar önerilen sözler mevcuttur. Bu sözlerin, ölçünlü dilin söz varlığını yansıtan sözlüğe alınırken "eski, eskiden, eskimiş" vb. biçimlerde belirlenmiş bir etiketle verilmesi kullanıcılar için bilgi vericidir. Türk Dil Kurumu tarafından 1945 yılından bugüne kadar yayımlanmış olan on bir baskı *Türkçe Sözlük*'te söz konusu maddenin eski zamanlarda kullanılan bir kelime olduğu bilgisi ya anlam içinde eski olduğu yazılarak ya da *(eski), (eskimiştir), (eskiden), (eski yazılarda), (eskiden mat.), (eski dlg.), (eski hk.), (esk.) "...nın eski adı", "...nın eski şekli", "Eskiden ... için kullanılırdı"* vb. biçimlerde gösterilmiştir. Kurumca 2011 yılında yayımlanan son baskı *Türkçe Sözlük*'te de 4.708 söz veya anlam "eskimiş (esk.)" etiketiyle yer almıştır. Bildiri için bu söz varlığı tek tek incelenmiştir ancak bildiri sınırlarının aşılmaması amacıyla burada sadece "a" harfiyle başlayan 200 söz veya anlam üzerinde durulmuş, 35'inin Türkçe kökenli, 165'inin ise yabancı dillerden geçen söz varlığı olduğu anlaşılmıştır. Yapılan incelemede "eskimiş (esk.)" etiketinin abadi, abuhava, acibe, adavet, aferin, ağnam, ağızdan dolma, ahcar, aktariye, alaybozan, alessabah, ameliyat, anıklamak, arakıye, arkalık, aside, aşerat, ateşin, avarız, ayarcı, ayni, azatlı gibi artık günümüzde kullanılmayan kelimelerde veya anlamlarda; ab, adavet, adem, adedimürettep, afif, aguş, ahenktar, ahiz, akilane, alil, amalierbaa, amudufıkari, anha minha, anide, arsıulusal, ases, aşari, ateşin, ayn, azimet gibi Türkçe karşılıkları olan ve karşılıkları daha yaygın olarak kullanılan kelimelerde; abıhayat, ahenk, askerî rüştiye gibi Türkçe karşılığı olduğu hâlde karşılığı değil de kendisi daha yaygın olarak kullanılan kelimelerde ve son olarak da aba, afaki, ajans, akıl kumkuması, aklen, aliyyülâlâ, arasta, arşıâlâ, arşın, asa, atfen, âyan, ayni (II), azize gibi herhangi bir Türkçe karşılığı olmayan ve günümüzde de kendisi kullanılan kelimelerde bulunduğu görülmüştür. Yapılan bu genel sınıflamadan başka, *Çağdaş Türkçenin Sıklık Sözlüğü*'nün hazırlık çalışmalarında kullanılmak üzere hazırladığımız, metin kümesi 316.889.320 olan sıklık listesinden ve Türkçe için hazırlanmış derlemlerden yararlanılarak eskimiş (esk) etiketi bulunan 200 kelime için Türkçe karşılığı olup karşılığı kullanılanlar, karşılığı kullanılmayanlar, maddenin kendisi ve karşılığı aynı sıklıkta kullanılanlar ile Türkçe karşılıkları olmayıp yaygın kullanılanlar, kullanılmayanlar ve tamamen kullanımdan düşmüş olanlar gibi alt sınıflar da oluşturulmuştur. "A" harfindeki kelimeler için oluşturulan bu genel ve alt gruplar sözlüğün diğer harflerindeki "eskimiş (esk.)" etiketli sözler için de geçerlidir. Tüm bu sınıflamalar incelendiğinde eskimiş olarak nitelenen ve sözlükte bu etiketle gösterilen ancak günümüzde hâlâ yaygın olarak kullanılmakta olan aba, abıhayat, afaki, ahenk, akıl kumkuması, arşın, asa, atfen, ayni (II), azize vb. kelimelerde bulunan "eskimiş (esk.)" etiketinin kaldırılması gerektiğini düşünmekteyiz. Bu bildiride sınıflamalar içerisindeki maddelerin hangilerinin "eskimiş" olarak nitelenmesi gerektiği, hangilerinin gerekmediği üzerinde durularak önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: *Türkçe Sözlük*, söz varlığı, eskimiş, sıklık, etiket

* Uzman, Türk Dil Kurumu, belgintezcanaksu@gmail.com.

DİL ÖĞRETİMİNDE SAAT, PUSULA, ŞECERENİN YERİ VE ÖNEMİ

Doç. Dr. Berdi SARIYEV[*]

Özet

Dil öğretiminin tarihi derslerde günümüze kadar çok sayıda çeşitli araç gereçlerin kullanıldığına şahitlik etmektedir. Bunlardan bazıları gelişmiş teknolojinin yeni ürünleri ise, bazıları da eskiden beri yaşamını sürdürmekte olan basit araçlardır.

Dil öğretimi için bizim seçtiğimiz araç gereçler de eskiden beri bilinen ve insanlar tarafından kullanılagelen nesnelerdir. Böylece, dil öğretiminde öğrencilere dil ile saatin, dil ile pusulanın ve dil ile şecerenin arasında bağlantı kurmayı öğretmeyi göz önünde bulundurduk.

Bilindiği gibi saat, insanlar için hata yapmadan ve yorulmadan zaman gerçeklerinin her bir parçasını kesin şekilde gösterebilen bir alettir. Bundan yola çıkarak, Türkmenceye ait gramer gerçekleri de saate göre ayarlamayı göz önünde bulundurduk. Kısacası, saati kendimizce dil bilgilerine göre ayarladık. Böylece, ilk defa saati dil açısından formatlamaya çalıştık.

Dilin de kendi diyarı var; kendi yolu, yordamı var. Köke eklemeli dillerdeki yol yordamlarda hata yapmadan, her bir yönü iyi bilerek, doğru hareket etmek temel şarttır. Bunu dolu ve doğru yerine getirebilmek için bazı görüşler ileri sürdük. Pusulanın dille, dilin ise pusula ile kendi arasında kurabileceği ilişkileri öğretmek için ilk defa pusulayı dil açısından formatlamaya çalıştık.

Şecere de kökten başlar, kelimeler de kökten başlar. Şecerenin dille, dilin ise şecere ile kendi arasında kurabileceği ilişkileri öğretmek için ilk defa şecereyi dil açısından formatlamaya çalıştık.

Tebliğimizin sonucunda araştırmamızın neticelerine göre, Dil Saati, Dil Pusulası ve Dil Şeceresini öğrencilere ve gençlere dili kolay, çabuk ve kalıcı olarak öğretmeye isabetli okul araç gereçleri olarak değerlendiriyoruz. Sonuçta öğrencilere AZ kelime ile ÇOK bilgi vermek, bir başka deyişle, şemalar ve tabloların yardımıyla dile ait bilgileri kurala uygun şekilde öğretmektir.

Anahtar Sözcükler: dil, dil öğretimi, araç gereç, saat, pusula, şecere, format, kelime, kök, ek, Türkmence, öğretmek

* Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, berdisariyev@gmail.com.

RETORİK DENGE ARAÇLARININ OKUDUĞUNU ANLAMAYA ETKİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Berker KURT[*]

Özet

Retorik, metnin anlatımında ve okuyucu/dinleyici tarafından anlaşılmasında önemli bir yere sahiptir. Genel olarak retorik, yazarın veya konuşmacının dili etkili bir şekilde kullanarak düşüncelerini karşı tarafa iletmesi ve karşı tarafı etkilemesi olarak düşünülebilir. Yazar veya konuşmacı sözlerini daha etkili hâle getirmek için bazı retorik araçlar kullanır. Geçiş, vurgu ve açıklık gibi bu retorik araçlardan biri de dengedir. Paralellik, yer değiştirme (akis veya yansıma) ve antitezin yer aldığı denge unsurlarının kullanımı ile cümle, yapı ve anlam bakımından eşit bölümlere ayrılmış olur. Diğer bir ifadeyle birden fazla bölümden oluşan bir cümlede, bölümleri oluşturan ögelerin birbirine benzer olması (isim – isim, fiil- fiil, sıfat tamlaması- sıfat tamlaması gibi), zıtlık barındırması veya iki cümle arasında akis ilgisinin kurulması dengeyi oluşturmaktadır. Nicel olarak tasarlanan bu araştırma, retorik denge araçlarının öğrencilerin okuduğunu anlama becerisini etkileyip etkilemediğini tespit etme merakından doğmuştur. Bu amaçla retorik denge unsurlarının yer aldığı iki metin ile aynı metinlerin basitleştirilmiş hâli, yedinci sınıfta okuyan 57 öğrenciye iki grup oluşturularak okutulmuş ve sonrasında okuduğunu anlama başarı testi uygulanmıştır. Bağımsız örneklemler t-testi sonucuna göre retorik denge unsurlarının yer aldığı metinlerin başarı puanı ortalaması (45.94), basitleştirilmiş metinlerin başarı puanı ortalamasından (42.72) daha yüksektir ancak bu sonuç istatistiki olarak anlamlı değildir. Benzer bir durum cinsiyette ve gruplar arasında da mevcuttur. Sonuç olarak bir metnin anlaşılmasında doğru retorik denge yapısının ve basitliğin aynı etkiye sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla metin oluşturma ve okuma metni seçiminde retorik denge araçları dikkate alınmalıdır.

Anahtar sözcükler: retorik, retorik denge araçları, okuma, anlama

[*] Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ABD., berkerakdeniz@gmail.com

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DİL BİLGİSİNE YÖNELİK TUTUMLARI İLE TÜRKÇE DERSİ BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Doç. Dr. Berna ÜRÜN KARAHAN[*]

Özet

Dil edinimi ailede başlayan bir süreçtir. Anne dili ile erken vakitlerde tanışan bireyin zaman içerisinde sosyal çevre ile bu edinimi zenginleşir. Sonrasında okul ile tanışan bireyin programlı ve sistematik bir şekilde dili ve becerilerini öğrenmesi Türkçe dersi ile oluşup diğer derslerle desteklenir. Türkçe dersi öğrenim sürecinin temel dersidir. Zira dilin öğrenimi ve beceri edinimi diğer akademik süreçlerin tamamlanması için elzemdir. Bu açıdan bakıldığında öğrencinin Türkçe dersi başarısının ne denli önemli olduğu aşikârdır. Tabi dil öğrenimi birden fazla ayağı olan bir süreçtir. Dilin dikkatle öğretilmesi gereken bir ayağı da dil bilgisidir. Öğrencilerin genellikle zorlandığı bir alan olan dil bilgisine yönelik geliştirdikleri olumlu ya da olumsuz duygu ve düşüncelerin Türkçe dersi ile ilgili öğrenme süreçlerini de etkileyeceği muhakkaktır. Bu nedenle bu üzerinde durulması gereken bir husustur. Bu doğrultuda çalışmada ortaokul öğrencilerinin dil bilgisine yönelik tutumları ile Türkçe dersi başarıları arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur. Çalışma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunu 2021-2022 öğretim yılında doğudaki bir ilde eğitim alan 317 ortaokul öğrencisi oluşturmuştur. Veriler Er ve Topçuoğlu Ünal (2016) tarafından geliştirilen "Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Dil Bilgisi Tutum Ölçeği" ile "Türkçe Dersi Başarısına Yönelik Başarı Testi" ile toplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre ortaokul öğrencilerinin dil bilgisine yönelik tutumları ile Türkçe dersi başarıları arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer bulguya göre ise kız öğrencilerin dil bilgisine yönelik tutumları ile Türkçe dersi başarılarının erkek öğrencilere oranla daha iyi ortalamalara sahip olduğudur. Sınıf düzeyinde bakıldığında üst sınıflardaki öğrencilerin dil bilgisine yönelik tutumlarının ve Türkçe dersi başarılarının daha iyi düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe dersi, ortaokul, dil bilgisi, tutum

* Kafkas Üniversitesi, Dede Korkut Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, bernacan61@hotmail.com

2019 TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ KELİME ÖĞRETİMİ YAKLAŞIMININ TÜRKÇE DERS KİTAPLARINA YANSIMASI

Berra ALİBAŞİÇ[*]
Beyza KÖKSAL[**]
Filiz METE[***]

Özet

Bir kelimeyi bilmek, onun telaffuzunu, yazılışını, ait olduğu kavram alanını, anlam katmanlarını bilmek demektir. Kelime bilgisi, hiçbir zaman bireyin tümüyle öğrenilebileceği bir alan değildir; ömür boyu genişleyen ve derinleşen bir alandır. Kelime öğretimi, kelimeleri sözlükte aramaktan veya bir cümle içinde kullanmaktan çok daha fazlasını gerektirmektedir. Kelime hazinesi ise kelimelere dolaylı olarak maruz kalma yoluyla tesadüfen veya belirli kelimeleri, kelime öğrenme stratejileri ile kasıtlı ve planlı olarak edinme yoluyla oluşmaktadır. Bu açıdan kelime öğretimine yönelik hazırlanan materyaller ve ders planları bireyin kelimeyi çok yönlü olarak özümsemesini ve özümsediği kelimeyi aktif olarak kullanmasını sağlayacak şekilde hazırlanmalıdır. Çünkü bireyin sahip olduğu kelime hazinesi dilin dört temel becerisinin (dinleme, okuma, konuşma, yazma) etkili bir biçimde kullanılmasını doğrudan etkileyecektir. Bu çalışmada, Türkçe öğretim programı ve Türkçe ders kitaplarının kelime öğretimi kapsamında ortak bir anlayışa sahip olma durumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 2019 Türkçe öğretimi programında kelime öğretiminin kapsamı, öğretim programının ders kitaplarına etkisi, kelime öğretim strateji yöntem ve tekniklerinin ders kitaplarındaki yeri ve ders kitaplarındaki kelime öğretimi etkinlik çeşitleri incelenmiş olup elde edilen veriler tablolar hâlinde sunulmuştur. Araştırma, nitel bir yöntem olup elde edilen veriler doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Veri toplama araçları Türkçe dersi öğretim programı ve ortaokul Türkçe ders kitaplarıdır. Çalışma sonucunda öğretim programı ile ders kitabı arasında kelime öğretimi açısından uyuşmazlık olduğu, kelime öğretimi etkinliklerinin tekdüze olduğu, sınıf seviyesine göre öğretilmesi hedeflenen kelime sayılarının belirli bir amaç doğrultusunda belirlenmediği, kelime öğretimi etkinliklerinin ağırlıklı olarak dört temel dil becerisinden biri olan okuma becerisiyle ilişkilendirildiği, Türkçe öğretim programında kelime öğretimine yönelik planlamanın yeterince açık olmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, çalışma sonucunda öğretim programı hazırlayıcılarına, ders kitabı yazarlarına ve Türkçe öğretmenlerine kelime öğretimini etkili bir biçimde gerçekleştirmeye yönelik çeşitli etkinlik önerileri sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: kelime öğretimi, öğretim programı, ortaokul ders kitapları, strateji, yöntem

[*] Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi. berralibasic11@gmail.com
[**] Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi. beyza98uk@gmail.com
[***] Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Doç. Dr. filizmete@hacettepe.edu.tr.

BATI MÜZİĞİNDE TÜRKÇE TERMİNOLOJİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Dr. Öğr. Üyesi Bilge GÖKTER GENÇER[*]
Dr. Öğr. Üyesi Hadra Kübra ERKINAY TAMTAMIŞ[**]

Özet

Bu çalışma, müzik terimi sözlüklerinden hareketle müzik alanındaki Türkçe terminolojiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Alanyazında, konuyla ilgili sınırlı çalışmanın olması araştırmanın özgün değerine işaret etmektedir. Çalışmada disiplinlerarası bir yaklaşımla, Türk dili ve müzik alanlarıyla ilgili kaynaklardan yararlanılmış, tarama modellerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmadaki terminoloji verileri, Batı müziği terim sözlüklerinden elde edilmiştir. Alanyazındaki Batı müziği terimleri genellikle Fransızca ve İtalyanca kökenlidir. Bu alanda kullanılan terimler ve hazırlanan sözlükler incelendiğinde bir terime karşılık birden fazla Türkçe karşılık bulunduğu, alan uzmanları ve sanatçılar arasında terminoloji birliğinin bulunmadığı, bir terimin kavramsal olarak sözlüklerde farklı anlamlarda tanımlandığı görülmektedir.

Türkiye'de, özellikle Dil Devrimi sürecinde, Türkçedeki yabancı kökenli sözcüklere karşılıklar bulma çabaları, bilim ve sanat dallarına ait terimlerin de Türkçeleştirilmesi çalışmalarını beraberinde getirmiştir. Müzik alanında terimlerin Türkçeleştirilmesi çalışmalarına öncülük eden isimlerin başında, "Türk Beşleri" olarak bilinen bestecilerden Ahmet Adnan Saygun gelmektedir. Saygun ile başlayan Türkçe terminoloji çalışmaları, Batı müziği terimlerine odaklanan sözlükler aracılığıyla günümüze dek sürmüştür. Çalışmada; alanyazında bilinen müzik terimi sözlükleri Gazimihal (1961), Çalışır (1992), Say (2002), Sözer (2005) ve Uluç (2013) terminoloji ilkeleri ve sözlükçülük bakımından incelenecektir. Bu incelemeyle "Türkiye'de yayımlanmış Batı müziği terimlerini içeren sözlükler arasında terim birliği mevcut mudur?", "Terim sözlükleri arasındaki farklılıklar nelerdir?", "İncelenen sözlüklerde yer alan terimler, terminoloji ilkeleri bakımından nasıl sınıflandırılabilir?" vb. araştırma soruları cevaplandırılmaya çalışılacaktır. Çalışmanın kuramsal çerçevesini, birbiriyle yakından ilişkili olan terminoloji ve sözlük bilimin yöntem ve ilkeleri oluşturmaktadır.

Çalışmada elde edilen verilerin hem müzik alanı hem de Türk dili araştırmalarına katkı sağlaması beklenmektedir. Aynı zamanda araştırmanın farklı alanlara ait terim sözlükleri üzerinde yapılacak sonraki çalışmalar ve özel alan sözlükçülüğü açısından da yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Batı müziği, terminoloji, terim sözlükleri

* Başkent Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, gokter@baskent.edu.tr.
** Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hadraerkinay@hotmail.com.

TÜRK CUMHURİYETLERİNDE RUSÇA KULLANIMI

Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ[*]

Özet

Çarlık Rusya ve Sovyetler Birliği yakın çevrede uyguladığı Ruslaştırma politikasında dile büyük önem atfetmiş, bu bağlamda milyonlarca Rus'un Rusya Federasyonu dışında yaşaması teşvik edilmiş; Rusçanın yaygınlaşması için çok sayıda eğitim kurumu açılmıştır. Dil, Rus ulusunun dolayısıyla Rus ülkesinin tanımını genişleten emperyal/ milliyetçi bir işlev kazanmıştır. Rus dil politikası; Türkçenin Orta Asya'da tek dil olmasını engellemek ve Rusçanın yaygınlaşmasını sağlamak için yerel lehçeler yazı dili haline getirilmiştir. Kullanılan Arap alfabesi önce Latin'e sonra Kiril'e değiştirilmiştir. Bu politikanın ana hedefi Rusça öğrenmeyi önemli statülere ve iş edinmeye şart koşarak ülkede yaşayan herkesi Rusça potasında eritmektir.

Rusça ve yerli dil çifte eğitim sisteminde kendini gösteren Rusçanın üstünlüğünün sapkın etkileri oldu. Rus okullarının dışında bırakılanlarda tepkici bir ulusal kimlik gelişti ve onlar açısından ulusal dilin dayatılması Rusça bilen seçkinlerin yerini almanın bir yolu hâline geldi. Yeni Türk cumhuriyetleri daha önce etkin ve prestijli dil olan Rusçanın hâkimiyetini kırmaya çalışarak kendi dillerinin kullanım alanını genişletme adına çok sayıda yasa çıkarmış ve program oluşturmuşlardır. Rusçanın halklar arası iletişim dili ve resmi dil statüsü bazı cumhuriyetlerde tamamen kaldırılırken Kazakistan ve Kırgızistan'da korunmuştur. Cumhuriyetlerde yaşayan Rusların büyük bir kısmı çıkarılan dil yasalarındaki devlet dilini öğrenme, kullanma gibi hükümleri tehdit olarak algılayıp göç etmişlerdir. Türk Cumhuriyetlerindeki etnik grupların iletişim dili Azerbaycan hariç Sovyet döneminde olduğu gibi Rusçadır. Ülkeye adını veren ulusa ait dilin hem etnik gruplar hem de toplumun bazı kesimleri tarafından kullanılmıyor olması dil politikalarındaki uygulamaların yetersizliğini ve ulus inşa sürecine katkısının zayıf olduğunu göstermektedir. Son yıllarda Türk cumhuriyetlerinde Rus dilli okulların sayısının artışı dikkat çekicidir. Bildirimizde Rusçanın Türk cumhuriyetlerinde ana dille olan rekabetiyle mevcut ve olası tehlikeleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türk Cumhuriyetleri, dil politikası, Rusça kullanımı

* Kırıkkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Dili Anabilim Dalı, batsiz@mail.com

LEVENSHTEİN UZAKLIK ALGORİTMASINA GÖRE OĞUZ GRUBU TÜRK YAZI DİLLERİNİN FONETİK UZAKLIĞI

*Arş. Gör. Dr. Bilgit SAĞLAM**
*Prof. Dr. Fatih ÖZEK***

Özet

Bu çalışmanın temel amacı Oğuz grubu yazı dillerinin birbirlerine karşı fonetik uzaklıklarını tespit etmektir. Çalışmada fonetik uzaklıkların tespiti için bilgisayarlı dilbilim alanında sıkça kullanılan niceliksel ölçüm tekniklerinden Levenshtein uzaklık algoritması kullanılacaktır. Bu bağlamda, çalışmanın Türkiye'deki lehçebilim araştırmalarında kullanılabilecek bir yöntemi tanıtarak ilgili alanda yeni değerlendirmelerin yapılması adına katkı sunması hedeflenmektedir.

Levenshtein (1966) tarafından geliştirilen ve birçok alanda kullanılan Levenshtein uzaklık algoritması, bir sözcük dizisini diğerine dönüştürürken kullanılabilecek *ekleme*, *çıkarma* ve *yer değiştirme* işlemlerinden matematiksel olarak en az işlem gerektiren sayısal değeri tespit etmede kullanılan bir algoritmadır. Levenshtein uzaklık algoritması, lehçebilim çalışmalarında ilk olarak Brett Kessler tarafından kullanılmıştır. Kessler (1995)'teki ilk denemenin başarılı olmasının ardından birçok lehçebilimcinin algoritmaya ilgisi artmış, aynı yöntemle birçok dil değişkesinin fonetik uzaklığını ele alan çalışmalar yapılmıştır.

Bu çalışmada Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Türkmen Türkçesinin birbirlerine fonetik uzaklığı Levenshtein uzaklık algoritması ile ölçülecektir. Çalışmanın genellenebilir sonuçlar vermesi adına Türkçe Sıklık Sözlüğü'ne (Aksan vd., 2017) göre en sık kullanılan 40 fiil ve 13 tematik başlıktan (*hayvan*, *beden*, *yiyecek*, *giyim*, *ulaşım*, *aile*, *madde*, *zaman*, *spor*, *tabiat*, *hava*, *meslek* ve *renk*) 210 adet isim olmak üzere toplam 250 Türkçe madde başı sözcük belirlenecektir. Sözcükler hedef dillere ana dili konuşurları tarafından tercüme edilecektir. Sözcükler, ana dili konuşurlarına seslettirilecek ve sözcük telaffuzları uluslararası fonetik alfabeye aktarılacaktır. Kaynak dilden her sözcük ile hedef dildeki karşılığı LUA ile hesaplanacak ve sözcüklerin fonetik uzaklıkları tespit edilecektir. Örnek setindeki tüm sözcük çiftlerine bu işlem uygulandıktan sonra hesaplanan ortalama değer temel alınarak Oğuz grubu Türk yazı dillerinin birbirlerine olan ortalama fonetik uzaklığı hesaplanacaktır.

Anahtar Sözcükler: Oğuz grubu yazı dilleri, Levenshtein uzaklık algoritması, fonetik uzaklık, dilbilimsel uzaklık

* Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, bilgitsaglam@gmail.com.
** Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ozekfatih@gmail.com.

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNE YÖNELİK DİL İHTİYAÇ ANALİZİ: ALANYA ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Bora BAYRAM[*]

Özet

Günümüzde pek çok insan çeşitli sebeplerle farklı ülkelere kısa veya uzun süreli seyahatler gerçekleştirmektedir. Bu seyahatlerin sebebi her ne olursa olsun gidilen coğrafyada yaşayan insanlarla iletişim kurmak, günlük yaşamını idame ettirmek, oranın kültürel değerleri hakkında fikir edinmek, orada konuşulan dilin öğrenilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Son yıllarda farklı sebeplerle Türkiye'ye gelen yabancıların yaşamayı tercih ettikleri yerlerden biri de resmi kayıtlara göre 45 bin yerleşik yabancıya ev sahipliği yapan Alanya'dır. Alanya'da yaşayan yabancı uyruklu vatandaşların Türkçe öğrenme ihtiyaçlarına cevap veren resmî kurumların başında Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (ALKÜ) gelmektedir. Bu çalışmanın amacı, ALKÜ Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin dil öğrenme ihtiyaçlarının tespit edilmesi, bu ihtiyaçların hangi alt boyutlarda yoğunlaştığı; cinsiyet, yaş, eğitim ve kur düzeyi değişkenleri bakımından farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesidir. Araştırmanın veri toplama aracı, Japanese Language Needs Analysis isimli araştırmada Iwai ve diğerleri (1998) tarafından kullanılan ve Çangal (2013) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılarak Türkçeye uyarlanan Dil İhtiyaç Analizi Anketi'dir. Araştırmanın örneklemini ALKÜ TÖMER'de tüm sevilerde öğrenim görmekte olan toplam 140 kursiyer oluşturmaktadır. Elde edilen veriler, SPSS 21 programı ile analiz edilmiş, verilerin analizinde Man Whitney U testi, ikiden çok değişken arasındaki anlamlılığı tespit etmedeyse Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Betimsel istatistiklerin değerlendirilmesinde frekans, yüzde ve aritmetik ortalama kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre ALKÜ TÖMER'de yabancı dil olarak Türkçe öğrenen kursiyerlerin, dil öğrenme ihtiyaçlarına ilişkin olarak *sınıf içi iletişim kurma* alt boyutunda katılıyorum, *eğitim ve iş imkanı* alt boyutunda kararsızım, *bireysel ilgi ve ihtiyaçlar* alt boyutunda kararsızım, *ticaret yapma* alt boyutundaysa katılmıyorum yönünde görüş bildirdiği tespit edilmiştir. Kursiyerlerin dil öğrenme ihtiyaçları ile cinsiyet değişkeni arasında, *sınıf içi iletişim kurma* ile *bireysel ilgi ve ihtiyaçlar* alt boyutlarında erkek öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık görülmüştür. Dil öğrenme ihtiyaçları ile yaş değişkeni arasında *bireysel ilgi ve ihtiyaçlar* alt boyutunda 51-55 yaş lehine anlamlı bir farklılık; kur düzeyleri değişkeni arasında *ticaret yapma* alt boyutu ile *eğitim ve iş imkânı* alt boyutunda C1 değişkeni lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bunun yanında Alanya'da Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen kursiyerlerin dil öğrenme ihtiyaçları ile *eğitim düzeyi* değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Anahtar Sözcükler: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, dil ihtiyaç analizi, Alanya

[*] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, bora.bayram@alanya.edu.tr, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-0693-4651

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ÜZERİNE YAPILAN METİN UYARLAMA ÇALIŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: BİR META-SENTEZ ÇALIŞMASI

Dr. Öğr. Üyesi Bora Bayram[*]
Ayşegül Erarslan[**]

Özet

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi giderek yaygınlık kazanmakta ve Türkçe hem ülkemiz içerisinde hem de yurt dışında pek çok kimse tarafından ikinci dil olarak öğrenilmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan materyallerden olan yazılı metinler, öğrencilerin dil öğrenme süreçlerine katkıda bulunması açısından seviye, içerik, sözcük yapısı, kelime çeşitliliği ve anlam özelliği gibi çeşitli dilsel unsurlar yanında kültürel ögelerin aktarımı da göz önünde bulundurularak uyarlama işlemine tabi tutulmaktadır. Bu açıdan özellikle son 10 yıldan beri yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında uyarlama metinler üzerinde çeşitli bilimsel çalışmalar yapılmakta ve yayınlanmaktadır. Bu çalışmada ilgili alan yazında bulunan ve yabancılara Türkçe öğretimi alanında uyarlama metinler üzerine yapılan çalışmalar incelenmiştir. Tarama modeli temelli nitel yöntem kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada, Yabancılara Türkçe öğretimi alanında metin uyarlama çalışmaları doküman analizi yoluyla incelenmiştir. Bu amaçla, "yabancılara Türkçe öğretimi", "metin uyarlama", "uyarlama", "metin değişimi", "metin değiştirimi", "sadeleştirme" ve "genişletme" anahtar sözcükleri kullanılarak 28 bilimsel çalışmaya ulaşılmıştır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında metin uyarlama üzerine yapılan çalışmalardan elde edilen veriler, nitel analiz kapsamında içerik analizine tabi tutularak tablolaştırılmıştır. Çalışmanın bulguları incelendiğinde, uyarlama çalışmalarının büyük kısmının 2018 sonrasında yapıldığı, en çok çalışmanın 2021 yılında gerçekleştiği (%35,7); uyarlama çalışmaların büyük bir kısmının yüksek lisans tezi olarak yapıldığı (%60,7); başta öykü olmak üzere (%71) çeşitli metin türlerinin uyarlandığı ve çalışmaların tamamına yakınının sadeleştirme yoluyla uyarma işlemine tabi tutulduğu tespit edilmiştir. Uyarlama çalışmalarının yabancılara Türkçe öğretiminin tüm seviyelerinde (A1, A2, B1, B2, C1) gerçekleştirildiği, ancak daha çok B1 (%35,7) ve A2 (%28,5) seviyeleri üzerine çalışıldığı görülmüştür. Çalışma sonucunda Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde uyarlama çalışmalarının her geçen yıl daha da önem kazandığı tespit edilmiş, bu alanda duyulan ihtiyacı gidermeye yönelik olarak hem lisansüstü düzeyde tezlere hem de bilimsel makale olarak metin uyarlama çalışmalarına rastlanmıştır. Bu alanda yapılacak uyarlama çalışmalarının sayısı artırılarak Türk dilinin inceliklerini hassasiyetle yansıtan, maddi ve manevi kültürel değerlerimizi tanıtma ve aktarma açısından yeni fırsatlar yaratılabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Yabancılara Türkçe öğretimi, metin uyarlama, metin değiştirimi, sadeleştirme

[*] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, bora.bayram@alanya.edu.tr, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-0693-4651
[**] Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi nevvahgul@gmail.com

SÜRDÜRÜLEBİLİR EĞİTİM BAĞLAMINDA TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN HAYAT BOYU ÖĞRENME YETERLİKLERİ

Doç. Dr. Buket ÜNDEMİR[*]
Doç. Dr. Murtaza AYKAÇ[**]
Öğr. Gör. L. Ayça ÇELİKBAŞ[***]

Özet

Sürdürülebilir eğitim sistemlerinin en temel dinamiklerinden olan öğretmenler, günümüzün değişen koşullarına ayak uydurmak adına kendilerini kişisel ve mesleki açıdan sürekli olarak geliştirmek durumundadırlar. Eğitimsel açısından öncü ülkelerin eğitim sistemleri incelendiğinde öğretmen kalitesi en çok vurgulanan niteliklerdendir. Bu bağlamda, öğretmenlerin hizmet öncesinde aldıkları eğitimler kadar, bu niteliklerini hayat boyu geliştirmeye eğilimli öğretmenlere sahip olmanın ne kadar önemli olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Toplumların sürdürülebilir kalkınmalarının sağlaması ancak sürdürülebilir bir eğitim anlayışının geliştirilmesine bağlıdır. Bu anlayışın geliştirilmesinde ise kendilerini her anlamda geliştirmiş ve geliştirmekte olan tam donanımlı öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır. Hayat boyu öğrenme anahtar yetkinliklerine sahip olan ve bu yetkinlikleri her daim güncelleme çabası içerisinde olan öğretmenlerin eğitim verdiği bireyler de aynı anlayışı benimseyecek ve bu anlayışın her alanda yaygınlaşmasında öncülük edeceklerdir. Günümüzde bütünleştirici birçok toplumsal anlayışta vurgulanan "aktif vatandaşlık" kavramının gerçekleştirilmesinde ve sürdürülebilir eğitim politikalarında bu tür bireylerin yetiştirilmesinin ne denli önemli olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır. Öğretmenlerin önemli rol oynadığı söz konusu durumla bağlantılı olarak bu araştırmanın amacı, Türkiye'nin farklı bölgelerinde görev yapmakta olan Türkçe öğretmenlerinin hayat boyu öğrenme yeterliklerinin ne düzeyde olduğunu ve bu yeterliklerin çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubunu yedi farklı coğrafi bölgelerden, farklı yaş gruplarında ve mesleki kıdemlerde olan 116 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada toplanan veriler betimleyici istatistiklere, bağımsız gruplar *t*-testine ve varyans analizine tabi tutulmuştur. Yapılan parametrik testler neticesinde ortaya çıkan sonuçlar; katılımcıların hayat boyu öğrenme yeterliklerinin yüksek düzeyde olduğunu, söz konu yeterlik düzeyleri arasında cinsiyet, yaş ve bölge değişkenleri açısından farklılaşma olamadığını; ancak katılımcıların kıdemlerinin hayat boyu öğrenme yeterliklerinde farklılaşmaya neden olduğunu destekler niteliktedir.

Anahtar Sözcükler: sürdürülebilir eğitim, Türkçe öğretmeni, hayat boyu öğrenme

* Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, buket.aslandag@gmail.com.

** Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, murtazaaykac@gmail.com.

*** Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü, Yabancı Diller Anabilim Dalı, ayaelkba@yahoo.com.

KAHRAMANMARAŞ AĞZI SÖZ VARLIĞINDA ARKAİK UNSURLAR

Doç. Dr. Burak TELLİ[*]

Özet

Kahramanmaraş tarihî birikimi ve coğrafî konumu vesilesiyle kültürel zenginliğe sahip bir Anadolu kentidir. Tarihinde, pek çok medeniyete ev sahipliği yapması, coğrafî açıdan bir geçiş konumunda bulunması kentin kültürel zenginliğini meydana getirmiştir. Bu kültürel zenginlik törenin söz varlığına da yansımıştır. Yiyecek-içecek adlarından alet-eşya adlarına, meslek adlarından tarım-hayvancılıkla ilgili adlandırmalara kadar çeşitli alanlardan zengin bir söz varlığına sahiptir. Zengin söz varlığı içerisinde bugün ölçünlü Türkçe içerisinde yer almayan ve Türkçenin tarihî dönemlerinden gelen söz varlığı unsurları da bulunmaktadır. Yörenin tarihî dönemlerde Türkmen yurdu olması bugün yöre ağzında Türkçenin tarihî dönemlerine ait izler bulunmasını sağlamıştır.

Bu çalışmada Kahramanmaraş ağzı söz varlığında yer alan arkaik ögeler ortaya konacaktır. *Arkaik* kavramı Güncel Türkçe Sözlük'te *Konuşulan ve yazılan dilde, kullanımdan düşmüş olan (eski söz veya deyim)* olarak açıklanmaktadır. Dilde arkaik olan bir kavramın ortaya konabilmesi için ilgili söz varlığı unsurunun belirli bir dönemin esas alınarak hem kendi dönemi içinde hem de tarihî dönemler dikkate alınarak karşılaştırmalı olarak incelenmesi gerekir. Bu da hem eş zamanlı hem de art zamanlı bir inceleme yapılması gerektiği anlamına gelmektedir. Çalışmamızda yörenin söz varlığına öncelikle Türkçe Sözlük'te bulunup bulunmadığı yönünden bakılacaktır. Yöre ağzında bulunup Türkçe Sözlük'te bulunmayan söz varlığı unsurları Türkçenin tarihî dönemlerinde aranacaktır. Böylelikle yazı dilinde kullanımdan düşmüş fakat yöre ağzında yaşayan arkaik unsurlar ortaya konacaktır. Türkçenin tarihî dönemlerinden Eski Türkçe (Orhun-Uygur-Karahanlı) ve Batı Türkçesi (Eski Anadolu Türkçesi-Osmanlı Türkçesi) değerlendirmeye alıncaktır. Arkaik durumda bulunan söz varlıklarının bugün yöre ağzındaki kullanımları ile Türkçenin tarihî dönemlerindeki kullanımları fonetik ve semantik yönden de karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir. Yörenin söz varlığı konusunda kaynak olarak tarafımca hazırlanan ve yayın yılı itibarıyla en kapsamlı hazırlanmış çalışma olan "Söz Varlığı: Kahramanmaraş ve Yöresi Ağızları, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2021" künyeli eser kullanılacaktır.

Anahtar Sözcükler: arkaik, ağız, Eski Türkçe, Batı Türkçesi, Kahramanmaraş

* Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, btelli46@gmail.com

BURDUR HALK DANSLARINDA SÖZ UNSURU (*)

Burak TORTOP (**)
Prof. Dr. Cengiz ŞENGÜL (***)
Öğr. Gör. Ali BEDEL (****)

Özet

Türk halk danslarının, bulundukları yöreye, sözlü veya sözsüz melodilerine ve ritmik seyrine göre zengin bir mozaik oluşturduğu bilinmektedir. Nitekim Türk halk danslarının icrası esnasında dansçıların, beden hareketleri ve kullandıkları geleneksel giysiler de bu mozaiğin ayrılmaz parçalarıdır. Anadolu'da icra edilen, çeşitli melodi ve dans türüne sahip, ritmik yapısı genelde hareketli olan ayrıca insanı coşkulu, kudretli, hüzünlü, duygusal hislere sürükleyen Türk halk dansları türlerinden birisi de Teke yöresindedir. Teke yöresi olarak bilinen bölgenin içerisindeki yerleşim yerlerinden birisi de Burdur'dur. Burdur'da Teke yöresi halk dansları kültürü yoğun bir şekilde görülür. Teke yöresi içerisinde yer alan Burdur, yöre insanı tarafından en çok bilinen ve halk dansları olan illerin başında gelmektedir. Bu çalışmada yer alan dans türleri; teke zortlatması, kıvrak zeybek (teke zeybeği), düz / kırık hava, kabardıç, alyazma zeybeği, avşar zeybeği, serenler zeybeği, guluman zeybeği, iğnem düştü yerlere zeybeği, top şeker zeybeğinden oluşmaktadır. Türkiye'de halk danslarının melodileri genel olarak sözsüz melodilerden oluştuğu bilinmektedir. Burdur ilinin halk danslarında ise daha çok sözlü melodilerden danslara eşlik ettiği görülmektedir. Bu araştırmanın amacı, Burdur halk danslarının hangilerinin sözlü hangilerinin sözsüz melodilerden oluştuğunu tespit etmektir.

Bu çalışma bilimsel araştırma yöntemlerinden nitel araştırma yöntemi özelliklerini taşımaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Teke Yöresi, Burdur halk dansları, sözlü kültür

---

* Bu çalışma, Burak Tortop'un Prof. Dr. Cengiz Şengül danışmanlığında hazırladığı "Burdur Halk Danslarının Melodi, Ritim ve Hareket Analizi" isimli yüksek lisans tezinden derlenmiştir.

** Müzik Öğretmeni Antalya Kepez Metin Çiviler Anadolu Lisesi, buraktortop86@gmail.com
*** Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü, csengul@akdeniz.edu.tr
**** Akdeniz Üniversitesi, Antalya Devlet Konservatuvarı, Türk Müziği Bölümü, ali-bedel@hotmail.com

ÜNİVERSİTELERDE OKUTULAN TÜRK DİLİ DERSİNİN UZAKTAN ÖĞRETİMİNDE WEB 2.0 ARAÇLARININ KULLANIMI

Öğr. Gör. Burcu KABAN[*]

Özet

Uzaktan eğitimle beraber, farklı ortamlarda bulunan öğreniciler ile öğreticilerin, öğrenme ve öğretme faaliyetleri, iletişim teknolojileri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Gelişen iletişim teknolojileri, eğitimin giderek bireyselleştirilmesi, bilgi ve nüfus artışı, eğitim talep eden kitlelerin artması ve eğitim ihtiyaçlarının çeşitlenmesi uzaktan eğitimi yaygınlaştırmaktadır. Üniversitelerin tüm fakülte ve yüksekokullarında okutulmakta olan "Türk Dili" derslerinin bir kısmı ya da tamamı uzaktan eğitim uygulamasıyla yürütülmeye başlanmıştır. Bu değişikliğin sebebi, artan öğrenci gereksinimlerine cevap verebilmek, onlara nitelikli bir eğitim sunmak ve çağın gerektirdiği bireysel gelişimi destekleyebilmektir. Ülkemizde 2020 Mart ayından itibaren görülen Covid-19 pandemisi nedeniyle uzaktan eğitim, eğitimin odak noktası haline gelmiştir. Bu durum üniversitelerin, uzaktan eğitim merkezlerini ve onları işleyişlerini, derinlemesine gözden geçirmelerine neden olmuştur. Türk Dili dersinin uzaktan öğretiminde sınıf içi iletişim donanımlarının nasıl yapılandırıldığı önemlidir. Bu bağlamda öğreniciler ve öğreticiler arasındaki iletişim, disiplinler arası bir alan olarak uzaktan öğretim çerçevesinde ele alınması gereken bir konudur. Bu bağlamda Türk Dili dersi örgün olarak gerçekleştirilirken, uzaktan öğretime geçişle beraber çevrimiçi olarak yürütülmeye başlanmış olup dersin öğretimiyle ilintili farklılıklar meydana gelmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yapılarak Türk Dili dersinin uzaktan öğretiminde öğretici ve öğreniciler arasında aktif iletişimi sağlayabilecek Web 2.0 araçlarına ve bu araçların çevrimiçi derslerde kullanılabileceğine yönelik uygulamalara yer verilmiştir. Bu kapsamda gelecekte ortaya çıkabilecek uygulamaların çeşitliliği uzaktan öğretimin de kalitesini artıracaktır.

Anahtar Sözcükler: Türk dili dersi, uzaktan öğretim, web 2.0 araçları, iletişim

* Başkent Üniversitesi, Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi, burcukabanbaskentedu@gmail.com

ALİ ŞİR NEVAYİ'NİN GARA'İBÜS-SIGAR'INDA BİÇİMCE OLUMLU ANLAMCA OLUMSUZ YAPILAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

*Burcu SARIKAYA**

Özet

Dilbilgisel bir terim olarak olumsuzluk; olumlu üzerinden anlam bulan, karşıtlık, çelişki, reddetme, gerçek olmayan ve var olmayan ile bir tutulmuştur. Olumsuzluk kavramı genel olarak dilbilgisi kitaplarında söz dizimi (sentaks) bölümünde ele alınmaktadır. Ancak dildeki birimler birbiriyle sıkı bir bağ içindedir. Böyle bir bağlantı söz konusu olduğunda her bir birimin anlam açısından değişik değerleri vardır. Dil genellikle birden çok ögeyle ve bu ögeler arasındaki ilişkilerden yararlanarak işlevini yerine getiren bir dizge olduğuna göre dildeki birimleri anlam yönünden tek tek ele alarak değerlendirmek doğru olmaz. Bunlar ancak diğer birimlerle olan ilişkisiyle birlikte değerlendirilmelidir. Bir dil bilgisel kategori olan olumsuzluk, biçim bilimi, biçim söz dizimi ve söz dizimi boyutunun yanında anlam bilimi boyutuna da sahiptir. Bir cümlede olumsuzluk kavramı hem yapı hem de anlam boyutuyla değerlendirilebilir. Bu nedenle olumsuz cümleler başlığı altında değerlendirdiğimiz her cümle anlamca olumsuz olmayabilir. Yani yapıca olumsuzluk işaretleyicisine sahip bir cümle anlamca olumlu olabilir. Bunun yanında yapıca olumlu olan bir cümle anlamca olumsuz olabilir. Çünkü olumsuzluk işaretleyicisi olmadan cümlede bazen soru eki -mı ve soru sözcükleriyle bazen bağlaçlarla bazen de olumsuzluk ifade eden bir veya birkaç kelimeyle olumsuzluk anlamı sağlanır. Bu çalışmanın amacı, Çağatay sahasının önemli şahsiyetlerinden biri olan Ali Şir Nevayi'nin "Gara'ibüs-Sıgar" adlı eserinden yola çıkarak yapıca olumlu anlamca olumsuz cümle yapılarını gözden geçirmek ve olumsuzluk kavramına dikkat çekmektir. Buradan hareketle çalışmada, Ali Şir Nevayi'nin Türkçe divanlarından Gara'ibüs-Sıgar'da bir işaretleyiciye sahip olmayan ancak olumsuz bir anlam ifade eden yapılar/ cümleler incelenecektir. Standart olumsuzluk işaretleyicisi olarak kabul edilen -mA eki, yok ve değil kelimeleri olmadan yapıca olumlu anlamca olumsuzluğun nasıl sağlandığı, hangi yollarla alıcıda olumsuzluk anlamı yaratıldığı incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: olumsuzluk, Ali Şir Nevayi, yapı, anlam, biçimbilim

* Doktora Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi, burcu.srky.46@gmail.com.

KEMAL ERASLAN'IN ALİ ŞÎR NEVÂÎ ÜZERİNE YAPTIĞI ÇALIŞMALAR VE NEVÂÎ ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ

Burcu YILMAZ[*]

Özet

Ömrünü ilme adamış bir şahsiyet, Çağatay Türkçesi ve Ali Şîr Nevâî deyince akla gelen bilim insanlarından biri, Türk diline yaptığı hizmetlerle Türkolojiye büyük katkılar sunan değerli bilim insanı Prof. Dr. Kemal Eraslan'ın Nevâî üzerine yaptığı çalışmalar ve onun hakkındaki görüşleri bu bildirinin konusunu oluşturmaktadır. Kemal Eraslan, Doğu Türkçesinin XV. yüzyıl başından XIX. yüzyılın sonlarına kadar devam eden ve Orta Asya Edebî Türkçesinin dönemlerinden biri olan Çağatay Türkçesi ile ilgili kapsamlı çalışmalar ortaya koymuştur. Çağatay Türkçesinin dilini yapılandırıp geliştiren, hatta Çağatay dili denildiğinde Nevâî dili olarak anılan bir dönemle eşleşecek kadar Türk diline hizmetleri olmuş Alişîr Nevâî, Kemal Eraslan'ın 52 yıl boyunca yaptığı ilmî çalışmaların önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Kemal Eraslan Ali Şîr Nevâî, Nesâyimü'l-mahabbe min Şemâyimi'l-fütüvve, Metin ve Dil Özellikleri" başlıklı tezi ile 1970 yılında Doktor unvanını aldı. Akademik kariyerin ilk ve en önemli basamaklarından biri olarak görülen doktora tezinin konusunu da oluşturan Kemal Eraslan'ın Ali Şîr Nevâî çalışmaları, yıllar içerisinde istikrarlı bir şekilde devam etmiştir. Bu çalışmalardan bazıları şöyledir: "Nevâyî'nin Hâlât-ı Seyyid Hasan Big Risâlesi", Türkiyat Mecmuası, XVI, İstanbul 1971, s. 89-110. ; "Alî-Şîr Nevâyî'nin Hâlât-ı Pehlevân Muhammed Risâlesi", Türkiyat Mecmuası, XIX, İstanbul 1980, s. 99-164.; Alî-Şîr Nevâyî, Mîzânu'l-Evzân (Vezinlerin Terazisi), (Haz. Kemal Eraslan), Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları: 568, Alî-Şîr Nevâyî Külliyatı: 14, Ankara 1993.; Alî-Şîr Nevâyî, Nesâyimü'l-Mahabbe Min Şemâyimi'l-Fütüvve I Metin, (Haz. Kemal Eraslan), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.; Alî-şîr Nevâyî, Mecâlisü'n-Nefâyis, (Haz. Kemal Eraslan) I-II, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2001. ; "Ali-şîr Nevâî", Avrasyaya Yön Veren Şahsiyetler: Doğumunun 570. Yılında Ali Şir Nevai Sempozyumu, İstanbul 2012. Bu çalışmalarının yanı sıra, verdiği yüksek lisans ve doktora tezlerinin danışmanlığı vasıtası ile de Çağatay Türkçesi ve Ali Şîr Nevâî ile ilgili çalışmalar yapılmasına katkı sunmuştur. Türkoloji biliminde, Ali Şîr Nevâî eserlerinin yayımlanması ile Nevâî'nin Türk diline sunduğu katkıların incelenmesi ve tanıtılması konusunda bir hayli çalışma yapan Kemal Eraslan, 2009 yılında Uluslararası Türkçe Öğretimi Derneği (Türkçeder) tarafından Ali Şîr Nevâî Ödülü'ne layık görülmüştür. Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kemal Eraslan ve çalışma sahası, Çağatay Türkçesi ve Ali Şîr Nevâî hakkında kısaca bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Kemal Eraslan'ın Nevâî üzerine yaptığı çalışmalar ve bu çalışmaların detayları tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde ise Eraslan'ın, *Ali-şîr Nevâî", Avrasyaya Yön Veren Şahsiyetler: Doğumunun 570. Yılında Ali Şir Nevai Sempozyumu, İstanbul 2012.* çalışmasından hareketle Nevâî hakkındaki görüşleri ve bakış açısı irdelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kemal Eraslan, Ali Şîr Nevâî, Çağatay Türkçesi

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, burcuu-yilmazz@hotmail.com.

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN ŞİİR ÖĞRETİMİNE YÖNELİK ALGI VE GÖRÜŞLERİ

Arş. Gör. Büşra KİRAZ AYVERDİ[*]
Prof. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU[**]

Özet

Dilin sınırlarını genişleterek kendi içinde adeta yeni bir dünya kuran ve bu yolla dilin zenginliğini ve imkânlarını en estetik şekilde ortaya çıkaran şiir, üzerine özenle eğilmeyi gerektiren edebi bir türdür. Şiir, dilin en güzel haliyle kullanıldığı ve öğrencilerin kelimeleriyle, sesleriyle kolayca oynayabildiği bir tür olduğu için dil öğretiminde kullanımı özellikle uygundur. Türkçenin en güzel haliyle işlendiği, dilimizin benzersiz zenginliğini ve anlatım olanaklarını ortaya çıkaran şiirlerimiz bu anlamda Türkçe eğitimi kapsamında sınıfa taşınması gereken kıymetli metinlerdir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı incelendiğinde şiirin bütün sınıf seviyelerinde yer alması gereken edebi bir tür olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan araştırmalardaysa şiirin sınıfa taşınması, öğrencilere sevdirilmesi ve benimsetilmesi noktasında dil öğretmenlerinin büyük sorumlulukları olduğu dile getirilmiş, öğrencilerin şiire yönelik algı ve tutumlarında öğretmenlerin şiir öğretimi sürecindeki tutum ve davranışlarının belirleyici olduğu ifade edilmiştir. Aynı zamanda dil öğretmenlerinin şiir öğretiminden korktukları ve şiiri nasıl öğreteceklerini bilmedikleri de ortaya çıkarılmıştır. Bu durumun sebepleri olaraksa şiirin sıra dışı, günlük hayatın akışının dışında kalan, büyülü ve gizemli bir doğası olması ve öğretmen ve öğrenciler tarafından yabancı, dokunulmaz ve üst düzey bir tür olarak görülmesi sayılmıştır. Bu bağlamda dil eğitimi için önemli olan şiire ve öğretimine yönelik Türkçe öğretmenlerinin görüş, algı ve yeterliliklerinin anlaşılması önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı Türkçe öğretmenlerinin şiir öğretimine yönelik algı ve görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Öğretmenlerin şiir öğretimiyle ilgili güncel durumları ayrıntılı ve derinlemesine inceleneceği, mevcut durum betimlenip durumla ilgili temalar açıklanacağı için çalışmanın yöntemi nitel araştırma yöntemi olan durum çalışması yöntemi olarak belirlenmiştir. Çalışmanın veri toplama süreci devam etmektedir. Veriler, Google Formlar uygulamasında hazırlanan yarı yapılandırılmış Şiir Öğretimine İlişkin Görüş Formu ile çevrimiçi olarak toplanacaktır. Türkçe Eğitimi alanı uzmanlarının görüşleri doğrultusunda düzenlenmiş olan form çalışma grubuna uygulanacaktır. Çalışma grubu uygun örnekleme yöntemiyle belirlenecektir ve çalışmaya katılımda gönüllülük esası gözetilecektir. Öğretmenlerin şiir öğretimine yönelik algı ve görüşleri belirli temalar etrafında kategorize edileceğinden çalışmanın verileri içerik analizi yöntemiyle analiz edilecektir. Çalışmanın sonunda şiir öğretimiyle ilgili alana ve öğretmenlere yönelik önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: şiir, şiir öğretimi, Türkçe eğitimi

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, busra.kiraz@omu.edu.tr
** Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, mkurudayioglu@hacettepe.edu.tr

NÂZIM HİKMET VE ŞİİR DİLİ

Dr. Öğr. Üyesi Cafer GARİPER[*]

Özet

Şiir, bir dil sanatıdır. Şair, dili işleyebildiği, söylemek istediğini dile dönüştürebildiği ölçüde şiire ulaşmış olur. Sanat eseri, standart dilin yanında ikinci bir dil, üst bir dil kurma işidir. Bunu gerçekleştirebilmek için de dilin imkânlarını genişletmek, ona yeni anlam alanları açmak, yeni kullanım biçimleri denemek durumundadır. Edebiyat eserlerinde, özellikle şiirde dil araç olduğu kadar hatta ondan fazla amaçtır. Çünkü dil şiirin ifade aracı, malzemesi olmanın yanında kendisidir. Dil ortadan kalktığında şiirden söz edilemez. Dil, şiirin maddesi ve tinidir. Şiire ulaşmak isteyen şair, aynı zamanda dile ulaşmak isteğindedir. Dile ulaştığında, söylemek istediğini dile dönüştürdüğünde şiire de ulaşmış, şiiri de kurmuş olur. Bunun için de standart dilden hareketle şahsi bir dil, üst bir dil geliştirmek durumundadır. Bunu yaparken genellikle söz sanatlarından yararlanır. Sözdiziminde değişikliğe gider. Kelimelere yeni ve farklı anlamlar yükler. Ses benzerliklerine, çağrışımlara yer verir. Göndermelerde bulunur. Metinlerarasılıklar kurar. Böylece bir yandan şiir dilini inşa ederken diğer yandan kendine özgü bir söylem geliştirir. 20. yüzyıl Türk şiirinin öne çıkan adlarından Nâzım Hikmet de dil üzerinde düşünen, sanatının imkânlarını genişletmek isteyen, yeni söyleyiş biçimleri deneyen şairlerden biridir. O, ilk gençlik kalem denemelerinden sonra bağlandığı ideolojik anlayış çerçevesinde yeni bir estetiğe yönelir. Sosyalist dünya görüşüyle birleştirdiği fütürist sanat anlayışı çerçevesinde 1920'lerin başında şiire hareketi, hızı, devinimi getirir. Devrimci kişiliğiyle fütürist sanat anlayışı, Rus fütüristlerinde olduğu gibi, onun kaleminde birleşerek sert ve yıkıcı bir tona ulaşır. Türkçenin imkânlarını genişletmeye çalışan şair, bir süre sonra ideolojiyi yer yer geri plana çeker, fütürist etkiyi aşar, halk şiirine yaslanan daha yumuşak söyleyişe yönelir. Bu yazıda Nâzım Hikmet'in şiir dili üzerinde yapılan tespitler ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelime: şiir dili, Nâzım Hikmet

* Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, cafergariper@sdu.edu.tr.

KIR- VE SI- FİİLLERİNİN MORFO-SEMANTİĞİ ÜZERİNE

Prof. Dr. Celal DEMİR[*]

Özet

Dilbilimde "kelime ailesi" ve "anlam ailesi" terimleri, birbirinden farklı ancak birbiriyle ilişkili kavramları karşılamaktadır. Anlam ailesi terimi, bir kelime veya kelimeden büyük yapıların (söz) karşılamış ve karşılamakta olduğu tüm anlamları ifade eder. Bir kelimenin etrafında toplanmış anlamlar (bilgiler, kavramlar, olgular, eylemler, durumlar, tasavvurlar…) temel anlamla ilişkilendirilerek örgütlenmiş müstakil bir anlam ailesi oluşturur. Kelime ailesi ise aynı kökten türemiş olan başka kelimelerin (müştaklar) oluşturduğu göstergelerdir.

Sı- (sımak) ve *kır-* (kırmak) fiilleri, aynı kavramı farklı yönlerine vurgu yaparak karşılayan ama yapısal açıdan birbirine benzemeyen fiillerdir. Nitekim tarihî metinleri taradığımızda *kır-* fiili etrafında oluşan anlam ailesi içinde mecazların da olduğunu; ancak *sı-* fiili üzerinde mecazların oluşmadığını görürüz. *Kır-* fiilinin geçmişten günümüze kazandığı anlamları kronolojik bir yaklaşımla incelediğimizde ilk/temel anlamının "bir şeyi en az iki veya daha çok parçaya ayırmak" (buzu kırmak, sopayı kırmak, taşı kırmak, kemiklerini kırmak gibi) olduğunu anlıyoruz. Daha sonra insan ilişkilerinin yoğunlaştığı dönemlerin bir yansıması olarak ve birincil anlamla ilişkilendirilerek "birden çok canlıyı sürüler hâlinde öldürmek (kırmak), bir canlı grubunun sürüler hâlinde ölmesi (kırılmak)" anlamı da bu fiille ifade edilir olmuştur. Toplumsal bilginin ve kültürün gelişmesiyle ortaya çıkan soyut kavramların anlatımında "somutlaştırma" yöntemi umumiyet kazanmış ve "birinin istediğini yapmamak ve birinin üzülmesine sebep olacak davranışta bulunmak" (Sizi kırmak istemezdim.) biçimindeki mecazi anlamlar da *kır-* fiiline yüklenmiştir. Bu ve benzer anlam genişlemesi olaylarında daima Türkçedeki kavramları karşılama mantığı hâkim olmuştur.

Diğer taraftan aynı durumun *sı-* fiili ile de karşılandığını görüyoruz. Sırpsındığı Savaşı adlandırmasında, Sırpların kitleler hâlinde öldüğü (kırıldığı) ifade edilmektedir.

Bu çalışmada, *kır-* ve *sı-* fiilleri üzerinde oluşan anlam aileleri incelenmiş, bu anlamların birbiriyle nasıl ilişkilendirildiği, hangi metaforlara dayandığı, ne tür ihtiyaçlara karşılık geldiği ve bu anlamların toplumsal yaşamın neresinde yer aldığı tespit edilerek elde edilen bulgular tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: kır- fiili, sı- fiili, anlam ailesi, kelime ailesi, kırmak/sımak metaforu

* Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, cdemir@aku.edu.tr.

ETKİNLİK TEMELLİ YAZMA EĞİTİMİ SÜREÇLERİNİN İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN YAZMA BAŞARISI, TUTUMU VE ÖZ YETERLİKLERİ ÜZERİNE ETKİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Celalettin ÇELEBİ[*]*
Dr. Öğr. Üyesi Gürbüz ÇALIŞKAN[**]*

Özet

Demokrasi kültürünü içselleştirmiş, düşünen ve duyarlı bir bireyler yetiştirebilmek için dil becerilerini etkin bir biçimde kullanabilmek günümüz dünyasında yaşamsal bir gerçeklik haline gelmiştir. Bu becerileri nitelikli bir boyuta getirmek için de yazma becerisinin kazanılması ve doğru bir biçimde kullanılması en önemli gerekliliklerden birisidir. Bununla birlikte Türkiye'deki yazma eğitimi süreçlerinde yaşanan sorunlar, eksiklikler, yanlış uygulama örnekleri nedeniyle öğrencilerin yazma becerilerini etkili bir biçimde kullanamadığı ve bu beceriyi tam anlamıyla kazanamadığı bilinmektedir. Yazma becerisinin kazandırılması, geliştirilmesi ve alışkanlık haline getirilmesinde ise en büyük sorumluluk Türkçe eğitimi ve öğretimi süreçlerine düşmektedir. Yazma çalışmalarının gerçekleştirildiği Türkçe eğitimi süreçlerine yönelik gerçekleştirilen birçok çalışmada ise öğrencilerin yazı yazmak istemediğine, yazı yazmayı sevmediğine ve bu becerileri kullanmaktan pek keyif almadıklarına ilişkin sonuçlar ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra Türkçe dersi öğretim programlarında ise süreç temelli yazma yaklaşımın kullanıldığı bilinmektedir. Bu kapsam doğrultusunda bu çalışmanın amacı, grafik örgütleyiciler, zihin haritaları ve biçimlendirici değerlendirme ile desteklenen Etkinlik Temelli Yazma Eğitimi Süreçlerinin ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımları, yazma tutumları, yazmaya yönelik öz yeterlikleri üzerindeki etkilerini belirlemektir. Bu çalışma yarı deneysel araştırma deseni ile tasarlanmıştır. Tek grup ön test/son test modeli seçilerek gerçekleştirilen çalışma 27 dördüncü sınıf öğrencisi ile yürütülmüştür. Grafik örgütleyiciler, zihin haritaları ve biçimlendirici değerlendirme ile desteklenen etkinlik temelli yazma eğitimi süreçleri öğrencilere on hafta boyunca uygulanmıştır. Veriler yazılı metinler, yazma becerisi değerlendirme ölçeği, yazmaya yönelik tutum ölçeği ve yazma öz yeterlik ölçeğinden elde edilmiştir. Bu ölçekler öğrencilere hem uygulama hem de uygulama sonrasında uygulanmıştır. Bu ölçeklerden elde edilen veriler nicel istatistik yöntemleri ile analiz edildikten sonra bu uygulamanın öğrencilerin yazma başarısına, yazma öz yeterliklerine, yazma tutumlarına olumlu yönde anlamlı bir etkisinin olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe Eğitimi, yazma eğitimi, grafik düzenleyici, zihin haritası, biçimsel değerlendirme

* Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, celalcelebi75@gmail.com
** Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, gurbuzcaliskan06@gmail.com

ALAY VE ŞAKA YOLLU İFADELER ÜZERİNE SEMANTİK BİR İNCELEME

Dr. Ceren OĞUZ KABADAYI[*]

Özet

İnsanoğlu mizahı her zaman günlük yaşamın ve iletişimin bir parçası olarak kullanır. Bu gülmece unsuru bir fıkra ya da anekdot gibi metin düzeyinde olabileceği gibi cümle, sözcük grubu ya da sözcük boyutunda da olabilir. Tanımında mizahi bir anlam barındırmayan herhangi bir sözcük bağlam içinde bu anlamı yüklenebilir, öte yandan Türkçenin söz varlığını, kullanım alanları ve şekilleriyle birlikte sunan Türkçe Sözlük'teki *alay yollu* ve *şaka yollu* etiketleri bu ifadeleri temel hatlarıyla sınırlandırmayı mümkün kılar. Bir sözcüğün, söz öbeğinin ya da cümlenin alay ya da şaka yollu kullanılması temelinde semantik bir hadisedir. Türkçe Sözlük'te yer alan bu sözlük birimler sözcük, sözcük grubu ya da cümle yapısında karşımıza çıkmaktadır. Nicelik bakımından karşılaştırıldığında tek sözcük halindeki ifadelerin sözcük grubu ve cümle yapılarına oranla daha az olduğu, özellikle cümle yapısıyla sözlüğe girenlerin sayısının fazlalığı dikkat çekmektedir. Bu durum, mevcut söz varlığını hem yapısal olarak hem de ifadelere mizahi bir anlam kazandırmak için başvurulan metaforlar, tezatlar, benzetmeler vb. vasıtasıyla semantik olarak zenginleştirmektedir.

Sözcük, sözcük grubu ya da cümle düzeyindeki bazı kullanımlar Türkçe Sözlük'te *alay yollu* ya da *şaka yollu* etiketiyle belirtilmiş olsa da bazı sözcüklerin bu türden bir etiketi bulunmadığı halde alay yollu ya da şaka yollu kullanıldığı bilgisi tanımında yer alan sözlük birimler de mevcuttur. Bu kullanım, çoğu zaman çok anlamlılık altında bir madde başının ya da bir madde başına bağlı bir alt anlamın anlamlarından birinde karşımıza çıkmaktadır. Ancak bunun yanı sıra tek anlamlı olup alay ya da şaka ifadesi taşıyan madde başları ve alt anlamlar da sözlükte yer almaktadır.

Bu çalışmada Türkçe Sözlük vasıtasıyla tespit edilen sözlük birimlerdeki *alay yollu* ve *şaka yollu* kullanımların ortaya çıkış yolları, bu kullanımlara sebep olan anlam olayları tespit edilmeye çalışılacak; bir ifadenin gülünç bir anlam kazanması sürecinde uğradığı semantik değişiklikler izah edilecektir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe Sözlük, alay, şaka, anlam olayları, anlam değişmeleri

* Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, ceren.oguz@ahievran.edu.tr.

ESKİ TÜRKÇEDE "İSTİNSAH / KOPYA ETMEK" KARŞILIĞINDA KULLANILAN SÖZCÜK BİRİMLER VE "YOLI" ZARFI

Dr. Ceyda ADIYAMAN[*]

Özet

Türk dilinin konuşma dilinden yazı diline geçişinin çok uzun zaman önce gerçekleştiği ilk yazılı kaynaklardaki dilin işlenmişliğinden ve ileri ögelerinden anlaşılmaktadır. Türk toplumunun kültürel düzeyinin, okuma-yazma durumunun, Türk yazı kültürünün ve sanatının oluşum ve gelişiminin aydınlatılmasında yazı malzemeleri, yazı sanatı, yazınsal ürünler, kitap, baskı teknikleri, kütüphane gibi alanlara ilişkin söz varlığının ortaya çıkarılmasının katkı sağlayacağı görüşünden hareketle bu çalışmada söz konusu alanlarla ilişkili olan "istinsah / kopya etmek" eylemi için Eski Türkçe döneminde (Köktürk, Uygur, Karahanlı Türkçesi) kullanılan sözcük birimler art zamanlı karşılaştırmalı yöntemle ele alınmıştır. Böylece anlam genişlemeleri, değişmeleri ve geçişleri ile "istinsah / kopya etmek" karşılığında kullanılan sözcük birimlerin gerçekte hareketin benzer yönünü gösterdiği belirlenmiştir. Farklı dönem ve coğrafyalarda söz varlığında gerçekleşen değişime karşın Türk dilinde işletilen mantığın, bilişsel ve derin yapının ortak olduğu betimlenmeye çalışılmıştır. Bunun yanında bu çalışmada dilbilgisi kitaplarında genellikle "sayılar" başlığı altında veya "tekrar" ya da "yineleme edatları" içinde ele alınan ve sayı adlarından sonra gelerek eylemin kaç kere yapıldığını yani kezliğini ifade eden "katlama zarfı" *yolı* "kez, defa"nın Eski Uygur Türkçesinde "istinsah / kopya etmek" eylemini karşılamak için işletildiği öne sürülmüştür. Yazma eyleminin birden fazla kez gerçekleştirilmesi anlamsal bakımdan "istinsah / kopya etmek" eylemini göstermektedir. Bu görüşten hareketle çalışmada *yolı* zarfının yapısı açıklanıp kullanımı tanıklanarak ilgili alanlara yönelik söz varlığına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Söz varlığı çalışmalarında yalnızca sözcüksel kategorilerin değil dilbilgisel kategorilerin de dikkate alınmasının gerekliliğine ve önemine değinilmiş, Türk dilinde terimlere ve kavramlara karşılık bulmada Türk dilinin işlekliği, zenginliği ve yapısal olanaklarının genişliği gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: söz varlığı, anlam, sözcük birim, istinsah / kopya etmek, zarf

* Bağımsız Araştırmacı, ceyrinnur@gmail.com.

SOSYAL MEDYA DİLİNDE ÖRTMECE: FACEBOOK'TAKİ 'MUĞLA RADAR VE ÇEVİRME (LİVE) GRUBU' ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Ceyhun SARI[*]
Ezgi Dilan ÖZEL[**]

Özet

Sosyal medya dili, insanların çeşitli sosyal medya mecralarında kendileri ve çevreleriyle ilgili yaptıkları paylaşımlar sonucunda hayatımızın içinde yer almaya başlamıştır. Bu dil, hem yazma hem de okuma açısından kısa ve öz bir anlatımı gerektirmektedir. Çünkü çoğu zaman insanların uzun şeyleri okuma veya yazmaya vakit ayırmadıkları göz önüne alınmalıdır. Bu ise sosyal medya dilinin kendine özgü ve yoğun bir anlatım içermesini sağlamıştır. Bunun için de az kelimeyle çok şey ifade edilen metaforlar kullanılmaktadır. Bunların çoğu, dilde kendiliğinden ortaya çıkmıştır. İnsanların -istemsiz bir şekilde- konuşurken ya da sosyal medya üzerinde yazılar yazarken metafora başvurdukları görülmektedir.

Metaforun olduğu hemen hemen her yerde örtmece görülebilmektedir. Nasıl ki başka şeyleri ifade etmek için metafor kullanılıyorsa yine toplum fark etmeden kendi kendine örtmeceyi de kullanmaktadır. Karşılaşılan örneklerde metafor ve örtmecenin çoğu zaman birlikte kullanıldığı göze çarpmaktadır. İkisinde de anlamca üstü kapatılıp öyle anlaşılma isteği vardır.

Bildirinin amacı, şimdiye kadar üzerinde çalışma yapılmamış bir sosyal medya grubu üzerinde dil incelemesi yapmaktır. Bunun için Facebook'taki *'Muğla Radar ve Çevirme (Live)* adlı grubun kendine özel bir dil kullandığı tespit edilmiştir. Hız radarı, çevirme ve trafik polisi kelimelerini kullanmadan metafor ve örtmece ilişkisiyle kurulan bu sosyal medya dili, Türkçenin kullanımı açısından araştırılmaya değer görülmüştür. Buradan elde edilen sonuçların Türkçenin güncele uyarlanması açısından önemli olacağı düşünülmektedir. En önemlisi de daha çok edebi metinlerde kullanılan metaforun ve tabu kelimeler için başvurulan örtmecenin gündelik dilde kullanılmasıdır. Bunun için oldukça farklı, yeni, güncel (korona ve aşı gibi) ve ağız-yazı dili ilişkisi kurulan örneklerin tespit edilmesi Türkçe için bir yenilik olacaktır. Bu bağlamda grupta kullanılan metafor ve örtmecelerin en çok tekrar edenleri ele alınacak ve insanların bu verileri neden üstü kapalı şekilde söylemeye ihtiyaç duydukları açıklanacaktır. Bunun için söz konusu grubun yazışmalarındaki başlıklar veri toplama tekniklerinden 'derleme' (> İkincil Sözlü Kültür Araştırması: Sosyal Medya (Facebook) Yazışmalarının Derlenmesi) yöntemiyle kayıt altına alınacaktır. Bu veriler sonrasında içerik analiz tekniği kullanılarak incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: örtmece, metafor, sosyal medya dili, radar, çevirme

* Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, csari@mu.edu.tr
** Yüksek Lisans Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, ozellezgii@gmail.com.

TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI BÖLÜMLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Prof. Dr. Cüneyt AKIN[*]

Özet

1992 yılında Ankara'da "Türkçe Konuşan Ülkeler Başkanları" adıyla yapılan toplantı ile başlayan süreç (Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümlerinin Ankara DTCF ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversitelerinde kuruluşu da aynı tarihlere rastlamaktadır) ve Türk Keneşi Sekretaryası'nın kurulduğu 2010 yılına kadar süren zirveler süreciyle birlikte 12 Kasım 2021'de "Türk Devletleri Teşkilatı"na dönüşmüştür. Bu bağlamda, Türkiye'de çeşitli üniversitelerde ve sayıları yirmiye yaklaşan Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları (ÇTLE) bölümleri, bugün somut adımları atılan "Turan Birliği" (Türk Devletleri Teşkilatı bildirisinin 29. Maddesi "TURANSEZ" kavramı) için maya hükmündedir kanaatindeyiz. Mevcut bölümlerin ana gayesi, Gaspıralı'nın "dilde, fikirde ve işte birlik" MEFKÛRESİ doğrultusunda Türk Dünyası ile ilişkileri güçlendirmektir denilebilir. Kuruluşlarından bu yana olduğu gibi, bundan sonraki süreçte de Türk Devletleri Teşkilatı adına önemli görevleri üstlenecek vasıfta insanlar yetiştirerek, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde mezunlar vermeye devam eden Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümlerinde, Azerbaycan ve Türkmen Türkçesi, Özbek ve Uygur Türkçesi, Kırgız ve Kazak Türkçesi, Tatar ve Başkurt Türkçesi, Saha (Yakut), Tuva, Hakas, Altay Türkçeleri ve edebiyatları gibi dersler verilmektedir. Mevcut bölümlerin niteliklerinin, imkânlarının geliştirilmesi ve mevcut olanlardaki lisansüstü programların sayılarının arttırılması yoluyla, lisans düzeyinde gerçekleşecek yaygın etki, lisansüstü eğitimle birlikte stratejik düzeyde katkıya dönüşecektir kanaatindeyiz. 12 Kasım 2021 tarihli 121 maddelik bildirinin özellikle 29, 72, 73, 74, 76, 79. ve 96. Maddelerinde belirtildiği gibi, TV kanalları kurulması, Türk dünyasının kültürünü ve büyük şahsiyetlerinin birlik ve beraberlik ruhu içerisinde tanıtılması, Ali Şir Nevâî Uluslararası Ödülü'nün verilmesi, teşkilata üye ülkelerin ortaokul, lise ve üniversite öğrencilerinin aralarında değişim programlarını içeren "Orhun Eğitim Değişim Programı" ve Türk Akademisi tarafından hazırlıklarında son aşamaya gelinen, "Ortak Türk Tarihi", "Türk Dünyası Coğrafyası" ve "Ortak Türk Edebiyatı" ders kitapları yayımlanması, ayrıca 96. maddede Akademi'ye "Türk Dünyası Tarih ve Coğrafya Atlası", "Türk Dünyasının Kutsal Mekânları" ve "Türk Dünyasının Seçkin Kişilikleri" projelerini tamamlama talimatının verilmesi gibi önemli hususlara, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümlerinin Türk Devletleri ile daha aktif işbirlikleri yapmaları için özel değişim imkânları ve ortak müfredatların uygulanması gibi maddeler de eklenebilir düşüncesindeyiz. Bildiride, söz konusu 121 maddelik metinden yola çıkılarak, Türk Devletleri Teşkilatı bağlamında Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümleri üzerinde bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türk devletleri teşkilatı, çağdaş Türk lehçeleri, Türk keneşi, Türk konseyi

* Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri Bölümü, cuneyt.akin@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-6230-7222.

AĞIZ VERİLERİ KARIŞIK DİLLİ ESERLER KONUSUNDA YOL GÖSTERİCİ OLABİLİR Mİ? TRABZON İLİ AĞIZLARI ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem USTA[*]

Özet

Alanda önemli meselelerden biri, Batı Türk yazı dilinin nasıl oluştuğu ve geriye doğru hangi yüzyıla kadar götürülebileceğine dairdir. Hem Batı hem Doğu Türkçesinin dil özelliklerini barındıran ve "karışık dilli" olarak adlandırılan eserler, bu meselenin tartışılmasında önemli yer teşkil etmektedir. R.R. Arat, M. Mansuroğlu, S. Buluç, M. Ergin, (başlangıçta) Z. Korkmaz, M. Canpolat araştırmacılar, tarihlendirilmesi ve telif/tercüme edildikleri coğrafyanın tespiti problemli olan bu eserlerdeki hususiyetlerin *Eski Türkçeden Batı Türkçesine geçiş dönemine* ve dolayısıyla Batı Türk yazı dilinin oluşumuna işaret ettiğini kabul etmişlerdir. Buna göre Doğu Türkçesi üzerinde aşamalı olarak Oğuzca tesiri artmış ve nihayetinde Batı Türk yazı dili ortaya çıkmıştır. Şinasi Tekin, geçiş Türkçesi tezine karşı çıkarak karışık dillilik denilen durumun Orta Asya'dan Anadolu'ya, Suriye'ye gelenlerin *henüz kuruluş aşamasında olan Oğuz yazı dilini kendi yazı dilleriyle tesir altına almak istemelerinden* kaynaklandığını ifade eder. Alanda bu görüş, eser verenlerin *Oğuz Türkçesini tam anlamıyla öğrenemeden eser vücuda getirmiş olabilecekleri* ihtimaliyle genişletilmiştir. Dolayısıyla eserlerdeki ikilikler, bilinçli veya bilinçsiz kişisel kullanımlardan kaynaklanmaktadır. Bu konudaki üçüncü tez ise Doerfer'in Horasan Türkçesine dair tespitleriyle şekillenen Doğu Oğuzcası tezidir. Korkmaz'ın da dâhil olduğu bu teze göre karışık dilli eserler Doğu Türkçesinden Batı Türkçesine uzanan bir geçiş evresinin değil *doğrudan doğruya Oğuzcanın kendi içindeki farklı biçimlenme süreçlerinin sonucudur.* Doğu Türkçesinin tesirinde bir Oğuz lehçesi olan Horasan Türkçesi (Doğu Oğuzcası) için hem Doğu Türkçesinin hem de Batı Türkçesinin özelliklerini yansıtmak tuhaf bir durum değildir ve karışık dilli eserler Horasan Türkçesiyle bağlantılıdır.

Ağızlara dair veriler, dilde art zamanlı ve eş zamanlı çalışmalar için büyük önem arz etmektedir. Ağızlar, çoğu zaman korudukları arkaik özellikler veya taşıdıkları niteliklerle tartışmalı konularda yol gösterici olabilmektedir. Bu çalışmada Trabzon ili ağızları temel alınarak ağız verilerinin karışık dilli eserler sorununun çözümüne katkı sağlayabileceği üzerinde durulacaktır. Trabzon ili ağızlarından derlenen metinlerde rastlanan, bir standardı yansıtmayan, anlık oluşan ikili ve hatta çoklu kullanımların temelindeki temayülün karışık dilli eserlerdeki ikiliklerde etkin olduğu düşünülen temayülle ortaklaştığı fikri tartışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Trabzon ili ağızları, karışık dilli eserler, ağız verileri

* Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, cigdemdusta@hotmail.com.

TARIM TERİMLERİNİN SÖZ VARLIĞIMIZDAKİ ÖNEMİ

Prof. Dr. Çoban Hıdır ULUHAN[*]

Özet

Irak Türkleri Türkistan'dan göç eden Oğuzlardır. Türklerin Irak'a yerleşmeleri İslamlıktan çok daha önceye aittir. Irak'ta Peygamberin hicretinden pek çok önce Türkler vardır. Türkler, Dicle ile Fırat arasında yerleşmişlerdir. Türkler Irak'ta kuzeybatıdan güneydoğuya bir şerit halinde uzanan bir bölgede yerleşmişlerdir. Bu bölge Musul şehrinin kuzeybatısında bulunan Telafer ilçesi Irak'ta Türk sahasının başlangıç noktasıdır. Türkmeneli, Telafer ilçesi ve bu bağlı olan köyler olup Musul ve yöresinde buluna Türkmen köyleri, Erbil şehri, Altıköprü olmak üzere bu şerit Kerkük şehri civarında genişler bu şerit Dakuk ve Tuzhurmtı ve çevresindeki Bayat köyleri, Kifri, Karatepe, Hanekin, Kızrabat, Karahan ve köyleri Şahraban, Bedre, Kazaniye ve Mendeli gibi il, ilçe, kasaba ve köyler Türklerin yerleştikleri yerlerdir. Türklerin yerleştikleri araziler çok verimli ve tarıma elverişli yerlerdir. Bu yerlerde Dicle nehrinden başka Dicle nehrine döken ırmakların tümü Türk bölgelerinden geçer. Altınköprü'den Büyük Zab geçer, Kerkük ve yöresi köylerden Hasa Su ve Kör dere suyu. Dakuk'tan Tavux çayı, Tuzhurmatı ve Bayat Köylerinden Aksu, Kifri'den Kuşa Topan suyu ve Kuru çay Hanekin ve Mendeli'de de Aşağı Zap Nehri geçer[**]. Irak Türkleri geçimlerini ziraat ve hayvancılıkla temin ederlerdi. Sanayileşmenin ilerlemesi ve Baas rejimi tarafından Irak Türklerine uygulanan soykırımı, Türklerin köyleri yıkılıp, tapulu arazileri ellerinden alınarak başka yörelerden getirilen Araplara verilmiştir. Türkler ise başka bölgelere sürgün edilmişlerdir. 2003 tarihinden sonra Türkler bölgelerine döndüyse de köylerini yeniden modern bir şekilde yaptılar. Bu yapılan evler ne hayvancılıkla ne de çiftlik ile uğraşan ailelere elverişli değildir. Türklerin uzun bir müddet bu mesleği terk etmeleri ve yetişen yeni neslin ziraat ve hayvancılıkla uğraşmadıkları için tarımda kullanılan aletlerin ve terimlerin adları unutulmuştur. Ben bu bildiride ziraat aletlerinin adları ile ziraat terimlerini açıklamaya çalışacağım.

Çarcar, avcar, orax, çengel şegirt oğlan uzun oğlan. Pele, çille adar sefi. ḳere'sbat…gibi.

Anahtar Sözcükler: Irak Türkleri, ziraat aletleri, ziraat terimleri

* Kerkük Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyat Bölümü, cobanuluhan@gmail.com

** 111. Numaralı Kerkük Mufassal Tahir Defteri,, 2003, s.1.

İSVEÇ'TE YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN YETİŞKİNLERİN DİL İHTİYAÇLARI ANALİZİ

Öğr. Gör. Didem ORHAN[*]
Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL[**]

Özet

Bu çalışmada, İsveç Stockholm Folkuniversitetet Merkezi'nde (İSFM) yabancı dil olarak Türkçe öğrenen yetişkinlerin dil öğrenme ihtiyaçlarını belirlemek ve ihtiyaçların yaş, cinsiyet, eğitim gibi değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma için Iwai ve diğerleri, (1999) "Japanese Language Needs Analysis 1998-1999" adıyla geliştirdiği ve Çangal (2013) tarafından Türkçe öğrenenler için "Türkçe Öğrenme İhtiyaçları Ölçeği" adıyla uyarlanan ölçek kullanılmıştır. İSFM Türkçe okutmanının görüşleri alınarak ölçek yeniden düzenlenmiştir. Bu araştırma İngilizceye çevrilmiş haliyle katılımcılara sunularak veriler toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İSFM'da 2016-2017 yıllarında Türkçe kurslarına katılmış ve araştırma ölçeğini dolduran 65 kişi oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında toplanan nicel ve nitel verilerden nicel veriler istatistiksel analizlere dâhil edilmiş ayrıca nitel veriler ile desteklenerek değerlendirilmiştir. Nicel analizlerde parametrik olmayan testler kullanılıp; parametrik olmayan bağımsız örneklemlerden Mann-Whitney U-testi veya Kruskal-Wallis H-testi kullanılmıştır. Toplanan verilerin analizinde SPSS 23 programı kullanılarak sonuçlar nitel veriler ışığında ortaya konulmuştur. Araştırmadan elde edilen verilere göre İSFM'da Türkçe öğrenen kursiyerlerin dil öğrenme ihtiyaçları sırasıyla Sınıf içi İletişim, Bireysel İlgi ve İhtiyaçlar, Eğitim ve İş İmkânı ve Ticaret Yapma olmak üzere dört alt boyutta değerlendirilmiştir.[***]

Anahtar Sözcükler: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, İsveç, İsveç Stockholm Folkuniversitetet Merkezi, dil ihtiyaç analizi

* Başkent Üniversitesi, BÜTEM dorhan@baskent.edu.tr.
** Abdurrahman Güzel, BÜTEM guzel@baskent.edu.tr.
*** Bu çalışma, Başkent Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü/Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı/Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Tezli Yüksek Lisans Programında Prof. Dr. Abdurrahman Güzel danışmanlığında hazırlanan yüksek lisans tezine dayanmaktadır.

TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENEN ÇOCUK GRUPLARI İÇİN HAZIRLANMIŞ HİKÂYE KİTAPLARINDAKİ GÖRSELLERİN KÜLTÜREL UNSUR AKTARIMI KAPSAMINDA İNCELENMESİ: YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ ÇOCUK HİKÂYELERİ DİZİSİ ÖRNEĞİ (A1-A2)

Öğr. Gör. Dilara KESKİN[*]

Özet

İnsanlar ana dilini edinme sürecinden sonra ana dilinin kurallarını, yapısını, söz varlığını, diline/kültürüne ait değerleri öğrenmeye başlar ve bu doğrultuda iletişim için gerekli olan becerileri kazanır. Ana dili konuşurları gibi yabancı uyruklu öğrenenler de öğrenmek istedikleri hedef dile ait birtakım bilgiye sahip olmalıdır. Günümüzde bazı ihtiyaçlar ve istekler doğrultusunda Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi gündeme gelmektedir. Her şeyin sıradanlaşmaya ve değerlerin unutulmaya başladığı günümüz dünyasında kültürel değerlere/unsurlara sahip çıkmak birey ve toplum gelişimi için oldukça önemlidir. Bu kapsamda, hedef dile ait kullanılan materyallerde kültürel unsurların aktarımının/gösteriminin önemi de yadsınamaz. Çalışmanın amacı; Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen çocuk grupları için hazırlanmış hikâye kitaplarındaki görsellerin kültürel unsur aktarımı kapsamında incelemektir. Araştırmanın örneklemini; Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Çocuk Hikâyeleri Dizisine ait A1 seviyesi "Bayram, Hakan'ın Günlüğü, Misafirimiz Var, Sınavlar Başlıyor, Tatil Sürprizi, Yeni Arkadaşım, Yeni Okulumuz" adlı 7 hikâye kitabı ve A2 seviyesi "Doğum Günü, İstanbul Heyecanı, Sınıflar Yarışıyor, Soralım Öğrenelim, Tatil Planı, Yeni Hayatımız, Yeşil Göl" adlı 7 hikâye kitabı olmak üzere 14 hikâye kitabı oluşturmaktadır. Çalışmanın yöntemi nitel araştırmadır, veri toplama aracı olarak doküman incelemesinden yararlanılmıştır. İçerik analizi ile seçilen hikâyelerdeki görseller, kültürel unsur aktarımı kapsamında yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe öğretimi, yabancılara Türkçe öğretimi, kültürel unsurlar, hikâye kitapları, görsel ögeler

* Başkent Üniversitesi, Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi, dilarakedu@gmail.com.

OSMANLI TÜRKİYESİ, OSMANLI TÜRK DİLİ, ŞİİRİ VE ÇOLPAN

*Dr. Dildarahan ABDULLAYEVA**

Özet

Andolu Türkleri ve Özbek Türkleri arasındaki edebî etki ve edebî ilişkilerin tarihi derin köklere sahiptir. Özellikle 20. yüzyılın başlarında Özbek Cedidlerin eserlerinde Osmanlı Türk şairlerinin etkisi çok güçlü olduğu bilinmektedir. Bu dönemlerde genç Özbek cedit şair ve yazarları İstanbul'da bizzat bulunarak Osmanlı Türk ilericileri ve aydınlarından etkilenmişlerdir. Onlardan biri Özbek cedit şairi Abdülhamid Süleyman oğlu Çolpan'dır. O, gençliğinden itibaren Osmanlı Türkçesi, Farsça ve Arapça başta olmak üzere birçok dil öğrenmiştir. Çolpan'ın gençliğinde Hafız Efendi adında bir Osmanlı Türkçesi öğretmeninin yanında eğitim gördüğü bilgisi de mevcuttur[1;30]. Çolpan'ın yaratıcı mirasında Türk edebiyatının, Osmanlı Türk dilinin ve şairlerinin etkisi açıkça görülmektedir. Çolpan'ın 14 Ekim 1922'de yazdığı "Öpkeleş" ("Kin tutmak") şiiri Osmanlı topraklarındaki olaylara tepkisini ifade eder. Şiir, "Yunan gazeteleri, Yunanistan ve Türkiye'ye aynı gözle bakmadıkları için müttefikleri kınayarak bahseder" diyen bir radyo mesajıyla epigraflanmıştır. Bu şiirde Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesinin koşullarını anlatılıyor[4;129]. Türkiye'nin özgürlüğü konusu şairin "İstiklal" ve "Tufan" şiirlerinde de işlenmiştir. Kirzun'un "Türkiye'ye biz istiklal kazandıracağız" sözleri, "İstiklal" şiirine epigraf olarak verilmiştir. Şaire göre "özgürce dağıtılan bağımsızlık" gerçek bağımsızlık değildir. Şair, işgalci İngilizlerin İstanbul'u işgalini ve Osmanlı padişahının bir kuklaya dönüşmesini acınası bir şekilde anlatır[3;152]. "Tufan" şiiri "Anadolu köylüsünün muzaffer ordularına" adanmıştır. Şair, birinci kıtada Rum işgalcilere karşı savaşan İsmet Paşa ve Sakaryalılara "Ey İnönü, ey Sakarya" diye hitap eder. Şair, Türkiye topraklarını "cennet" olarak adlandırmış ve aslında Anadolu Türklerinin mücadelesinin bir örneği olarak Türkistan'ın özgürlüğüne de atıfta bulunmuştur[3;37]. Çolpan'ın yaratıcı mirası, Osmanlı Türkçesi kelimelerin kullanımı, ifade tarzı, formda serbest ağırlık seçimi ve üslup olarak aşağıdakilerin gözlemlenebileceği "Osmanlıca" başlıklı birkaç şiiri içermektedir. Konu ve fikir anlatımı ve imgenin geniş kapsamı açısından Osmanlı Türk şairlerinin şiirleriyle ortak bir yönü vardır. Çolpan'ın "Özbek kızı üçün", yani "Bir Özbek Kızı İçin" şiiri Osmanlı Türkçesi lehçesinde yazılmıştır, ancak anlamı Özbek Türkleri okuyucusu için anlaşılabilir niteliktedir. İçindeki kelimelerin çoğu Umum Türkçe kelimelerdir. Çolpan her zaman Türk toplulukları özünün ve kökeninin aynı olduğunu hissetmiş ve birleşmelerini istemiştir. "Bir Özbek Kızı İçin" şiirinde tüm Türk halklarında ortak olan fikir ve meseleleri ortaya koyar[3;16]. Doğal manzaraları anlatan "Ziya-i Kamar" (Ay Işığı) şiirinde, lirik kahramanın denizdeki durumu gözlemlediği, içindeki dalga ve hareketlerin içsel deneyimlerle birleştiği bir "Osmanlı" yorumu vardır[3;31]. "Geliyorsun" [3;38], "İlk evvel közimni işk ile açtım" ("İlkin gözlerimi aşk ile açtım") [3;48], "Ne arıyor?" [3;80], "20. yüzyıl" [3;88] şiirleri Osmanlı Türk şiirinin üslubu ve Osmanlı Türk lehçesi esas alınarak yazılmıştır. Sonuç olarak, 20. yüzyılın başında Çolpan, Osmanlı Türk şiirinin geleneklerine dayanan birkaç şiir yazmıştır. Onun bu tür şiirleri 1) Osmanlı Türk türküleri; 2) Şair, 20. yüzyılın başlarında Türkiye'de yaşanan siyasî ve toplumsal değişimleri yorumlamıştır; 3) Türkiye ve Türkistan'daki ulusal ve sosyal konular hakkında yazılar yazmıştır; 4) Osmanlı Türk dilinde şiirler yazarak çeşitli imgelerden hareketle şekil ve içerik araştırmıştır.

* Andican Devlet Üniversitesi Doçenti

1930'LU YILLARDAKİ BASKI DÖNEMİNDE NOGAY EDEBİYATI

Prof. Dr. Dilek ERGÖNENÇ[*]

Özet

Türk boyları içinde en çok baskı ve zulüm gören, göçlere, savaşlara hatta katliamlara maruz kalan boylardan biri de Nogay Türkleridir.

Nogay Türklerinin kaderini tarih boyunca derinden etkileyen ve yaralayan bu karışık ve kanlı olaylar, hem çarlık döneminde hem de Bolşevik İhtilali sonrası devam etmiş, bunlar sosyal ve siyasî alanda bir çok değişime sebep olmuştur.

Rus hakimiyeti altındaki bütün Türk dünyası için 20. yüzyılın başı, çok kanlı olayların meydana geldiği, bu coğrafyada yaşayan bütün Türklerin hemen hemen aynı kaderi paylaştığı bir dönemdir.

Bütün Türk boylarında olduğu gibi Nogay Türkleri de 1917 yılının şubat ayında başlayıp Ekim ayında gerçekleşen ihtilali, kendi istiklallerini kazanmak için bir fırsat olarak görmüşler, Lenin ve Stalin'in önderliğinde yayınlanan 2 Kasım 1917'deki beyanname uyarınca, milletinlerin kendi devletlerini serbestçe kurma hakkını elde ettiklerini sanmışlardır. Ancak çok kısa bir süre sonra çarlık döneminden çok daha sert bir politika ile bu hak ortadan kaldırılmış, kurulan devletlere de son verilmiştir.

Şiddetli baskı rejimi her alanda kendini göstermiş, edebiyat ihtilal için bir propaganda aracı olarak görülmüştür. 1917 İhtilâli'nin yarattığı sözde mutlu, coşkulu ve ümitli gelecek edebiyat eserlerinde işlenmeye başlayarak ihtilalin desteklenmesi istenmiş, Lenin'i öven sayısız eser meydana getirilmiştir. Özellikle Sovyet ideolojisini sahiplenmeyen kişiler ise halk düşmanı ilan edilmiş, bu kişiler "ilkel ve bencil" olarak yaftalanmış, başlangıçta tenkit edilerek yıldırılmaya çalışılmıştır. Sonrasında ise bu durum korkunç bir hâl almaya başlamıştır. Stalin zamanındaki Kızıl terör yıllarında, içlerinde şair, yazar, gazeteci, din adamı vb. bulunan sayısız Türk aydını için çok daha vahim tedbirler alınmış, aydınlar sürgüne gönderilmiş, işkencelere maruz kalmış, kurşuna dizilerek öldürülmüştür. Bu aydınların eserlerini okumak veya bulundurmak yasaklanmıştır, buna karşı çıkan kişiler ise en ağır cezaları almışlardır. 1937-1939 yılları arasında bu insanlık dışı uygulamalar doruk noktasına ulaşmıştır.

Stalin dönemi baskı rejimi hakkında konuşmak veya yazmak hâlâ Nogay Türklerinin rahatça ve kolaylıkla ifade edebildikleri, yazabildikleri konular değildir. Rusya'ya bağlı Karaçay Çerkez Cumhuriyeti, Stavropol ve Dağıstan'da nüfus olarak daha fazla olan, bu bölgelerdeki birçok köyde ve şehir merkezlerinde hayatlarını sürdüren Nogaylar ayrı bir idarî yapıya sahip değildirler. Günümüzde baskı rejimi her ne kadar yok gibi görünse de, bu konulardan söz etmekten kaçınmaları gizli bir baskının varlığını açıkça göstermektedir.

Bu bildiride 1930'lu yıllarda Nogay Türklerinin uğradığı baskılar ve bunun edebiyata yansımalara ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: Nogay Edebiyatı, 1930'lu yıllar, baskı dönemi

* Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, akbaba.dilek@gmail.com.

TOPLUM DİLBİLİMSEL BİR KATEGORİ OLARAK TÜRKÇEDE GEREKLİLİK VE ZORUNLULUK AYRIMI

Dr. Öğr. Üyesi Duygu KAMACI GENCER[*]

Özet

Dilin bir kurallar bütünü olmasının yanında onun toplumsal bir fenomen de olduğunu varsayan bu çalışmanın amacı, yükümlülük kipliği kategorileri olarak gereklilik ve zorunluluk arasındaki ontolojik ayrımı yeniden yapılandırmak; toplum dilbilimsel nitelik gösteren bu kategorilerin sırası ile bireysel ve toplumsal kategoriler olduğunu ortaya koymak ve zorunluluğun da kendi içinde yaptırım gücü ile orantılı olarak zayıf ve güçlü zorunluluk olarak ikiye ayrılması gerektiği fikrini sunmaktır. Söz konusu amaçlar doğrultusunda bu çalışmada hem gereklilik ve zorunluluk üzerine kavramsal art alan sağlayan dilbilim alan yazını hem de art zamanlı ve eşzamanlı Türkçe alan yazını tartışılmıştır. Literatür taraması ve derlem tabanlı sorgulamalar eşliğinde daha önce literatürde yer verilmeyen bürokratik, yani yazılı kural ve kanunlar ile çerçevelenen bağlamda güçlü zorunluluğun işaretlendiği; ahlaki, dini ve toplumsal yaşama dair yazılı olmayan kuralların belirlediği bağlamda ise zayıf zorunluluğun işaretlendiği sonucuna varılmıştır. Kategorik olarak her ne kadar birbirinden farklı olsa da Türkçede gereklilik ve zorunluluk işaretleyen bağımlı ve bağımsız biçimbirimlerin hepsi ortak kullanım kümesine ait olduğu için anlam bulanıklığı yaratmaktadır. Sözlük anlamı bakımından doğrudan gereklilik ya da zorunluluk işaretleyen sözcüksel ögeler dahi bağlamsal ve söylemsel olarak farklı işlevlerde kullanılabilmektedir. Bu nedenle söz konusu kategorilere, değişmeyen işaretleyiciler ya da yalnızca biçimsel/sözdizimsel düzlemde tümceye kiplik değeri atamak yerine söylemsel düzlemde tümcelerin kiplik değerlerinin belirlenmesi dilbilimsel olarak daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Anahtar Sözcükler: gereklilik, zorunluluk, toplum dilbilim, kiplik

∗ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Dili Anabilim Dalı, duygukamaci@windowslive.com.

BOSNA HERSEK'TE TÜRKÇE KÖKENLİ FİİLLERDEN TÜREMİŞ SOYADLARI

*Dr. Öğr. Üyesi Dženana BRAČKOVİĆ***

Özet

Soyadlar eskiden var olmamıştır, bazı toplumlarda ise henüz evrensel değildir. Soyad geleneği, dünyadaki kültürlere göre farklı şekilde ortaya çıkmıştır. Dünyanın birçok ülkesinde, soyadlar, soyadlar kanununun oluşturulmasıyla, toplum tarafından kullanmaya başlamıştır. İnsanın soyadı, kendisi doğmadan önce belli olur. Soyadlar, bir soyun nesilden nesile aktardığı mirastır ve bunların varlığı ancak o neslin varlığı ile devam eder. Soyadlar, aynı zamanda, bir toplumun dil, kültür ve tarih izlerini taşımaktadır. Tarih boyunca, bir toplum hangi dil, kültür, medeniyet ile harmanlaştıysa, bunları soyadlarda izlemek mümkündür. Soyadlar, özel ad, lakap, yer adları, meslek, çeşitli eşya adları, hatta fiil, zarf gibi dil bilimi terimlerinden de oluşmaktadır.

Bu çalışmada, 5 asır Bosna Hersek topraklarında varlığını sürdürmüş Osmanlı Devleti zamanında Boşnakçaya geçen Türkçe sözcüklerden türemiş soyadlar incelenecektir. Vurgu, fiillerden türemiş soyadlar üzerinde olacaktır. Türkçedeki bazı yapım eklerinin söz konusu soyadlarda da kullanıldığı görülmektedir. Bu soyadların etimoloji ve biçim bilimi özellikleri değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: soyadlar, Türkçe, Boşnakça, fiillerden türemiş soyadları, antroponim

* Uluslararası Saraybosna Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü, dzbrackovic@ius.edu.ba

AZƏRBAYCAN TÜRKCƏSİ SÖZLÜK PROJƏSİNƏ BİR BAXIŞ

Ehed BİYUTƏ[*]
Mir Qadir HAŞİMİ[**]

Özet

Azərbaycan Türkcəsi sözlük projəsi 2016cı ilinin fevral ayından işə başlamışdır. Bu projənin təməlini ayətullah seyid həsən amili qurmuşdur və əhəd biyutə tərəfindən yönəlib indiyədək A hərfinin sözlügünü nəşr etmişdir. Bu projəni başlayanda ilk öncə iranda yaşayan türk dili araşdırmacılar ilə danışıqlar aparılıb, sonra isə onların yardımı ilə 1000dən artıq kəndin iran azərbaycanında əhaliləri ilə üz üzə danı.ıqlar aparılıbdır. Başqa bir tür araşdırma isə iranda nəşr edilmiş spzlüklərin üzərində aparılaraq onların içində yerləşmiş sözcükləri bir sözcük xəzinəsinə köçürmək olmuşdur. Beləlikə sahə araşdırmaları ilə kitabxana araşdırmalarının sonucu olan sözcüklərdə təkrar olunan sözcük arınmış və 300mindən artıq çılxa iran azərbaycanı türkcəsində işlək olan sözcüklr ortada qaldı. Başqa dillərdən dilimizə keçən sözcüklər azərbaycan türkcəsində içlənən sözcükləri ilə dəyişdirildi.50 nəfərlik araşdırmacılar timi bu sözcükləri araşdıraraq təkrar sözcükləri silmiş, sözcügü ərəb əlifbasında və latın grafikalı tələfüzlə yazılıb, hər bir sözcügə farsca ayrıntılı anlam artırıbdır. Bu projənin örnəyini 1ci cilddə A hərfini görmək olar. Kitabın başlanqıcında vəliyi fəqihin ərdəbil əyalətindəki nümayəndəsi və ərdəbil imam cüməsi ayətullah seyid həsən amilinin dilimizin öyrənilməsinin önəmli olduğunu xatırlayan bir başlıqı oxumaq olar.bir cədvəldə dilimizin ərəb və latın grafikalı hərflərinin necə yazılması gətirilmişdir.kitabın sonunda elmi projənin heyətinin kitabı oxuyaraq bu kitabı təsdiqləmələri yerləşir.bu böyük projənin elmi heyəti cənablar rəhmətlik drşhüseyn məhəmmədzadə seddiq, pərviz zare şahmərəsi, dr.möhsün rəcaii pənah, məhəmməd rza bağban kərimi və məhəmməd qazidehi olmuşlar. Sözlügün başqa cildləri hazır olmaqdadır.

Anahtar Sözcükler: sözlük, Azərbaycan türkcəsi, İran

* İran, Ərdəbil,Ərdəbil əyaləti dairətülmərif bünyadının sözlük projəsi başqanı, biouteh@gmail.com.
** İran, Ərdəbil,Ərdəbil əyaləti dairətülmərif bünyadının sözlük projəsi uzmanı, gader_hashemi@yahoo.com.

ÇAĞDAŞ TÜRK TOPLUMLARINDA DİL POLİTİKASI (RUSYA'NIN TÜRK HALKLARIYLA BAĞLI DİL POLİTİKASI)

Doç. Dr. Elçin İBRAHİM[*]
Rübabe İBRAHİMOVA[**]

Özet

Rusya'nın Rus olmayan halklarla ilgili olarak uyguladığı dil politikası üç döneme ayrılabilir: Çarlık Rusyası dönemi, Sovyetler Birliği dönemi ve Rusya Federasyonu'nun kuruluşundan günümüze kadar olan dönem.

SSCB döneminde Kafkasya, Orta Asya, Sibirya, Altay ve Ural bölgelerinde yaşayan yerli halklar, anadil, milli kimlik ve milli kültür konularında tutarlı ve amaçlı baskılar ve asimilasyon faaliyetleri ile karşı karşıya kalmıştır. Kafkasya ve Orta Asya halklarının Arap alfabesini kullanmasından endişe eden Bolşevik rejimi, bu halkları 1920'lerde ve 1930'larda önce Latin alfabesini, ardından da Kiril alfabesini benimsemeye zorlayarak ortak alfabeden uzaklaştırdı.

Rusya Federasyonu (RF) yasaları iki tür azınlık halkından bahseder: "milli azınlıklar" ve "azınlık yerli halklar". "Milli azınlıklar" kavramı hukuk metinlerinde sıklıkla kullanılmasına rağmen, kanunda bir terim olarak özel olarak açıklanmamıştır.

"Azınlık yerli halklar" terimi, Boris Yeltsin tarafından 30 Nisan 1999'da imzalanan Rusya Federasyonu'nun 82-F3 sayılı "Yerli Azınlıkların Haklarına İlişkin Kanun"da geçiyordu. Kanunda belirtilen açıklamaya göre, bu grup, atalarının ulusal varlığını sürdürdüğü topraklarda geleneksel yaşam tarzını ve faaliyetlerini sürdüren, Rusya Federasyonu'nda sayıları 50.000'i geçmeyen ve kendilerini ayrı bir varlık olarak gören halkları kapsamaktadır. Rusya Federasyonu Anayasası'nın 68. Maddesinde: "Rusya Federasyonu'nun devlet dili Rusça'dır. Cumhuriyetler kendi resmi dillerini belirleyebilirler. Bu diller, cumhuriyetlerin devlet dairelerinde ve yerel yönetimlerinde Rusya Federasyonu devlet dili ile birlikte kullanılmaktadır. Rusya Federasyonu, tüm halklara anadillerini koruma, öğrenme ve geliştirme hakkını garanti eder" ifadeleri yer alıyor. Bu ifadeler yanlız anayasada belirtiliyor, gerçekte ise tamamen başka bir politika uygulanmaktadır.

Üzülerek belirtmek isteriz ki, Rusya Federasyonu'nda yaşayan azınlık halklarının anadillerinde eğitim almalarını yasaklayan 25 Temmuz 2018 tarihli Rusya Devlet Duması yasasının (zorunlu ders olarak anadil statüsünün kaldırılması) günümüzde etkisi çok duyulmasa da, ileride tehlikede altında olan azınlık Türk halklarının dillerinin gelecekte yok edilmesiyle sonuçlanabilir

Bu yazımızda Rusya Federasyonu'nda yaşayan Türk halkları hakkında geniş bilgiler verilecek, Rusya'da Türk halklarının yayılış alanları, dillerinin durumu ve genel durumu, statüsü hakkında kesin bir fikir oluşturacak ve Rusya Federasyonunun azınlık Türk halklarına karşı uyguladığı dil politikasından detaylı bahsedeceğiz.

* Azerbaycan Diller Üniversitesi, Türkiye Araştırmaları Merkezinin Müdürü, elchinibrahimov85@mail.ru
** Uzm. Azerbaycan Diller Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, eerem91@gmail.com.

YABANCI DIL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETIMINDE OKUDUĞUNU ANLAMA STRATEJİLERİNİN OKUDUĞUNU ANLAMA BECERISINE ETKISI

Doç. Dr. Elif AKTAŞ[*]

Özet

Okuduğunu anlama becerisi, Türkçenin hem ana dili hem de yabancı dil olarak öğretiminde üzerinde en çok durulan hususlardan biridir. Hem bir dil becerisi hem de zihinsel beceri olan okuma eylemi, sonunda mutlaka anlama ile sonuçlanmalıdır. Bu açıdan, öğrencilerin anlama becerilerini geliştirmek amacıyla okuduğunu anlama stratejilerinin işe koşulması gereklidir. Akademik okuryazarlık kapsamında da üst düzey düşünme becerilerini geliştiren okuduğunu anlama stratejileri etkin kullanıldığında, bireylerde üst düzey düşünme becerileri de gelişmektedir. Üst düzey düşünme ve anlamlandırma becerisi; okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrasında işe koşulan stratejilerle geliştirilebilir. Bu çalışmada, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde okuduğunu anlama stratejilerinin okuduğunu anlama becerisine etkisi incelenmiştir. Nicel bir desene sahip olan çalışmada yöntem olarak ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir durum örneklemesi ile belirlenen çalışma grubu ise ALKÜ TÖMER'de B2 düzeyinde Türkçe öğrenen toplam 34 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Altunkaya (2016) tarafından B düzeyi öğrenciler için geliştirilen "Yabancı Dil Olarak Türkçe Okuduğunu Anlama Başarı Testi" kullanılmıştır. 6 haftalık uygulama süresince deney grubunda okuma öncesi, okuma sırası ve sonrası anlama stratejileri kullanılmıştır. Kontrol grubunda ise okuma çalışmaları kapsamında ders kitabındaki etkinliklerin dışına çıkılmamıştır. Uygulama sonucunda deney ve kontrol grubu öğrencilerinin okuduğunu anlama becerileri test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre, okuduğunu anlama stratejilerinin yabancı dil olarak Türkçe derslerinde okuduğunu anlama becerisini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, okuduğunu anlama, okuduğunu anlama stratejileri

[*] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ABD, elif.aktas@alanya.edu.tr, ORCID:0000-0001-5573-2274

2005 VE 2019 TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMLARINDAKİ DİL BİLGİSİ KAZANIMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Elif AKTAŞ[*]
Ahmet Turan EŞ[**]

Özet

Dil öğretimi sürecinde dil bilgisinin öğretilip öğretilmeyeceği ya da ne kadarının öğretileceği ile ilgili tartışmalarda kesin bir sonuca varılmamış olsa da ana dili ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bu kazanımlar öğretim programlarında kendine yer bulmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşıma göre dil bilgisi, diğer dil becerilerini destekleyecek şekilde bütünleşik bir yapıda, anlam odaklı ve işlevsel bir anlayışla öğretilmelidir. Bu araştırmanın amacı, 2005 ve 2019 Türkçe öğretim programlarındaki dil bilgisi kazanımlarının öğrenme alanlarına dağılımını belirlemek ve kazanımları yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre analiz etmektir. Nitel araştırma yöntemi ile yürütülen çalışmada, 2005 ve 2019 Türkçe programlarında yer alan dil bilgisi kazanımları önce öğrenme alanlarına göre sınıflandırılmış, ardından yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre analiz edilmiştir. Bu açıdan araştırma, nitel desenle yürütülmüştür. Doküman inceleme yöntemiyle elde edilen verilerin çözümlenmesinde ise betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre yapılandırmacı yaklaşım ışığında hazırlanan her iki öğretim programında da dil bilgisi kazanımlarının işlev odaklı ve anlamı destekleyecek şekilde yer aldığı, 2019 programında dil bilgisi kazanımlarına sadece ortaokul düzeyinde yer verildiği, Bloom taksonomisi açısından bakıldığında ise 2005 programında kazanımların en çok uygulama basamağında, 2019 programında ise anlama ve analiz basamaklarında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Dil bilgisi kazanımlarının öğrenme alanlarına dağılımı incelendiğinde de kazanımların 2019 programında okuma/söz varlığı ve yazma öğrenme alanlarında yer aldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: dil bilgisi öğretimi, Bloom taksonomisi, öğretim programı

[*] Doç. Dr., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ABD, elif.aktas@alanya.edu.tr, ORCID:0000-0001-5573-2274
[**] Arş. Gör., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ABD, turan.es@alanya.edu.tr, ORCİD: 0000-0002-7225-3934

SESSİZ KİTAPLARIN YARATICI OKUMA BECERİSİNİ GELİŞTİRMESİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA

Elif BÖRKLÜOĞLU[*]
Eylem ÖZSAN[**]

Özet

Sessiz kitaplar kelime yerine bezeme resimler kullanılarak okuyuculara özgün okuma deneyimi sunan kitaplardır. Okul öncesi dönemden başlayarak ana dili eğitiminde her yaştan okuyucuya hitap edebilecek olan bu kitaplar, geleneksel resimli kitaplarda yer alan hazır metinlerin okunmasının aksine okuyucunun bezeme resimlerden yola çıkarak kendi kelimeleri ile kendi metnini kurgulamasını, her okumada farklı bakış açıları ile yeniden metin üretebilmesini sağlamaktadır. Bu üretim sürecinde çeşitli bilişsel strateji ve beceriler de devreye girer. Sessiz kitapların bir başka özelliği ise bir metinden dolayısı ile dilden bağımsız olması sebebiyle okuyucuya özgür bir alan sunmasıdır. Kitap içerisindeki karakter yahut nesnelere istenilen kişilik okuyucu tarafından atfedilebilir. Aynı zamanda sessiz kitaplar; hayal kurma, algılama, dramatize etme gibi birçok beceriyi bir arada geliştirmektedir. Okuyucuya kendi dünyasını ve deneyimlerini sunma fırsatı veren bu kitaplar, birleştirici duruşuyla da önemli bir yere sahiptir. Çünkü sessiz kitaplar, nereden geldiği veya hangi dili konuştuğuna bakılmaksızın herkesin aynı hikâyeyi paylaşabileceği fikriyle ortaya çıkmıştır. Ayrıca sessiz kitaplar, her okur tarafından farklı şekilde kurgulanabilir ve hikâyedeki bu esneklik resimleri farklı yorumlamak suretiyle tartışma ortamına da zemin hazırlar. Bu kitaplardaki resimler arasındaki geçişlerin keskin sınırlar çizmemesi ve yorumlamaya açık olması, metnin zihinsel olarak bir kritiğe tabi tutulmasına ve bu esnek örüntüler sayesinde her okumada farklı bir ürün ortaya çıkmasına olanak tanır. Tüm bu özellikleriyle sessiz kitaplar yaratıcı okuma becerisinin geliştirilmesi için kullanılmaya elverişli materyallerdir. Bu çalışmada, öğrencilerin yaratıcı okuma becerisini geliştirmek amacıyla sessiz kitaplar kullanılarak iki saatlik bir ders tasarımı oluşturulacak ve İstanbul ili Kartal ilçesinde 10 mevcutlu bir beşinci sınıfta uygulanacaktır. Ulaşılan sonuçlardan hareketle sessiz kitapların Türkçe öğretiminde kullanımına yönelik öneriler sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: ana dili eğitimi, sessiz kitap, yaratıcı okuma, düşünme becerileri, dil becerileri

* Öğr., Soğanlık Şehit Oktay Karakelle İmam Hatip Ortaokulu, elif.borkluoglu@ogr.sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1813-3050
** Öğr., Ergenekon Ortaokulu, eylemozsan@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0972-2272.

HAYÂLÎ BEY'İN BİR GAZELİNİN DİL VE ÜSLÛP AÇISINDAN İNCELENMESİ

Öğr. Gör. Elif DEMİR[*]

Özet

Divan şairleri belâgatta, fesâhatta âdeta birbirleriyle yarışıp sözün en güzelini dile getirmeye çalışmıştır. Bu konuda imkânı olanlar doğuştan gelen yeteneklerini eğitimle de desteklemiş ve yıllar içerisinde farklı üslûp arayışına girmiştir. Kendi üslûbunu yakalayanlar özgünleşmiş ve bu isimlerin eserleri yüzyılları geride bırakarak günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır. Edebî ürünlerin ana malzemesi dildir. Dili anlaşılmayan bir metnin kavranması ve yorumlanması beklenemez. Bu sebeple edebî bir metin üzerinde üslûp çalışması yapılırken dil hususiyetleri üzerinde de durulmalıdır.

Hayâlî Bey, ahenkli ve samimi bir tarzda kaleme aldığı şiirleriyle 16. yüzyılın en büyük divan şairlerinden biridir. Geleneğe bağlı kalmakla birlikte şiirlerinde yakaladığı ince hayal ve renkli tasvirlerle kendine özgü bir ifâde biçimi yakalamayı başarmıştır. Bu çalışmada ise şairin bir gazelinin dil ve üslûp açısından incelenmesi yapılmıştır. Gazel, ilk olarak aşama aşama çözümlenmiştir. Burada şiiri oluşturan her bir unsurun (ek, kelime, deyim, ibâre, ifâde) başta sözlükler olmak üzere ilgili kaynaklar aracılığıyla tek tek şiirdeki manası, şiirin bütün ögelerinin dilbilgisel açıklaması, dil içi çevirisi ve şiirsel anlamı (şerh ve yorum) beyit beyit ortaya konulmaya çalışılmıştır. Şiirsel anlam üzerinde durulurken beyit sonlarında kavramlar arası münâsebetler uygun şekillerle gösterilmiştir.

Gazel parça parça incelemeye tâbi tutulduktan sonra bütün olarak da çözümlenmiştir. Bu kısımda şiir, şekil özellikleri verildikten sonra karşılaştırma ve senteze dayalı istatistiksel verilerle oluşturulmuş tablolar eşliğinde bütüncül bir bakışla incelenmiştir. Verilerin bir bölümü, gazelin ön yapı unsurları (ekler, kelimeler, cümleler), bir bölümü ise arka yapı unsurlarıyla (temel ve yardımcı ögeler, kavramlar, mazmunlar, edebî sanatlar) bağlantılıdır. Elde edilen bütün bulgular sayısal ifâdelerle de yorumlanmış ve çalışmanın sonunda şiirin geneli hakkında bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Hayâlî Bey, gazel, üslûp, dil incelemesi

* Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Rektörlük, Türk Dili; Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı; elif.demir@alanya.edu.tr.

TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENENLERİN YAZILI ANLATIMLARINDA KULLANDIKLARI SÖZ EDİMLERİNİN İNCELENMESİ

Elif Dilan ÖNER[*]

Özet

Dili bağlam içinde ele alarak iletişimsel boyutuyla inceleyen "Edimbilim" ile edim bilimi kapsamında yer alan "Söz Edimleri" kavramı üzerine çalışmalar yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında son yıllarda hızla artmaktadır. İletişimsel yeterliliğin göstergelerinden biri olan söz edimlerinin kullanımı, öğrenilen dilin sosyo-kültürel bağlamını ve iletişim sırasında konuşucunun niyetini iyi çözümlemeyi gerektirir. Yabancı dilde dil bilgisel olarak doğru tümceler üretmenin sağlıklı bir iletişim için yeterli olmamasından dolayı dil öğrenenlerin dört temel dil becerisinde dilin işlevsel kullanımını da öğrenmeleri gerekmektedir. Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni ise bu görüşü destekler niteliktedir. Metinde, dil kullanıcılarının sosyal bir aktör olarak gerçekleştirecekleri çeşitli görevler sırasında bağlama uygun olarak söz edimlerini kullanabilmeleri ve buna bağlı olarak pragmatik yeteneklerini geliştirmeleri beklenmektedir. Öğreticiler tarafından sınıf içinde öğrencilerin pragmatik yeterlilikleri tespit edilebilir ve hataları düzeltilebilirse ileride sosyal ilişkilerinde yaşayabilecekleri iletişimsel problemlerin de önüne geçilebileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin yazılı anlatımlarında kullandıkları söz edimlerinin tespit edilmesi ve söz-eylem kuramına göre sınıflandırılması amaçlanmıştır. Araştırma evrenini, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi TÖMER'de Türkçe öğrenen öğrenciler oluşturmaktadır. Uygulama kapsamında elde edilen dilsel veriler söylem tamamlama testi ile toplanmıştır. Söylem tamamlama testinde çeşitli gündelik iletişim durumları verilerek katılımcılardan diyalog oluşturmaları istenmiştir. Yazılı olarak elde edilen diyaloglar incelenerek Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin hangi söz edimlerini, nasıl ve ne sıklıkta kullandıkları tespit edilmiştir. Tespit edilen söz edimleri, J. L. Austin'in Söz-Eylem Kuramı doğrultusunda sınıflandırılmıştır. Bu bildiride, bahsi geçen uygulama sonucunda elde edilen genel bulgulara yer verilerek çeşitli önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, yazılı anlatım becerisi, edimbilim, söz edimleri

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, elifdilanoner@hotmail.com.

BULGARİSTAN'DA TÜRKÇE MEŞALE: ALEV KÜLTÜR DERGİSİ

Elif OĞUZHAN[*]

Özet

Aynı toprak, aynı bayrak, aynı kültür ve medeniyete sahip olan bireylerin kaynaşmalarını sağlayan en önemli yapı taşı dildir. Bireylerin ve toplulukların sosyalleşmedeki ilk adımı dil ile başlar. Dilimiz kimliğimizin ve varoluşumuzun tezahürüdür.

Bir dili, dünya dili yapan ve bu anlamda kabul görürlüğünü sağlayan birtakım özellikler vardır. Türkçe de bu anlamda dünya dili olma özelliğini barındıran zengin bir dildir. Sayısız göç alan kültür ve medeniyetler coğrafyasında oluşu, dilin doğuş tarihi, dünya üzerinde yaygın olarak konuşuluyor olması, kelime zenginliği, yeni bir dil olarak tercih edilirliği ve daha çok sayılabilecek birçok dilde bulunmayan nitelikleri dolayısıyla dünya dili olma özelliklerini barındırır.

Bu çalışmada, dünya dili olarak Türkçenin Bulgaristan'daki yansımasını ele alacağız. Bulgaristan Türkleri için dergicilikte / süreli yayında önemli ve değerli bir yere sahip olan "Alev Kültür Dergisi"ni tanıtmaya çalışacağız. Zor şartlar altında bu dergiye sonuna kadar emek ve yüreğini katan Bulgaristan Türklerinin hikâyesine ortak olacağız.

Alev Kültür Dergisi'ni incelerken Bulgaristan Türklerinin dil ve edebiyatı, inançları, yaşamları, folkloru ve araştırmaları hakkında dergi içerisindeki örnekler ışığında bilgiler edineceğiz. Yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda Türkçenin dünya üzerindeki varlığına Bulgaristan örneği üzerinden bakarken, Bulgaristan Türklerinin kültür ve edebiyatına tanıklık etme imkânı da bulmuş olacağız.

Çalışmamızda Alev Kültür Dergisi'nden ve literatürden faydalanılarak analizler yapılacak; çalışmamız, "Alev Kültür Dergisi" kurucuları ile yapılan kişisel görüşmeler neticesinde hazırlanacaktır. Elde edilen bilgi ve bulgular ışığında da Türkçenin dünya üzerindeki yeri ve önemi Bulgaristan örneği ile somutlaştırıp, dilin kullanımının yaygınlaştırılıp geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunulacaktır. Bu sayede zengin bir birikim ve özverili bir çalışma ile ortaya konulmuş Alev Kültür Dergisi'nin Türk bilim dünyasına ve literatüre tanıtılıp katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, Dünya Dili Türkçe, Alev Kültür Dergisi, Bulgaristan Türkleri

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Sinop Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı ABD, elifoguzhanelif@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4675-3441.

BALKANLARDA YAŞAYAN YETİŞKİNLERİ SLAV DİLLERİNİ KONUŞAN TÜRK TOPLULUĞU: TORBEŞLER VE DİLLERİ

Öğr. Gör. Dr. Elifnur YILDIZ YALÇINDAĞ[*]

Özet

Etnik olarak karışık bir bölgede bulunan Balkan coğrafyası, rengarenk bir kimliğe sahiptir. Bazı etnik grupların kökeni belirgin ve sorgulanmazken; bazı etnik grupların kökeni tartışmalıdır. Farklı çıkarımlar yapılmaktadır. Etniği kesin olarak bilinmeyen Müslüman toplulukları arasında özellikle Torbeşler ve Pomaklar karşımıza çıkmaktadır. Pomaklar daha çok Bulgaristan, Yunanistan ve civarında yaşarken; Torbeşler ise Kuzey Makedonya ve civarında yaşamaktadır. Torbeşlerin yetişkinleri Makedonca ve Sırpça gibi Slav dillerini etkin bir şekilde konuşabilirken; Türkçeyi konuşamamaktadır. Bu ilginç ve açıklığa kavuşturulamamış bir durumdur. Kuzey Makedonya civarında bulunan Torbeş köylerinin mezarlıklarındaki eski mezar taşlarında Türkçe yazıların bulunduğu da bilinmektedir. Bu da söz konusu topluluğun Türk olduğu fikrini kuvvetlendirmektedir. Torbeşlerin genç nüfusu Türk olduklarını kabul etmekte ve Türkçe eğitim alarak dili en iyi şekilde öğrenmeye çalışmaktadır. Torbeşler, kendilerine Torbeş denmesinden hoşlanmamakla birlikte etnik kimliği sorulduğunda "Türk" olduklarını söylemektedir. Torbeş kelimesi Balkanlarda anlam kötüleşmesine uğrayan bir kelime olarak kullanılmaktadır. Biz bu sebeple çalışmamızda ele aldığımız etnik gruba "Yetişkinleri Slav Dillerini Konuşan Türk Toplulukları" demeyi tercih ettik. Tebliğimizde bahsi geçen topluluğun etnik kökeni hakkındaki diğer araştırmacıların düşüncelerini ele aldık. Sonrasında bu Türk topluluğun Kuzey Makedonya civarında yaşadıkları köyleri belirttik. Bunun yanında genç nüfusun Türkçe eğitim alırken yaşadığı zorluklara değindik. Son olarak da Kuzey Makedonya civarında Svetova, Aşağı Koliçan, Pagaruşa, Dırjılovo köylerinde yaşayan yetişkinleri Slav dillerini konuşan Türk topluluğundan Türkçeyi bilen 12 kaynak kişiden ses kaydı aldık. Yaptığımız derlemelerden yola çıkarak Yetişkinleri Slav dillerini konuşan Türk topluluklarının konuştuğu Türkçenin belirgin özellikleri hakkındaki düşüncelerimizi ifade ettik.

Anahtar Sözcükler: Balkanlar, Kuzey Makedonya, Türk toplulukları, Torbeşler, etnik kimlik

* Kırklareli Üniversitesi, Rektörlük, TÖMER, elifnuryldz023@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3463-2500.

TÜRKÇEDE ALT KATMAN DİLLERİNİN ETKİSİ OLARAK DÖNÜŞLÜLÜK BİLDİREN YAPILAR

"Oturmuşum kendime, çay içiyorum."

*Arş. Gör. Elmas ÇOKOL ALPAY**

Özet

Ülkelerin sınırlarıyla dillerin sınırları çoğu zaman örtüşmez. Bugün hemen hemen her ülkede o ülkenin resmî dilinin dışında konuşulan başka diller bulunmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak, alt katman dili şeklinde tabir edilen diller ile resmî dil arasında çeşitli etkileşimler oluşur. Bu etkileşim türlerinde baskın dilin zayıf dili etkilemesi "ödünçleme", zayıf dilin baskın dili etkilemesi ise "karışma" olarak adlandırılır.

Kopya yoğunluğu genellikle baskın dilden zayıf dile doğru olduğu için, diller arasındaki ilişkiler incelenirken araştırmacılar genellikle baskın dilden (verici dil, kaynak dil) zayıf dile (alıcı dil, hedef dil) kopya edilen ögeler üzerine yoğunlaşır. Böylece alt katman dillerinin prestijli dile olan etkisi ikinci planda kalır. Ancak baskınlığın muhtemel bir sonucu olarak, konuşurları anadillerini terk edip dil değiştirse dahi, zayıf dilin etkisi baskın dilde altkatman (karışma) olarak devam edebilir. Bu sebeple alt katman dillerini konuşan ikidilli bireylerin dilsel üretimlerini ifade eden "karışma"lar, diller arası etkileşimler konusunda incelemeye değer ilginç örnekler barındırır.

Dillerin birbirilerinden kopyalama yapması (kod değiştirme) için gereken en temel ölçüt ikidilli bir konuşur grubunun varlığıdır. Ana dilinden başka bir dili ikinci dil olarak edinmiş bireyler, çoğunlukla farkında olmadan, ana dillerinin özelliklerini baskın dile uygulayarak fonetikten söz varlığına, gramerden sentaksa kadar uzanan ilginç kod değiştirmeleri yaparlar.

Bu değişimleri zayıf dil açısından dört şekilde açıklamak mümkündür: Zayıf dil baskın dilde alışılmış ve zorunlu olup kendisinde olmayan özellikleri kullanabilir veya kullanmaz ya da zayıf dil baskın dilde olmayıp kendisinde bulunan bir özelliği kullanabilir ya da kullanmaz.

Türklerin hâkimiyet sahalarındaki geniş yayılmaların bir sonucu olarak Türkçe'de karmaşık altkatmanların tesirleri olduğu bilinmektedir. Bu tesirlerin izlerini geçmişten bu yana takip etmek mümkündür. Ancak bu çalışmada günümüz Türkçesinin çoğunluğu Hint-Avrupa dil ailesinin üyeleri olan alt katman dillerindeki (Rumca, Arapça, Kürtçe ve Romanca vs.) dönüşlülük yapılarının Türkçeye uyarlanmasından doğan kod değiştirme örnekleri üzerine yoğunlaşılacaktır.

Anahtar Sözcükler: dil ilişkileri, kod değiştirme, iki dillilik, alt katman dilleri, dönüşlülük

* Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, elmascokol@mu.edu.tr

KOSOVA`DA TÜRK EDEBİYATI VE DİL VARLIĞI

Doç. Dr. Elsev BRİNA LOPAR[*]

Özet

Bu çalışma, Kosova'da Türk Edebiyatinin geçmişten günümüze kadar olan tarihsel sürecini ve mevcut durumunu irdeleyerek, Kosova'da Dil varlığının günümüzdeki durumu hakkında bilgi vermeyi amaçlamaktadır. Çalışmada nitel araştırma modeli kullanılarak, birinci elden veri toplama aracı olarak görüşme tekniği, ikinci elden veri toplama aracı olarak literatür taraması yoluyla kitap, makale, edebi metinler gibi kaynaklar kullanılmış ve dokümanlar betimsel analize tabi tutulmuştur. Bir milletin kültürel zenginliğini gösteren en önemli emarelerden Dil varlığıdır. Edebi metinler bünyesinde barındırdığı ifade çeşitliliği dikkat çeker. Dil kültürün yayılmasında, önemli faktörler arasındadır. Özellikle dil varlığı, temel bir ihtiyaç olduğu için, hızlı yayılır. Ancak yayılırken değişimlere uğrayabilir. Edebi metinlerde ifade ve anlamlandırmalarda, anlatımlarda çeşitlilik ve farklılıklara rastlanabilir. Gelecek nesillerin Dil varlığını kendilerinden sonraki nesillere taşıma açısından kullanımları hususunda, bu toprakların geçirilen kültürel ve toplumsal değişimleri de dikkate alarak, bu topraklarda toplumun geçirdiği evreler çerçevesinde, bugünkü kullanımlarıyla ilgili tespitler ve değerlendirmeler ortaya konmaya çalışılmıştır. Kosova'da Türk topluluklarına yönelik toplumsal değişim sürecini aktaran birçok husus arasında Dil'de kulanılan kelimeleri de örnek olarak gösterebiliriz. Bu çalışmada Kosova'nın kültür merkezi olan Prizren şehrinde yöreye has söylenen kalıp ifadelerin söyleniş ve ifade ediliş şekilleri incelenmiştir. Uğradığı değişimler üzerinde durulmuştur. Ardından söyleniş şekilleri ve anlam ifadeleri araştırılmıştır. Adlandırma ve kavramların yıllar içinde, nasıl değişimler gösterebileceği irdelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kosova, edebi metinler, dil varlığı, anlatımlar.

* ''Ukshin Hoti'' Prizren Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kosova, elsev.brina@uni-prizren.com

KUZEYBATI AZERBAYCAN AĞIZLARI VE YER ADLARI İLE MAHMUD KAŞGARLI'NIN "DÎVÂNU LUGÂTİ'T-TÜRK" ESERİ ARASINDAKİ BAZI PARALELLİKLER

Doç, Dr. Elvira LATİFOVA[*]

Özet

1072 yılında yazılmaya başlanan Dîvânu Lugâti't-Türk, Türk dilinin ilk sözlüğüdür. Bilindiği gibi "Dîvânu Lugâti't-Türk", "Türk Lehçeleri Kitabı" anlamına gelir. Yazılışının üzerinden 950 yıl geçmesine ve temelinde yüzlerce çalışma yapılmasına rağmen Kaşgarlı Mahmud'un bu paha biçilmez eseri hala yeni araştırmalara konu olmaktadır.

Araştırma konumuzu oluşturan Kuzeybatı Azerbaycan yer adları ile Azerbaycan Türkçesinin burada yaygın olan İlisu-Sarıbaş ağızlarını araştırırken " Dîvânu Lugâti't-Türk" ile de bir takım paralelliklerle karşılaştık. Türk dünyası açısından en değerli kaynaklardan biri olan Kâşgarlı Mahmud'un "Dîvânu Lugâti't-Türk" eserinde söz konusu bölge açısından niteliksel olan çok sayıda kelime mevcuttur. "Dîvânu Lugâti't-Türk" incelendikçe, Azerbaycan edebi dilinde kullanılmasa da halen İlisu-Sarıbaş ağzında mevcut olan ve yerli halk tarafından günlük yaşamda kullanılan çok sayıda kelime ile karşılaşılmaktadır: al, körk, erkeç, bağır, çolak, sağdıç, yılkı gibi kelimeler bu kabilden olan kelimelerin az bir hissesidır.

Ayrıca bölgemizde Kâşgarlı Mahmud'un "Dîvânu Lugâti't-Türk" eserinde zikredilen Oğuz boyunun 22 kolundan biri, aynı zamanda en önemlisi ve ilki sayılan "Kınık" boyu ile ilgili yer ve soy isimleri halen durmaktadır: Kanık nehri, Şeki ilindeki Baş ve Aşağı Göynük köyleri, İlisu'daki Kınık dağı ve Kınıklar soyu, Sarıbaş'taki Göynük oba mahallesi.

Şunu da kaydedelim ki, yukarıda örnek olarak takdim ettiğimiz kelimeler, Azerbaycan Türkçesinin diğer lehçelerinde kullanılmamaktadır. Aynı şekilde bu kelimelerin paralellerini Merkezi Asya ve Anadolu lehçe ve ağızlarında izlemek mümkündür. Bu ise Azerbaycan'ın Gakh ili ve diğer kuzeybatı bölgelerinin tarihen Merkezi Asya'dan Anadolu'ya göçmüş Türk boyları için arka cephe rolü oynadığı gerçeğini bir daha göstermektedir.

Söz konusu araştırmamızın asıl amacı Sarıbaş-İlisu ağızının yaranması, gelişim sebepleri ve özelliklerini Kaşgarlı Mahmudun "Dîvânu Lugâti't-Türk" eseri ve toponomik ve arazi verilerinin karşılıklı tahlili temelinde araştırmaktır.

Anahtar Sözcükler: Kaşgarlı Mahmud, Dîvânu Lugâti't-Türk, Kuzeybatı Azerbaycan, Sarıbaş-İlisu.

* Bakü Devlet Üniversitesi, eletifova@mail.ru.

BATI TRAKYA- GÜMÜLCİNE AĞIZLARINDA TEKRAR GRUPLARI

*Doç. Dr. Elza ALIŞOVA DEMİRDAĞ**
*Öğr. Gör. Süleyman AKSU***

Özet

Yunanistan sınırları içerisinde yer alan Batı Trakya, doğudan Meriç nehriyle Türkiye'den, batıdan Mesta Karasu nehriyle Makedonya'dan, kuzeyden Rodop Dağları ile Bulgaristan'dan ayrılan bölgedir. Batı Trakya'daki Türk varlığının serüveni oldukça eskidir. 19. ve 20. yüzyıldaki yaşanılan olaylar coğrafyada sınırların değişmesine sebep olsa da bölgede Türkçe konuşan toplulukların Türkçeden ya da Türk kültürünün değerlerinden ayrılması söz konusu değildir.

Genel olarak ağızlar, konuşma dillerinin bölgelere göre ses ve şekil olarak farklılık gösteren kolları olarak tanımlanmaktadır. Ağızlar, o dilin tarihi gelişiminin canlı belgeleridir. Bu bağlamda bir dilin eksiksiz olarak anlaşılması ağızların doğru incelenmesine bağlıdır. Günümüzde ağız çalışmaları, hem yeni verilerin toplanması hem de toplanmış veriler üzerinden sürdürülmektedir.

Türkiye'de ağızlar üzerine çeşitli çalışmalar yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Bu çalışmalar içerinde Balkan Türk ağızları önemli yer tutmaktadır. Batı Trakya Türkleri günlük yaşamlarında Türkçeyi yaygın olarak kullansalar da batı bölümü Anadolu ağızları üzerine yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Burada konuşulan Türkçe, Türkiye Türkçesinden ağız düzeyinde farklılıklar göstermektedir. Fiil çekimlerinde belirgin olarak görülen bu farklılık, fonetik alanında da belirgin olarak hissedilmektedir.

"Batı Trakya- Gümülcine Ağızlarında Tekrar Grupları" başlıklı araştırmada, Gümülcine ağızlarındaki tekrar grupları incelenecektir. Tekrar grupları, bir nesneyi, bir oluş ve kılışı karşılamak üzere; aynı, yakın ya da zıt anlamlı ve eşit görevli iki kelimenin oluşturduğu kelime gruplarıdır.

Araştırmada, Batı Trakya ağızları ve Türkiye Türkçesindeki ağız çalışmaları hakkında bilgi verildikten sonra ikilemeler konusundaki görüşler ve yaklaşımlar tartışılacak, daha sonra da tespit edilen tekrar grupları özelliklerine göre sınıflandırılacaktır. Araştırmamız, Gümülcine ağzında yer alan tekrarlar ile Batı Trakya ağızları ve Türkiye Türkçesi ağızlarında yer alan tekrarların karşılaştırmalı incelenmesi açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Batı Trakya, Gümülcine, ağız, tekrar grupları

* Girne Amerikan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü, Girne/ KKTC.,elzaalishovademirdag@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0320-8996.

** Girne Amerikan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü, Girne/ KKTC, suleymanaksu@gau.edu.tr, ORCİD: 0000-0002-4690-5062.

TÜRKÇE YAZI SİSTEMİ VE DİSLEKSİ: DİLLER ARASI SORUNLAR

Doç. Dr. Emine BALCI[*]
Elif DEMİRDÖĞEN[**]

Özet

Disleksi teşhisi konan çocukların, yaşıtlarıyla karşılaştırıldığında okuma becerilerinde ciddi zorluklarla karşılaştığı bilinmektedir. Disleksili çocukların vakalarını inceleyen mevcut araştırmalar, okumanın bilişsel modelini ve okuma becerilerinin gelişimini benzer yaşlardaki tipik okuyuculara kıyasla anlamaya çalışmıştır. Bazı çalışmalar ise disleksili ve disleksili olmayan bireyler arasındaki farkı vurgulamıştır ancak bunlardan çok azı konuyu performans düzeylerinde dil boyutunu ele alan bir perspektiften ele almıştır. Disleksi tüm dünyada görülmesine rağmen kişinin içinde bulunduğu dil, o kişinin yaşadığı disleksinin şiddetini etkileyebilmektedir. Transparan, yazıldığı gibi okunan, dillerde disleksinin görülme oranının daha az olduğu bilinmektedir. Opak dillerde ise, yazıldığı gibi okunmayan, aynı sembolün bulunduğu konuma göre farklı seslendirildiği dillerde disleksinin görülme olasılığı ise daha fazladır. Transparan dillerdeki harf-ses uyumunun disleksili bireylerde olduğu gibi okuma güçlüklerinin görülme oranını azalttığı düşünülmektedir. Türkçe ise transparan dillerden biridir ve ses-harf kodlaması birebir yapılmaktadır. Bu durumun kişiye, opak dillere göre, okuma öğrenme sürecinde avantaj sağlayacağı düşünülmektedir. Dillerin ortografik yapıların okuma öğrenme sürecini etkileyen etmenlerden biri olduğu varsayılmaktadır. Disleksili bireylerin ise dillerin yapılarından etkilenebileceği ve Türkçe'nin diğer dillere nazaran bu etkisinin hangi düzeyde olacağı düşüncesiyle bu çalışma planlanmıştır. Bu nedenle bu çalışma okuma becerilerindeki güçlük yaşayan disleksili bireylerin Türkçe ve diğer dillere ait performanslarına ait çalışmaları karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla disleksinin ülkelerdeki oranları, okuma hızı, okuma hataları gibi bazı alt boyutları karşılaştırılarak Türkçe'nin disleksiyi hangi boyutlarda etkilediği tartışılacaktır. Belirlenen ölçütlerden elde edilen veriler literatür taraması yapılarak ulaşılmaya çalışılacaktır. Dünyada disleksili bireylerle yapılan dil tabanlı çalışmalar araştırılarak karşılaştırmalar yapılacaktır. İstatistiksel verilerde ise içerik analiziyle frekans ve yüzde kullanılarak analiz yapılacaktır. Analizler sonucunda elde edilen sonuçlar ışığında Türkçe öğretiminde disleksili bireylerin durumu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, disleksi, öğrenme güçlüğü, opak dil, transparan dil

* Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, emine.balci@alanya.edu.tr.
** Yüksek Lisans Öğrencisi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, elifdemirdogen07@gmail.com.

BALKANLARDA YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNİN SORUNLARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: BOSNA-HERSEK ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Emine ULU-ASLAN[*]
Prof. Dr. Bayram BAŞ[**]

Özet

Bir dili öğrenmek; öğreticiler, müfredat, ders materyalleri ve dil seviyelerindeki yeterlilik açısından evrensel özellikler taşısa da bireysel farklılıklar, kültürel birikim ve bireylerin geliştirdikleri özgün öğrenme süreçleri, dil öğrenimini evrensel olduğu kadar özgül kılmaktadır. Dolayısıyla öğrenciler tarafından dil öğrenme sürecinde yaşanan sorunlar da bu doğrultuda hem ortak hem de farklı özellikler taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, Bosna-Hersek'te öğrenim gören Bosna-Hersekli öğrencilerin Türkçeyi öğrenirken yaşadığı sorunları tespit etmektir. İç içe geçmiş tek durum deseni ile yapılandırılan çalışmada "Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçeyi öğrenirken yaşadığı sorunlar" durumu, bu ana durumu oluşturan alt temalara ve kodlara indirgenerek incelenmiştir. Gönüllü katılım yoluyla belirlenen 15 öğrenciden, yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen veriler içerik analiziyle yorumlanmıştır. Her kod kendisiyle ilişkili bir temaya atanmış, kodlara ilişkin cevaplar frekans cinsinden belirtilmiştir. Kodlara ilişkin öğrenci ifadeleri doğrudan alıntılarla verilmiştir. Verilerden elde edilen bulgular doğrultusunda, Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçeyi öğrenirken okuma, yazma, dinleme, konuşma becerilerine ve dil bilgisine ilişkin sorunlar yaşadığı bu sorunların kendi içinde farklı kodlara ayrıldığı tespit edilmiştir. Öğrenciler verilere göre Türkçe öğrenirken en fazla konuşma ve yazma becerisinde sorun yaşamaktadır. Bununla birlikte Türk kültürünü bilmenin öğrencilerin Türkçeyi öğrenmelerinde katkısı olduğu, bu durumun Türkçeyi öğrenirken güçlü bir motivasyon oluşturduğu görülmüştür. Ayrıca öğrenciler yaşadıkları sorunlara ilişkin kendileri çözüm önerilerinde bulunmuştur. Bu öneriler ışığında ana dili Türkçe olan öğretmen ihtiyacı, hedef dile yönelik daha fazla konuşma yapma, dil bilgisi kuralları yerine eylem odaklı yaklaşımı benimseme, yaşayan dili öğrenme ve derslerde otantik metin kullanımı, hedef dilin kültürünü bilmenin dil öğretimi için gerekliliği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: yabancılara Türkçe öğretimi, Balkanlarda Türkçe öğretimi, Türkçe öğretiminde yaşanan sorunlar

* Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ABD, e.ulu@alparslan.edu.tr
** Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ABD, bayrambas@gmail.com.

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE DİJİTAL SÖZLÜK UYGULAMALARININ OKUDUĞUNU ANLAMA BECERİSİNE, SÖZ VARLIĞINA VE KALICILIĞA ETKİSİ

Emre ÇALIŞKAN[*]
Doç. Dr. Elif AKTAŞ[**]

Özet

Uluslararası ilişkilerde yaşanan gelişmeler ve artan göçler, yabancı ya da ikinci dil öğrenimini, 21. yüzyıl insanı için bir yaşam biçimi hâline getirmiş, bu süreçte yabancı dil olarak Türkçenin öğrenimi ve öğretimi de önem kazanmıştır. Alanyazında yabancı dil öğretiminde teknoloji destekli uygulamaların giderek yaygınlaştığı ve dil becerilerinde öğrenmeyi kalıcı ve etkili hâle getirdiğine vurgu yapılmaktadır. Bu çalışmada, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde teknoloji tabanlı dijital sözlük uygulamalarının okuduğunu anlama becerisine, söz varlığını zenginleştirmeye ve kalıcılığa etkisi incelenmiştir. Açıklayıcı sıralı karma desenle tasarlanan çalışmanın nicel boyutunda, ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir durum örneklemesi örneklem tekniği kullanılarak belirlenen çalışma grubu ALKÜ TÖMER'de A1 düzeyinde Türkçe öğrenen toplam 45 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmanın nicel verileri okuduğunu anlama becerisi başarı testi ve söz varlığı başarı testi ile nitel verileri ise yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Geçerlik ve güvenirlik hesaplamaları bağlamında geliştirilen testlerin geçerliliği için uzman görüşüne başvurulmuş, güvenirlik hesaplamaları için de KR-20 güvenirlik testi ile madde güçlüğü ve madde ayırt ediciliği analizleri yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin 6 hafta süren uygulama sonrası okuduğunu anlama becerileri ve söz varlıkları arasında deney grubu lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Ayrıca, öğrencilerin ön test, son test ve kalıcılık testindeki doğru cevap sayıları karşılaştırıldığında ortaya belirgin bir fark çıkmaktadır. Araştırmanın nitel boyutu ise durum çalışması şeklinde tasarlanmıştır. Buna göre uygulamanın yürütüldüğü deney grubunda yer alan öğrencilerin uygulamaya dönük görüşlerini almak için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. İçerik analizi ve betimsel analiz ile çözümlenen veriler, deney grubundaki öğrencilerin uygulama süreciyle ilgili olumlu görüşe sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe öğretimi, dijital sözlük, söz varlığı, okuduğunu anlama

[*] MEB, emre.ceupa@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6665-7510
[**] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ABD, elif.aktas@alanya.edu.tr, ORCID:0000-0001-5573-2274

MOBİL TEKNOLJİ DESTEKLİ İŞLEVSEL DİL BİLGİSİ UYGULAMALARI İLE İLGİLİ NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Dr. Emrah TÜRK[*]
Prof. Dr. Nesrin SİS[**]

Özet

Mobil teknoloji destekli işlevsel dil bilgisi uygulamalarının sürece yönelik öğrenci görüşlerinin belirlenmesinin amaçlandığı çalışmada nitel araştırma modellerinden durum çalışması uygulanmıştır. Araştırmada nicel veri toplama araçlarının sonrasında deney grubu öğrencilerine "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" uygulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde nüfus ve yüz ölçümü bakımından küçük olan bir il merkezinde ortaokulda öğrenim görmekte olan altıncı sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın deneysel işleminden sonra deney grubu öğrencilerinden uygulamaya ve sürece yönelik öğrenci görüşleri alınmıştır. Uzmanların görüşleri, önerileri doğrultusunda beş soruluk görüşme formu oluşturulmuştur. Deney grubu öğrencilerine uygulanan beş soruluk görüşmenin ilk dört sorusunda mobil teknoloji destekli işlevsel dil bilgisine dayalı sürecin değerlendirilmesi yapılmış, son soruda ise süreci daha işlevsel hâle getirmek amacıyla sunulan fikirlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada görüşme esnasında ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınan görüşler, yazılı ortama aktarılarak araştırmacı ve Türkçe eğitimi alanında iki farklı kodlayıcı tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Kodlayıcılar tarafından verilerden hareketle "kategori", "alt kategori" ve "kod"lar oluşturulmuştur. Çalışmada veri kaybının olmaması amacıyla kodlayıcıların değerlendirmelerindeki farklılıklar ve uyuşmazlıklar karşılıklı tartışılarak bir ortak noktaya varılmaya çalışılmıştır. Uzlaşma sağlanamayan noktalarda uzlaşmazlıklar, araştırmacı ve iki uzman tarafından tekrar değerlendirmeye tâbi tutulmuştur. Son aşamada görüş birliğine varılan "kategori", "alt kategori" ve "kod"lar dikkate alınmıştır. Sınıflandırılan tüm veriler tablo haline getirilip yorumlanmıştır. Deney grubunda görüş bildiren tüm öğrencilerin görüşleri "Ö1, Ö2, Ö3, Ö4…" şeklinde kodlanmış ve öğrenci alıntılamaları aslına bağlı kalınarak aktarılmıştır.

Öğrencilerin görüşleri neticesinde uygulama öncesi bilişsel hazırlık olarak öğrencilerin çoğunlukla tekrar yaptıkları, duyuşsal hazırlık olarak çoğunlukla istekli bir şekilde uygulamaya hazırlandıkları, psikomotor hazırlık olarak ise çoğunlukla araç gereç hazırlığı yaptıkları tespit edilmiştir. Öğrenciler uygulama ve sürecine ilişkin olumlu görüşlerini ise pedagojik açıdan çoğunlukla "konuyu iyi öğrenmelerine yardımcı olma", duyuşsal açıdan çoğunlukla "öğrenmeyi eğlenceli hâle getirme", donanımsal açıdan ise çoğunlukla "mekân bağımsızlığı sağlama" şeklinde belirtmiştir. Öğrenciler uygulama ve sürecine ilişkin olumsuz görüşlerini ise pedagojik açıdan çoğunlukla "etkinlik sayısının az olması", duyuşsal açıdan çoğunlukla "hata yapma korkusu yaşaması", donanımsal açıdan ise çoğunlukla "internet ağ hızının yavaş olması" şeklinde belirtmişlerdir. Öğrencilerin uygulama ve sürece ilişkin çözüm önerileri ise pedagojik açıdan çoğunlukla "mobil öğrenmenin farklı disiplinlerde kullanımının yaygınlaştırılması", duyuşsal açıdan çoğunlukla "öğretmen- öğrenci etkileşiminin arttırılması", donanımsal açıdan ise çoğunlukla "internet ağı hız probleminin çözülmesi" şeklinde ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: mobil teknoloji, işlevsel dil bilgisi, durum çalışması

* Milli Eğitim Bakanlığı, emrturk4474@gmail.com.
** İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, nesrin.sis@inonu.edu.tr.

AKTARMA CÜMLESİ ÖZELİNDE NOKTALAMA İŞARETLERİNİN KULLANIMI ÜZERİNE

Arş. Gör. Emre TÜRKMEN[*]

Özet

Bu çalışmada aktarma cümlesi örneklerinde noktalama işaretlerinin kullanımı üzerinde durulmaktadır. Yapıca iç içe birleşik olarak kabul edilen aktarma cümlelerinde, söylenilen ya da düşünülen sözün türlü şekillerde aktarıldığı alıntılar yer almaktadır. Aktarılan cümle adı verilebilecek bu alıntılar da bulundukları cümlede ana cümle yükleminin görevli bir unsuru ya da o unsurun parçası olarak görev almaktadır. Eski Türkçeden günümüze dek metinlerle örnekleri takip edilebilen bu tip cümlelere, noktalama işaretleri aracılığıyla odaklanarak bazı sonuçlara varılabileceği düşünülmektedir. Buna göre aktarma cümlesinde hangi noktalama işaretlerinin kullanıldığı, belirlenen işaretlerden hangisinin yaygın olarak kullanıldığı ve son olarak aktarma türünün kullanılan işaretler ile bağlantılı olup olmadığı bu çalışmaya yön veren başlıca sorular olmuştur.

Alanyazında noktalama işaretlerinin sistematik olarak kullanımının Tanzimat Dönemi ile başladığına dair yaygın bir kabul vardır. Bu kabul göz önünde bulundurularak Tanzimat Dönemi sonrası yayımlanan öykü ve romanların Arap harfli birinci baskıları (*Dürdane Hanım* [1882], *Şık* [1889], *Küçük Şeyler* [1891], *Haristan ve Gülistan* [1901], *Şıpsevdi* [1911], *Aydemir* [1918], *Ashab-ı Kehfimiz* [1918], *Ateşten Gömlek* [1922], *Çağlayanlar* [1922], *Kiralık Konak* [1922], *Sodom ve Gomore* [1928]), 1930 sonrası yayımlanan öykü ve romanların Latin harfli ilk baskıları (*Tatarcık* [1939], *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* [1949], *Son Kuşlar* [1952], *Yılanların Öcü* [1959], *Yorgun Savaşçı* [1965]) esas alınarak çalışmanın örneklemi oluşturulmuştur. Seçilen metinlerde ilk baskıların tercih edilmesinde; sadeleştirilmemiş, orijinal metinlerin dönemin dil hususiyetlerini daha iyi yansıtacağı düşüncesi etkili olmuştur. İncelemeler neticesinde virgül, iki nokta, tırnak işareti, konuşma çizgisi, kısa çizgi, tek tırnak işareti, üç nokta, yay ayraç, soru ve ünlem işareti gibi birbirinden farklı noktalama işaretlerinin aktarma cümlesi örneklerinde kullanıldığı, bunlar arasında virgül işaretinin diğer işaretlere nispetle geniş bir kullanım alanına sahip olduğu, tırnak işareti ve konuşma çizgisinin ise aktarımın doğrudan yapıldığı aktarma cümlesi örneklerinde tercih edildiği görülmüştür. Bununla birlikte belirlenen bazı örneklerde düşünce aktarımı olarak verilen cümleler için yay ayraç işareti, yazarın araya girmesiyle bölünen aktarılan cümleler için konuşma çizgisinin kullanılması aktarma cümlesi özelinde dikkati çeken bir başka husus olmuştur.

Anahtar Sözcük: noktalama işaretleri, aktarma cümlesi, virgül, konuşma çizgisi, tırnak işareti

* Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, emreturkmen@ktu.edu.tr

MODERN TÜRK HİKÂYECİLİĞİNİN İLK ÖRNEKLERİNDEN MÜSAMERETNAME'NİN SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE BAZI NOTLAR

Doç. Dr. Enfel DOĞAN[*]

Özet

Emin Nihad Bey (1838-1879) tarafından, 1872-1875 yılları arasında yayımlanan *Müsameretname*, on iki cüzde tamamlanmış olup yedi uzun hikâyeden meydana gelmektedir. Bu eser, edebiyatımızda, modern (Batı tarzı) Türk hikâyeciliğinin ilk örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir. "Müsameretname" sözcüğü gece sohbetleri, gece hikâyeleri anlamına gelmekte olup eser, uzun kış gecelerinde bir araya gelen kişilerin birbirlerine hikâyeler anlatmalarıyla oluşur.

*Müsameretname'*de ara sıra döneminin klasik Osmanlı Türkçesiyle yazılmış ifadelere rastlanmakla beraber halkın konuşma dilinden de birçok öge de eser içerisinde bulunmaktadır:

a) Bugünün ölçünlü dilinde kullanmadığımız Türkçe ve Türkçeleşmiş kelimeler: *ılgarla (= dört nala), benille*dim *(< belinledim= irkildim/ürktüm), kuşkutma- (= ürkütmemek), öğür (= alışmış, dost), çemreyerek (= kolları, paçaları sıvayarak), ayaktaşını (= arkadaşını), yüzlemeyip (= suçunu yüzüne vurmayıp),* başının *döngünlüğünden (= dönmesinden), yunucu (= müşteri)* vb.

b) Bugüne göre anlam farklılığı içeren kullanımlar: *vâsıta (= deyyus), bilet (= pusula, not kâğıdı), kumpaslar (=hayaller) kurarak, kıyaklığa (= insafsızlığa, gaddarlığa), ekşice (= olumsuz) vb.*

c) Mahallî kelimeler: *tufakot (=ağa), çellecuk (=çocuk), gumul (= kurabiye), cago (= yağmurluk), kedük (gocuk), ligago (Çerkez pastırması), çevaka (ayakkabı) vb.*

Müsameretname'de "*yüz karası değil el kınası, şap gibi donakal-, çam sakızı gibi sarıl-, asmadan başka yaprak, Kasımpaşa'dan başka toprak görme-, ev danası ol-, var evi kerem evi, fesat kumkumasına dön-* vb. gibi" çok sayıda ilginç deyim ve "*Bilmediğin atı almaktan istediğin kısrağı almak iyidir.*", "*İnsan, mezarına bile alışır.*", "*Namazda gözü olanın kulağı ezanda bulunur."* ve "*At bulunur meydan bulunmaz, meydan bulunur at bulunmaz.*" vb. gibi az sayıda atasözü de bulunmaktadır.

Bu bildiride, *Müsameretname*'nin yukarıda bir kısmına değinilen zengin ve ilginç söz varlığı konusundaki tespitlerimiz bir sınıflandırma dâhilinde dile getirilecektir.

Anahtar Sözcükler: Emin Nihad, Müsameretname, söz varlığı, sözcük, deyim

* Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, enfeldogan@akdeniz.edu.tr.

ORTA ASYA'DAN ANADOLU'YA TÜRK ATASÖZLERİ PROJESİ

Prof. Dr. Engin ÇETİN[*]

Özet

Atasözleri milletlerin düşünce yapısını, olaylara bakış açısını ve durumlar karşısındaki tavırlarını gözler önüne seren, milletlerin bütün kültür tarihini ortaya koyan, üzerinde uzlaşılmış kalıp cümlelerdir. Türk atasözleri ile ilgili olarak bugüne kadar pek çok çalışma yapılmış, konunun çeşitli özellikleri farklı yönleriyle incelenmiştir. Bu çalışmada YÖK'ün Araştırma Üniversitelerindeki projeleri desteklemek üzere oluşturduğu Araştırma Üniversiteleri Destekleme Programı çerçevesinde desteklenmesine karar verilen, Çukurova Üniversitesinde hazırlanacak olan Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk Atasözleri başlıklı projenin kapsamı, amaç ve ilkeleri, projede kullanılacak yazılımın alt yapısı ve özellikleri hakkında bilgi verilecek, proje ana hatlarıyla tanıtılacaktır. Projenin kapsamında Eski Türkçe metinlerdeki atasözleri yanında Anadolu sahasında kayda geçirilen atasözü derlemelerinde, dil bilgisi eserlerinde, sözlüklerde, şairlerin şiirlerinde kayda geçirilen atasözleri yer alacaktır. Anadolu sahasında özellikle 15. yüzyıl ve sonrasında yabancı müelliflerde kayda geçirilmiş çok sayıda atasözü bulunmaktadır. Bunun yanında Osmanlı aydınları tarafından hazırlanan dil bilgisi kitapları, sözlükler ve atasözü derlemelerinde de binlerce atasözü yer almaktadır. Bu atasözleri proje kapsamında hazırlanacak olan yazılımla bilgisayar ortamına aktarılacak, atasözlerinin kurucu kelimeleri ve bu kelimelerin anlam kategorileri belirlenecek, atasözlerinin varsa değişkeleri işaretlenecek ve atasözleri tanımlanarak proje sonunda atasözlerinin tespit edildiği en eski metinden günümüze seyrini takip eden, tanımlı, tanıklı bir atasözleri derlemi ortaya koyulmuş olacaktır.

Anahtar Sözcükler: atasözleri, eski Türkçe, eski Anadolu Türkçesi, Osmanlıca, derlem dil bilimi

* Çukurova Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ecetin@cu.edu.tr

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE +DIR / +DUR ANLAMBİRİMİNİN YARGIYI SABİTLEME EĞİLİMİ: "ANLAMI VE BİLGİYİ İNŞA ETME İŞLEVİ"

Engin ÖZDEMİR[*]

Özet

Standart Türkiye Türkçesinin gerek yazılı gerekse sözlü anlatımında oldukça sık kullanılan/işletilen +DIr anlambiriminin morfolojik ve semantik fonksiyonu üzerine çeşitli tartışmalar yürütülmüş, farklı bilimsel varsayımlar üretilmiştir. Birimin adlandırılması, işlevleri ve ait olduğu dilbilgisel kategori hakkındaki ihtilaf noktaları, ekin muhtelif kullanım alanlarına göre farklılaşabilmektedir. Bu bildiride, +DIr anlambiriminin en sık işletildiği iki kullanım alanındaki (tümce sonlarına eklendiği durumlardaki) işlevi/işlevleri konu edilmiştir. Bu doğrultuda öncelikle +DIr anlambiriminin tümce sonlarına eklendiği iki kullanımı (1. Yüklemi ad soylu olan tümcelerin sonuna geldiği kullanımı. 2. Eylem soylu yüklemi bazı kiplerle çekimlenmiş tümcelerin sonuna geldiği kullanımı.) üzerine alanyazındaki bilimsel tartışmalar ve açıklamalar kısaca incelenmiştir. İncelemenin ardından anlambirimin söz konusu her iki kullanımı için de geçerli olmak üzere "kesinlik" ve "olasılık (beklenti, tahmin vb.)" gibi birbirinden uzak iki ayrı anlam ilgisini nasıl kurduğu sorusu sorulmuştur. Bu doğrultuda, +DIr anlambiriminin, eklendiği tümcelerle ve ifade bağlamıyla kurduğu ilişkiler temelinde, anlamın kesinlik ile olasılık arasında gidip gelişine nasıl tesir ettiği örnekler üzerinden gözlemlenmeye çalışılmıştır. Bunun neticesinde, +DIr anlambiriminin eklendiği tümceye olasılık anlamı katmadığı, olasılık durumunu kesinliğe yaklaştırdığı, dolayısıyla her durumda yargıyı kesinleştirme/sabitleme (şüpheye yer bırakmama) eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Buna göre verici, kesinliği engelleyici birtakım etkenler (bilgi eksikliği vb.) bulunsa bile doğruluğuna güvendiği yargısını kesinliğe olabildiğince yaklaştırmak için +DIr anlambirimini tümcenin sonuna eklemektedir. Dolayısıyla ifade, olasılıkla kesinlik arasında konumlandırılmış olmaktadır. Son tespitin ardından +DIr anlambiriminin "kesinleştirme" veya "kesinliğe yaklaştırma" işlevinde kullanılma oranlarının gündelik dil ve yazı dilinde farklılaşması üzerinde durulmuştur. Anlambirimin, yazı dilinde çoğunlukla kesinleştirme işlevinde kullanılırken gündelik dilde ekseriyetle kesinliğe yaklaştırma işlevinde kullanılıyor olması, Walter J. Ong'un "yazı teknolojisinin dil ve insan psikodinamiği üzerine etkilerini" içeren görüşleri dayanaklığında, yazı dilinin tümel, gündelik dilin ise tikel ifadelerle ilişkilendirilmesiyle açıklanmaya çalışılmıştır. Buna göre, sözlü veya yazılı olsun, tikel ifadelerde +DIr anlambiriminin kesinleştirme işlevine çoğunlukla ihtiyaç duyulmazken olasılık içeren durumun ifadede kesinliğe yaklaştırılmasında bu ek kullanılmaktadır. Bunun aksine tümel ifadelerde +DIr anlambirimi büyük oranda yargıyı kesinleştirme, kesinliği pekiştirme amacıyla kullanılmaktadır. Çalışmanın son bölümde tümel ifadeler, Hans-Georg Gadamer'in felsefi hermeneutiğinin anlam-bilgi-dil ilişkisine dayanak sağlayan varsayımları üzerinden değerlendirilmiş, tümel ifadelerde kesinleştirme ve kesinliği pekiştirme amacıyla kullanılan +DIr anlambiriminin bu itibarla bir "anlamı ve bilgiyi inşa etme işlevinin" olduğu çıkarımında bulunulmuştur. İfadede inşa edilerek pekiştirilen anlamın/bilginin, alıcının gelecekteki yargılarının içeriksel temellendirimini güdüleme amacını da bünyesinde barındıran söylemlerin üretilmesine etki eden +DIr anlambiriminin bu işlevi; edebiyat, felsefe, reklamcılık, politika, din, toplumsal idare gibi alanla ilgili Türkçe dil kullanım örnekleri üzerinden tanıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkiye Türkçesi, +DIr bildirme eki, ek-eylem, kesinlik, olasılık, söylem

[*] Doktora Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, e-posta: pau.enginozdemir@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5097-5699

DİL İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA İDİL BULGAR TÜRKÇESİNDEKİ "ILĠGICI" KELİMESİ

Prof. Dr. Ercan ALKAYA[*]
Arş. Gör. Ertuğrul ZORLU[**]

Özet

İdil Bulgar Türkçesi ve ardılı olan Çuvaş Türkçesi, Ortak Türkçe dışında kalan tarihî ve çağdaş Türk lehçeleridir. Türk lehçeleri üzerine yapılan tasnif çalışmalarında diğer Türk lehçelerinden bağımsız olarak yer almışlardır. İdil Bulgarları, İdil nehri boylarında hâkimiyet kurmuş, ticaret ve tarım alanlarında oldukça ileri gitmiş tarihî bir Türk topluluğudur. 13. yüzyıla kadar bu özelliklerini devam ettirmeyi başarabilen topluluk, bu yüzyılda Moğol istilalarına maruz kalmıştır. Moğol tahribatından dolayı bu Türk topluluğunun konuştuğu lehçe ile ilgili olarak günümüze kadar yalnızca mezar taşları ulaşabilmiştir.

İdil Bulgar mezar taşları, İdil Bulgarlarının dili hakkında barındırdığı önemli verilerin yanında, söz varlığında bulunan kelimeler yönünden de ilginç özelliklere sahiptirler. Bu kelimelerden biri de "*ılġıcı*" kelimesidir. Kelimede, Türkçedeki birincil biçiminin "yılkıçı" aksine, /y/ sesi düşmüş biçimdedir. Bu nedenle, İdil Bulgar Türkçesinin ses bilgisel dizgesine uymayan ılġıcı kelimesini, Erdal "*Die Sprache der wolgabulgarischen Inschriften*" adlı çalışmasında Azerbaycan Türkçesinin öncülü olan eski bir Oğuz ağzına ait olarak değerlendirmiştir. Ancak kelimenin bu biçiminin sadece Azerbaycan Türkçesine özgü olmaması; Türkiye Türkçesi ağızlarında, Eski Anadolu ve Osmanlı Türkçeleri ile yazılan metinlerde de mevcut olması kelimenin durumunun tekrar değerlendirilmesini gerektirmektedir. İki farklı dil ya da bir dilin lehçeleri arasında gerçekleşebilen kelime ödünçlenmesi diller ya da lehçeler arasında oluşan ilişkilerin sonucudur. Dil ilişkilerinin meydana gelmesinde çeşitli sebepler söz konusudur. Nitekim İdil Bulgar Türkleri ve Oğuz Türkleri arasında bir takım ilişkilerin olduğu tarihî kaynaklarda mevcuttur.

Bu çalışmada *ılġıcı* kelimesinin tarihî ve çağdaş Türk lehçelerindeki görünümleri ve kökeni hakkında ileri sürülen görüşler incelenmiş, kelimenin yapısal değişkeleri ve anlamları tespit edilmiştir. Bununla birlikte Oğuz Türkleri ve İdil Bulgar Türklerinin arasındaki ilişkiler ele alınmış, dil ilişkilerinin boyutları değerlendirilerek bunların hangi yönden gerçekleştiği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: yılkıcı-ılġıcı, Oğuz Türkçesi, İdil Bulgar Türkçesi, dil ilişkileri

* Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, ealkaya16@gmail.com.
** Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, ertugrulzorlu@osmaniye.edu.tr.

ORDU İLİ İÇ BÖLGE İLÇELERİ AĞIZLARINDAN DERLEME SÖZLÜĞÜNE KATKILAR

Erdinç YEŞİLKAŞ[*]

Özet

Türkolojinin önemli çalışma alanlarından biri de uluslararası literatürde diyalektoloji olarak bilinen ağızbilimidir. Türkiye Türkolojisinde uzun yıllara dayanan Türkiye Türkçesi ağızbilimi çalışmaları arasında ağız sözlüğü ve ağız atlasının hazırlanması konusunda istenen ve beklenen sonuca ulaşılabilmiş değildir. Buna mukabil, Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü'ne ya da Derleme Sözlüğü'ne katkılar amacıyla hazırlanmış çok sayıda makale ve bildiriye rastlanabilmektedir. Bu bildirilerin amacı hem Türkiye Türkçesi ağızlarının söz varlığına katkıda bulunmak, hem de ağızlar üzerine yapılacak olan leksik, fonetik, morfolojik, semantik gibi alanlardaki gramatikal çalışmalarda kullanılmak üzere karşılaştırma verisi sağlamaktır.

Orta ve Doğu Karadeniz bölgesinde, M.Ö. 400 yılında, Kolhlar, Driller, Mossinoikler, Halibler ve Tibarenler gibi yerli halklar yaşamaktaydı. M.Ö. 675'lerden itibaren, bu bölgeye sırasıyla Kimmerler, Miletliler, Persler, Antik Makedonya Krallığı hâkim olmuş ve daha sonra bölgede yaklaşık üç buçuk asır hüküm sürecek olan Pontus Devleti varlık göstermiştir. 12. yüzyıldan başlayarak Türklerin bu bölgedeki temasları bilinmektedir. 14. yüzyıla gelindiğinde ise Ordu, Türkler tarafından fethedilmiştir.

Ordu ilinde tipik Karadeniz iklimi hâkimdir. Kışları ılık, yazları da serin geçmektedir. Ordu'nun kuzeyinde Karadeniz yer alırken güneyinde Tokat ili, doğusunda Giresun ve batısında Samsun illeri ile çevrilidir.

Leyla Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması* adlı eserinde Ordu ilini, Mesudiye hariç olmak üzere batı grubu ağızlarının 5. grubuna, Mesudiye ilçesini ise batı grubu ağızlarının 6. grubuna dâhil etmektedir. Ordu ili ağızları üzerine sınırlı sayıda çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar arasında birkaç kitap, çoğu tarihsiz olmak üzere lisans ve lisansüstü tezler ile az sayıdaki makaleler bulunmaktadır.

Bu çalışmada Ordu ilinin iç bölgeleri olarak nitelendirilen ilçeler arasında yer alan Gölköy, Kabadüz, Kabataş ve Mesudiye ilçelerinden derlenen ağız malzemelerinden hareketle öncelikle elde edilen söz varlığı, *Derleme Sözlüğü* ile karşılaştırılacaktır. *Derleme Sözlüğü*ne girmemiş olan bölge ağız söz varlığının tespit edilmesiyle kullanım alanı ortaya konulmuş olacaktır. Bu çalışmayla Türkiye Türkçesi ağızlarının söz varlığına yönelik hazırlanan diğer çalışmalara da katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: ağız, söz varlığı, derleme sözlüğü, Ordu ili

[*] Doktora Öğrencisi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. erdincyesilkas52@gmail.com

ALANYA HALK KÜLTÜRÜNDE HIDIRELLEZ GELENEĞİ

Eren KÖSEOĞLU[*]
Doç. Dr. Yavuz UYSAL[**]

Özet

Hıdırellez, baharın gelişiyle tüm varlıkların uyanış, canlanış ve yeniden doğuşunun coşkuyla kutlandığı bir Türk bahar bayramıdır. Çalışmanın giriş bölümünde bu bayramın Türk kültüründeki yeri, ana hatlarıyla betimlenmeye çalışılmıştır. Bu betimleme kapsamında, ilgili literatürde bayrama ilişkin eksik yahut yanlış olduğu tespit edilen bilgiler üzerinde de durulmuş; konuyla ilgili çeşitli kaynaklardan elde edilen verilerden yararlanılarak eksik bilgilerin tamamlanması, yanlış olanların ise düzeltilmesi bağlamında tartışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde ortaya çıkan Hıdırellez tablosu ve barındırdığı birtakım işlevden hareketle, bu bayramın millî birlik ve kimliğin koruması gibi konular bakımından önemli olduğu anlaşılmış; her yörenin bu bayrama dair kodlarının kaydedilmesinin Türk milli kimliğini korumada belli bir oranda katkısının olabileceği görülmüştür. Bu önem doğrultusunda çalışmanın amacı, Alanya halk kültür ve inanışlarında yer alan, gelenekten gelen Hıdırellez'in derlenmesi, kayıt altına alınması ve barındırdığı milli-kültürel kimlik kodlarının ortaya çıkarılması olarak belirlenmiştir. Verilerin elde edilmesi, Alanya'nın yerlisi olan kültür-gelenek aktarıcısı kişilerle gerçekleştirilen yapılandırılmamış görüşmelerle sağlanmıştır. Kayıt altına alınan bilgiler, "Alanya Halk İnanışlarında Hıdırellez" başlığı kapsamında ağız ve anlatım yönünden bazı düzenlemeler yapılmakla birlikte olduğu gibi aktarılmaya çalışılmıştır. Elde edilen verilerin içeriği, tartışma bölümünde barındırdığı kodlar, özgünlüğü, işlevleri gibi çeşitli değişkenler bağlamında incelenmiştir. Yapılan incelemelerden hareketle, Alanya halk inanışlarındaki Hıdırellez'in; eski Türk inanışları ve Türk millî kimliğine dair yoğun kodlar barındırdığı, bunlar sayesinde Alanya halkının da kimliğinin korunmasına büyük bir katkı sağladığı, temellerinin bahsedilen Türk milli kimliği ve kültürü kodları üzerine kurulup İslam inanışları ve belli bir düzeyde de Hristiyanlıkla yoğrularak oluşan özgün bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir. Tüm bunların yanında bu bayramın Alanya halkınca günümüzde bu çalışmada derlendiği biçimde kutlanmadığı, yalnızca yerli halkın hafızasındaki yerini anlatılar aracılığıyla koruyabildiği sonuçlarına da ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türk kültürü, halk inanışları, bahar bayramı, Hıdırellez, Alanya

[**] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, yavuz.uysal@alanya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1383-2055.

TATAR TÜRKÇESİNDE SINIRLAMA BİLDİREN EDATLAR ÜZERİNE

*Arş. Gör. Eren ÜNLÜ**

Özet

Edatlar, tek başlarına var olamayan, tek başlarına bir anlam ifade etmeyen eklendiği sözle bir anlam kazanan, sonuna geldiği sözle cümledeki diğer sözcükler arasında bağlantı kuran görevli sözlerdir. Edatlar, yeni sözcük yapımına elverişli değildirler. Ancak isimleşenlerinden kelime yapılabilir. Esas itibariyle dilin eksiz unsurlarıdır. Edatlar; ünlem edatları, bağlama edatları ve son çekim edatları olmak üzere üç çeşittir. Görevleri bakımından ise edatlar, *aitlik, ilgi, benzerlik, denklik, başkalık, beraberlik, vasıta, miktar, derece, uygunluk, nispet, sebep, amaç, hedef, karşılık, karşılaştırma, zıtlık, yön gösterme, öncelik, sonralık, zaman, şüphe, tahmin, pekiştirme, sınırlama, başlangıç, sıralama, şart, tezlik* bildirme görevlerinde kullanılmaktadır. Çalışmamızda Tatar Türkçesinde sınırlama görevinde kullanılan edatlar incelenmiştir. Sınırlama edatları ile zaman ve mekân içinde sınırlama sağlar. Tatar Türkçesi, Başkurt, Karaçay – Malkar, Karakalpak, Kazak, Kırgız, Kırım – Tatar, Kumuk, Nogay Türkçeleri ile birlikte Kıpçak grubunu oluşturan lehçelerden biridir. Kıpçak grubu Türk lehçelerinden biri olan Tatar Türkçesinde "sınırlama" görevinde kullanılan *aşa, alıp, artık, başka, başlap, buyunça, çaklı, -ça, xetlé, kader, kaderle, karaganda, karap, karata, soñra, teki, tışkarı, tikle, yakın* edatları tespit edilmiştir. Tespit edilen bu edatlar köken, yapı gibi çeşitli açılardan incelenecek, sınırlama bildiren edatlar ile ilgili tespitler ve dikkatler sunulacaktır. Tatar Türkçesinde kullanılan sınırlama bildirdiği tespit edilen edatlar örnek cümleler ile tanıklanmıştır. Örnek olarak kullanılan cümleler hem latinize edilmiş hem de Türkiye Türkçesine aktarılarak çalışma içerisinde yer almıştır. Tanıklama için kullanılan örnek cümleler başta Tatar Türkçesinin en geniş söz varlığını içine alan *Tatar Tělěněñ Añlatmalı Süzlěgě* olmak üzere Tatar Edebiyatının önemli yazarlarına ait eserler taranarak tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Tatar Türkçesi, edat, sınırlama, çağdaş Türk lehçeleri

* Gaziantep Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, erenunlu@gantep.edu.tr

TÜRK HALK HİKÂYECİLİĞİ GELENEĞİNİN POPÜLER KÜLTÜRE ETKİSİ BAĞLAMINDA BİR CEM KARACA OKUMASI

Doç. Dr. Erhan SOLMAZ[*]

Özet

Dili kullanabilme yeteneğiyle doğadan ayrılan insan, alet yapabilme bilgi ve becerisiyle doğayı kendi ölçütleri noktasında değitirip dönüştürmüştür. Buradan edindiği tecrübeyi de yine dil vasıtasıyla geleceğe aktarmıştır. Bir anlamda insanın en temel vasfı kültür yaratma ve yarattığı kültürü aktarmadır. Tecrübenin sözel dokuya dönüştürülme süreciyle de sözlü gelenek doğmuştur. Mitik anlatılar, masal, destan vehalk hikâyesi bu dönüşümün belli başlı ürünlerindendir. Dolayısıyla gelenek, holistik bir yapı içerisinde doğar, gelişir ve etkileşim kurar. Kurulan bu etkileşimin en önemli taşıyıcısı da anlatıcıdır. Anlatıcı bir yandan içine doğduğu geleneği yaşarken diğer taraftan da bu geleneği çeşitli vasıtalarla bilhassa da sözlü kültür ürünleri ile aktarır. Bu cihetle bakıldığında her anlatıcı, geleneğin yansıtıcısı rolündedir. Bu anlamda Türk sözlü kültürü, özellikle de halk hikâyeciliği güçlü bir anlatıcı geleneğine sahiptir. Türk kültür dairesi içerisinde var olan anlatıcılar destan, masal ve halk hikâyeleri gibi sözlü gelenek ürünlerinin kimi zaman hem yaratıcısı hem de taşıyıcısıdırlar. Bu bağlamda çalışma konusu olarak ele aldığımız Cem Karaca, sahip olduğu kültürel birikim ve bunu Türk sözlü geleneğinin sınırları doğrultasunda kendi yaratmalarına yansıtması bakımından önemli bir yere sahiptir. 1950'li yıllarda Batıda ortaya çıkan rock müzik tarzı ülkemizde de geniş bir hayran kitlesine sahip olmuş ve ilk örneklerini 1960'lı yılların başlarında vermeye başlamıştır. 1960'lı yılların sonunda ise batılı rock müzik tarzına karşı olarak Anadolu kültürünün motiflerinden yararlanılarak yeni bir rock ekolü yaratılmış ve bu ekol temsilcileri tarafından ''Anadolu Rock'' olarak adlandırılmıştır. Bu müzik ekolünün kurucularından olan Cem Karaca bu tarzda verdiği ürünlerle şöhret kazanmıştır. Cem Karaca bu ekolün gereği olarak yetişmiş olduğu Türk kültür dairesinin etkilerini eserlerinde yansıtmıştır. Bu çalışmanın sınırları içersinde de Cem Karaca'nın Türk sözlü kültür verimlerinden ne ölçüde yararlandığı, bu ürünleri bir anlatıcı olarak eserlerinde nasıl yansıttığı ele alınmıştır. Çalışmada öncelikle geleneksel Türk anlatıcı kimliği bahsedilmiş sözel doku içerisinde bu tarz anlatıcının yeri ve önemi tartışılmıştır. Bu tartışmayla birlikte anlatıcı kimliğinin günümüzdeki sınırları çizilmiştir. Ardından Cem Karaca'nın anlatıcı kimliğiyle Türk sözlü geleneğinde nasıl yer aldığı, eserlerinde bu kimliği nasıl yansıttığı tespit edilmiştir.

[*] Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, erhan.solmaz@usak.edu.tr.

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNDE SADECE *ISSI* "SICAK" MI VARDI?

Doç. Dr. Erkan SALAN[*]

Özet

Eldeki verilere göre bugünkü Türkiye Türkçesinin dayandığı ve Oğuz Türkçesinin yazı dili hâline geldiği ilk tarihî dönem Eski Anadolu Türkçesidir. Eski Anadolu Türkçesi sahip olduğu dil zenginliğiyle hem Türkiye Türkçesi ağızlarının hem de standart Türkiye Türkçesinin oluşup gelişmesinde son derece önemli bir yere sahiptir. Bu bakımdan söz konusu dönem geçmişten bugüne pek çok dil incelemesinin konusu olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Buna karşılık gerek söz dizimi ve söz varlığı gerek ses ve biçim bilgisi gerekse yazım özellikleri bakımından çözüme muhtaç pek çok sorunun hâlâ güncelliğini koruyor olması yeni bilimsel çalışmaları da gerekli kılmaktadır. Eski Anadolu Türkçesi üzerine yapılan bilimsel çalışmalarda, "sıcak" anlamıyla kullanılmış olan *issi* ve *ıssı / ışşı* şeklinde iki sözcük göze çarpmaktadır. *Tarama Sözlüğü*'ne ve pek çok bilimsel çalışmaya göre sadece *ıssı*; bazı bilimsel çalışmalara göreyse sadece *issi* vardır. Hatta sözcüğün *ıssı* olduğu yönündeki yaygın kabul, bazı metin yayımlarında sözcük ince ünsüzlü (+*lik*) ek almasına rağmen dönemin diline aykırı olarak *ıssılik* şeklinde okumaların da ortaya çıkmasına yol açmıştır. Ancak bahsedilen dönemde yazılan eserlerin geneli dikkate alındığında aynı kökten gelen *issi* ve *ıssı / ışşı* şeklinde iki farklı biçimin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu duruma bağlı olarak hazırlanacak olan çalışmada, *issi* ve *ıssı / ışşı* biçimlerinin varlığı ortaya konulacak; burada asli ve yaygın biçimin *issi* olduğuna ve *ıssı / ışşı* biçiminin ise sonradan *aşşı* "fayda, yarar, kazanç, faiz" > *ışşı* sözcüğünden örnekseme yoluyla ortaya çıkmış olabileceğine dikkat çekilecektir. Bu sayede *issi* ve *ıssı / ışşı* sözcükleri, hem yapılacak olan metin okumalarında hem de söz varlığı incelemelerinde daha sağlıklı değerlendirilmiş olacaktır.

Anahtar sözcükler: eski Anadolu Türkçesi, *issi*, *ıssı / ışşı*, yazım, söz varlığı

* Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, salanerkan@yahoo.com

GÜLÜMSETEN ÖYKÜLER DİZİSİNDE HALK BİLİMİ UNSURLARI

Esra ALKAN[*]
Kevser Durgun AKAN[**]

Özet

Kültür, en genel anlamıyla toplumun maddi ve manevi alanda ortaya koyduğu tüm eserlerdir. Toplumların yaşam biçimleri, gelenek-görenekleri, inançları, dili, kullandıkları araç gereçleri, sanat anlayışı vb. kültürü meydana getiren unsurlardandır. Halka ait bu kültürel unsurları inceleyen, yorumlayan ve halkı daha yakından tanımaya yardımcı olan halk bilimi ile bu kültür unsurları daha sistemli bir şekilde kayıt altına alınmıştır. Kültürün önemli taşıyıcılarından olan edebi eserlerle de bu unsurların aktarımına katkı sağlanmıştır. Özellikle çocuklara yönelik olan eserlerde yer alan halk bilimi unsurları, kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasında büyük rol oynar. Sahip olunan kültür unsurlarını korumak ve sonraki nesillere aktarmak toplumların devamlılığı açısından oldukça önemlidir. Bu sebepledir ki özellikle küçük yaşlardan itibaren halk bilimi açısından zengin eserleri çocuklara okutmak, toplumun kültürünü öğretmek ve devamlılığını sağlamak gerekir. Günümüzde çocuk edebiyatı alanında çok sayıda nitelikli eser kaleme alınmaktadır. Halk bilimi unsurlarının çocuklara aktarılmasında aracı olan bu eserleri kaleme alan yazarlardan biri de Behiç Ak'tır. Bu alanda birçok ürün vermiş olan yazar, adını hem ülkemizde hem de diğer ülkelerde duyurmayı başarmış aynı zamanda bilimsel alanda da pek çok çalışmaya konu olmuştur. Bu çalışmanın amacı da Behiç Ak'ın Gülümseten Öyküler dizisindeki halk bilimi unsurlarını belirlemektir. Çalışma, nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi yöntemi ile yürütülmüştür. Veri kaynakları Gülümseten Öyküler dizisindeki on öykü kitabından (Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Alaaddin'in Geveze Su Boruları, Kedilerin Kaybolma Mevsimi, Vapurları Seven Çocuk, Havva ile Kaplumbağa, Pat Karikatür Okulu, Galata'nın Tembel Martısı, Akvaryumdaki Tiyatro, Buzdolabındaki Köpek, Geçmişe Tırmanan Merdiven) oluşmaktadır. Çalışmanın kategorileri Özkul Çobanoğlu tarafından oluşturulan "Türk Halk Bilimi Çalışmalarının Kadrosu"na göre belirlenmiştir. Çalışma, Behiç Ak'ın Gülümseten Öyküler dizisinde yer alan halk bilimi unsurlarını belirlemek ve bunların çocuklara aktarılmasındaki katkılarını görmek açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: çocuk edebiyatı, Behiç Ak, Gülümseten Öyküler, halk bilimi

[*] Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitim Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, alkanesra.63@gmail.com
[**] Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitim Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, kevserdurgun24@gmail.com

HAREZM BÖLGESİ RİTÜELLERİNİN KADIN İCRACILARI HALFELERİN TÜRK DİLİNE VE TÜRK KÜLTÜRÜNE KATKILARI

Esra ÇAM[*]

Özet

Bir milletin kültürünü, dünya görüşünü, dilini, inancını, ideolojisini kısaca kimliğini o millete ait olan sözlü ve yazılı kültür ürünlerinde bulabiliriz. Bu kültür ürünlerini yaratan, gelecek kuşaklara aktaran kişilerin katkıları ise göz ardı edilemeyecek değerde önem arz etmektedir. Türk dünyasının çeşitli bölgelerinde de Türk kültürünü ve Türk dilini aktaran ve çeşitli isimlerle anılan anlatıcılar, icracılar ve sanatçılar vardır. Bu icracı tiplerinden biri de halfe kadınlardır. Türk tarihinde önemli bir yere sahip olan Özbekistan'ın Harezm bölgesinde, dinî-tasavvufi ve edebi-musikî dairelerinde ritüeller sunan kadın icracılar halfe olarak adlandırılmaktadır. Harezm bölgesinin dinî ve ladinî ritüellerinin yöneticisi, temsilci olan halfeler, asırlardır bu topraklarda icralarında sözlü ve yazılı kültür ürünlerini aktarmaya devam etmektedir. İki gruba ayırabileceğimiz halfelerden "kitabi halfeler" yönettikleri geçiş, takvimsel ve kriz ritlerinde, Türk tasavvufunun önde gelen isimlerinden olan, ana dilimiz Türkçeyle ilk defa İslam dinini Türklere öğreten Hoca Ahmet Yesevi'nin hikmetlerini ve diğer Türk mutasavvıf şairlerin şiirlerini okumaktadırlar. Halfelerin yönettiği bu ritüellerin içeriğini ağırlıklı olarak Türkçe metinler ve dualar oluşturmaktadır. Ritüel gereği okunması gereken Arapça surelerden ise birkaç ayet okunmakta anlaşılması için ise tefsir edilmektedir. Anlaşılacağı üzere halfeler Türkçenin ibadet dili olarak kullanılmasına katkı sağlamaktadırlar. Diğer bir grup olan "sazende halfeler" ise katıldıkları ritüeller, bayramlar ve festivallerde müzik aleti eşliğinde söyledikleri türküler ile Türkçenin kullanılmasına, devamlılığına katkı sağlamaktadırlar. Türk kültürünün ve Türk dilinin aktarımında önemli bir yere sahip olan halfeler çalışma konumuzu oluşturmaktadır. Bu çalışmamızda, Özbekistan'ın Harezm bölgesinde yapmış olduğumuz beş aylık saha çalışmamızda elde ettiğimiz bilgilerden yola çıkarak Özbekistan Harezm bölgesi ritüellerinin yönetici ve icracı olan kadın halfelerin Türk diline ve Türk kültürüne katkıları değerlendirilip incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, kültür, Harezm, halfe, ritüel

* Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi, esrauz.ege@gmail.com

ANTALYA AĞIZLARINDA OLUMSUZLUK

Fadime Nur KOCAAĞA[*]
Doç. Dr. Özgür AY[**]

Özet

Bir dil bilgisi ulamı olan olumsuzluk; dil bilimi dışında felsefe, mantık ve psikoloji gibi birçok bilim dalını da ilgilendiren ve çeşitli açılardan sınırları çizilmeye çalışılan geniş bir kavramdır. Olumsuzluk ulamı, dil bilimi içerisinde de anlam bilim, biçim bilim ve söz dizimi gibi farklı alanlarda ve farklı şekillerde ele alınmıştır. Her dil olumsuzluk işaretleyicilerini yapısında bulundurmaktadır. Türkçede de bu olumsuzluk ve yokluğu anlatan işaretleticiler bulunmaktadır. Olumsuzluk genellikle, dilde karşıt olma, reddetme, çelişki veya var olmayanı anlatmakta kullanılmaktadır. Bir fiil veya bir hareketin gerçekleşmediğini veya herhangi bir şeyin bir yerde bulunmadığını ifade etmektedir. Olumsuzluk için cümlelerde sözcük ya da ek gibi birtakım olumsuzluk ifade eden işaretleyicilerden yararlanılmaktadır. Türk dilinin ilk dönemlerinden başlayarak bugüne kadar kullanılagelen pek çok olumsuzluk işaretleyicisi mevcuttur. Geniş bir kullanıma sahip olumsuzluk ifadesi bu yüzden çok sayıda çalışmaya da konu olmuştur. Bu tür çalışmalarda, olumsuzluk işaretleyicilerinin hem yapısı hem de cümledeki işlevlerine göre çeşitli sonuçlar elde edilmiştir. Standart Türkiye Türkçesinin tam ve eksiz bir gramerinin yazılabilmesi için ona kaynaklık eden Türkiye Türkçesi ağızlarının da yeterli ve ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir. Bugüne kadar yapılmış çalışmalar genellikle bir ilin ya da ilçenin ağızlarının derlenmesi şeklinde olmuştur. Bu bölgesel derlemeler günümüzde oldukça doyurucu bir noktaya gelmiştir. Yapılan bu derlemelerin farklı açılardan incelenmesi ve birbirleri ile karşılaştırılarak aralarındaki benzerliklerin ve farklılıkların bulunması gerekmektedir. Çalışmaların bu yönde yapılması Türkiye Türkçesi ağızlarının haritasının yapılması çalışmalarına da olumlu katkılar verecektir. Hem Türkiye Türkçesi ağız atlası çalışmalarına katkı sunmak hem de Antalya ili ağızlarını bir noktadan ayrıntılı bir şekilde ele almak için bu bildiride, Antalya ili ağızlarında kullanılan olumsuzluk yapıları incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla yeni bir derleme yapılmamış, çoğu yayımlanmış bilimsel çalışmalardaki derlenmiş metinlerde yer alan tüm olumsuzluk yapıları fişlenmiş ve çeşitli açılardan tasnif edilmiştir. Antalya ili ağızlarında kullanılan olumsuzluk şekillerinin yoğunluğu ve dağılımı hazırlanan harita, grafik ve tablolarla gösterilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türkiye Türkçesi ağızları, Antalya ağızları, olumsuzluk.

* Doktora Öğrencisi, Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, fadimenurkocaaga@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2227-9554
** Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, drozguray@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5630-4033

Özet

13. ve 16. yüzyıllar arasında, Deşt-i Kıpçak'ındfn gelen Memlükler, Osmanlı İmparatorluğu döneminde bile Mısır ve Suriye'ye hakim olmuşlardır. Önce köle olarak satılan ve daha sonra Mısır'da yaklaşık üç yüz yıl hüküm süren Memlûk-Kıpçakların, Kazakistan'ın da içinde bulunduğu modern Orta Asya topraklarından geldikleri tarihten bilinmektedir. Memlükler-Kıpçaklar, Orta Çağ'da önemli bir siyasi güç olmanın yanı sıra Mısır'da Büyük Bozkır kültür merkezlerinin oluşumunu da etkilemiştir. Böylece, Büyük Bozkır kültürü ile Arap-Müslüman kültürü arasındaki birkaç yüzyıl süren karşılıklı ilişki, her iki halkın kültürünü ve dilini büyük ölçüde etkilemiştir. Memlükler döneminde Mısır ve Suriye'de Memluk-Kıpçak dilini ana dil olarak öğrenme arzusu vardı. Kıpçak-Arapça sözlükler, gramer eserleri ve Memlûk-Kıpçak dilini incelemek için edebi eserler yayınlanmaya başlandı. Bu ilmî sözlükler ve gramer eserleri arasında "Tercüman" sözlüğü de ilmî dolaşıma dahil edilmiştir. "Tercüman" anıtının kısa bir tanımını verecek olursak, "Kitab Majmua Tarjuman Turki wa Ajami wa Mughuli" ("Kitab Majmua Tarjuman Turki wa Ajami wa Mughuli" adlı yazılı anıtın tek versiyonu Hollanda'daki Leiden Akademik Kütüphanesinde (No. 517) korunmaktadır. Eser, Hicri 743/25 Ocak 1343 yılında Şaban'ın 27'sinde yazılmıştır. Halil bin Muhammed bin Yusuf el-Kunawi, saf Türk dilini yani Kıpçak dilini öğretmek için bu ders kitabının yazarıdır. El yazısı temiz, net ve okunaklı. Bu eser 76 yaprak, 152 sayfa, her sayfada yaklaşık 13 satırdan oluşmaktadır. "Tercüman" anıtı, Arap kaligrafisinin yaygın bir türü olan "nesih" şeklinde yazılmıştır. Anıt iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kıpçak grameri ve Kıpçak-Arapça sözlük, ikinci bölümde Türkçe-Moğolca sözlük yer almaktadır. "Tercüman" sözlüğündeki bazı kelimeler, Kazakça kelimeler de dahil olmak üzere Türk dillerinde bulunur. Temel olarak bu sözlükte kelimeler dallara ayrılmaktadır. Bu alanlara bakacak olursak, Kazak dilinde bulunan bazı kelimeler hala kullanılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Memlükler, Memlûk-Kıpçak dili, ortaçağ el yazması, Kıpçak-Arapça sözlük, "Tercüman" sözlüğü

ANTALYA TÜRKÜLERİNİN EDEBİ ANALİZİ(*)

Fatih EVSEN **
Prof. Dr. Cengiz ŞENGÜL ***

Özet

Türk halk müziğinde Teke Yöresi olarak adlandırılan bölge kendine özgü karakteristiği olan, yüzyıllardır Yörüklerin yurt edindiği özel bir alanı kapsadığı bilinmektedir. Akdeniz bölgesinin doğusu ve ege bölgesinin güneyini kapsayan bu bölge kullanılan halk müziği enstrümanı ve icra şekilleri ile analiz edilmeye değer bir önem taşımaktadır. Vokal bir teknik olarak bilinen boğaz çalma, kendine has tınısı ve çalma tekniği olan üç telli ve yöre ruhunu yansıtan sipsi çalgısıyla, farklı bir karakteristik yapıya sahip olduğu bir gerçektir. Türk halk müziği form biçim, temelde "Sözlü Halk Ezgileri" ve "Çalgısal Halk Ezgileri" olarak ikiye ayrılır. Sözlü halk ezgilerinin de kendi içinde uzun hava ve kırık hava olarak sınıflandırıldığı bilinmektedir. Bu bağlamda, TRT repertuvarının büyük kısmının sözlü eserlerden oluştuğu gerçeğine dayanarak, sözlü eserlerin edebi yapılarının incelenmesi, nazım biçimleri ve konu bakımından analiz edilmesi, türkülerin sınıflandırılması ve veri toplamak amacı ile önem arz etmektedir. Bu araştırmada, Teke bölgesinin önemli bir bölümünü kapsayan Antalya türkülerinin nazım biçimi ve konu bakımından edebi yapısı analiz edilmiştir. Bu bağlamda yapılan literatür taraması sonucunda, TRT Repertuvarına kayıtlı 53 Antalya türküsü ile repertuvara kayıtlı olmayan ancak yörede bilinip icra edilen 33 Antalya yöresi Türk halk müziği eseri de çalışmaya dahil edilmiş, nazım biçimi ve konu bakımından analiz edilmesi amaçlanmıştır. Yapılan inceleme sonucunda türkülerin nazım biçimi olarak türkü, mâni ve koşma türleri tespit edilip, konu bakımından gurbet, doğa, yiğitlik, dilek-istek, dert-keder ve sevgi temaları işlendiği tespit edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda araştırma, nitel bir araştırma olup sistematik tarama deseni kullanılmıştır. Araştırmada veriler doküman inceleme yoluyla toplanmış, betimsel analiz ve içerik analiz yöntemleri ile analiz edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türk halk müziği, Antalya Türküleri, analiz, form biçimi

* Bu çalışma, Fatih Evsen'in Doç. Dr. Soner Algı danışmanlığında hazırladığı "Antalya Yöresi Türk Halk Müziği Ezgilerinin Müzikal-Edebi Analizi ve Müzik Eğitiminde Kullanılabilirliğinin İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinden derlenmiştir.

** MEB, fatihevsen01@gmail.com
*** Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü, Müzik Ana Bilim Dalı csengul@akdeniz.edu.tr

ŞEM'Î'NİN *TEZKİRETÜ'L-HULEFÂ* ADLI ESERİNDE "ÖLÜM" YERİNE KULLANILAN İFADELER

*Dr. Fatih ÖZTÜRK**

Özet

Türk edebiyatında şairlerin hayatlarından ve onların şiirlerinden bahseden tezkireler sayıca çoktur. Şair tezkirelerinin yanında sadece Allah dostlarını, din büyüklerini veya tarihte var olan şahsiyetleri konu edinen tezkireler de mevcuttur. Çalışmamızın kaynağı olan *Tezkiretü'l-Hulefâ* adlı eserde Hz. Muhammed (s.a.v.)'in ardından halife olarak seçilen ilk halife Hz. Ebubekir'den, eserin kaleme alındığı günlerde son halife konumunda olan IV. Murad'a kadar gelmiş geçmiş bütün halifelerin isimleri anılmıştır. Bu isimlerin anılması esnasında bu halifelerin ne zaman bu unvanı aldıkları, kaç sene bu unvanı taşıdıkları ve ne zaman öldükleri bilgisine de yer verilmiştir. Osmanlı şairlerinin tezkirelerinde adı anılan şahsiyet hakkında malumat verilirken bu şahısların ölümleri ile ilgili bazı özel bilgilere de yer verilir. Osmanlı tezkirelerinde kişilerin tarih sahnesine çıktıkları andan sonraki yaşamlarına ait olaylara daha çok değinilir. Hatta bu tezkirelerde adı zikredilen kişilerin genelinin doğumlarına değinilmez, değinilenlerin de doğumu hakkında çok az bilgi verilir. Şem'î'nin *Tezkiretü'l-Hulefâ* adlı eserinde durum bu şekildedir. *Tezkiretü'l-Hulefâ*'da hayatın kaçınılmaz gerçeklerinden biri olan "ölüm"ün ifade biçimleri incelendiğinde çok değerli estetik malzemelerin sunulduğu görülmektedir. Eserde bahsedilen kişinin artık dünyada olmadığı yani "ölüm"ü anlatmak kullanılan ifadeler, o kişilerin yaşam boyunca yaptıkları ve insanların zihinlerinde nasıl bir iz bıraktıklarıyla alakalı bilgiler de vermektedir. IV. Murad devri Osmanlı şairlerinden olan Şem'î, Türkçeye hakimiyeti, Türk tarihi ve İslam tarihi bilgisi, ilgisi ve şairlik yeteneğiyle Hz. Peygamberden kendi zamanına kadar yaşamış olan tarihi şahsiyetlere yer vermiş ve bunların ölümlerine değinmiştir. Şem'î, eserinde sadece 34 defa "ölmek" sözcüğünü kullanmış, 73 kez birbirinden farklı biçimde de ölüm manasına gelen ifadeye yer vermiştir. Bu kullanımlar Türkçenin ifade gücünün en somut örnekleridir. Bu bildiride *Tezkiretü'l-Hulefâ*'nın içerdiği bu ifadelere yer verilecek ve örneklerle zenginleştirilecektir.

Anahtar sözcükler: Şem'î, Tezkiretü'l-Hulefâ, ölüm, halife

* Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, fatihozturk@myself.com.

METİN TEMELLİ DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİ BAĞLAMINDA HALİT FAHRİ OZANSOY'UN "EDEBİYATÇILAR GEÇİYOR" ESERİ ÜZERİNE ÖRNEK BİR İNCELEME

Doç. Dr. Fatih VEYİS[*]
Öğr. Gör. Ayşegül KAYAR MUSLU[**]

Özet

Eğitim felsefesinde zaman içinde yaşanan gelişim ve değişimler, öğrenci ve öğretmen rollerini yeniden gözden geçirmenin yanında öğretimde kullanılan yöntem ve tekniklerin sorgulanmasına da yol açmıştır. Özellikle 21. yüzyılın başında Türkiye'deki eğitim faaliyetlerinde etkisini gösteren İlerlemecilik felsefesi ve Yapılandırmacı yaklaşım, dil bilgisi öğretiminde de yeni yöntem ve teknikleri beraberinde getirmiştir. Bu dönemde ve sonrasında hazırlanan dil ve edebiyat öğretim programlarında dil bilgisi öğretiminde bu anlayışa uygun hareket edildiği ve geleneksel yöntemlerin aksine öğrencilerin dil bilgisi kurallarını gözlemleyebilmesini, keşfedebilmesini, alıştırma ve uygulama yapabilmesini esas alan yöntem ve tekniklere yer verildiği görülmektedir. Bu yeni yaklaşımla birlikte öğretim programlarında dil bilgisi kurallarını öğrenciye ezberletmek yerine öğrencinin dil becerilerini de destekleyecek şekilde metinler üzerinden sezdirmek temel alınmıştır. Türk dili ve edebiyatı öğretiminde 2018 yılında düzenlenen ve günümüze de uygulamada olan öğretim programının bu anlayışa uygun olarak düzenlendiği görülmektedir. Programda dil bilgisi konularının öğretimi ile ilgili olarak "Türk dili ve edebiyatı derslerinde dil bilgisi çalışmaları, öğrencilerin temel eğitimden edindikleri bilgilerden hareketle ünitelerdeki ilgili metinler üzerinde yaptırılacaktır. Konu anlatımına girilmeyecektir." ifadelerine yer verilmiştir. 2018 Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı'nda ünitelerin planlaması ise edebî metin türleri dikkate alınarak yapılmıştır. Buna göre her ünitede belli bir edebî metin türünün öğretimi ve ilgili metin türü üzerinden de belirlenen dil bilgisi konusunun öğretimi gerçekleştirilmektedir. Programda 10. sınıfın 7. ünitesinde edebî metin olarak anı türüne, dil bilgisi açısındansa cümle türleri konusuna yer verildiği görülmektedir. Bu noktada dil bilgisi öğretiminde yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak edebî metinlerden yararlanmak, bu konudaki örnekleri artırmak ve öğretmenlerin ders kitabı dışında örnek çalışmalara ulaşabilmelerini sağlamak amacıyla Halit Fahri Ozansoy'un anı türünde kaleme aldığı "Edebiyatçılar Geçiyor" eserinden seçilen parça üzerinde cümle türlerine yönelik bir inceleme yapılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda parçanın cümle türlerinin öğretiminde kullanılabilecek zengin örnekler sunduğu ve Türk dili ve edebiyatı öğretiminde kullanılabileceği tespit edilmiştir. Metin temelli dil bilgisi öğretimini yaygınlaştırmak ve öğretmenlerin ders kitapları dışında başvurabileceği kaynakları artırmak adına bu yöndeki çalışmaların artırılması da araştırmanın başlıca önerisini oluşturmaktadır.

Anahtar sözcükler: Türk dili ve edebiyatı eğitimi, metin temelli dil bilgisi öğretimi, edebî metin, anı

* Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı, fatihveyis@gmail.com
** Bayburt Üniversitesi, aysegulkayar@bayburt.edu.tr

DEDE KORKUT OĞUZNAMELERİNİN BURSA NÜSHASI HAKKINDA BİRKAÇ NOT

Prof. Dr. Ferruh AĞCA[*]
Ezgi ÇAPAN[**]

Özet

Dede Korkut Oğuznameleri; Türk dilinin, edebiyatının, kültürünün incelenmesine ve değerlendirilmesine olanak sağlaması ve birçok unsuru barındırması bakımından tarihsel Türk dilinin en özgün eserlerinden biridir. Çeşitli nüshaları bulunan Dede Korkut Oğuznamelerinin 2022 yılının başında Bursa Nüshası olarak adlandırabileceğimiz yeni bir nüshasının daha bulunmasıyla, nüshalar arasında Oğuznamelerin sayısı kadar söz varlığı ve dil özellikleri bakımından da çeşitli mukayeselerde bulunmak mümkün hale gelmiştir. Nüshalar arasındaki bu tür mukayeseli çalışmalar, aynı zamanda nüshaların ardışıklığı, birbiri ile ilgisi ya da yazılış çevresi veya zamanı hakkında birtakım sonuçları elde etmek bakımından da kıymetlidir. Buna göre yeni bulunan Bursa nüshası, Oğuzname sayısı ve anlatı düzeni bakımından Dresden nüshası ile benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte her iki nüsha arasında söz varlığı ve dil özellikleri bakımından bazı farklılıklar da vardır. Mesela, Dresden nüshasında görülen *gelürise / dikdirmişidi* gibi ek fiil almış sözcükler Bursa nüshasında *gelürse / dikdirmişdi* biçimiyle ifade edilmiştir. Metinde zaman zaman Dresden nüshasındaki biçim görülse de sözcüklerin önemli bir ölçüde ek fiil ile kalıplaştığı örneklere rastlanır. Kıpçak grubu Türk lehçelerinde baskın olan ünlü türemesinin Bursa nüshasında çeşitli örnekleri mevcuttur: *alıplar, görüklü*. Diğer nüshalarda görülmeyen bir özelliktir. Türk dilinin ilk yazılı metinlerinde okunan ilk sözcük olmasıyla da ayrı bir önem taşıyan *taŋrı* sözcüğünün yazılışının nüshalar arasında çeşitlendiği görülmüştür. Ayrıca bağlaçların yazımı da nüshalar arasında değişkendir. Örneğin farklı nüshalardaki aynı sentaktik yapıda bulunan bağlaç, Dresden nüshasında *daḫı* sözcüğü olarak görülürken Bursa nüshasında *dahı* biçiminin değişmiş ve gelişmiş hâli olan *de* sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir. Nüshalarda farklılaşan çeşitli özelliklerden yola çıkılarak Dresden nüshasının Bursa nüshasından daha eski bir yazılış tarihine dayandığına işaret etmek mümkün görünmektedir. Bu bildiride, Bursa nüshasının yazılış tarihinin Dresden nüshasından daha yeni bir tarihe ait olduğu üzerinde durulacak ve farklı dönemlere göre ele alınan çeşitli örneklerle ifade edilecektir. Bursa nüshasının bulunması temenni edilen dip nüsha olamayacağı aksine Dresden ve Vatikan nüshalarına nazaran daha yeni bir nüsha olduğu ele alınacaktır. Hem yazım özellikleri hem de ses ve şekil özellikleri bağlamında değerlendirmeler ile yazılış tarihinin eski olmadığı hususunda kanıtlar ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Dede Korkut Oğuznameleri, Bursa nüshası, Dresden nüshası, tarihsel Türk Dili

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Dili Ana Bilim Dalı, ferruhagca@gmail.com
** Doktora Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, kuskonmazezgi@gmail.com

BAŞKURTLARIN İLKBAHAR VE YAZ BAYRAMLARI MİTOLOJİSİ

Prof. Dr. Firdevs. G. KHİSAMİTDİNOVA[*]

Özet

Bu çalışmada Başkurtların ilkbahar ve yaz mevsimlerinde kutladıkları *Başbayram, Karga Lapası, Tereyağı* gibi bayram ve ayinlerden, bu bayram ve ayinlerin yapılış amaçlarından ve yapıldıkları aylardan, Başkurtların hangi mitleriyle bağlantılı olduklarından bahsedilmiştir. Bununla birlikte yapılan ayinlerdeki şiirsel söylemlere de yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Başkurtlar, bayram, mitoloji, bahar, yaz

* Rusya Bilimler Akademisi, Ufa Federal Bilim Merkezi Tarihi, Dil ve Edebiyat Enstitüsü, Ufa, hisamitdionova@list.ru.

ÇOCUK EDEBİYATINDA GÖÇ TEMASI ÜZERİNE ÇOKLU BAKIŞ AÇISI TEMELLİ BİR ARAŞTIRMA*

*Firdevs KAPUSIZOĞLU***
*Prof. Dr. Bayram BAŞ****

Özet

Tarihin farklı dönemlerinde insanların ekonomik, sosyal, siyasal, coğrafik ve kültürel nedenlerle bireysel veya toplu olarak bir alandan başka bir alana göç ettikleri görülmüştür. Geçmişten günümüze varlığını sürdüren ve insanlık var oldukça da sürdürmesi muhtemel olan göçün, sebep ve sonuçları itibariyle toplumu derinden etkilerken özellikle çocukları uzun yıllar etkisi altına aldığı görülmektedir. İçinde bulunduğumuz çağda göç türbülansı kavramı ekseninde göçün sürekliliği ve kalıcılığına değinilmekte, bu da göçmen çocukların sayısının günden güne artacağına işaret etmektedir. Göç, yer değiştirmenin ötesinde, beraberinde oluşturduğu kültür çatışması, ötekileştirme, kimlik bunalımı, dil bariyeri, çocuk istismarı, çocuk işçiliği gibi sorunlarla birlikte ele alınması gereken bir konu olarak hem göçmen hem ev sahibi çocukların dünyasında karmaşa yaratmaktadır. Savaş, göç, boşanma, ölüm gibi sorunların anlaşılmasında veya çözümünde sorun odaklı çocuk edebiyatından yararlanıldığı bilinmektedir. 21. yüzyıl çocuklarının sıklıkla karşılaştıkları bir kavram olan göç, son dönemlerde resimli hikâye kitaplarında sıklıkla ele alınmaktadır. Dünyanın pek çok ülkesinde yayıncı ve yazarların iç göç, dış göç, refakatli göç, refakatsiz göç, zorunlu göç, gönüllü göç, bireysel göç, kitlesel göç gibi farklı türlerdeki göç konusuna eğildikleri; hem ev sahibi çocuklara hem de göçmen çocuklara konuyla ilgili farklı bakış açıları sunmaya gayret ettikleri görülmektedir. Çocukların anlaşılması zor, karmaşık sorunlarla tanıştığı bu hassas süreçte bilişsel, duyuşsal ve sosyal yönden gelişebilmeleri için sağlıklı uyaranlarla buluşturulması gerekmektedir. Göç konusunun hem görsel hem de yazınsal boyutlarıyla resimli çocuk kitaplarında yer bulması, konu hakkında yapılacak nitelikli çalışmaların gerekliliğini artırmaktadır. Bu doğrultuda araştırma ile göç konusunu "bavul" metaforu çerçevesinde ele alan iki eserin genetik, formal, metinlerarasılık, dönüşümsel ve sosyokültürel açıdan Wolf (2004)'un önerdiği çoklu bakış açısı temel alınarak incelenmesi ve yorumlanması hedeflenmiştir. Chris Naylor- Ballesteros tarafından kaleme alınan Bavulumdaki Kırık Fincan (2019) ve Ingrid Chabbert tarafından kaleme alınan Bir Balina Bir Bavula Nasıl Sığar (2020) adlı eserlerin inceleneceği çalışmada, temel nitel desen kullanılacaktır. Araştırmada veriler, doküman inceleme yöntemi ile toplanacak, içerik analizi ile yorumlanacaktır.

Anahtar Sözcükler: sorun odaklı çocuk edebiyatı, göç, resimli hikâye kitapları, çoklu bakış açısıyla çözümleme

---

* Bu çalışma "Çocuk Edebiyatında "Göç" Teması Üzerine Çoklu Bakış Açısı Temelli Bir Araştırma" adlı doktora tezinin verilerinden üretilmiştir.

** Doktora Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, firdevskapu@gmail.com
*** Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, bayrambas@gmail.com

AFGANİSTAN AFŞARLARININ DİLİ VE SOSYO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

Dr. Firuz FEVZİ[*]

Okt. Yalda ELBEGI[**]

Özet

Afganistan, tarihin çok eski devirlerinden beri Türk kökenli kavimler tarafından yönetilmiş kadim bir Türk yurdudur. Akhunlar, Gazneliler, Gurlular, Timurlular, Babürlüler ve Afşar Nadirşahlar gibi Türk devletleri bu kadim coğrafyayı yönetmişlerdir. Günümüze kadar varlıklarını koruyabilmiş Türk boyları bugün Afganistan'ın köy ve kentlerinde dil ve kültürlerini yaşatmaya çalışmaktadırlar. Ancak bu boylardan bazıları dillerini kaybetme tehlikesi yaşamaktadır. Tatarlar, Karluklar, Bayatlar ve Afşarlar söz konusu Türk boylarından olup dillerini ve kültürlerini muhafaza etme noktasında birtakım zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Zengin bir kültüre sahip olan Afganistan Türkleri, dil ve edebiyatlarını yazıya geçirememişlerdir. Bu süreç 2001 yılına kadar devam etmiştir. 2003 yılında Afganistan'ın yeni anayasasında Türk boylarının dili, üçüncü resmi dil olarak kabul edilmiştir. Ayrıca yaşayan bütün etnik gruplara eşit hak tanımasına rağmen yine de büyük sorunlarla karşı karşıya kalınmıştır. Tebliğimizde bahsi geçen Türk boylarından Afşarlar üzerinde duracağız. Afşarlar daha çok Nadir Şah Afşar zamanında Afganistan'ın çeşitli şehirlerine yerleşmişlerdir. Nadir Şah, Afşarları 18. yüzyılın başlarında İran'dan getirmiş, Azerî Türkleri ve Kızılbaş Türkmenleri de Afşarlar arasına yerleştirmiştir. Günümüzde Afşarlar Afganistan'ın Kabil, Mezar-ı Şerif, Gazne, Bamyan, Samangan ve Herat gibi şehirlerinde ve bu kentlere bağlı köy ya da beldelerde yaşamaktadırlar. Afşarlar arasında Türkçe konuşanın sayısı oldukça azdır. Afşarların dillerini muhafaza edememelerinin önemli bir sebebi, Afganistan siyasetine müdahale eden dış güçlerin ve bazı Afgan emirlerinin kararlarıyla Türk kökenli boyların ve özelde de Afşarların birbirinden uzak ve bağımsız bölgelere yerleştirilmesidir. Afşarlar, dilleri dışında gelenek, görenek, örf ve adetlerini kısmen muhafaza etmişlerdir. Kendi dillerinde eğitim-öğretime yasak getirilmesinden dolayı az sayıda Afşar, dillerini ve edebiyatlarını sözlü olarak yaşamaktadırlar. Araştırmamızda şimdiki Taliban yönetimindeki zorlukları da irdeleyerek Afşarların dili ve sosyo-kültürel özellikleri hakkında bazı bilgilere yer vereceğiz.

Anahtar Sözcükler: Afganistan, Afşarlar, dil, kültür, örf, âdet

* Kabil Devlet Üniversitesi, Türkoloji Bölümü, firuz6262@gmail.com.

** Jawzjan Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi.

ASİREDDİN ABU HAYYAN EL-ENDELUSİ'NİN "KİTAB EL-İDRAK Lİ-LİSAN EL-ETRAK" ESERİ VE NAHÇIVAN ŞİVELERİ

Doç. Dr. Galibe HACIYEVA[*]

Özet

Çağdaş Türk dillerinin ve diyalektlerinin tarihi acıdan araştırılmasında en zengin kaynak sadece halkın konuşma dili, folkloru ve çeşitli dönemlerde bu dilde yazılmış eski yazılı edebi-tarihi eserler değil, aynı zamanda yabancı araştırmacıların Türk diline ait yazımlı teorik eserlerinin de ayrıca yeri var. Hangi dilde yazılmış olursa olsun, Türk dili ile ilgili yazılı eserlerin her biri Türk dilinin tarihsel-etnik katmanlarının açılmasında önemli bir role sahiptir ve tarihi diyalektolojinin ana kaynağıdır. Çağdaş diyalektlerin incelenmesinde tarihi kaynaklara dikkat çeken E. Azizov, farklı dönemlerde yazılmış eserlerin yazı dilinin bir gerçeği olmakla birlikte, az çok yaratıldıkları dönemin ağız özelliklerini yansıttığını yazıyor. Türk dillerinin tarihsel gelişimine eski tarihi kaynaklara dayanarak dikkat edersek, tarihsel olarak var olan eski dil özelliklerinin çağdaş diyalektlerde bugüne kadar korunduğunu açıkça görebiliriz. Türk dillerinin tarihsel bir bakış açısıyla incelenmesinde çok değerli tarihi kaynaklardan biri, Arap dilbilimcisi Asireddin Abu Heyyan el-Endelusi'nin "Kitab el-idrak li-lisan el-etrak" eseridir. İki bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümü yaklaşık 135 sayfa kelime hazinesi, 51 sayfalık ikinci bölüm ise eski Kıpçak Türkçesinin gramer kuralları hakkındadır. Ebu Hayyan'ın genel olarak eski Kıpçak Türkçesi üzerine yaptığı bu araştırma gösteriyor ki, teorik olarak Türk dilleri ailesinin Oğuz grubunun Oğuz-Selçuk alt grubuna ait olmasına rağmen, çağdaş Azerbaycan edebi dilinin ulasal bir dil olarak oluşumunda eski Kıpçak Türkçesinin de çok büyük rölü olmuştur. Eser, Azerbaycan Türkçesi de dahil olmak üzere Türk dillerinin tarihi hakkında oldukça ilginç bilgiler içermektedir. Çağdaş Azerbaycan Türkçesinde kelime oluşum sürecinin tarihini bu eser aracılığıyla izlemek, aynı zamanda eski Azerbaycan-Türk onomastiğinin yanı sıra, Azerbaycan dili diyalektlerinin tarihi etnolinguistik katmanını kolayca takip etmek ve bu dilin tarihsel özelliklerini sözlük-anlamsal ve gramer yönünden incelemek için yeterli malzeme elde etmek mümkündür. Ebu Hayyan'ın Kıpçak dilinin incelenmesine adanmış sözlüğündeki *bürkü-isti, boğucu hava, arqun-yavaş(yorğun-arğın), budamaq-ağacların qol-budağını kəsmək, bacanaq-bacıların həyat yoldaşları, bürçək-alın üzərinə düşən saç, tel, bardı-varmaq, getmək, burunduruq-boyunduruq, dəvənin boynuna taxılabn xalta, burğu- burğu,birükdürdi-birikdirmək, yığmaq, toplamaq, bərkitdi-yerləşmək, qüvvətlənmək, güclənmək, büzdi-sıxışdırdı, torbanın ağzını darlaşdırdı, irtə-ertə, sabah, yürəksiz-qorxaq, yığın-yığılmış, toplanmış, yıraq-iraq, uzaq, yorğa-yavaş, göyündi-göynədi, yandı, muştuqi-muştuluq, yaxşı xəbər gətirən, kilit-açar, kərki-balta, kəsici alət, qavut-qovrulmuş və üyüdülmüş buğd, çisə-narın yağış* gibi kelimelerin %80-90'ının çağdaş Azerbaycan edebi dilinde, aynı zamanda Nahçıvan ağızlarında kullanıldığını dikkate alırsak, Azerbaycan Türkçesinin oluşumunda eski Kıpçak dilinin Oğuz dili kadar önemli bir rol oynadığını açıkça görmek mümkündür.

Anahtar Sözcükler: Abu Hayyan, Türk, Azerbaycan, Oğuz, Kıpçak, diyalekt, Arap, dilbilimci

* Nahçıvan Devlet Üniversitesi, Tarih-Filoloji Fakültesi, Dil Edebiyat Bölümü, oguz.haciyev@gmail.com

ALMANYA ÜNİVERSİTELERİNDE YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNE YÖNELİK VERİLEN DERSLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Arş. Gör. Gamze DELİOĞLU[*]
Doç. Dr. Ülker ŞEN[**]

Özet

Türkçe öğretimi hem yurt içinde hem de yurt dışında farklı hedef kitlelere yönelik olarak yapılmaktadır. Türkçenin yurt dışında yabancı dil olarak nasıl öğretildiğinin bilinmesinin Türkçenin konumunun belirlenmesine ve dil politikasının şekillenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Türkçe birçok ülkede olduğu gibi Almanya'da da yabancı dil olarak öğretilmektedir. Almanya'da özellikle 1960'lardaki Türk işçi göçünden itibaren Türkçe etkin olarak kullanılan ve yabancı dil olarak öğretilen bir dil olmuştur. Almanya'da Türkçe öğretim faaliyetleri resmî kurumlar tarafından ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim kademelerinde, halk eğitim merkezlerinde veya özel kurumlar tarafından dernek ve kurslarda yürütülmektedir. Almanya'da 2022 yılında 423 üniversite bulunmaktadır. Birçok üniversitede dil merkezi mevcuttur. Dil merkezlerinde yabancı dil olarak Almancanın yanı sıra Türkçe, Arapça, Çince, Farsça, Fransızca, İngilizce, İspanyolca, Rusça gibi farklı diller öğretilmektedir. Dil merkezlerinde üniversite öğrencileri, üniversite çalışanları veya dışarıdan gelen kişiler eğitim alabilmektedir. Üniversite öğrencileri bölümlerindeki şartlara bağlı olarak dil merkezlerinde aldıkları yabancı dil derslerinden kredi puanı kazanabilmektedir. Kursu başarıyla tamamlayan öğrencilere genellikle sertifika veya katılım belgesi verilmektedir. Bu çalışmada Augsburg Üniversitesi, Berlin Freie Üniversitesi, Bochum Ruhr Üniversitesi, Bremen Eyaletindeki Üniversiteler, Darmstadt Teknik Üniversitesi, Duisburg-Essen Üniversitesi, Erfurt Üniversitesi, Erlangen Nürnberg ve Friedrich-Alexander Üniversitesi, Frankfurt Goethe Üniversitesi, Frankfurt Viadrina Avrupa Üniversitesi, Münih Ludwig Maximilian Üniversitesi, Passau Üniversitesi, Regensburg Üniversitesi, Siegen Üniversitesi bünyesinde olmak üzere 14 farklı dil merkezindeki yabancı dil olarak Türkçe öğretimi faaliyetleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Bu değişkenler dil merkezlerinde verilen yabancı dil olarak Türkçe öğretimi derslerinin adları, bu derslerin içerikleri, bu derslerin süresi ve bu derslerin kredi puanlarıdır. Nitel yöntemin kullanıldığı bir durum (örnek olay) çalışması olan bu araştırmanın deseni iç içe geçmiş çoklu durum desenidir. Doküman incelemesi kullanılarak üniversitelerin resmî internet sayfaları üzerinden araştırma sorularına yönelik veri toplanmıştır. Betimsel analiz yaklaşımıyla veriler analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda elde edilen sonuçlar şu şekildedir: Türkçe dersleri, Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi (AOÖÇ) seviyelerine göre dinleme, okuma, konuşma, yazma becerileri ve dil bilgisi, sözcük bilgisi temelinde verilmektedir. Kurs adları ve içerikler farklılık göstermektedir. Genellikle her seviye bir dönem (13-16 hafta) sürmektedir. Her kursun kredi puanı 3-6 puan arasında değişmektedir.

Anahtar sözcükler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, Almanya üniversiteleri, dil merkezi

* Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, gamzedelioglu@gazi.edu.tr, ORCID:0000-0002-9521-4268

** Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, ulker_sen@hotmail.com ORCID:0000-0002-1855-6336

MAHMUD KAŞĞARL'NİN "DİVANU LUĞAT'İT-TÜRK" ESERİNDE "SAĞIR NUN"UN KELİMENİN ANLAMINA ETKİSİ

*Prof. Dr. Gızılgül ABDULLAYEVA**

Özet

Her araştırmacının Mahmud Kaşgarlı'nın "Divanu Lugati't-Turk" adlı eserine farklı dil düzeylerinde dönüşü her zaman başarılı bir geri dönüşe sahip. Özellikle fonetik düzeyde "sağır nun" ile yazılan sözcükler daha fazla ilgi görmektedir. XX. yüzyılın 30'lu yıllarına kadar, eski Azerbaycan alfabesinde bulunan "sağır nun" (**ک // نک**) latin alfabesine geçiş nedeniyle yazım sistemini terk etmesine rağmen, dilimizin tarihi geçmişine müracaat bizi her zaman fonoformunda "sağır nun"u içeren leksemlerle karşılaştırır. Fonetik-imla sisteminin terk etmenin bir sonucu olarak, bu kelimelerin daha sonra normal "nun" ile yazılması dikkat çekicidir, fakat fonolojik değişimin anlambilim üzerindeki etkisi kayda alınmamıştır [örneğin: Kö***ŋ***ül (**كَنكَل**) → kö***n***ül: "yürek, gönül, kalb". Yahut de***ŋ***iz (**دنكز**)→ de***n***iz: "deniz, ümman"...]. Fakat M.Kaşgarlı'nın Türk sözlükçülüğünün temelini koyan zengin söz varlığına sahip "Divanu Luğati't-Türk"ün dilinin incelenmesi, aynı zamanda "sağır nun" (**ك //ک**) ve "nun" (**ن**) nöbetleşmesinin anlam değişikliğine neden olduğunu da ortaya koymaktadır. "Luğat"te, nicel çokluğun eşlik ettiği olgusal dil örnekleri, ayrı ayrı kelime gruplarına mensupluğu ile kayda alınıyor ve farklı anlamsal yüklenmeleri aşağıdaki bölümler üzere sunulur:

I *Adlar grupuna girenler*:

On (**-اوُن**) "on" ; ***onq*** (**أنک**) asan. ***Men*** (**مَن**) "ben"; ***menq*** (**مَنک**) "yem".
Ten (**تَن**) "ten"; ***tenq*** (**تَک**) "göl". ***Kan*** (**قان**) "kan"; ***kanq*** (**قَنک**) "ata"...

II *Fiiller grupuna girenler*:

Çun- (**جُن**) "yuyunmak"; ***çunq-*** (**جُنک**) " iri doğranmış"...

III *Adlar ve fiillerden oluşanlar*:

Ün (**اوُن**) "ses"; ***ünq-*** (**اوُنک**) "delmek"
Tenri- (**تَنرى**) "uykusuzluktan başı ağrımak"; ***Tenqri*** (**تَنکرى**) "Tanrı"...

Tüm bunlar, "sağır nun"un anlam üzerindeki etkisinin boyutunu göstermekte ve böylece, grafemin şimdiye kadar kayd etmediğimiz işlev ve görevinin tezahürünü belirtmektedir. Hatta "sağır nun" ve normal "nun" ile yazılan sözcükler bile kendi aralarında anlam farklılığı ifade ederek eşsesliliğe yol açmaktadır: (***Tenq*** "göl"− ***tenq*** "tay, tay-tuş" − ***tenq***- "gözden kayb olmak"**;** ***tan*** "esinti"−***tan***-"inkar etmek"...). Elbette dönemin söz varlığındaki bu yönelim, "Luğat"te toplanan sözcük birimlerinin hem nicelik hem de anlam yükü açısından zenginliğine revaç vermektedir.

Anahtar Sözcükler: Divanu Lugati't-Türk, fonetik düzey, sağır nun, fonoform, anlamsal yük, fonetik nöbetleşme

* Bakü Devlet Universitesi, Filoloji Fakültesi, Türkoloji Bölümü, gizilgulbadullayeva@gmail.com

TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENEN ÖĞRENİCİLERİN BAĞLAÇ KULLANIMINDA YAPTIKLARI HATALAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Gökçe TÜRKMEN[*]

Özet

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında dil bilgisi; kime, neden, nasıl, ne zaman ve ne kadar öğretilmesi gerektiği gibi birçok açıdan tartışmalı konular arasında yer almaktadır. Alanyazında Türkçe dil bilgisinin yabancılara öğretiminde karşılaşılan güçlükler ve öğrenicilerin dil bilgisi kullanımında yapmış olduğu hataları ele alan çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bağlaç kullanımında yapılan hataları içeren çalışmalar da bunlar arasındadır. Ancak mevcut çalışmalarda bağlamsal hatalardan çok yapısal hatalara odaklanıldığından işlevsel bir içerik analizinin eksikliği göze çarpmaktadır. Bu çalışmanın amacı mevcut dil öğretim setlerinde öğretilen bağlaçları belirlemek, öğrenicilerin bağlaç kullanımında bağlamdan kaynaklı yaptıkları hataları alanyazındaki çalışmalara göre sınıflandırmak ve bu doğrultuda örnek bir öğretim yöntemi ortaya koymaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Çalışma kapsamında öncelikle Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde temel kaynak olarak kullanılan -Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı, Yedi İklim Türkçe, İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı, İpekyolu Yabancılar İçin Türkçe, Türkçeye Yolculuk, Gazi Üniversitesi Yabancılar için Türkçe öğretim setlerinin A1, A2, B1, B2, C1 seviyelerindeki- kitaplar incelenerek hangi seviyelerde hangi bağlaçların öğretildiği belirlenmiştir. Yapılan alanyazın taraması sonucunda Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenicilerin yaptıkları hataları ele alan üçü yüksek lisans tezi ve yirmi beşi makale olmak üzere yirmi sekiz çalışma belirlenmiştir. Bu çalışmalardan yalnızca on iki tanesi bağlaç kullanımından kaynaklı hataları içermektedir. Tespit edilen hatalar kendi içerisinde gruplandırılmış ve bağlamdan kaynaklı hatalar analiz edilmiştir. Bağlaçların işlevsel kullanımına odaklanılan bu çalışma sonucunda öğrenci hatalarına göre örnek bir öğretim yöntemi sunulmuştur. Öğrenici hatalarını içeren çalışmaların incelenip karşılaştırılmasıyla elde edilen verilerden hareketle geliştirilen önerilerin Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında yapılacak çalışmalara katkıda bulunması beklenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, bağlaçlar, öğrenici hataları

* Doktora Öğrencisi, Hacettepe Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ana Bilim Dalı, gokceturkmen@hacettepe.edu.tr

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE OKUMA VE ANLAMA BECERİSİNE YÖNELİK SINIF İÇİ TAMAMLAYICI DEĞERLENDİRME: ÖĞRETİM ELEMANI UYGULAMALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

*Prof. Dr. Gökhan ÇETİNKAYA**
*Öğr. Gör. Özlem YOLCUSOY***
*Arş. Gör. Zehra Nur BAYINDIR****

Özet

Ölçme ve değerlendirme öğretme ve öğrenme sürecinin en temel bileşenlerinden biridir. Amacına göre değerlendirme türleri tanılayıcı, biçimlendirici ve sonuç özetleyici olmak üzere üç ulamda tanımlanabilir. Biçimlendirici değerlendirme öğrenme amaçlı değerlendirme olarak da adlandırılır. Biçimlendirici değerlendirme etkinlikleri bir yandan öğrenme sürecini besler diğer yandan da öğrencinin gelişimini izleme olanağı tanır. Sınıf içi değerlendirme hem geleneksel hem de tamamlayıcı değerlendirme görev biçimlerini içerir. Görev biçimleri öğrencilerin sözcükleri tanıma, sözdizimsel çözümleme, metni anlama, çıkarımda bulunma, eleştirel değerlendirme ve artalan bilgisiyle ilişkilendirme gibi farklı bilişsel süreçlerden geçmesini sağlar ve bu bilişsel süreçlerin değerlendirilmesinde araç işlevi görür. Geleneksel değerlendirmeye, çoktan seçmeli madde, kısa yanıt, boşluk doldurma gibi görev biçimleri örnek verilebilir. Sınıf için tamamlayıcı değerlendirme kapsamında gözlemler, özbildirim ölçekleri, gelişim çizelgeleri, üretkenlik dökümü, katılım ve görev tutanağı, öğrenci ürün dosyası olmak üzere altı görev biçimi vardır. Öğrencilerin okuma ve anlama becerilerinin gelişimini izlemek ve beceri gelişimi desteklemek için öğretim elemanın öğretim sürecinde bu görev biçimlerine işlevsel biçimde yer vermesi gerekir. Bu çalışmanın amacı öğretim elemanlarının yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecinde okuma ve anlama becerisine yönelik sınıf içi tamamlayıcı değerlendirme uygulamalarına ne sıklıkla yer verdiğini betimlemektir. Çalışmanın katılımcılarını yabancı dil olarak Türkçe öğreten 42 öğretim elemanı oluşturmuştur. Katılımcıların yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecinde okuma ve anlama becerisine yönelik sınıf içi tamamlayıcı değerlendirme uygulamasını ne sıklıkta işe koştuğunu belirlemek için altı alt boyut ve 25 maddeden oluşan bir sormaca geliştirilmiştir. Sormacanın kapsam geçerliliği için iki Türkçe eğitimi alan uzmanından görüş alınmıştır. Veriler Google form ile genel ağ üzerinden toplanmıştır. Toplanan veriler, Spss paket programına aktarılarak frekans, yüzdelikler ve aritmetik ortalamaları çözümlenecektir.

Anahtar sözcükler: yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, okuma ve anlama becerisi, sınıf içi tamamlayıcı değerlendirme

* Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, gokhancetinkaya76@hotmail.com.

** Pamukkale Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü, Yabancı Diller Ana Bilim Dalı, ozlemyolcusoy@gmail.com.

*** Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, bayindirzehranur@gmail.com.

DİLLERARASI AKTARIM BAKIMINDAN HIRVAT ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇE DURUM EKLERİNİ YAPILANDIRMA BİÇİMLERİ

Doç. Dr. Gönül ERDEM NAS[*]

Özet

Bir Güney Slav dili olan ve aynı zamanda Bosna, Sırbistan ve Karadağ halkları tarafından kolaylıkla anlaşılan Hırvatça; fonolojik, morfolojik ve sentaktik dizilim bakımından Türk dilleri ailesine ait Oğuz grubu içerisinde bulunan Türkiye Türkçesine göre oldukça farklılıklar barındırmaktadır. Türkçe ve Hırvatçanın birbiriyle olan ilişkisi derin tarihi bağlara dayanmakla birlikte yakın dönemde bağımsızlık sonrası gelişen ilişkilerle de pekişerek devam etmektedir. Bu ilişkinin bakiyesi, Hırvatça ve diğer doğu Avrupa Slav dillerindeki Türkçe sözcüklerdir. Bu çalışma ise Zagreb Üniversitesi Felsefe Fakültesi Türkoloji Bölümünde öğrenim gören öğrencilerin Türkçedeki durum eklerini tümce kuruluşlarında hem semantik hem de gramatikal diziliş bakımından yapılandırmasını incelemektedir. Tümce kuruluşlarında hangi durumlarda söz konusu ekler tümceye nasıl dâhil edilmektedir, tümceleri oluşturan aynı seviye Türkçe öğrencilerinde nasıl yapılandırma yolları izlenmektedir, bu yapılandırmalarda Hırvatçanın etkisi ne ölçüdedir gibi sorular çalışmanın ana konularını oluşturmaktadır. Bu çalışmada elde edilen veriler tipolojik bir bakış açısıyla her iki dil için karşılaştırmalı sebep-sonuç ilişkisini kapsamaktadır. Türkçenin öğretiminde sıklıkla karşılaşılan durum eklerinin öğretimi, genellikle sorun tespiti ve birtakım öğretim yöntem ve teknik önerileriyle ele alınmıştır. Dil öğretimindeki dillerarası yapılandırma ve tipolojik eklemlenme gibi dilbilimsel bir yaklaşımla değerlendirme ise var olan çalışmalarda bulunmamaktadır. Bu sebeple sorunun kaynağı olan yeni bir verinin var olan bir veriyle ilişkilendirilmesi ya da farklı bir biçimde yapılandırılması göz ardı edilmiştir. Çalışma, her iki dildeki fonolojik ve morfem envanterlerinin karşılaştırılması sonucu B1 düzey öğrencilerdeki Türkçe durum biçimlerinin çıktılarının tümcelerde nasıl yapılandırıldığını dilbilimsel bir çözümlemeyle ele almaktadır.

Anahtar Sözcükler: Hırvatça, Türkçe, durum ekleri

* Zagreb Üniversitesi, gonulerdem2002@yahoo.com

HAREZM BÖLGESİ YER ADLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Öğr. Elemanı Guli S. HUSAİNOVA[*]

Özet

Dil, insanları diğer canlılardan ayıran, sözlü ya da yazılı olarak insanların kendilerini ifade etme olanağı sağlayan, birey ve toplum olabilme vasfı kazandıran kıymetli bir varlıktır. İnsanlar; kendilerini, varlıkları, canlıları, kavramları birbirinden ayırmak ve tanımlayabilmek için dilden faydalanarak kadim tarihlerden itibaren adlandırma yapmaya başlamışlar ve geçmişten günümüze kadar adlandırmaya yapmaya devam etmişlerdir. Adlandırma, bir dilin ne kadar zengin olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilmekte ve Türkçenin bu bağlamda zengin bir dil olduğunu da göstermektedir. İnsanlık tarihi kadar eski olan adlandırmalar, zamanla uzmanların ilgisini çekmiş ve sadece araştırma konusu olmakla kalmayarak adbilim (onomastik) dalının doğmasına da sebep olmuştur. Adbilim dalının alt dallarından biri olan toponim (yer adları) de yer/yerleşme adlarını konu edinen disiplinler arası çalışmalara bilgi veren bir bilim dalıdır. Toponimler bir milletin en kıymetli değerlerinden biridir. Çünkü tesadüfi olarak bir yere ad verilmez. O yerde yaşayan milletin, topluluğun kültüründen, değerlerinden, tarihinden izler, ad verilecek yerin şekil özellikleri de göz önünde bulundurularak adlandırma yoluna gidilir. Bundan dolayıdır ki bir yerin adında kültürel, tarihi, millî pek çok unsuru bulabiliriz. Türklerin eski yerleşim yerlerinden biri olan Harezm, İpek Yolu'na, çeşitli kültür ve inançlara, farklı siyasi yönetim şekillerine ev sahipliği yapmış bir bölge olup yer adları açısından oldukça zengin bir bölgedir. Bölgedeki şehir adları incelendiğimizde, hangi dönemde hangi isimlerin kullanıldığı, dil özellikleri ve bunların nedenlerini tespit edilebilmekteyiz. Çalışmamızda; Özbekistan'ın Harezm bölgesindeki yer adları ve bu yer adları verilirken dil, din, kültür, tarih, siyasi sebepler gibi etkenleri tespit edilerek sınıflandırılıp incelenecektir. Aynı zamanda Harezm bölgesi toponomlerinde mitonimler de değerlendirebilecek bu yer adlarına örnekler sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Dil, adbilim, toponomi, mitonomi, Harezm.

* Urgenç Devlet Üniversitesi, guli.husainova01@gmail.com.

POSTSOVYET DÖNEMİ AZERBAYCANDA SÖZLÜKBİLİM ÇALIŞMALARI

Doç. Dr. Gulnara ALİYEVA-KOŞKUN[*]

Özet

Sözlükler, halkın tarihinin ve kültürünün bir ürünüdür, belirli tarihsel gelişim döneminde sosyal bilimin bir başarısıdır. Dilin kelime hazinesi, insanların belirli olaylar hakkındaki fikirlerinin seviyesini yansıtan, bazen onları karakterize eden dönemin bir aynasıdır. Oğuz grubu Türk lehçelerinden biri olan Azerbaycan Türkçesinde sözlükbilimin ve sözlüklerin gelişme tarihi oldukça ilginçtir. Azerbaycan sözlükbilimi, farklı dönemlerin tarihi ve kültürel koşullarını atlamamış, kendi gelişim tarihi içinde şekillenmiştir. Halkın kültürel gelişimi ve ihtiyaçları ile oluşan sözlükler bağımsızlık döneminde dilbilimcilerin özellikle araştırma mevzusuna dönüştü. Bağımsızlık yıllarında çeşitli bilim dallarında sözlüklerin hazırlanması, Azerbaycan sözlükbiliminin gelişmesinde önemli bir aşama teşkil etmektedir. Dilin kelime hazinesindeki değişiklikler her zaman dilin iç yasalarıyla, başka deyimle sadece linguistic faktörlerle düzenlenmez. Çoğu anlamsal sürecin ilkin koşulları ekstra-linguistik karaktere sahiptir. Bu anlamda bağımsızlık yıllarında hazırlanan sözlüklerin mevcut durumunu karakterize ederek, devletin ideolojik yapısı kadar tarihi, kültürel, sosyo-politik, ekonomik durumuyla da yakından ilgili oldukları not edilebilir. Azerbaycan Cümhuriyeti 1991'de bağımsızlık kazandıktan sonra dilbilimin çeşitli alanlarında olduğu gibi sözlükbilim alanında da değişiklikler ve gelişmeler yaşandı. Bu değişimlerden biri alfabe konusunda kendini gösterdi. 1992 yılında Latin alfabesine geçilse de, Azerbaycan Cumhurbaşkanının 12 Ocak 2004 tarihli "Azerbaycan dilinde Latin grafiği ile toplu yayınların uygulanması hakkında" emriyle önceki yıllarda yayınlanmış sözlükler yeniden latın alfabesile yayınlandı. Öte yandan bir takım ikidilli sözlükler, deyim sözlükleri, açıklamalı sözlükler, terim sözlükleri ve d. meydana çıktı. Burada çeşitli bilim alanlarında hazırlanmış terim sözlüklerini özellikle belirtmek gerekir. Çünkü Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra o dönemi yansıtan kelimeler, özellikle terimler toplu halde dili terk etti ve doğal olarak bağımsızlık hem de dilde yeni terimlerin oluşumu ile sonuçlandı. Eski ve yeni coğrafi adların isimlendirilmesi ve değiştirilmesi, toponimik verilerin bilgi temellerinin oluşturulması, toponimik bilginin pratik uygulamasının bir başka yönüdür. Bu anlamda 2007 yılında yayınlanan "Azerbaycan Toponimlerinin Ansiklopedik Sözlüğü" önem arzetmektedir. Bağımsızlığın kazanılmasıyla birlikte Azerbaycan'da bir takım yer adlarının isimleri doğal olarak değiştirilmiş, onların çoğu eski Türk kökenli adlarına kavuşmuş ve dildeki tüm bu değişiklikler yer adları sözlüklerine yansımıştır. Post-Sovyet dönemi Azerbaycan Türkçesinde hazırlanan sözlüklerde Sovyet döneminde kullanılmayan kelimelerin yeniden kullanılması - söz varlığına dahil edilmesi, daha önce kullanılan kelimelerin yeni anlamlar kazanarak kullanılması, bilim ve teknolojinin gelişmesiyle Avrupa kökenli bir takım kelimelerin dilimize girmesi, Türkiye Türkçesinin etkisiyle Azerbaycan Türkçesinde yeni kelimelerin kullanıma girmesi gibi özellikler görülmektedir. Tüm bu meseleler bildirinin tam metninde geniş şekilde yer bulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Azerbaycan Türkçesi, postsovyet dönemi, sözlükbilim, sözlük

* Bakü Slavyan Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Türkoloji Ana Bilim Dalı, gulnara.fakhraddin@gmail.com.

ALİ ŞİR NEVAİ ESERLERİNDEKİ ETNİK ADLARIN DİLSEL VE BEDİİ ÖNEMİ

Gülçehra HOCANOVA[*]

Özet

Türk topluluklarının tarihinde Ali Şir Nevaî büyük bir söz sanatçısı olarak ayrıca bir yer edinmiştir. Onun icadî mirası oldukça geniş olduğundan dolayı eserleri üzerine uzun yıllardır çeşitli konularda bilimsel araştırmalar sürdürüle gelmektedir. Bugünlerde edebiyat bilimi, dilbilimi, tarih, etik ve estetik, etnoğrafya, felsefe, din, kültür, ahlak, pedagoji vd bilim dallarında Nevaî eserlerine müracaat edilmiş ve bu konularda birçok yeniliklere ulaşılmıştır. Bilindiği gibi, Ali Şir Nevaî'nin Çağatay Türkçesinde yazdığı "Hezayinü'l-Meânî" külliyatı "Garaibü'l-Sığar", "Nevâdirü'l-Şebâb", "Bedâiü'l-Veset", "Fevâidü'l-Kibâr" adlandırılan dört divandan oluşmaktadır. Adı geçen eserlerin üzerine sürdürülen bilimsel çalışmalar bu külliyatın hecmen büyük olduğu kadar anlamsal yönden de oldukça geniş eserleri kendinde barındırdığını tasdik etmektedir. Nitekim, adı geçen divanlarda birçok milliyet, kabile ve boy adlarına sık sık denk gelinir. Nevaî eserlerinde görülen etnik adlar üzerine dilbilimcilik yönünden birçok bilim adamlarının incelemeler yaptığı ve bu konuda pek çok makale, doktora tezi yazıldığı söz konusudur. Bizim kendi çalışmalarımız temelinde bu tür araştımalardaki bilimsel kazanımları da göz önünde bulundurarak edebiyat bilimi mizanlarına dayanarak karşılaştırmalı bir incelenmeye alınmıştır. Sonuçta Ali Şir Nevaî destanlarında geçen *Moğol*, *Ermeni*, *Tacik*, *Türk*, *Çerkes*, *Kıyat*, *Özbek*, *Kongurat*, *Hindü*, *Arlat*, *Barlas*, *Tarhan*, *Süldüz* ve saire gibi pek çok milliyet, kabile ve boy adlarının lirik eserlerde çeşitli anlamları taşıyan görevleri üstlendiği anlaşıldı. Örneğin, "92 boy Özbek uruğları"dan biri sayılan *Arlat* boy adının Nevaî'nin lirik kahramanlarından birinin adı olmakla birlikte birer etnik aidiyeti ifade eden terim olduğu görülmektedir. Nitekim, Nevaî'nin "Hezayinü'l-Meânî" külliyatında yer alan divanlarında sevgilinin *şoh ve şeddatlığı*, yanı oldukça oynak ve cilveli, benzeri bulunmayan dilber olduğu *Arlat*, *Barlas*, *Tarhan*, *Süldüz* boy adlarının yanında dile getirilmesiyle lirik kahramanı ve diğerlerinin anlatımında daha parlak, daha etkili bir biçimde anlaşılmasını temin etmiştir. Nevaî, bu tür etnik adları sunarken bir taraftan Arlat veya diğer etnik adların adı geçen boyların temsilcilerine özgü karakteri ve erdemine ayrıca vurgu yapmaya çalışmışsa, diğer taraftan Çağatay Ulusu'na önderlik yapmak için gönderilen dört ordu liderlerine özen gösterilmiştir. Örneğin, aşağıdaki misrede bu tür tarihi olaylar şu tarzda yansımaktadır:

Kim köngül seyd etse, Loli bolsa kim tut muğtenim,
Eytmen Arlat ya Barlasdın mirzade tap.
(Kim gönül seyd ederse, Loli (Çingene) olsa da ona tut muğ kasesini,
Demem Arlat veya Barlas'ta birer emirzade bul) (Nevadir.., s. 68)

Nevai sevdi bir Lolini kezdik rub'i meskünde,
Eğer Arlat, eğer Barlas, eğer Tarhan, eğer Süldüz (Nevadir.., s. 203). Arlat ve diğer boy adlarının tekrar tekrar dile getirilmesi adı geçen boylara mensup bulunan genç erkek ve kızların oldukça letafetli, cezbeden, cesur olmalarından ileri gelmektedir. Nevaî, kendisinin "Nesaimü'l-Muhabbet" tezkiresinde Hacı Şeyh e.r.e adanan bir hikayede onun Yusuf Atâ'nın oğlu olduğu, kendi çalışmalarında babasından da mahir usta olduğu, zamanın büyük insanları kendisini Hacı Şeyh'e mürit ve hemsohbet saydıkları, bununla birlikte Arlat ve Tarhan elinin tüm büyük ve küçüğü ona gerçek gönülden iktida ettikleri hakkında yazmaktadır. Yazılı kaynaklardan anlaşıldığı gibi, Timurlular devletinin ortaya çıkması arifesinde *Karluk*, *Çiğil*, *Oğuz*, *Yağma*, *Kıpçak*, *Barlas*, *Kavçın*, *Arlat*, *Celayir* gibi Türk ve Türk-Moğol boylarının mevkii oldukça yüksek olmuştur.

Yene Mangıt Özbek bile yandaşıb
İki zülf dek tüzleri çırmaşıb.
(Yine Mantıt'la Özbek yan yana,
İki zülüf gibi düzleri sarmaşıp). Nevaî'nin "Sedd-i İskenderî" destanında Magıtların Özbeklerle birlikte Dârâ ordusunda İskender'e karşı savaşlara katıldıkları sembolik anlamda kendi döneminin bakış açıları açısından doğru bir biçimde bedîî olarak ifade edilmiştir. Makalede bu tarzdaki pek çok bilimsel karşılaştırmalar, analiz ve yorumlar yapılmaktadır.

---

* Taşkent Devlet Hukuk Üniversitesi Akademik Lisesi Doçenti, Diller Bölümü Müdürü.

ÖZBEK HİKâYE ANLATIMININ GELİŞİMİNDE EDEBİY İLETİŞİMİN ROLÜ

Doç. Dr. Gulnaz SATTOROVA[*]

Özet

Özbek edebiyatının Türkçe, Arapça ve Farsça konuşan halkların edebiyatıyla eski bir ilişkisi vardır. Daha sonra bu iletişimin kapsamı genişledi ve Rus ve Batı edebiyatının temsilcileriyle yakın temas halindeydi. Bugün bile bu ilişkiler genişlemekte ve gelişmektedir. Bu tür iletişim gelişmeleri günümüze kadar artmış olsa da tarihsel bir olgu olarak kabul edilmekte ve farklı dönemlerde ve farklı tarihsel koşullar altında farklı şekillerde gelişmiştir. Son yıllarda dünya edebiyatının büyük temsilcilerinin eserlerini incelemek ve eserlerini tercüme etmek bir gelenek haline gelmiştir. Bu olgu, farklı kıtalarda, farklı dönemlerde ve koşullarda çalışan sanatçıların eserlerindeki evrensel sorunları ve durumları analiz etmeyi mümkün kılmaktadır. Özbek edebiyatının dünya edebiyatıyla olan yaratıcı ilişkisini incelemek, özelliklerini tespit etmek, farklı kıtalarda ve farklı yerlerde yaşayan din, dil ve milliyetleri birbirine benzemeyen halkların sanatsal düşüncelerinde benzer bazı yönleri tanımlamak, günümüzde edebiyat çalışmalarımızda zorunluluk haline gelen bir olgudur. Her milletin dilinde bir sanat eseri yaratılır. O milletin gelenekleri, milli hayat tarzı ona yansır. Bununla birlikte, hepsinin insan doğasıyla - arzu, özlem, sevgi, irade, adalet, içsel deneyimler, kalp ağrısı, şefkat, iyi ve kötü, yaşam ve ölüm - ilişkilerinde bir uyum ve orantı durumu vardır. Bu insani duygular, dünyanın tüm halklarını birleştirir. Duygular, kurgudaki ifadeleriyle insanlığın birliğini ve ortaklığını kanıtlar. Kökleri ortak olan Türk ve Özbek halkları arasındaki edebi ilişkiler eski bir tarihe sahiptir. Orhun-Enisei anıtları, Mahmud Kaşgari, Yusuf Has Hajib, Ahmed Adib'in kitaplarının milli miras olarak kabul edildiği bilinmektedir. Bu nedenle bu iki milletin edebiyatının birbirleriyle mukayeseli olarak incelenmesi sebepsiz değildir. Üzerinde dikkatle durduğumuz Özbek ve Türk hikâyeciliği, iki milletin edebiyat araştırmalarında en çok araştırılan konulardan biridir. Türk edebiyatının kendine has özellikleri üzerine dünyanın büyük bilim adamları tarafından bir kac bilimsel çalışmalar yapılmaktadır: Türk-Özbek edebiyatının karşılıklılığı; oluşum; periyodik aşamalarının gerekçesi;yazarların eserlerinde sanatsal beceri ve üslup konusunu ortaya çıkarmak; edebiyatlar arası edebi akımların önemini açıklar;Türk yazarların eserlerinin orijinalinden Özbekçeye, Özbek yazarlarının eserlerinin de Türkçeye çevrilmesi işi, iki milletin edebiyatçıları arasında uzun zamandan beri yürütülen çalışmalardan biridir. Günümüz gençleri deneyimli çevirmenlerin yanı sıra Türk yazarların eserlerini Özbek okurlarına yönlendiriyor. İki ulusun sanatçılarının eserlerinin bu kadar iç içe olmasının nedeni, sadece eski köklerinin ortaklığı değil, aynı zamanda eserlerin ortak temalarıdır.

Anahtar Sözcükler: Hikâye, edibiy iliskler, o'zbek, turk, yazar, tarih, modern

[*]Uzbekistan İlmler Akademiyası, Dil, Edebiyat ve Folklor Enstitüsü, noza1969@mail.ru

TÜRKÇE VE KORECENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINDA DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİ*

Güler ÖZYÜREK[**]
Doç. Dr. Neslihan KARAKUŞ[***]

Özet

Türkçeyi yabancı veya ikinci dil olarak öğrenenlerin sayısının gün geçtikçe artması ile Türkçenin yabancı/ikinci dil olarak öğretimi alanında yapılan çalışmaların sayısı da giderek artmaktadır. Türkçenin yabancı/ikinci dil olarak öğretimi üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde bu çalışmaların büyük bir kısmının Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan öğretim setlerini karşılaştırmaya yönelik olduğu göze çarpmaktadır. Ders kitapları, yabancı dil öğrenimindeki en önemli girdi kaynaklarından biridir. Bu durum, ders kitapları üzerine yapılan çalışmaların yaygın olmasında önemli bir etkendir. Ders kitaplarına yönelik karşılaştırma çalışmalarında dil bilgisini karşılaştırma odağı olarak ele alan çalışmalar oldukça fazladır. Bu çalışmalardan elde edilen bulgular, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında dil bilgisi öğretimi konusunda bir standart bulunmadığı yönündedir. Mevcut çalışmada Türkçe gibi eklemeli bir dil olan ve günümüzde Türkiye'de ve dünyada geniş kitleler tarafından yabancı dil olarak öğrenilmekte olan Korecenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanmış ders kitapları ile Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanmış ders kitaplarını dil bilgisi öğretimi açısından inceleyerek eklemeli bir dil olan Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisi öğretimine katkı sağlamak amaçlanmıştır. Bu amaçla dünyanın pek çok ülkesinde ve Güney Kore'de Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında önemli faaliyetler yürüten Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanmış olan Yedi İklim Türkçe Seti ile dünyanın pek çok ülkesinde Türkiye'de Korecenin yabancı dil olarak öğretiminde önemli faaliyetler yürüten Kral Sejong Enstitüsü tarafından hazırlanan Sejong Hangugo (Korece) Seti temel seviye ders kitapları dil bilgisi öğretimi açısından karşılaştırılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş ve verilerin toplanmasında doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Elde edilen verilerin içerik analizi ile çözümlendiği araştırmanın sonucunda, çalışmada inceleme nesnesi olarak belirlenen Korecenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarındaki dil bilgisi öğretiminin dil bilgisinin biçim, anlam ve kullanım boyutlarına yönelik öğretildiği; Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarındaki dil bilgisi öğretiminin ise dil bilgisinin biçim, anlam ve kullanım boyutlarına yeterince yer vermediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimler: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, dil bilgisi öğretimi

---

* Bu bildiri, "Türkçe ve Korecenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Öğretimi" adlı yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, gulerozyurek.1@gmail.com

*** Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, neslihankarakush[at]gmail.com

ALMANYA'DA YAŞAYAN 14-18 YAŞ GRUBU ALMAN GENÇLERİNİN TÜRKÇE KELİME DAĞARCIĞI VE TÜRKÇE KELİME KULLANIM ALANLARI

Doç Dr. Gülrû BAYRAKTAR[*]

Özet

Almanya'ya gerçekleşen işçi göçüyle birlikte, 60lı yıllardan sonra Almanya'daki dil öğrenimi sorunsalı daima Türk işçi çocuklarının Almanca öğrenmesi bağlamında gerçekleşmiştir. Türk ailelerin Türkçe konuşan çocuklarının bir an önce yaşadıkları ortama uyum sağlayabilmeleri, eğitim alabilmeleri ve günlük yaşamda var olabilmeleri için, hızlı biçimde Almanca öğrenmeleri gerekmiştir. Alman devleti, değişik eğitim faaliyetleri ile Türk çocuklarının Almanca öğrenmeleri için seferberlik ilan etmiştir. Girişimlerin birçoğu başarılı olmuşsa da kimi zaman bir takım sosyo-kültürel nedenlerden dolayı sekteye uğramıştır. Günümüzde ilk göç eden Türk işçi ailelerinin dördüncü kuşak zürriyetlerinin bir kısmının çok iyi derecede Almanca konuştuğu gözlemlenebilirken, bir diğer kısmının Almanca kullanımında büyük bir eksiğin olduğu görülmektedir. Değişik çalışmalarda bu eksikliğin kaynağına ulaşmaya çalışırken, Almanca konuşma becerileri yetersiz olan 14-18 yaş arası Türk gençlerinin çevrelerindeki Alman gençlerin kelime dağarcıkları incelenmiştir. Almancası yetersiz Türk gençlerinin sosyal çevresinde bulunan Alman gençlerinin kullandıkları Almancanın bozulmaya uğradığı görülmüştür. Bütün üst soyları Alman olan bu gençlerin günlük sosyal yaşantısında kullandıkları Almancanın, günümüz Almancasından çok farklı olduğu görülmüştür. Alman gençlerinin kullandığı kelimeler, cümle yapıları ve ifade şekilleri büyük bir oranda Türk Dili ve Türk Sosyo-Kültür yapıdan etkilendiği tespit edilmiştir. Küçük yaştan itibaren ağırlıklı olarak Türklerin yaşadığı bölgelerde büyüyen Alman gençlerinin ciddi bir Türkçe kelime dağarcığı oluşmuştur. Ne tam Türkçe ne de tam Almanca olmayan melez bir dil geliştirilmiştir. Sözlü olarak, günlük yaşam içerisinde kullanılan bu dil Türk gençlerinin Almancaya kazandırdıkları yapıdır. Okul öncesi eğitimden itibaren ağırlıklı olarak Türk gençlerle birlikte olan Alman gençler ise bu melez dili gerçek Almanca olarak algılamış ve artık tüm yaşamlarında gerek okul hayatlarında gerekse resmî kurumlarda dahi kullanır hale gelmişlerdir. Bu çalışmada 14-18 yaş grubu, 120 ortaokul ve lise öğrencisiyle nitel bir çalışma yürütülerek, günlük yaşamda kullandıkları dil tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda üst soyları Alman olan gençlerin, Türk işçi göçü sayesinde sahip olamayacakları kadar geniş Türkçe kelime dağarcığını, günlük yaşamlarının doğal akışı içerisinde kullandıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: dil öğrenimi, dil kullanımı, sosyo-kültürel etkileşim, Almanya'da Türkçe

* Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü, Yabancı Diller Ana Bilim Dalı, gulru.bayraktar@alanya.edu.tr.

BİR DİL İMKÂNI OLARAK MUKADDİMETÜ'L-EDEB'TE BİRLEŞİK FİİLLER

Dr. Gülşen ÖZÇAMKAN AYAZ[*]

Özet

İki dilli sözlükler, ayrı dilleri konuşan toplulukların sosyal, siyasi, ekonomik vb. sebeplerle duydukları iletişim ihtiyacının farkındalığıyla oluşturulmuş araçlar; çeviri faaliyetlerinin birincil gereçleridir. Sözlük metinleri doğrudan malzemeye odaklı bir gayretle hazırlanmış olmakla; yani dili aktaran dil olma yönüyle büyük önem taşır. Bir sözlük, öğrenme/öğretme işlevi doğrultusunda türlü karşılık, tanım, açıklama ve gereği durumunda örneklerle kaynak dilden hedef dile anlam aktarımı yaparken çeviri bir süreç, metin de bir ürün olarak belirir. Sözlük yazarı metni oluştururken hem hedef dilin imkânlarını kullanır hem de hedef dil yeni imkânlar edinir. Harezm Türkçesinin bilinen en eski tarihli eseri Mukaddimetü'l-Edeb de Arapça-Türkçe pratik bir sözlük olarak Türk dili araştırmalarında büyük öneme sahiptir. Hükümdar Atsız'a sunulurken eserde çeviri olup olmadığı; varsa hangi dile yapıldığı bilinmemekle birlikte Atsız'ın Türk oluşu ve adının bütün dillerde anılması arzusu orijinal nüshada da en azından bir farklı dile tercümenin varlığı fikrine götürür. Bu bakımdan Mukaddimetü'l-Edeb, Dîvânu Lugâti't-Türk'ten sonra, orta zamanlı Türkçenin en zengin ve en önemli sözlük malzemesine sahip eseri olarak anılırken Kuran'dan sonraki ilk Türkçe çeviri/li metin şeklinde de nitelendirilebilir. Arapça kelime, kelime grubu ve kısa cümlelerin satır aralarında çeşitli Türk yazı dillerine, Farsça, İran dili Harezmce ve Moğolcaya çevrildiği bu sözlüğün bilinen en eski nüshalarından ikisi Paris ve Yozgat nüshalarıdır. Bu çalışmada, Mukaddimetü'l-Edeb'in Paris ve Yozgat nüshalarındaki Harezm Türkçesi metin, çeviri sürecinin bir ürünü olma yönüyle irdelenmiştir. Arapça cümle ve bazı ifade kalıplarının Türkçeye çevirileri üzerinden sözlükte anlamın aktarılış yolları değerlendirilmiş ve bu değerlendirmede bir dil imkânı olarak birleşik fiil yapıları vurgulanmıştır. Anlamca kaynaşma/deyimleşme süreçlerinden başka, alıntı isim unsurlarını fiilleştirmek işleviyle yaygınca kullanılan birleşik fiil yapılarının kelime alıntılamadan bağımsız olarak stilistik bir imkân sunduğu örneklenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Mukaddimetü'l-Edeb, Paris ve Yozgat nüshaları, birleşik fiil

[*] Karadeniz Teknik Üniversitesi, gulsenozcamkans@hotmail.com

KKTC'DE İNTERNET GAZETECİLİĞİ VE TÜRKÇE: "AFRİKA GAZETESİ ÖRNEĞİ"

Doç. Dr. Güven ARIKLI[*]
Doç. Dr. Melahat ARIKLI[**]

Özet

İlk çağlardan itibaren sözlü iletişimle anlaşan insanlar, yazının ve kâğıdın icadından sonra iletişim serüvenlerine yeni bir boyut kazandırmışlar, yazılı iletişimi ve beraberinde yazılı basını da kullanmaya başlamışlardır. Tarihsel süreç içerisinde matbaanın icadıyla 13. yüzyılda haber mektupları, 15. yüzyılda ise gazeteler ve dergiler yayınlamışlardır. Matbaa, kâğıt vb. teknik buluşlar gazetecilik mesleğinin temelini oluşturur. 20. yüzyılda hayatımıza giren internet ile birlikte basın ve yayın alanında bir takım değişiklikler meydana gelmiş; özellikle basılı gazeteler yerini dijital ortamlarda yayınlanan gazetelere ve yayınlara bırakmıştır. İnternet gazeteciliği, maliyet ve etkileşim hızı bakımından kazançtır. Basılı gazetelere oranla daha fazla kitleye ulaşan internet gazeteleri bilgiyi hızla güncelleme ve yayma gibi özelliklere sahiptir. Ancak bu hıza kapılan internet gazetecileri, medya patronları, Türkçemizin kurallarını göz ardı etmekte ve yazım hatalarıyla dilimizin özgün yapısına aykırı hareket etmektedirler. Türkiye'de ilk medya organı yayına Osmanlı Devleti döneminde başlamış; 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla yerel medyada yeni bir dönem başlamıştır. Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne farklı kitle iletişim araçları yaygınlaşmış, toplumsal hayatta yerini almıştır. Kıbrıs'ta ise Bayrak Radyo Televizyon Kurumu (BRT), yayın hayatına 1963 yılında başlamıştır. Yayın için gerekli elektrik enerjisinin birkaç araba aküsünden sağlandığı bir garajda, 2 mücahit tarafından yapılan Bayrak Radyosu'nun yayını ile "Bayrak, Bayrak, Bayrak" sloganı ile başlamıştır. KKTC'de İnternet Gazeteciliği ve Türkçe: "Afrika Gazetesi Örneği" başlıklı araştırmada medya, yerel medya, gazetecilik ve internet gazeteciliği hakkında bilgi verilecek; yerel medyanın tarihsel süreç içerisinde internet gazeteciliğine dönüşüm süreci ve internet gazetelerinin dili kullanımları –yazım, imla ve söylem hataları- Afrika Gazetesi örneği ile anlatılacaktır.

Anahtar Sözcükler: KKTC, iletişim, basın, internet gazeteciliği, Afrika Gazetesi

[*] Lefke Avrupa Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Programı, garikli@eul.edu.tr. Orcid: 0000-0002-5979-5149.

** Kıbrıs Amerikan Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Programı, m.arikli@auc.edu.tr. Orcid: 0000-0002-5751-3718.

TÜRKÇEDE ÖBEK İŞLETME EKLERİ

Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE[*]

Özet

Türkçe, dünya dilleri arasında, işletim sistemi açısından, sondan eklemeli bir dil kategorisinde ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, elbette doğrudur; ancak, birtakım eksiklikleri de bünyesinde barındırmaktadır. Dünya dillerinde ekler, İngilizcede görülen "ordinary" -olağan- > "extra-ordinary" -olağanüstü-; "countabl" -sayılabilen- > "un-countable" -sayılamayan- örneklerindeki "extra" ve "un" eklerinin kullanımında olduğu gibi "ön", Amerikan yerli Yurok dillerindeki "sepolah" -tarla- > "se-ge-polah" -tarlalar- örneğindeki -ge- çokluk ekinin kullanımında olduğu gibi "iç" ve "demir" > "demir-ci" örneğindeki -ci ekinin kullanımı gibi "son ek" olmak üzere üç grupta incelenir. Türkçe, kesinlikle ön ve iç ek barındırmayan bir dildir; ancak, hiçbir dilde olmayan -gel > gel-i-ver örneğindeki "i" ekinin kullanılması gibi "öncül eklilik" özelliğine de sahiptir. Türkçenin öncül ekliliği bilinmediği için de bu tür yapılarda kullanılan eklerin anlamsal etkisi, üzerinde bulunduğu tabanların anlamları ile ilişkilendirilmektedir; ki, bu, doğru değildir. Örneğin, "gel-i-ver-di" yapısında "i" eki, "gel" fiil tabanının üzerinde bulunmasına rağmen "ver" fiil tabanının anlamı üzerine etki ederek ver asıl fiilinin yardımcı fiile dönüşmesini sağlamaktadır. Yani, sözlüksel anlamdan dil bilgisel anlama geçişini sağlamaktadır. Aynı şekilde, yukarıda zikredilen Türkçenin öncül ekliliği gibi eklemeli bir dil olan Türkçenin henüz pek bilinmeyen bir özelliği de bir kelimenin üzerinde olmasına rağmen sadece üzerinde bulunduğu kelimenin değil de "*{Bu tür örnekler}e de özellikle {sosyal ağlardaki metinler}**de** rastlanmaktadır*." cümlesindeki "örnekler" kelimesi üzerinde bulunmasına rağmen "bu tür örnekler" sıfat tamlamasının eki olan [-e] ve "metinler" kelimesi üzerinde bulunmasına rağmen "sosyal ağlardaki metinler" sıfat tamlamasının eki olan [-de] eklerinin kullanımı gibi öbek ekini taşıyan kelimenin de bir üyesi olduğu kelime öbeğinin eki olarak kullanılmasıdır. Bu bildiride, bir kelimenin üzerinde bulunup da sadece üzerinde bulunduğu o kelime tabanı ile ilişkilendirilemeyecek ve sadece kelime öbeği ile ilişkilendirilecek olan öbek ekleri, söz dizimi içindeki değişik yapı ve işlevlerdeki kullanımları ile irdelenecek, bu tür kullanımların genel bir çerçevesi çizilecek, Türkçenin işletimi açısından bel kemiği olan eklemelilik durumunun bilinmeyen tarafları açığa çıkarılacak ve böylece Türkçenin eklerinin yapı ve işlev bakımından bütün yönleriyle yorumlanabilmesine katkı sağlanmış olacaktır.

[*] Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Oğuz Lehçeleri Ana Bilim Dalı, İbrahimdelice@gmail.com

TÜRKÇE ÖĞRENEN YABANCI ÖĞRENCİLERİN ÜRETİCİ VE ALICI SÖZCÜK DAĞARCIKLARI ARASINDAKİ AYRIMA İLİŞKİN GÖRÜNÜMLER

Prof. Dr. Hakan ÜLPER[*]
Prof. Dr. Gökhan ÇETİNKAYA[**]
Prof. Dr. Ferit KILIÇKAYA[***]

Özet

Sözcük dağarcığı bir dili yabancı dil olarak öğrenirken üzerinde durulması ve geliştirilmesi gereken öncelikli alanlardan biri olarak göze çarpar. Bununla birlikte sözcük dağarcığı yalın bir alan olarak değil kendi içinde birçok ayrı yönleri olan ve öğretim süreçlerinde bu yönlerinin dikkate alınmasını gerekli kılan karmaşık bir alandır. Ayrı bakış açılarına göre sözcük dağarcığı çok çeşitli biçimlerde ulamlara ayrılabilir. Bu çalışma üretici ve alıcı sözcük dağarcığı ayrımı ile sınırlı olacaktır. Genel olarak alıcı sözcük dağarcığı dinlerken ya da okurken ve metni anlamlandırırken sözcükleri algılamaya gönderimde bulunur. Buna karşın üretici sözcük dağarcığı, konuşarak ya da yazarak bir metin üretme sürecinde kullanılan sözcüklere gönderimde bulunur. Bu bağlamda alıcı sözcük dağarcığı hem üretici sözcük dağarcığını hem de kısmen bilinen sözcükler, düşük sıklıktaki sözcükler ve etkin kullanımdan kaçınılan sözcükleri içerir. Örneğin bazı alıcı sözcükler çok iyi biliniyor olabilir, ancak hiç kullanılmamış ve bu nedenle hiçbir zaman etkin olmamış olabilir. Kimi insanlar küfredebilir ama asla yapmaz (Nation, 2000). Meara'ya (1990) göre üretici sözcük dağarcığı yazılı ya da sözlü olarak metin üretirken çağrışım yoluyla ilişkili olabileceği başka sözcüklerle birlikte etkin duruma gelir ve kişinin üretim sürecinde kullanması için erişilebilir duruma geçer. Buna karşın alıcı sözcük dağarcığının ise anlaksal sözlükten gelen bağlantıları yoktur. Bu nedenle yalnızca duyma ve görmeye dayanan dış uyaranlarla etkinleştirilmedikçe anımsanmazlar. Kişilerin alıcı sözcük dağarcıklarının üretici sözcük dağarcıklarına göre daha geniş olması olağan bir durumdur. Buna karşın alıcı sözcük dağarcığının ne denli üretici olarak kullanılabildiği yani üretici sözcük dağarcığına ne oranda dönüştürülebildiği sözcük öğretimi bakımından önemlidir. Alanyazında bu orana ilişkin ortaya konan veriler birbiriyle tutarlı değildir. Bazı araştırmalara göre kişilerin alıcı ve üretici sözcük dağarcığı arasındaki ayrım oldukça küçük bazılarına göre ise büyüktür. Örneğin bazı araştırmalar alıcı sözcük dağarcığındaki sözcüklerin yaklaşık %92'sinin üretici bir biçimde bilindiğini göstermektedir. Bazı araştırmalar ise kişilerin alıcı sözcük dağarcıklarındaki sözcüklerin yarısı ile dörtte üçünü üretici bir biçimde bildiğini göstermektedir (Schmitt, 2010). Laufer'a (2005) göre ise bu oran ilk 5000 sözcük için yalnızca %16 ve ilk 2000 sözcük için ise %35'tir. Pignot-Shahov (2012) tarafından aktarıldığına göre alıcı bilgi, kişinin sözcüksel öğeler hakkında daha fazla bilgi edinmesine bağlı olarak yavaş yavaş üretici bilgiye doğru evrilir. Edilgenden etkene doğru olan bu evrilme alanyazında geniş çapta kabul edilmiştir. Buna karşın alıcı bilginin üretici bilgiye evrilme eşiği net değildir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi bağlamında bu konuya ilişkin nasıl bir görünüm olduğunun ortaya konması sözcük öğretimi açısından önemlidir. Bu tür verilerin elde edilmesiyle özellikle sözcük öğretiminin planlanması ve araç gereç geliştirme gibi konularda daha bilimsel bir sürecin yaşanacağı açıktır.

[*] Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, hakanulper@gmail.com
[**] Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, gokhancetinkaya@hotmail.com
[***] Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, İngiliz Dili Eğitimi Ana Bilim Dalı, ferit.kilickaya@gmail.com

KÖL TİGİN, BİLGE KAĞAN VE TONYUKUK ANITLARINDA HÂL EKLERİNİN KULLANILIŞI ÜZERİNE

Arş. Gör. Hakan YÖYEN[*]
Doç. Dr. Özgür AY[**]

Özet

Köl Tigin, Bilge Kağan ve Tonyukuk anıtlarından oluşan Köktürk bengü taşları, Köktürklerin ikinci dönemine ait yazılı anıtlardır. Köl Tigin ve Bilge Kağan anıtları 1889 yılında Yadrnitsev, Tonyukuk anıtları ise 1897 yılında Klements tarafından keşfedilmiştir. Anıtların keşfi ile uzun süredir çözülememiş olan Köktürk yazısının çözülme süreci başlamış ve bu süreç nihayet 1893 yılında Thomsen tarafından son bulmuştur. Bengü taşlar, Türk dilinin bilinen en eski yazılı metinleri olmasının yanı sıra günümüzde yaşayan birçok Türk lehçe ve şivesinin doğduğu ana kaynak olması açısından da son derece önemlidir. Bu sebeple, tarihi ve karşılaştırmalı Türk dili çalışmaları için temel kaynak niteliğindedir. Türk dili alanında yapılan her çalışma, bir şekilde bengü taşlara temas etmektedir. Keşfedildiği tarihten bu yana bengü taşlar üzerine gerek yurt dışında gerekse Türkiye'de çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu bağlamda Türkiye'deki ilk yayın "*Orhun Abideleri*" (1925) adlı eser ile Necib Asım'a aittir. Asım dışında; Hüseyin Namık Orkun, Hüseyin Nihal Atsız, Talat Tekin, Muharrem Ergin, Mustafa Gökmen, Cengiz Alyılmaz, Mehmet Ölmez ve Erhan Aydın gibi isimlerin de bu alanda değerli çalışmaları mevcuttur. Bengü taşlar üzerine yapılan son ve en kapsamlı çalışmalardan biri de Ahmet Bican Ercilasun'a aittir. Ercilasun, önceleri onlarca defa okunan metinleri incelemiş ve metinlerin sorunlu bölümleri ile ilgili ortaya konan pek çok makale ve araştırmayı değerlendirerek yeniden bir okuma yapmıştır. Dolayısıyla bu bildiride Ercilasun'un "*Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları*" adlı eserindeki orijinal metin ve aktarmalar kullanılmıştır. Hâl ekleri, Türk dilinde titizlikle çalışılması gereken konuların başında gelmektedir. Nitekim, oldukça sık kullanılan ve cümlenin anlamına etki eden çekim ekleridir. Dilde, bir unsurun sık kullanımı sonucu yeni anlamlar kazanması ya da bir unsurun başka bir unsur yerine kullanılması yaygın bir özelliktir. Aynı durum hâl ekleri için de geçerlidir. Bir hâl eki, belirli bir dönemde farklı kullanımlar gösterebilmektedir. Bu bağlamda, bengü taşlardaki hâl eklerinin bütün fonksiyon ve kullanılışları ile tespit edilmesi elzemdir. Bu bildiride; Köl Tigin, Bilge Kağan ve Tonyukuk anıtlarındaki hâl eklerinin tamamı tespit edilmiş ve bunlar yapı, kullanım sıklığı ve fonksiyonlarına göre bir incelemeye tabi tutulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Bengü taşlar, hâl ekleri, Köl Tigin, Bilge Kağan, Tonyukuk

[*] Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, hakan.yoyen@usak.edu.tr
[**] Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, drozguray@gmail.com

BİR CÖNK DİLİNDEN MEYLİ BABA

Prof. Dr. Hamiye DURAN[*]

Özet

Cönkler, Türk yazı geleneği içinde kendine özgü biçim ve muhtevalarıyla Türk kültür mirasının en önemli eserleri arasında yer almaktadır. Cönkler, içinde oluştuğu toplumun bilgi ve değerler dünyasına ait önemli belgeler yanında tarihin sayfalarında kalmış, varlığı bilinen kişiler hakkında da detaylı bilgiler sunar. Bu kişilerden birisi de Harâbâtî Sultân (Sersem Ali Baba) Dergâhının postnişinlerinden biri olan El-Hacc İbrahim Mehmed Meylî Baba'dır (öl.1300). Milli Kütüphane'de "06 Mil. Yz. Cönk 109" da kayıtlı cönkte bir Nakşî dervişi olan Şâdî Baba'nın *Mecmu'a-i Letâif* diye isimlendirdiği cöngünde Bektaşi şeyhi Meyli Baba ile ilgili bir takım bilgiler bulunmaktadır. Cöngün tamamında farklı yıllarda kayıt altına alınmış çeşitli dergah-türbe ziyaretleri ve tasavvuf ehliyle münasebetleri, Şadi Baba ile arasındaki dostluk ve özel hayata dair bilgiler bulunmaktadır. Çalışmamızın konusunu cönk bağlamında Meyli Baba oluşturmaktadır.

[*] Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı, hamiye@gazi.edu.tr

DİPLOMASİDE "TURKEY" YERİNE "TÜRKİYE" ADLANDIRMASINA GEÇİŞİN NEDENLERİ VE ÜLKEMİZİN MARKA DEĞERİNE ETKİSİ

Öğr. Gör. Dr. Hande ÜNVER ÖZDOĞAN[*]

Özet

Cumhurbaşkanlığı tarafından "Marka Olarak "Türkiye" İbaresinin Kullanımı Hakkında Genelge" 4 Aralık 2021 tarihli ve 31679 sayılı T.C. Resmî Gazetesinde yayımlanmıştır. Genelgeyle "Türkiye" ibaresinin Türk milletinin kültür, medeniyet ve değerlerini en iyi şekilde temsil ve ifade etmesi sebebiyle; ulusal ve uluslararası mecrada ülkemizin çatı markası olarak kabul edildiği belirtilmiştir. Bu çerçevede, "Türkiye" markasını güçlendirme çalışmaları kapsamında; başta diğer devletler ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla resmi ilişkilerde olmak üzere, her türlü faaliyet ve yazışmalarda "Turkey", "Turkei", "Turquie" vb. ibareler yerine "Türkiye" ibaresinin kullanımına dikkat edilmesi hususu vurgulanmıştır. Peki, uluslararası arenada "Turkey" yerine "Türkiye" adının kullanımı neden gerekli görülmüştür? Bu değişikliğin, dünyanın ortak dili durumundaki İngilizcede "Turkey" kelimesinin bir kuşla aynı ada gönderme yapmasının ülkemizin marka değerine zarar verdiğinin düşünülmesiyle ilişkisi var mıdır? Ayrıca "Turkey" kelimesinin bir kuşla aynı biçimde adlandırılması fonetik bir benzetme ya da bir tesadüf müdür? Bu çalışmada ülkemizin Cumhuriyetimiz ile birlikte almış olduğu "Türkiye" adının dünyada ortak dil durumundaki İngilizcede yer alan "Turkey" adlandırmasının farklı anlam girdileri dolayısıyla ülkemizin marka değeri üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Bugün yalnızca İngilizcede değil, İngilizcenin etkisiyle pek çok dünya dilinde "hindi" kuşuna gönderme yapan ülkemizin adlandırılmasında, siyasi gelişmelerin ve ticari faaliyetlerin etkisi üzerinde durulmuştur. Özellikle Amerika kıtasının keşfi sonrası yaşanan siyasi gelişmeler ve bunların ticarete yansımaları farklı olsaydı bunun ülkemizin adına uzanan yansımalarının ne olabileceği açıklanmaya çalışılmıştır. Böylece siyasi gelişmelerin ülke adlandırmalarına ve dahi ülkelerin marka değerine dek uzanan etkileri üzerinde durularak, ülkemiz ve dünya dili açısından güncel bir gelişme olan bu değişimin sebepleri incelenmiştir.

Anahtar sözcükler: hindi adlandırması, Türkiye adı, marka olarak Türkiye

[*] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Rektörlük Türk Dili Bölümü ORCİD: 0000-0001-9281-5247 hande.unver@alanya.edu.tr

VAN YÖRESİ TÜRKÜLERİNDE "DEME – ÇEVİRME"

HarunYACAN[*]
Burhan YACAN[**]

Özet

Van ili, Türkiye'nin Doğusunda yer alan, tarihi, doğal güzellikleri ve farklı özellikleri barındıran, kültürel yönden de büyük zenginlikleri olan bir ildir. Van'da halk kültürünün etkisiyle oluşan halk türküleri oldukça ön plandadır. Van yöresi türkü repertuarı içerisinde sözlü, sözsüz olarak yaklaşık 250 dolayında türkü bulunmaktadır. Bu türküler içerisinde ise 80 dolayında "deme-çevirme" türkü yer alır. Deme-çevirme, genel olarak Doğu Anadolu bölgesindeki türkülerde rastlanan bir söyleme biçimidir. Genellikle bir kişinin, ezginin sözlerinden birinci dizeyi söylemesi, diğer kişi veya bazen kişilerin ezginin bir bölümünü aynen tekrarlaması ya da nakarata iştirak etmesi şeklinde icra edilir. İkinci grubun icraya katılması sırasında birinci grubun bıraktığı sesten alınarak ezgiye devam edilir. Bazen birinci grup diğer grubun devraldığı sesi kısa süreliğine uzatır. Bu da ezgisel döngüsü biteviye olan türküye ayrı bir canlılık getirir. Sözler çoğunlukla on birli hece ölçüsündedir. Ezginin usulü ise daha çok altı ve on sekizli süredir. Düğünlerde saz eşliğinin olmadığı dönem ya da durumlarda halay başı çeken kişi ile halay içinde yer alan bir kişi veya grup tarafından soliste cevap verilmesi bununla beraber solistin de halay içinde yer almasından dolayı nefesinin dinlendirilmesi amacıyla beraber karşılıklı türkü söyleme biçimi olaraktan ifade edilebilir. Bu çalışmada, Van yöresi türkülerinden olan "Şık Şık Bilezik Kolunda" isimli türkünün sözleri ve notasyonu üzerine bir inceleme yapılacaktır. Türkü notası deme çevirmeye göre düzenlenerek yeniden yazılacak ve uygulamalı olarak sunum yapılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Van türküleri, deme-çevirme, söz-müzik ilişkisi

[*] MEB, yacanhrn@gmail.com
[**] MEB, brhnycn70@hotmail.com

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA "ZAYIFLAMA" VE ŞİŞMANLAMA" İFADELERİ

Uzm. Hasan Ali ÇETİN[*]

Özet

Türkiye Türkçesi ağızları zengin bir söz varlığına sahiptir. Bu alanda yapılmış en geniş ve yararlı çalışma, Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanmış olan *Derleme Sözlüğü*'dür. Bu sözlük, 1932 – 1960 yılları arasında çok sayıda Türkçe gönüllüsü araştırmacı tarafından ülkemizin pek çok yöresinden derlenen yaklaşık 137.000 sözcüğü (halk deyişi) ihtiva etmektedir. On iki ciltten oluşan bu eser, büyük çoğunluğu itibarıyla yazılı metinlere girmemiş ancak halk dilinde yaşayan, Türkçenin zenginliğini gösteren ve kayda geçiren önemli bir çalışmadır. Yabancı dillerdeki sözcük ve terimlere karşılık olarak halk ağızlarında kullanılan sözcükleri canlandırma veya bu sözcüklerden hareketle yeni sözcükler türeterek Türkçeye yeni sözcükler kazandırma etkin olarak kullanılmış bir yöntemdir. Bu yolla Türkçe önemli oranda korunabilmiş ve yabancı dillerden dilimize girmesi muhtemel sözcüklerin önüne geçilmiştir. Türkçenin yüzyıllar öncesine dayanan saf, temiz ve berrak ifadeleri, Türkçenin öz sermayesi ve öz çocukları olarak kendi öz benliğini, yapısını ve zenginliğini koruyabilmesinde en önemli savunma mekanizması olarak görev yapmıştır. Halkın hayatında her ne varsa dilinde de kendine yer bulmuştur. İnsanın doğumundan başlayan ve ömrünün sonuna kadar hayatında yer alan her eşya, olay, kavram, duygu ve düşünce dil ile ifade edilir. İnsan bedeni ve bu beden üzerinde değişik sebeplere bağlı olarak meydana gelen değişmeleri karşılayan sözcükler de dilin söz varlığı içinde yer almaktadır. Maddi imkânların gelişmesi ve yeme içme alışkanlıklarının değişmesine bağlı olarak hayatımıza giren ve daha çok Fransızca kökenli 'obezite' sözcüğüyle karşılanan kilo alma ve şişmanlama, günümüz insanının en büyük problemlerinden birisi hâline gelmiştir. Önceden yabancı ülke insanlarında görülen ama artık kendi sorunlarımızdan birisi olan bu yeni durumla birlikte dilimizde de yeni sözcükler kullanılmaya başlanmıştır. Bildiride Türkiye Türkçesi ağızlarında zayıf, zayıflık, zayıflama; kilo alma, şişman, şişmanlama anlamlarında kullanılan sözcükler üzerinde durulacaktır. Bildiriyle Türkçenin sadeliğini ve yapısını korumaya devam edebilmesi için halk ağızlarında bu alanlarda yaşayan sözcüklerin hatırlanması, yeniden dikkatlere sunulması ve gerekli durumlarda bu sözcüklerin canlandırılmasına veya bu sözcükler esas alınarak yeni sözcüklerin türetilmesine katkıda bulunma amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: söz varlığı, ağız, Türkiye Türkçesi ağızları, derleme Ssözlüğü, zayıflık, şişmanlık

[*] Yüksek Kurum Uzmanı, hasan.cetin@akmb.gov.tr

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE KONUŞMA BECERİSİ İÇİN BİR TEKNOLOJİ KULLANIMI: DUBLAJ ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Hasan Hüseyin MUTLU[*]

Özet

Yabancı/ikinci dil edinimi sürecinde öğrenenin başarısı birçok faktöre bağlı olarak değişebilir. Bu süreçte en önemli etkenlerden biri dilin doğal ortamında yahut öğrenenin kendi kültürel ortamında öğrenmesidir. Bu etkenlerde olumlu veya olumsuz yönde etkileyen durum hedef dile maruz kalma durumudur. Bu temel etkenin dışında öğrenmeyi öğreticinin pedagojik yeterliği, kullanılan yöntem-teknik ve öğretim programı, kullanılan geleneksel yahut teknolojik materyal ve de öğrenenin yetkinliği gibi etkenler dil edinme sürecini etkilemektedir. Özellikle son yıllarda üzerinde çokça durulan, kullanımı yaygınlaşan teknolojik materyaller öğrenmeyi olumlu yönde etkileyen önemli yardımcı araçlar haline gelmiştir. Yabancı/ikinci dil ediniminde öğrenenin en çok ihtiyaç duyduğu ve öğrenmenin göstergesi olarak görülen konuşma becerisi kaygı, isteklilik ve motivasyon gibi faktörlere bağlı olarak en zor ve en geç gelişen beceri olarak ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla farklı tekniklerin ve teknolojik materyallerin kullanılmasının olumsuz etkileyen faktörleri en aza indireceği, dersi eğlenceli hale getireceği ve motivasyonu yükselteceği düşünülmektedir. Bu düşünce doğrultusunda dublaj uygulaması ile yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin konuşma becerisini olumlu yönde geliştirmesi amaçlanmıştır. Araştırma eylem araştırması yöntemiyle desenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2022 eğitim döneminde Ordu Üniversitesi TUYAM bünyesinde öğrenim gören 5 uluslararası öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada öğretim programı olarak Ankara Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretim Programı karşılıklı konuşma kazanımları referans alınmıştır. Belirlenen kazanımlar doğrultusunda uygun jest ve mimikleri içinde barındıran video kesitleri alınmış, mobil telefonlar için dublaj uygulaması yoluyla orijinal seslendirmeler silinmiş, öncelikle öğrencilere kelime ve kavram havuzu verilerek orijinal metinden habersiz öğrencilerin seslendirmeleri istenmiştir. Sonrasında videonun orijinal hali ile öğrencilerin seslendirdiği hali karşılaştırılmış ve gerekli değerlendirmeler yapılmıştır. Video orijinal metni öğrenciler tarafından yeniden seslendirilerek dublaj yapılmış, vurgu ve tonlamalar orijinal hali ile karşılaştırılmıştır. Gerekli değerlendirme ve düzeltmeler yapıldıktan sonra bir sonraki kazanıma geçilmiş ve tüm kazanımlar aynı şekilde tamamlanmıştır.

Anahtar sözcükler: yabancı dil olarak Türkçe, teknoloji, dublaj

[*] Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, hasanhuseyinmutlu@hotmail.com

BUDİST UYGUR METİNLERİNDE "SEVGİ VE ŞEFKAT" ERDEMİNE DAİR DİNÎ BİR TERİM: *MAİTRĖ* (=SKR. *MAİTRĪ*)

Dr. Hasan İSİ[*]

Özet

Budist düşünce sisteminde "sevgi, sempati, şefkat, merhamet, nezaket, dostluk ve iyi niyet" gibi anlamlara gelen Sanskritçe *maitrī* ifadesi, Buddha ve Bodhisattvalar tarafından başka canlıların mutluluğunu sağlamaya yönelik icra edilen kişisel benliği yok edici erdemlerden biridir. Budist felsefede *maitrī*, *Brahmavihāra* olarak bilinen dört Budist erdemden biridir. Dört zihinsel gelişim uygulamasına dayalı meditasyon pratiği içerisinde öneme sahip *maitrī,* kişinin kendi içindeki ilah ile bağlantı kurmasının bir yolu olarak benlik duygusunu ortadan kaldırmak için gerekli bir erdemdir. Pāli dilinde *metta* şeklinde karşılığa sahip olan Sanskritçe *maitrī* terimi, "canlılara mutluluk veren mükemmel sempati erdemi" olarak Sanskritçe *karuṇā* ifadesi ile de eşdeğerdir. Bir meditasyon terimi olarak da kullanıma sahip *maitrī*, uygulayıcıda nezaket, şefkat ve yardımseverlik gibi farkındalıklar geliştirir. Uygulayıcı, *maitrī* denilen şefkatli zihinle kendine "Mutlu olabilir miyim?", "Sağlıklı olabilir miyim?" ya da "Rahat olabilir miyim?" gibi sorular sorarak bir nefes ve beden farkındalığı yaratmakta ve böylece fiziken ve ruhen dinginleşmektedir. Budist Uygur metinlerinde, Sanskritçe *maitrī* ifadesi *maitrė* karşılığındadır. Ödünçleme ilişkilerinin ürünü olarak Soğdca *mʾytr* formundan Eski Uygurcaya uyarlanan *maitrė* ifadesi*,* Budist Uygur metinlerinde "teveccüh, lütuf, arkadaşlık, dostluk" gibi anlamlara sahiptir. Bu yönüyle, eldeki çalışma Budist Uygur metinlerinde *maitrė* <<Skr. *maitrī* olarak görülen "sevgi ve şefkat" erdemine dayalı dinî terime dair tematik ve dilsel incemeler içermektedir. Çalışmada öncelikle, Budist düşünce sistemi içerisinde Sanskritçe *maitrī* kavramının sahip olduğu dinî ve felsefi değere yer verilerek ilgili terimin Budistler açısından önemi gösterilmeye çalışılmıştır. Devamında, ilgili terimin Budist Uygur metinlerinde sahip olduğu tanıklar temelinde, ifadenin Eski Uygur dinî terminolojisi içerisindeki kullanımları ve türevleri ortaya konarak ilgili kavramı yansıtan dinî terimler gösterilmek istenmiştir.

Anahtar Sözcükler: eski Uygur Türkçesi, Türk dinî terminolojisi, şefkat, merhamet, erdem

[*] hasanisi21@yahoo.com.tr

SESLENME SÖZLERİNİN CÜMLE ÖGELERİYLE İLİŞKİSİ VE ÖGE OLARAK CÜMLEDEKİ KONUMU

Dr. Hasene AYDIN[*]

Özet

İletişim sırasında verici, alıcıyı öne çıkarma, dikkatini çekerek onu iletiye odaklama ya da duygu ve düşünceleri etkili biçimde aktarma amacıyla seslenme sözlerinden yararlanabilmektedir. Alıcının kim olduğunu açıklayan seslenme sözleri, söz dizimi çalışmalarında çoğu zaman cümle dışı unsur olarak görülmekte ya da öge olarak alınıp seslenmeli özne, seslenmeli tümleç, ünlem tümleci, bağımsız tümleç gibi adlarla anılmaktadır. Bir unsurun cümle dışı sayılması için cümleyle anlamsal ya da biçimsel hiçbir bağ kurmaması gerekir. Oysa seslenme sözlerinin hepsi, cümledeki iletinin alıcısını vermesi yönüyle cümleye anlamsal katkı sağlamaktadır. Bu yüzden seslenme sözlerinin cümle dışı unsur sayılmaması, cümlenin yardımcı ögeleri olarak değerlendirilip seslenmeli tümleç olarak alınmalarının uygun olduğu düşünülmektedir. Seslenme sözlerinin cümlenin parçası olarak alınması gerektiği daha önce pek çok araştırmacı tarafından dile getirilmiştir. Ancak alanyazına bakıldığında bu sözlerin cümleyle ve ögelerle ilişkileri üzerine ayrıntılı bir inceleme yapılmadığı görülmektedir. Bu çalışma, Türkiye Türkçesi söz diziminde seslenme sözlerinin cümle ögeleriyle ilişkisini ve öge olarak cümledeki konumunu yazılı eserlerden alınan örneklerle değerlendirilmeyi amaçlamaktadır. Örnekler incelendiğinde seslenme sözlerinin cümleyle ilişkisinin iki boyutta olduğu görülür. Bu unsurlar ya cümlenin ögelerini açıklayıcı ya da cümlenin anlamını tamamlayıcı nitelik taşır. Bu farklılık, alıcının cümledeki yargının bir parçası olup olmamasıyla ilgilidir. Cümlenin ögelerini açıklayan seslenme sözlerinin kullanıldığı cümlelerde kendisine seslenilen alıcı, cümledeki yargının içinde yer almakta, temel ögelerin bünyesinde varlık bulmaktadır. Bu nedenle seslenme sözü; özne, nesne, tümleç ya da yüklemle gönderimsel ilişki kurar. Bunların da kendi içinde iki farklı kullanım özelliği bulunmaktadır. Bir kısmı ögenin bütününe gönderimde bulunur; özne, nesne, tümleç ya da yüklemi oluşturan zamirle eksik tekrar ilişkisi kurarak onun netleşmesini sağlar. Bunları öge açıklayıcısı ya da öge değerinde seslenmeli tümleçler olarak almak mümkündür. Bazı seslenmeler ise ögenin tamamına gönderimde bulunmaz, sözcük öbeği özelliği taşıyan ögelerin içindeki bir unsura gönderme yaparlar. Bunlar da ögeyle ilgili seslenmeli tümleçler biçiminde ele alınabilir. Cümlenin anlamını tamamlayan seslenme sözleriyse herhangi bir ögeyle doğrudan ya da dolaylı olarak gönderimsel bağlantı kurmazlar. Bu cümlelerde seslenme sözüyle, iletilen bilginin alıcısı öne çıkarılmaktadır. Alıcı, cümledeki yargının bir parçası değildir; sadece yargının iletildiği kişi konumundadır. Cümle çözümlemelerinde bu tür seslenme sözlerini cümleyi tamamlayan seslenmeli tümleçler olarak almanın yerinde olacağı düşünülmektedir. Cümlenin ötesine geçip konuya cümle üstü birim bağlamında yaklaşıldığında cümleyi tamamlayan seslenme sözlerinin cümle üstü birimde yer alan diğer cümlelerdeki ögelerin açıklayıcısı olduğu, böylece metin ögesi olarak cümleler arası anlamsal ve biçimsel ilişkiler kurulmasını sağladığı da görülür. Bu nedenle seslenme sözlerinin cümle ögeleriyle ilişkisinin cümle ve cümle üstü birim bağlamında değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: seslenme, seslenmeli tümleç, cümle, öge

[*] Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı, hasenek@uludağ.edu.tr

TEVÂRÎH-İ ÂL-İ SELÇÛK'TAKİ HAYVAN ADLARINA DAYANAN KİŞİ ADLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Hasibe ATA TALU[*]

Özet

Her nesnenin özü adlarda saklıdır. Ad kavramı, öteden beri insanlar için çok büyük önem taşımıştır. Öyle ki pek çok toplumda bir varlığın adını anmak onu çağırmak anlamına gelmektedir. Adlar, varlıkları karşılayan sözcüklerdir. Birçok dilde özel adlar, tür adlarından oluşur. Toplumların hayatında önemli bir yer tutan tür adları genellikle özel ad olarak kullanılmıştır. Türklerin hayatında da hayvanların önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir. Dolayısıyla Türk kişi adlarında hayvan adlarının kullanılması doğaldır. Türklerde ad koyma gelenekleri üzerine yapılan çalışmalarda çocuklara dinî adlar koyma, ünlü ve saygın kişilerin adlarını koyma, destanlarda, masallarda geçen adlar koyma, yer adı kavim ya da boy adı koyma gibi eğilimlerden söz edilmiştir. Türk kişi adlarında hayvan adlarının görünüşü de önem arz etmektedir. Çalışmamızda bu konuya dair örnekler, Tevârîh-i Âl-i Selçûk adlı eser üzerinden ele alınacaktır. Bu eserde geçen hayvan adlı kişi adlarının neler olduğu, bu adların oluşum biçimleri ve uzmanlarca yapılan köken bilimlik açıklamaları dile getirilecektir. Ayrıca bu adların eserdeki kullanım yerlerinden örnekler de verilecektir. Tevârîh-i Âl-i Selçûk, 1436'da II. Murat Dönemi'nde Yazıcıoğlu Ali tarafından kaleme alınan "Oğuznâme, Selçûknâme, Târih-i Âl-i Selçûk, Moğolnâme" gibi adlarla anılan eserdir. Tevârîh-i Âl-i Selçûk, Anadolu'da kaleme alınan ilk Türkçe eserler arasında sayılmaktadır. Türklerin tarih sahnesine çıkışları, İslâm Öncesi Türk Tarihi, Oğuz boyları, tamgaları, gelenekleri ile Selçûkluların şeceresi, Türkiye Selçûkluları, Gazan Han Dönemi, Anadolu Beylikleri ve Osmanlıların Anadolu'ya gelişleri ve Kayı boyu hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşılmaktadır. Ayrıca bu eser, ele aldığı dönemin siyasî, sosyal ve kültürel tarihini de günümüze yansıtmaktadır. Türklerin en eski zamanlardan beri atlı-göçebe yaşam tarzıyla bozkırda yaşadığı bilinmektedir. Bu yaşam tarzında hayvan en önemli ekonomik unsurdur. Ayrıca bozkırın coğrafya ve iklim koşulları da hayvan besiciliğini gerekli kılmıştır. Hayvanların Türklerin ekonomisinde, günlük yaşantısında, askerî sisteminde, mitolojisinde çok önemli yeri vardır. Dolayısıyla Türk kişi adlarında çeşitli hayvan adlarıyla veya motifleriyle karşılaşmak tabiîdir. Türklerin hayatında önemli yer tutan hayvanlar arasında at (tay), koyun, keçi, koç, teke, koçkar, inek, manda, dana, öküz, boğa, deve, arslan, pars, kaplan, kurt, geyik, kartal, doğan, tuğrul, sungur, köpek, sıçan… vb. sayılabilir. Nitekim bunların Tevârîh-i Âl-i Selçûk'taki izleri "Kulun Kara, Bay Buga, Togan Togdı, Laçın Beg, Sıçkancı, Kök Böri, Bars Buka, Arslan Tarkan, Er Tana, Porsuk…" gibi hayvan adlarına dayanan kişi adları üzerinden ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: Tevârîh-i Âl-i Selçûk, kişi adları, hayvan adları

[*] MEB, *hasibeata@gmail.com*

MUDANYA'DA YERLEŞİK BULUNAN GİRİT MÜBADİLLERİ ÜZERİNE

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN[*]
Arş. Gör. Ebru KUYBU DURMAZ[**]

Özet

Sınırları değiştiren savaşlar, toprak kayıpları, ülkeler arası anlaşmalar, tarih boyunca çeşitli insan hareketliliklerini ortaya çıkarmıştır. Türkiye, hemen her bölgesinde farklı sebeplerle farklı dönemlerde yerleşmiş muhacir ve mübadil toplulukları barındırmaktadır. Girit mübadilleri veya göçmenleri de bu mozaiğin önemli ve dikkat çeken bir parçasını oluşturmaktadır. 1913 Londra Barış Antlaşması ile resmen Osmanlı'dan ayrılmış olan Girit adasında yaşayan Türkler, 1923 yılında Türk-Yunan hükümetleri arasında imzalanan mübadele antlaşması ile Türkiye'ye getirilmişler; çoğunlukla Edremit, Darıca, Gemlik, Mudanya, Bodrum gibi zeytin yetiştiriciliğinin yoğun olduğu bölgelere yerleştirilmişlerdir. Devlet tarafından ekonomik açıdan gelişmiş durumda olan Mudanya'nın savaş sırası ve sonrasında kaybettiği insan gücünü dengelemek adına gidenlerin yerine ilçeye yakın kültüre sahip Girit mübadillerinin iskân edilmesi planlanmış, bu sebeple çok sayıda Giritli Mudanya'ya, Burgaz'a (Güzelyalı), Siği'ye (Kumyaka), Tirilye'ye (Zeytinbağı) ve Dereköy'e sevk edilmiştir. Çoğunlukla boş kalan eski Rum evlerine yerleştirilen Girit mübadilleri, devletin desteğine rağmen başka bölgelere yerleştirilen hemşehrileri gibi pek çok sorunla yüz yüze kalmışlardır. Bu sorunların başında gelen, dil meselesidir. Girit mübadillerinin –askerlik ya da başka sebeplerle Türkçe öğrenebilenlerin dışında- Türkçe bilmemesi, onların yabancı olarak algılanmalarına ve buna bağlı olarak hem anlaşmada hem de kabul görme noktasında sıkıntı yaşamalarına neden olmuştur. Ana dilleri Türkçe olmayan, ülkenin farklı bölgelerine yerleştirilen ve ancak ikinci kuşaktan itibaren Türkçe öğrenmeye başlayan, Girit mübadillerinin standart Türkiye Türkçesi ve yerleştirildikleri bölgede kullanılan ağız/ağızlarla ilişkisi ve etkilenme derecesi aslında aydınlatılması güç bir meseledir. Bu sebeple Girit göçmen ve mübadillerinin kullandıkları dil açısından yaşadıkları tüm bölgelerde tüm ölçütler göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi, büyük önem taşımaktadır. Daha önce başka bölgelerdeki Girit göçmenleri ve mübadilleri üzerine yapılan çalışmalara ek olarak bu bildiride Mudanya'da yaşayan Girit göçmenleri üzerinde durulacak, yaşamları, kültürleri ve dillerine dair bazı tespitler paylaşılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Girit, mübadele, göç, Mudanya, ağız etkileşimi

[*] Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hatices@uludag.edu.tr
[**] Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ebrukuybu@uludağ.edu.tr

TÜRKÇE EĞİTİMİNDE YARATICI DRAMA YÖNTEMİ KULLANILMASININ ALIMLAMAYA ETKİSİ

Hatice YAMAN[*]
Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR[**]

Özet

Dil eğitiminde bilgiden fazla beceri ön plandadır. Dilin hayatın içinde her zaman olduğu düşünülürse bu devamlılığın aynı zamanda yeniliklere açık olma ve sürekli değişme olgusunu da beraberinde taşıdığı kabul edilmelidir. Sürekli etkin ve yaşamın içinde var olan bu alanın yaratıcılıktan yararlanması da oldukça doğaldır. Günümüz dünyasında teknolojinin de gelişmesiyle öğrencilerin dijital bağlamda ve bireysel yoğunlukta yaşamaya döndüğü görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde öğrencilerde yaratıcılığın artmasının yolunun eğitim boyunca katılımcı, uygulayıcı ve sürecin içinde var olmalarıyla mümkün olacağına ulaşılmıştır. Türkçe eğitiminde öğrencinin günlük yaşamda dilin doğru ve etkin kullanımını sağlamakla beraber anlama ve anlatma becerilerini de geliştirmek hedefi vardır. Anlamanın yanında ne anladığını yorumlaması, kendini ifade etmesi, düşüncelerini kelimelerle doğru anlatabilmesi oldukça önemlidir. Türkçe eğitiminde drama yönteminin kullanılmasıyla anlama, anladığını anlatma, akranlarının anladıklarını anlatması, öğrencinin bu becerileri doğal ortamda geliştirmesini sağlayabilecektir. Alımlama estetiği, öğrencinin bilgiyi yorumlarken önceki yaşamındaki tecrübelerden yararlandığını vurgular. Aynı düşünce, yaratıcı dramada "anında yaratma" ile üretilen her bilginin önceki yaşam tecrübelerinden oluşmasında da yer almaktadır. Öğrencilerin yaş grubu da göz önünde bulundurulduğunda oyunla ve iş birliği halinde akran öğrenmesiyle daha rahat bir şekilde metni -bilgiyi- yorumlayabilmektedir. Öğrencilerin tüketim çağında üretmesi için -özellikle düşüncelerini üretmesi için- bir çaba sarfetmek, bu araştırmanın başlangıç noktasını oluşturmuştur. Bu çalışma ile öğrencilerde yaratıcı drama yönteminin; öğrencinin bilgiyi içselleştirmesine, özümsemesine ve yeniden kullanmasına olan etkisi araştırılmıştır. Araştırmada deneysel yöntem olan "ön test – son test kontrol grubu" kullanılmıştır. Çalışma grubunu Antalya ili Alanya ilçesi Ayşe Melahat Erkin Ortaokulunda okuyan 40 5. sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada verilerin toplanmasında 5. sınıf Türkçe dersi öğretimi programındaki yer alan okuma, konuşma, yazma ve anlama kazanımları dikkate alınarak başarı testi kullanılmıştır. Bir konuşma ve bir yazma etkinliğinden oluşan başarı testi, uzman görüşü alınarak hazırlanan analitik dereceli puanlama anahtarı ile incelenmiştir. Araştırma sonucunda yaratıcı drama ile öğrencilerin kendilerini ifade etmelerinde, bilgiyi özümsemesinde, yorumlamasında ve yeniden kullanmasında etkisi olduğu görülmüştür. Drama yönteminde oyun ile anında üreten öğrenciler; yorum yapabilirken oyunun, aşkın bağlamının sağladığı doğallık ile kendi edinçlerini ve arkadaşlarının edinçlerini de geliştirmektedir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe eğitimi, yaratıcı drama, alımlama

[*] MEB, htc.yaman@gmail.com
[**] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, ozgur.aydemir@alanya.edu.tr

EMOJİLER ORTAK DİL Mİ? !

Dr. Hayrettin PARLAKYILDIZ[*]

Özet

İnsanın yaratılış sırrında yer alan "jest ve mimikler" dikkate alınarak, ortak bir dile mi gidiliyor ?!... Sosyal Medya bizi sosyalleştirdiğini sanarken, dilimizi bozarak, Emojileri ortak dil mi yapmak istiyor, bizler mi ortam hazırlıyoruz ?.. Türkçeciler, Uluslararası Dünya Dili Türkçe iddiasında bulunurken, bu yaşanan dil sorunun neresindeler?.. Dillerimizi kullandık, anlaştık-anlaşamadık, uslandık-uslanamadık, her dile kanca attık, ancak bir şey çıkaramadık, işitme engellilerin işaret diline takıldık-başaramadık; yazma becerimiz zaten yoktu, surat okuması, alabildiğine çoktu, anlamadık-anlatamadık, usandık… Japonlar İMDADIMIZA yetişti… İmdat kelimesini iyi bildiklerinden İM hecesini aldılar, işaret (emare) olduğunu bildiklerinden; sizler konuşamıyorsunuz, bunu da beceremediniz diyerek, bizlere KONİÇİVA (merhaba) dediler; elimize-yüzümüze EMOJİ (resimli harf) verdiler… Ne jestlerimiz anlaşıldı ne de mimiklerimiz… Bizler de EMOJİ deki EM'i iyi bildiğimizden hemen aldık, emerek, içselleştirdiğimizi, anlatılarımıza güç kattığımızı sanarak, anlaşılmaz- anlatı yaptık…?! Yazılı ifadede ortaya çıkan emoji sözlü ifadeye ne kadar yansıdı da neyi anladık, neyi anlattık… Türk Emoji sistemini mi kursak, acaba ?!..Yabancılara Türkçe Öğretiminde daha mı başarılı oluruz… Tanzimat döneminden daha vahim, daha kısır, daha anlamsız, daha iletişimsiz bir şekilde kullanılarak, yabancı dil kompleksi içinde toplumsal dayanağımızı gün geçtikçe kaybettiğimizin farkında olup sorumluluklarımızı bu açıdan da tartışmalıyız. Atatürk Türkiye'sine ve Atatürk İnkılâplarına Türk Diline sahip çıkmanın asıl yolunun buradan geçtiği de bilinmelidir. Dilimizin bozulmasında önemli bir sebebin de bilgisayar ve internet dili olduğu gözden uzak tutulmamalı. Bakınız, bilgisayar veya internet dilini nasıl kullanıyoruz, bilhassa sohbet odaları denen MSNde ve FACEBOOKta, Instagram (anlık), Twitter (heyecan verici) yazarken yalan-yanlış dil öğrendik, dilide bozduk, kendimizi de kimliğimizi de !? Bir soruyla zihnimizi biraz kurcalamak istiyorum… Kur'an-ı Kerim'deki HUCURAT SURESİ 13. ÂYET «Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık, tanışasınız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık, Allah katında en değerli olanınız O'na itaatsizlikten en fazla sakınanınızdır. Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir, her şeyden haberdardır.» https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Hucur%C3%A2t-suresi/4625/13-ayet-tefsiri meali emojiyi ortak kılar mı dersiniz? Dilimizi öğretmek ve Dünya Dili haline getirmek için bu konudaki yayınlardan, gözlemlerden ve incelemelerimizden yola çıkarak, "alan taraması" tekniği içinde araştırma yaparak, çözüm önerileri oluşturarak, eleştirel tartışma ortamında değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, dünya, insan, emoji, internet (genelağ), yaratılış, âyet

[*] Kıbrıs İlim Üniversitesi, hayrettinparlakyildiz@csu.edu.tr

ÇAĞATAY SÖZLÜKLERİNE GÖRE TÜRKMEN TÜRKÇESİ VE TÜRKMENCE SÖZ VARLIĞI

Dr. Hicret DAŞDEMİR[*]

Özet

Çağatay Türkçesi, bir başka ifadeyle Müşterek Orta Asya Türkçesi 15 asırdan 20 asrın sonuna kadar Türk dünyasında yazı dili olarak hüküm süren Türkçedir. Bu yönüyle de sonradan yazı dilioluşturmuş Türk lehçelerini etkilemiş, ses bilgisiyle şekil bilgisiyle ve söz varlığıyla o lehçelere katkılar sunmuştur. Şüphesiz bu lehçelerden biri de Türkmen Türkçesidir. Türkmen Türkçesi SSCB sonrasında yazı dili oluşturmasıyla beraber, SSCB olaylarına kadar diğer Türk lehçeleri gibi Çağatay Türkçesini yazı dili olarak kullanmıştır. Bu yönüyle de çoğu zaman bu Türkçe ile verilen eserler ya Çağatayca zannedilmiş ya da ortak Türkçenin ürünü olarak Çağatay sözlüklerinde yerini almıştır. Bu çalışmada, Çağatay sözlüklerinde Türkmenceye ait söz varlığı irdelenecek, bu sözcüklerin ölçümlü Türkmen Türkçesi ile olan ilişkisi ortaya konulmaya çalışılacaktır.

[*] hicretdasdemir@gmail.com

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ BAĞLAMINDA MÜELLİFLERİN KİMLİĞİ MESELESİ

Doç Dr. Himmet BÜKE[*]

Özet

Eski Anadolu Türkçesinin oluşumu ve gelişimi Türk dilinin yeni bir coğrafyada önce filizlenip daha sonra kökleşmesi açısından önem arz etmektedir. Asya'nın batı ucunda Oğuz lehçesi temeline dayanan bu yeni yazı dili bugün pek çok Türk yazı dilinin de temelini oluşturmaktadır. Yazı dilinin oluşması ya da bir diğer ifadeyle konuşma dilinin yazı diline dönüşmesi süreci farklı etkenlere bağlıdır. 11. yüzyıldan itibaren Anadolu coğrafyasına gelen Oğuzlar konuştukları Türkçenin burada bir yazı dili haline gelmesi sürecinde siyasî, kültürel ve sosyal anlamda birtakım zorlu süreçleri yaşamışlardır. Anadolu'da Türkçenin Oğuz lehçesiyle yazılan ilk eserlerin hangileri olduğu konusu belirsizliğini korumaktadır. Siyasî otorite olan Selçuklu Devleti'nin Türkçeyi devlet ve edebiyat dili olarak tercih etmemesi bu yeni yazı dilinin oluşumunu epey geciktirmiştir. Türkçe yazılan ilk eserler 13. yüzyıldan itibaren kendini göstermeye başlamış devam eden 14. ve 15. yüzyıllarda ise en verimli dönemini yaşamıştır. Eski Anadolu Türkçesinin ilk eserlerinden itibaren takriben 300 yıl süren bu zaman zarfında bazı eserler ve bu eserlerin müelliflerinin kimliği meselesi bazı çalışmalar vesilesiyle tartışılmıştır. Karışık lehçeli eserlerle başlayan bu tartışmalar bazı eserlerin kim tarafından hangi bölgede yazıldığı konusunda farklı görüşlerin ortaya atılmasıyla devam etmiştir. Yunus Emre'nin nerede yaşadığı, Hoca Mesud ve Kul Mesud'un aynı şahsiyetler olup olmadığı, Ahi Evren'in, Âşık Paşa'nın, Dehhanî'nin, Şeyyad Hamza'nın kimliği, karışık lehçeli eserlerin müelliflerinin etnik mensubiyeti gibi meseleler yıllarca tartışılmıştır. Müellif ya da müstensihlerin kendi ağız özelliklerini veya yaşadıkları kültürel çevrenin dil özelliklerini eserlerine yansıttıkları bilinmektedir (Gülsevin ve Boz, 2004:54-55; Gülsevin, 2013: 48-49). Bu çalışmada bazı eserlerdeki çok yaygın olmayan, belirli bir bölgeye veya ağıza özgü sözcüklerden hareketle bu konuda bir fikir ortaya konulmaya çalışılacaktır. Müellifler eserlerini yazarken genel anlamda yaygın sözcükleri kullanırken bazı bölgesel ifadeleri de eserlerine yansıtabilmektedir. Anadolu'nun bugünkü ağız haritası ile Oğuzların Anadolu'da yerleşme düzenleri arasında sıkı bir ilişki vardır (Karahan, 2006: 4). Çalışmamızda bu sözcüklerden ya da söz kalıplarından yola çıkarak konuyla ilgili bir tartışma alanı açılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: eski Anadolu Türkçesi müellifleri, Yunus Emre, Hoca Mesud, Âşık Paşa

[*] Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı, himmetbuke@mehmetakif.edu.tr

SURİYE TÜRKMEN TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA SINIRLAMA VE BENZERLİK/ KARŞILAŞTIRMA BİLDİREN GAÇEK/ GADAK/ GADAN YAPISI

Prof. Dr. Hülya ARSLAN-EROL[*]
Atanur ÖZDEMİR[**]

Özet

Yazı dili, belli bir kesimin ağız özelliklerini yansıttığından bugün ağızlarda tespit edilen yapıların birçoğu standart dilde yoktur, daha doğru bir deyişle aynı ses ve şekil özelliğiyle görülmemektedir. Yazı diline göre ağızlar, dilin "canlı bir varlık" kaidesinde de daha aktiftir ve gelişime açıktır. Anadolu ağızlarının uzantısı olan Suriye Türkmen Türkçesi Ağızları (STTA), arkaik unsurlar ve ekleşmiş yapılar bakımından zengindir. Literatürde tek başına bir anlamı olmayan, kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek bir anlam kazanan sözler şeklinde tanımlanan edatlar; işleyiş bakımından isim çekim ekleri niteliğindedir. Edatların sınırlama ve karşılaştırma bildirenleri Eski Türkçeden beri kullanılmaktadır. Eski Türkçede yönelme halinden sonra *teg* ve *tegi* edatlarını getirmek (*+kA teg/ tegi)* suretiyle sağlanan bu yapı, daha sonraki dönemlerde de bu edatların varyantlaşmasıyla genişlemiştir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde *+A dek, +A degin* nadiren de *+A dan, +A çA(k)* yapıları kullanılmıştır. Tabi Arapçanın etkisini artırmasıyla aynı işleve sahip olan *+A kadar* yapısı Eski Anadolu Türkçesinin sonları itibarıyla kullanım alanını artırmıştır. Bugün standart Türkiye Türkçesinde sınırlama ve karşılaştırma bildirmede Eski Türkçe *teg* edatının yerini Arapça *kadar* almıştır. Ancak Anadolu ağızları ve STTA'da bu tarihi süreklilik devam etmektedir. Osmanlı Türkçesi döneminde aynı işleve sahip olup beraber kullanılan *+A kadar* ve *+A dek(dan)/ degin/ çA(k)* yapısından ekleştiğini düşündüğümüz *gaçek/ GadAk/ GadAn* edatlarının bugün STTA'da aktif olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda bu yazı, sınırlama ve karşılaştırma bildiren *gaçek/ GadAk/ GadAn* edatlarının STTA'da kullanım alanları ve Anadolu ağızlarındaki örnekleri üzerinedir.

[*] Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı.
[**] Doktora öğrencisi, nurataozdemir@gmail.com

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ EĞİTİMİNDE YANSITICI YAZMA UYGULAMALARININ KULLANIMI

Öğr. Gör. Hüseyin KARABUĞA[5]

Özet

Yansıtma; kişinin kendisini geliştirmesi amacıyla deneyimleri üzerine bilinçli ve eleştirel şekilde düşündüğü, düşüncelerini ve çıkarımlarını sözlü ya da yazılı şekillerde kendisiyle, akranlarıyla ve uzman kişilerle paylaştığı bir süreçtir. Başlangıçta Dewey ve ardından Schön tarafından geliştirilen yansıtma çalışmaları, eğitim alanında "yansıtıcı uygulamalar" şeklinde isimlendirilmiştir. İngilizce eğitiminde ve İngilizce öğretmeni adaylarının yetiştirilmesinde kullanılmakta olan yansıtıcı uygulamalar, son otuz yıldır kişisel ve mesleki eğitimlerin önemli bir parçası hâline gelmiştir. Mesleki eğitimlerde ve özellikle öğretmenlik uygulaması gibi alan bilgisinin gözden geçirilmesi gereken eğitim süreçlerinde kullanılan yansıtıcı uygulamalar, ağırlıklı olarak yansıtıcı yazma çalışmaları ile yürütülmektedir. Yansıtıcı yazma; kişisel deneyimleri anlatan, deneyimlerle ilişkili duygular hakkında yorumlar içeren, kişilerin süreçte kendi değerlendirmelerine yer veren, kişilerin öğrendiklerini fark ettiren ve öğrendiklerini gelecekte nasıl kullanabileceklerini sorgulatan bir yazılı anlatım türüdür. Öğretmen adayları için ise bu tür; onların bilmediklerini fark etmelerine, bilmek istediklerini keşfetmelerine, rollerini ve sınırlarını belirlemelerine, duygularını ve anladıklarını sorgulamalarına yardımcı olmaktadır. Yansıtıcı yazma uygulamaları yardımıyla öğretmen adayları; deneyimlerinin inandıkları şeylerle ne ölçüde örtüşüp örtüşmediğini, kendi duygularına ve gelişimlerine ne derecede değer verdiklerini keşfedebilmektedir. Yansıtıcı yazma, öğrenme deneyime dayalı anlamlı öğrenmenin somut bir çıktısı olarak değerlendirilebilir. İşte, tüm bu nitelikleri sebebiyle de yansıtıcı yazma uygulamaları; öğrenen özerkliği, deneyimsel öğrenme, kişisel ve mesleki gelişim açısından önemli avantajlara sahiptir. Bu açıdan yansıtıcı yazma uygulamaları, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının kendi öğretim tarzları hakkında daha derin bir farkındalığa sahip olmalarını sağlayarak nihayetinde onların pedagojik ve mesleki açıdan daha donanımlı bireyler olmalarına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle de yansıtıcı yazma uygulamaları, Amerika'da, Birleşik Krallık ülkelerinde, Finlandiya'da ve Malezya'da öğretmen eğitimlerinin bir parçası olarak kullanılmaktadır. Buna karşılık Türkiye'de Türkçe öğretmeni adaylarının eğitiminde yansıtıcı yazma uygulamalarına sistematik bir şekilde yer verilmemektedir. Ayrıca alanyazında yansıtıcı yazma türünün tanıtımına ve bu türün kişisel ve mesleki eğitimlerde nasıl kullanılabileceğine yönelik bilgilere yeterince yer verilmediği görülmektedir. Alanyazındaki bu eksikliği giderebilmek adına bu çalışmanın amacı, yansıtıcı yazma türünü tanıtmak ve bu türün Türkçe öğretmeni adaylarının eğitiminde nasıl kullanılabileceğini göstermektir. Bunu ortaya koyabilmek amacıyla betimsel yöntem kullanılmıştır. Nitel bir derleme çalışması olan bu araştırmada ilgili alanyazın taranıp doküman incelemesi yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: yansıtma, yansıtıcı uygulama, yansıtıcı yazma, Türkçe öğretmeni adayı, öğretmenlik uygulaması dersi

[5] Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Rektörlük, huseyin.karabuga@ibu.edu.tr

MARCEL'İN OKUMALI DİL ÖĞRETİM YÖNTEMİNİN MASALLARDA UYGULANMASINA DAİR ÖNERİLER

Doç. Dr. Hüseyin Kürşat TÜRKAN[*]
Prof. Dr. Halil Altay GÖDE[**]

Özet

Yabancılara Türkçe öğretiminin tarihi seyri incelendiğinde popüler anlamda çok uzak bir geçmişten bahsedilmez. Bu bağlamda sistemli ve değerli bir başlangıç olarak ilk başvuru kaynakları arasında Kaşgarlı Mahmut tarafından 11. yüzyılda millî gayeler güdülerek yazılan Araplara Türkçe öğretme dürtüsünün yanında güzel Türkçenin en az Arapça kadar güçlü ve kuvvetli olduğunu ispat etme amacıyla kaleme alınan "*Divan-ı Lügati't-Türk*"ü saymak yerinde olur. Bu eserden sonra "*Codex Cumanicus, Kitabü'l-İdrak Li-lisanü'l-Etrak, Ed-Düreretü'l-Mudiyye Fi'l-Lügati't-Türkiyye, Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-Lügati't-Türkiyye, vd.*" gibi birçok eser farklı yapı ve içeriklerde Türkçe öğretimi amacıyla yazılmıştır. Bilhassa Türkiye'nin siyasi, sosyal ve kültürel anlamdaki dikkat çekici atak ve atılımları sayesinde Türkçe öğretimine olan ilgi, popüler bir ivme kazanmakla beraber gerek yurt içi gerekse de dünyanın çok farklı noktalarında Türkçe Öğretim Merkezleri (TÖMER)'nin kurulmasına olanak sağlamıştır. Son on beş yıldır söz konusu alanda ciddi bir yoğunlaşma olduğu da görülmektedir. Bu bağlamda yurtdışı bağlantılı projeler, üniversitelerde bölümler, akademik çalışmalar (yüksek lisans ve doktora tezleri), Türkçe öğretim setleri, sertifika programları gibi çok geniş bir alanda çalışmalar devam etmektedir. Bu gelişmeler doğrultusunda yapılacak her çalışma, Türkçe öğretimi ve Türk kültürünün tanınırlığına hizmet ederek güzel ülkemizin dünya genelindeki prestijini birçok alanda arttıracaktır. Yabancı dil öğretimi üzerine çok sayıda teori, yöntem ve teknik geliştirilmiştir. Bazıları hâlâ kullanılmaktayken bazıları da artık ilkel kabul edilmiş ve uygulanma alanını kaybetmiştir. Değişen dünya ve gelişen teknoloji ile birlikte yöntem-tekniklerde de önemli değişikliklere gidilmiştir. Ancak bu konuda uzman olan birçok bilim adamının da dil öğretim sürecinde tek bir yöntem veya teknikten yararlanmanın yeterli olmayacağı genel kabulken "*öğretilecek olanın*" ne olduğu da önem arz etmektedir. Bahsedilen dil öğretim yöntemlerinden biri de "*Okumalı Dil Öğretim Yöntemi*" dir. C. Victor Marcel tarafından sistemleştirilen, M. Philip West tarafından geliştirilen okumaya dayalı bir yöntemdir. Bildiride, "*Okumalı Dil Öğretim Yöntemi*" doğrultusunda bilgiler verildikten sonra ilgili teorinin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde masallar üzerinde kullanılabilirliği üzerinde durulup tartışılacak ve veriler ışığında çeşitli önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: yabancılara Türkçe öğretimi, TÖMER, okumalı dil öğretim yöntemi, Marcel, masal

[*] Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Halk Bilimi Ana Bilim Dalı, khturkan@gamial.com
[**] Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, halilgode@sdu.edu.tr

OKUMA ÇEMBERİ YÖNTEMİNİN YARATICI YAZMA BECERİSİNE ETKİSİ

Hüseyin ŞANSAL[*]
Doç. Dr. Salim PİLAV[**]

Özet

Dört temel beceriden ikisini oluşturan okuma ve yazma becerileri birbirini tetikleyen bir mekanizmayı oluşturmaktadır. Anlama becerilerinden biri olan okuma, anlatma becerilerinden biri olan yazmaya doğrudan tesir eden bir beceridir. Bireyin etkin okur kimliği onun potansiyel yazma becerisindeki yetenek ve yeterliliğine de işaret etmektedir denilebilir. Bir yandan kişinin okuma alışkanlığı kazanmasında etkili olan diğer yandan da hem okuduğuna anlama becerisine hem de eleştirel düşünme ve dolasıyla yaratıcı yazma becerisine de katkısı olduğu düşünülen Okuma Çemberi adı verilen yöntem, son zamanlarda bilimsel araştırmalarda adından sıkça söz edilen bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araştırmada 6. Sınıf öğrencilerinin Okuma Çemberi yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen kitap okuma faaliyetlerinin yaratıcı yazma becerisine etki düzeyinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma nitel araştırma yönteminin durum çalışması deseniyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örneklemesi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, Kırıkkale ilinde bir ortaokulda yer alan 6. sınıfta öğrenim gören 34 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmadaki veriler öğrencilerin tercih ettikleri 6 kitapla ve belirledikleri ortak bir konu etrafında her öğrencinin serbest yazma yöntemiyle hikâye oluşturmaları sağlanarak elde edilmiştir. Veri Analizi, Özbay ve Uyar (2009) tarafından geliştirilen Okuma Tutumu Ölçeği, Can ve Topçuoğlu Ünal (2017) tarafından geliştirilen Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Yazma Tutum Ölçeği aracılığıyla betimsel analiz yöntemiyle sağlanmıştır. Bu ölçekler aracılığıyla ön test ve son test yapılarak öğrencilerin okuma ve yazmaya karşı tutumları değerlendirilmiştir. Veriler normal dağılımda olmadığı için Mann-Whitney U Testi'ne göre analiz yapılmıştır. Öğrencilerin Okuma Tutumu Ölçeğine göre ön testinde $p=0,782>0,05$ olduğundan anlamlı bir değişiklik bulunmamıştır. Sürecin sonunda uygulanan son testte ise $p=0,042<0,05$ olduğundan anlamlı bir değişiklik görülmüştür. Yine Yazma Tutumu Ölçeğine göre ise yapılan ön testte $p=0,147>0,05$ sonucuna ulaşılmış anlamlı bir değişiklik olmadığı görülmüştür. Süreç sonunda yapılan Yazma Tutumu Ölçeğine göre yapılan son testte ise $p=0,004<0,05$ olduğundan anlamlı bir değişiklik görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerden deney grubunun yaratıcı yazma puanı uygulama öncesinde 3,55 iken uygulama sonrasında 3,45 olarak ölçülmüştür. Okuma çemberi uygulamasının küçük de olsa yaratıcı yazma becerisinde bir düşüşe neden olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak da bu değişim anlamlı değildir ($p= 0,1>0,05$). Okuma Çemberi Yönteminin öğrencilerin yaratıcı yazma becerisine etki etmesi için yazma çalışmalarının daha uzun zamanda ve sürekli devam etmesi gerekir. Yazma etkinliklerinin sadece okulla sınırlı kalmaması, öğrencilerin yazmaya istekli olması gerekir. Bu yöntem okuma ve anlama faaliyetlerinde daha etkin kullanılabilir.

Anahtar Sözcükler: okuma çemberi, yaratıcı yazma, Türkçe öğretimi

[*] Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi,
[**] Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, spilav@kku.edu.tr

TÜRKİYE DIŞINDA ÖRGÜN EĞİTİM KAPSAMINDA TÜRKÇE DERSİ ALAN YABANCI ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇE ÖĞRENMEYE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ: SOMALİLAND ÖRNEĞİ

İbrahim ÇİMEN[*]
Aliye Nur ERCAN GÜVEN[**]

Özet

Eski Britanya Somalisi olarak bilinen Somaliland, Afrika Boynuzu'nda Somali'nin kuzeyinde yer almaktadır. 18 Mayıs 1991'de bağımsızlığını ilan etmesine rağmen uluslararası arenada tanınmamakta ve hâlen Somali'nin bir parçası olarak görülmektedir. Türkiye de Somali'nin toprak bütünlüğünü savunmakta; Somali ve Somaliland arasında arabuluculuk görevi yürütmektedir. Bu araştırmanın genel amacı, yurt dışında Türkiye Maarif Vakfı okullarında örgün eğitim kapsamında yabancı dil olarak Türkçe öğrenen lise öğrencilerinin Türkçe öğrenmeye ilişkin görüşlerini tespit etmektir. Türkiye Maarif Vakfı bugün dünya genelinde 49 ülkede 429 eğitim kurumuyla eğitim öğretim faaliyetleri yürütmektedir. Vakfın faaliyete başlamasıyla birlikte Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine farklı bir kapı açılmış ve Türkçe örgün eğitim kapsamında müfredat içerinde yer alarak öğretilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda Türkçenin yabancı dil olarak örgün eğitim kapsamında öğretilmesi süreci ile ilgili olarak bölgeler özelinde yapılacak çalışmalar önem arz etmektedir. Çalışma kapsamında Somaliland'da, Türkiye Maarif Vakfı Somaliland Hargeisa Lisesinde okuyan öğrencilerin görüşlerinin alınması hedeflenmiştir. Çalışmanın sonraki süreçte bölgede görev alacak Türkçe öğretmenleri için faydalı olacağı öngörülmektedir. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinin olanaklarından faydalanılmıştır. Çalışma, yurt dışında Türk okullarında (Somaliland örneği) örgün eğitim kapsamında yabancı dil olarak Türkçe öğrenen lise öğrencilerinin Türkçe öğrenmeye yönelik görüşlerini tespit etmeyi amaçlayan bir durum çalışmasıdır. Bu çalışma için amaçlı örnekleme tekniklerinden kolay ulaşılabilir durum örneklemesine başvurulmuştur. Katılımcıları belirlemede çalışmaya katılma isteği/gönüllülük ile öğrencinin konuşma becerisinin iyi olması esas alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye Maarif Vakfı Somaliland Hargeisa Lisesinde Türkçe öğrenen 4'ü kız, 6'sı erkek 10 Somalilandlı öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma verilerinin toplanmasında görüşme yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda bu çalışmada iki farklı veri toplama aracı kullanılmıştır: kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu. Bu çalışma ile toplanan veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler, okul dışında Türkçe konuşamadıkları için Türkçe öğretiminde en çok konuşma becerisine önem verilmesi gerektiğini, öğretim süreci içerisinde en çok dinleme, konuşma ve yazma becerisinde zorlandıklarını, daha çok ailelerinin isteğiyle ve onlardan birini örnek alarak Türkçeyi öğrenmek istediklerini, okulun eğitim dilinin İngilizce olmasının Türkçe öğrenme sürecini olumsuz yönde etkilediğini, ders kitapları haricinde Türkçe öğrenmeyi destekleyici yardımcı okuma kitaplarına ihtiyaç duyduklarını, Türkçe öğrenmeyi destekleyici olarak Türkçe film/dizi izlemeyi faydalı ve eğlenceli bulduklarını ifade etmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Türkiye Maarif Vakfı, Somaliland, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, örgün eğitim

[*] Türkçe Öğretmeni, Türkiye Maarif Vakfı, ibrahimcimen19@gmail.com
[**] Arş. Gör. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, aliyenurercan@gmail.com

RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU VE TÜRKÇENİN KİMLİK İNŞASI

Dr. İbrahim Uslu[*]

Özet

Millî kimliğimizin güvencesi ve kutsal hazinemiz olan Türkçe 7. yüzyıldan beri yazı dili olarak kullanılmaktadır. Ancak basın yayın dili olarak Tanzimat döneminden itibaren gazetelerde yazı dili olarak varlığını göstermiştir. Türkçemiz, Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde hızla gelişen teknoloji ile birlikte her türlü basın yayın organında boy göstermektir. Türkçemizin dünya dili olarak varlığı, onun medya dili olarak da dünya çapında yaygınlık göstermesinden apaçık bellidir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Türkçenin çağdaş kültür, eğitim ve bilim dili halinde gelişmesinin sağlanması amacıyla temel hedeflerin izinde hizmet vermektedir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu bu noktada medya dili olarak Türkçenin sadece korunmasını değil, yayılması ve etki gücünün artırılması adına da önemli bir vazifeyi üstlenmektedir. Aynı zamanda hem bir kültür unsuru hem de kadim kültürümüzün taşıyıcısı olarak Türkçe, dünyanın dört bir yanına ulaşan sesimiz ve izimizdir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, medyada, özellikle radyo ve televizyonlarda doğru, güzel ve anlaşılır Türkçe kullanımının yaygınlaştırılması adına birçok proje ve eğitimler düzenlemektedir. Türk dili; konumu, tarihî derinliği ve konuşur sayısı bakımından dünya dilleri arasında çok önemli bir yerdedir. Dünya dili olarak Türkçenin kimliğini koruma noktasında devletin kurumları şüphesiz birinci derecede etkilidir. Millî kimliğimiz olan dilimizin ana dil olarak doğru kullanımını sağlamak, onu yabancı dillerin olumsuz etkilerinden korumak ve kusursuz Türkçeyi yaygınlaştırmak adına medya en önemli araçtır. Anayasanın 6112 sayılı *Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunu* ile ortaya konan genel yayın esasları içerisinde *Atatürk ilke ve inkılaplarını kökleştirmek, Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkmasını öngören millî hedeflere ulaşmayı gerçekleştirmek, genel ahlakın gereklerini, millî gelenekleri ve manevi değerleri gözetmek* yer almaktadır. Bu bağlamda millî gelenek ve manevi değerlerimizin korunmasını birinci derecede sağlayan Türkçemizin kullanımına hizmet aslî görevlerimizdir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, medya dili, RTÜK

[*] Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, eposta: rtuk@rtuk.gov.tr

MERKEZ BANKASI PARA POLİTİKASI KURULU TOPLANTI ÖZETLERİNDE GEÇEN BAZI KELİMELER ÜZERİNE

Prof. Dr. İdris Nebi UYSAL[*]

Özet

Dil insanlar arasında iletişimi sağlayan en gelişmiş sistemdir. İnsana özgü bu iletişim modelinin temel niteliklerinden biri de canlı olmasıdır. Bu özelliği itibariyle diller; zaman zaman birtakım değişiklikler, çeşitli nedenlere bağlı olarak bazı gelişmeler gösterir. Değişiklikler dilin farklı düzeylerinde (ses, biçim, anlam, söz dizimi gibi) yaşanabilir. Bununla birlikte dilin temasa, etkileşime ve değişime en açık alanı söz varlığıdır. Türkçede değişikliklerin her çeşidinin, özellikle söz varlığı düzeyindeki değişikliklerin pek çok örneği vardır. Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Para Politikası Kurulu Toplantı Özetleri'nde karşılaşılan bazı kelimeleri incelemek için yapılmıştır. Bu kapsamda Kurul'un 2022 yılının ilk çeyreğinde yayımladığı üç metin örneklem olarak seçilmiştir. Metinlerde göze çarpan ilk husus, rakam ve istatistiksel verilerin yoğunluğudur. Dil açısından dikkati çeken diğer konular ise iktisat terimleriyle dolu bir dil ile bugün Türkçenin sözlüklerinde madde veya anlam olarak bulunmayan örneklerdir. Belgesel tarama yönteminin kullanıldığı bu çalışmada sözcüklerin Türkçenin söz varlığındaki durumunu kontrol etmek için Türk Dil Kurumunun (TDK) yayımladığı *Türkçe Sözlük*'ün son baskısı (2011) esas alınmıştır. Sözlükte bulunmayan kelime ve sözlerden birkaçı şunlardır: *birikimli (etki), fiyatlama, ham petrol, işlenmiş gıda, liralaşma, mevsimsellik, tedarik zinciri, temel gıda (grubu), yukarı çekmek*… Bilinen anlamlarının dışında yeni anlamlar kazanan sözcüklerden bir kısmı şöyledir: *çıkış, kısıt, sürükleyici*… Görüldüğü üzere, burada verilen örneklerden bazıları terim özelliği sergilemektedir. Fakat niteliği ne olursa olsun, toplumun önemli bir kesiminin her gün basın yayın organlarında karşılaştığı bu kelimelerin genel sözlüklere alınması bir ihtiyaç olmuştur. Örnekler dilin bir varyantı olan ekonomi dilinin genel dile ve sözlüklere katkısı mahiyetindedir. Gerek TDK'nin gerekse diğer sözlük yazarlarının eserlerini güncellerken ekonomi metinlerini taramaları yararlı olacaktır.

Anahtar Sözcükler: Para Politikası Kurulu, Ekonomi Metinleri, Türkçe, Söz Varlığı.

[*] Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, uysal.idrisnebi@gmail.com

OĞUZ KAĞAN DESTANI'NI *ÜÇLÜ İŞLEV KURAMI* ÇERÇEVESİNDE OKUMA DENEMESİ

Doç. Dr. İnan GÜMÜŞ[*]

Özet

İnsanlığın erken dönem üretimleri olan mitler, ritüellerde ve çeşitli anlatılarda varlık alanı bulur. Milletlerin kolektif yaşamlarının ürünü olan destanlar ise; mitler başta olmak üzere folklorik, tarihsel, toplumbilimsel, antropolojik vb. birçok ögeyi barındırır. Bu bağlamda Türklerin en eski destanlarından olan Oğuz Kağan Destanı da belirtilen ögeleri bünyesinde taşıması ve Türk mitolojisine ilişkin birçok veriye sahip olması yönüyle öne çıkar. Nitekim eser bu tarafıyla çeşitli araştırmalara konu edilmiştir. Bu çalışmada Oğuz Kağan Destanı, çıkış noktasını Fransız filolog ve dinler tarihçisi Georges Dumézil'in oluşturduğu ve Hint-Avrupa halklarının destanları için uyguladığı *üçlü işlev kuramı*na göre yorumlanmaya çalışılacaktır. Dumézil, bu yapının salt Hint-Avrupa topluluklarının tarihleri ve destanları için ayırt edici bir özellik olduğunu vurgulasa da birebir aynı olmamakla birlikte temel dinamiklere bağlı kalınarak bu kuramın başka kültürlere ve destanlara uygulandığı çalışmalara da rastlanmaktadır. Bu çalışmalardan bir tanesi Sencer Divitçioğlu'na aittir. Divitçioğlu, Köktürk Kağanlığının tarihini yazarken Köl Tigin ve Bilge Kağan Yazıtlarının verilerinden hareketle *kutsallık* (kut), *savaşçılık* (küç) ve *üretkenlik* (ülüg) olarak sıraladığı üçlü işlev paradigmasından yararlanma yoluna gitmiştir. Bunu yapmakla üçlü işlevin Türk topluluklarının destanlarına ve tarihlerine de uygulanabileceğini göstermeyi amaçlamıştır. Bu bildiride yukarıda vurgulanan hedef doğrultusunda, sözü edilen değerler dizisinin Oğuz Kağan'ın kişiliğindeki yansımaları ve destan metnindeki görünümleri incelenecektir. Oğuz Kağan'ın doğumu, erginlenmesi, kendisini kağan olarak ortaya koyması ve milletine liderlik etmesi süreçlerinde kutsallık, savaşçılık ve üretkenliği simgeleyen açık ya da örtük motifler tespit edilmeye çalışılacaktır. Belirtilen kuram çerçevesinde gerek Oğuz Kağan'ın kişilik özellikleri gerekse destan metni bağlamında Türklerin kolektif yaşayış ve düşünüş tarzları; millet olma bilinci ve kültürel sürekliliğe de işaret edilerek irdelenecektir.

Anahtar Sözcükler: mitoloji, üçlü işlev kuramı, Oğuz Kağan Destanı, yapısalcılık

[*] Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Uluborlu Selahattin Karasoy MYO, inangumus@isparta.edu.tr

TRABZON ÇEPNİ AĞZINDAN SEÇİLMİŞ METİNLERDE BAĞDAŞIKLIK DIŞI KULLANIM ÖRNEKLERİNE DAİR BİR İNCELEME

İrem ERTEN[*]

Özet

Bağdaşıklık, bir metnin "metin" olarak değerlendirilebilmesi için gerekli olan metinsellik ölçütlerinden biridir. Bu çalışmada 2020 yılında tamamlanan Trabzon Çepni Ağzı (Ses Bilgisi-Sözlük-Metin) adlı yüksek lisans tezi için 2019-2020 yıllarında derlenen metinlerden alınan örneklerde bağdaşıklık dışı kullanımlar (dilbilgisel bağdaşmazlıklar) tespit edilmiş ve değerlendirmeye alınmıştır. Bu şekilde ağız metinlerinde bağdaşıklık dışı kullanımlara dikkat çekmek ve metindeki yerlerine dikkat çekmek çalışmanın amacı olarak gösterilebilir. Ağız metinleri, sözlü kültür ortamını yansıtan metinler olmaları dolayısıyla konuşucuların bağdaşıklığı sağlamalarında farklılıklar ortaya çıkabilmektedir. Bu çalışmaya esas olan metinler, sözlü ortamdan derlenmesine rağmen bağdaşıklık ölçütlerini büyük ölçüde sağlamaktadır. Ancak bazı örneklerde dilbilgisel bağdaşmazlık unsurları da tespit edilmiştir. Bağdaşıklık dışı kullanımlar ve buna bağlı dil bilgisel hatalar, konuşurların dil bilgisi edinimleri ile ilişkilendirilebilir. Dil bilgisi edinimine sahip konuşurlarda bağdaşıklık dışı kullanımların bu edinime sahip olmayan konuşurlara göre daha az olduğu düşünülmektedir. Burada değerlendirmeye alınan seçili metinlerde gönderimi sağlayan zamirlerin yanlış kullanımı, gönderimin bir parçası olan işaret ve şahıs zamirlerinin gereksiz kullanımları, yanlış ek kullanımı- özellikle yanlış iyelik eki-, yükleme halinin yerine yönelme ve bulunma hal ekinin kullanımı (bu durum yöreye has ayırıcı bir özelliktir), kip ve kiplik durumları, zıtlık ve tekrar bağlaçlarının bir arada kullanımı, kelime türlerinde işlev değişiklikleri, kelime bağdaşıklığını sağlayan unsurların gereksiz kullanımı gibi durumlar, dilbilgisel bağdaşmazlık örnekleri olarak tespit edilmiştir. İlaveten sözdizimsel yapıların da kelime sırası ve devrik cümlelerin kuruluşu şeklinde bağdaşıklık dışı kullanım örneklerini belirleyen etkili unsurlardan biri olduğu söylenebilir. Bu tespitler ışığında sonuç bölümünde dilbilgisel bağdaşmazlık örneklerinin ağız metinlerinin metinsellik ölçütleri açısından belirleyici olup olmayacağı sorunu tartışılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Trabzon, Çepni, bağdaşıklık, bağdaşıklık dışı kullanım

[*] Doktora Öğrencisi, KTÜ SBE Türk Dili ve Edebiyatı ABD, irem-ertenn@hotmail.com

RODOS'TA TÜRKÇENİN GÖRÜNÜMÜ

Öğr. Gör. İsmail KURT[*]

Özet

Dil, milli kültürün temel unsurudur. Dil olmadan insanların anlaşabilmeleri, iletişim kurabilmeleri, ortak bir paydada buluşabilmeleri mümkün değildir. İnsanlar, basit halk yığınlarından bir ulusa ancak milli kültürleriyle dönüşebilir. Kültürün bir kuşaktan başka bir kuşağa aktarılabilmesi de ancak dil yoluyla olur. Dil bu aktarma işlevini gerçekleştirirken bir yandan kültürü etkiler, bir yandan da kültürden etkilenir.

Türk dili, bugün dünyanın pek çok coğrafyasında konuşulan dillerden biridir. Özellikle bağımsız Türk devletine sahip olmayan Türk toplulukları, varlıklarını ve kültürlerini ancak dilleriyle sürdürebilmektedir.

Bu çalışmada, bugün Yunanistan egemenliğinde Batı Trakya Türklerinden farklı bir statüde yaşayan Rodos Türklerinin dili üzerine genel bir değerlendirme yapılacaktır. Çalışmaya konu olan veriler, doktora çalışması sırasında tarafımızdan saha çalışması sırasında derlenmiştir. Bu verilerden hareketle, Rodos Türk Ağızlarının fonolojik ve morfolojik özellikleri ele alınmış ve Rodos Türklerinin kelime türetme mantığı örneklendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Rodos, Rodos Türkleri, Rodos Türk ağızları

[*] Pamukkale Üniversitesi, Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, ikurt@pau.edu.tr.

İLK TÜRKÇE İSLAMİ TERMİNOLOJİDE KADİM TÜRK DİNİNDEN İZLER: AZUK ÖRNEĞİ

Doç. Dr. İsmail SÖKMEN[*]

Özet

Türklerin bilinen en eski dini; araştırmacıların Tengricilik, Gök-Tanrıcılık, Şamanizm gibi farklı adlarla andıkları ve niteledikleri inanç sistemidir. Moğolistan'dan Avrupa içlerine uzanan çok geniş bir sahada yayılım gösteren Türk toplulukları tabiatıyla çok farklı insan topluluklarıyla temas etmiş, onlardan etkilenmiş yahut onları etkilemiştir. Bu temasın çokça din değiştirmek gibi tabiî bir sonucu olmuştur. Fakat Türkler, hem dinî olarak yazılı kurallarının bulunmaması hem de karşılaştıkları kültürlerle çok çabuk kaynaşabilme hususiyetlerinden olacak, kadim inanç sistemlerini misyonerlik tarzı faaliyetlerle diğer topluluklara benimsetme yoluna gitmemişlerdir. Bunun yerine, kadim inanç sistemlerini, benimsedikleri dinlere adapte etme yolunu seçtikleri söylenebilir. En azından İslam dininin benimsenmesi ve yorumlanması bakımından gerek bugünkü Türk topluluklarının günümüze taşınan inanışları gerekse İslami dönem Türk yazılı kaynakları incelendiğinde bu adaptasyonu gösteren folklorik ve dilsel verileri bulmak mümkündür. Eski Türklerde bu dünyadan öte dünyaya göç, toplam üç aşamalı bir "süreç" sonunda tamamlanmaktadır: fizikî ölüm ve defin vaktine dek bekletilme; defin, cenaze töreni ve ölü aşı; yolculuğun başlaması ve ruhlar âlemine kabul. Defin ve yas ile ilgili inanç ve uygulamalarına bakıldığında eski Türklerin fizikî ölümden sonraki süreci tam bir yolculuk hazırlığı olarak algıladıkları görülür. İç ve dış tasarımı, düzeni, hazırlanışı ve eşyalarıyla dünya hayatının bir kopyası olarak oluşturulan kurgan adı verilen yer altı mezar odaları ise öte dünyaya yolculuğun bütün gereksinimlerini karşılayacak bir hazırlanma noktasıdır. Bu çalışmada söz konusu "süreç" içerisinde gerçekleştirilen uygulamalar ele alınacak fakat esasen cenaze törenlerinde gerçekleşen mezar odalarında ölüye yiyecek ve içecek sunulması hadisesi üzerinde durulacaktır. İlk Türkçe İslami terminolojinin ortaya çıktığı Karahanlı devri eserlerinde geçen *azuk* kelimesi bu bağlamda değerlendirilecektir. *Azuk* kavramının eski Türklerdeki ölünün ruhlar âlemine yolculuğunda kendisine sunulan kanlı kurban ve saçıların bir temsili olarak ilk Türkçe İslami terminolojide nasıl "sevap" kavramını karşılayacak şekilde kullanıldığı açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Tengricilik, Şamanizm, Türkçe İslami terminoloji, azuk

[*] Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, i.sokmen@deu.edu.tr

TÜRK LEHÇELERİ VE ARNAVUTÇADAKİ ORTAK KELİMELER

Doç. Dr. İsmailov Gulom MİRZAEVİCH[*]

Özet

Bu makalede, Altay dil ailesinin Türkçe grubuna ait Türk lehçeleri ile Hint-Avrupa dil ailesine ait Arnavutçadaki sözlük birimlerinin ortak ve farklı özellikleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Ayrıca Türk halklarında bulunan Arnavut etnonimi ve etimolojisi bilim adamlarının kaynaklarından hareketle karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Etnonimlerin ve sözlüklerin tarihsel olarak incelenmesi, kavramların ve isimlerin kademeli gelişimini ve kökenlerini belirlemeyi, etnik göç yollarını, kültürel ve dilsel bağlantıları incelemeyi mümkün kılar. Karşılaştırmalı analizler, coğrafi olarak uzak olan Türk lehçelerinin ve bu bölgenin Kıpçak lehçelerindeki kelimelerin, Arnavutça ile ortak olduğunu ortaya koymuştur. Bugüne kadar birçok kaynak, Arnavutçadaki Türkçe sözcüklerin esas olarak Arnavutçaya Türkçe aracılığıyla geçtiğini ve Arnavutçada, Türkçe değil Türk lehçeleri kelimeleri birimlerinin bulunmasının bunu kanıtladığını belirtmektedir. Ayrıca Türk lehçeleri ve Arnavutçadaki ortak sözcük birimleri eş zamanlı ve artzamanlı olarak analiz edilerek, diğer dillerden Türk lehçeleri ve Arnavutçaya uyarlanan sözcük birimlerinin ve bunların kavram alanlarının benzerlik ve farklılıklarına dikkat çekilmiştir. Sonuç olarak, atalarımızın coğrafi olarak uzak bölgelerde bulunmasına rağmen, ekonomik ve kültürel alanlar dâhil olmak üzere çeşitli alanlarda temasları olduğu ve bu temelde her iki ülkenin temsilcilerinin dillerinde bulunan sözcüklerin bulunduğu görülmektedir. Diller bir ulusal dilden diğerine kabul edildi. Etnonimler ve sözlük birimlerinin tarihinin karşılaştırmalı-tarihsel çalışması, etnogenez, linguogenesis ve onomastics alanların problemlerinin çözümüne yol açar.

Anahtar Sözcükler: etnonim, Arnavutça, Özbekçe, Türkçe, Türk lehçeleri, anlam, lehçe, ağız, sözcük

[*] Özbekistan İlimler Akademisi, Özbek Dili, Edebiyatı ve Folklor Enstitüsü, glom1208@gmail.com

KAZAK ÇOCUK EDEBİYATINDAKİ BAZI MİTOLOJİK KAHRAMANLAR

Dr. Öğr.Üyesi Janagül SAMETOVA*

Özet

Türk halklarının asırlık yaşam biçiminden bilgi veren, ulusal kültürümüzün seviyesini gösteren esas hazinelerimizden biri folklor miraslarımızdır. Bu mirasımıza derinden giren insan ülkenin tarihinden çok fazla bilgi alacaktır. Bir bakımdan hayal dünyası olarak gözüken folklor eserlerde halkın tarihi, inancı, hayat bakışı ile ilgili pek çok değerli bilgiler vardır. Çocuk edebiyatında kullandığımız değişik mitolojik karakterlerin temeline yakından bakan kişinin karlısına anlayabileceği derin bir anlam, esrarengiz ve gizemli bir dünya çıkmaktadır. Mit, çevreyle ilgili oluşagelen toplumsal bilincin ürünüdür. Mitin günümüze kadar gelen versiyonlarından dini inancın, sosyal olayların, kuşaklarına anlatacağı vasiyet ile bilgi ve görgünün izini görebiliriz. Mitolojik karakterlerde rastlanan cesaret, hız, dikkat veya zalimlik, saldırganlıkla insanın sadece sanatsal düşünme sistemi değil, öğüt, vasiyeti de görülür. Mitolojik inanç ortadan kalkarak tüm insanlık yeni bir biliş sistemine geçmesine rağmen gizemli dünyanın büyülü güçleriyle ilgili mucizevi eserler halen güncelliğini korumaktadır. Bunları günümüz çocuk edebiyatı yazarlarının eserlerinden de görmekteyiz. Genç kuşağı kendi ülkesinin milliyetçisi olarak eğitmek, gençlerin ilham ve yeteneklerinin keşfedilmesine olanak sağlamak, onları rekabetçi vatandaşlar olarak hazırlmak günümüz yazarları ile araştırmacılarının temel amacıdır. Bu amaca ulaşmak için verilen eğitim ulusal geleneğe dayanılarak yapılmalıdır. Bu yüzden de bildirimizde Kazak çocuk edebiyatındaki bazı mitolojik karakterler üzerinde durarak onların mitolojik imgelerini, destan kahramanlarını, efsane kahramanlarını aşamalı olarak tahlil etmek hedeflenmiştir.

Makaleyi yazma esnasında aşağıdaki çalışma türleri yapılmıştır:

- Kazak folklorunun değişik türlerindeki esas karakterler belirlenip, onların listesi hazırlanacaktır;
- Çeşitli folklor metinlerine genel değerlendirme yapılarak karakterlerin davranışlarını gösterecek portreleri belirlenecektir;
- Seçilen karakterlere jeneolojik ve tipolojik tahliller yapılacaktır;
- Halk bilimcilerin araştırma çalışmaları, bu alanla ilgili fikirleri, bilimsel araştırma çalışmaları incelenecektir.

Bununla birlikte, mitolojik kahramanların her biri üzerinde ayrı ayrı durularak onların karakterlerinin tam olarak canlandığı metinleri değerlendireceğiz. Örneğin; mıstan kempir, jalmauız, jeztırnak vs. karakterlerin portresini netleştirmekle şimdiki çocukların anlayacağı portreyi belirlemektir. Totem karakterleri, şaman karakterleri, demonolojik karakterler, kronik karakterler, ilk kahramanlar ve çağdaş kahramanlara dönüştürülen mitolojik kahramanların kimler olduğuna bakmak. Çağdaş Batı çizgi film kahramanlarını hemen tanıyan çocuklara anlaşılması için benzer portrelere sahip mitolojik karakterlerin birbirinden farkını anlatmak, yazarlara günümüz eserlerini kullanırken onları denkleştirmeyi önermek. Günümüz çocuk eserlerine hangi kahramanların kullanıldığını belirlemek araştırma makalemizin yeniliğini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Kazak edebiyatı, çocuk edebiyatı, mitolojik kahramanlar, halk bilimcileri, folklor, totem, şaman

* Abay Kazak Millî Pedagoji Üniversitesi, Kazak Dili ve Edebiyatı, Kazakistan, janagul-85@mail.ru.

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE ARACILIK KAVRAMI

Prof. Dr., Kemalettin DENİZ[*]
Arş. Gör. Elif DEMİR[**]

Özet

Aracılık kavramı; diplomasiden hukuk alanına, problem çözümünden çeviri faaliyetlerine değin pek çok konuyu içine alan geniş bir yelpazeye sahip olup kavramın çağcıl dünyada yayılım sahasını profesyonel hakemlik, rehberlik ve danışmanlık gibi alanlarda genişlettiği görülmektedir.

Aracılığın eğitim alanıyla ilgisi Vygotsky'nin, yetişkinlerin, kardeşlerin ve akranların bir çocukla etkileşime girmesini esas alan teorilerinden kaynaklanmaktadır. Aracılıkta anlaşma ve iletişimin kolaylaşması esastır. Dil becerileri alanında, aracılık kavramı Diller için Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi (CEFR, 2001) ile bağlantılı olarak ortaya çıkmıştır. Vygotsky'nin öncülüğünü yaptığı CEFR, aracılık kavramı üzerine temellendirilmiştir. CEFR'nin ilk basımında kavramın açıklayıcı tanımlayıcıları belirlenmemiştir. 2018 CEFR'de dinleme, konuşma, okuma ve yazma temel dil becerilerini kapsayan alım, üretim ve etkileşimin yanı sıra dördüncü bir iletişim şekli, aracılık adıyla ortaya konmuştur. Çok dillilik, farklı dil geçmişlerine sahip bireyleri ve sosyal etkileşimleri içeren doğal bir gereksinim olması ve günümüz iletişimsel yeterliliğinin bir parçası olması sebebiyle her geçen gün daha fazla kabul görmekte ve buna paralel olarak Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nin (CEFR) son basımında aracılık kavramının önemi artmaktadır. 2020 CEFR'de aracılık kavramının; aracılık etkinlikleri ve aracılık stratejileri başlığı ile seviyelere göre açıklayıcı tanımlayıcıları ortaya konulmuş ancak kavramın nasıl kullanılacağına yönelik sorular gündemdeki önemini korumaktadır. Bu sebeple bu çalışmanın amacı, aracılık kavramının Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında nasıl kullanılacağı noktasında öneriler sunmaktır. Bu çerçevede çalışmada aracılığın gelişim süreci ve CEFR'deki boyutları aktarılacak ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmasına yönelik öneriler sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: aracılık, CEFR, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi

[*] Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, kdeniz@gazi.edu.tr

[**] Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, demirelif666@gmail.com

ESKİ UYGURCADA ÖZEL BİR DİLBİLGİSELLEŞME TİPİ: İSİM+İYELİK+LOKATİF

Doç. Dr.Kenan AZILI[*]
Doç. Dr.Ferdi GÜZEL[**]

Özet

Eski Türkçe dönemi, dilbilgiselleşme açısından oldukça üretken tarihsel yazı dillerine sahiptir. Özellikle tercüme eserlerin verildiği Budist çevrede yazılan metinlerde, kaynak dili karşılamak üzere kullanılan ve diğer çevrelerde görülmeyen çeşitli görevlerdeki kimi sözcüklere rastlanmaktadır. Bu sözcükler arasında bilhassa zarflar ve edatlar, türetim ve kullanım şekilleri açısından bir hayli çeşitlilik göstermektedir. İsim ve fiil köklerinin kimi morfolojik birimler veya "sıfır morfem" ile dilbilgiselleşme sürecine girmesi sonucu ortaya çıkan çok sayıda formun birçok kavramsal ilişkiyle meydana geldiği görülmektedir. Bu kavramsal ilişkiler, ortaya çıkan yeni formların sentaktik görevlerini belirleyici rol üstlenmektedir. Eski Türkçede yaygın olarak zarf-fiil morfemleri ile genişleyerek zarf görevli kullanılan biçimler dışında, diğer morfemlerin de zarf ve edat türetmede kullanıldığı dikkati çekmektedir. Türetim morfemleri, özel zarflık morfemleri, iyelik çekimi gibi zarf türetimlerinin yanında, durum morfemlerinin de zarf türetiminde kullanıldığına tesadüf edilir. Ayrıca Budist çevrede durum morfemleriyle beraber, iyelik çekiminden oluşan özel zarf formlarının kullanıldığı bir grup sözcük varlığı tespit edilmektedir. Bu formların *isim+3. teklik iyelik+lokatif* şeklinde türetildiği, dilbilgiselleşme süreci ile birlikte çeşitli kategorilerde görev aldığı ve birçok kavramsal ilişkiyi taşıdığı görülmektedir. Bu bildiride, geç tarihli Uygurca metinlerde kullanılan ***küçinte***, ***tıltagınta***, ***ugrınta***, ***yolınta*** ve ***tüşinte*** gibi zarf biçimleri, kavramsal ilişkilere bağlı olarak dilbilgiselleşme bakımından ele alınacaktır. Formların ortak türetilme biçimlerinden hareketle, kategorik değerleri üzerine odaklanılacak, morfolojik ve karakteristik özellikleri belirlenecektir. Özellikle türetilme aşamasındaki morfolojik değerlerin durum hiyerarşisine göre sahip olduğu kimi özellikler tartışılacaktır. Böylece, Eski Türkçenin zarf yapım stratejilerinden biri olarak bu formların genel sınıflandırmadaki konumu tayin edilecektir.

Anahtar Sözcükler: eski Uygurca, zarf, zarf yapımı, lokatif, iyelik

[*] Bayburt Üniversitesi, Rektörlük, kenanazili@hotmail.com
[**] Bayburt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, ferdiguzel@bayburt.edu.tr

SÖZDİZİMİNDE BİLDİRİM, SEZDİRİM, ÇIKARIM BELİRLEYİCİLERİ

Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA[*]

Özet

Dil incelemelerinde cümleler, taşıdıkları bilgi yükünün anlamsal özelliklerine göre *soru cümlesi, olumlu cümle, olumsuz cümle, emir cümlesi, ünlem cümlesi* vb. diye sınıflandırılır; nitelikleri bakımından *bildirim cümlesi, çıkarım cümlesi, sezdirim cümlesi* olarak ayrıştırılırlar. Bilginin açık ya da örtük, doğrudan ya da dolaylı sunumu, öznel ya da nesnel niteliklere büründürülmesi, duyguyla donatılması her ne kadar vericinin dili kullanma biçimi, kısaca üslup özellikleri olarak görülse de bunun temelinde, oluşturulan metni kolay okunur / dinlenir kılmak, sürükleyici, anlaşılır, zevkli hale getirmek de amaçlanır. Vericinin hedefinde yalnız bilgi aktarmak olmayabilir. Alıcı üzerinde etki yaratmak, onu uyarmak, ikna etmek, zorlamak ya da kararından döndürmek isteyebilir. Kısacası verici, ister yazılı ister sözlü olsun iletişim sürecinde alıcıyı istediği kıvama getirebilmek, hedefine ulaşabilmek için sistemin sunduğu tüm olanakları kullanmak isteyecek; dilin kendine sunduğu bütün yöntemlerden yararlanacaktır. Söz varlığının kullanımı ve bunların dizim biçimleri, dilin yapısal özelliklerine bağlı kalmak, yani kuralları yaşatmak koşuluyla tamamen vericinin yetkisindedir. İşte bu çalışmada da bu yöntemlerden bir kısmı ele alınacak, *bildirim, çıkarım, sezdirim cümleler*inin kullanımına odaklanılacaktır. Bildirim cümlesi, nesnel bilginin sunulduğu cümle türüdür. Ancak kimi zaman çıkarım taşıyabilir, sezdirim barındırabilir. Verici, bir bildirimi açıklamak için çıkarımlardan, bir çıkarımı anlaşılır kılmak için sezdirimlerden ya da bildirimlerden yararlanmak isteyecektir ki bütün bunlara ulaşmanın yolunun, bağlam odaklı çalışmaktan geçtiğinin altını çizmek gerekir. Çıkarım cümlesi, öznel bilgi yüklüdür. Bir çıkarım metinde doğrudan verildiği gibi dolaylı yoldan da verilebilir. Çıkarım, vericiye ait olduğu gibi alıcının da buna ulaşması beklenebilir. Kimi zaman çıkarıma ulaşmak çok kolay olur, kimi zaman alıcının epey çaba harcaması, art alan bilgisine başvurması gerekebilir. Verici, dolaylı yoldan sunduğu çıkarımlara alıcının ulaşmasını sağlamak adına sezdirimlerden yararlanır. Sezdirimler; tetikleyicidir, yönlendiricidir, alıcının, amaçlanan hedefe ulaşmasını sağlamak için yol göstericidir. Çıkarımlar, duygu sunumu için de çok elverişlidir. Bazı duygular açıkça verilebilir ancak bazılarına alıcının ulaşması beklenir. O zaman sezdirime gereksinim vardır. Bu nedenle verici metne mutlaka sezdirim aracı olarak görev yapacak bir dil birimi yerleştirir. Bu; sebep-sonuç, karşıtlık, eşdeğerlilik ilişkisiyle; olumluluk-olumsuzluk, soru-cevap yoluyla verilebilir; ek, sözcük, sözcük öbeği, cümle olabilir; eksik tekrar, sıfır tekrar ve tam tekrar biçiminde konumlandırılabilir.

Anahtar Sözcükler: bildirim, çıkarım, sezdirim

[*] Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Emekli Öğretim Üyesi, ORCID: 0000-0002-8433-8038, ustunovak@uludag.edu.tr

CEVAP BEKLENMEYEN, OLUMSUZ YAPILI, OLUMLU ANLAMLI SÖZDE SORULARIN KULLANIM AMAÇLARI VE İŞLEVLERİ

Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA[*]
Merve ERGÜT[**]

Özet

Soru kodlayıcılarıyla kurulan her cümle, alıcıdan bilgi alma amacı gütmez; bir başka deyişle cevap cümlesi istemez. Bazı soruların soruyu soranca bilinen yanıtı vardır ve istendik, beklenen yanıtı alma ya da onaylatma amacıyla kullanılır. Cevabı bilinen; beklendik cevabı olan; istendik cevabın onaylanmasını sağlayan; bir fikri paylaşılır kılma, fikri benimsetme amacıyla kullanılan; doğruluğu tasdik edilmek istenen bilgiyi öne çıkaran bu sorular, yönlendirici ve tetikleyici işlevlere sahiptir. Biçimce soru cümlesi görünümünde olan bazı cümlelerin ise bir duygu veya düşünceyi vurgulama; hikâyeleştirici bir üslupla anlatımı güçlendirme; duygu yoğunluğunu arttırma; anlamı pekiştirme; açıklamalar yoluyla olay ya da duruma dikkat çekme; anlatımı etkileyici hâle getirme ve heyecan yaratma gibi amaçlarla kullanıldığı görülür. Soru kodlayıcıları kullanılarak kurulan böylesi cümlelerin bir yanıtı yoktur. "Sözde soru", "sözbilimsel soru", "sahte soru", "retorik soru", "cevap beklenmeyen soru" gibi terimlerle adlandırılan bu yapılar, gerçek sorularda olduğu gibi bilgi isteme yerine bilgi verme göreviyle donatılmışlardır. Bağlama göre cümleye "*acındırma, acıma, alay etme, anidenlik, anlam verememe, anlamsızlık, anlayamama, ayıplama, azarlama, azımsama, başa kakma, başkaldırı, beğenmeme, beklenmezlik, beklenti, bıkkınlık, bilgi verme, bilinmezlik, bilmeme, çaresizlik, çekinme, darılma, dokundurma, düşündürme, eleştiri, genelleme, gerekizlik, güçlük, hatırlatma, hayal kırıklığı, hayret, hesap sorma, heyecan, hor görme, hüzün, iğneleme, iğrenme, imkânsızlık, inanamama, irkilme, ironi, isyan etme, itiraz, kabullenemezlik, kanıt isteme, kanıtlama, karşı suçlama, kaygı, kınama, kıskanma, kızgınlık, kinaye, korkma, korkutma, küçümseme, meydan okuma, nispet yapma, olanaksızlık, önemsemezlik, pişmanlık, sınama, sitem, sorgulama, suçlama, şaşkınlık, şikâyet etme, şüphe, tedirgin olma, telaşlanma, tepeden bakma, umutsuzluk, usanma, utanç, ürkme, üzüntü, yakınma, yazıklanma, yerme, yetersizlik, yoklama"* gibi anlamlar katan bu yapılar, farklı formlarda bulunur. Bu çalışmada; "*-Ivermesin mi?*", "*-Ivermeyeyim mi?*", *"-Ivermez mi?*", "*-mAmIş mI?*", "*-mAmIşlAr mI?*", "*-mAsIn mI?*", "*-mAsInlAr mI?*", "*-mAyAlIm mI?*", "*-mAyAyIm mI?*", *"-mAz mI?*" gibi hepsinde olumsuzluk ve soru eklerinin mutlaka bulunduğu birleşik yapılı kodlayıcıların cümleye hangi anlamlar kattığı ve hangi işlevlerle kullanıldığı üzerinde durulacaktır. Doküman incelemesi yöntemi kullanılarak Dar Zamanlar serisini oluşturan "*Ölmeye Yatmak, Bir Düğün Gecesi, Hayır, Dert Dinleme Uzmanı*" eserlerinin örneklem olarak kullanıldığı çalışmada, doğrudan olumsuz yapılı olup cümleye olumlu bir anlam katan sözde soru kodlayıcıları incelenerek dilin işlevselliği ve işlenmişliği gözler önüne serilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: sözde soru, mI soru eki, olumsuzluk eki, kiplik, anlambilim

[*] Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Emekli Öğretim Üyesi, ORCID: 0000-0002-8433-8038, ustunovak@uludag.edu.tr
[**] Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Dr. Öğr. Üyesi, ORCID: 0000-0002-5183-9848, merve.ergut@izu.edu.tr

TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ DEĞİŞTİRİLMİŞ METİNLERE İLİŞKİN BİR İNCELEME

Prof. Dr. Keziban TEKŞAN[*]
Arş. Gör. Enes ÇİNPOLAT[**]

Özet

Temel olarak dil becerilerinin (dinleme/izleme, okuma, konuşma, yazma) geliştirilmesinin hedeflendiği Türkçe derslerinde kullanılan birincil materyalleri ders kitapları oluşturur. Bu dil becerilerinin kazandırılması da Türkçe ders kitaplarına yazarlar tarafından seçilen metinler aracılığı ile yürütülür. Bu bağlamda ders kitaplarındaki metinlerin Türkçe dersinin amaçlanan hedeflerine ulaşmada üstlendiği önemli rolü anlaşılmaktadır. Dil eğitimi bağlamında kullanılabilecek metinler özgün, üretilmiş, değiştirilmiş olarak üç türde incelenebilir. Özgün metinler, yazarlar tarafından edebî bir üslupla oluşturulan metinleri karşılar. Üretilmiş metinler, derslerin amaçları ve kazanımları doğrultusunda oluşturulmuş metinlerdir. Değiştirilmiş metinler ise özgün metinlerin sadeleştirme, genişletim, kısaltma, çıkartma gibi yöntemlerle öğrenenlerin seviyesine ve dersin amaçlarına göre değiştirilmesi ile oluşturulur. Özgün metinler, dilin kullanım olanaklarını okurlara sunarak kültürümüzü gelecek nesillere aktarma konusunda doğal ürünler olur. Üretilmiş metinler, kitap yazarlarına etkinlik oluşturma konusunda kolaylıklar sağlamaktadır. Değiştirilmiş metinler ise doğru müdahaleler ile edebî üslup korunarak dersin hedeflerine uygun hale getirilebilir. Bu üç tür metin de öğretim ortamında kendi imkânları bağlamında kullanılmaktadır. Bu araştırmada Türkçe ders kitaplarında yer alan değiştirilmiş metinlere yönelik yapılan müdahalelerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın veri kaynağını 2021-2022 eğitim-öğretim yılında okutulan 6 adet Türkçe ders kitabında yer alıp kısaltıldığı ya da sadeleştirildiği belirtilen toplam 40 metin oluşturmaktadır. Verilerin toplanması için metinlere ders kitaplarının kaynakçalarından ulaşılmıştır. Veri analizi sürecinde betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Araştırma bulguları yapılan bazı değiştirimlerin metinlerde belirtilmediğini, metinlerde genel olarak sezgisel yöntemle değiştirimlerin yapıldığını göstermektedir. Bazı metinlerde yapılan çıkarma işlemlerinin anlam akışını ve bütünlüğünü olumsuz yönde etkilediği görülmüş, bazı değiştirim ve çıkarmaların da gereksiz olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca metinlerden çıkarılan bölümlerin tamamının parantez içinde üç nokta ile belirtilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: değiştirilmiş metin, sadeleştirme, kısaltma, Türkçe ders kitapları, kısaltma ölçütleri

[*] Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD, kezibanteksan@gmail.com
[**] Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD, enescinpolat@gmail.com

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ BAĞLAÇ ÖĞRETİMİNE DAİR BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi Kürşad KARA[*]

Özet

Bu çalışma ortaokul Türkçe ders kitaplarında bağlaç öğretimine dair eğilimin tespitini ve analizini amaçlamaktadır. Bu doğrultuda Türkçe dersi öğretim programında bağlaçlara yönelik kazanımlar tespit edilmiş ve Türkçe ders kitaplarında bu kazanımlara yönelik örnekler incelenmiştir. Çalışmada verilere ulaşmak için doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre 5. sınıf Türkçe ders kitabında okuma ve yazma becerisi ile ilişkili dört bağlacın öğretimi üzerinde durulmuştur. 6. sınıf Türkçe ders kitabında ise konuşma, okuma, yazma becerilerine yönelik 5. sınıfa ek olarak iki bağlaç eklenerek altı bağlacın öğretimi üzerinde durulmuştur. 7. sınıf ders kitabında ise konuşma, okuma, yazma becerileri ile ilgili 5 ve 6. sınıf kazanımlarında kullanılmayan 5 farklı bağlaç kullanılmıştır. 8. sınıf ders kitabında ise okuma becerisinde yedi ve yazma becerisinde ise beş bağlaç bilgisi verilmiştir. Seçilen bağlaçların hangi ölçütlere göre seçildiğine değinilmemiş, hangi tür bağlaç olduğuna dair bir açıklamaya da yer verilmemiştir. Ayrıca bağlaç ifadesi yerine kitaplarda geçiş ve bağlantı ifadeleri kullanıldığı görülmüştür. Türkçe anlatımda geçiş sadece bağlaçlarla sağlanmaz. Yerine göre zamirlerle de cümlede geçiş ifadesi sağlanabilir. Bu nedenle geçiş ve bağlantı ifadelerinin kullanımının sakıncalı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca öğrencilere sözcük türleri ile ilgili bilgi verilirken bu tür bir adlandırma ile herhangi bir sözcük türü anlatılmamaktadır. Etkinliklerde kullanılan diğer bir ifade ise bağlantı ifadesidir ki bu ifade tam olarak bağlaç türünün ne görevini ne de anlamını tam olarak karşılamaktadır. Sonuç olarak Türkçenin sözcük türleri arasında yer alan bağlaçların temel özellikleri ortaokul Türkçe ders kitaplarında tam olarak aktarılamadığı özellikle de cümle içindeki anlam özellikleri yeterince vurgulanamadığı görülmüştür. Bu sorunun giderilmesi adına gerek Türkçe dersi öğretim programındaki gerekse de ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki veriler tekrar gözden geçirilerek ortak literatürle hareket edilmesi sağlanmalıdır.

Anahtar Sözcükler: Ortaokul Türkçe ders kitabı, bağlaç öğretimi, Türkçe dersi öğretim programı

[*] Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi, kkara@bayburt.edu.tr,

KADEMELİ SORUMLULUK AKTARIM MODELİ İLE ÖZETLEME ÖĞRETİMİ: BİR DERS DURUMU ÖRNEĞİ

Arş. Gör. Kürşat KAYA[*]
Prof. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU[**]

Özet

Özetleme, kaynak metinde yer alan mikro önermelerin makro önermelere dönüştürülmesini kapsayan ve bununla birlikte bilişsel birtakım süreçleri beraberinde getiren bir kavrama işidir. Metinlerin mikro önermelerinin makro önermelere dönüştürülmesinde yapılacak temel işlemler "silme", "genelleme" ve "yeniden kurma" olarak karşımıza çıkar. Bu işlemler metin yüzeyinde gerçekleştirilir ve özet metin açısından önemli olmayan sözcük veya önermelerin silinmesiyle başlar. Bunun yanında bazı önermelerin metin yüzeyinden silinip daha üst bir kategoride genellenmesi işlemleri görülebilir. Son aşamada, yapılan bu silme ve genelleme işlemlerinin ardından kaynak metnin konusu ve ana fikri gibi temel bileşenlerinden kopmadan metin yeniden kurulur. Bu işlemler bütünü "özetleme" gibi tek sözcükle genellenmiş olsa da oldukça yoğun zihinsel işlemler gerektirmektedir. Metni dinleyen veya okuyan bireylerin silme işlemini gerçekleştirdikleri sırada bazı önermeleri metin yüzeyinden silmeleri fakat belleklerinden silmemeleri gerekir. Çünkü başka bir noktada o önermeye ihtiyaç duyabilirler ve bu aşamada önermeyi bellekten geri çağırıp kullanabilirler. Tüm bu aşamalar göz önünde bulundurulduğunda ortaokul düzeyi bir öğrencinin hem metni kavraması hem de kavradıktan sonra mikro önermeleri hatırlayabilecek düzeyde olması ve bu önermeleri hatırlarken aynı zamanda zihnen silme, genelleme ve yeniden kurma işlemlerini gerçekleştirebilmesi gerekmektedir. Bu araştırma, yukarıda bahsedilen zorlu bilişsel sürecin öğrencilerde oluşturduğu yükü azaltmak için bir ders durumu örneği sunmaktadır. Söz konusu ders durumu örneğinde model olarak Kademeli Sorumluluk Aktarım Modeli (Scaffolding) kullanılmıştır. Modelin uygulaması, Ankara ili Altındağ ilçesinde 20 mevcutlu bir altıncı sınıf öğrenci grubu ile gerçekleştirilmiştir. Bu sınıf düzeyinin seçilme nedeni özetleme kazanımının beşinci sınıf düzeyinde başlamış olması ve öğrencilerin özetleme sözcüğünü daha önce duymuş olmalarıdır. Modelin tam uygulanmasıyla birlikte ilk aşamada öğretmen doğrudan anlatım ile özetlemenin basamaklarını kendisi anlatmıştır. Sonraki aşamada öğrenciler 4 ayrı grup hâlini almış ve öğretmenin anlattığından başka bir metni grup olarak özetlemişlerdir. En son aşamada her öğrenci ilk iki aşamadan farklı bir metni bireysel olarak özetlemiştir. Bireysel performans gösteren öğrencilerin başarılı özetler oluşturdukları görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Türkçe eğitimi, kademeli sorumluluk aktarım modeli, özetleme

[*] Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, kursatkaya@gazi.edu.tr ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2454-9906
** Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, mkurudayioglu@hacettepe.edu.tr ORCID: https://orcid.org/0000-0002-0447-5236

TÜRKÇE SÖZLÜK'TE ARGO, TEKLİFSİZ KONUŞMA, HAKARET YOLLU VE KABA SÖZ OLARAK İŞARETLENEN SÖZCÜKLER

Doç. Dr. Levent KURGUN[*]

Yıldız ÖZBİLEN[**]

Özet

Türk dilinin söz varlığında önemli bir yere sahip olan argo sözcükler, özel bir anlaşma vasıtası olması bakımından kültür ve dilin önemli bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Özünde sözlü ve doğal bir dil olan argo her ne kadar Türkçe Sözlük'te "her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim" olarak tanımlansa da eğitim seviyesine bakılmaksızın günlük yaşamda, özellikle samimi konuşmalar içinde kendisine belli bir yer edinmiştir. Argo, benzetmelerle ve şifreli anlatım tarzıyla konuşma dilinin zenginlikleri içerisinde yer alır. Söz varlığından özenle seçilmiş sözcüklerin, yeni anlamlar kazanması ile bir durumu, bir işi daha neşeli ve çarpıcı kılan anlatımıyla, iletişime canlılık katar. Bu sebepten olsa gerek, Türkçe Sözlük'te argo olarak işaretlenen yüzlerce sözcük mevcuttur. Genel argo, kültür argosu, küfür ve bayağı sözler gibi farklı kullanım alanları olan argonun yanı sıra Türkçe Sözlük'te mecaz, kaba söz, teklifsiz konuşma, hakaret yollu, alay, şaka ve ağız olarak işaretlense de anlam üzerinden değerlendirildiğinde argoya benzeyen çok sayıda sözcük de bulunmaktadır. Çalışma, bu duruma dikkat çekmeyi hedeflemektedir. Bunun için 2011 yılında basılan Türkçe Sözlük esas alınmış, sözlükte yer alan 931 argo, teklifsiz konuşma 747, 106 kaba söz ve 39 hakaret yollu sözcük/deyim karşılaştırılmıştır. Bu sözcüklerin birbirlerinin anlam alanlarına yakınlık durumları, bu ayrımların hangi kıstaslara göre yapıldığı değerlendirilmiş, ayrımlarda ortaya çıkan karışıklıklar ve sorunlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe sözlük, argo, hakaret, kaba söz, anlam

* Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, medele@gmail.com.

** Doktora Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi, yildizcimen1@gmail.com.

ARNAVUT ARŞİVLERİNDE BULUNAN ESKİ SÖZLÜKLERİN ÖZELLİKLERİ VE TÜRKOLOJİ ÇALIŞMALARINDA ÖNEMİ

Prof. Dr. Lindita XHANARİ[*]

Özet

Arnavutça geçmiş yüzyıllar boyunca çeşitli alfabelerle yazılmıştır. Arap alfabesi Osmanlılarla olan doğrudan temastan dolayı ve Eski Arnavut edebiyatının yazıldığı Latin alfabesinden sonra kullanılmaya başlanılmıştır. Dolayısıyla bu alfabenin izlerine, 16. yüzyılın başlangıcında rastlamaktayız ama yoğun olarak 17 -18. yüzyılın başlarında kullanıldığını görüyoruz.

Çalışmamızda, bu yüzyıllarda Arnavutluk'ta bu alfabeyle yazılan edebi eserler ve sözlüklerin özellikleri ele alınmıştır. Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde Arap alfabesiyle yazılan Arnavut Edebiyatının başlangıcı sayılan Hasan Zyko Kamberi, Nezim Frakulla, Dalip Frasheri gibi önemli yazarlar ve eserlerinin özellikleri ile önemi ele alınımıştır.

İkinci bölümde ise leksikografya eserleri, onların özellikleri ve sundukları dil çalışmaları ele alınmıştır. Bu bölümde özellikle, Hafız Ali Ulqinaku ve Nezim Frakulla'nın sözlükleri ile Myslim Hoxha tarafından tercüme edilmiş olan İbrahim Deda'ya ait "Tyhfei Shahidi" isimli eserin çevirisini inceleyeceğiz.

Dolayısıyla Arap harfleriyle yazılmış Arnavut Edebiyatı ve özellikle bu edebiyatla birlikte hazırlanmış sözlükler özellikle Türk dilinin sözlükbilimi için özel bir değere sahiptir. Bu edebiyatta ve bu sözlüklerde Türkçeden gelen çok eski kelimeler bulunabilir, hatta bugün kullanılmayan ya da çeşitli lehçelerinde bulunan kelimeler. Bu şekilde sağlam karşılaştırmalı incelemeler yapmak suretiyle Türk diyalektolojisini genişletip zenginleştirebileceğiz.

Anahtar Sözcükler: sözlük, Türkçe, harf, diyalektoloji, leksikografya

* Tirana Üniversitesi, Tarih-Filoloji Fakültesi, Dilbilim Departmanı, lindalatifi@yahoo.com ; linditalatifi@unyt.edu.al

TÖRE BİTİGİ'NDE ÖLÜM CEZASINI GEREKTİREN SUÇLAR

Dr. Öğr. Gör. Lira MAIRAMBEK KYZY[*]

Özet

Tarihi Kıpçak yazı diline ait ilk hukuk belgelerden biri olan Töre Bitigi, dönemin hukuk ve adalet anlayışını, toplum düzenini, uygulanan yasaları ve yaptırımları gözler önüne sermek açısından değerli bir eserdir. Kanun maddelerinin ve hukuk kurallarının bir bütünü olan Töre Bitigi medeni hukuk, ceza hukuku ve yargılama usullerini içermektedir. Bu çalışmanın konusunu ise Töre Bitigi'ndeki ölümle cezalandırılan suç ve davranışlar oluşturmaktadır.

Cezalandırma yönteminin en ağırı olan ve tarihte oldukça yaygın bir biçimde gerçekleştirilerek belli bir döneme kadar dünyanın her yerinde görülen ölüm cezası, toplum düzenini ve güvenliğini korumak, suçları önlemek ve adalet sağlamak amacıyla uygulanmıştır. Ölüm cezasını gerektiren suçlar ise her toplumun dinî, ahlâkî ve geleneksel değerlerine göre her devirde farklılık göstermiştir. Töre Bitigi'nde genellikle ölüm cezasını gerektiren suçların şunlar olduğu görülmektedir: devlete ihanet etmek, yargıya karşı gelmek, insan ticareti yapmak, cinayet işlemek, hırsızlık yapmak, ırza geçmek ve ölüyü mezardan çıkarmak. Günümüzde suç olarak görülmeyen 'anne babaya hakaret' ve hafif olarak olarak cezalandırılan 'anne babaya şiddet uygulamak' eylemi de bu dönemde ölüm cezasına çarptırılması gereken suçlara dâhil edilmiştir. Eserde ölüm cezasının infaz usulleriyle ilgili detaylı bilgi verilmemekte olup idam hükmü genellikle 'ölümlüdür' şeklinde ifade edilmiştir. Ancak suçların türüne göre asma, boynunu vurma ve ateşte yakma cezalarının uygulandığı da görülmüştür. Ayrıca Hristiyan olanlara idam konusunda birtakım ayrıcalıklar tanınarak cezaların hafifletildiği, böylece dinî faktörün ve dinî kimliğin ön plana çıkarılarak bazen yargıda eşitlik ve adalet ilkesine ters düşüldüğü de dikkat çekmiştir.

Çalışmanın sonucunda ölüm cezası gerektiren suçların ve bununla ilgili söz varlığının dönem toplumunun insan ilişkilerine, insanların kanunlar karşısında sorumluluklarına, sorunların hukuk çerçevesinde nasıl çözüldüğüne ve suçluların nasıl yargılandığına dair ipuçları verdiği görülmüştür.

Anahtar sözcükler: Töre Bitigi, ölüm cezası, suç, yargı

* Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, lira1990@inbox.ru
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-8601-8011

TÜRKÇE KÖKENLİ ANATOMİYLE İLGİLİ ADLARIN SIRPÇA ÜZERİNE SÖZCÜKSEL ETKİSİ

Prof. Dr. Marija ĐINĐIĆ[*]

Özet

Türkçe ve Sırpça tarih boyunca birbiriyle yoğun ilişkiler içerisinde olmuş iki dildir. Osmanlılar bu topraklara geldiklerinde kültür ve uygarlık geleneklerinin yanı sıra bunlarla ilgili yeni kavram ve sözcükleri de getirmişlerdir. Bu sözcükler zaman içerisinde Sırp kültürüne ve diline damgasını vurmuştur. Türkçe, Sırp dilini en çok sözlüksel anlamda etkilemiştir. Son dönemlerde yapılan çalışmalar göstermiştir ki eskiden yaklaşık 9000 olan kelime sayısı günümüzde ölçünlü Sırpçada üç binli sayılara kadar düşmüştür. Bu üç bin sözcüğün yaklaşık yarısı Sırpçaya tamamen yerleşmiştir ve dilde aktif olarak kullanılmaktadır (örneğin, badem (tur. badem), dugme (tur. düğme), džep (tur. cep), inat (tur. inat), jastuk (tur. yastık), jorgan (tur. yorgan), kajsija (tur. kayısı), kapija (tur. kapı), kutija (tur. kutu), tavan (tur. tavan), šećer (tur. şeker)).

Çağdaş Sırpçanın sözlük hazinesinde en fazla yer alan Türkizmler ev, ev eşyası, bina, kıyafet, ayakkabı, kumaş, yiyecek, içecek, tütün, bitki, ünvan, atçılık vb. tematik grupları oluşturmaktadır.

Bu gruplardan özellikle anatomiyle ilgili adlar bildirimizin konusu olarak seçilmiştir. Çünkü bu kelimeler en önemli leksik-semantik gruplardan biri olup her dilin leksiğinin temelini oluşturmaktadır. Bu kelimelerin sözcüksel sistem içerisindeki değişmezliği referans değerlerinin sonucudur. Çünkü anlamlandırdıkları kavramlar insan varlığı için çok önemlidir. Temel söz varlığına giren kelimelerde yabancı kelimelerin alınması ve bunun sonucu olarak yerel kelimelerin kaybı normalde beklenen bir durum değildir ancak bu tür gelişmeler Sırp dilinde meydana gelmiştir.

Sırp dilinin genel sözlük hazinesinde insan vücuduyla ilgili Türkçe kökenli kelimelerin varlığı yabancı dillerden alıntılarla ilgili teori ve sözcüksel girişim teorisini desteklemeleri bakımından çok önemlidir. Bubreg (tur. böbrek), damar (tur. damar), taban (tur. taban), but (tur. but), džigerica (tur. ciğer) vb. anatomiyle ilgili adların bazıları hem çok anlamlılık hem de türevlemede çeşitli anlam bilimsel süreçlerin tetiklemesinde büyük potansiyel göstermektedir. Bildiride bu konular ayrıntılarıyla incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, Sırpça, alıntılar, anatomi, sözcüksel etki

* Sırp Bilimler ve Sanatlar Akademisi, Sırp Dili Enstitüsü, msdjindjic@gmail.com

AMANULLAH HAN DÖNEMİNDE EDEBİYATIN GELİŞMESİNDE ATATÜRK DÖNEMİ DİL VE EDEBİYATININ ROLÜ

Arş. Gör. Marina BAHAR[*]
Arş. Gör. Nooryaghdi NOOR[**]

Özet

Afganistan ve Türkiye geçmişten bugüne kadar birçok medeniyet ve kültürel ortaklıklara sahiptirler. İki ülkenin çok eski zamanlardan beri ilişkilerinin devam edegelmesi kültürel ortaklıklarının geniş ve derinleşmesine, bilhassa dil ve edebiyat alanında ödünçlemelerin çoğalmasına ve farklı konuşmalarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu çalışmada, iki ülkenin dilsel ve kültürel ilişkilerini, tarih boyunca dilsel ve kültürel ilişkilerinin nasıl geliştiğini, özellikle Şah Amanullah Han döneminde yeni edebiyatın ve destancılığın gelişmesinde Atatürk dönemi Türk dili ve edebiyatının etkisini ve rolü anlatılmış ve kaleme alınmıştır. İki ülkenin önemli ortak noktalarından birisi, Afganistan'da konuşulan meşhur dillerde ve özellikle Darice ve Peştucada kullanılan Türkçe alıntı ve ödünç sözler, bilakis Darice ve Peçtuca kökenli sözlerinin Türkçede de görülmesidir. Bu ise, iki ülke arasında derin ve dostane dilsel ilişkilerinin devam etmesinin göstergesidir. Bunun dışında, içerik ve temadaki edebî ortaklık, bu çalışmanın diğer bir önemli konusudur. Yazılı kaynaklara göre ilişkilerin geçmişi İslamdan önceki dönemlere dayanmaktadır. Geçmişten günümüze kadar tasavvuf ve sufizim Horasan topraklarında (Afganistan) Yesevi döneminde devam etmesiyle yaygınlaşmış ve önem kazanmıştır. Dolayısıyla kültürel ve edebî ilişkiler daha da artmıştır. Ayrıca Mevlana'nın Belh'den Konya'ya göç etmesiyle iki ülkenin arasındaki ilişki daha da pekişmiş ve kopmaz hale gelmiştir. Geçmişten bugüne kadar Afganistan'da modern ve çağdaş destancılık geleneği birçok sıkıntı ve problemle ilerlemiştir. Bazı tarihî kaynaklara göre Şah Amanullah Han döneminde Afganistan çağdaş edebiyatında modern destancılığın gelişmesi edebiyatçıların ve özellikle Mahmut Tarzi'nin gayreti ve çabasıyla olmuş ve birçok destanı farklı dillerden Darice'ye tercüme etmiştir. Mahmut Tarzi dışında Şayık Cemal, Ziya Karizade, Şafi Rehgüzer, Abdul Reşit Latifi, Fazil Ahmet Ziyarmel gibi birkaç yazar, şair ve edebiyatçı birçok Türk destanlarını tercüme yapıp, pek çoğunu devlet yayınlarında yayımlamışlardır. Afgan halkının, diğer milletlerin edebiyatına göre Türk dili ve edebiyatına daha fazla ilgi göstermesinin sebeplerinden biri ise Afganistan ile Türkiye'nin kültürel ve dinsel ortaklıklarının çok olması, uzun zamandan bu yana diplomatik ve dostane ilişkilerinin iyi şekilde devam etmesi, aynı zamanda Afganistan'da varlıklarını sürdüren Özbek ve Türkmen Türkleri ile Türkiye Türklerinin aynı kökten ve aileden olması, bunların ortak kültüre ve edebiyata sahip olmasıdır. Ayrıca Emir Şiir Ali Han hükümetinin askeri sistemi, Türk askeri sisteminden taklit edilip aynı sistem gibi devam ettirilmesiyle pek çok askeri terimler Türkçeden Darice ve Peştucaya geçmiştir. Türkçe askeri terimler ve unvanlar hâlâ Darice ve Peştucada kullanılmaktadır. Bu kapsamda bugüne kadar hiçbir bilimsel çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmanın hayata geçirilmesi ve yayınlanmasıyla iki ülkenin dilsel ve kültürel ortaklıkları tespit edilecek ve iki ülkenin dostane ilişkilerinin daha da pekişmesine katkı sağlanacaktır. Araştırmada, üzerinde durduğumuz ve yararlandığımız kaynaklar ve incelediğimiz belgeler ise Şah Amanullah döneminde yayınlanan Enis Gazetesi, İslah Gezetesi ve Juvandun dergisindeki tercüme yapılan Türkçe destanlar ve Afganistan Dışişleri Bakanlığında mevcut diplomatik belgelerdir. Çalışmada analitik yöntemden yararlanarak Afganistan çağdaş edebiyatının ve destancılığın ilerlemesi ve gelişmesinde Atatürk dönemi dil ve edebiyatının etkisi olduğunu açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmada, geçmiş tarihî dönemlere göre daha Atatürk döneminde Afganistan'da Türkçe destanlarının tercüme edilmesi sayesinde Afganistan'da destancılığın gelişmesi, bu dönemde Afganistan'a Türk kültürünün ve dilinin gelmesi sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, destan, Afgan edebiyatı

* Afganistan Bilimler Akademisi, Darice Bölümü, marybahar.asa@gmail.com
** Afganistan Bilimler Akademisi, Türkmen Türkçesi Bölümü, nooryaghdi.noor90@yahoo.com

OĞUZ ATAY'IN "DEMİRYOLU HİKÂYECİLERİ BİR RÜYA" ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN DİLDE TASFİYENİN BOYUTU

Prof. Dr. Mehmet Aydın[*]

Özet

Oğuz Atay, iki önemli romanı Tutunamayanlar (1970), Tehlikeli Oyunlar (1973) ve Korkuyu Beklerken (1973) adıyla yayımlanan hikâyeleriyle ve başka eserleriyle Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı içinde farklı bir yer edinmiştir. Onun eserlerine, yaşadığı dönemde birkaç eleştirmen dışında yeteri kadar ilgi gösterilmediğini söylemek mümkündür. Atay'ın Korkuyu Beklerken adıyla yayımlanan hikâyelerinin ilk baskısı 1973 yılında Sinan Yayınları, ikinci baskısı 1975 yılında May Yayınları tarafından yapılmıştır. Bu yayınlarda yazarın yedi hikâyesi yer alır. Oğuz Atay'ın "Demiryolu Hikâyecileri Bir Rüya" başlıklı hikâyesi bu iki baskıda yer almadığı gibi, İletişim Yayınlarının 1984 baskısında da yer almaz. Atay'ın "Demiryolu Hikâyecileri Bir Rüya" hikâyesi İletişim Yayınlarının 1987 baskısında Korkuyu Beklerken kitabına son metin olarak girer. Bu hikâye ilk olarak Türk Dil Kurumunun Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi'nin (Ocak 1978) 316. sayısında yazarın ölümünden çok kısa bir süre sonra yayımlanmıştır. Metni Türk Dili dergisi "Demiryolu Öykücüleri-Bir Düş" başlığıyla yayımlamıştır. Türk Dili dergisinde yayımlanan hikâyenin diline yapılan müdahale şaşırtıcı boyuttadır. Bu yazıda temel olarak Türk Dili dergisi editörlerinin metne müdahalelerinin boyutu ve arka planı tartışılacaktır. Aslında bu mesele hiç tartışılmamış değildir. Ancak bu müdahalenin boyutundan söz edilse de metne ne kadar müdahale edildiği somut olarak değerlendirilmemiştir. "Demiryolu Hikâyecileri Bir Rüya"ya yapılan müdahale yalnızca sözvarlığı ile sınırlı değildir. Metinden eksiltmeler yapılmış, metindeki öbek yapılar başka yapılara dönüştürülmüştür. Kurmaca bir metne yapılan müdahalenin nasıl anlaşılması gerektiği sorusuna da bu çerçevede cevap aranmıştır. Bu çalışmada önce nicel veriler elde edilmiş, sonra bu nicel veriler anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Demiryolu Hikâyecileri Bir Rüya, hikâye, dile müdahale, sözvarlığı, eksiltme, dönüşüm

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, mehmeta@omu.edu.tr

TÜRK DİL VE KÜLTÜR COĞRAFYASI OLARAK SURİYE

Prof. Dr. Mehmet EROL[*]

Özet

Suriye toprakları, Anadolu başta olmak üzere Balkanlar, Ege Adaları, Kıbrıs ve Irak ile birlikte Türkiye Türkçesinin coğrafyası içinde yer alır. Tarihi kayıtlara göre Selçuklulardan itibaren Suriye coğrafyasına Türkler yerleşmeye başlamış, bu durum sırasıyla Memlük ve Osmanlı Devletleri döneminde XIX. yüzyılın sonlarına kadar devam etmiştir. Anadolu ile paralel olarak uzun süre Türk devletleri hâkimiyetinde kalması (30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi'ne kadar) ve hatırı sayılır çoğunlukta Türkçe konuşan kitlenin Suriye'ye yerleşmesiyle bölge Türk dil ve kültür coğrafyası içine dâhil olmuştur.

1918 yılında Türk hâkimiyetinden çıkmış olsa da Suriye coğrafyasında yaşayan Türkler günümüze kadar dil ve kültürlerini yaşatmışlardır. 2011'de başlayan iç savaşla göçler yaşanmış olsa da 22 milyonluk Suriye'de Türkçe konuşanların sayısının ülke nüfusunun yaklaşık %10'u kadar olduğu tahmin edilmektedir. Bu nüfus ülkenin kuzey (Halep ve Rakka illeri), kuzey batı (Lazkiye ili), orta-batı (Hama, Humus ve Tartus illeri) ile güney (Şam ve Kuneytra-Golan) bölgelerinde yaşamaktadır. Bunlar Suriye Türkmenleri olarak adlandırılmakta, konuştukları dil ise Türkiye Türkçesinin ağızları arasında gösterilmektedir. Suriye'de yaşayan Türkler ana dilde eğitim alamadıklarından ve Türkçe matbuatın son zamanlara kadar yasak olmasından dolayı yazılı bir kültür ortaya koyamamışlardır. XX. yy içinde bölgede yetişen birkaç şairin cönk denilebilecek el yazması münferit eserleri dışında Türkçe yalnızca konuşma dili olarak yaşamıştır.

Ülkede 2011 yılından itibaren başlayan iç savaşta bütün Suriye halkı gibi Türkmenler de derinden etkilenmiştir. Savaş sebebiyle 22 milyonluk ülkenin en az yarısı başka ülkelere göç etmek zorunda kalmış durumdadır. Türkmenler ağırlıklı olarak Türkiye'ye göç etmiş, bu göçle birlikte Suriye coğrafyasında konuşulan Türkçe ve yaşayan kültür bölgesel olarak daralmıştır. Bu bağlamda Suriye'de Türkçe konuşan Türkmenleri konu edinilen bildiride Türkmenlerin dünü ve bugünü tarih, yerleşim, dil ve kültür boyutuyla ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: dil, coğrafya, Suriye, Türkmenler

* Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, merol@gantep.edu.tr

VEFATININ 40. YILINDA HOCAM PROF. DR. FARUK K. TİMURTAŞ'IN "YAŞAYAN TÜRKÇEMİZ İDEALİ" ÜZERİNE

Prof. Dr. M. Mehdi ERGÜZEL[*]

Özet

Bu bildirimizde; lisanstan hocamız, ilk doktora danışmanımız, yakından tanıma şerefine nail olduğumuz, rahmetli Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş'ın ömrünü adadığı "Yaşayan Türkçe Mücadelesi" ve bu idealin ilmî dayanakları üzerinde durulacaktır. Faruk Kadri Bey, daha üniversite yıllarından önce babasından ve Kabataş Lisesindeki Faruk Nafiz ve Nihat Sami gibi güzide hocalarından sağlam bir ana dil sevgisi ve şuuru kazanmıştır. Başarılı Türkoloji lisans eğitimini takiben, Tarihî Türkiye Türkçesinin ana kaynaklarını ve yazmalarını incelemeye, kitaplar, makaleler ve tezler yazmaya yönelen dikkati, onu genç sayılacak yaşta alanında profesörlüğe taşımış, Osmanlı Türkçesi Grameri ile de Türkiyat âleminde ciddi bir boşluğu doldurarak önemli bir ihtiyacı karşılamıştır. 1965'i takip eden yıllarda, Türkçenin kendi kuralları içinde gelişmesi yolunda, tarihten kazandığı ifade zenginliklerini de koruyarak ilerlemesi için çok sayıda makale kaleme alan, kitaplar yazan, çeşitli toplantılara katılan Prof. Dr. Timurtaş Bey, arkadaşlarıyla birlikte, Türkçeye kastedildiği gergin tartışma yıllarında vakur bir üslupla, ilmî dayanaklarla vefatı zamanına kadar aralıksız, sabırla çalışmalar yapmıştır. Sadece Türkçe üzerindeki makale sayısı 200'e yakın, bu vadideki kitapları ise 4'tür. Kısacası F. K. Timurtaş'ın "Yaşayan Türkçemiz İdeali'nin temelinde:

*Türkçenin tarihten günümüze işleyen ve geleceğe doğru akan şaşmaz ve sağlam kuralları vardır. *Türkçe, yenilenir, sadeleşir ve zenginleşirken, asırların kazandırdığı dilimize mal olmuş kelimeler yok sayılamaz, atılamaz, feda edilemez. *Yeni teklif edilen kelimeler, dilin kurallarına uymuyorsa kabul edilemez, dilin zedelenmesine izin verilemez. *Yakın anlamlı kelimelerin aralarındaki nüans azaltılamaz. *Dilin sahibi millettir. Milletin benimsemediği kelimeler, eğitimde baskı ve zorlamayla dayatılamaz. *TRT ve basın yoluyla dile kasteden yayınlar, devlet eliyle denetlenmelidir. *Uydurma kelimelerle edebî zevk bozulmamalıdır. *Dil meselesi siyasete âlet edilmemeli, uzmanlarının denetimine bırakılmalıdır. *Yeni kelimeler mutlaka erbabının görev aldığı kurullarca incelenmelidir. *Türk Dil Kurumu mutlaka, dilci, edebiyatçı ve ünlü kalem sahiplerinden oluşan kurullarca yönetilmelidir.

Bu saydıklarımız etrafında "Türkçe benim hayatımdır." düsturuyla çalışan rahmetli hocam Prof. Dr. F. K. Timurtaş'ın "Türkçe İdeali"ni bildirimize konu yapmak üzere hazırlıklarımızı sürdürmekteyiz.

Anahtar Sözcükler: yaşayan Türkçe, F. K. Timurtaş, dil tartışmaları

* İstanbul Yeniyüzyıl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, gmerguzel@gmail.com

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNDE GÖRÜLEN BİR DİLBİLGİSELLEŞME ÖRNEĞİ: "DÖNDİ"

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Mustafa KARACA[*]

Özet

Her dil canlılık ve doğallık özelliği gereği sürekli bir değişim ve dönüşüm süreci içerisindedir. Türk dili için de bu durum aynıdır. Geniş coğrafyalarda ve kültür dairelerinde yazı ve konuşma dili olarak kullanılan Türk dili ilk yazılı belgelerinin ortaya çıktığı VII. yüzyıldan günümüze kadar kimi zaman coğrafî kimi zaman siyasî etkilerin ve çoğunlukla da dilin doğal yapısından kaynaklı pek çok değişimle varlığını devam ettirmiştir. Bu değişimleri ses ve anlam olarak iki temel düzeyde değerlendirmek mümkündür. Ses düzeyindeki değişimeler çoğunlukla belli kurallara dayalı standart değişimlerken aynı şeyi sözlük birimlerinde meydana gelen değişimler için söylemek mümkün değildir. Zira anlam ve görev değişiklikleri belli bir kurala göre gerçekleşmediğinden fark edilmesi her zaman mümkün olmayabilmektedir. Özellikle dilbilgiselleşen yapılar kimi zaman asıl şekille birlikte varlığını devam ettirdiğinden bu tür yapılar gözden kaçabilmektedir. Genel olarak kelimelerin kavram alanlarını boşaltarak görevli yapılara dönüşmesi olarak tanımlanan dilbilgiselleşme çoğunlukla kelimelerin morfemleşmesi (yorı- > -yor gibi) olarak ortaya çıkar. Ancak bunun dışında kelimelerin edat, zarf veya bağlaç gibi görevler üstlendiği pek çok örneğe de rastlamak mümkündür. Eski Anadolu Türkçesinde de sık kullanılan dön- fiili ile -dı bilinen geçmiş zaman ekinden meydana gelen döndi yapısı kalıplaşmış ve "bunun üzerine" anlamında cümleler arasında bağ kuran edat görevini üstlenmiştir. "Pes Raḥime İblīse uydı aldı götürdi bir dereye siḥrile Raḥimeniñ gözlerin baġladı giden oġlın ḳızın ṭavarın bir ṣūretile gösterdi. Raḥime baḳdı gördi. Pes döndi Raḥime eydür ben varayın Eyyūba ḫaber ideyin dedi." Rahime İblis'e kandı. İblis Rahime'yi bir dereye götürdü ve sihirle gözlerini bağlayıp kaybettiği malını, mülkünü, çocuklarını gösterdi. Rahime (onları) gördü bunun üzerine gidip Eyyüp'e haber vereyim dedi. Örneğinde görüldüğü gibi bir fiil ve zaman ekinden meydana gelen yapının hem fiilin kısmında hem de ek kısmında bir anlam ve fonksiyon yitimi olduğu anlaşılmaktadır. Bu yazıda dilbilgiselleşen döndi ve benzer yapıların nasıl değerlendirilmesi gerektiği üzerinde durulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türk dili, eski Anadolu Türkçesi, dilbilgiselleşme, döndi edatı

* Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mmkaraca@adu.edu.tr.

ESKİ TÜRKLER YAZITLARI NASIL ADLANDIRIRDI?

Öğr. Gör. Dr. Mehmet SARIKÖSE[*]

Özet

Türk dilinin en eski yazılı metinleri olan Köktürk harfli eski Türk yazıtları, yazıldıkları dönemin tarihî olaylarını anlatmalarının yanında eski Türklerin dünyaya bakışını, kültürel ve sosyal değerlerini, yaşam şekillerini ve yönetim anlayışlarını yansıtan önemli eserlerdir. Türk dilinin ilk yazılı metinleri olan taşa kazınmış Köktürk harfli metinlerle ilgili çalışmalar incelendiğinde bu metinleri adlandırmak için araştırmacılar tarafından "yazıt, abide, kitabe, bengü taş" gibi adlandırmaların kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmada Moğolistan, Yenisey, Dağlık Altay ve Tanrı Dağı yazıtları incelenmiş ve bu yazıtlarda yazıtları adlandırmak için kullanılan kelime ve kelime grupları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu inceleme sırasında yazıtların adlandırılması için kullanılan kelime veya kelime gruplarının tespitinden yola çıkarak eski Türklerin yazıtları adlandırmak için hangi kelime ve kelime gruplarından yararlandıkları ve nasıl bir yöntem kullandıkları belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: eski Türkçe, eski Türk yazıtları, eski Türk yazıtlarının adlandırılması

* Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, mhmtsarikose@gmail.com

TEKE YÖRESİ DELBEKÇİ KADINLARININ İCRALARINDA KÜLTÜR VE DOKU İLİŞKİSİ*

*Doç. Dr. Mehmet Surur ÇELEPİ***

Özet

Teke Yöresi Burdur, Denizli, Muğla, Antalya ve Afyon illerinin belirli bölgelerini kapsayan, ortak bir kültür havzasının görüldüğü ve yaşandığı çevredir. Yörenin yerleşimcileri olan Teke Türkmenleri, göç ettikleri bu bölgeyi kimlikli kılmak ve somutlaştırıp vatan kılmak adına eski toplumsal uygulamalarını, ritüellerini ve icralarını, zihin kodlamaları ve ortak bellek aracılığıyla yeni topraklarda devam ettirmişlerdir. Bu süreçte Teke yöresinde ânı anlamlı kılmak, geçmişle bağlantı kurmak için gereken zihin kodlamalarının bir bölümü kadın merkezli ritüelistik uygulamalarda belirginleşmiştir. Kadın merkezli ritüelistik uygulamalara ait ortak belleğe ilişkin kodların bir kısmı, Teke Yöresinde Delbekçi Kadınların icralarında devam etmektedir.

Anadolu'nun birçok bölgesinde kullanılan delbek, Türklerin vurmalı çalgı tasarımlarının neticelerinden biri olarak değişim ve dönüşüme uğrayarak günümüze taşınan vurmalı çalgılarımızdandır. Kullanıcısı ile bütünleşen delbek, aynı zamanda "delbekçilik geleneğini" yaratmıştır. Delbekçilik nişan törenlerinde, gelin hamamlarında, kına gecelerinde, düğün ve düğün ertesi eğlencelerinde, sünnetlerde bir araya gelen kadınların, kadın egemen bir törende eğlenmeleri için düzenlenen ve söz söyleme ile birlikte delbek çalma konusunda usta bir delbekçi kadın tarafından yürütülen törene ve geleneğe verilen addır.

Delbekçi kadınların icra ortamları çok katmanlı bir yapı içerir. Bu yapı içerisinde hem icracılar (delbekçi kadınlar) hem de icraya katılanlar (seyirciler, dinleyiciler) bazı rol ve işlevlere sahiptirler. Bilimsel çalışmalarda bu icra ortamlarına bağlam (konteks) adı verilir. Bu kontekslerde aktarılan metinler "tekst", doku da "teksture" olarak adlandırılır. Bir halk bilgisi ürününün konteksi, bir ürünün içinde aktüel olarak yer aldığı hususi sosyal durumudur. Teke Yöresi Delbekçi kadınlarının icralarını gerçekleştirdikleri bağlam birden çok kültürel değerin birlikteliği ile oluşur. Bu icra ortamının icracıları, dinleyicileri ve sosyal bağlamdaki diğer bileşenlerin tümü kadın merkezlidir ve Anadolu kadın müziğinin, dansının, sözlü icralarının sergilendiği alanlardır.

Bu bildiride delbekçi kadınların icralarındaki nazım türleri üzerinden dile ait özellikler ve sözel dokuyu oluşturan icranın kafiye, aliterasyon, aksan, vurgu, ses perde yüksekliği, tonlama ve yansıma sesler gibi kalıplaşmış, değişmez başka toplumlarda görülmesi çok güç olan özellikleri incelenecek ve bir icra dili olarak Türkçenin gücü tespit edilmeye çalışılacaktır. Dokuya ilişkin elde edilen verilerden hareketle de bu geleneğe ait bağlamdaki diğer bileşenlerin ve kadın müziğinin, dansının, sözlü icralarının önemi hakkında kültür ve doku ilişkisi çerçevesinde değerlendirmeler yapılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Teke yöresi, kadın icracılar, doku

* Bu bildiri TUBİTAK 120K140 numaralı "Teke Yöresi Delbekçi Kadınları" adlı projeden üretilmiştir.

** Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, msururcelepi@gmail.com.

ATASÖZLERİMİZDE RENK

Öğr. Gör. Mehmet Tolga BAKIRTAŞ[*]

Özet

Atasözleri üretildikleri toplumların yüzyıllar hatta bin yıllar içinde birlikte inşa ettikleri sözlü ürünlerinin en önemli türlerinden birisi olmanın yanında nesiller arası kültür aktarımında da önemli bir role sahiptir. Nesiller arası aktarımda atasözünü söylemenin yanında hangi bağlamda kullanıldığını göstermek gerekir ki tam olarak anlaşılabilsin. Bunun nedeni atasözlerinde "gösterilen"den başka "kastedilen"in de olmasıdır ve bu "gösterilen" her zaman "kastedilen" olmayabilir. Yaşamın hemen her pratiği ile ilgili mevcut olan atasözlerimiz aktarılırken sözcüklerden sözcelere her türlü anlambirimleri kullanmıştır.

Atasözleri ait oldukları toplumların kültürel değerlerini yansıtmaları bakımından ulusal olmanın yanında, tüm insanlığın değerleri ve yaşamsal ilkeleri açısından da evrensel bir yönü bulunmaktadır. Renkler de evrensel olduğu kadar, toplumların onlara yükledikleri anlamlar çerçevesinde ait oldukları toplumda yeni anlamlar kazanarak o toplumlara ait bir unsur haline gelir. Çalışmamızda atasözlerinde kullanılan renklerin kullanım sıklığı, yapı ve işlev olarak incelenmesi yapılmıştır.

Atasözlerimizde kullanılan renklerin tespiti için kullanılan kaynaklar; Aydın Oy(1972) "Tarih Boyunca Türk Atasözleri", Ömer Asım Aksoy(1984) "Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1 Atasözleri Sözlüğü", Metin Yurtbaşı(2012) "Sınıflandırılmış Atasözleri Sözlüğü", Necmi Akyalçın(2012) "Türkçemizin İncileri Atasözlerimiz Tanıklı Sözlük", Özkul Çobanoğlu (2004) "Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü" ve Türk Dil Kurumu(2016) "Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler" kitaplarıdır. Adı geçen eserlerde yaptığımız inceleme sonucunda yüz yirmi bir atasözümüzde herhangi bir rengin kullanıldığı tespit edilmiştir. Tespit edilen atasözleri, renkler bağlamında sınıflandırıp, Prof. Dr. Metin Ekici'nin: "06 Renkler" (Türk Dünyasında Kültürel Değerler Ortak Miras) makalesinde tespit ettiği renklerin sembollerinden hareketle renk kavramlarının anlamsal boyutları ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türk Atasözleri, renk kavramı.

*Pamukkale Üniversitesi, mtbakirtas@pau.edu.tr

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA YARDIMCI FİİL OLARAK DÖK-

Mehmetcan GÖKBAYIR[*]

Özet

Türkiye Türkçesi ağızları üzerine yapılan çalışmalar, son yıllara kadar sadece "ses bilgisi, şekil bilgisi, söz varlığı ya da sözlük çalışmaları" olarak ele alınmış ve incelenmiştir. Son yıllarda ise gelenekselleşen bu ağız çalışmalarının aksine, ağızlar üzerine yapılan araştırmalar daha da derinleştirilmiş ve ağızlardaki yapılarla ilgili çalışmalar yeni bir boyut kazanmıştır. Özellikle yardımcı fiiller üzerine yapılan çalışmalarda gözle görülür bir artış olmuştur. Günümüze kadar yardımcı fiiller, genellikle bir yapı olarak dilin şekil bilgisi kısmında incelenmiştir. Günümüzdeki çalışmalarda ise bu durum yerini daha çok anlam ve işleve bırakmıştır. Bu çalışmada da Türkiye Türkçesi ağızlarında günümüze kadar bir yardımcı fiil olarak tespit edilemeyen "dök-" yardımcı fiili ele alınmış ve bazı verilere, değerlendirmelere yer verilmiştir.

"dök-" fiili Türkiye Türkçesi ağızlarıyla ilgili önceki çalışmalarda ya da Türkiye Türkçesi üzerine yazılan dil bilgisi kitaplarında sadece müstakil bir fiil olarak ele alınmış ancak fiil hiçbir zaman bir yardımcı fiil olarak tespit edilmemiş ve değerlendirilmemiştir. Bu bildiride ise bu durumun aksine "dök-" fiilinin bir yardımcı fiil olarak kullanımıyla ilgili ilk tespitler yapılmıştır. "Dök-" fiilinin bugüne kadar yapılan ağız çalışmalarının hiçbirinde yardımcı fiil olarak yer almayışının birinci sebebi kullanıldığı coğrafya hakkında çok fazla ağız çalışmalarının yapılmamış olması, ikinci sebebi ise şu anki tespitlere dayanarak kullanım alanlarının bir il ile sınırlı kalması ile açıklanabilir.

Bu çalışmada ele alınan "Dök-" yardımcı fiilinin, fiillerle ya da isimlerle bir araya gelerek oluşturduğu birleşik fiil yapıları, beraberinde kullanıldığı zarf-fiiller, çekimlenme zamanı ve olumlu-olumsuz kullanımları hakkında bilgiler yer almaktadır. Çalışmanın Türkiye Türkçesi ağızları incelemelerine ve alan yazınına yeni bir yardımcı fiilin tanıtılması açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: ağız, Türkiye Türkçesi, yardımcı fiil, dökmek, Çankırı

* Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, gokbayirmehmetcan18@gmail.com

KAZAN TATAR TÜRKÇESİNDE "VATAN" KONULU ATASÖZLERİ ÜZERİNE

Arş. Gör. Mehtap ÖZTÜRK[*]

Özet

Atasözleri, Türk sözlü kültürünün önemli ürünlerindendir. Geniş halk kitlelerinin yüzyıllar boyunca geçirdikleri deneyimlerden ve bu deneyimlere dayalı düşüncelerden meydana gelen atasözleri milletlerin ortak değerlerini, geleneklerini, inançlarını ve hayata bakış açılarını yansıtırlar. Atasözleri, atalarımızın tecrübelerinin, düşüncelerinin bir mantık süzgecinden geçirildikten sonra sözlerde yaşam bulmuş halidir. Her milletin geçmişinde edindiği deneyimlerinden oluşan kendilerine has pek çok atasözü vardır. Çok geniş bir coğrafyaya yayılmış olan Türk boylarının da atasözleri bakımından oldukça zengin olduğu görülmektedir. Bu Türk boyları içerisinden Kıpçak koluna dâhil olan Kazan Tatar Türklerinin atasözlerinde de bu kültürel zenginliğin ortaya çıktığı görülmektedir.

Kazan Tatarları 1552 yılında Kazan Hanlığının Ruslar tarafından ele geçirilmesinden itibaren bağımsızlığını geri almak için çabalayan bir Türk boyudur. Rus himayesine girdiği günden beri Tatarlar üzerinde pek çok art niyetli politika uygulanmıştır. Önce Rus Çarlığı ve devamında ise Sovyetler Birliği dönemi, Tatar toplumuna maddi ve manevi çok büyük zararlar verir. Özellikle Sovyetler Birliği döneminde Tatar Türkçesiyle eğitim veren okullar kapatılır, eğitim Rusça yapılır ve bütün kurum ve kuruluşlarda Rusça zorunlu hale getirilir. Milletle, vatanla, bağımsızlıkla ilgili yazılar yazan, halkı bilinçlendiren pek çok aydın sürgün edilir, ajanlıkla suçlanır, bölücülükten suçlanır ve ölüme mahkûm edilir. Tatarlar, dini ve dili yok sayılarak Sovyet tipi insan şekline büründürülmeye çalışılır. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra özerklik hakkı elde eden Tataristan, Rusya'ya bağlıdır ve çeşitli Tatar grupları da Rusya Federasyonu içinde dağınık olarak yaşamaktadır. Uzun yıllardan beri bağımsız olamayan ve ağır tarihî şartları dolayısıyla Kazan Tatar Türklerinin sözlü kültür ürünü olan atasözlerinde vatan kavramı sıkça yer almıştır. Tatar halkının atasözlerinde vatanla ilgili "Cirsïz-yortsız il bulmıy, aşsız-susız kön bulmıy", "Üzïm öçïn tuganmın ilïm öçïn ülermïn", "Ataŋ da cir, anaŋ da cir" gibi vatanla ilgili pek çok atasözünün bulunması, vatan mefhumunun ve bağımsız bir vatana sahip olmanın önemini ortaya koyar. Bu bildiride, Kazan Tatar Türklerinin vatan konulu atasözleri ele alınacak ve konu üzerine bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Kazan Tatar Türkleri, atasözü, vatan.

* Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, m.ozturk@firat.edu.tr

SAHA (YAKUT) TÜRKLERİNDE TAKVİM VE GÜN, AY, MEVSİM ADLANDIRMALARI

Dr. Öğr. Üyesi Mehtap SOLAK SAĞLAM[*]

Özet

Saha (Yakut) Türkleri Kuzey Sibirya bölgesinde yaşarlar ve Türkçenin erken dönemlerinde ortak dilden ayrılmış bir Türkçe konuşurlar. Bu bölgede yaşayan Türkler özerk bir cumhuriyette yaşamaktadırlar. Konuştukları Türkçe ve kullandıkları kavram adlandırmaları çevre halklardan ve Rusçadan etkilenmektedir. Bunun yanında bu Tük lehçesi erken dönemde ortak dilden ayrılmış olması nedeniyle oldukça belirgin oranda eskicil özelliği korumaktadırlar. Saha (Yakut) Türkleri gerek takvimi kullanış şekilleri, gerekse takvime bağlı kavramlara ile ilgili yaptıkları adlandırmalar açısından incelemeye değerdir. Saha Türklerinin takvime bağlı adlandırmaları yaparken yaşadıkları coğrafyanın iklim şartlarından büyük oranda etkilendikleri görülmektedir. Buzullarla kaplı bu coğrafya için mevsimlerin değişmesi, buzların erimesi tüm hayatı etkiler. Bu etkiyi hayatın her alanında olduğu gibi yılın devrini anlatan takvimde ve gün, ay, mevsim adlarında görmekteyiz. Örneğin Saha Türkleri kendi hesaplamalarına göre yılın on ikinci ayını *muus ustar* olarak adlandırırlar. Bu "buzların çözülme ayı" olarak hesaplanır ve Nisan ayına denk gelir. Eski Yakut geleneklerine göre yapılan bölümlemeler, şimdiki takvimden farklıdır ve bu eski terim ve adlandırmalar bugün de günlük hayatta karşımıza çıkar. Eski Saha Türkleri bugünkü anladığımız anlamda bir yılı, iki yıl olarak kabul ederler ve ilkbahar, yazı bir yıl; sonbahar ve kışı ise bir yıl olarak hesaplarlardı. Ay da eski Yakut geleneklerinde ikiye bölünmüş şekildeydi. Eski dönemde yapılan ay isimlendirmelerine ve hesaplamalarına bakıldığında bazı kaynaklarda on üç ay isimlendirmesi karşımıza çıkmaktadır. Bu isimlendirmelerin balıkların yumurtlaması, çam ağacın kabuğunun kolaylıkla ayrılması, tayların bağlanması gibi günlük hayatla ilişkili olarak yapıldığı görülmektedir. Hristiyanlık inancı Sahaların yaşamlarına girdikten sonra eski isimlendirmelerin genel anlamda kullanımı azalmıştır. Bu çalışmada Saha Türklerinin takvimleri ve takvime bağlı olarak yaptığı isimlendirmeler incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Saha (Yakut) Türkleri, takvim, gün, ay, mevsim

* Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, mehtapsolak@gmail.com

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNDE -MIŞ VE -MALU BİÇİMBİRİMLERİNİN GÖRÜNÜŞ-ZAMAN VE KİPLİK İŞLEVİ

*Dr. Öğr. Üyesi Melike ÜZÜM**

Özet

Oğuz grubu Türk dillerinin gelişiminde önemli bir yere sahip olan Eski Anadolu Türkçesi üzerinde yoğun olarak çalışılan bir alandır. Çalışmalar, daha çok metin yayını ve bu metinlerin dilbilgisi incelemesi şeklindedir. Bunun sonucunda yazı çevrimi yapılmış çok sayıda metin yayımlanmış, dönemin ses bilgisi ve biçim bilgisi envanteri ortaya çıkarılmıştır. Metinlerden hareketle işlevsel yaklaşımla dil bilgisel unsurların incelenmesi dönemin dil durumunun anlaşılması için önemlidir. Bu açıdan sıfat işlevli yan cümlelerde kullanılan sıfat fiil ekleri, görünüş-zaman ve kiplik değerleri açısından işlevsel yaklaşımla incelenmeyi beklemektedir.

Sıfat işlevli yan cümleler, sıfatlar gibi adları niteleyen karmaşık yapılardır (Göksel ve Kerslake 2005: 380). Kornfilt (1997a: 57-58) bu yapıyı, sıfat-fiil (ortaç) bağımlı biçimbirimlerinden birini alarak kurulan niteleyen bir cümle (modifier clause) ve nitelenen bir baş ad olarak tanımlar. Türkçe Özne-Nesne-Yüklem söz dizim yapısına sahip olduğu için bu biçimbirimler niteleyici cümlenin en sağında yer alır: Okula giden adam. Niteleyen unsur, bir adın belirli özelliklerini ön plana çıkararak benzer özelliklere sahip aynı kümede yer alan diğer adlardan nitelediği adı ayırma görevini üstlenir (Erkman Akerson ve Ozil 2015: 77). Eski Anadolu Türkçesi alan yazını genel olarak değerlendirildiğinde "Sıfat-Fiiller" (participler) başlığı altında geçmiş zaman ifadeli sıfat-fiiller –duk/-dük, -mış/-miş; geniş zaman bildiren sıfat-fiiller –an/-en, -r, -ar/-er, -ur/-ür, -maz/-mez; gelecek zaman ifadeli sıfat-fiiller –acak/-ecek, -ası/-esi, -malu/-melü bağımlı biçimbirimlerin sıralandığı görülür (Özkan 2000; Gülsevin, Boz 2004, Şahin 2015). Buna ek olarak günümüz Türkçesi ile karşılaştırılarak kullanım farklılıklarına dikkat çekilir: Marzubânnâme "varacak yerümüz ırakrakdur", Günümüz Türkçesi "varacağımız yer; Süheyl-ü Nevbahar "sen işledüğün iş", Günümüz Türkçesi "senin işlediğin iş" (Konfilt 2015). Bitimli sıfat işlevli cümlelerle ilgili ise ki üzerine çalışmalar yapılmıştır (Tulum 1978; Kornfilt 1997b; Özkan 2004). Ancak sıfat fiillerin görünüş-zaman ve kiplik özellikleri üzerinde durulmaz.

Bu çalışmada, Eski Anadolu Türkçesinde -mIş ve -mAlU ile kurulan sıfat işlevli yan cümleler, görünüş-zaman ve kiplik açısından değerlendirilecektir. Ayrıntılı bir inceleme yapabilmek amacıyla araştırma iki ekle sınırlandırılmıştır. Bu sıfat fiil eklerinin seçiminde sınıflandırmalarda da görüldüğü gibi farklı görünüş-zaman değerine sahip olmaları ölçüt olarak edilmiştir. Özellikle geleceğe yönelik kullanılan ekler kiplik incelemeleri için önemlidir. Derlem temelli olarak planlanan incelemede şu eserler taranacaktır: Dede Korkut Hikâyeleri (Özçelik 2016), Kısas-ı Enbiya (Yılmaz ve Demir 2010), Ferec ba'd eş-şidde (Hazai ve Tietze 2006). Oluşturulan derlemde belirlenen örnekler, Johanson'un (2000) görünüş-zaman üzerine görüşleri ve Rentzsch'in (2015) Türk dillerinden hareketle sunduğu sınıflandırma temel alınarak değerlendirilecektir. İnceleme sonucunda eklerin yan cümlede üstlendikleri işlevleri açıklamanın yanı sıra -mAlU'nun ana cümlede kullanılır hale gelmesindeki etkenlerin ortaya konulması beklenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Eski Andolu Türkçesi, sıfat işlevli yan cümleler, görünüş-zaman, kiplik

* Johannes Gutenberg Üniversitesi, Türkoloji Bölümü/ Başkent Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, melikeuzum@gmail.com

OSMANLIDA İKİ DİLLİLİK FAALİYETLERİ VE İKİ DİLLİ ESER OLARAK "ÜSS-İ LİSÂN-I TÜRKİ"

Doç. Dr. Meriç GÜVEN[*]

Özet

Bir kimsenin birden fazla dili yazılı ve sözlü ifadelerde kullanması ya da ikinci dili ana diline yakın seviyede konuşması ve yazması dil biliminde iki dillilik (bilingualism) olarak tanımlanır. Türkçe uzun tarihi geçmişi içinde bu türden iki dillilik özellikleri göstermiş büyük ve etkileşimli bir dildir. Türkçenin lehçe ve şiveleri aralarında birbirini etkileyen birbirlerini biçimlendiren uzlaşmaya ve uzlaşıya dayalı ilişkiler bulunur. Bir dilin öteki dili örneksemesi, taklit etmesi veya aktarması biçimindeki bu ilişkilerde Nevâi dili olarak da anılan Orta Asya edebi dili, örneksenen ve taklit edilen ağırlıklı dil olmuştur. İki dillilik faaliyetlerinin yapıldığı ve iki dilli eserlerin verildiği dönemlerden biri de Osmanlı dönemidir. Türkçenin ve Batı (Oğuz) Türkçesinin büyük bir kolunu teşkil eden Osmanlı Türkçesi, bu süreçte Batı Türkçesi dışında kalan diğer Türk dillerinden özellikle Orta Asya edebi dilinden temas ve birleşme noktalarının derinliğine bağlı olarak edebi dil vasıtası ve taklit yoluyla bazı unsurları almış ve kullanmıştır. Bu dönemde birçok Osmanlı şairi, Çağatay Türkçesine duydukları ilgi dolayısıyla aşk ve tabiat konularında Çağatayca şiir; bazı Osmanlı nasirleri dil ve edebiyat konularında Çağatayca nesir yazmışlardır. Mevki ve konumları dolayısıyla Çağatay ediplerinin Osmanlı Türkçesinden etkilenmeleri ve iki dilli yazmaları ise Yükselme döneminden itibaren başlamış ve Çağatay yazarları bu dönemden itibaren Osmanlı coğrafyasında iki dilli ve karşılaştırmalı birçok eser vermişlerdir. Bir kısmı hekim, kıssahan, hattat ve musikişinas olan bu kişilerden otuz yedisinin aynı zamanda tarikat ehli ve tasavvuf erbabı olduğu kaynaklarda belirtilmiştir. Üsküdar'da kâin (bulunan var olan) Özbekler Dergâhı Post-nişîni Farisî Muallimi Mehmet Sadık Efendi böyle âlim ve mutasavvıf bir zattır. Onun Tanzimat döneminde Çağatay ve Osmanlı Türkçesi ile iki dilli olarak yazdığı Üss-i Lisân-ı Türki iki dillilik (bilingualism) kabilinden önemli bir kavaid kitabıdır. Eser 6 bölüm halinde, Çağatay ve Osmanlı Türkçesi karşılaştırmalı olarak yazılmıştır. Kitapta Ahmet Mithat Efendi'nin Çağatayca ve Osmanlıca takrizi belagatından sonra isim, sıfat, zarf, zamir ve edat gibi gramer konuları Osmanlı Türkçesiyle; birçoğu hikmetlerden oluşan ve Nevai'den alınan örnekler ise Çağatay Türkçesiyle anlatılmıştır. Kitapta, "Bâb-ı Hâmis Edevât Beyanında ve Bab-ı Sadis Bazı Kavaid-i Şetta Beyanında" başlığı altındaki şiir Çağatay Türkçesi ile yazılmış "Beyitler" ile "Sefer ve Seyahat ve Nasihat" başlığı altındaki nesir örnekleri Çağatay Türkçesi ile verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: iki dillilik, Üss-i Lisân-ı Türki, Osmanlı Türkçesi, Çağatay Türkçesi

* Uşak Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, meric.guven@usak.edu.tr, ORCID ID 0000-0003-2533-5272

ANA DİLİ ÖĞRETİM PROGRAMI OKURYAZARLIK ÖLÇEĞİ: KEŞFEDİCİ KARMA ARAŞTIRMA YÖNTEMİNE DAYALI BİR ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI*

*Arş. Gör. Merve Hülya KİBAR FURTUN***

*Prof. Dr. Bayram BAŞ****

Özet

Bu araştırmanın amacı program okuryazarlığı kavramının ana dil öğretimi açısından boyutlarını ortaya çıkararak Türkçe öğretmenlerinin program okuryazarı olma düzeylerini belirleyen geçerli ve güvenilir bir ölçe aracı geliştirmektir. Keşfedici sıralı karma araştırma deseninin kullanıldığı çalışmada, nitel veri toplama araçlarıyla elde edilen temalar nicel bir ölçme aracının geliştirilmesinde kullanılacaktır. Çalışma kapsamında birebir ve odak grup görüşmelerinin yanında, geliştirilmekte olan ölçeğin psikometrik özellikleri açımlayıcı ve doğrulayıcı analizlerle raporlanacaktır.

Çalışmada keşfedici sıralı karma araştırma desenine dayalı "alan yazın taraması (1), uzman ve öğretmen görüşlerinin alınması (2), madde havuzunun oluşturulması (3), uzman ve öğretmen geri bildirimlerinin alınması (4), açımlayıcı faktör analizi (5), uzman panel görüşmesinin yapılması (6), doğrulayıcı faktör analizi ve güvenirlik analizleri (7) olmak üzere yedi aşamalı bir süreç izlenmektedir. İlk aşamada, alan yazın taraması yapılarak Türkçe öğretmenlerinin program okuryazarı olma durumları, özel alan yeterlikleri, programa bağlılık, program uyarlama becerileri, programı muhakeme becerileri ve tasarımcı öğretmen rolü konularında son yıllarda yapılmış makale ve ölçek geliştirme çalışmaları incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda Ana Dil Öğretim Programı Okuryazarlık Ölçeği için taslak maddeler yazılmıştır. İkinci aşamada, 50 Türkçe öğretmeni ve 20 alan uzmanı görüşmelerinden elde edilen nitel verilerin analizi sonucunda "anadil öğretim programı okuryazarlığı" kavramının boyutları "program bilgisi ve programı anlama, programı uygulama ve uyarlama, programa bağlılık, programı değerlendirme" şeklinde belirlenmiştir. Çalışmanın diğer aşamalarına yönelik analizler devam etmektedir.

Geliştirilen bu ölçeğin, Türkçe öğretmen yeterlikleri ve mesleki gelişimlerine yönelik araştırmalar başta olmak üzere, program okuryazarı olan Türkçe öğretmenlerinin öğretim stratejileri ve öğrenci başarıları arasındaki ilişkiye dair tüm araştırmalarda yararlanılabilecek bir araç olması öngörülmektedir.

Anahtar Sözcükler: program okuryazarı öğretmen, ana dili öğretim programı, Türkçe öğretmenleri, ölçek geliştirme, keşfedici sıralı karma araştırma yöntemi

---

* Bu çalışma "Türkçe Öğretiminde UbD (Anlamaya Dayalı Tasarım) Uygulamalarının Öğretmenlerin Program Okuryazarlığına ve Öğrenci Başarısına Etkisi" adlı doktora tezinin verilerinden üretilmiştir.

** Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, merve.kibar@erdogan.edu.tr

*** Yıldız Teknik Üniversitesi, bayrambas@gmail.com.tr

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN B1 DÜZEYİNDEKİ DERS KİTAPLARININ DİNLEME ETKİNLİKLERİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Doç. Dr. Mesut GÜN[*]

Melisa Ecrin BOLATKOL[**]

Özet

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme becerisi büyük bir öneme sahiptir. Her seviyede gelişen dinleme becerisi üç aşamada gerçekleşmektedir. Etkinlikler yoluyla verilen bu süreçler; dinleme öncesi, dinleme esnası ve dinleme sonrasından oluşmaktadır. Bu alanda hazırlanan ders kitapları öğrenicilerin dinleme becerisini geliştirmede büyük rol oynamaktadır. Dolayısıyla bu noktada ders kitaplarının gerek dinleme süreçleri gerekse etkinlik türleri açısından özenle hazırlanmalıdır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan İstanbul (2017) ve Yedi İklim (2018) ders kitaplarının dinleme süreçleri ve etkinlikleri açısından incelenerek karşılaştırılmasıdır. Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesine başvurulmuştur. Çalışmanın verilerini, araştırma kapsamındaki kitaplarda bulunan dinleme etkinlikleri oluşturmaktadır. Verilerin analizi için ise betimsel analiz yöntemine başvurulmuştur. Kitaplarda yer alan dinleme etkinliklerindeki süreçler ve etkinlik türleri belirlenerek tablolar halinde gösterilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, Yedi İklim ders kitabında dinleme öncesi etkinliklere yer verilmediği, dinleme sonrası etkinliklere ağırlık verdiği, en fazla doğru-yanlış soru türlerini kullandığı ve birçok belirsiz etkinlik türü bulunduğu görülmektedir. İstanbul ders kitabında ise; tüm süreçlere yer verildiği, en fazla dinleme sırası etkinliklerinin yer aldığı, Yedi İklimden daha fazla etkinlik türüne sahip olduğu, en çok doğru-yanlış sorularının bulunduğu ve çok az belirsiz etkinlik türleri ile karşılaşıldığı görülmektedir. Bu sonuçlar çerçevesinde alanyazına, bu çalışmanın farklı kitaplar ve seviyelerle arttırılması gerektiği, kitaplarda yer alan belirsiz etkinlik türlerinin belirlenmesi ve yeni bir sınıflandırma yapılması gerektiği gibi önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: yabancılara Türkçe öğretimi, dinleme süreçleri, dinleme etkinlikleri, karşılaştırma

* Mersin Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, mesutgun@mersin.edu.tr

**Yüksek Lisans Öğrencisi, Mersin Üniversitesi, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ana Bilim Dalı, melisaecrinbolatkol@gmail.com

DÎVÂNÜ LUGÂTİ'T-TÜRK'TE KADIN ADLARI VE UNVANLARI

Prof. Dr. Mesut Şen[*]
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Şeker[**]

Özet

Mahmûd Kâşgarî tarafından Araplara Türkçe öğretmek amacıyla 11. yüzyılda Arapça-Türkçe olarak kaleme alınan Dîvânü Lugâti't-Türk, Türk dilinin ilk sözlüğüdür. Kitâbü Dîvânü Lügâti't-Türk şeklinde olan eserin tam adını günümüz Türkçesine "Türk şivelerinin söz varlığının toplandığı kitap" olarak çevirmek mümkündür. Dîvânü Lugâti't-Türk, Türk dili, kültürü, tarihi ve coğrafyasına dair önemli bilgiler içeren ansiklopedik bir sözlük niteliği taşımaktadır. Eserde, Türk dilinin çeşitli şivelerine ait yaklaşık sekiz bin Türkçe kelime yer alır. Zengin bir malzemeye sahip eserin söz varlığının bir kısmını da kişi adları ve unvanlar oluşturur. Mahmûd Kâşgarî, eserine erkek ve kadın adlarından çok bilinenleri ve doğru olarak ortaya konulması gerekenleri aldığını belirtir. Dîvânü Lugâti't-Türk'te geçen kişi adları, genellikle madde başlarında verilmiş olup zaman zaman da açıklama kısmında karşımıza çıkmaktadır. Bu isimler, dönemin yaygın olarak kullanılan isimleri olabildiği gibi tarihî, dinî, edebî şahsiyetler de olabilmektedir. Eski Türk adları ve unvanları, sadece dil tarihi açısından değil, kültür tarihi ve özellikle Türk devlet hukuku tarihi açısından da önemlidir. Yüzyıllar boyunca çeşitli bölgelerde pek çok devlet kurmuş olan Türklerde, kadın adlarının ve onlara verilen unvanların incelenmesi, Türk topluluklarının dili, sosyal yapısı ve devlet teşkilatının daha iyi anlaşılmasına imkân sağlayacak ve bu sayede Türk toplumunda kadına verilen statü de göz önüne konulmuş olacaktır. Çalışmamızda, Dîvânü Lugâti't-Türk'te geçen kadın adları ve onlara verilen unvanlar tespit edilecek olup köken ve anlam bilimi açısından incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Dîvânü Lugâti't-Türk**,** kadın adları, kadın unvanları, ad bilimi.

* Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı, mesut.sen@marmara.edu.tr.
** Kırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Dili Ana Bilim Dalı, ayse.seker@klu.edu.tr.

KIRIKKALE KESKİN YÖRESİNE AİT HALAY FORMUNDAKİ ESERLERİN SÖZ VE MÜZİK BAKIMINDAN İNCELENMESİ*

*Mevlüt Can YAYLA***
*Öğr. Gör. Deniz DİNCEL****
*Ahmet Tolga YAŞKAYA*****

Özet

Çalışma kapsamında ele alınan Keskin yöresi, Orta Anadolu bölgesinde yer alan Kırıkkale ilinin bir ilçesidir. Keskin ilçesinin tarihi belge ve seyahatnamelerden edinilen bilgilere göre eski bir tarihe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Keskin, Denek Dağı yakınlarında kurulmuş olmasından dolayı önceleri Denek Madeni adını almış, daha sonra ilçe Keskin Madeni olarak adlandırılmıştır. Daha sonra Keskin adını almıştır. Konum itibariyle Denek Dağı'nın 5 km. güneyinde At tepesi ile Kartal tepesinin yamaçlarında kurulmuştur (http://www.kirikkale.gov.tr/keskin, 04.09.2022).

Anadolu coğrafyasında önemli bir yere sahip olan halay geleneği, ülkemizin çeşitli yörelerinde varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda Orta Anadolu bölgesine bakıldığında Kırıkkale ilinin bir ilçesi olan Keskin, ağır halay ezgileri ile sembol haline gelmiş bir yöredir. Keskin yöresinin halay ezgileri ve halay oynanan türküleri günümüzde halen Türk Halk Müziği repertuvarlarında canlılığını devam ettirmektedir.

TRT Türk Halk Müziği repertuvarı incelediğinde yörede halay olarak oynanan sözlü ve sözsüz 7 adet türkü ile karşılaşılmıştır. Keskin yöresine ait halay oynanan ezgilerin tespiti doğrultusunda, eserlerin sınıflandırılması, sözel ve müzikal özellikleri yönünden incelenmesi ile elde edilen sonuçların yazılı kaynak haline getirilip gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmaktadır.

Bu çalışma, nitel bir çalışmadır. Araştırma yürütülürken arşiv taraması yapılmış, ulaşılan türküler belirlenen sınırlılıklar çerçevesinde yapısal açıdan analiz edilmiştir.

Çalışma alanı sınırlılığında Keskin merkez ilçe belirlenerek Keskin yöresine ait TRT Türk Halk Müziği repertuvarında bulunan ve halay olarak oynanan 6 adet sözlü 1 adet sözsüz olmak üzere toplam 7 adet eser bulunduğu tespit edilmiştir. Söz unsuru barındıran 6 adet eser çalışma kapsamına alınarak sözel açıdan konu/tür ve yazım şekline göre; müziksel açıdan ise makam, usul ve ses genişliği bakımından incelenmesi ve konuyla ilgili ulaşılabilen yazılı kaynaklar ile sınırlandırılmıştır.

Anahtar Sözcükler: halay, makam, usul

* Bu çalışma, Mevlüt Can Yayla'nın Prof. Dr. Cengiz Şengül yönetiminde "Müzik Biliminde Alan Araştırmaları" dersi içerisinde hazırladığı "Keskin Halay Müziklerinin İncelenmesi" isimli araştırma ödevinden derlenmiştir.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Müzik Anabilim Dalı, mevlutcanyayla@hotmail.com
*** Akdeniz Üniversitesi, Antalya Devlet Konservatuvarı, Türk Halk Müziği Bölümü, denizdincel@akdeniz.edu.tr
**** Bilim Uzmanı, a.tolgayaskaya@hotmail.com

HALAÇ ŞAİRİ ARABGOL VE HALAÇ TÜRKÇESİNDE ŞİİRLERİ

Dr. Mina DOLATİ[*]

Özet

Halaç Türkçesi taşıdığı arkaik ses özellikleri ve söz varlığından dolayı Türk dili sınıflandırmalarında bağımsız olarak bir kola yerleştirilmiştir. Ancak bu önemli dil günümüzde sadece İran'ın Kum ve Merkezi illerinde ve azınlık bir grup tarafından konuşulmaktadır. Halaç Türkleri, Azerbaycan Türkleri ve Farslarla bir bölgede yaşamaktadırlar ve bölgedeki iletişim dili genellikle Farsçadır. Dil kullanımı ve nesiller arası dil aktarımı gittikçe azalmakta böylelikle dil unutulmaya doğru yol almaktadır. Bu durum Halaç Türkçesinin tehlikedeki diller arasında yer almasına neden olmuştur.

Yazı diline sahip olmayan bu dilin kayda geçirilmesi ve doğru telaffuzlarının tespiti önem taşımaktadır. Halaç Türkçesi hakkında sayılı çalışmalar yapılmış ve dil derlemeleri gerçekleştirilmiştir. Bu alanda yapılan en önemli çalışma Doerfer'e aittir. 1968 yılında bölgede yapılan saha çalışmaları sırasında elde edilen malzemelere günümüze kadar sıkça kullanılmış, farklı çalışmalara kaynak olmuştur.

Bu yolda hem bölge saha çalışmaları sırasında hem de sonrasında Almanya'ya giderek Doerfer'e dil malzemeleri derlemelerinde önemli katkısı olan şahıs Müseyyeb Arabgol'dur. Kendisi Doerfer'e dil malzemelerinin tespitinde yardımcı olmakla beraber şahsen de dilinin tespiti ve kaydı için önemli çalışmalar yapmıştır. Sanatçı ruha sahip olan Müseyyeb Arabgol ayrıca Halaç Türkçesinde değerli şiirler yazmış. Son yıllarda bu şiirler ailesi tarafından derlenip kitap olarak İran'da basılmıştır. Halaç Türkçesinin çok önemli dil malzemesi sayılmakla beraber günümüze kadar bu şiirler hiç bir çalışmada ele alınmamış Türk dili dünyasına tanıtılmamıştır.

Bu çalışmada Müseyyeb Arabgol'un Halaç Türkçesinde yazdığı şiirler ve onların Türkiye Türkçesi karşılığı verilecektir. Ayrıca dilin doğru telaffuzunu ana kaynak kişilerin vasıtasıyla tespit etmek amacıyla bu şiirler Arabgol'un kızı tarafından seslendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Halaç Türkçesi, tehlikedeki diller, Müseyyeb Arabgol'un şiirleri

* md.minadolati@gmail.com

OKUL SÖZLÜKLERİNDE İYİ BİR TANIMIN ESASLARI

Miray DEVECİOĞLU[*]
Doç. Dr. Ahmet BENZER[**]

Özet

Sözlükler, dilsel yardım sağlayan başvuru eserleridir. Kapsamına, hedef kullanıcı kitlesinin özelliklerine ve amacına göre hem şekil hem içerik olarak farklı özelliklere sahiptirler. Aynı zamanda ilgili temaların her biri sözlük biliminde çoğu sözlük bilimci tarafından sözlükleri sınıflandırmada göz önünde bulundurulan ayrımları oluşturur. Bir dilin genel söz varlığını, yalnıza bir uzmanlık alanının terimlerini veya öğrenici sözlüğü (learner's dictionary) olarak bilingual/ multilingual şekilde birden fazla dilin söz varlığını alfabetik, tematik veya ters dizim şekillerinde içermekle birlikte çevrim içi/ dijital veri tabanları ile de içerebilir.

Sözlüklerin derlenmesi ve derlenme esaslarının belirlenmesi, tartışılması ve geliştirilmesi sözlük biliminin (lexicography) çalışma konusudur. Sözlük bilimi uygulamalı (practical lexicography) ve teorik (theoretical lexicography) olarak iki boyuta sahiptir. Sözlüklerin amaçlarına en başarılı şekilde ulaşabilmeleri yani dilsel rehberliği en iyi şekilde yerine getirebilmeleri için ilk adımlardan birisi hazırlanan sözlüğün hedef kitlesinin belirlenmesidir. Bergenholtz, Tarp, Kaufmann ve Nielsen tarafından geliştirilmiş olan Sözlükbilimsel İşlev Teorisi (Theory of Lexicographical Functions) farklı özelliklere sahip sözlük kullanıcılarının farklı sözlükbilimsel ihtiyaçları olduğunu savunan bir teoridir. Bu noktada, çalışmanın materyali olan okul sözlükleri (school dictionaries), pedagojik gereklilikler çerçevesince şekillendirilmesi gereken eserler olarak görülmelidir. Çalışmamız kapsamında, bir okul sözlüğünde bulunması gereken pedagojik ve dil bilimsel özellikler leksikografi alan yazını çerçevesince tartışılacaktır.

Sözlük biliminde bir sözlük bölümlerinin kapsamına göre parçacıl yapı (microstructure), bütüncül yapı (macrostructure), mega yapı ve medio yapılardan oluşur. Bir sözlük maddesini, sözlüğün parçaçıl yapısı temsil eder. Bu çalışmada kapsam, parçacıl yapı ile sınırlandırılmıştır. Araştırma materyali olarak amaçlı örneklem seçme yollarından maksimum çeşitlilik yöntemi ile Türkçe okul sözlüğü olarak Türk Dil Kurumu Okullar için Türkçe Sözlük (2020), Fransızca okul sözlüğü olarak Dictionnaire Le Robert Junior Scolaire (1997), İngilizce okul sözlüğü olarak Cambridge School Dictionary (2008) çalışmanın materyalini oluşturmaktadır. Rastgele örneklem yoluyla TDK Okullar için Türkçe Sözlük'ün (2020) 100. sayfası çalışma kesiti olarak seçilmiştir. Okullar için Türkçe Sözlük'te 100. sayfada yer alan her bir sözlükbirimin Fransızca ve İngilizce karşılıkları yukarıda belirtilen okul sözlüklerinden alınmış ve bu yol ile elde edilen sözlük maddeleri içerik analizi ile incelenmiştir. İzlenen basamaklar sonucunda bir okul sözlüğünde var olan parçacıl yapı bileşenlerinin oluşturduğu tablo, literatür ile karşılaştırılarak tartışılmış ve öneriler getirilmiştir. Bu çalışmada elde edilen bulgular, devam etmekte olan bir çalışma olan Marmara Üniversitesi Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı tezinde kullanılan bulguların bir kısmını oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler: okul sözlüğü, leksikografi, dil bilimi, pedagoji

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Yüksek Lisans Programı, İstanbul, miraydevecioglu@gmail.com ORCID ID: 0000-0003-2097-9490.
** Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, İstanbul, ahmetbenzer@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3579-3699.

HAREZM TÜRKÜLERİNİN SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE BİR İNCELEME

*Doç. Dr. Muhabbet X. JUMANİYOZOVA**

Özet

Özbek halkı çok zengin bir folklor mirasına sahiptir ve türküler de bunun karakteristik bir parçasıdır. Muzayyana Alaviya, J. Qabulniyozov, O. Sobirov, Özbek folklorunun zengin gelenekleri ile türkü türü malzemelerinin toplanmasına, ilk kez tanımlanmasına ve analizine büyük katkı sağlamıştır. Harezm türküleri M. Alaviya ve S. Rozimboev, Y. Yusupov ve P. Bobojonov, Sabir Ehson Türk ve K. Nurjonov tarafından derlenmiş ve yayınlanmıştır. Özbek türkülerinin derlenmiş ve yayınlanmış metinleri sadece folklor ve etnografya için değil, dil bilimi için de değerli ve zengin bir dil kaynağıdır. Çünkü Özbek türkülerinin dilinde Özbek millî dilinin çeşitli dil özellikleri, söz varlığı sisteminin tarihi ve modern katmanları, günlük konuşma dili, lehçe konuşma türlerinin kendine özgü örnekleri ve Türkçede kullanılan morfolojik, sözdizimsel, deyimler bulunmakta ve de metodolojik araçların artzamanlı ve eşzamanlı unsurları somutlaştırmaktadır. Harezm türkülerinin söz yapısının incelenmesi, Özbek dilinin tarihsel gelişimini incelemeye, gelişime ve zenginleştirme yasalarını belirlemede yardımcı olur. Harezm türkülerinin dili, Özbek ulusal dilinin bir bileşenidir. Aynı zamanda türkülerde kullanılan sözcükler, Harezm halkının yaşayış biçimi, yöresel özellikleri ve dili ile ilgili bazı özelliklerini yansıtır. Türküler bu bağlamda incelenmeye değer tür örneği olarak görülmektedir. Bu tür sözcükler, biçim ve anlam bakımından Özbek edebi dilinin söz varlığından ve sözcük standartlarından farklılık gösterir. Bu çalışmamızda, tarihsel olarak Harezm vahasındaki Özbekler ile Özbekistan'ın diğer bölgelerinde yaşayan Özbeklerin ilişkileri açısından tespitlerde bulunarak; türkülerin dili, yerel halk dili ve Özbek edebi dili çerçevesinde Oğuz ağızlarının fonetik özellikleri, sözcük birimleri ve telaffuz normları ele alınacaktır. Böylece bu çalışmada, Özbek edebi dilinden ve onun diğer lehçelerinden farklı olan Harezm türkülerinin söz varlığının yöresel özgünlüğü değerlendirilecektir.

Anahtar sözcükler: Özbek dili, folklor, Harezm türküleri, söz varlığı

* Özbekistan Ürgenç Devlet Üniversitesi, Filoloji Fenler Bölümü, mubabbet.jumaniyozova@gmail.com

ALTIN KÖPRÜ TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ (B1) VE YEDİ İKLİM TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ (B1) DERS KİTAPLARININ TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE KÜLTÜR AKTARIMI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Prof. Dr. Muhammed Eyyüp SALLABAŞ[*]
Öğr. Gör. Aslı KOÇAK[**]

Özet

Dil öğretimi ile kültür öğretimi birbirinden bağımsız düşünülemeyeceğinden hedef dilin öğretimi kültür öğretimini de beraberinde getirmektedir. Yabancı dil öğretiminde ders kitapları kolay ulaşılabilen bir kaynak olması açısından önemlidir. Hedef dil öğretimini tam anlamıyla gerçekleştirebilmek için ders kitapları hedef dilin kültürünü içermelidir. Bu noktada Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarının kültürel içerikleri önem kazanmaktadır. Ders kitaplarında yer alacak kültürel içerikler hedef dilin kazanımlarına uygun, ilgi çekici, günlük hayata aktarılabilir ve öğrenme motivasyonunu artırmaya yönelik yapılandırılmalıdır. Dört temel beceri temel alınarak hazırlanan metinler farklı kültürlere sahip bireylerin farklı ilgi alanlarına hitap edebilmeli ve bireyin öğrendiklerini yaşama aktarabilmesine imkân vermelidir. Birey, hedef dili öğrenirken hedef kültüre, topluma ait düşünce yapısını, toplumsal değerleri öğrenir; hedef kültür ile kendi kültürü arasında benzerlikleri ve farklılıkları karşılaştırır, dilin temel becerileri ve dil bilgisi kurallarının yanında hedef dilde düşünebilme becerisini edinir. Hedef dilde düşünebilen birey o dili ve kültürü öğrenmiş kabul edilebilir. Teşekkür etme, geçmiş olsun, hayırlı olsun gibi dileklerde bulunma en temel iletişim kalıplarında kültürün varlığını göstermektedir.

Bu çalışmada, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitapları kültür aktarımı içerikleri açısından karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Bu amaçla Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı (B1 Seviyesi) ve Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti (B1 Seviyesi) kültür aktarımı bakımından değerlendirilmiştir. Çalışmanın yöntemi nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniğidir. Çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil-kültür ilişkisine, kültür aktarımının önemine ve ders kitaplarında kültür aktarımının gerekliliğine değinilmiş, Yedi İklim Türkçe ders kitapları ile Altın Köprü Türkçe ders kitaplarındaki kültürel ögeler incelenerek kültür aktarımı açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, kültür aktarımı, ders kitabı, dil ve kültür

* Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, eyyupsallabas@gmail.com
** Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Türkçe ve Yabancı Dil Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, akocak@bandirma.edu.tr

AHMET BİCAN ERCİLASUN'UN İNTERNETTEKİ TÜRKOLOJİ KONUŞMALARI ÜZERİNE BİR TASNİF ÇALIŞMASI

Prof. Dr. Muhammet Fatih ALKAYIŞ[*]

Özet

Türkoloji konuşmalarını internete (Youtube'a) aktararak Eski Türkçeden günümüze doğru Türk dilinin tarihî gelişimini ve önemli eserlerini bizlere kolay anlayabileceğimiz bir dille tanıtan Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun, bu gayretleriyle, söz konusu yayınları dinleyen/izleyen herkese Türkoloji'yi öğrenme imkânını sunmaktadır.

Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun'un çeşitli zaman ve mekânlarda sunmuş olduğu konuşmalar internette (Youtube'da) dağınık hâlde yani tasnif edilmemiş vaziyette (deyim yerindeyse "idi oksuz" olarak) yer almaktadır. Biz de bu çalışmamızda, daha önceden sınıflandırdığımız ve kimi zaman derslerimizde de istifade ettiğimiz bu konferansları bir sıra hâlinde sunmayı hedefledik. Aşağıda sıraladığımız bu konferanslar Ercilasun'un internetteki konuşmalarının hepsini değil, büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Yine bunlar arasında bulunan bazı kısa süreli konuşmalar ise bazı uzun süreli konuşmaların küçük birer bölümünden ibarettir.

Konuşmaların içeriğinden hareketle aşağıdaki 6 ana başlığı bu şekilde belirleyip, her bir ana başlığın altında kaçar adet video yer aldığını belirttik. Ancak bildiri özetinden hareketle metni genişlettiğimizde bu sayısal verilerin yerine her bir videonun içeriğinden bahsetmeyi amaçlıyoruz.

Sümerce, Moğolca, Kızılderililer vb.: Bu başlık altında 3 video bulunmaktadır.

Türk Dili Tarihi: Bu başlık altında 11 video bulunmaktadır.

Orhun-Uygur Türkçeleri: Bu başlık altında 6 video bulunmaktadır.

Karahanlı Türkçesi: Bu başlık altında 5 video bulunmaktadır.

Oğuz-Nâme – Eski Anadolu Türkçesi: Bu başlık altında 5 video bulunmaktadır.

Atsız, Gökalp vd.: Bu başlık altında 7 video bulunmaktadır.

Ahmet Bican Ercilasun'un konuşmaları, internette bu sıra dâhilinde arandığında ve dinlendiğinde, öğrencisinden öğretim üyesine herkes için daha çok yarar sağlayacaktır. Çünkü biz bu tasnifte Türk dilinin tarihi gelişimine olabildiğince bağlı kalarak konuşmaları sıraladık. Önemli ders malzemeleri olan bu konferanslar sadece sınıf ortamında değil, seyahat esnasında taşıtlarda da dinlenebilir ve bu sayede Türkoloji konusunda kolay yolla kalıcı öğrenme sağlanabilir. Ercilasun, bilgi ve birikimini Youtube'da paylaşarak Türkoloji'nin internet dünyasında güçlü bir şekilde yer almasını sağlamış, âdeta Türk dilinin internetteki sesi olmuştur.

Anahtar Sözcükler: Ahmet Bican Ercilasun, internet/youtube, Türkoloji, tasnif

* İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı, fatih.alkayis@inonu.edu.tr

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA DİNLEME BECERİSİ ETKİNLİKLERİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN BAKIŞ AÇILARI

*Muhammet Özcan**
*Prof. Dr. Serdar Yavuz***

Özet

Bireyin öğrenmelerinin önemli bir kısmını oluşturan, toplum içinde var olabilmesi ve diğer bireyler ile iyi bir iletişim kurmasını sağlayan dinleme becerisi, kişi için çok hayati bir noktada durmaktadır. Öğrenmenin ve iletişimin temelini oluşturan dinleme, formel yapıda üzerinde en az durulan, kendiliğinden geliştiği düşünüldüğü için önemi diğer becerilere göre daha aşağı seviyelerde olan bir beceri olarak kabul edilmektedir. Diğer dil becerilerinin temelini oluşturduğu ve toplumsal bir varlık olan insanın sosyal ve iletişimsel yönünü geliştirdiği düşünüldüğünde dinleme becerisi üzerine daha çok düşünmek ve öğrencilerde bu becerinin gelişimi için daha fazla çaba sarf etmek gerekliliği ortadadır. Bu bağlamda eğitimin başat unsurlarından olan öğretmenlerin genelde dinleme becerisine, özelde dinleme becerisi etkinliklerine bakış açıları, bu becerisinin geliştirilmesi ve öğretilmesi gereken bir beceri olarak kabulünün pekiştirilebilmesi için önemli bir donedir. Bu çalışmanın amacı da Ortaokul Türkçe ders kitaplarında dinleme becerisi etkinliklerine ilişkin öğretmen bakış açılarının nasıl olduğunu ortaya çıkarmaktır. Çalışmaya Elazığ ilinde bulunan 6 farklı ortaokulda görev yapan 6 Türkçe öğretmeni katılmıştır. Çalışmada katılımcılardan ikisi kadın dördü ise erkek öğretmenlerdir. Çalışmada elde edilen veriler, yarı yapılandırılmış görüşme ile altı gün boyunca hazırlanan taslak bağlamında toplanmıştır. Görüşmeler öğretmenlerin uygun oldukları zamanda ve verilerin güvenliğini zedelemeyecek güvenli bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Toplanan bu verilerden içerik analizi ile kod, kategori ve temalar oluşturulmuştur. Yapılan görüşmelerde öğretmenler, ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme etkinliklerinin müfredattaki kazanımları yansıttığını ve etkinliklerin öğrencilerin Türkçeyi kavraması için yeterli düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanında öğretmenler, 21. yüzyıl ile değişen dünyada, etkinliklerin günümüz teknolojik imkânlarıyla desteklenmiş farklı yöntem ve tekniklerle verilmesinin daha verimli olacağını ifade etmişlerdir. Çalışmada ulaşılan sonuçlar ışığında, mevcut dinleme etkinliklerinin kazanımları yansıtmasına ve etkinliklerin yeterli düzeyde olmasına rağmen dinleme becerisi etkinliklerinin günümüz teknolojisi ile bütünleşik verilmesinin bilginin öğrenci için daha kalıcı olmasını sağlayacağı görüşü ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe ders kitabı, dinleme becerisi, etkinlik, öğretmen bakış açısı

* Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, ozcannmuhammet@gmail.com.
** Fırat Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, drserdaryavuz@gmail.com.

FİİLİMSİ KONUSU ÖZELİNDE TÜRKÇE DERS KİTABINDA YER ALAN ETKİNLİKLERİN TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMINA UYGUNLUĞU

*Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ**
*Arş. Gör. Derya YÜCEL ÇETİN***

Özet

Türkçeye özgü bir düşünce tasarımı olarak değerlendirilebilecek olan fiilimsi yapıları, yargı öbeklerinin ya da dil bilgisinde genellikle kullanılan biçimiyle 'yan cümle'lerin anlam ilişkisini dil yapısına aktaran söz dizimi alanını ifade eder. Geleneksel dil bilgisinde fiilimsi oluşturan biçimbirimlerin fiil ile ilişkilendirilerek "fiilden isim yapım eki" olarak değerlendirilmesi yaygındır. Oysa dağılımları, bağıntıları ya da yapıları farklı olan biçimbirimlerin işlevleri de farklıdır. Yapısal olarak değerlendirildiğinde fiilimsi kavramı bir sözcük türünü değil; geçici kavram ilişkileri ile isme, sıfata ve zarfa dönüştürülmüş bir yargı öbeğini simgeler. Fakat konunun ortaokul seviyesinde kavratılması hususunda birtakım sıkıntılar yaşandığı aşikârdır. Fiilimsiler, ortaokul Türkçe dil bilgisi konuları içinde öğrencilerin öğrenmekte en çok zorlandıkları konulardandır. Bu durumun en önemli sebepleri arasında kavram yanılgıları ve biçim odaklı öğretim uygulamaları olduğu düşülmektedir. Ders kitapları eğitim-öğretim uygulamalarının en çok kullanılan materyallerinden biridir. Bu nedenle ders kitaplarında yer alan etkinlikler, eğitim-öğretim faaliyetlerinin nasıl yürütüldüğü hakkında araştırmacılara önemli veriler sunar. Bu araştırmada, fiilimsi konusu özelinde Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklerin Türkçe Öğretim Programının genel ve özel amaçları ile bu programda yer alan kazanımlara uygun olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Millî Eğitim Yayınları 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı nitel araştırma yaklaşımı esas alınarak belge inceleme yöntemiyle incelenmiştir. Söz konusu kitaptan elde edilen veriler, görseller aracılığıyla doğrudan araştırmaya dâhil edilmiş ve yorumlanmıştır. Bulgulardan hareketle araştırmada, Türkçe ders kitabında yer alan fiilimsi konusuna yönelik etkinliklerin bilgi basamağının üzerine çıkmadığı, genellikle fiilimsi biçimbirimlerinin cümle içinde tespitine yönelik olduğu, biçimbirimden hareketle fiilimsinin türünün tayin edildiği ve bazı biçimbirimlerin bağlam içerisinde farklı işlevlerde kullanılabileceğinin üzerinde durulmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe eğitimi, fiilimsi, Türkçe ders kitapları, Türkçe öğretim programı.

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, mborekci@atauni.edu.tr
** Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, deryayucelcetin@outlook.com.tr

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN ÖĞRENCİLERİN DERS TAKİP STRATEJİLERİNİN BELİRLENMESİ

Doç. Dr. Murat ATEŞ[*]
Öğr. Gör. Ahmet Gürkan KARATAŞ[**]

Özet

Öğrenme öğretme süreçlerinin tümünde olduğu gibi yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde de ders takibi, not tutma ve bunları organize etme becerileri akademik süreçte önemli bir durum olarak görülmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dersler okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerilerine dayalı olarak kurgulanmakta ve öğrenciler bu beceriler çerçevesinde dil öğrenimlerini gerçekleştirmektedir. Öğrencilerin derslerde nitelikli bir biçimde not tutmalarının ve dersleri etkin takip etmelerinin başarılarını ve dil becerisi gelişimlerini etkilediği düşünülmektedir. Dil öğreniminin etkin bir biçimde gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesi için ders takibinin ve not tutma durumunun tespitinin yapılması önemli görülmektedir. Bu çerçevede bu çalışmanın ana amacı; yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin dersleri takip etme stratejileri ile başarı durumlarının belirlenmesidir.

Bu araştırma nitel olarak desenlenmiştir. Bu kapsamda üç devlet üniversitesindeki 30 yabancı öğrenciye ders takipleri ile ilgili açık uçlu ve çoktan seçmeli sorular yöneltilmiştir. Verilen yanıtlar içerik analiziyle çözümlenmiştir. Toplanan veriler, MAXQDA Nitel Veri Analizi programı kullanılarak bilgisayar ortamında kodlanmıştır. Buna göre temalar ve kodlar oluşturulmuştur. Bunun yanında not tutma kabiliyetleri yüksek olan ve buna dönük olumlu görüşler belirten öğrencilerle aksi yönde görüş bildiren öğrencilerin başarı durumları karşılaştırılmıştır.

Çalışma sonucunda dersleri takip ederken belli bir strateji kullanan öğrencilerin, özellikle not alan öğrencilerin ders başarılarının daha yüksek olduğu, geçmişinde dersleri nasıl izlemesi gerektiği konusunda eğitimli öğrencilerin strateji kullanımı ve akademik başarılarının yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Alanyazında benzer çalışmalarla bu çalışmanın bulguları mukayese edilerek çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: ders takip stratejileri, not tutma, organizasyon, başarı durumu

* Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, mates@erbakan.edu.tr
** Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, DİLMER, agkaratas@aybu.edu.tr

BİLGE KAĞAN VE ATATÜRK'ÜN SÖYLEVLERİ ÜZERİNE SÖZ BİLİMİ (RETORİK) VE BİÇEM BİLİMİ (STİLİSTİK) BAĞLAMINDA METİNLER ARASI BİR İNCELEME

Dr. Arş. Gör. Mustafa AĞCA[*]

Özet

Tarihî ya da çağdaş bir metni anlamak, o metni anlamsal ve ideolojik kodlama süreciyle zihninde bir ön yaratım aşamasından geçiren metnin yaratıcısını anlamakla eşdeğer ve mümkündür. Metnin yaratıcısıyla metin arasındaki ilişkinin, bilinçli dil kullanımı, anlamsal ve ideolojik kodlamalar nedeniyle yoğun olarak görüldüğü metin türlerinden biri söylevdir. Bir söylev metninde, alıcıya etkili bir şekilde ulaştırılmak istenen derin yapıdaki içeriğin, çeşitli dil kullanımlarıyla yüzey yapıya aktarıldığı görülür. Dolayısıyla gerek tarihî gerek çağdaş söylev metinleri, içerik bakımından olduğu kadar dil kullanımı bakımından da zengin bir dil bilimsel malzeme içerir. Söylev türü dil malzemesi içeren metinler, dil biliminin söz bilimi ve biçem bilimi çalışma alanlarında, kurgu ve dil kullanımı, anlam ve duygu değeri gibi yönleriyle ele alınır.

Bu çalışmada, Türkçenin ilk yazılı eserlerinden, 732 ve 735 tarihlerine ait, yaratıcısının Bilge Kağan olduğu birer söylev metni olan Kül Tigin ve Bilge Kağan yazıtları ile Atatürk'ün 1906-1938 yılları arasındaki çeşitli söylev ve demeçlerinin toplandığı Nutuk adlı eseri dil kullanımı ve içerik bakımından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Yöntem olarak dil bilimi ilke ve yöntemlerinden yararlanarak bir metindeki dil kullanımını inceleyen ve böylece söz konusu metnin zeminini oluşturan dilsel kodlamaları çözümlemeye çalışan biçem bilimi (deyiş bilimi, stilistik) ile iki metin arasındaki etkileşimi ifade eden disiplinler arası bir kavram olan metinler arasılık tercih edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: biçem bilimi, söz bilimi, metinler arasılık, Bilge Kağan, Atatürk

* Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Dili Anabilim Dalı, magca.tr@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9120-2462

RİTÜEL-DİL İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA TÜRKÇE DUALARIN İŞLEVSELLİĞİ

Prof. Dr. Mustafa ARSLAN[*]
Arş. Gör. Dr. Didem Gülçin ERDEM KÜK[**]

Özet

Dualar, insanın sözün etki gücünden faydalanarak kendisinden daha güçlü bir varlığa sığınma ihtiyacının ürünü olup insanlık tarihi kadar eski sözlü anlatım örnekleridir. İnancı, mensupları nazarında anlamlı olan gösterge ve sembollerle şifreleme özelliği gösteren dualar; istek ve dileklerin dil aracılığı ile yakararak iletilmesi esasına dayalı bir yapı ve muhteva üzerine kurulur. Bir bellek enstrümanı olan sözün malzemesini teşkil ettiği duaların kodlama, kaydetme, geri çağırma, anımsatma gibi misyonlar yüklenerek parça-bütün ilişkisi bağlamında, belleğin somutlaşmış formları arasında yer alma özelliği gösterdiği ifade edilebilir. Söz, yalnızca bir yazısız toplum malzemesi değil; kuran, biçim veren, düzenleyen bir aygıttır. Bu yönüyle ritüellerin temel belirleyenleri arasında yer alan sözün dilek-istek anlamıyla örülerek kendi içerisinde ahenkli ve ritmik bir söyleyişe kavuşturulmasıyla dua metinleri meydana gelir. İnanç sistemlerine ait epistemoloji kümelerini koruma ve aktarma özelliğine sahip olan dualar, her ölçekteki teolojik sunum olayının temel malzemeleri arasında yer alır. Günlük konuşma dilinden farklı olarak dua metinlerinde kullanılan dil, kutsal alan ile teması mümkün kılacağına inanılan sanatlı ve estetik bir dildir. Duaların dokusal inşaları göz önünde bulundurulduğunda ürünü oldukları inanç grubunun kutsal alan kurgularına, hayatı ve dünyayı kavrama biçimlerine ve teolojik tasarımlarına ait kodlamalar barındırdıkları ifade edilebilir. Teolojik tasarım evrenlerinin şifrelerini taşıyan dualar, ritüellerin çekirdeğini teşkil eder. Ritik akış, merkeze alınan duaların etrafında gerçekleşir. Bu yönleriyle dualar, mikro düzeyde, temel yaratım ve icra bağlamları olan ritüeller içerisinde işlevsel olma özelliği yüklendikleri gibi makro düzeyde de taşıdıkları sembol ve göstergelerle çıktısı oldukları kültürel bağlam çerçevesinde çeşitli işlevler üstlenir. Dualar, sembolik bir dokusal örüntü üzerine inşa edilmeleri dolayısıyla ürünü oldukları dilin imkânlarını sonuna dek kullanan ve bu imkânları genişleten yaratmalardır. Türkçe, gerek semantik ve yapısal özellikleri itibariyle gerekse söz dağarcığının ve ifade olanaklarının zenginliğiyle kutsal alanla iletişime geçme noktasında etkili bir dildir. Dua metinlerinin kurgulanmasında ve aktarılmasında yeterlik seviyesi yüksek bir dil olan Türkçe, ibadet dili olarak da kullanılmaktadır. Buradan hareketle, bu çalışmada, Türkçe dualar, tarihsel süreklilik bağlamında ele alınacak ve bu duaların ritüel-dil ilişkisi bağlamında işlevsel boyutlarına odaklanılacaktır.

Anahtar Sözcükler: dua, ritüel, dil, işlev

* Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, marslan@pau.edu.tr
** Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, dgulcine@pau.edu.tr

DEYİMLER ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME (ÖZBEK-HAREZM VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ)

*Öğr. Üyesi Münevver D.TİLAVOVA**

Özet

Dil, bir toplumun sadece iletişim kurmak amacıyla kullandığı bir araç değildir. Dil, toplumları toplum yapan, bağımsızlığın en önemli ifade biçimlerinden biridir. Toplumları ayakta tutan dile sahip çıkmayan toplumların başka toplumlar içerisinde eriyip yok olmaya mahkum oldukları görülmektedir. Türkler asırlardır, kilometrelerce yaşam alanı içerisinde dillerine, kültürlerine, değer yargılarına sahip çıkmış bir millettir. Öyle ki hâlâ Türkçe, dünyanın dört bir köşesinde milyonlarca insan tarafından konuşulan bir dil olma özelliğini korumaktadır. Türk dilinin bir halkası olan Özbek Türkçesi de Özbek halkı tarafından konuşulmaya devam eden lehçelerden biridir. Özbek Türkçesinde olduğu gibi diğer Türk lehçeleri de deyim bakımından çok zengin bir yapıya sahiptir. Az sözle çok anlam ifade etmek amacıyla kullanılan deyimler, sözlü ve yazılı kültürde karşımıza çıkarak adeta iletişimin ayrılmaz bir parçası olma özelliğine göstermektedir. Bu bağlamın önemini anlayan araştırmacılar kapsamlı çalışmalar yaparak kıymetli incelemelere imza atmışlardır. Türkoloji'de özellikle 20.yüzyılın ilk yarısından sonra deyimler hakkında araştırmalarda artış söz konusu olduğu bilinmektedir. Deyimler üzerine yapılan ilk araştırmalar incelendiğinde Türk dünyasında her Türk halkının kendi lehçelerinde bulunan deyimler üzerine odaklandıklarını ve özellikle morfolojik-gramatik bağlamda üzerinde durduklarını ifade etmek mümkündür. Deyimler üzerine yapılan çalışmalarda zamanla ise Türk lehçeleri arasında karşılaştırmalı olarak ele alınmaya ve değerlendirilmeye gidilmiştir. Türkçenin lehçeleri üzerine araştırma yapan araştırmalar her ne kadar çok olsa da deyimler üzerine çok sayıda çalışmalar yapılsa da söylenecek daha çok söz ve incelenmesi gereken daha çok fazla unsur söz konusudur. Biz de bu çalışmada, Özbek, Türkiye ve Harezm Türkçesi deyimlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesinin dil ve tarihsel köklerinin belirlenmesinde büyük önem taşımasını dikkate alarak, deyimleri karşılaştırmalı olarak inceleyecek, benzerlik ve farklılıkların dilbilim ve anlambilim açısından ortaya konulmasını sağlayıp, değerlendirmede bulunacağız.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, Özbek Türkçesi, deyim, karşılaştırma

* Özbekistan Ürgenç Devlet Üniversitesi, munevver.tilavova@gmail.com

ŞÜKRÜ ELÇİN'İN ŞİİRLERİ VE TÜRKÇE

Prof. Dr. Naciye ATA YILDIZ[*]

Özet

23 Eylül 1912'de Florina'da doğan Şükrü Elçin, Lozan Anlaşmasıyla gerçekleşen mübadele sonucunda ailesiyle birlikte Türkiye'ye gelmiş; ilk ve ortaokulu Manisa'da tamamlamıştır. İzmir Erkek Lisesi'ni bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne girmiş; 3. Sınıftan itibaren Yüksek Muallim mektebine devam etmiş ve 1939'da üniversiteden mezun olmuştur. Sivas ve Denizli'de bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra, 1944'te Ankara Erkek Teknik Okulu'nda çalışmaya ve Ankara Üniversitesinde doktoraya başlamış; 1949'da "Kitâbî, Mensur, Realist Halk Hikâyeleri" başlıklı tezini savunarak doktor unvanını almıştır. Daha sonra iki yıllık süreyle Fransa'ya gönderilen Elçin, geri döndükten sonra öğretmenlik yapmaya devam etmiş ancak akademik çalışmalarını da sürdürerek 1962'de "Anadolu Köy Orta Oyunları" başlıklı çalışmasıyla doçent unvanını almıştır. 1964'te Hacettepe Üniversitesi'nde Türkçe-Kompozisyon dersleri vermeye başlamış; iki yıl sonra da Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü kurmuştur. 1969'da "Türk Dilinde Atalar Sözü" başlıklı çalışmasıyla profesörlüğe yükselmiş, 13 Temmuz 1982'ye dek bu bölümde öğretim üyeliği ve bölüm başkanlığı görevlerini yürütmüştür. Emekli olduktan sonra aynı üniversitede Türk Dili dersleri koordinatörlüğü görevini sürdürmüş, Gazi Üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak doktora dersleri vermiştir. 30 yıl boyunca Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nün başkanlığını yürüten Prof. Dr. Elçin, 27 Kasım 2008'de Ankara'da vefat etmiştir. Özellikle Türk halk edebiyatı alanındaki akademik çalışmalarıyla birçok ödül alan Prof. Dr. Elçin, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu tarafından "12 Üstün Bilim İnsanı"ndan biri olarak kabul edilmiştir. Elçin, halk edebiyatı alanında yaptığı öncü ve önemli çalışmalarla alanın önde gelen bilim insanıdır. Ancak, edebiyat ve şiirle de gençlik yıllarında çıkartmış olduğu "Gençlik" dergisinden itibaren daima ilgili olmuş, ilk şiiri olan "Turgutlu Yollarında"yı da bu dergide yayımlamıştır. Elçin'in düzyazı olarak kaleme aldığı eserleri de çeşitli dergilerde yer almıştır. Şükrü Elçin'in halk edebiyatı ve halk kültürüyle ilgili çalışmaları, kendisinden sonraki hemen bütün halk bilimciler ve halk edebiyatçıları tarafından kaynak olarak kullanılmış ancak şiirleriyle ilgili bir değerlendirme yapılmamıştır. Oysa Prof. Dr. Elçin, halk edebiyatına yaptığı yeri doldurulamaz katkılarının yanı sıra, Türkçeyi hem sözlü hem de yazılı iletişimde güzel kullanan ve edebî eserlerindeki özgünlüklerle bir şair olarak Türkçeye de katkıda bulunmuştur. Prof. Dr. Elçin'in şiirleri, dilbilimcilerin göndergesel işlev, heyecana bağlı işlev, alıcıyı harekete geçirme işlevi, kanalı kontrol işlevi, dil ötesi (üst dil) işlevi, şiirsel (sanatsal) işlev olarak sınıflandırdığı dilin işlevleri açısından değerlendirildiğinde, bu işlevlerin şiirlerinde etkili biçimde yer aldığı görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Şükrü Elçin, şiir, işlev, Türkçe, katkı

* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, yildiz.naciye@gmail.com

TÜRKÇE SÖZLÜKTE MADDE BAŞI OLAN KELİMERDE YER ALIP KULLANIMDAN DÜŞEN KÖKLER

Prof. Dr. Nadir İLHAN[*]

Özet

Toplumlar, kültürler birbirleriyle çeşitli yollarla ilişkiler kurmakta, etkileşim içerisinde olmaktadırlar. Ticaret, savaşlar-işgaller, dini etkiler, göçler ve benzerleri gibi çeşitli sebepler toplumların zaman zaman yer değiştirmelerine, başka toplumlarla ilişkiler kurmalarına sebep olan önemli etkenlerdir. Toplumla birlikte var olan diller ve onların söz varlıkları da zaman içerisinde toplumlar arası ilişkilerden etkilenmekte, dillerin bünyesine çeşitli sebeplere bağlı olarak yabancı kelimeler de girmektedir. Yabancı kelimelerin dile girmesiyle terk edilen bir kısım kelimeler olduğu gibi dilin kendi iç dinamiklerine işletim özelliklerine bağlı olarak da kendi kelimelerinin baskın hale gelmesiyle bazı kelimeleri de unutulmaktadır. Ancak unutulan bu köklerin günümüzde yalın halleri/ kök halleri yaşayan dilde kullanılmazken daha önceden kaynaşarak, kalıplaşarak oluşturdukları bir kısım kelime gövdelerinde yaşadıkları görülmektedir. Bu çalışmanın kapsamı Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlük'ünde tespit edilen 105 kelime kökü üzerine olacaktır.

Ağ, Al, Alça-, Ba-, Ban, Bay, Bek, Bıç-/Biç-, Bit-, Bud, Bun, Bü-, Büyü-, Çağ-, Çalka-, Çapra-, Çent-, Çıl, Çö-, Dağı-, Dam-, Dar-, Dar, Daya-, Depre-, Did-, Dil-, Dir-, Dire-, Dü, Düg-/Tüg-, Eğle-, Eksi, Enge, Gen (< Ken ET), Gev-, Giz, Gö-, Haş-, Ira-, Isla-, Issı, Işı-, İl, İl-, İssi, İv-, Kağan, Kanı, Kangı, Kar-, Kay-, Kıv-, Kıy-, Ko-, Kon-, Kuc-, Kur-, Kuşa-, Kut, Kut-/Kud-, Kuvan-, Küçü-, Kür, Od/Ot, Oku-, On-, Ona-, Ög, Ögre-, Sa-, Sa-, Sarı, Sav, Sav-, Sem-, Seyre-, Sın-, Sıy-, Sö-, Sö-, Sü, Tanı-, Tara-,<Tarı-, Taş-, Taş/Dış, Teg, Tüke-, Tün, Ula-, Us, Uva-/Ufa-, Ün, Ya-, Ya-, Yaka, Yam-, Yan-, Yar-, Yaş/Yeş (Taze), Yog, Yu-, Yum-, Yükse- (Toplam 105 kelime kökü).

Yukarıda verilen kelimelerden az sayıdaki kelime kökü isim veya fiil kökü bu gün kullanımda olsalar da bazı kelimeler içerisinde yer almakta ve bu kelime gövdeleri ile kökler arasındaki ilişki kök kullanımdan düştüğü veya kökte oluşan yapıda ses olayına bağlı değişmeler olduğu için kök açıkça görülememektedir. Örneğin sarar- fiili ile komşu ismi içerisinde yer alan kelime kökleri açıkça görülmediği için kök ile eki de kolayca ayırmak mümkün olmamaktadır. Sarar- fiil gövdesi içinde sarı ismi yer almaktadır, ancak sarar- fiilinin oluşumuna bakıldığında sarı ismi üzerine –ar/<-er- yardımcı fiili gelmekte birleşme sırasında da ismin sonundaki –ı- ünlüsü düşerek sarar- şekli ortaya çıkmaktadır. Komşu kelimesi kon- fiilinden türemiş olmakla birlikte yapı içerisinde –n- ünsüzü yer almamaktadır. Yapı "kon-uş > konşu > komşu" şeklinde fiilden isimle kelime türetimi sonra seslerin yer değiştirmesi sonra da aykırılaşma şeklindeki ses olaylarıyla komşu halini almış olmalıdır. "Bıçkı, bıçak, biçki, biçim, biçil-" gibi kelimelerle; "subay, süngü, subaşı" gibi isimlerde kelimelerin ilk hecelerindeki ünlüler –ı-/-i-; -u-/-ü- şeklindeki değişimleriyle kelimelerin sanki farklı köklerden türetildiği izlenimini vermesine karşın birinci grup kelimeler bugün yazı dilinde kullanılmayan bıç- fiil kökünden ikinci grup kelimeler de yine tek başına yazı dilimizde yer almayan sü isminden türetilmiştir. Ünlü, ünsüz, ündeş, ünlem, ünle- gibi kelimeler de bugün tek başına kullanmadığımız ün (=ses) köküne dayalıdır. "Şan, şöhret" anlamındaki ün kelimesi –yukarıdaki kelimelerle herhangi bir ilgisi yoktur- dilimizde çekimli halleriyle kök halinde kullanılırken ses anlamındaki ün yukarıdaki kelime köklerinde yaşamakta, kök haliyle kullanılmamaktadır. Türkçe Sözlükte tespit edilen ve büyük çoğunluğunun kullanımdan düştüğünü kabul ettiğimiz 105 kök kelimeden isim ve fiil gövdeleri olmak üzere 274 kelimenin türetildiği ve bu kelimelerin kök gibi algılandığı, kullanıldığı görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe sözlük, madde başı, kök, gövde

* Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, nadirilhan@ahievran.edu.tr

HOCA AHMED YESEVÎ'NİN TÜRKİSTAN TARİHİNDEKİ ÖNEMİ

Prof. Dr. Nadirhan HASAN[*]

Özet

Hoca Ahmed Yesevî'nin mübarek ismi, öğretileri ve hikmetleri Türk âleminde malum ve meşhurdur. Çünkü bu büyük şahsiyet tarih boyunca Türklerin manevi, kültürel, edebî hayatında silinmez izler bırakmış, yüzyıllardır sadece Türkistan'ı değil, tüm Türk halklarının ruh dünyasını etkilemiştir. Bundan dolayı Hoca Ahmed Yesevî'nin dinî-tasavvufi ekolü ve şiirleri asırlardır dünyanın değişik bölgelerinde araştırma konusu olmuştur. Hoca Ahmed Yesevî ve onun tarihî hizmetlerini birkaç yönden ayrı ayrı değerlendirmek gerekir: Birincisi, Ahmed Yesevî, hem İslam âlimi hem de şeriat ahkâmının yayıcısıdır. Hikmetleriyle Türkleri Müslümanlığa davet etmeyi amaçlamıştır. Dolayısıyla Türklerin İslam ile müşerref olmalarına katkıda bulunmuştur. İkincisi, "Yesevîlik" adıyla Türkler arasında ilk defa bir tarikat kurmuştur. Bu tarikat, dil ve meslek itibarıyla tam olarak bir Türk Tasavvuf yoluydu. Üçüncüsü, Ahmed Yesevî, Türk tarihinde "Hikmet" adıyla dinî-tasavvufi şiir geleneğini başlatan ilk mutasavvıftır. "Divan-ı Hikmet"te yer alan hikmetlerin sade, akıcı ve halk dilinde söylendiği, ezberlenmesi kolay olduğu, asırlardır Türklerin manevi-maarifi anlamda gelişmesine önemli katkılar sağladığı şüphe götürmez bir gerçektir. Dördüncüsü, Ahmed Yesevî'nin hikmetlerinin yer aldığı divanlara onun takipçileri tarafından hikmetler kaleme alınarak teberrüken eklemek Yesevîlikte zamanla kutsi bir gelenek hâlini almıştır. Böylece, Hikmet geleneği Ahmed Yesevî'den sonra da asırlarca devam etmiştir. Nitekim "Divan-ı Hikmet"in çeşitli yazma ve matbu nüshalarında Süleyman Bakırgan Hakîm Ata, Nimetullah, Halis, Übeydî, Miskin Kasım, Derviş Ali, Kul Nezirî, Şems, Azim Hoca gibi onlarca sufi şairin hikmetleri bulunmaktadır. Beşincisi, Ahmed Yesevî'den sonra Yesevîlik mektebinin müellifleri tarafından "Neseb-nâme", "Risâle der Tercüme-i Ahmed-ı Yesevî", "Mir'âtü'l-Kulûb", "Hadîkatü'l-Ârifîn", "Menba'u'l-Ebhâr fi Riyâzî'l-Ebrâr", "Hüccetü'l-Ebrâr", "Cevâhirü'l-Ebrâr min Emvâci'l-Bihâr", "Câmiü'l-Mürşidîn", "Lemehât min Nefehâti'l-Kuds", "Hüccet uz-Zakirin", "Semâratü'l-Meşâyih", "Tarih-i Meşâyih-it Türk", "Silsile-i Nisbet-i Meşâyih-it Türk", "Bahrü'l-ulûm", "Tenzil us-Salihin" gibi değerli kaynaklarda Pir-i Türkistan'ın hayatı, eserleri, tarikatı ve fikirlerine geniş yer verilmiştir. Kısacası, Ahmed Yesevî'nin öğretileri ve şiirleri Türklerin manevi hayatına, edebiyatına, kültürüne yakın geçmişe kadar etki göstermiştir ve bu etkinin izlerinin hâlen devam etmekte olduğunu görmekteyiz.

Anahtar Sözcükler: Hoca Ahmed Yesevî, Türkistan, hikmet, kitap, tasavvuf, islam, tarih

* Özbekistan Bilimler Akademisi, Özbek Dili, Edebiyatı ve Folkloru Enstitüsü, nadirhanhasan@gmail.com

YAŞ DEĞİŞKENİ BAĞLAMINDA ALMANYA'DA YAŞAYAN TÜRKLERİN KUŞAKLARARASI DİL BAĞLILIKLARI, DİL SEÇİMLERİ VE SÜRDÜRÜMLERİ

Nebiha ÇAYIRLI[*]
Doç. Dr. Salim PİLAV[**]

Özet

Kişilerin yaşamları boyunca maruz kaldığı çeşitli etkenler, sosyo-ekonomik değişimler ve ait oldukları toplumun temel dinamikleri onların dilsel tutumları üzerinde etkilidir (Balcı, Uyar ve Büyükikiz, 2012, s. 969). Bugün Almanya'da dördüncü kuşak olarak varlıklarını devam ettiren Türkler, Almanya'nın baskın dili ve kültürüne rağmen ana dillerine olan bağlılıklarını devam ettirmektedir. Bu çalışmada Almanya'da yaşayan Türklerin dil seçimleri ve dil bağlılıkları kuşaklararası farklılık bağlamında ele alınmıştır. Çalışmada Türklerin ana dili tercihi, dil kullanımı; yaş değişkeni dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın verileri İnan tarafından geliştirilen Dil Biyografisi Anketi kullanılarak toplanmıştır (İnan, 2018). Ankette elde edilen nicel verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Toplanan verilerin incelenmesinde betimsel istatistik veri analizi yapılmıştır. Betimsel istatistik verileri yaş, cinsiyet ve yerleşim yeri değişkenlerine göre incelenmiştir. Buna ek olarak anket verileri üzerinden kişiye, ortama ve işleve göre dil seçimlerinde dil sürdürüm gücü hesaplanmıştır. Elde edilen verilerin sonucunda katılımcıların %70,6 oranında Türkçeyi ana dili olarak tercih ettikleri söylenebilir. Almanya'da yaşayan Türkler aile ve akrabalarla iletişimde daha çok Türkçe kullanmayı tercih edilirken arkadaş çevresinde özellikle dördüncü kuşak gençlerin Almanca ve Türkçeyi birlikte kullandıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Almanya'daki Türkler, iki dillilik, dil bağlılığı, dil sürdürümü, etnik/kültürel kimlik, kuşaklar arası farklılıklar

* Bilim Uzmanı, nebihabalaban@gmail.com
** Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, spilav@kku.edu.tr

TÜRKÇENİN DOĞUŞU VE GELİŞMESİ

Prof. Dr. Necati DEMİR[*]

Özet

Türkçe kendisine mahsus özellikleri, oturmuş kuralları, istisnasız kurallarından anlaşıldığına göre başlangıcı tahminlerin de gerisinde olan köklü bir dildir. Türkçe, başlangıçta tek heceli bir dil olup sonradan eklemeli yapıya dönüşmüştür. MÖ 3 binli yıllarda yürürlükte olan Sümerceye verdiği sözcükler çok hecelidir. Dolayısıyla Türkçenin doğuşunu beş bin yıldan çok gerilerde aramak gerekmektedir.

Belgelerin olmadığı durumlarda dil ile ilgili yapılacak araştırmalar bir milletin karanlıkta kalan tarihini aydınlatacak durumdadır. Türkler, dillerini başkasından almamış, kendi dilini kendisi inşa edip geliştirmiş bir ulustur.

Türkçenin ilk sözcükleri, /a/, /ı/, /o/, /u/ gibi tek ünlüden ibaret ünlemler gibi görünmektedir. Bu ünlüler / ünlemler seslenmelerde ve en temel ihtiyaçlarda kullanılmaktaydı. Zamanla bu ihtiyaçtan dolayı bu ünlülerin ince biçimleri /e/, /i/, /ö/, /ü/ gelişti. Bunlar da ihtiyacı karşılamayınca insanlar bu ünlülerin uzun biçimlerini söylemeye başladılar. Böylece 16 sözcüklük bir dil oluştu. Zaman geçtikçe, hayat renklendikçe dil ihtiyaca cevap vermemeye başlar. Bu da çözüm arayışlarını gerekli kılar. Zaman içerisinde uzun /i/ yani /ii/'den ilk ünsüz /y/ gelişmiş, dilde büyük bir devrim olmuştur. /y/ ünsüzü 16 ünlünün sağına, soluna, iki tarafına gelerek fiil düzeni de dahil Türkçenin gelişiminde yeni bir çığır açmıştır. Çünkü daha sonra /y/ ünsüzüne yakın /g/, /k/ ve diğer ünsüzlerle birlikte Türkçe gelişmiş, başlangıçta tek heceli dil haline gelmiştir.

Öyle görünmektedir ki Türkçede ad ve eylem kökleri bütün Türklerin birlikte yaşadıkları dar bir coğrafyada mayalanmıştır. Yaklaşık 1300 yıldır yeni bir isim ve fiil gövdesinin üretilememesi bunu göstermektedir.

Türkçe, Türk ulusunun gelişmesine ve yükselmesine paralel olarak gelişmesine daima devem etmiştir. Tek heceli sözcük köklerinin artık ihtiyaca cevap veremediğinde sözcük köklerini diğer sözcük köklerine getirerek yeni sözcükler üretmiştir. Sona eklenen sözcükler, zamanla sözcük köklerine uyum sağlamış, Türkçe sondan eklemeli bir dil durumuna gelmiştir.

Biz bildirimizle yaklaşık 40 yıl sonucunda bizde oluşan Türkçe ile ilgili bilgi birikimini paylaşmaya çalışacağız. Türkçenin doğuşu ve gelişmesi ile ilgili olarak delillere dayalı bilgiler vermeye çalışacağız.

Anahtar Sözcükler: Türk, Türk dili / Türkçe, Türkçenin yapısı

* Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, necatidemir522@gmail.com

MOLDOVA CUMHURİYETİ GAGAVUZ YERİ ÖZERK BÖLGESİNDE ÇIKAN BİR DERGİ: SABAA YILDIZI

Prof. Dr. Necati DEMİR[*]
Öğr. Gör. Aslı UYSAL[**]

Özet

Gagavuzlar Hristiyan dininin Ortodoks mezhebine bağlı olan bir Türk topluluğudur. Bugün Gagavuzların büyük bir çoğunluğu Moldova toprakları içerisinde yer alan Gagavuz Yeri Özerk Bölgesinde yaşamaktadırlar. Başkentleri Komrat'tır. Bölgenin dili Gagavuz Türkçesi, Moldovaca ve Rusçadır. Gagavuzlar sadece Moldova'da değil Ukrayna, Kazakistan, Kırgızistan, Gürcistan, Özbekistan, Azerbaycan, Litvanya, Türkiye, Yunanistan ve Romanya gibi ülkelerde dağınık olarak da yaşamaktadırlar. Tarihi süreçte Gagavuzların yaşadığı coğrafyalar farklılık gösterdiği için bu durum alfabelerini de etkilemiş Grek, Latin-Romen, Kiril ve Latin alfabelerini kullanmışlardır. Bölgede alınan bir kararla 1993 yılında Gagavuz Türkçesinin Latin harfleriyle yazılmasına karar verilmiştir. 18. ve 19. yüzyılın ilk yarılarına kadar uzanan Gagavuz edebiyatı 20. yüzyılın ilk yarısından itibaren gelişmeye başlamış roman, hikâye, şiir, masal, derlemeler olmak üzere edebiyatın farklı alanlarında eserler verilmiştir. Günümüzde de Gagavuz Türkçesi ile edebi eserler verilmeye devam edilmektedir. Gagavuz Yeri Özerk Bölgesinde çıkan edebi yayınlar; süreli yayınlar ve süresiz yayınlar olarak ayrılmaktadır. Süreli yayınlar arasında bulunan dergilerden biri de Sabaa Yıldızı dergisidir. Sabaa Yıldızı dergisi 1996 yılından beri yayın hayatına düzenli bir şekilde devam etmektedir. Ayrıca derginin Güneşçik adlı çocuklara yönelik bir eki de bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı yayın hayatına 1996 yılında başlayan ve redaktörlüğünü Stepan Bulgar'ın yaptığı Sabaa Yıldızı dergisi ve derginin yayımlanan sayılarının içeriği hakkında bilgi vermektedir. Araştırma doğrultusunda derginin 1996 yılından 2022 yılına kadar yayımlanan sayıları incelenmiştir. Derginin yazı dili Gagavuz Türkçesidir. Derginin içerisinde Gagavuz Türkçesi, kültürü, tarihi, eğitimi, ekonomisi ve folkloru ile ilgili farklı türlerde metinler ve görseller yer almaktadır. Yapılan bu çalışmada Sabaa Yıldızı dergisinde yayımlanan metinlere, türlerine, yazarlarına ve dergide yer alan görsellere yönelik bilgiler ve örnekler verilmiştir. Dergide Türkiye ile ilgili bilgilerin, etkinliklerin ve görsellerin de sık sık yer aldığı dikkat çekmektedir.

Anahtar Sözcükler: Moldova, Gagavuzlar, Sabaa Yıldızı dergisi

* Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, necatidemir522@gmail.com
** Başkent Üniversitesi, Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi, a.uyysal@gmail.com

TELEVİZYON REKLAMLARININ KAVRAM ALANINA YÖNELİK ART ZAMANLI TOPLUM DİLBİLİM İNCELEMESİ

Öğr. Gör. Dr. Nermin ER AYDEMİR[*]

Özet

Dil, özellikle kitle iletişiminde, toplumsal kimliğin inşası ve/veya değişimi işlevini de üstlenebilen etkin bir araçtır. Bu doğrultuda televizyon, özellikle son yıllarda artan internet temelli siber ietişim evreninin etkinliğine rağmen, kitle iletişimi içerisindeki tahakkümünü korumaktadır. Faklı eğilimler ve tercihler dolayısıyla yüzlerce kanal içerisinden dilediğini seçen Televizyon izleyicilerinin çoğunlukla aynı reklamlara maruz kalması, bir anlamda bu sektörün ardındaki önemli güç merkezlerinden birini açıkça belirlemektedir. Kitle kültürünün ve küreselleşmenin önemli icra ve inşa bağlamını oluşturan reklamcılık endüstrisi, televizyon reklamları ile Türkçe üzerinde güçlü bir etkinlik alanına sahiptir. Çalışmada, Türkiye'deki ulusal televizyon kanallardan üç farklı kesitte, aynı zaman dilimlerinde ve eşit sayıda örneklem alınmıştır. Öncelikle 1999-2000 yıllarında, sonrasında ise 2009-2010 yılları ile 2019-2020 yıllarında kayıt altına alınmış 381 farklı reklam örneklemi üzerine toplumdilbilimsel odaklı incelme gerçekleştirilmiştir. Kayıt altına alınan reklamların dil verileri içeriklerinde dayalı işlevsel yönde incelenirken, değerlendirmenin bağlamı dil ve toplum etkileşimi üzerinde inşa olmuş dilbilimin alt dalı olan toplumdilbilimdir. Toplumdilbilimsel çalışmada; William Labov ve Joshua A. Fishman öncülüğündeli görüşlerden yararlanılırken özellikle Pierre Bourdieu'nun habitus kavram alanı ile sembolik güç kurgusu yöntemsel odak olarak belirlenmiştir. Böylelikle çalışmada, televizyon reklamlarının dili üzerinden Türkiye'nin son yirmi yılındaki tüketim ekonomisi ve kitle kültürü verilerinin art zamanlı olarak değişiminin ve aşamalı olarak belirlenip değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, kitle iletişimi, televizyon reklamları, toplumdilbilim

[*] Pamukkale Üniversitesi Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, Türk Dili Bölümü, nermine@pau.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6406-3399.

OKUMA SÜRECİNİ YÖNLENDİREN SÖYLEMSEL UNSURLAR: KESTİRİM KATEGORİLERİ

Prof. Dr. Nermin YAZICI[*]
Arş. Gör. Günçe GÜNDUĞDU[**]

Özet

Okuma, yazılı olarak üretilmiş bir metnin okur tarafından dilsel kodlarının çözümlenmesiyle eşgüdümlü ilerleyen etkileşimsel bir süreçtir. Metin üreticisi; okurla etkileşimi sağlamak, kendi konumlarını belirginleştirmek, metnin alıcısıyla iletişim kurmak gibi çeşitli amaçlarla belli söylemsel düzenlemeler gerçekleştirirler. Bu türden düzenlemeler, metin içinde okurun beklentisini ve okuma sürecini yönlendiren çeşitli dilsel düzenlemeleri kapsamaktadır. Sözlü metinlerin eşzamanlılık özelliği göz önünde bulundurulduğunda, yazılı metinlerde gerçekleştirilen bu düzenlemeler okur açısından metin yapısının düzenlenişinin fark edilmesi ve metin bağlamının yeniden kurulumuna işaret etmesi bakımından okura metinle ilgili etkileşimsel ipuçları sunmaktadır. Bu düzenlemeler, okurun dikkatini yazarın iletişimsel niyetine odakladığı gibi, okurun bir metni hatırlama ve anlama sürecini de etkilemektedir. Diğer yandan, yazarın metindeki konumunu işaretleyen bu türden düzenlemelerin öğretimi, öğrencilerin yazma eğitimi açısından da okurla etkileşim kuran iyi metinler üretebilmesinde önemlidir. Metin üreticisi tarafından gerçekleştirilen söylemsel düzenlemeler literatürde metatekst, üstsöylem belirleyiciler ve metin belirtkeleri gibi çeşitli kavramlarla yer almaktadır. Bu çalışmada bu türden söylemsel düzenlemeler Tadros'un (1998) kestirim kategorileri çerçevesinde incelenecektir. Kestirim, yazarı metnin bir noktasında gelecekteki bir söylem edimine bağlayan ileriye dönük etkileşimsel retorik düzenlemeleri ifade etmektedir. Özellikle bilgilendirici metin türüne özgü metinlerde yazarlar, vermek istedikleri bilgiyi okurun anlamlandırabileceği ve metin yapılanışını takip edebilecekleri bir bağlamda sunmak için bu düzenlemelere sıklıkla başvururlar. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan okuma ve yazma becerileri kazanımlarında söylemsel düzenlemelere dönük ifadeler yer almaktadır. Ders kitapları, okuma ve yazma becerilerinin gelişimi açısından öğrenciden bir metni anlama sürecinde okur olarak fark etmesi, yazar olarak da metin içinde uygulayabilmesi beklenen bu düzenlemelerin öğretiminde ve dolayısıyla bu amaca dönük kazanımların gerçekleştirilmesinde temel araçlardan biridir. Bu çalışmada da Türkçe 5. sınıf ders kitabındaki bilgilendirici türdeki metinlerin okuru yönlendiren söylemsel unsurların görünümleri bakımından betimlenmesi hedeflenmiştir. Çalışma kapsamında incelenecek metinler Tadros'un belirlemiş olduğu altı kestirim kategorisine (Numaralandırma, İleri Etiketleme, Aktarım, Özetleme, Varsayma, Soru Sorma) göre incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: okuma, üstsöylem, söylem, kestirim

* Hacettepe Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, nerminyazici@hacettepe.edu.tr
** Hacettepe Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, guncegundugdu@hacettepe.edu.tr

DESTAN ANLATICILARININ ÜSTATLARI: ÂŞIK AYDIN PİR VE DEDE KORKUT

Dr. Nesibe Sabirova ERGASHEVNA[*]

Özet

Sözlü ve yazılı kültür ürünler vasıtasıyla toplumun kültürel belleğinde yer alan pek çok unsur geleceğe taşınmaktadır. Destanlar da sözlü kültürde önemli bir yere sahip olmakla birlikte zamanla yazıya aktarılarak her iki kültür ortamında da Türk toplumunun; dilini, düşünce sistemini, değerlerini ve kültürel belleğinde yer alan daha pek çok unsuru gelecek kuşaklara taşıma misyonunu asırlardır sürdürmektedirler. Destanların yaratıcıları destancılar ise dinleyici kitlesine bu unsurları aktarma görevini üstlenen sanatçılardır. Türk dünyasında çeşitli isimlerle anılan destan anlatıcıları, Özbekistan coğrafyasında da asırlardır destan anlatmaya devam etmektedir. Özbekistan'da destan anlatıcılarının ilk üstatlarını incelediğimizde iki isim ön plana çıkmaktadır. Âşık Aydın Pir ve Dede Korkut/Korkut Ata, bahşıların, âşıkların piri olarak kabul edilmekte ve sanatçıların pirleri olmasıyla ün salmaktadırlar. Tarihi kaynaklara göre Âşık Aydın bir kelime ve deyim ustası ve aynı zamanda bir devlet adamıdır. Dilin, kültürün, sanatın aktarımında önemli bir yere sahip olan Âşık Aydın'ın, Harezm Hanlık döneminde yaşadığı düşünülürse bahşı sanatının o dönemlerde geliştiğini anlamak mümkündür. Türk diline ve Türk kültürüne katkılarıyla Türk dünyasında ve dünyada üne kavuşan ozan, şaman, bahşı Korkut Ata/Dede Korkut da bahşıların, ozanların piri olarak kabul edilmektedir. Her iki isim de Türk dilinin ve kültürünün destancılar aracılığıyla aktarılmasında öncü olmuşlardır. Bugüne dek yapılan pek çok araştırmaya konu olan destan ve destan anlatıcıları hakkında her ne kadar çalışma yapılırsa yapılsın dilbilim, anlambilim, halk bilimi gibi alanlara konu olursa olsun haklarında söylenecek daha çok söz vardır. Biz de bu çalışmamızda, sözlü ve yazılı kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasına hizmet eden, bahşıların hamisi olma özelliğine sahip iki büyük isim Âşık Aydın Pir ve Dede Korkut/ Korkut Ata ele alınacak ve Türk kültürüne katkılarına dikkat çekilecektir.

Anahtar Sözcükler: destan, dil ve kültür, Âşık Aydın Pir, Korkut Ata

* Harezm Bölgesi Yeni Yöntemler Öğretim Merkezi, sabnas1@yandex.ru

MANTIKSAL İSTEMİN ÇOK ANLAMLILIĞA ETKİSİ BAKIMINDAN SÖZ İÇİ KARŞITLIK

Öğr. Gör. Dr. Neslihan KARACAN[*]

Özet

Dil bilgisi çalışmalarında sözcüklerin sınıflandırılmasında anlamsal kategorilerin kullanıldığına sık sık rastlanılmaktadır. Bu kategorilerden biri de karşıt anlamlılıktır. Çoğunlukla anlamca birbirinin tam tersi durumları ifade eden iki farklı sözcüğün durumu karşıt anlamlılık olarak açıklansa da bazen bir sözcüğün iki farklı anlamı da birbirine zıtlık oluşturabilmektedir. Bu duruma literatürde *söz içi karşıtlık (enantiosemy)* adı verilmektedir.

Söz içi karşıtlık çok anlamlı sözcüklerde rastlanan bir durumdur ancak her çok anlamlı sözcüğün söz içi karşıtlık barındırması mümkün değildir. Söz içi karşıtlığın ortaya çıkmasını sağlayan farklı durumlar vardır, bunlardan bir tanesi de sözcüğün istem bilgisidir. Bir sözcüğün farklı istem çerçeveleri farklı anlamlar doğurabilir. Başka bir deyişle sözcüğün anlamsal çerçevesindeki değişmeler istem çerçevesinde de çoğunlukla değişime neden olmaktadır. Söz içi karşıtlığın ortaya çıkmasında bu istem farklılıkları bazen söz dizimsel bazen mantıksal bazen de biçim-bilgisel istem boyutunda olabilir.

Mantıksal istem, bir sözcüğün yönetim kapasitesinin niceliksel karşılığıdır. Bağımsal dil bilgisine göre sözcüklerin zorunlu olarak atadıkları tamlayıcılar sayısınca mantıksal istem çerçeveleri çizilir. Bir sözcüğün sadece "bir" tamlayıcıyı zorunlu olarak alması anlamsal açıdan yeterliyse o sözcük için "bir istemli" denir. Bu anlamda sözcükler mantıksal olarak bir istemli, iki istemli vb. adlandırılır. Ancak sözcüklerin tamlayıcı sayısındaki bu değişmeler yani mantıksal istemindeki artış ya da azalış onun anlamsal açıdan farklılık göstermesine neden olur. Söz içi karşıtlık bazen bu durumlarda oluşur. Bu çalışmada söz içi karşıtlık barından bir sözcüğün yani iki anlamı birbirine karşıtlık gösteren sözcüklerin mantıksal istem çerçeveleri karşılaştırılmıştır. Söz içi karşıtlığa neden olan bu durum Türkiye Türkçesi temelinde ve fiil türündeki sözcükler üzerinden anlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: mantıksal istem, söz içi karşıtlık, çok anlamlılık

[*] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, karacan57@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1784-1132

KARADENİZ TÜRKÜLERİ BAĞLAMINDA İSTEM NÖBETLEŞMELERİ

Öğr. Gör. Dr. Neslihan KARACAN[*]
Öğr. Gör. Dr. Hande ÜNVER ÖZDOĞAN[**]

Özet

Türkçe söz diziminde fiil, edat vb. sözcüklerin diğer sözcük ve sözcük öbekleriyle yani tamlayıcılarıyla ilişki kurmalarını durum biçim birimleri sağlar. Araştırmacılar, durum biçim birimlerini farklı sayı ve terimlerle ansa da söz konusu biçim birimlerin işlevleri noktasında ortak paydalarda birleşmektedirler. Bu işlevlerden bazıları sözcükler arasında hem hiyerarşik açıdan hem de bağımsallık açısından ilişki kurması ve eklendikleri sözcüklere anlamsal olarak bazı roller yüklemesidir.

İstem bilgisinde yönetim kapasitesi olan sözcük türlerinin hiyerarşik bir düzen oluşturduğu, yönetimi altında bulunan sözcüklere ve sözcük öbeklerine hem biçim bilgisel hem anlamsal açıdan sınırlayıcı olduğu görülür. Bir sözcüğün anlamsal kütüğünde istem çerçevesi kayıtlıdır. Başka bir ifadeyle "bir anlam için bir istem" ilkesi ile sözcüklerin bunu kodladıkları ve bağımsal ilişkiler kurduğu, böylece söz dizimsel yapının oluştuğu görülür. Örneğin bir fiil belirli bir anlamında bir istem çerçevesini yönetir. Aynı anlamı farklı bir istem çerçevesi ile vermesi ilkesel olarak mümkün değildir. Ancak Türkçenin hem tarihî dönemlerinde hem de ağızlarında "bir anlam için bir istem" ilkesine zaman zaman aykırı durumlar ortaya çıkmaktadır. Ölçünlü dilde bulunma durumu yüklenmesi gereken bir tamlayıcı, ağızlarda yönelme durumu ile işaretlenebilir. Buna istem bilgisinde istem nöbetleşmesi (valency alternation) adı verilir. İstem nöbetleşmesi Türkiye Türkçesinin farklı ağızlarında görülmekle birlikte, bu çalışmada Karadeniz türkülerinden derlenen veriler incelenecek, istem nöbetleşmeleri ve olası nedenleri istem bilgisi kuramı ışığında açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: istem nöbetleşmesi, durum biçim birimleri, Karadeniz türküleri, müzik dili Türkçe

[*] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi,TÖMER, karacan57@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1784-1132
[**]Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi,Türk Dili Bölümü, hande_unv@hotmail.com

LGS TÜRKÇE SORULARININ TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI VE YENİLENMİŞ BLOOM TAKSONOMİSİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Prof. Dr. Nesrin SİS[*]
Dr. Niymet BAHŞİ[**]

Özet

Eğitim öğretimde ölçme ve değerlendirme için yapılan sınavlar, öğrencilerin performansını ortaya koymak ve uygulanan programların işe yarayıp yaramadığını tespit etmek için kullanılmaktadır. Ülkemizde ölçme ve değerlendirme işlemleri yerel ve merkezî kurumlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Yerel ölçme ve değerlendirme öğretmenler tarafından öğrencilerin sınıf içi performanslarını tespit etmek amacıyla yapılırken; merkezi ölçme ve değerlendirme orta öğretim ve yükseköğretim kurumlarına öğrenci seçmek için Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından yapılmaktadır. 2018 yılından itibaren uygulanan Liselere Geçiş Sınavı ise (LGS) yoluyla öğrenci kabul eden Fen Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri, Anadolu İmam Hatip Liseleri ve Özel Program ve Proje Uygulayan Ortaöğretim Kurumlarında öğrenim görecek öğrencileri seçmek amacıyla uygulanmaktadır. Ortaöğretim Kurumlarına İlişkin Merkezi Sınav (LGS) Türkçe testinde yer alan soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi (YBT)'ne göre dağılımının 2018 Türkçe öğretim programında yer alan kazanımlarla uyumunun araştırıldığı bu çalışma nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Verilerin elde edilmesinde doküman analizi yöntemine başvurulmuştur. Doküman incelemesi yöntemi, araştırılması hedeflenen olgular hakkındaki yazılı materyallerin analiz edilmesinde kullanılmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak 2018 Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan 8.sınıf kazanımları ve 2022 LGS Türkçe soruları kullanılmıştır. Çalışmada Türkçe soruları ve 8.sınıf Türkçe dersi kazanımları YBT'ye göre karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. LGS Türkçe sorularının ve Türkçe kazanımlarının bilişsel süreç boyutu ve bilgi boyutu tespit edilirken hangi basamakta olduğunu gösteren Anahtar Sözcükler belirlenmiştir. Sorular bu Anahtar Sözcüklere göre analiz edilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile analiz edilerek mevcut verilerin dağılımı yüzde ve frekans değerleri ile gösterilmiştir. LGS'de yer alan sorularda yoğunluklu olarak okuma becerisine yer verildiği; asgarî düzeyde de yazma becerisine yönelik kazanımlara yer verildiği de tespit edilmiştir. Bunun yanında dinleme ve konuşma beceri alanlarına yönelik kazanımlara sınavlarda yer verilmediği tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: LGS, bloom taksonomisi, Türkçe dersi öğretim programı, dil becerileri

[*] İnönü üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, nesrin.sis@inonu.edu.tr.
** MEB, niymetbahsi@gmail.com.

ALİ ŞÎR NEVÂYÎ 'NİN SEDD-İ İSKENDERÎ MESNEVÎSİ ÖRNEKLEMİNDE İSKENDER'İN DUYGU DURUMUNUN TAHLİLİ

Nilufar TİNCHLİKOVA[*]

Özet

Yaratılış özellikleri bakımından zeki ve duygusal bir varlık olarak insan, yaşamı boyunca duygu ve düşüncelerini ifade etmeye ihtiyaç duyar. Bu ihtiyacı karşılamak üzere çeşitli sanat türleri icat edilerek sanat eserleri ortaya konulmuştur. Edebiyat da insan hayatındaki duygu geçişlerini bir anlatı dili üzerinden terennüm edebilen bir sanat dalıdır. Edebî metinlerde kahramanların sevinç, mutluluk, üzüntü, hüzün, korku ve pişmanlık gibi duygu durumları sihirli söz vasıtası ve sanatkârın ifade gücüyle işlenerek insanın ruh hâli ve duygu dünyasından beslenen şaheserler kaleme alınmıştır. Yüzyıllar boyunca değerine değer katarak zamanımıza kadar gelen bu sanat eserlerine yön veren kahramanların, psikoloji ilmiyle ilişkili hâlleri, edebiyat tenkitçileri tarafından incelenme ve tahlil edilmesi gereğini doğurmuştur. Kendi çağının uyanış devrine imza atan ulu söz sanatkârı Ali Şîr Nevâyî'nin şaheser olarak kabul edilen hamsesinin hacim bakımından en büyüğü Sedd-i İskenderî adlı mesnevîsidir. Eserin merkezinde adaletli bir Türk hükümdarı, savaşçı ruhlu yenilmez komutan, sadakatli dost, ilim ehlinin koruyucusu olan ve yönetimindeki insanların mutluluğu için adaletle çalışan mert ve mütevazı genç bir padişah olarak İskender yer almaktadır. Ali Şîr Nevâyî tarihî kişiliğe sahip İskender'in yaşam öyküsünü anlatma, nakletme ve gösterme yoluyla mesnevî şeklinde coşkuyla kaleme almıştır. İskender'in hayatını anlatırken onun en kızgın ve en duygusal anları; ruhunu sınayan zamanları; olaylar karşısındaki duruşu ve kalbinin derinlerinde hissettiği acının yansımasını kendisine has üslûbuyla ifade eder. Türk edebiyatının anlatı dili üzerinde etkili olan sunuş biçimi incelendiğinde Nevâyî dili veya Türkî dil denilen Çağatay Türkçesinin ifade gücü de net olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu bildiride, Ali Şîr Nevâyî'nin yaratıcı gücünü yansıtan anlatı dilinin, eserde asıl kahraman olarak yer alan İskender'in kişilik özellikleri etrafında nasıl şekillendiği ve anlatma problemi örneklerle dikkatlere sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Ali Şîr Nevâyî, Sedd-i İskenderî, İskender, anlatı dili ve duygu geçişleri

* Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ntinchlikova@gmail.com, ORCİD: 0000-0003-3970

NEDÎM VE REFÎ-İ AMÎDÎ'NİN TARTIP REDİFLİ GAZELLERİNDE ÇAĞATAY TÜRKÇESİ

Öğr. Gör. Dr. Nilüfer KARADAVUT[*]

Özet

Çağatay Türkçesi 15. yüzyıldan 19. yüzyılın sonuna kadar Orta Asya Türk yazı dilini teşkil eder. Bu yazı dili özellikle 15. yüzyılda Ali Şîr Nevâyî'nin eserlerinde klâsik şeklini alır. Türkistan coğrafyasından gelen bilim adamı, sanatkâr ve şairlerin etkisi yanında Çağatay Türkçesinin en önemli temsilcisi olan Ali Şîr Nevâyî'nin yazdığı eserlerin konusu, dil özellikleri ve üslûbu, Klâsik Türk şairleri arasında Çağatay Türkçesi ile şiir yazma geleneğini oluşturur. Anadolu'da Ahmed Paşa'dan başlayarak 19. yüzyıla kadar pek çok Osmanlı şairi Çağatay Türkçesiyle şiir söyler. 18. yüzyılda bu gelenek Nedîm ve asrın sonunda da muakkibi Refî-i Amîdî tarafından devam ettirilir. Nedîm Dîvânı'nda Çağatay Türkçesi hususiyetleri gösteren bir gazel ile üç beyitlik bir nazım vardır. Bunun yanı sıra bir kasidesinde de; Lehçe-i Tâtâr'da kalmaz Nevâyî'den pesîn / Fârisî söylerse söyler Sâib ü Rüknâ gibi diyerek Ali Şîr Nevâyî'yi örnek aldığını ve bu lehçede ondan geri kalmadığını ifade eder. 18.yüzyılda Klâsik Türk şiirine getirdiği yeniliklerle anılan Nedîm'in Çağatay Türkçesiyle söylediği bir gazele daha sonra Refî-i Amîdî'nin yine Çağatay Türkçesiyle bir nazîre söylemesi, Çağatay Türkçesiyle hâlâ gazel söylenilmeye devam edildiğini göstermesi bakımından da önemlidir. Refî-i Amîdî'nin Nedîm'e nazîre söylemesi yanında sade Türkçeyle şiir yazma anlayışı ve halk şiirine özgü mahallî ifadeleri eserlerinde kullanma tavrı da Nedîm'den etkilendiğini açıkça göstermektedir.

Bu bildiride, Nedîm ve Refî-i Amîdî'nin Çağatay Türkçesiyle söylediği tartıp redifli gazeller üzerinden 18. yüzyılda şiirde Çağatay Türkçesi etkileri değerlendirilerek Nedîm ve Refî-i Amîdî'nin gazelleri nazîre geleneği bağlamında şekil ve muhteva özellikleri bakımından incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Çağatay Türkçesi, Ali Şîr Nevâyî, nazîre, Nedîm, Refî-i Amîdî

* Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Rektörlük Türk Dili Bölümü, niluferkaradavut@gmail.com; ORCID: 0000-0002-1214-9641

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN KİTAP EDİNME EĞİLİMLERİ

Nuran Çaylıoğlu İŞNEL[*]
Kübra KARADAĞ[**]
Doç. Dr. Ahmet BENZER[***]

Özet

Kitap okuma alışkanlığı öğrencilere derslerde başarılı olmanın kapısını açmakla beraber edinilen becerilerle yaşamlarının birçok alanına katkı sağlayacak en önemli etkinliktir. Kitap edinme eğilimi, kitap okuma alışkanlığına sahip öğrencilerin ilk ve en öncelikli davranışıdır. Araştırmada öğrencilerin kitap edinme eğilimlerini yönlendiren değişkenler belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında ders kitabındaki metinler, kitap önerisi, sınav yapılması, yazar daveti, müze gezisi ve disiplinlerarası çalışma değişkenleri devreye sokulup öğrencilerin kitap edinme eğilimleri üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılarak hazırlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında İstanbul'daki bir ortaokulun 6. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında birinci yarıyılda işlenen tüm metinlere yönelik yarı yapılandırılmış görüşme formu ve bireysel görüşmeler ile öğrencilerin ders kitaplarındaki metinler, yazarlar, yazarların farklı kitapları, metinlere yönelik görüşleri alınmıştır. İkinci yarıyıl ise araştırmacılar tarafından belirlenen beş kitap edinme etkinliği öğrencilere uygulanmış ve yapılan uygulamalar sonrasında öğrencilerin görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme formu ve bireysel görüşmeler ile alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanan araştırma verileri içerik analizine tabi tutularak kodlanmış ve ulaşılan bulgular yorumlanmıştır. 5 hafta boyunca uygulanan kitap edinme etkinliklerinden sonra öğrencilerin yazılı ve sözlü olarak görüşleri alınmıştır. Alınan görüşlerden her bir etkinliğin güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditleri ortaya çıkartılarak SWOT analizi yapılmıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin bir kitabı en çok öğretmenin önerisi ve kitaba yönelik sınav yapacağı uyarısı üzerine edindiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada öğrencilerin *kitap almayı seviyorum* dese de kitaba ulaşmak için bir girişimde (kütüphane, ödünç, harçlığını ayırma) bulunmadığı anlaşılmıştır. Araştırma sürecinde uygulanan kitap edinme etkinliklerinin öğrencilerin kitap alma eğilimlerine olumlu etki ettiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Kitap eğilimi, kitap edinimi, Türkçe dersi, Türkçe ders kitabı, metin.

[*] Türkçe Öğretmeni, Melahat Şefizade Ortaokulu, İstanbul, nurancaylioglu@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2068-7917.
[**] Y. Lisans Öğr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi Yüksek Lisans Programı, kubrakaradag500@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6170-2052.
[***] Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, İstanbul, ahmetbenzer@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3579-3699.

ERENDİZ ATASÜ'NÜN "MADAM BUTTERFLY ÖLMEYİ REDDEDERSE" ADLI ÖYKÜSÜNDEN HAREKETLE TOPLUMSAL BİR KİMLİK OLAN ERKEKLİK KAVRAMI

Nurefşan GÜLEN[*]

Özet

Türk edebiyatında kadın temasını işleyen yazarlarımızdan biri olan Erendiz Atasü, eserlerinde kadınları ön plana almış ve kadınların sosyal hayattaki yerini konu edinmiştir. Yazarın, Dullara Yas Yakışır adlı kitabında yer alan "Madam Butterfly Ölmeyi Reddederse" adlı öyküsü kadınların sosyal hayattaki konumunu ve erkeklerin bu konum üzerindeki etkisini gözler önüne sermesi bakımından ilgi çekicidir. Öyküde bir erkek ve kadın üzerinden toplumun genel bir sorunu olan kadın erkek arasındaki eşitsizliğe, erkeklerin yaşamın her alanında iktidar ve otorite merkezi olduklarına vurgu yapılmaktadır. Pek çok farklı kültürde olduğu gibi kültürümüzde de erkek kelimesi; gücü ve iradesi olan, kadınlar üzerinde hâkimiyet kuran varlıklar olarak algılanmaktadır. Bu bağlamda erkek kelimesinin anlamı ve kelimenin köken bilgisi önem arz etmektedir. Yapılan çalışmada erkeklik kavramının toplumumuzdaki algılanış biçimi ile sözcük anlamı karşılaştırılarak erkekliğin anlamsal boyutu değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: Türk edebiyatı, Türkçe, erkek, kültür

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Erzurum Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, nurefsangulen98@gmail.com

TARİHÎ VE ETİMOLOJİK TÜRKİYE TÜRKÇESİ LUGATİ'NDEKİ EOSM. VE OSM. KISALTMASIYLA İŞARETLENEN KELİMELER

Prof. Dr. Nurettin DEMİR[*]

Özet

Türkçenin sözvarlığı genel sözlükler, tarihi sözlükler, ağız sözlükler, alıntı sözlükleri, terim sözlükleri, tek dilli sözlükler, iki dilli sözlükler vb. gibi yığınla yayında ortaya konmuştur. Ayrıca sözlük yazımı ve sözlük incelemeleriyle ilgili konulara akademide ilgi artmaktadır (örn. olarak Akalın 2010, 2017, Boz 2015, 2020, Ölmez 1998, 2006, Yavuzaslan 2004, 2009, Yılmaz 2019). Türk dilinin sözvarlığına dair yayınlar çeşitli dönemlere ait etimoloji sözlükleri ayrı bir yer tutar (örn. Clauson 1972, Sevortyan 1980-1989, Gülensoy 2007). Hasan Eren'in sınırlı sayıda kelimeyi içine alan sözlüğü (2020), Türkiye Türkçesinin etimoloji sözlüğü olduğu için diğerlerinden ayrılır. Ayrıca Türkçe kelimelere yer veren Gülensoy (2007), Nişanyan (2018), Stachowski (2019) da anılmalıdır. Bu sözlükler madde başlarının anlamı ve etimolojisi ile yetinirler. Türkçenin sözvarlığını bir araya getiren en son yayın ise Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati (TETTL) adlı eserdir. TETTL; Tietze'nin 1930'lu yıllardan itibaren toplamış olduğu sözlük verilerine dayanır. "Yapısında veya manasında açıklanacak bir şey olan", "genel sözlüklere girmemiş" kelimeleri bir araya getirmesiyle içerdiği sözlük malzemesi, yapısı, amacı, yöntemi açısından öncekilerden ayrılır. Avusturyalı Türkolog A. Tietze, uzun meslek hayatı boyunca Türkçenin sözvarlığı hakkında genel değerlendirmeler (1996), Türkçedeki alıntı kelimeler (1952, 1955, 1957, 1962, 1967, 1974, 1986), belli alanlara özgü sözvarlığının ortaya çıkarılması (1982, Renée ve Tietze 1958) gibi konuları kapsayan önemli çalışmalar yapar. Çalışmalarının zirvesini oluşturan TETTL'nin eksiksiz ilk baskısı ölümünden ancak on yıl sonra 2019 yılında, genişletilmiş ikinci baskısı ise 2021 yılı içinde yayımlanır. TETTL'in sözlük malzemesi; Anadolu'da gelişen Oğuzca temelli Türk yazı dilinin ilk ürünlerinden 2000 yılına kadar olan dönemde üretilmiş, 2000 civarında kaynaktan eski usulle, yüzlerce fişe kaydedilmiş eser kısaltmaları; sayfa, satır, beyit numaraları, etimoloji ve anlam notlarından oluşur. TETTL'nin toplu baskısı çok kısa bir sürede ve yoğun emekle tamamlanmış, buna karşılık içeriği hakkında ayrıntılı değerlendirmeler yapılamamıştır. Ön değerlendirmelere göre TETTL, 41.500 civarında ana madde, 11.000'i aşkın alt madde, 60 binden fazla da tanık cümle bulundurur. 7.500 civarında maddenin ise tanık cümlesi yoktur. TETTL bütün olarak, daha önce Derleme Sözlüğü ve Tarama Sözlüğü örneklerinde görüldüğü gibi pek çok araştırmaya kaynaklık edecek durumdadır. Avusturya Türkolojisi (Wien, 2022) başlıklı kitaptaki yazılar ve editörlerin yayınları bunun ilk örnekleridir. Toplu baskıdan sonra TETTL'nin içeriğini daha ayrıntılı anlamak adına bir TÜBİTAK SOBAG 1002 Hızlı Destek projesi hazırlanmıştır. 121K713 numara ile desteklenen projede şu sorulara cevap aranmıştır:

1. TETTL'de kaç ana madde ve kaç alt madde bulunmaktadır. (Bu araştırma sorusunun ana madde kısmı paragraf başlarının sayılmasıyla bulunabileceği için yaklaşık olarak bilinmektedir, ancak alt maddelerin tam sayısı bilinmiyor.)
2. TETTL'de tanıkların kaynaklara göre dağılımı nasıldır ve dağılımın açıklanabilir nedeni var mıdır?
3. TETTL'deki kelimelerin dillere göre dağılımı nasıldır? Alıntı olanlar hangi dillerdendir, ne zaman Türkçeye girmiştir?
4. TETTL'de dönemleri, anlamları tanıklamak için hangi kaynaktan kaç tanık alınmıştır?
5. Sözlük maddelerinin argo, ağız, tarihi dönemler vb. konularda dağılımı nasıldır?
6. Sözlük birimler ilk olarak hangi yüzyılda tanıklanmıştır, bu tanıklığın, ilgili dille ve kültür ögesiyle ilk temas vb. açıklanabilir bir nedeni var mı?
7. Kullanımdan kalkan kelimelerin, kullanımdan kalkmasına dair (gösterdiği kavramın yok olması, yerini başka bir kelimeye bırakması vb.) ipuçları bulunabilir mi?

Bildirinin sınırlı çerçevesinde projeden elde edilen bulgulardan örnekler sunulacaktır. Özellikle TETTL'de EOsm. ve Osm. olarak işaretlenen kelimeler daha ayrıntılı ele alınacaktır. Bu kelimeler, ilk ve son olarak ne zaman tanıklanmışlardır, kullanımdan kalkmalarının açıklanabilir nedenleri var mıdır,

* Hacettepe Üniversitesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Ankara

tekil örnekler midirler, yerlerini başka kelimeye mi bırakmışlardır yoksa gösterdikleri kavram mı ortadan kalkmıştır gibi sorulara temel seviyede cevap aranacaktır. Çalışma, içerik analiziyle yapılacaktır.

Anahtar Sözcükler: tarihi ve etimolojik Türkiye Türkçesi lugati, Andreas Tietz, eski Osmanlıca, eski Anadolu Türkçesi, Osmanlıca

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK İŞİTSEL-DİLSEL YÖNTEMLE ÖĞRETİLMESİ: SPOKEN TURKİSH ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Nurettin KARTALLIOĞLU[*]
Doç. Dr. Ersoy TOPUZKANAMIŞ[**]

Özet

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin tarihi her ne kadar yüzyıllar öncesine dayansa da öğretimde hangi yıllarda hangi yaklaşım ve yöntemin kullanıldığı konusunda yeterli bilgi yoktur. Kısmen bu problemden hareket eden bu çalışma kapsamında incelenecek olan Spoken Turkish adlı kitap Türkçe öğretiminde işitsel-dilsel yöntemi benimsemiş olması bakımından önemlidir. Kitap 1944-45 yıllarında Wisconsin-Madison Birleşik Devletler Silahlı Kuvvetler Enstitüsü tarafından yayımlanan Savaş Bölümü Eğitim El Kitaplarından biridir. Tarihten de anlaşılacağı gibi kitabın yayımlanması ile adı geçen yöntemin ortaya çıkışına denk gelmektedir. Nitekim İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından Savaş Bölümü Eğitim El Kitapları dizisinde birçok dilin öğretimine yönelik çok sayıda kitap çıkmıştır.

İki cilt olarak hazırlanmış olan kitabın ön sözünde kitabın yapısı -dolayısıyla yöntemin özellikleri- sıralanmıştır. Buna göre amaç günlük iletişim Türkçesinin geliştirilmesi olduğu için kitapla birlikte kullanılması gereken fonograf kayıtları üzerinden yürütülen dil eğitiminde dinleme ve konuşma becerisi ön plandadır. Kitap toplam 30 üniteye bölünmüş ve her ünitede bir tema belirlenmiştir. Bu temalara uygun diyalogların yer aldığı ünitelerde yoğun bir dil bilgisi öğretimi de göze çarpmaktadır.

Ünitelerin temaları çoğunlukla günlük iletişimle sınırlı olmakla birlikte Türkiye hakkında bilgi veren diyaloglar da vardır. Bildiri çerçevesinde ünite temaları ile dil bilgisi konuları tespit edilmiş, ayrıca yöntemin gerektirdiği özellikler ve teknikler de belirlenmeye çalışılmıştır. Nitekim diyalogları ezberleme, diyalogdaki kelimelerden cümle oluşturma, öğretmenin ardından tekrar etme, zincirleme (seçilen bir diyaloğun zincirleme şekilde bütün sınıfta ilerlemesi), tek / birden fazla boşluğu doldurma, dönüştürme (dil bilgisel bakımdan cümleyi değiştirme), soru-cevap, benzer ikililer (sesletimi benzeyen kelimeler arasındaki farkı, telaffuz ettirerek belirtme), diyalog tamamlama… gibi tekniklere bilinçli olarak kitapta yer verildiği dikkat çekmektedir.

Kitabın Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin tarihi ve geçmiş dil öğretim yöntemlerinin özelliklerinden bugün de yararlanma açısından önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, dil öğretim yöntemleri, işitsel-dilsel yöntem, Spoken Turkish

* Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, kartallioglu_n@ibu.edu.tr ORCID: 0000-0002-3464-8716
** Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, ersoytopuzkanamis@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0997-6013

"SURİYE VE FİLİSTİN MEKTUPLARI"NIN SÖYLEMİNDE BİYOİKTİDAR KURGUSU

Orhan ÇİÇEK[*]

Özet

19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında o günün şartları göz önünde bulundurulduğunda, önemli ilim ve kültür merkezlerinden biri olan Kazan'dan Türkiye'ye gelerek Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönemlerinde bilimsel, kültürel, toplumsal ve siyasî alanlarda ciddi rol oynayan pek çok şahsiyet bulunmaktadır. Zeki Velidi Togan, Ahmet Temir, Abdülkadir İnan, Sadri Maksudî Arsal, Halim Sabit Şibay, Abdürreşid İbrahim, Hamit Zübeyr Koşay, Akdes Nimet Kurat en çok bilinen isimler arasındadır. Sayıları daha da arttırılabilecek bu isimlerden biri de bugünkü Ulyanovsk (Rusya) yakınlarında dünyaya gelen yaşadığı süre boyunca önemli faaliyetler yürüten Yusuf Akçura'dır.

Babasını küçük yaşta kaybetmesiyle gelen ekonomik sorunlarına annesinin kızak kazasıyla oluşan sağlık sorunlarının eklenmesiyle Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Akçura, askerî okuldan kurmay olarak mezun olmuştur. Paris yıllarında ise dönemin önemli eğitim kurumlarından biri olan Sorbonne Üniversitesi'nde eğitim görmüş burada Emile Durkheim ve Albert Soral gibi önemli isimleri dinleme imkânına sahip olmuştur. Aldığı eğitimle sahip olduğu fikirlerini işleyerek Bilge Kağan'dan, Köl Tigin'den Mete Han'dan beri süregelen milliyetçilik esaslı Türkçülük fikrini sistematik hale getirmiştir. Cumhuriyetin kuruluş felsefesinde ve Türkçülüğün kuruluşta hâkim ideoloji olmasında ciddi etkileri olan Akçura Türk Yurdu, Türk Derneği ve Türk Ocağı gibi oluşumlarda da etkin rol oynamıştır. İnceleme konusu olan Suriye ve Filistin Mektupları da Yusuf Akçura'nın yine Türk aydınlarına ve dönemin nitelikli okurlarına hitap eden "Vakit" gazetesinin muhabiri olarak Suriye ve Filistin bölgesine yaptığı yaklaşık dört buçuk ay süren seyahatine dayanmaktadır. Mektuplarda ana hatlarıyla bölgenin siyasî, sosyal, ekonomik ve kültürel durumu, çeşitli mezheplerin durumu ve devletle olan münasebetleri, bölge yerlilerine ve yabancılara ait okulların sayıları, eğitim durumları, emperyalist devletlerin bölge üzerindeki hâkimiyet arzusuna tâbi emelleri, Beyrut ve Kudüs'teki kurumları, okullar üzerinden yürütülen siyaset aracılığıyla toplumsal yaşamın kılcal damarlarına kadar sızmaları gibi pek çok olay ve durum yer almaktadır.

Fransız postyapısalcı düşünür Michel Foucault'un belli bir dönemde toplumun tanımını veren kurallar bütünlüğü olarak tanımladığı 'arşiv' kategorisine giren metin üzerine yine aynı düşünürün bahsettiği biyoiktidar kavramına dayalı söylem çözümlemesi gerçekleştirilmiştir. Baskı ve zorbalık yerine insan bedeniyle ilgilenen yaşatma ve iyileştirme üzerine kurulan bu yeni iktidar modelinde doğum ve ölüm oranları, sağlık düzeyleri ve yaşam süreleri merkezdedir. Bu yeni iktidar modeline uygun olarak gerçekleştirilen faaliyetler arasında doğumevi, yetimhane, huzurevi ve okul gibi pek çok toplumsal kuruluş bölge üzerinde faaliyet göstermektedir. Foucault'a göre birey, zaman ve mekânın kesişiminde yer alan ve bunların kopmaz bir parçası olan söylemin temelini oluşturduğu bu çalışmada biyoiktidar kurgusu çözümlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türk dili, dilbilim, Yusuf Akçura, Suriye ve Filistin Mektupları, söylem çözümlemesi, biyoiktidar

* Doktora öğrencisi, Denizli Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, ocicek73@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3477-5619

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARI VE AZERBAYCAN TÜRKÇESİNDE KULLANILAN ORTAK ALINTI SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME

Öğr. Gör. Osman ALBAYRAK[*]

Özet

XI. yüzyılda Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar geniş bir coğrafyaya yayılmış olan Oğuzların dili Oğuz Türkçesi olarak adlandırılmıştır. Türkmenistan, Azerbaycan ve Doğu Anadolu'yu içine alan bölge Doğu Oğuz kolunu, Osmanlı coğrafyasını içine alan bölge ise Batı Oğuz kolunu oluşturmuştur. Ancak bu iki kol tek bir yazı dili ile temsil edilip adına da Batı Türkçesi denilmiştir. Akkoyunlular Devletinin kurulması ve bu devletin yıkılmasının akabinde Safevî Devletinin kurulması ile birlikte meydana gelen siyasi ve sosyal gelişmelerden sonra XV.-XVI. yüzyıllardan itibaren Batı Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi olarak ikiye ayrılmıştır. Bu iki lehçe birbiri ile ses, söz varlığı ve gramer yapısı bakımından oldukça benzerlikler göstermektedir. Bu durum alıntı kelimelerde de mevcuttur. Sovyetler Birliği'nin Azerbaycan'ı işgal etmesinden sonra uyguladığı dil politikaları nedeniyle bu farklılıklar kelime bazında artış göstermiştir. Azerbaycan Türkçesine Rusçadan kelimeler girmiştir. Bununla birlikte dile daha eski dönemlerde girmiş olan Farsça, Arapça vb. dillerden alıntı kelimeler ise Azerbaycan Türkçesinde varlığını devam ettirmişlerdir. Ancak bu alıntı kelimelerin bazıları Türkiye Türkçesi Ağızlarında ve Azerbaycan Türkçesinde bulunmasına rağmen ölçünlü dilde bulunmamaktadır. Çalışmamızın temeli de bu alıntı kelimeler üzerine kurulmuştur.

Azerbaycan Türkçesinde tespit edilecek alıntı kelimelerin ölçünlü dilde olup olmadığı kontrol edilip daha sonra ise olmayanlar Türkiye Türkçesi Ağızlarında aranacaktır. Bulunan kelimelerin anlamsal olarak hem Türkiye Türkçesi Ağızlarında hem de Azerbaycan Türkçesinde aynı ya da yakın anlamlı olanları alınacaktır. Çalışmamızda tespit edilecek kelimeler doğrultusunda tematik bir inceleme yapılacaktır. Bunun sonucunda alıntı kelimelerin ağızlarda hangi alanlardaki adlandırma ihtiyacını giderdiği tespit edilecektir. Ayrıca bu kelimelerin hangi ağızlarda bulunduğu tespit edilip ölçünlü dilde bu kelimelere karşılık kullanılan kelimeler de çalışmaya eklenecektir.

Anahtar Sözcükler: Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Türkiye Türkçesi ağızları, alıntı kelime, tematik inceleme

* Giresun Üniversitesi, TÖMER, osmanalbayrak_1986@hotmail.com

KISSA-İ SAMRUG'DA İKİLİ KULLANIMLAR

Osman KABADAYI[*]

Özet

Türk dilinin Kıpçak kolunda yer alan Kazakça XIX. yüzyılın ikinci yarısında yazı dili hüviyetini kazanmıştır. Kazak yazı dilinin ilk eserleri Arap alfabesiyle Kazan, Orenburg, Ufa, Taşkent, St. Petersburg gibi şehirlerde basılmaya başlanmıştır. Kazakça, 1929 yılına kadar Arap alfabesiyle, 1929-1940 yılları arasında Latin alfabesiyle, 1940'tan günümüze değin ise Kiril alfabesiyle yazılmıştır. Arap harfleriyle Kazakça olarak basılan ilk eserler arasında destanların ve dinî metinlerin ağırlık kazanmış olduğu görülmektedir. Kazak yazı diliyle matbu olarak basılmış ilk eserlerden biri de Kıssa-i Samrug adını taşımaktadır. Eser, 1898 yılında Kazan şehrinde M. A. Çirkov Matbaasında basılmıştır. Eserin metni Äli Mahmudulı tarafından derlenmiştir. Toplam 768 dizeden oluşan bu manzum eser, Kazakistan Millî Kütüphanesi Nadir ve Yazma Eserler Bölümünün "Kazak Dilindeki Kitaplar" kısmında 59 numarada yer almaktadır. Eser, Kazakistan Millî Kütüphanesindeki nadir Kazakça kitaplar arasında en eski tarihli matbu eserlerden biridir. İran mitolojisinde Simurg olarak da bilinen kuş ile Süleyman peygamber arasında geçen hikâye eserin konusunu oluşturmaktadır.

Doğu Türkçesi olarak da adlandırılan Çağatayca, XV. yüzyıldan XX. yüzyılın başlarına kadar Türkistan coğrafyasındaki Türk halklarının kullandığı ortak yazı ve edebiyat dili idi. Fakat sonraları İlminskiy önderliğinde yürütülen Türk ağızlarının her birini yazı dili haline getirme projesi neticesinde XX. yüzyıla gelindiğinde çeşitli Türk yazı dilleri ortaya çıkmış oldu. Bu nedenle yeni oluşan Türk yazı dillerinin ilk ürünleri Çağatay yazı dilinden izler barındırmaktadır. Kıssa-i Samrug adlı eserde de Çağatay yazı diline özgü bazı dil özellikleri göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra metinde Tatarcaya özgü bazı gramatikal hususlar da dikkat çekmektedir. Bu durum metnin Tatarcadan Kazakçaya aktarılmış olabileceğini düşündürmektedir. Bu bildiride Arap harfleriyle Kazakça olarak basılan Kıssa-i Samrug adlı eserde görülen ikili kullanımlar üzerinde durulacak ve Kazakçanın yazı dili olma yolunda atmış olduğu adımlara dikkat çekilecektir.

Anahtar Sözcükler: Kazakça, Kıssa-i Samrug, ikili kullanım

* Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, kabadayiosman@gmail.com

DENİZİN ÇAĞIRIŞI ROMANINDA TUTUNAMAMA GERÇEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi, Osman ORUÇ[*]

Özet

Oğuz Atay'ın 1972 yılında yayımlanan Tutunamayanlar romanı ile Yusuf Atılgan'ın 1959 yılında yayımlanan Aylak Adam romanından önce, Kemal Bilbaşar'ın 1943 yılında yayımlanan Denizin Çağırışı adlı romanı, tutunamayan bunalımlı bireyi Türk romanında ele alması yönüyle önemli bir eserdir. Bu anlamda Denizin Çağırışı romanı, Aylak Adam ve Tutunamayanlar romanında konu edilen 'tutunamayan' bireyin hikâyesini anlatması yönüyle hem bu iki romanın hem de 1980 sonrası yazılan ve bireyin bunalımını merkeze alan birçok romanın da öncülü kabul edilebilir. Kemal Bilbaşar'ın daha çok toplumcu gerçekçi çizgide bir yazar kabul edilmesi ve Denizin Çağırışı romanının Cemo, Memo gibi toplumcu gerçekçi anlayışla kaleme alınan diğer romanlarından farklı olarak bireye odaklanan bir roman olması söz konusu romanın bu çerçevede değerlendirilmesini/tartışılmasını ertelemiştir.

Denizin Çağırışı adlı roman taşrada, küçük bir kasabada öğretmenlik yapan başkahramanının psikolojik bunalımları, kasaba eşrafı ve idarecileriyle çatışmaları ekseninde kurgulanan, sonrasında bunalımlı bireyin kaçış/arayış izlekleri çizgisinde gelişen ve bu anlamda romancının öteki romanlarından büyük ölçüde farklı bir karakter taşıyan bir eserdir. Bireyin üzerinde yaşadığı mekâna ve içinde yaşadığı topluma yabancılaşması neticesinde karşı karşıya kaldığı tutunamama gerçeğinin işlendiği roman, ilk yayımlandığı tarih olan 1943 yılı dikkate alındığında bu yönüyle Türk edebiyatında avangart bir eser kabul edilebilir. Daha çok toplumcu gerçekçi bir anlayışla sınıf çatışmalarını ele alan romanların yazıldığı bir dönemde Kemal Bilbaşar'ın, aydın bir bireyin psikolojik bunalımı ve onun toplumla arasında cereyan eden çatışma ekseninde kurguladığı Denizin Çağırışı romanı bu yönüyle, yayımlandığı dönemin roman anlayışı dışında yer alır. Bu çalışmada Kemal Bilbaşar'ın, toplumcu gerçekçi bir sanatçı olmasına rağmen 1970 sonrası roman anlayışına benzer özellikler taşıyan Denizin Çağırışı adlı romanı tutunamama ve yabancılaşma olguları ışığında tahlil edildi.

Anahtar Sözcükler: Kemal Bilbaşar, Denizin Çağırışı, yabancılaşma, tutunamama

* Bayburt Üniversitesi, İnsan Ve Toplum Bilimleri fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, osmanoruc@bayburt.edu.tr

ISPARTA İLİ AĞIZLARINDA {-(Y)ALIK} İSTEK BİRİNCİ ÇOKLUK KİŞİ BİÇİMBİRİMİ VE AĞIZ BÖLGELERİ

Prof. Dr. Osman YILDIZ[*]

Özet

Eski Batı Türkçesindeki {-(y)AlUm} istek birinci çokluk kişi biçimbirimi, bugün Türkiye Türkçesinde {-(y)AlIm} şekliyle kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında ise aynı gramer ögesinin {-(y)AlUm}, {-AlImIŋ}, {-AmIn}, {-(y)AK}, {-(y)AlIK} ve benzeri varyantları bulunmaktadır. Isparta ili ağızları üzerine yaptığımız çalışmalarda bu eklerden birçoğunun yöre ağızlarında da varlığına şahit olduk. Özellikle de ölçünlü dildeki biçimbirim dışında dikkate değer bir şekilde {-(y)AlIK} ekiyle ilgili örneklere tesadüf ettik.

{-(y)AlIK} biçimbirimi, geçmişte olduğu gibi bugünkü Oğuz lehçelerinde de bulunmamaktadır. İstek birinci çokluk kişi Gagavuz Türkçesinde aynı Türkiye Türkçesinde olduğu gibi {-(y)AlIm}, Azerbaycan Türkçesinde {-(y)AK}, Türkmen Türkçesinde {-(A)lIIŋ} ve {-(A)lI} biçimbirimleriyle karşılanmaktadır.

{-(y)AlIK} biçimbirimi geçmişte ilk olarak Harezm Türkçesinde tespit edilmiş; daha sonra Kıpçak ve Çağatay Türkçelerinde de kullanılmıştır. Günümüzde ise bu biçimbirim Kıpçak lehçelerinin tamamıyla Özbek ve Altay Türkçelerinde yer almaktadır.

Bu bildiride, {-(y)AlIK} biçimbiriminin oluşumu, tarihsel gelişimi, ikilik mi çokluk mu bildirdiği, Isparta ili ağızlarındaki kullanımları örneklerle açıklanacak ve yörede teşkil ettiği ağız bölgeleri gösterilecektir. Ayrıca söz konusu ekin Türkiye Türkçesi ağızlarındaki mevcudiyeti üzerinde de durulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türkiye Türkçesi ağızları, Isparta ili ağızları, {-(y)AlIK} istek birinci çokluk kişi biçimbirimi

* Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı ABD. osmanyildiz@sdu.edu.tr.

YAPILANDIRMACI YAKLAŞIMA GÖRE BAĞLAÇ ÖĞRETİMİNDE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN FENOMENOLOJİK OLARAK İNCELENMESİ

Ömer DEMİRTAŞ[*]
Prof. Dr. Yusuf TEPELİ[**]

Özet

Sözcükler dili oluşturur. Dili oluşturan bu ögelerin anlamsal ve işlevsel ilişkileri neticesinde ise sözcük türleri ortaya çıkar. Bu sözcük türlerinin öğretiminde dilbilgisi alanından faydalanılmaktadır. Geleneksel yaklaşımlardan yapılandırmacı anlayışa geçişle birlikte öğrencinin daha aktif olduğu, kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu aldığı bir sınıf atmosferi oluşturulmasına karar verilmiş ve bu konuda adımlar atılmıştır. Türkçe dersi içeriklerinden biri olan dil bilgisinin öğretimi de bu şekilde yapılmaya başlanmış ve programda dil bilgisi ayrı bir alan olmaktan çıkıp her bir becerinin içine dağıtılan ve öğretimi bu şekilde gerçekleştirilen bir alan haline gelmiştir. Dil bilgisi konularından biri olan bağlaçların öğretimi de yine öğrencinin aktif halde ve öğrenmeye hazır olduğu bir ortamda gerçekleştirilmelidir. Öğrencinin güdülenmesi ve yapılandırmacı anlayışla birlikte kullanılmaya başlayan sezdirme yönteminin de aktif şekilde gerçekleştirilmesiyle bağlaç öğretiminin niteliği artacaktır. Bu çalışmanın amacı yapılandırmacı anlayış çerçevesinde bağlaçların öğretimi ve öğretim sürecine ilişkin öğretmenlerin görüşlerini almak ve deneyimlerini ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda programda belirtilen amaç/kazanım dikkate alınarak çalışma planlanmıştır. Öğrencinin değerlendirilmesi önemli olsa da öğretici konumunda yer alan öğretmenlerin görüşlerinin ve tecrübelerinin alınması öğretimdeki verimin arttırılması ve varsa eksikliklerin giderilmesinde önem arz etmektedir. Araştırma kapsamında öğretmenlerden bağlaçların kullanımı, bağlaçların metinde tespit edilmesi, işlevlerinin öğretimi, becerilerle olan ilişkisi ve bağlaç öğretiminde kullanılan yöntem, teknik ve materyallere ilişkin sonda soruların da desteği ile görüşler alınmıştır. Dilbilgisinde yapılan öğretim boyutu çalışmaları ve öğretmen görüşlerinin alınması henüz bağlaç öğretimi noktasında yapılmamıştır. Günlük iletişimde konuşmamıza yön veren unsurlardan biri olan bağlaçların öğretimi için de böyle bir çalışmanın gerçekleştirilmesi hem Türkçe dersi için hem dil bilgisi öğretimi için hem de günlük iletişim için bir ihtiyaçtır. Bu yüzden bağlaç öğretimi noktasında öğretmen görüşleri ve tecrübelerine ulaşılmasının alana büyük katkı vereceği düşünülmektedir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji kullanılmıştır. Araştırmanın amacına yönelik olarak tecrübe ve deneyimleri anlamlandırmada tercih edilen fenomenoloji yaklaşımının doğasına uygun sorularla öğretmenler için hazırlanmış Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu hazırlanmış ve veriler bu şekilde toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Antalya ili merkez ve Kumluca ilçelerindeki resmi ve özel ortaokullarda görev yapan kırk 6.sınıf Türkçe Öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada kuramsal çerçeve kapsamında dil, dil bilgisi, bağlaç ve bu konuların öğretimi, öğretim esnasında kullanılan ve kullanılabilecek yöntemler/teknikler açıklanmış, literatür araştırmaları sunulmuştur. Belirtildiği şekilde elde edilen veriler analiz edilmiş, bulgular aktarılmış ve bu şekilde sonuç ve öneriler kısmına ulaşılmıştır. Araştırma neticesinde bağlaç öğretiminin kolay görülen ama aslında zorlanılan bir konu olduğu, işlevlerinin ve kattığı anlamların tespitinin ve öğretiminin oldukça güç olduğu ve bu güçlüklerin en etkili şekilde drama, yazma çalışmaları ve şiir üzerinden yapılan çalışmalarla giderildiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: dil bilgisi, bağlaç öğretimi, öğretmen görüşleri, sezdirme yöntemi, yapılandırmacı yaklaşım, fenomenoloji

* omerdmrts077@gmail.com
** Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi, ytepeli@akdeniz.edu.tr

KLASİK ŞİİR GELENEĞİ ÇERÇEVESİNDE -(Y)A İSTEK EKİNİN FARKLI İŞLEVLERİ VE ANLAM KATMANLARI: ŞEYHÜLİSLAM YAHYA DİVANI ÖRNEĞİ

Öğr. Gör. Dr. Ömer UYAN[*]

Özet

Klasik üslubun önemli temsilcilerinden olan Şeyhülislam Yahya (1561-1644), şiirlerinde İstanbul Türkçesi diye isimlendirilen bir dil kullanmış ve kendisinden sonra gelen birçok şairi dil ve üslup noktasında etkilemiştir. Onun dilinin ve üslubunun önemli bir parçası da şiirlerinde tasarlama kiplerine çokça yer vermesidir. Böylece şair, şiirini çok daha canlı ve akıcı kılarak okuru/dinleyiciyi kurgusal dünyaya daha fazla çekmeyi başarmış ve şiirini öyküleyici bir icradan çok görsel bir anlatıya yakınlaştırmıştır. Bu doğrultuda onun anlam ve üslup oluşturma çabası amacıyla yararlandığı yapılardan birisi de istek eki olan -(y)A'dır.

Şeyhülislam Yahya Divanı'nda istek kipleri istek/arzu bildirmek dışında şu işlev ve anlam katmanlarıyla kullanılmıştır: 1. Dua 2. İyi dilek, hayır dua 3. Kötü dilek 4. İştiyak, özlem, hasret 5. Beklenti, 6. Dikkat çekme, gösterme 7. İrşat, nasihat 8. Çağrı, davet; arz, teklif 9. Uyarma, sakındırma 10. Sitem, şikâyet, itiraz 11. Dokundurma, tariz 12. Teşvik, telkin 13. Kararlılık, sebat 14. Teslimiyet, boyun eğme 15. Teselli, teskin 16. Yüceltme, övme 17. Kendini yüceltme, övünme 18. Hayıflanma, dert yanma 19. Acıma 20. Tavsiye, yönlendirme 21. İstikrah, hoşnutsuzluk 22. Telaş, endişe, işfak (korkuyla bekleme) 23. Küçümseme, tahkir, yerme 24. Varsayma, farz etme 25. Yalvarma, niyaz, istirham. Bu çalışmada ise söz konusu kipin işaret edilen bu işlev ve anlamlar dışında, bağımlı ve bağımsız cümlelerin yüklemi olarak isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil, şart, gereklilik, amaç, zaman/zaman zarfı, ihtimal, -dIr bildirme eki, geçmiş zaman, geniş zaman ve gelecek zaman gibi işlev ve anlamlar üstlendiği gösterilmiştir.

Kimi şiir örneklerinde birden fazla anlam ihtimalinin ortaya çıktığı görülmüştür. Bazı çalışmalarda böyle durumlar söz konusu olduğu zaman iki muhtemel yanlışa rastlamak mümkündür: A. Bu anlamlardan birini mutlak doğru kabul etmek B. Mutlak yanlış olanı doğru kabul etmek. Çalışmanın bir amacı da bir üst dil olan şiir diline ve özelde klasik Türk şiirinin kendi bağlam ve kurgu dünyasına atıflar yaparak bazen her iki ihtimalin de doğru olabildiğini, bu durumun şairin bilinçli bir tercihi olabileceğini göstermeye çalışmaktır. Klasik şiirin doğasında kelimelerin/göstergelerin birçok anlamı gösterecek şekilde kullanılması yatmaktadır (iham, tevriye, kinaye, mecaz vs.). Fakat usta şairlerin elinde bu anlam katmanlarının çoğaltılması sadece kelimeler yoluyla değil, yapılar ve dil bilgisel unsurlar aracılığıyla da yapılmaktadır. Bu nedenle şerh ve tahlil çalışmalarının başarılı bir dil içi çeviriye, bu çeviri faaliyetinin ise en nihayetinde "dil"i doğru algılamaya/anlamlandırmaya dayandığına işaret edilerek dil ve edebiyat çalışmalarının birlikte yürütülmesinin önemine vurgu yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: klasik Türk şiiri, Şeyhülislam Yahya, istek kipi, işlev, anlam, diliçi çeviri

* İnönü Üniversitesi, Rektörlük, Türk Dili, TÖMER, omer.uyan@inonu.edu.tr, https://orcid.org/0000-0001-5922-6790

İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ÖYKÜLERİNDE ANLATI UNSURLARI İLE ÖZDEŞİM KURMALARINA YÖNELİK BİR DURUM ARAŞTIRMASI

Prof. Dr. Özay KARADAĞ[*]
Funda İNAN YILDIZ[**]

Özet

Öğrenme ortamlarında çocuğun anlatı unsurlarını içeren yapılandırıcı etkinliklere maruz bırakılması ve sezgisel olarak geliştirmeye çalıştığı bir beceri alanını planlı biçimde geliştirmesine olanak sağlanması gerekmektedir. Bunun yanı sıra öğrencinin öykü yazarken anlatı kişilerini nasıl oluşturacağını, zaman, mekân ve olay örgüsü unsurlarını nasıl yapılandıracağını öğrenebilmesi için anlatı unsurları ile ne düzeyde özdeşim kurduğunu tespit etmek önemlidir. Araştırmada ilkokul öğrencilerinin öykülerinde anlatı unsurları (kahraman, olay, zaman, mekân) ile özdeşim kurma durumlarını tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden tek durum deseni benimsenmiştir. Çalışma grubunu İstanbul ilinde eğitim öğretime devam eden 91, 3. ve 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. 2 ders saati boyunca devam eden veri toplama sürecinin ilk bölümünde anlatı unsurları hatırlatılan öğrencilerden bu unsurlara dikkat ederek serbest öykü yazmaları istenmiştir. İkinci aşamada öyküsünü tamamlayan öğrenciye araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu verilmiştir. Bu formda öğrencinin anlatı unsurları ile özdeşim kurma durumlarını tespit etmeye yönelik sorular bulunmaktadır. Analiz sürecinde alanyazın çerçevesinde Hancock (2008) tarafından öğrencilerin edebi metinlere yönelik estetik, deneyimsel, bilişsel ve yorumlayıcı tepkilerini belirlemek için oluşturulan formdan, Wollman-Bonilla ve Werchadlo (1995) tarafından geliştirilen okur merkezli tepkiler kategorisinden ve Luckens (1986)'ın olay ve yer kategorilerinden yararlanılarak temalar oluşturulmuştur. Verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ilkokul öğrencileri karakter unsuru ile özdeşim kurma boyutunda "ana karakterle benzerlik yok" (f=22) "ana karakterle duygu benzerliği" (f=22), "ana karakterle kişilik benzerliği" (f=20); olay unsuru ile özdeşim kurma boyutunda "olayla yazarın yaşamı arasında benzerlik yok" (f=47), "olayla deneyimleri arasında ilişki kurma" (f=32); zaman unsuru ile özdeşim kurma boyutunda "Zaman unsuru dışındaki anlatı unsurları ile ilişki kurma" (f=43), "öykü zamanı ile gerçek zaman arasında ilişki kurma" (f=23), "öykü zamanı ile benzerlik yok" (f=13); mekân ile özdeşim kurma boyutunda ise "öykü mekânı ile benzerlik yok" (f=30), "ev" (f=21), "okul" (f=12) şeklinde görüş bildirmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre öğrenciler ana karakterle duygu ve kişilik özellikleri bakımından özdeşim kurabilmekte, olay unsurunu noktasında kendi yaşamıyla ilişkisi olmayan öykülerin yanı sıra öykülerinde deneyimleri ile ilişki kurmakta, zaman unsuru noktasında zaman yerine diğer anlatı unsurlarını işe koşmakta, verilen yanıtlarda zaman yerine karakter, olay ve mekân unsuruna gönderme yapmakta, mekân unsuru noktasında ise öykü mekânı ile benzerlik kurmadıklarını belirten yanıtların yanı sıra sıklıkla ev, okul, orman, park yanıtları verildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: anlatı, öykü, özdeşim kurma, ilkokul

* Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı ozaykaradag@hacettepe.edu.tr.
** Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi Ana Bilim Dalı, inanyildizfunda@gmail.com

TÜRKÇENİN KADİM YURDU LÜBNAN'DA GÜNCEL TÜRKÇE EĞİTİMİ ÇALIŞMALARI

Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR[*]
Arş. Gör. Ali CANBULAT[**]

Özet

Türklerin kitleler halinde 8. yüzyıldan itibaren yurt tuttuğu Lübnan, bilhassa 11. yüzyıl itibariyle Türk yurdu olarak anılagelmiştir. Bin yılı aşkın sürede Türkçeye de yurt olmuş, Türkçe ile vatanlığı pekişmiş Lübnan, öncelikle 1916 yılında Osmanlı Devleti'nden ayrılarak Fransız Manda Rejimi'ne dahil olmuştur. Ardından, Fransa'nın iradesiyle 1936'da Suriye'den de kademeli olarak ayrılan ve nihayetinde 9 Kasım 1947'de Lübnan Meclisi'nin aldığı kararla Fransız Manda Rejimi'ne son vererek bağımsızlığını ilan eden Lübnan'da ana dili olarak Türkçenin 60.000'e yakın konuşuru bulunmaktadır. Çalışmada, Lübnan'da ilki gerçekleştirilen saha çalışmasından hareketle, ülkede icra edilen Türkçe eğitimi çalışmaları, art zamanlı olarak son on yıldaki gelişimi ve değişimi bağlamında değerlendirilmiştir. Özellikle 2013 sonrasında Suriye'den alınan yoğun göçler sonucu yıl gün geçtikçe daha da istikrarsızlaşan ve kurumsal açıdan zayıflayan Lübnan'da Türkçe eğitimi, anadili Türkçe olanların yanında farklı etnik yapılar için de ilgi ve cazibe merkezi olmayı koruyabilmiştir. Ancak ülkedeki güvenlik zafiyetleri ile, eğitim politikalarının eksikliği ve uygulamaların koordinasyonsuzluğu, Lübnan'daki genel sosyal yapıyı ve eğitim çıktılarını etkilediği gibi Türkçe eğitimi çalışmalarını da farklı yönleriyle etkilemektedir. Çalışmada bu doğrultuda, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurumları ile bu kurumlarda çalışanların faaliyetleri ile Lübnan Devletinin ya da ülkedeki özel kuruluşların Türkçe eğitimi faaliyetleri, tarafımızca gerçekleştirilen saha çalışmalarından hareketle art zamanlı olarak tespit edilmiş ve Türkçe eğitimi planlaması ile işleyişi bağlamında önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Türkçe eğitimi, Lübnan, eğitim politikası

[*] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, ozgur.aydemir@alanya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2297-3607
[**] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, ali.canbulat@alanya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7017-5645

LÜBNAN'DA YERLEŞİK BULUNAN GİRİT MUHACİRLERİ ÜZERİNE

Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR[*]
Öğr. Gör. Zeynep EKİNCİ[**]

Özet

Girit, Kıbrıs'tan sonra Doğu Akdeniz'in ikinci büyük adası özelliğine sahiptir. 6 Eylül 1669 tarihinde Osmanlı Devleti hâkimiyetine girmiş olan Girit Adası 200 yılı aşkın bir süre boyunca Türk yurdu özelliği taşımıştır. Girit, 3 Şubat 1830'da Londra Protokolü ile sınırları çizilmiş olan Yunanistan'ın sınırları içerisinde bulunmamaktadır. Kuruluşu sonrasında Girit'i kendi sınırları içerisine dâhil etme amacındaki Yunanistan'ın kurguladığı isyanlar ve şiddet olayları, adadaki din farklılığı üzerinden terör faaliyetlerine dönüşmüş ve adada bulunan Müslüman Türklere yönelik saldırılar artmıştır. Belirtilen saldırıların bir adım ötesinde patlak veren savaşı (1896-1897) Osmanlı Devleti, Yunanistan'a karşı kazanmasına rağmen Devlet-i Âliye'nin içerisinde bulunduğu genel sıkıntılar dolayısıyla Girit'e hâkim olunamamıştır. Böylelikle askerî başarı, siyasî yönüyle desteklenemediği için Girit Adası'nı masa başında elden çıkarmak durumunda kalmıştır. Bu durum, savaşta inisiyatif alarak mücadeleye katılan adadaki Türkler için sıkıntılı bir sürecin başlangıcını oluşturmuştur. 6 Eylül 1898 tarihinde İngiliz askerlerinin tahriki sonucu patlak veren çatışmaların (Kandiye Olayları) sonrasında Türk nüfus Girit'ten göç etmek durumunda kalmıştır. Bu göç, bir anlamda, Girit'te yaşayan Müslüman Türk toplumunun Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisinde, huzur ve gücen ikliminde yaşayabilmelerinin sağlanması amacı ve sorumluluğu ile gerçekleştirilmiştir. Böylelikle, daha iyi bilinen Girit Mübadilleri yanında tarihte Girit Muhacirleri de önemli bir olgu hâlini almıştır. Çalışmada, tarafımızca gerçekleştirilen saha çalışmalarından elde edilen verilere dayalı olarak, günümüzde Lübnan sınırları içerisinde dağınık olarak yaşayan Girit Muhaciri Türklerin son on yıl içerisindeki güncel özellikleri, Türk dili ve kültürü odağında sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Girit muhacirleri, Lübnan, Türkçe, Türk kültürü

[*] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, ozgur.aydemir@alanya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2297-3607

[**] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Türkçe ve Yabancı Dil Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, zeynep.ekinci@alanya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2133-358X

ANTALYA İLİ AĞIZLARINDA SORU

Pakize YILDIRIM[*]
Doç. Dr. Özgür AY[**]

Özet

Soru, insanoğlunun maddi ve manevi dünyasını anlamlandırmak için iç dünyasında bulamadığı cevapları dış dünyada bulabilmek amacıyla girdiği arayışın ilk adımıdır. Soru iki yönlüdür; yani soru sormak ve cevap alabilmek için bir muhatap gereklidir. İnsanoğlu öğrenmek, bilgiye ulaşmak, merakını gidermek için soru sorar ve sorgular. Soru bilgi edinmenin yanında söyleyiş güzelliği ortaya koymak, muhataptan onay almak ya da muhataba duygu ve düşüncelerini belirtmek için de yöneltilebilir. Bazı durumlarda da muhatabın düşünmesine, yaratıcılık kazanmasına ya da bir fikir üretmesine yardımcı olan sorular da muhataba yöneltilebilir.

Soru, gramer kitaplarında geçtiğimiz yıllara kadar genellikle sözcük türlerinin alt başlıklarında yer almaktaydı. Son yıllarda ise müstakil bir konu olarak ele alınmaktadır. Günlük hayatta iletişim kurabilmek için kullanılan yöntemlerden birisi soru-cevap yöntemidir. Bu yöntemin en çok kullanıldığı ağızlar ise, derlenen veriler ışığında bize çeşitli zenginlikler sunmaktadır. Bu zenginlikler içinde soru formlarının çeşitliliği merak konusudur.

Bu çalışmadaki temel amaç, Türkiye Türkçesi ağızlarının sınıflandırılmasında Batı Grubu Ağızları içerisinde yer alan Antalya ili ağızlarında kullanılan soru formlarının belirlenmesi ve tasnif edilmesidir. Antalya ili ağızları, Türkiye Türkçesi ağızları içerisinde oldukça ayrıntılı ve doyurucu çalışmaların yapıldığı bir ağızdır. Bu nedenle çalışma hazırlanırken yeniden metin derlemesi yapılmamış; yayımlanmış belirli çalışmalardaki derlenmiş metinlerden yararlanılmıştır. Metinlerde geçen tüm soru formları fişlenmiş ve ayrıntılı bir şekilde tasnif edilmiştir. Antalya ili ağızlarından derlenmiş metinlerde geçen soru formları, Standart Türkiye Türkçesindeki soru formları ile karşılaştırılmış, benzerlikler ve farklılıklar ortaya konmuştur. Bu örnekler terminolojik ve tipolojik olarak içerik soruları, evet/hayır soruları, ağızlarda çok kullanılan soru işaretleyicisinin bulunmadığı ezgi soruları ile her dilde görülen cevap gerektirmeyen soru tümceleri yani sözde/retorik sorular olarak sınıflandırılmıştır. Antalya ağızlarında soru formlarının dağılımı ve yaygınlığı da hazırlanan grafiklerle ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: Türkiye Türkçesi ağızları, Antalya ili, soru, ulam

* Doktora Öğrencisi, Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, pakize.kaptanyildirim@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0612-7566
** Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, ozgur.ay@usak.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5630-4033.

TÜRKÇE VE HATIRALARIN İZİNDE BALKAN RÜYASINDAN UYANMAK

Prof. Dr. Pervin ÇAPAN[*]

Özet

Bir ülke coğrafyasının, yazılan eserler ve o eserlerde kaydedilen insanlar aracılığıyla çizilmesi, bir ölçüde o ülkenin kültür coğrafyasını ortaya koymak anlamı taşır. Bu tür bir çalışma bizi insana, insanı etkileyen coğrafyaya ve geniş anlamda insanın tarihî hayatına götürecektir. Zaman içinde toprak insanla kaynaşır. Kültürün örsünde dövülen bu iki unsurdan biri olan toprak, sadece bir coğrafya parçası olmaktan çıkarak vatan hâline gelir. Osmanlı devletinin fetih politikası ve gelişme seyrine paralel bir tarihî coğrafya veya dinamik bir kültür coğrafyası çizmek mümkündür. Balkanlar veya bir başka ifadeyle Rumeli kelimesi kültür tarihimiz içinde çok geniş ve değişik mânâlar çerçevesinde kullanılmıştır. Kelimenin Osmanlı terminolojisindeki en geniş mânâsı, Osmanlı idaresinde bulunan ve Tuna nehrinin güneyinde kalan bütün Balkanlar'dır ve esas olarak Trakya'dan Balkanlar'a kadar uzanan ve Osmanlılarca fethedilmiş Türk bölgelerini karşılamaktadır. Osmanlı Devleti'nin, Balkanlar'daki hâkimiyeti yaklaşık 500 yıl sürmüştür. Bu uzun dönem boyunca Müslüman-Türk kültürüne ait önemli eserler inşa edilen bölgenin gayrimüslim halkları da bu zengin kültürden faydalanmıştır. Osmanlı Devleti imar çalışmalarına büyük önem vererek yollar, köprüler, camiler, medreseler inşa etmiş ve ardında sayısız eser bırakmıştır, ancak kültür mirası, mimarî eserlerle sınırlı değildir. Balkan topraklarında yerleşen Müslüman-Türk gruplar, beraberlerinde halk ve tasavvuf edebiyatını, çeşitli sanat kollarını, yeme-içme kültürünü, daha doğrusu Müslüman-Türk medeniyetinin bütün unsurlarını bu bölgeye taşımış, yaygınlaştırmış ve günümüze kadar yaşamasını sağlamışlardır.

Bu bildiride, 1901 yılında Bulgaristan/Şumnu'nun Akdere köyünde dünyaya gelerek söz konusu kültürel zenginliğin parçası olmuş Gullamoğlu Hacı Mustafa Ayan'ın Hatıraları olarak yayımlanan Derviş Balkanı Eşkiyaları ve Avcılığım adlı kitap örnekleminde eserde yer alan Türkçe söz varlığı ile yaşanılan hayatın bir parçası olarak esere kaydedilen ve Balkan kültürüne has son derece kıymetli anlatılar ele alınarak değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: Balkanlar, hatırat, Türkçe, söz varlığı, kültürel anlatılar

* Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, cpervin@mu.edu.tr

FEHÎM-İ KADÎM'İN YETER REDİFLİ GAZELİNİN ANLAMBİLİM AÇISINDAN İNCELENMESİ

Prof. Dr. Pervin ÇAPAN[*]
Tuğçe YAŞA TOPRAK[**]

Özet

İnsanın kendisini ifade etme çabası ile ortaya çıkan dil, tarih boyunca gelişimini sürdürmüş ve estetik bir kimlik kazanarak sanatı doğurmuştur. Estetik zevk duygusunu dil aracılığı ile gerçekleştiren edebî eserlerde sanatçı duygu, düşünce ve hayallerini kendi sanat anlayışı ile ortaya koyar ve bunu yaparken yan anlam, soyut anlam, çağrışım gibi dilin çok katmanlı yapısından istifade eder. Edebî eserin bu derin yapısındaki mânâyı ortaya çıkarmak için yıllar içinde araştırmacılar tarafından birçok yöntem geliştirilmiştir. Dilbilimin bir alt dalı olan ve dil göstergelerinin anlama ilişkin bütün özelliklerini ele alan Anlambilim de bu yöntemlerinden birisidir. Altı asırlık kadim bir geçmişe sahip olan Klâsik Türk şiiri metinlerini metin şerhi eşliğinde, anlambilim gibi modern metin çözümleme yöntemleri ışığında okumak, şiirin söylenildiği dönemin sanat anlayışı ve ruhunu, çağdaş zamanın okurlarıyla yeniden buluşturmak için bir imkân sağlamaktadır. 17. yüzyıl Sebk-i Hindî şairi ve tezkirecilerin geleneğin usta şairlerinden biri olarak gördükleri Fehîm-i Kadîm, Klâsik Türk şiirine yeni bir soluk ve tarz getirmiştir. Şairin Klâsik Türk şiirine getirdiği yeniliklerin başında, lafız sanatlarından çok mânâ sanatlarına yönelerek mânâyı çeşitli sanatlarla işlemesi gelir.

Bu bildiride, Fehîm-i Kadîm Dîvânı'ndan örneklem olarak seçilen yeter redifli gazel, önce klâsik metin şerhi usulü ile şerh edilecek, ardından anlambilim yönteminin alt başlıkları aracılığıyla incelenerek şairin Sebk-i Hindî ile olan bağlantısı, şiirinde kurduğu anlam dünyası, kelimeleri ve özellikle yeter redifini tercihindeki incelik, şiir tekniğinde gösterdiği başarı, okura hissettirmeye çalıştığı duygu, alışılmamış bağdaştırmalar aracılığıyla ulaştığı orijinal üslûp tespit edilerek bilgi ve bulgular tablo ve grafiklerle desteklenmek suretiyle metnin derin anlamı ortaya çıkarılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Fehîm-i Kadîm, şerh, anlambilim, mânâ, üslûp

* Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, cpervin@mu.edu.tr
** Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, tugceeyasa@gmail.com

ORTAOKULDA OKUMA GÜÇLÜĞÜ: TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN DENEYİMLERİ TEMELİNDE BİR İNCELEME

Dr. Öğr. Üyesi Pınar KANIK UYSAL[*]

Özet

Bu araştırmada ortaokulda yaşanan okuma güçlüğüne ilişkin öğretmen deneyimlerinin betimlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada temel nitel araştırma yöntemi kullanılmış, katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ile belirlenmiştir. Bu amaçla araştırmaya altı Türkçe öğretmeni katılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu kullanılmış, verilerin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular ortaokulda her sınıf düzeyinde okuma güçlüğü yaşayan öğrencilerin bulunduğunu, özellikle Covid-19 küresel salgını sonrasında beşinci sınıflarda bu oranın artığını göstermiştir. Katılımcıların tamamının okuma güçlüğü yaşayan öğrencilere müdahale etme noktasında zorluklar yaşadığı ve bu öğrencileri tespit ederek sorunlarını gidermede kullanılabilecek öğretim yollarından faydalanamadıkları görülmüştür. Katılımcılar; öğrencileri tanılama, müdahale etme ve değerlendirme becerilerinde yaşadıkları sorunların kaynağı olarak ise lisans düzeyinde aldıkları eğitimi göstermişler, okuma eğitimi dersinde çoğunlukla kuramsal bilgilere yer verilerek uygulamaya dönük çalışmaların çok az ya da hiç yapılmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca lisans düzeyinde ilk okuma-yazma dersi de almadıklarını ve bu konuda sınıf öğretmenlerinden yardım almak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların Türkçe öğretmenliği lisans programından edinemedikleri bilgi ve beceri eksikliklerini sınıf öğretmenlerinden aldıkları destek, kendi araştırmaları ve kişisel deneyimleri doğrultusunda gidermeye çalıştıkları görülmüştür. Katılımcılar lisans düzeyinde edindikleri teorik bilgileri sınıf ortamına transfer edemedikleri ve uygulamaya geçiremedikleri için var olan bilgilerini işlevsiz kabul etmektedirler. Bu nedenle, okullarda zamanla edindikleri deneyimlerinden hareketle bir yol izlemeye çalışmakta ancak başarı sağlayamadıkları için kendilerini bu konuda çaresiz ve yetersiz hissetmektedirler. Tüm bu sonuçlardan hareketle bu çalışma kapsamında Türkçe öğretmenlerinin okuma güçlüğünün tespiti ve giderilmesi konusundaki yeterliklerinin artırılmasına yönelik birtakım önerilerde bulunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: okuma güçlüğü, ortaokul öğrencileri, Türkçe öğretimi

* Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü, Ordu, pinaruysal32@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1208-9535

BALKAN ÜLKELERİNDE TÜRKÇE EĞİTİM AÇISINDAN İKİ DİLLİ EĞİTİM MODELLERİ

Öğr. Gör. Dr. Ramazan ERYILMAZ[*]

Özet

Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'dan çekilmesinin ardından, bölgede kalan ciddi bir Türk nüfusu ile birlikte bu toplulukların eğitimi sorunu belirmiştir. Çalışma bağlamında Yunanistan, Bulgaristan, Kuzey Makedonya, Kosova, Romanya ve Moldova'da Türkçe ana dilde eğitimin, ülkenin eğitim sistemi içindeki durumu incelenmiştir. Eğitim sistemlerinin iki dilli eğitim açısından sınıflandırılması söz konusudur. Bu bakımdan iki dilli eğitimin tipolojisi ortaya konulmuştur. İki dilli eğitim programları da ana dili korumasına göre zayıf ve güçlü olarak tasnif edilirler. Bahsi geçen Balkan ülkelerinde yürütülmekte olan Türkçe ana dilde eğitim tarzlarının, alan yazında ortaya konulmuş, iki dilli eğitim programlarından hangilerine denk geldiğini tespit etmek, mevcut durumu açıklamak ve gelecekteki durum hakkında varsayımlar üretmek adına önemlidir. İki dilli eğitim modellerinde yabancı dil eğitimine ya da azınlıklar için ana dili eğitimine odaklanılmaktadır. Çalışma kapsamında azınlık grupların ana dilde eğitimi ile ilgili programlara odaklanılmıştır. Batırma, destekli batırma, tecrit edici eğitim, geçiş süreçli eğitim, ayırıcı eğitim programları geçiş modeli başlığında toplanır. Bunlar iki dillilik açısından zayıftır. Öğrencilerin nihai olarak çoğunluk diline yönlendirilmesi amaçlanır. Koruma modeli kapsamındaki koruyucu eğitim programında azınlık topluluğun ana dilini korumak esastır. Bunun ötesinde azınlık grubun hem kendi dilini hem de ortam dili ya da egemen dili eşit biçimde yetkin kullanımına odaklanan model zenginleştirmedir. Bu kapsamdaki çift yönlü iki dilli eğitim, iki egemen dilli eğitim ve daldırma programları esasında, diller arasında saygınlık farkı yaratmadan toplumun tüm bireylerinin en az iki mümkünse daha fazla dili ana dili seviyesinde yetkin kullanmasını hedefler. Bu çalışma kapsamında bahsedilen ülkelerdeki Türkçe ana dilde eğitimi ele alan araştırmalar taranmış, nitel veri analizi yapılmıştır. Çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Mevcut olgunun derinlemesine çözümlendiği bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır Elde edilen bulgulara göre; hiçbir ülkede yükseköğretim seviyesinde Türkçe iki dilli eğitim imkânı yoktur. İlk ve orta öğretim seviyelerinde, Yunanistan'da daldırma, Kuzey Makedonya, Kosova ve Romanya'da idame eğitimi, Bulgaristan ve Moldova'da destekli batırma uygulanmaktadır. Dolayısıyla Yunanistan, Kuzey Makedonya ve Kosova'da Türkçe ana dilin korunması ve geliştirilmesi imkânı vardır. Azınlık dili mensubu öğrencinin, iki dilli okuryazarlığa ulaşması bu programlarda mümkündür Romanya'da yasal statü açısından idame eğitiminden söz edilse de fiili durumda birçok öğrencinin tercihen bu eğitimin dışında kalması da kayda değerdir. Bulgaristan ve Moldova'daki eğitim modellerininse iki dilliğin ve iki dilli okuryazarlığın geliştirilmesi bakımından son derece yetersiz olduğu ifade edilebilir. İki dillilik alanındaki çalışmalar da azınlık dili konuşan öğrencinin, ana dilini okul ortamında güçlü modellerle öğrenmesinin, ana dilinde okuryazarlık becerisi kazanması açısından önemini ortaya koymaktadır. İki dilli bireylerin bilişsel yetkinliklerinin tek dillilerle kıyaslandığı çalışmaların bazılarında, iki dillilerin lehine sonuçlar elde edilmiş, başkalarında da en azından iki dilliliğin bilişsel yetkinlikler açısından olumsuz etkilerinin olmadığı yönünde bulgular elde edilmiştir. Balkan ülkelerinde yaşayan Türk çocuklarının hem ana dillerinde hem de egemen dilde yetkin olmaları gerekmektedir. Bunun yolu da güçlü iki dilli eğitim modelleridir. Gerek diplomatik kanallar gerek sivil inisiyatifler bu yönde etkin adımlar atılması açısından harekete geçmelidir. Aksi durumda, Balkan Türkleri arasında; toplumsal anlamda, kültürel asimilasyon, gettolaşma, ayrımcılık, izolasyon vb.; bireysel anlamda, dil yitimi, yarı dillilik, bilişsel gelişim sorunları, akademik başarısızlık, vb. sorunların gelecekte yaygınlaşması muhtemeldir.

Anahtar Sözcükler: iki dilli, Balkanlar**,** Türkçe**,** eğitim

* Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, TÖMER, ramazan.eryilmaz@alanya.edu.tr

PROF. DR. TUNCER GÜLENSOY VE TÜRK ONOMASTİĞİ

Doç. Dr. Reyhan HABİBLİ[*]

Özet

Her bir dilde genel isimlerin yanı sıra özel isimler de mevcuttur. Ad insanların elde ettiği kültürel ve sosyal başarılardan biridir. O, toplumsal ihtiyaçları kolektif olarak karşılamak için tarihî gelişim sürecinde ortaya çıkmıştır. Bu yüzden de her bir adda tarihin belirtilerine, alamet ve izlerine rastlıyoruz.

Özel isimler insanların, coğrafî ve kozmik nesnelerin, hayvanların, çeşitli maddi ve manevi kültüre ait varlıkların adlandırılmasına hizmet ediyor. Onlar belirli nesneyi başka nesnelerden ayırmaya hizmet eden sözcük veya kelime gruplarından ibarettir. Özel isimlere hem gerçek varlıkların - insanların, şehirlerin, nehirlerin, burçların vb. hem de insan fantezisiyle oluşturulmuş varlıkların – Tanrıların, kötü güçlerin, sanatsal edebiyat ve folklor karakterlerinin vb. adları aittir.

Özel isimler dilbiliminin ayrıca bir alanı olan onomastikte – ad biliminde öğrenilmektedir. "Onomastik" terimi Yunanca kökenli kelimedir, anlamı "ad koymak (adlandırmak) sanatı"dır. Onomastiğin ana konusu özel isimlerin tarihi, gelişmesi ve kullanılmasının esas kurallarını öğrenmektir. Burada özel isimlerin bilimsel açıdan sınıflandırılması ve tanımlanması da veriliyor. Her bir dilin onomastik leksikası uzun zaman devamlı gerçekleşmiş gelişme sonucunda oluşuyor. Tüm onomastik birimler dilin istek ve kurallarına uygun olarak oluşuyor ve ulusal dil belirtilerini kendinde aydın şekilde yansıtıyor.

Türk halklarının onomastik leksikasının derlenmesi ve öğrenilmesinin tarihi eski dönemlere uzanmaktadır. Eski Türk anıtlarında, M. Kaşgâri'nin "Divanü Lügat-it-Türk" eserinde, çeşitli destanlarda ve farklı kaynaklarda toponimiler, antroponimiler, etnonimiler yansımıştır. Çeşitli dönemlere ait tarihi sözlüklerde çok sayıda Türkçe kökenli onomastik birimler yer almıştır.

Türkiye'de onomastiğin gelişmesinde ve zenginleşmesinde birçok bilim adamının önemli rolü vardır. Böyle bilginlerden biri büyük Türkolog Tuncer Gülensoy'dur. Türkolojinin gelişmesinde önemli katkıları olan T. Gülensoy çok sayıda kitapların yazarı, derleyeni ve tercümanı, dünya çapında bilinen önemli dergilerde yayınlanmış makalelerin yazarıdır. Yoğun bir çalışmanın sonucu olan bu eserler, araştırmacılar için değerli bir kaynak haline gelmiş ve öğrencilerin esas ders kitaplarına dönüşmüştür. Türkolojide bazı konuların incelenmesindeki bilimsel başarılar Tuncer Gülensoy'un adıyla da bağlıdır.

Onomastik leksika dilin manevi hazinesidir. Onomastikte çok değerli, özgün araştırmaların yapılması bu alanın zenginliğini ve tükenmezliğini göstermektedir. Tuncer Gülensoy'un onomastik çalışmaları da bu açıdan özellikle seçilmektedir. Bilim adamının "Türkçe Yer Adları Kılavuzu" (1995), "Türk Kişi Adlarının Dil ve Tarih Açısından Önemi" (1999), "XXI. Yüzyılda Türkiye Kişi Adlarına Bir Bakış" (2012) vb. onlarca eseri Türkolojide mühim kaynaklar sırasında yer almaktadır. Bu açıdan makalede Tuncer Gülensoy'un onomastik alanındaki çalışmaları ve bu konudaki bilimsel yenilikleri ortaya çıkarmak hedeflenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Tuncer Gülensoy, Türk Onomastiği, özel isim, onomastik leksika, Türkoloji

* Azerbaycan, Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan Dilciliği Bölümü, rhabibli@bsu.edu.az

«ON SEKİZ BİN ÂLEM» ÜZERİNE

Doç. Dr. Safiye CUMAYEVA[*]

Özet

Bu makalede Doğu şiirinde yaygın olarak kullanılan "on sekiz bin alem" kavramı ve anlamı anlatılmaktadır. Bu kavramın tasavvufi görüşlerle ilgili yönleri, evrenin yaratılışıyla ilgili yönleri incelenmiştir. Doğu şiiri semboller ve timsaller açısından oldukça zengindir. Rakamlar, yani sayılar, Doğu şiirinde en çok kullanılan ve derin anlam sembollerinden biridir. Sayısal semboller, lirik kahramanın zihinsel durumunu ifade etmede, duygularını ve duygusal deneyimlerini tanımlamada çok faydalıdır.

Ali Şir Nevaî'nin şiirlerinde ve Doğu şiirinde "On sekiz bin âlem (dünya)" kavramı öncülük taşımıştır. Büyük şairin ünlü gazellerinden biri şu beyitle başlar:

On sekiz ming âlem aşubı eğer başındadur,
Ne eceb, çün serv-i nâz kim on sekiz yaşındadur[3: 117].
(On sekiz bin âlem aşmıştır eğer başındadır,
Ne ecep, çün serv-i nâz ki, on sekiz yaşındadır).

Bu beyitte dile getirilen on sekiz rakamı hakkında pek çok bilim adamları kendi görüşlerini bildirmişlerdir. "On sekiz bin alem"in on sekiz sayısını kutsallaştırma gibi bir özelliği de bulunur. Elbette, on sekiz yaş sevgilinin en güzel bir çağıdır. Nevaî on sekiz bin âleme eşit olarak "Ne ecep, çün serv-i nâzim on sekiz yaşındadır" demiş midir? Bunda daha başka bir sır da bulunmaktadır. Rumîşinas bilim adamı Gülpınarlı şöyle yazmaktadır: "Celaleddin Rumî "Divan-ı Kebir"deki bir gazelinde "Ey, siymtenli güzel, on sekiz kadehten fazlasını kabul etmem. Şefkat et, halimi gör, ey merhametsiz, ey cellat güzel" demiştir. Mevlana neden "On sekiz bin alem"i dile getirmektedir? Çünkü on sekiz sayısını kutsal görme geleneği Mevlana zamanında da olmuştur. Demek, bu kanaatin Mevlana'dan önceki dönemlerden süre gelen birer gelenek olduğuna inanmamız gerekmektedir" [4: 15-16]. Nevaîşinas bilim adamı Yakubcan Ishakova göre "On sekiz bin" kavramı, evrenin bütünlüğü ve birliği görüşünü destekleyen Platon ve Aristoteles'in evrenin uyumu kavramına uygun gelmektedir. Öte yandan, sayıların sembolik doğasının gizemleri hakkındaki esatirlerle bağlantılı gibi görünüyor" [3: 228]. Bazı bilim adamları, evrenimizin ve dünyamızın dışında aslında başka evrenler ve başka dünyalar olduğuna inanırlar. Bu, birden fazla güneş sistemi ve galaksi olduğu anlamına gelir. Mahmut Bayraktar Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde bu görüşleri teyid eden emareler bulunduğunu belirtmektedir. Hucvirî'nin aşağıdaki görüşleri sorunun kökenini belirlemeye ve netleştirmeye yardımcı olur. O şöyle yazıyor: "Evren Allah'ın birçok mahlûklarından oluşmaktadır. Sufiler on sekiz bin ve elli bin dünya olduğuna karar vermişlerdir..." [5: 228]. Hem dinî açıdan hem de sıradan bir kişinin anlayışından, on sekiz bin evren ifadesi, evrenlerin çokluğunu temsil etmektedir. Unutulmamalıdır ki, her ikisinden de sembolik anlam aranamaz. Prof. Mustafa Tatçı'ya göre, "on sekiz bin âlem semboliktir ve tüm yaratılmış âlemler için de kullanılır... [7: 234]. Bunların tümü ise aşk ve marifetin sonucudur, o yüzden Ahmet Yesevî: Arif âşık can mülkide elem tartsa On sekiz ming kamuğ âlem gulgul olur [2: 150], der. On sekiz bin âlem aynı anda "on sekiz bin hicap (örtü)"dür. Onları bertaraf etmek yollarını, dış ve dışarıdaki seyri değil, belki de ruhsal bir seyr-i seyahati yansıtır. Bu konuda Yunus Emre: Adım adım ileri, beş âlemden içeri; On sekiz bin hicabı gördüm bir dağ içinde, demiştir. Bu "dağ" ise Birlik, yani Vehdet'tir. Ona ulaşıncaya kadar insanoğlu pek çok duygularından vaz geçmesi ve onların etkisinden tamamen kurtulması gerekmektedir. İşte bu gerçeğe dayanarak tanınmış bilim adamı Abdurrahman Güzel: "On sekiz bin âlem insanoğluna aittir ki, bu onun on sekiz bin sıfatıdır. Bunlardan altı bini nebatata, altı bini havvanata, altı bini ise insanoğluna aittir. Bunlar biri diğerinden ayrı değildir, belki de ihtilat halindedir. Tanrı onların tümünü ihate etmiştir (korumuştur)"[1: 585], – der. Ali Şir Nevai'nin on sekiz bin âlem kavramının işlendiği şiirinde, yukarıda sayılan gerçeklerin hemen hepsi dikkate alınmış ve sanatsal ifadesini bulmuştur.

* Özbekistan, sofiyadjumayeva190@gmail.com

Anahtar Sözcükler: on sekiz bin âlem, tasavvuf talimatı, dokuz felek, enasir-i erbaa, mevalid-i selase, insan-ı kâmil, dönem, akl-i küll, velayet ehli, aşk, marifet

HAZRET NEVAİ VE HAREZM ŞAİRLERİ İCADINDA BÜYÜK BİR TARİHE SAHİP DİLİMİZE OLAN İLGİ

Doç. Dr. Salamet MATKARİMOVA[*]

Özet

Dil, millî birliği sağlayan unsurlardan biridir. Bununla birlikte dil, milleti bir arada tutan güçlü bir kuşak, milletin kimliğini koruyan bir kale ve diğer milletler arasında dünya sahnesinde varlığını gösteren bir semboldür. Mahmud Hoca Behbudî'nin ifadesiyle bir milletin milliyetini gösteren iki şeyden biri de dil birliğidir. Abdullah Evlanî ise "Millî dili kaybetmek millat ruhunu kaybetmektir" diye yazmıştır. Her ulusun prestiji ona ai tolan kültürün ve maneviyatın gelişme derecesine göre belirlenir. Dil ise halk kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır. Her ulusal dilin gelişmesi, aynı halkın temsilcilerinin kendi dillerine karşı tutumuna bağlıdır. Türk Dünyasnın en büyük oğlu Hazreti Nevaî, hayatını Türk dilinin itibarını yükseltmek ve onun dünya dilleri arasındaki yerini geri kazanmak için harcamıştır. Söz mülkünün Sahipkıranı, 15. yüzyılın ikinci yarısına ait Çağatay Türkçesini birçok yeni kelimelerle zenginleştirmiş, 100 civarındaki bu dile ait kelimenin karşılığının Fars dilinde tam olarak bulunmadığını kanıtlayan, 1000'e yakın kişisel isim ve 300'e yakın yer adını kendi eserlerinde kullanarak onları ölümsüzleştiren bir icat sahibi olarak Nevaî Türk toplulukları tarihinde kendine eşsiz bir yer edinmiştir. Harezm şairleri de Ali Şir Nevai'ye saygı ve hürmet göstererek söze ayrı bir ihtiramla yaklaşımda bulunmuşlardır. Hazret Nevaî'ye münasip bir selef olan Agahî dili, insanın iç dünyasını, beceri ve yeteneğini, karakter ve emelini gösteren bir ayna olarak itiraf eder. Harezmli diğer bir şair Avaz Öter'in "Dil vasita-i rabita-i alemiyandır" misresi bugünlerde bile önem taşımaktadır. Ana dilimizin eşsiz olanaklarından geniş ölçüde yararlanmak, onun uluslararası arenada saygınlığını ve etkisini artırmak, en modern alan ve ağlarda aktif kullanımını sağlamak kutsal görevimizdir.

[*] Ürgenç Devlet Üniversitesi.

MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK BECERİLERİNİN WEB 2.0 ARAÇLARIYLA GELİŞTİRİLMESİ

Prof. Dr. Sedat MADEN[*]
Murat KAYA[**]

Özet

Finansal okuryazarlık kavramı, 21. yüzyıl becerileri arasında önemli bir yere sahiptir. Özellikle eğitim ortamlarında edinilen bilgilerle şekillenen bu beceri günümüzde kazanılması gereken son derece mühim bir beceridir. Meslek lisesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık becerilerinin okul döneminde ve staj deneyimlerinde geliştirilerek meslek yaşantıları boyunca kullanacakları önde gelen becerilerden biri olması bu araştırmanın değerini ortaya koymaktadır. Araştırmada meslek lisesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık becerilerini Web 2.0 araçlarıyla geliştirmek amaçlanmıştır. Araştırma nitel araştırma modellerinden durum çalışması yöntemine uygun olarak yürütülmüştür. Meslek lisesinde staj döneminde olan 12. sınıf öğrencilerinden 20 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. 12. sınıf Türk dili ve edebiyatı dersi hikâye ünitesi sözlü iletişim öğrenme alanında yer alan okuma etkinlikleri içerisinde iki hafta süreyle çeşitli konularda yazılmış olan abonelik sözleşmeleri, bilgi ve talep formları, kira sözleşmeleri, araç alım sözleşmeleri, sosyal medya üyelik sözleşmeleri, kredi kartı sözleşmeleri, bireysel kredi sözleşmeleri, elektrik, doğalgaz, internet ve su abonelik sözleşmeleri öğrencilere okunarak finansal metinler ve bu metinlerin içerikleri hakkında kapsamlı bilgiler verilmiştir. Öğrenciler iki haftalık eğitim sonrasında edindikleri bilgilerden hareketle kendi finansal metinlerini Web 2.0 aracı olan Wattpad uygulamasıyla yazmışlardır. Öğrenciler yazdıkları finansal metinlerde öğrendikleri bilgilerden hareketle bir finansal metinde bulunması gereken en önemli maddeleri belirleyerek kendi finansal metinlerini oluşturdular. Böylece bir finansal metinde bulunması gereken özellikleri anlayarak, bilerek ve uygulayarak yazma imkânı bulmuşlardır. Öğrencilerin metinleri daha sonra 'finansal metin değerlendirme formu' ile değerlendirilmiştir. Ayrıca uygulama sonrasında öğrencilere iki tane açık uçlu sorudan oluşan 'görüşme formu' uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin Web 2.0 araçlarıyla kendi oluşturdukları metinler üzerinden finansal okuryazarlık becerilerini geliştirdikleri görülmüştür. Öğrencilerin finansal metin oluştururken bu metinlerde bulunması gereken içeriklere, yasal haklara, form doldurmaya, hüküm ve koşullara, gerekli adımları tamamlayarak metin oluşturma becerilerine sahip oldukları görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: finansal okuryazarlık, meslek lisesi, sözleşmeler, web 2.0

* Bayburt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, Türkiye, sedatmaden@bayburt.edu.tr. Orcid: 0000-0002-8024-8182
** Doktora Öğrencisi, Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe Eğitimi, Türkiye, dekadan28@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-2232-2081

KAZAKİSTAN'DA TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÖĞRETİMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Selenay KOŞUMCU[*]

Özet

Bugün dünyada yaşayan diller içinde en çok konuşulanlardan biri olan Türkçe, konuşma ve yazı dili olarak varlığını sürdürmektedir. Türkler, tarihin eski devirlerinde olduğu gibi bugün de geniş bir coğrafyada yaşamaktadırlar. Doğuda Moğolistan ve Çin'den batıda Viyana'ya; kuzeyde Sibirya'dan, güneyde Bağdat, Lübnan sınırı ve Kıbrıs'a uzanan büyük bir coğrafyada yer alan Türklerden başka eğitim, iş, seyahat gibi çeşitli sebeplerle farklı bölgelerde yaşayan Türkler de bu alanı genişletmektedir. Türkçe öğrenmeye yönelik taleplerin artması, Türkçe öğrenmek için dünyanın dört bir tarafından öğrencilerin gelmesi Türkçenin dünya dillerinden biri olduğunun göstergesidir. Bu doğrultuda ortaya çıkan dil öğretme ihtiyacı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanındaki farkındalığı beraberinde getirirken bu alandaki çalışmalar da son yıllarda oldukça önem kazanmıştır. Geçmişte ve günümüzde Türk dünyasının ortak bir dil ve alfabede buluşma ihtiyacı doğrultusunda yapılan çalışmalar, bugün Türk topluluklarının büyük çoğunluğunda Latin alfabesinin kullanılmasını sağlarken ortak iletişim dili olarak da Türk dünyasında konuşur sayısı en fazla olan Türkiye Türkçesinin benimsendiği göstermektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti üstlendiği misyon gereği, ilkeli ve başarılı kuruluşlarıyla çeşitli sebeplerle (eğitim, turizm, göçler vb.) ülkesine gelen yabancılara, yine pek çok sebeple başka ülkelerde yaşayan vatandaşlarına ve dünya üzerinde Türkçeyi, Türk kültürünü öğrenmek isteyen herkese uzman öğretmenleri ve akademisyenleri aracılığıyla dil eğitimi verilmesi konusunda önemli başarılara imza atmıştır. Bağımsızlığını 1991 yılında ilan eden Kazakistan Cumhuriyeti'ni tanıyan ilk ülke Türkiye olmuştur. İki ülke arasında eğitim başta olmak üzere kültür, iş dünyası, sanat ve ticaret alanlarında kurulan köprüler tarihi bağlarımızı güçlendirmiş, kalıcı ve tutarlı dostluk temelleri atılmıştır. Bu çalışmada Kazakistan'da Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi konusu üzerinde durularak bu coğrafyada Türkçeye duyulan ilgi, dil eğitimi veren kurumlar, yapılan çalışmalar, ders kitapları ve araç gereçlerden bahsedilecektir.

Anahtar Sözcükler: Türkiye Türkçesi, Türkiye Cumhuriyeti, Kazakistan, yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi

[*] Dr. Okutman, El-Farabi Kazak Millî Üniversitesi, Şarkiyat Fakültesi, Türksoy Bölümü, selenayksmc@gmail.com ORCİD: 0000-0002-7969-9664

ÇOCUK DİLİNDE MENTAL FİİL KULLANIMI

Arş. Gör. Dr. Serap BOZKURT GÜVENEK[*]
Dr. Kuban SEÇKİN[**]

Özet

Dil, kuralları olan, karşılıklı anlaşma amacıyla doğanın tüm imkânlarını kendine araç edinen, her millet için ortak işaret ve semboller aracılığı ile kendini görünür kılan, birleştirici bir rol üstlenen ve kendi kuralları olan bir dizgedir. Dünyaya gelen her bir bireyde dil; oluşumunu, gelişimini, gözlemleme imkânını kullanıcılara sunarken kurallarını yeniden işletir. Bu sebeple çocuk dili, dilin oluşma ve gelişme evresinin gözlemlenebileceği ilk ve elverişli laboratuvardır. Tüm bu algıların ve öğrenmenin aşamalarında dilin kendi iç formunda taşıdığı tüm kuralları ne denli işletebildiklerini ya da nasıl işlettiklerini gözlem imkânı sağlayan çocuklarda dilin kullanım alanlarını incelemek, dil dizgesinin şifresini çözmek için gereklidir.

Özellikle Türk dilinin şifreleri için kavramları karşılayan isimler ve hareketi ifade eden fiiller ile bunların semantiği üzerine yapılacak çalışmalar her zaman önem taşır. Hareketi ifade eden fiillerden ziyade yalnızca zihinde gerçekleşen hareketleri karşılayan mental fiiller, dil çalışmalarından önce daha çok psikoloji alanında işlenmiş ve insanların hangi yaşlarda ilk olarak bu tarz fiilleri kullandıkları ortaya konmuştur. Son yıllarda Türk dili özelinde de zihinsel olayları ifadede kullanılan mental fiil çalışmaları yapılmıştır. Bu tarz fiillerin çocuk diline yansıması birey tarafından ilk olarak hangi düzeyde ve nasıl kullanıldığı merakı bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur.

Bu noktadan hareketle çalışmada, öncelikle zihinsel gelişimlerine paralel olarak ana dilleri Türkçe olan ve farklı yaş (2,5-5,0) aralıklarında bulunan 77 çocuktan mülakat yöntemi ile ses kayıtları alınarak bir örneklem metni oluşturulmuştur. Oluşturulan metin üzerinden bağlam temelli bir mental fiil taraması yapılmıştır. Çocukların psikolojik, fizyolojik, çevresel vb. farklılıkları da göz önünde bulundurularak mental fiillerin ve alt başlıkları olan algı, duygu, idrak, irade fiillerinin kullanım şekilleri, sıklığı değerlendirilmiştir. Böylece sadece zihinde gerçekleşen olayları ifadede çocuk dilinin Türk dilini nasıl beslediği ve dilin ulamsal gerçekliğindeki payları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türk dili, çocuk dili, mental fiiller

* Trakya Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, serapbozkurtttt@gmail.com
** Trabzon, kubanseckin@hotmail.com

ALANYA VE GAZİPAŞA'DA YER ADLANDIRMALARINDA RENKLERİN YERİ

Doç. Dr. Serdar BULUT[*]

Özet

Yer adlarının veriliş şeklini, anlamını ve geçirmiş oldukları değişimi inceleyen bilim dalı olan toponomi (toponymie) ülkemizde pek çok alandan araştırmacıların ve konuya ilgi duyanların üzerinde çalıştığı bir disiplindir. Tarih, coğrafya ve özellikle edebiyat gibi çeşitli disiplinlerden pek çok araştırmacı bugüne kadar Türkiye toponomisi hakkında ulusal ve uluslararası çapta çeşitli eserler ortaya koymasına rağmen yer adlarının incelenmediği yörelerin sayısı bir hayli fazladır. Bu tür çalışmaların sayısının artırılması; ülkemizin tarihini canlı tutmak ve kültürel değerlerini korumak adına kanıt niteliğinde olacaktır.

Antalya'nın tarihi dokusu ile öne çıkan ilçelerinden Alanya ve Gazipaşa'nın yerleşim halinde olan birçok köyü, mahallesi, caddesi, yaylası ve mevkisi vardır. Hepsinin kendine has adları mevcuttur. I. Alaaddin Keykubad'ın fethettiği ve adını verdiği Alanya ile Kuvva-i Milliye şehri Gazipaşa'nın yer adları noktasında Türkçe adlandırmalar önemli yer tutmaktadır. Alanya ve Gazipaşa'da yer adlarının çoğunun boy, sülale veya aile adı olduğunu söyleyebiliriz. Bunların yanında bitki adları, hayvan adları, dinsel adlar, coğrafi adlar vb. birçok adlandırma yer almaktadır. Tüm bu adları toplayınca toplamda Alanya'da 600, Gazipaşa'da da 500 civarı ad karşımıza çıkmaktadır.

Renkler, Türkçe yer adlarında önemli bir katmanı oluştururlar. Tarihî metinlerden itibaren renklerden yer adı verme geleneğinin izlerini sürmek mümkündür. Türkçenin ilk yazılı belgeleri sayılan Orhun Yazıtlarında ak (ak termel "Ak Termel ırmağı" T I/25), kara (kara göl "Kara göl" KT K/2), kök (kök tengri "Mavi gökyüzü" K D/1, BK D/2; kök öñ "Kök Ön ırmağı" T I/15) yaşıl (yaşıl ögüz "Sarı ırmak" KT D/1, BK D 15) gibi renk sıfatları ile yer adları yapılmıştır.

Renk adları, yerleşim bölgesinin arazi durumu, bitki örtüsü ve iklim özelliklerindeki renk unsurlarının ön plana çıkarılarak kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Türk lehçelerindeki renk adlarıyla ilgili yapılan araştırmalarda kara, ak, kızıl, yaşıl, ve sarıg'ın her yeri ve her şeyi adlandırmakta yaygınlığını, ikinci sırada yer alan ala, kök, boz ve kır renklerinin ise yalnızca belli nesneleri adlandırmakta kullanıldığı tespit edilmiştir. Alanya ve Gazipaşa'da da yer adlarında kara, ak, yeşil, kızıl, gökçe, sarı adları öne çıkmaktadır. Bu çalışmamızda bu adların üzerinde durarak renk adlarının yer adlandırmasındaki önemine dikkat çekmeye çalışacağız. İlgili adları analiz ederek oluşum şekillerini dilbilimsel olarak ortaya koyacağız.

Anahtar Sözcükler: yer adları, renkler, renk adları, Antalya, Alanya, Gazipaşa

* Doç. Dr. Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi Bölümü

ANA DİLİ FARSÇA OLAN B1 SEVİYESİNDEKİ İRANLI ÖĞRENCİLERİN YAZMA BECERİSİNDE YAŞADIKLARI SÖZDİZİMSEL HATALAR

Doç. Dr. Serdar BULUT[*]

Özet

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi, gün geçtikçe hız kazanan alanlardan biridir. Birçok ülkede yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapılmaktadır. Bu ülkelerden biri de İran'dır. Komşuluk ilişkilerinin gelişmiş olduğu İran'da uzun yıllardır Türkçe öğretimi yapılmaktadır. İranlılar, Türkçe ve Farsça arasındaki dil ilişkileri, ortak kültürel miras, Türkiye'ye ve Türkçeye duydukları ilgi ve sevgi nedeniyle Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenirken hızlı bir ilerleme göstermektedirler. İranlılar, özellikle konuşma ve dinleme gibi beceri alanlarında başarılı olmakla birlikte yabancı dil öğretiminde temel bir etkinlik alanı olan yazma becerisi söz konusu olduğunda çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde en son kazanılan beceri yazma becerisidir. Yazma, düşünceleri somut şekilde ifade edebilmekken yazma becerisi ise dilin kurallarına uygun halde, planlı ve programlı şekilde düşünceleri ifade edebilme yeteneğidir.

Tarama modelli betimsel bir çalışma olarak yürütülen bu çalışmada nitel veri toplama tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın verileri öğrenci ve kursiyerlere yazdırılan kompozisyon metinleri üzerinden toplanmıştır. Ayrıca araştırmacı tarafından öğrenci ve kursiyerlerle yapılan görüşme tekniği üzerinden de veriler toplanmıştır. Çalışmamızda 2019-2020 ve 2020-2021 yıllarında Alanya'da özel kurslar ile Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi TÖMER'de B1 seviyesinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenen ana dili Farsça olan İranlıların yazma becerisinde yaşadığı sorunları tespit edebilmek adına örneklem grubundan alınan kompozisyon kâğıtları incelenmiştir ve tüm dünyada yaşamın durmasına neden olan korona virüsü (covid-19) sebebiyle öğrenci ve kursiyerlere ulaşma güçlüğü göz önüne alınarak, "küme örnekleme" yaklaşımı ile örneklem alma yoluna gidilmiştir. İncelemelerin yanında örneklem grubuyla yapılan görüşme verileri de detaylı bir şekilde analize tabii tutulmuştur. Öğrenci ve kursiyer görüşlerine de dikkat edilmiş ve hatalarla ilgili yorumlar yapılmıştır. Ek olarak ilgili başlıkla alakalı olmayan yanlışlıklar bold olarak belirtilmiş ve cümlenin doğru şekli parantez içinde yanına eklenmiştir.

Anahtar Sözcükler: yazma becerisi, B1 seviyesi, İranlılar, Farsça, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi

* Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi Bölümü, serdar.bulut@alanya.edu.tr

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ALANINDAKİ ÖĞRETİCİLERİN UZAKTAN EĞİTİM OLGUSUYLA İLGİLİ ZİHİNSEL YAPILARI VE GÖRÜŞLERİ

Doç. Dr. Serdar DERMAN[*]

Özet

Bu çalışmanın amacı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi alanında öğretim faaliyetlerini yürüten öğreticilerin pandemi sürecinde deneyimledikleri "uzaktan eğitim" olgusuyla ilgili zihinsel yapılarını ve görüşlerini belirlemektir. Bu çalışma nitel esaslı bir durum çalışması olarak tasarlanacaktır. Bu çalışma daha önce uzaktan eğitim faaliyetlerini aktif olarak yürüten Konya ilindeki üniversitelerin Türkçe Öğretim Merkezlerinde görev yapan öğreticilerle yürütülecektir. Öğreticilere çalışmanın doğası ile ilgili bilgi verilecek ve çalışma katılmaya gönüllü öğreticilerle gerçekleştirilecektir. Öğreticilerin "uzaktan eğitim "olgusuyla ilgili zihinsel yapılarını belirlemek için veri toplama aracı olarak kelime ilişkilendirme testi ve açık uçlu sorular kullanılacaktır. Kelime ilişkilendirme testinde "uzaktan eğitim" olgusu uyarıcı kelime olarak kullanılacaktır. Uyarıcı kelime alt alta on kez yazılarak kelime ilişkilendirme testi oluşturulacaktır. Açık uçlu sorular aracılığıyla öğreticilerin zihinsel yapıları ile ilgili daha detaylı bilgi elde edilmeye çalışılacaktır.

Kelime ilişkilendirme testi ve açık uçlu sorulardan oluşan form Word formatında hazırlanarak öğreticilere basılı veya çevrimiçi olarak ulaştırılacak ve cevap kâğıtları toplanacaktır. Öğreticilerin cevap kâğıtlarına yazdıkları cevaplar bu çalışmanın veri kaynağını oluşturacaktır. Verilerin analizinde betimsel içerik analizi tekniği kullanılacaktır. Kelime ilişkilendirme testinin (KİT) analizinde öğreticilerin cevap olarak yazdıkları farklı kelimelerin frekans değerleri belirlenecektir. Açık uçlu soruların analizinde ise öğreticilerin cevaplarından ilişkili ve benzer anlam yapılanmaları taşıyan cevaplara odaklanılacaktır. Öğreticilerin kelime ilişkilendirme testlerine verdikleri cevapların analizi sonucunda, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi alanında öğretim faaliyetlerini yürüten öğreticilerin "uzaktan eğitim"uyarıcı kelimesiyle ilgili zihinsel yapılarında en başat olarak yer alan kavramların belirlenmiş olacaktır.

Anahtar Sözcükler: uzaktan eğitim, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, zihinsel yapı

* Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, serdarderman@gmail.com

KOSOVA İLKÖĞRETİM 5. SINIF MÜZİK DERSİ KİTABINDAKİ OKUL SARKILLARININ MÜZİK EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Dr. Serkan DEMİREL[*]

Özet

Dil, insanlar arasında sadece bir iletişim aracı değil, aynı zamanda kültür özelliklerinin aktarıldığı, nesilden nesile ulaşan zengin bir mirastır. Türkçe ise yazılı kaynaklara göre Orhun yazıtlarına kadar uzanan varlığı ile önemli bir dildir. Kosova Fatih Sultan Mehmet döneminden Balkan savaşlarına kadar Türklerin yönteminde kalmıştır. Türkler 19212 sonrasında asimilasyon, zorunlu göç gibi politikaların yanında Türkçe eğitim haklarında da problemler yaşamışlardır. Uzun yıllar boyunca verilen mücadeleler sonucunda Türkiye'nin de desteğiyle Türkçe eğitim hakkı yeniden kazanılmıştır. Günümüzde Türkçe'nin resmi dil olarak kabul edildiği ülkeler arasında Kosova'nın önemli bir yeri bulunmaktadır. Türk kültürünün devamlılığının sağlanması için eğitimin de Türkçe olarak devam etmesi gerekmektedir. İlköğretimde Türkçe olarak hazırlanan programlar ve kitaplar, ülkede Türk kültürü açısından bu rolü yerine getirmektedir. Türkçe Müzik eğitimi, Kosova ilköğretim öğretim programları içinde 1. Sınıftan 9. Sınıfa kadar öğretilen bir derstir. Araştırmada Kosova ilköğretim 5. Sınıf Türkçe müzik dersi kitabındaki okul şarkılarını eğitim müziği açından incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma, Kosova'da Türk kültürünün devamlılığını sağlayan Türkçe eğitimin incelenmesi ve geliştirilmesinin "Dünya dili Türkçe" kapsamında olması sebebiyle önemlidir. Nitel bir araştırma olan bu çalışmanın veri kaynağını Kosova Eğitim Bilim ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 2008 yılında ders kitabı olarak kabul edilen "Müzik Eğitimi 5" oluşturmaktadır. Söz konusu kitap, Kosova'da Türkçe müzik eğitimi veren ilköğretim okullarında ders materyali olarak kullanılmaktadır. Kitapta bulunan 25 şarkı tür, besteci makamsal ve tonal, ses sınırları gibi değişkenlere göre analiz edilmiştir. Araştırmada incelenen ders kitabının Kosova'da Türkçe eğitimi için müzik eğitimi alanında önemli bir materyal olduğu sonucuna varılmıştır. Bu araştırma sonrasında, Kosova'da Türkçe eğitim için Türkiye'nin yaptığı ve yapacağı yardımların önemi bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kosova müzik dersi, Kosova Türkçe, Türkçe eğitim, müzik eğitimi

[*] Dr. Öğr. Üyesi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı, sekole@gmail.com

MEDYA DİLBİLİMİ VE DİL NORMLARI

Doç. Dr. Sevinç MEMMEDOVA[*]

Özet

XX. yüzyılın sonu XXI. yüzyılın başları kitle iletişimi ve yeni bilgi teknolojilerinin gelişim dönemi gibi karakterize edilmektedir. Basın, radyo ve televizyonun sürekli gelişmesi, internetin yaygınlaşması sonucunda tek bir bilgi alanı, özel bir sanal ortam ve küresel bir medya iletişim ağı oluşturulmuştur. Artık çağdaş toplumlarda yeni bilgi araçları – internet, sosyal medya, forumlar, bloglar üstünlük sağlamaktadır. Tüm bunlar "kitle iletişim araçları dili" kavramının oluşmasına, onun işlevsel üslubî özelliklerine, konuşmanın kullanımı ve dil değişmelerinin karakterine, kelime türetme sürecine etkisiz ötüşmemiştir. Bellidir ki, dil sürekli değişiyor, gelişiyor ve zenginleşiyor. Bu değişmeler dildeki iç ve dış faktörlerin etkisiyle gerçekleşiyor. Edebî dil ve onun normlarının gelişme düzeyi toplumun ilerlemesiyle bağlıdır. Dilin kullanım alanı televizyon kanallarının, radyo istasyonlarının sayısının artışı, çevrim içi yayınların, elektronik basın örneklerinin ortaya çıkmasıyla ilgili genilşenmiştir. Konuşma kültürü halkın medeni gelişmesinin ve medeni seviyesinin esas göstergelerinden biridir. Belirtelim ki, bu süreçler kitle iletişim araçlarında daha çox ön plana çıkıyor. Kitle iletişim araçlarının konuşma kültürü sorunlarının çözümünde rolü büyüktür. Bu yüzden de çağdaş dönemde konuşma kültürü, edebî dil normları ve kitle iletişim araçlarının, internetin dil ve kültüre etkisi meselesi daha güncel hâle gelmiştir. Bu meseleler medya dilbiliminde ayrıntılı şekilde incelenemektedir. XX. yüzyılın sonlarına doğru dilcilikte yeni bir çalışma yönü olarak ortaya çıkan medya dilbilimi kitle iletişim araçlarının dilinin öğrenilmesinde bağımsız bir araştırma alanına dönüşmüştür. Medya dilbiliminde araştırılan konulara şunları ait edebiliriz: a) dil süreçlerinin gelişmesinde kitle iletişim araçlarının rölü; b) medya konuşmasının işlevsel üslubî statüsü; c) medya metinlerinin esas türleri; ç) haber, enformasyon – çözümlemeli, gazete ve reklam metinlerinin lengüistik özellikleri. Araştırmanın esas konusu bağımsızlık döneminde Azerbaycan Türkçesi ve edebî dil normlarıdır. Çağdaş Azerbaycan Türkçesinde araştırılmasına gerek duyulan kitle iletişim araçlarının dilini edebî dil normları açısından incelemek günümüzün esas sorunlarından biridir. Bu meselenin araştırılması: a) Azerbaycan Türkçesinde konuşma kültürü ve norm meselesini medya dilbiliminin talepleri düzeyinde incelemek; 2) edebî dil normlarının televizyon ve radyoda, basında, internette tezahür şekillerini belirlemek; 3) kitle iletişim araçlarında Azerbaycan Türkçesi kurallarına dikkat etmek; 4) dil-nutuk-iletişim meselesini öğrenmek açısından büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Azerbaycan Türkçesi, norm, kitle iletişim araçları, medya dilbilimi, konuşma kültürü

[*] Azerbaycan Millî Bilimler Akademisi, rhabibli@bsu.edu.az

M. ZEKÂİ DEDE EFENDİ'NİN BESTELEDİĞİ "ETMEZEM İKRÂRI AŞKI SAKLARIM CANIM GİBİ" İSİMLİ ESERİN USÛL-ARÛZ VEZİN YÖNÜNDEN İNCELENMESİ[*]

Seyit Mehmet SAKİN[**]
Prof. Dr. Cengiz ŞENGÜL[***]

Özet

XVIII. yüzyılın önde gelen bestekârlarından Mehmet Zekâi Dede Efendi, Geleneksel Türk Müziğine yaşadığı dönemde damgasını vurmuş, Hammamizâde İsmail Dede Efendinin öğrenciliğinde mûsıkîde ustalaşmaya başlamış, hocasının ve devrin önde gelen birçok bestekârının takdirlerini kazanmıştır. Sanat hayatı boyunca değişik formlarda birçok eser besteleyen Mehmet Zekâi Dedenin Kültür Bakanlığı Devlet Klasik Türk Müziği nota arşivinde dini ve din dışı 206 eseri mevcuttur. Klasik Türk müziğinin büyük bestekarlarından Mehmet Zekâi Dede Efendinin 'Ağır Semai' formunda bestelenmiş 21 adet eseri bulunmaktadır. Bu araştırmada 'Ağır Semai' formunda bestelenen "Etmezem İkrârı Aşkı Saklarım Canım Gibi" isimli eserin usûl-arûz vezni ilişkisi açısından uyum içerisinde olup olmadığı, eserdeki güftelerin hangi arûz kalıplarını kullandıkları ve bu kalıpların hangi usûl ile bestelendiğinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmada belirlenen ağır semai formunda bestelenmiş eserlerin içerik analizi yöntemiyle güftelerinin şekil özellikleri, usûl-arûz vezin ilişkisini gösteren şablon ve eser içerisindeki melodik düzümün gösterilmesine ayrıca yer verilmiştir. Bu amaç doğrultusunda araştırma, nitel bir araştırma olup sistematik tarama deseni ile desenlenmiştir. Araştırmada veriler doküman inceleme yoluyla toplanmış ve tema, betimsel analiz ve içerik analizleri ile analiz edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türk mûsıkîsi, Türk sanat müziği, Mehmet Zekâi Dede Efendi, usûl-arûz vezin ilişkisi, ağır semâi

[*] Akdeniz Üniversitesi, Antalya Devlet Konservatuvarı, Türk Müziği Bölümü, seyitmehmetsakin@gmail.com
[**] Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü, csengul@akdeniz.edu.tr
[***] Bu çalışma, Seyit Mehmet Sakin'in Prof. Dr. Cengiz Şengül danışmanlığında hazırladığı "Mehmet Zekâi Dede Efendi'nin Ağır Semai Formunda Bestelediği Eserlerin Usûl-Arûz Vezin Yönünden İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinden derlenmiştir.

RENK: GERÇEĞİN VE RUHSAL DURUMUN BİRER İFADESİDİR (ALİ ŞİR NEVAİ'NİN "SEDD-İ İSKENDERİ" DESTANI ÖRNEĞİNDE)

Sırderyahan ÖTANOVA[*]

Özet

Doğu şiirinin parlak temsilcisi Ali Şir Nevaî, Türk dilinde "*hob ve köp yazıb*", yani "güzel ve bolca yazarak" kendisinden büyük bir edebî miras bırakmıştır. Hem dil, hem edebiyat türlerine ait icadî ve bilimsel eserleri aracılığıyla o, Arap ve Fars edebiyatındaki gelenekleri kendi ana dilinde güzel bir biçimde ifade ederek Doğu şiirinin daha da zenginlik kazanmasına katkı sağlamıştır. Bu durum şairin renk tasvirleriyle bağlantılı olarak kullandığı ifadelerle de kendini bolca hissettirmektedir. Onun "Sedd-i İskenderî" destanında renkleri ifade edttiği sözcükler oldukça zengin olmasıyla içlgi çekicidir. Bu tür sözcüklerle türetilen lirik metinlerde edebiyatta birkaç yüzyıllardan beri devam eden geleneklerden etkilenerek ortaya atılan bedîî ifadeler eserin dilsel değerini arttırmıştır: *şafak renk*, *nilüferî*, *kara* (*sevad*, *tiyre*, *siyahrü*, *müşkbü*, *müşkin*), *ak* (*beyaz*, *beyzagün*, *siymgün*, *ayinegün*), *kızıl* (*ahmer*, *gül-i ateş*), *sarı* (*efser*, *zerfişan*, *zernigar*), *ehzer*, *nilgün*, *hurşidfâm* vd. Nevaî eserleri üzerine yapılan araştırmalardan da bilindiği gibi, destanı biterken şairin geniş çaptaki bir yenilikçi yaklaşım sergilediği söz konusudur. İşte bu edebî olay onun renklerin katılımıyla türettiği ruhiyet manzaraları, doğa tasvirleri, lirik kahramanların nutku, vakaalarını beyanında gözetlenir. Onları sırayla incelemeden önce elde ettiğimiz ilk sonuçlar şu tarzdadır: renkleri ifadeleyen sözcükler Oğuz, Kıpçak ve Karluk lehçelerini barındıran Türk dilinin özelliklerini yansıtmaktadır. Bu ise renklerle ilişkili sözcüklerin Türk dilleri sözlüklerinde korunmasını ve yine de zenginlik kazanmasını sağlamıştır; şairin sözcükleri kullanırken onun ne kadar yetenekli olduğunu ve bedîî tefekkürünün ne denli geniş olduğunu kanıtlamıştır; destanın bedîî ve estetik, irfanî ve felsefî değerini yükseltmiştir; Türk toplulukları kültürünün ne kadar güzel bir tarihe sahip olduğunu tasdik etmiştir; dil ve edebiyat biliminde benzersiz bir bedîî abide olmasına pay katmıştır. "Sedd-i İskenderî" destanı vasıtasıyla renk bildiren sözcüklerin yapım özelliklerini gözetleme imkanı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, makalede *"ton-ı arguvan", "ayinegün sağar", "mey-i lâlegün", "kafurgün sef", "bade-i lelfâm", "çark-ı firüzfâm", "sünbül-i enberinfam"* gibi renk çeşitleriyle birer söz ifadesini oluşturan tabirlere yorumlama yapılarak bilimsel sonuçlara ulaşılmıştır.

[*] Özbekistan Cumhuriyeti BİlimIer Akademisi Özbek Dili, Edebiyati ve Folkloru Enstitüsü utanova14@mail.ru

ŞÜKRÜ ELÇİN'İN "HİKÂYE 'DEN HATIRA'YA" ESERİNDE YER ALAN METİNLERİN METİNSELLİK ÖLÇÜTLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Arş. Gör. Sinem SATILMIŞ[*]

Özet

Metin, kendisini oluşturan tümce dizilerinin birbirlerine bağdaşıklık ve tutarlılık ölçütleriyle bağlanarak bir anlam bütünlüğü oluşturmasıyla meydana gelen, belli bir amaçla üretilmiş, başı ve sonu kesin çizgilerle sınırlandırılan yazılı ya da sözlü bir dilsel ürün olarak tanımlanmaktadır. Türkçe öğretiminde temel araç olarak kullanılan metinlerin, yapılan tanımlarda belirtildiği gibi, bir düzen içinde oluşturulması veya seçilmesi gerekmekte ve metinlerin metinsellik ölçütlerine de uygun olması önem teşkil etmektedir. Nitelikli bir Türkçe öğretimi için metin seçiminde metinleri inceleyen bilim alanı olan metin dilbilimin ilke ve verilerinden yararlanmak gerekir. Türkçe öğretiminde, temel dil becerilerin ve üst düzey bilişsel becerilerin kazandırılmasında metinlerden yararlanılmaktadır. Bu nedenle, bireylerin karşılaştıkları metinlerin bu becerileri kazandıracak nitelikleri taşıması ayrı bir önem arz etmektedir. Öğrenme ve öğretme sürecinde kullanılan metinlerin işlevsel olarak kullanılabilmesi için metinleri inceleme alanına alan metin dilbilimin verilerinden de yararlanmak gerekmektedir. Bu sebepten bireylerin temel dil becerilerini ve üst düzey bilişsel becerilerini geliştirecek nitelikle olan metinlerin metinsellik ölçütlerine uygun olarak seçilmesi önemli görülmektedir. Bu bağlamda da farklı kaynaklardan beslenen, millî ve manevi duyarlılıkların işlendiği, Türk kültürünü ve mitolojisinin izlerinin görüldüğü metinler kaleme alan ve bu metinleri coğrafya, folklor ve tarih üçgeninde birleştiren Şükrü Elçin'in eserlerinin metinsellik ölçütleri açısından ele alınması merak konusu oluşturmaktadır. Bu çalışmada da Şükrü Elçin'in iki bölümden oluşan "*Hikâye 'den Hatıra'ya*" eserinin *Hikâyeler* bölümünde yer alan üç metnin (*İlk Röportajım, Papağan Şevket, Adres Defterim*) metinsellik ölçütleri açısından incelenmesi amaç edinilmiştir. Metinlerin metinsellik ölçütlerine uygunluklarını tespit etmek amacıyla da İşeri'nin (2014) belirlediği metinsellik ölçütleri kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda Şükrü Elçin'in "Hikâye 'den Hatıra'ya" eserinin Hikâyeler bölümünde yer alan üç metnin (İlk Röportajım, Papağan Şevket, Adres Defterim) bazılarının metinsellik ölçütlerini tam olarak karşılamadıkları ve metinlerin metinsellik ölçütleri doğrultusunda oluşturulmadıkları anlaşılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: metinsellik ölçütleri, temel dil becerileri, Şükrü Elçin

[*] Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı. sinemstlm.8@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8054-2069.

ABBAS SEHHET'İN ÇOCUK ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Doç. Dr. Soner SAĞLAM[*]

Özet

Modern Azerbaycan edebiyatında romantizmin önde gelen temsilcilerinden biri olan Abbas Sehhet, (1874-1918) Şamahı'da dünyaya gelmiştir. Asıl adı Abbas Mehdizade olup tıp eğitimi alıp hekimlik de yaptığından Sehhet soyadını kullanmıştır.1905'e kadar daha çok Klasik şiir geleneği ile uğraşan Sehhet, yaşadığı sosyal çevre ve yaşanan siyasi gelişmeler nedeniyle yeni şiire yönelmiştir. Klasik şiir geleneğinde pek de başarılı olamayan Sehhet, gerek Batı ve Rus edebiyatını iyi bilmesi gerek Türkiye'deki edebi gelişmeleri yakından takip etmesi ve sahip olduğu bilgi birikimi neticesinde modern şiirde başarılı olmuştur. Şairi toplumun aynası olarak gören Sehhet, toplumun gelişmesi ve çağdaş değerlere ulaşmasında edebiyata ve edebiyatçıya büyük bir rol yüklemiştir. Uzun yıllar boyunca öğretmenlik yapan Abbas Sehhet'in şiir dünyasında çocukların ayrı bir yeri vardır. Sanat hayatının en olgun döneminde çocuklar için eserler kaleme alan Sehhet, çağdaş bir toplum yaratmak konusunda çocukların okuma alışkanlığı kazanmasının önemine dikkat çekmiştir. Yakın arkadaşları Abdulla şaik, Süleyman Sani Ahundov ve Sultan Mecid Ganizade gibi isimlerle birlikte Azerbaycan'da yirminci yüzyılın başında modern eğitim sisteminin temellerini atmışlardır. Çocuklar için sadece şiir değil ders kitapları da yazan Sehhet, Abdulla Şaik ile birlikte Azerbaycan Çocuk edebiyatının kurucularından biri olmuştur. Çocuklar için kaleme aldığı şiirleri *Debistan*, *Rehber*, *Mektep* gibi çocuk dergilerine yayımlanmıştır. Abbas Sehhet'in Türkiye'den en çok etkilendiği isimlerin başında Tevfik Fikret gelmektedir. Fikret'in çocuklar için kaleme aldığı eserlerini kendi çalışmalarında örnek almıştır. Milli edebiyat düşüncesiyle halk şiirine ve folklora yönelen Abbas Sehhet'in dili çocuklar için yazdığı şiirlerde ve ders kitaplarında gayet açık ve sadedir. Bu durum, onun bağlı bulunduğu *Füyuzat* dergisinin dil politikasına ters olsa da sanatçının kendine hedef kitle olarak çocukları seçmesi ve milli bir tavır içinde eserler kaleme alması, onu sanatlı söyleyişten uzaklaştırmıştır. Çocuklar için kaleme aldığı şiirlerde tabiattan ustalıkla faydalanan sanatçı, daha çok didaktik bir anlatım tarzıyla vatan sevgisi, anne babaya saygı, eğitim, çalışkanlık, tembellik, okuma sevgisi gibi temaları işlemiştir. Bildiride Abbas Sehhet'in çocuklar için yazdığı şiirler tema, dil ve anlatım yönünden incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Azerbaycan edebiyatı, Abbas Sehhet, çocuk edebiyatı, şiir

[*] Pamukkale Üni., İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, soner.saglam@gmail.com

MODERN DÜNYANIN BAKIŞ AÇISIYLA METONİMİ

Sultan ŞENÖDEYİCİ[*]

Özet

Metonimi, Türkçede ad aktarması olarak bilinen anlam olayıdır. Metonimi çalışılmalarında iki yaklaşım ön plana çıkmaktadır. Metoniminin kavramsal özellikleriyle ilgilenen bilişsel yaklaşım ve metoniminin dilde nasıl işlediğine odaklanan dilbilimsel yaklaşım. Metonimi konusunda bilişsel yaklaşım ve dilbilimsel yaklaşım arasında zaman zaman tutarsızlıklar olsa da bu yaklaşımlar genellikle birbirini tamamlar. Metonimiye ilişkin çalışmaların çoğu dil ve düşünce arasındaki ilişkiye dayanan bilişsel dilbilimle ilgilidir. Bilişsel dilbilimciler için metonimi, belirli bir bilgi ağı içinde bulunan iki öge arasındaki ilişkiden yararlanır. Radden ve Kövecses, metonimiyi bir kavramsal varlığın, aracın aynı idealleştirilmiş bilişsel model içinde başka bir kavramsal varlığa hedefe zihinsel erişim sağlayan bilişsel bir süreç olarak tanımlamaktadır. Lakoff ve Johnson, "Metaphors We Live By" adlı eserinde metonimiyi bir varlığı onunla ilgili olan bir başka varlığa atıfta bulunmak için kullanmak olarak tanımlar. Lakoff ve Johnson, metonimi ilgisine dair şu başlıkları verir: bütün için parça ilişkisi (Devlerin sağ alanda daha güçlü bir kola ihtiyacı var), ürün için üretici ilişkisi (Ford'u satın aldı), kullanıcı için kullanılan nesne ilişkisi (Saksafon bugün grip oldu), sorumlu kişiler için kurum ilişkisi (Hükümetin eylemlerini onaylamıyorum), kurum-yer ilişkisi (Beyaz Saray hiçbir şey söylemiyor), olay için yer ilişkisi (Pearl Harbor'ın dış politikamız üzerinde hala bir etkisi var), Kontrol Eden İçin Kontrol Edilen ilişkisi (Nixon Hanoi'yi bombaladı). Çalışmamızda modern dünyada ortaya çıkan ve tam olarak metonimiyi örnekleyen "marka" ilgisinden ve önceki eserlerde yer almayan "ses" ilgisinden bahsedilecektir. Örneğin, kâğıt mendil için "selpak" ifadesinin kullanılması "marka" ilgisini örneklerken bir köpek için "hav hav" tabirinin kullanılması "ses" ilgisini örnekler. Çalışmamızda verilecek örneklerle metonimiye dair yeni başlıklar açılacak. Batı'daki eserlerde verilen örneklerin dilimizdeki karşılığı aranacaktır.

Anahtar Sözcükler: metonimi, bilişsel dilbilim, ses ilgisi

[*] Bağımsız Araştırmacı, sultansenodeyici@gmail.com

AVRUPA'NIN GÜNEY DOĞUSUNDA YAŞAYAN TÜRKLER VE DİLLERİ

Prof. Dr Suzan D. CANHASİ[*]

Özet

Bugün Balkan coğrafyasında yaşayan Türkler 14. yüzyıldan itibaren Anadolu'dan Rumeli'ye geçen Osmanlı Türklerin bakiyeleridir. Türkçe, Balkanlar coğrafyasında 20. yüzyılın başına kadar her anlamda üstün ve hâkim bir dildi. Balkan Savaşlarına kadar (1912)siyasi ve demografik olarak hâkim unsur olan Rumeli Türklüğü bu tarihlerden sonra 500 yıldan fazla hâkim unsur olduğu bu coğrafyada her anlamda azınlık durumuna düşmüştür. Türklerin buralardan ayrılmanın 100 yıllı aşmış olacaktır. Bunun adına Türkçenin bu topraklarda korunması için faaliyetler yapılmalıdır. Bir milleti ayakta tutan, onun varlığını ve devamını sağlayan, milli şuuru besleyen, bir millete mensup olma hissini veren ve bireylerini birbirine yaklaştırarak onlar arasında birlik yaratan bir unsur olan dilin, millet hayatındaki yeri çok önemlidir. Öyle ki, milletin varlığı dilin varlığıyla mümkündür. Milli bir his ancak o milletin dili ile oluşturabilir. Güneydoğu Avrupa'da kullanılan Türkçe Türklerin bu topraklara yerleşmesiyle başlamıştır. Güneydoğu Avrupa, eski tabiriyle Balkanlar, Rumeli adlarıyla tanınmıştır. Balkanlarda konuşulan Türkçe, Anadolu Türkçesinin en batıda kalmış bir kolu olarak kabul edilmiştir. Bütün Balkan alanında Türklerin tarihi çok uzun bir zaman dilini kapsar. Bu çalışmanın amacı Avrupa'nın güneyinde yaşayan Türkler onların dilleri hangi durumda olduklarını ve onların problemlerini kaldırmak için gereken çalışmaları açıklamaya çalışacağım.

Anahtar Sözcükler: Güney Doğu Avrupa, Türkler, Balkan, Kosova, diller

[*] Priştine Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, *suzanacanhasi@hotmail.com*

ESKİ TÜRKÇEDEKİ YER VE MEKÂN ADLARININ HAKAS TÜRKÇESİNDEKİ İZLERİ

Doç. Dr. Süleyman Kaan YALÇIN[*]

Özet

Ad bilim (onomastik), dil bilimin en önemli alanlarından birini oluşturmaktadır. Ad bilimin en önemli alt kollarından birini ise yer ve mekân adları oluşturmaktadır. Yer/mekân adları, kendi içinde özel yer/mekân adları (onimiler) ve özel bir adlandırmaya dayalı olmayan cins yer/mekân adları (apelyatifler) olarak ikiye ayrılmaktadır. Yer/mekân adları, dil bilimsel çalışmaların önemli bir bölümünü oluşturmakla beraber; geçmişe ışık tutması ve toplumların kültürel yapısını ortaya koyması açısından üzerinde en çok çalışılan alanlardan biri haline gelmiştir. Bu alanla ilgili olarak en dikkat çekici özelliklerden biri de yer/mekân adlarındaki Eski Türkçe izlerdir. Toplumların yerleşme ve kültür tarihinin aydınlatılmasında yer ve coğrafya adlandırmaları önemli kaynak malzemelerdir. Bu yönüyle toplumun tarihsel, kültürel ve sosyal izlerinin takip edilebildiği en önemli alanlardan birini oluşturan yer ve mekân adlarındaki Eski Türkçe izlerin tespit edilmesi, geçmişle kurulacak dil, tarih ve kültür ilişkileri açısından ayrı bir ehemmiyet taşımaktadır. Hakas Türkçesi söz varlığında yer alan yer ve mekân adlarındaki Eski Türkçe izler belirlenirken sözcüklerin tarihî dönemlerde kullanılmış olan biçimlerinin birebir korunmasıyla veya tarihî dönemlerdeki formuna en yakın bir şekilde eşleşmesiyle ortaya çıkan dil birimlerine yer verilecektir. Bu çalışmada Hakas Türkçesinde yer alan tüm yer ve mekân adlarının söz varlığı açısından taşıdığı Eski Türkçe izlerin ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. Bu amaçla içerisinde 16.665 madde başı sözcük bulunan ve Türk Dili Kurumu tarafından yayımlanan "Hakas Türkçesi Sözlüğü" adlı eser taranarak elde edilen ve özel bir adlandırmaya dayalı olmayan cins yer ve mekân adlarındaki Eski Türkçe eşleşmeler ortaya konulmaya çalışılacaktır. Çalışma bu yönüyle özelde Hakas Türkçesindeki yer adları bilimine genelde de Türk ad bilimine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: eski Türkçe, Hakas Türkçesi, yer/mekân adları, söz varlığı

[*] Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, skyalcin23@gmail.com

ÖZBEK VE KAZAK TÜRKÇELERİNDE ÇAY KAVRAM ALANI ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA

Arş. Gör. Süveyda ŞAHİN[*]
Prof. Dr. Nergis BİRAY[**]

Özet

Kavramlaştırma, farklı bilgi ve varlıkların bazı ölçütler dâhilinde birleştirilerek genellenmesi sonucunda yapılmaktadır. Kavramlaştırma eylemi, tümevarımsal bir işlem olup varlığı eş ve benzer özellikler ekseninde öbekler haline getirme işlemidir. Kavram alanı da bu kavramlaştırma terimi ile bağlantılıdır. Örneğin; çay sözü üyesi olduğumuz toplumda bebeklikten itibaren edindiğimiz ilk bilgilerin içindedir ve bu bilgi tamamen taklit yoluyla öğrenilmiştir. Bu bilgi, bireyi ait olduğu toplumun bir üyesi yapmaktadır. Çünkü birey, çay sözünü bilgi hazinesine katma eylemini tamamen taklit yoluyla elde etmiş ve sorgulamamıştır. Bu yöntem ile bir sosyal çevrede herkes tarafından bilinen çay kavramı ve ona yüklenilmiş genel anlam ile birey o toplumun bir üyesi olur ve böylece bireyde ana dil dediğimiz ilk dil veya edinilmiş dil olgusu meydana gelir. Bu andan itibaren edinilen bu bilgi ile ilgili diğer bilgiler ve bu bilginin diğer dillerdeki karşılığı her zaman öğrenilmiş olan bu ilk bilgi ile ilişkilendirilerek kurulur. Böylece dillerde bir sözcüğün kavram alanını tespit etmek nesiller boyunca aktarılarak gelen sosyal mirasın da bir göstergesi olmaktadır. Çalışmada Özbek ve Kazak Türkçelerindeki çay kavram alanını tespit etmek amaçlanmış olup bu sayede ortak bir kökten gelen iki dilin benzer ve farklı yönleri üzerinden Türk dilinin sosyal mirasını gözler önüne sermek hedeflenmiştir. İki lehçe arasındaki bu ilişkide söz varlığının tespitinde de önemli bir yeri olan kavram alanı, dil göstergeleri arasında olup kazandığı yeni anlamlar ile de sözcük ağlarını oluşturmaktadır. Özbek ve Kazak Türkçelerindeki çay sözünün kavram alanını belirlemek bu dillerin kavramlaştırma gücünü ve aynı zamanda bilgileri kavramlaştırırken izlediği yöntem ile bakış açısını bize gösterirken bu alandaki benzer ya da farklı düşünce dünyasını ve uygulamalarını da tespitimizi sağlayacaktır.

Anahtar Sözcükler: çay, kavram alanı, söz varlığı, sosyal ve kültürel miras, Özbek Türkçesi, Kazak Türkçesi

[*] Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, https://orcid.org/0000-0003-2289-3738, suveydasahin48@gmail.com
[**] Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, https://orcid.org/0000-0002-4168-220, nergisb@gmail.com

SÖZLÜ KÜLTÜRDEN ELEKTRONİK KÜLTÜRE KOLEKTİF BELLEK: YUNUS EMRE

Dr. Şahin BÜTÜNER[*]

Özet

Sözlü kültür, yazılı kültür ve elektronik kültür ortamlarında süreç içerisinde yaşam tarzlarının ve dünya görüşlerinin değişmesi ile birçok kültürel unsurun popüler kültüre ve kitle kültürüne farklı bağlamlarda sunulduğu görülmektedir. Kolektif belleğin medyatik bir hafızaya dönüşerek sosyal medyada sunulması ya geleneksel kültürü değiştirmiş ya da hiç olmayan bir kültür icat etmiştir. Medya hafıza, kolektif hafızadan beslenerek olumlu veya olumsuz yönde kültürel bilinci etkilemektedir. Kolektif bellekte yer alan bir kültür, medya hafızada bulunmakta mıdır, eğer medya hafızada bulunmaktaysa nasıl bir değişim yaşamıştır? Peki, bu kültürü, fakelore veya icat edilmiş gelenek olarak tanımlamak mümkün müdür, geleneğin aktarımı sürecinde sosyal medyanın katkısı ne derecede rol oynamaktadır, avantaj ve dezavantajları nelerdir vb. sorular günümüz toplumunun kültürel belleğinin işleyişini ortaya koymaktadır. Geçmişten gelen bir anlatı, bir kahraman, ticari ve ideolojik kaygılar nedeniyle çeşitli kitle iletişim araçlarında özünden koparılarak sergilenmektedir. Geçmişte yaşamış bir kültürel unsurun içinde bulunduğu ve sürekli yeniden üretilerek güncel kalabilen, kültürün bir parçası haline gelen şair veya yazarların sözleri sosyal medyada değiştirilerek yeniden sunulmaktadır. Sosyal medyada yer alan Türk halk kültürünün önemli şairlerinden olan Yunus Emre gibi birçok şair, düşünür ve yazarın sözlerinin aslından kopartılarak, değiştirilerek aktarılması veya bazı özlü sözlerin bu şairlere aitmiş gibi söylenmesi fakelore teriminden hareketle icat edilmiş bir gelenek olarak tanımlanabilir. 13-14. yüzyıllar arasında yaşayan Yunus Emre, tasavvufî bir halk şairidir. Aruz ve hece ölçüsü ile yazdığı şiirlerini Divan'ında toplamıştır, ayrıca mesnevi tarzında yazılmış beş yüz yetmiş üç beyitten oluşan Risâletü'n- Nushiyye adlı bir eseri bulunmaktadır. Yunus Emre'nin öz Türkçe ile yazdığı şiirler, söylediği sözler toplum hafızasında derin etkiler bırakmış ve bu sözler metinlerarasılık ve göstergelerarasılık bağlamında sürekli yeniden üretilmiştir. 2022 yılının Ocak-Haziran arasında Instagram ve Facebook üzerinden Yunus Emre ile ilgili paylaşılan otuz dokuz gönderi betimsel bir doküman analizi ile incelenmiştir. Bu araştırmaya göre, elektronik kültür ortamında yeniden üretilen bu sözlerden ve şiirlerden on sekizi Yunus Emre'nin eserlerinde tespit edilirken on biri ile ilgili bir örneğe rastlanılmamıştır. Fakelore, icat edilmiş gelenek bağlamında Yunus Emre'ye ait olan veya olmayan bu sözlerin paylaşımı toplum içerisinde Yunus Emre kültürü ile ilgili bir belleğin canlı bir şekilde yaşatıldığını göstermektedir. Özellikle doğruluk, iyilik, güzellik, dostluk, kardeşlik, insan sevgisi, Allah sevgisi, dünyanın geçiciliği, ilim ve bilginin önemi, nefis terbiyesi gibi temaların Yunus Emre ile özdeşleştiği görülmektedir. Bu temaları işleyen şiirlerin sahibi belli olmasa dahi Yunus Emre sözleri olarak kabul görmüş ve sosyal medyada da bu şekilde paylaşılmıştır. Netice itibariyle günümüz toplumu içerisinde Yunus Emre'yi bir şair veya ozan olarak değerlendirmekten öte aksine Yunus Emre kültürü şeklinde düşünüp, bir kültürel bellek olarak değerlendirmek daha doğru olur.

Anahtar Sözcükler: kültür, kolektif bellek, Yunus Emre, sosyal medya

[*] Öğr. Gör., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, ORCİD: 0000-0002-3801-7786, butunersahin@gmail.com

SALAH BİRSEL'DE "ÖLMEK" KAVRAMI

Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN[*]

Özet

Salah Birsel, kendine has anlatımı ve tasvir gücüyle ölüm gibi soğuk ve itici bir kavramı sanki sonunda ölmek yokmuşçasına hoş bir biçimde ifade etmiştir: Sünbülzade, bizden atik ve bizden tetik davranarak ruhunu beden yuvasından çıkarmış kendi elceğiziyle güllük cennetine iletmiştir. (BŞM, s. 48) Ruhun beden yuvasından çıkışı, ölümün adı olmuştur adeta. 25 Haziran 1587 gününün gecesi yine kız oğlan kız bir cariye ile cümbüşe kalkışınca sabahı tutturamaz. (BŞM. s. 65) Sabahı tutturamamak, yani ölmek. Sanki yazı tura atan birinin istediğini elde edememesi gibi… Hâlbuki bir can terk- i dünya eylemiştir. Sanki dünyanın bir bâzîçe, bir oyun alanı gibi algılanışının da ifadesidir. Dede Paşa – ki o hayırlı olayda Humbaracıbaşıdır – bu yıl 102 yaşında iken yalnızlık ülkesinden sonsuzluk evrenine göç etmiştir. (BŞM. S. 73) Yalnızlık ülkesinden sonsuzluk evrenine göç etmek ölümün hoşça ifadesinden başka bir şey değildir Salah Birsel'de. Sonsuzluk evreni, genişliği, vüs'atı, sınırsızlığı ifade eder. Dolayısıyla bu şekilde ölümün yüzü yumuşar, soğukluğu giderilmiş olur. Aynı yılın haziranında Reisü'l-ulema Fındıkzade Efendi –ayın yirmi ikisi akşamı– ömür eteği kısaldığından toprağa verilmiştir. (BŞM., s. 76) Ömür, eteğe benzetilmiştir. Zaten genellikle kısadır, ömür de insanoğlu doğar doğmaz azalmamaya, yani kısalmaya başlar. Her daim eksilir, nihayet biter. İşte Reisü'l-ulemanın ömrü de bir haziran ortalarından sonra kısala kısala tükenmiştir. 1809 Şabanının yirmi altıncı günü de gövdesini başından ikiye ayırmıştır. (BŞM., s. 47) Gövde baştan ikiye ayrılır mı? Mümkündür. Sonuç? Ölümdür… Ecel terzisi gelip insanlara urba geçirmeye kalkışsa, âdemoğulları yine de ortalarda salınmaktan geri durmazlar. (BŞM., s. 8) İnsanlara urba geçirmek erdemli bir davranış örneğidir. Ama bu işi ecel terzisinin yapması hayra alamet değildir. Çünkü o, ölüm meleğidir. Onun giydirdiği urba kişiye hayretmez. Ya ne yapar? Dünyasını değiştirir, öldürür.

Anahtar Sözcükler: Salah Birsel, hiciv, ölmek

[*] Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, ali.bozkaplan@deu.edu.tr

TÜRK DİLİNİN SÖZ VARLIĞI VE *TÜRKÇE SÖZLÜK* GELENEĞİ

Prof. Dr. Şükrü Halûk AKALIN[*]

Özet

Sözlükler, bir dilin bütün veya belli bir dönemdeki sözcüklerini yazılışları, türleri, söylenişleri, kökenleri, temel ve yan anlamları, kullanılış özellikleri bakımından tanımlayan, örnek cümlelerle tanıklandıran başvuru kaynaklarıdır. Sözlüklerin *bütüncül yapı*sında (macrostructure) yer alan *sözlük birim*ler (lexeme) dilin söz varlığına dayanmaktadır. Ancak dilin söz varlığındaki hangi sözcüklerin sözlükte nasıl yer alacağı, nasıl tanımlanacağı, hangi örneklerle tanıklanacağı sözlük biliminin en çok tartışılan sorunlarındandır. Türk Dil Kurumunun ilk baskısını 1945 yılında tamamladığı *Türkçe Sözlük*'ün de bugüne kadar yayımlanmış olan on bir baskısında madde başı seçilen sözcüklerle madde içinde yer alan sözcükler, bunların tanımlanmaları, seçilen örnekleri, kökenleri öteden beri eleştiri ve tartışma konusu olmuştur. Günümüzde sözlüklerin bilgisayar destekli, derlem tabanlı hazırlanmaya başlanmasıyla bu tartışmalar yeni bir içerik kazanmıştır. Özellikle *Türkçe Sözlük*'ün günümüzden yirmi yıl önce sayısallaştırılarak sanal ortamda erişime açılması da kullanıcıların hemen her yönüyle *Türkçe Sözlük*'ü irdelemelerini sağlamıştır. Kuşkusuz bu tartışmalar ve eleştiriler *Türkçe Sözlük*'ün yeni baskıları için de yararlı olmuştur. *Türkçe Sözlük* ilkeleri göz önüne alınmadan yapılan tartışma ve eleştirilerin ise aynı ölçüde yararlı olduğunu söylemek mümkün değildir. *Türkçe Sözlük*'ün seksen yıla yaklaşan yayım hayatı bulunsa da hazırlık çalışmalarının 1932 yılında toplanan Birinci Türk Dili Kurultayı ile birlikte başladığı göz önünde bulundurulduğunda doksan yıllık bir geçmişi olduğu ortaya çıkar. Öte yandan *Türkçe Sözlük*'ün ilk hazırlayıcıları, Şemseddin Sami Bey'in *Kamus-ı Türkî* adlı sözlükçülük tarihimizin anıtsal eserlerinden birini örnek aldıkları göz önünde bulundurulacak olursa sözlüğün arkasında yüz yirmi yıllık bir gelenek bulunduğunu söylemek gerekir. Bununla birlikte sözlüğün bütün baskılarının bir örnek olduğunu, çelişkilerin bulunmadığını, yanlışsız ve eksiksiz olduğunu ileri sürmek de doğru değildir. Türkçenin yapısı ve yaşadığı değişiklikler göz önünde bulundurularak geliştirilen ve genişletilen her baskıda yalnızca gözden kaçan yanlışlar ve eksikler giderilmemiş, sözlüğün genel yapısına ilişkin düzenlemeler, değişiklikler de yapılmıştır. Türk Dil Kurumunda böylece bir "Türkçe Sözlük geleneği" oluşmuştur. Bu geleneğin oluşmasında sözlüklerin yalnızca dil bilimciler, öğretmenler, öğrenciler için değil her yaştan ve meslekten hemen herkesin, yabancı dil olarak Türkçeyi öğrenenlerin ve öğretenlerin kullanacağı bir başvuru kaynağı olarak görülmesi ilkesi etken olmuştur. Yakın ve eş anlamlı madde başlarına göndermelere, genel sözcüklerin yanı sıra özel adların da sözlüğe alınmasına, {-mA} ekli fiil adlarının tanımlama yöntemine, yabancı sözcüklerin gösterilişine, sözcüklerin sesletimine, ek alış biçimlerine ve daha pek çok özelliğine ilişkin bütün bu düzenlemeler *Türkçe Sözlük*'ün kullanıcılarına yönelik uygulamalarıdır. Günümüzde sözlüğün insan dışında bir başka kullanıcısı daha var: Bilgisayarlar… Doğal dil işleme çalışmalarında bilgisayarların başvuru kaynağı olarak kullandığı e-sözlükler dillerin yapay zekâ ile işlenmesine de katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla sözlük oluşturma ilkeleri üzerinde çalışılırken bu alanın ihtiyaçları da göz önünde bulundurulmalıdır. Bildiride Türk dilinin söz varlığının yansıtıldığı *Türkçe Sözlük* geleneği ve bu geleneğin oluşmasını sağlayan ilkeler ele alınacak, günümüz sözlük kullanıcıları ve doğal dil işleme çalışmalarına yönelik özellikleri tartışmaya sunulacaktır.

[*] Hacettepe Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Emekli Öğretim Üyesi, sukruhaluk.akalin@hacettepe.edu.tr

VANLI PAMİR KIRGIZLARI ATASÖZLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI FONOİSTATİSTİĞİ ÜZERİNE

Prof. Dr. Taşpolot SADIKOV[*]

Özet

Küçük Pamir'den Türkiye'ye göç eden ve Van bölgesine yerleşen Kırgız boylarının diline fonoistatistiksel analiz etmek için Prof. Dr. Sulayman Kayıpov tarafından derlenen Vanlı Pamir Kırgızlarının atasözleri derlemi temel olarak ele alınmıştır. Derlemde yer alan metinler çoğunlukla kimdem, ne zaman ve nerede yazıldığına dair folklorik bilgilerden arındırılmış, ek dil işaretlerinden temizlenmiş, q, ğ, k, g sesleri ayrı harflerle net bir şekilde ayrılmış ve dudak-dudak yassı sedalı β ünsüzü (metinde diş-dudak sedalı v olarak kayıtlı) w harfiyle belirtilmiş, iki nokta üst üste ile belirlenen uzun ünlüler aa, əə, ee, ii, oo, öö, uu, üü şeklinde çift harfle çevriyazıya geçirilmiş, bir harf ama iki sesi belirten yotlu harfler ayrılmış, atasözleri derlemi ses silselerinden oluşan saf bir dizi şeklinde bilgisayara yüklenir, incelenir, analiz edilir ve seslerin sözcüğün başında, ortasında ve sonunda her yerde kullanılan sıklığını doğrulayan fonoistatistik bilgiler elde edilmiş. Makalede, atasözler metninde kullanılan seslerin sınıflandırılması, genel fonoistatistiği, ünlü ve ünsüzlerin genel ve farklılık belirtileri düzeyindeki bireysel fonoistatistiği incelenir, atasözlerin fonoistatistiği "Manas" destanı Jusup Mamay versiyonunun ve Türkçenin malzemeleri ile karşılaştırılır ve oradaki ortak noktaları ve farklılıkları açıklanır. Türkiye'de yaşayan Pamir Kırgızları, atasözleri, ses yapısı, sınıflandırılması, seslerin genel fonoistatistiği, ünlü ve ünsüzlerin, farklılık belirtilerin genel ve özel fonoistatistiği, "Manas" ve Türkçe metinleri ile benzerlik ve farklılıkları.

[*] Bişkek Devlet Kuseyin Karasaev Üniversitesi, Kırgız ve Türk Dilleri Teorisi Bölümü, tash_sadykov@mail.ru

GELENEKSEL BİLGİ BAĞLAMINDA XI. YÜZYIL TÜRK ŞİİRİ

Dr. Öğr. Üyesi Tuğba AKKOYUN[*]

Özet

Başlangıçta antropologların ve zamanla da sosyologların çalışma alanı olan geleneksel bilgi, yerli kültürlerin derinlerine gömülü olan somut bilgi sistemleri, anlamlar, değerler ve uygulamalar olarak tanımlanmaktadır. Yerli kültürel bilgi; halkın birbirleriyle, topraklarıyla, çevreleriyle ve atalarıyla ilişkilerini nasıl gördüklerini ve bu noktalarda nasıl hareket ettiklerini ortaya koyar. Bu alanda yapılan araştırmalarda kültürel göstergeler ele alınır. Yerli toplulukların bilhassa çevreyle ilişkilerini içeren ve düzenleyen bilgiler, ekosistemin, dünyadaki yaşamın sürdürülebilirliği noktasında pek çok bilimin de dikkatini çekmiş ve bu kadim bilgiler "geleneksel ekolojik bilgi" terimiyle literatürde yerini almıştır. Geleneksel ekolojik bilgi terimi, bilginin "her şeyi kapsayan" olarak görülmesinden ziyade, yalnızca ekoloji ile ilgili olduğunu düşündürebilir. Geleneksel bilginin odak noktası yalnızca çevre değildir. Toplumun yüzyıllar boyunca edindiği türlü deneyimden meydana getirilmiştir ve yerel kültüre, çevreye uyarlanarak nesilden nesile sözlü olarak aktarılır. Hikayeler, şarkılar, atasözleri, kültürel değerler, inançlar, ritüeller, sosyal kurallar, yerel dil kullanımları, tarımsal uygulamalar vb. biçiminde kendini gösterir. Bu nedenle geleneksel bilgiyi sözlü ve yazılı edebî ürünlerde bulmak mümkündür. Yerli bilgiyi belirtmek için "yerli kültürel ve fikrî varlık" ifadesi onun bir miras olarak kabul edildiğini gösterir. Soyut ya da somut kültürel varlık, çeşitli göstergelerle kodlanarak taşınır. Dil, göstergelerin kendi bağlamında adeta dondurulduğu bir anlamsal düzlem sağlar. Ait olduğu dönemin ve öncesinin kültürel, sosyal, dînî, siyasi pek çok özelliğini nakleder. Türklerin İslamiyet'e geçtiği bir dönemde kaleme alınan fakat Türk kültürünün İslamiyet öncesi ve sonrası pek çok kültürel unsurunu içeren Dîvânu Lugâti't-Türk, geleneksel bilgi açısından oldukça değerli veriler sunmaktadır. Bu çalışmada Talat Tekin tarafından hazırlanan, Dîvânu Lugâti't-Türk'teki manzum parçaların derlendiği ve tasnif edildiği "XI. Yüzyıl Türk Şiiri" adlı eserdeki şiirlerle aktarılan geleneksel bilgi ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: geleneksel bilgi, XI. yüzyıl Türk şiiri, şiirlerde kültürel göstergeler

[*] Bayburt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Halk Edebiyatı Bölümü, takkoyun@bayburt.edu.tr

KIRGIZLARDA ÇEÇENDİK SÖZLERİN ATASÖZLERİNDEKİ GÖRÜNÜMÜ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Arş. Gör. Tuğba GÖKBAYIR[*]

Özet

İletişimin en önemli aracı dildir. Bir dilin söz varlığı o dilin tarihi hakkında bilgi verir. Dil yoluyla insanlar birbirleriyle iletişim kurabildikleri gibi bilgi alışverişinde de bulunabilir. Söz varlığı, bir toplumun kavramlar dünyasının karşılığı olan sözlüksel ve söz dizimsel göstergelerin toplamı olarak ele alınır. Bir dilin söz varlığı sadece sözlüklerden oluşmaz. Bir dilde kavramların, kalıplaşmış sözlerin, atasözleri ve deyimlerin bulunması o dilin anlatım ögelerinin de zenginliğini gösterir. Atasözleri, kalıplaşmış, yargı ifadesi bildiren, gözlem ve tecrübe sonucunda ortaya çıkan, bir olayı ya da bir durumu açıklamak amacıyla ele alınan kalıplaşmış söz gruplarından birisidir. *Çeçen* kelimesi, ilk olarak Türk dilinin tarihi kaynaklarından biri olan Uygur metinlerinde görülür. *Çeçendik sözler*, bilgeler tarafından söylenilen hikmetli sözler olarak da nitelendirilebilir. Bu sözler, halk arasında dile getirilen duygu ve düşüncelerin süslü bir üslup ile dile getirilmesidir. *Çeçendik sözler*, çeçenler tarafından söylenen veya zamanla kulaktan kulağa aktarılarak bilgelik ifade eden sözlü edebiyat ürünlerinden biridir. Kırgızlarda Kökötayi, Tilekmat ve Akmatalı gibi çeçenler bunlardan bazılarıdır. Çoğunlukla çeçenler sözlerini soru cevap şeklinde söyler. Bir çeçenin amacı diğer çeçeni yenmektir. Bu sözler, düzyazı, şiir veya düzyazı-şiir şeklinde söylenilir. Çeçen kelimesi, Yudahin'in Kırgızca Sözlüğü'nde "söz ustası; hâkim (akıllı)" olarak belirtilir. Günümüz Türk lehçelerinin pek çoğunda *Çeçen* (Kırgız Türkçesi), *şeşen* (Kazak Türkçesi), *sesen* (Başkurt Türkçesi) gibi kelimelerinin geçtiği görülür. Fakat kelimenin anlamı Türk lehçelerine göre farklılık gösterir. Bu çalışmada, Kırgızların *çeçendik* ile ilgili atasözleri ele alındı. *Çeçendik* sözlerin atasözlerindeki görünümü 1982 yılında Frunze'de basılan "Kırgız Makal Lakaptarı" isimli bir çalışmadan hareketle değerlendirildi. İncelenen atasözlerinde *çeçendik* sözlerin kullanım amacı belirtilecek ve konuyla ilgili örnek atasözleri incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Çeçen, Çeçendik söz, Kırgız, atasözleri

[*] Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sos. Bil. Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, tgokbayir@firat.edu.tr, ORCİD: 0000-0001-6563-9559

SOSYAL MEDYADA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ "İNSTAGRAM" ÖRNEĞİ

Dr. Tuğba ŞİMŞEK[*]
Emre ŞİMŞEK[**]

Özet

Teknolojideki gelişmelerle birlikte eğitim öğretim faaliyetleri de farklı mecralara taşınmıştır. Yediden yetmişe toplumun pek çok kesimin kullandığı sosyal medya da eğitim araçlarından biri olarak görülmektedir. Gününün önemli bir bölümünü sosyal medyada geçiren kişilerin sayısı azımsanmayacak derecede fazladır. Bu sebeple sosyal medyada Türkçeyi öğretme amaçlı açılan hesapların etkililiği ön plana çıkmaktadır. Sosyal medyanın en çok kullanıcı sayısına sahip olan uygulamalarından olan İnstagram'da "Türk dili" ve "Türkçe" Anahtar Sözcükleriyle arama yapıldığında hesabımızdaki algoritmaya göre Türkçeyi öğretme amaçlı aktif elli kadar hesap karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı Türkçeyi öğretme amacıyla açılan bu sosyal medya hesaplarından en aktif, en çok takipçi sayısına sahip hesapları ele alarak paylaşımlarını ve takipçiler üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma yöntemlerinden karma yöntem kullanılarak doküman analizi ve söylem analizinden yararlanılmıştır. Hesaplar sayfa düzeni, içerik, paylaşımların sıklığı, Türkçeyi ele alış şekli, dilin öğretiminde kullanılan yöntemler açısından incelenmiştir. Ayrıca takipçilerle etkileşim, beğeni sayıları, yorumlar, cevap verme sıklıkları ele alınarak yorumlanmış hesapların takipçiler üzerindeki etki değerleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak incelenen hesaplarda belli bir standardın olmadığı tespit edilmiştir. En çok takip edilen sayfaların KPSS, AYT, TYT, DGS, ALES, LGS gibi genel sınavlara yönelik paylaşım yapan, "hap" bilgi veren, soruların cevaplarını açıklamalı anlatan paylaşımlar yaptığı görülmüştür. Ayrıca Türkçeyi öğretmek amaçlı açılan bu sayfaların çoğunlukla Türkçe ve edebiyat öğretmenleri tarafından açıldığı görülmektedir. Bu öğretmenlerin kimi paylaşımlarında öğrencilerine de yer vermelerinin, zaman zaman dersten görüntüleri paylaşmalarının etik açıdan bir sorun oluşturup oluşturmayacağı bir araştırma konusudur. Teknoloji kullanımının giderek arttığı düşünüldüğünde bu sayfaların tek tek ele alınarak Türkçe öğretimindeki etkisinin ne derece olduğunun belirlenmesi ve bu etkinin nedenlerinin ortaya konması alana katkı sağlayacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe öğretimi, Türkçe, Türk dili, sosyal medya, instagram

[*] Dokuz Eylül Üniversitesi, Rektörlük, tugbasimsek5@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0400-3578
[**] Spiker, TRT, emre.simsek@trt.net.tr

ORTAOKUL TÜRKÇE ÖĞRETİM MÜFREDATINDA KONUŞMA KAZANIMLARINI UYGULAMAYA YÖNELİK ÖĞRETMEN DENEYİMLERİ

Arş. Gör. Tuğrul Gökmen ŞAHİN[*]
Prof. Dr. Özcan BAYRAK[**]

Özet

Konuşma, insanın doğduğu andan itibaren sahip olduğu gelişim süreci içinde bu beceriyi deneyimleyerek öğrenmek kaydıyla edinmiş olduğu düşünceler ile kendi istek ve duygularını belli bir şekilde çevresindekilere iletebilmesidir. Türkçe öğretim programında dört temel dil becerilerinden biri olan konuşma becerisi, bireylerin hem sosyal yaşamda hem de eğitim ortamlarında edindikleri aynı zamanda da çeşitli eğitim durumlarında geliştirmeye çalıştıkları bir beceridir. Bu bağlamda çalışmanın amacı Türkçe öğretiminde dört temel dil becerilerinden biri olan konuşma becerisinin ortaokul Türkçe öğretim müfredatında uygulamaya yönelik durumlarına ilişkin Türkçe öğretmenlerinin deneyimlerini ortaya çıkarmak olarak belirlenmiştir. Çalışma nitel araştırma yönteminden fenomenoloji deseni ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya Malatya ili, Yeşilyurt ilçesinde bulunan beş farklı ortaokulda görev yapan beş Türkçe öğretmeni katılmıştır. Çalışmada katılımcılardan üçü kadın ikisi ise erkek öğretmenlerdir. Çalışmada elde edilen veriler, yarı yapılandırılmış görüşme ile beş gün boyunca belirlenen yönerge ışığında toplanmıştır. Yapılan görüşmeler öğretmenlerin uygun oldukları zamanda ve güvenli bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Toplanmış olan bu verilerin analizinde içerik analizi kullanılarak kod, kategori ve temalar belirlenmiştir. Yapılan görüşmelerde öğretmenler diğer dil becerilerine nazaran Türkçe öğretim programında yer alan konuşma becerisi kazanımlarının daha az olduğunu dile getirmişlerdir. Yine çalışmada elde edilen bulgular ışığında öğretmenler, aynı zamanda kazanımların uygulamaya yönelik sıkıntılarının olduğunu belirtmişlerdir. Çalışmada ulaşılan sonuçlar bağlamında konuşma becerisi kazanımları ile ilgili hem etkinlik hem de uygulamaya yönelik çalışmalar yapılmalı ve bu çalışmalar sonucunda öğretmenlere çeşitli eğitimler verilmesi gerektiği saptanmıştır. Ayrıca eğitim sonrasında da öğretmenlerle iletişim içerisinde olunması ve onların kazanımların uygulanması noktasında yaşayabilecekleri sorunlarda destek olunması gerektiği şeklinde önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Türkçe öğretim programı, konuşma becerisi, kazanımlar, öğretmen deneyimi

[*] İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, tugrul.sahin@inonu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2107-9670
[**] Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, ozcanbayrak@firat.edu.tr, Orcid: 0000-0002-3392-5021

SEBK-İ TÜRKİSTÂNÎ BAĞLAMINDA NEDÎMÂNE TARZ YA DA NEDÎM'İN DİVAN ŞİİRİNE GETİRDİĞİ YENİLİKLER ÜZERİNE

Prof. Dr. Tuncay BÜLBÜL[*]

Özet

18. yüzyıl klasik Türk edebiyatının en başta gelen temsilcilerinden olan Nedim gerek üslubu gerekse şiirlerinde yer verdiği hayal unsurları bağlamında pek çok yeniliğin temsilcisi olarak görülmüştür. Onun tarzındaki realist bakış açısı, yaşadığı dönem İstanbul'unun ya da kişilerinin gerçekçi tasvirleri üzerinde çokça durulan hususlardandır. Sebk-i Türkistânî yeni Farsçanın ortaya çıkışından sonra şiirde görülen bir üslup olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Emevî hanedanının yönetim anlayışına karşı bir baş kaldırı hareketi olarak gelişen Şuubiye Hareketi'nin edebî düzlemdeki bir izdüşümü olarak görülebilecek Sebk-i Türkistânî bağlamında ortaya konan şiirlerde görülen üslup özelliklerinin klasik Türk edebiyatı içerisinde de sorgulanmaya, etkilerinin ortaya konmaya ihtiyacı bulunmaktadır. Her ne kadar bizim edebiyatımız daha çok Sebk-i Türkistânî'den sonra neşvünema bulan Sebk-i Irakî merkezli değerlendirmelere tabi tutulmuş olsa da bu üslubun klasik Türk edebiyatında da etkili olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Şimdiye kadar klasik Türk edebiyatı geleneği dahilinde eserler veren şairlerimiz üslup merkezli çalışmalara çok az konu edildiği için bizdeki Sebk-i Türkistânî etkisi maalesef gözden kaçmış, hatta bazen 18. Yüzyılda yaşamış ve eser vermiş bir şair olan Nedim'in şiir tarzını 17 hatta 16. Yüzyılda bile gören yaklaşımlar gözlemlenmiştir. Bu bildiride Nedimane tarz olarak adlandırılan Nedim'in şiir üslubuyla Nedim'in divan şiirine getirdiği yenilikler Sebk-i Türkistânî bağlamında değerlendirmeye tabi tutulacak, Nedim'de yenilik ya da orijinallik olarak görülen bazı unsurların aslında Sebk-i Türkistânî'nin temel özellikleri olduğu gerçeği tartışılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Nedim, Sebk-i Türkistânî, Nedimane tarz

[*] Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ORCİD: 0000-0002-9719-693

ALEVİ-BEKTAŞİ CEMLERİNDE KULLANILAN DİLİN METAFORLARI: DENİZLİ ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Turgut TOK[*]
Kıvılcım POLAT BULMUŞ[**]

Özet

Dil ve kültür arasında sürekli bir ilişki vardır. Toplum dinamiklerinin yansıması olan kültür, dil aracılığıyla aktarılır. Dil, kültürün bilişsel boyutta algılanma biçiminin somutlaştırılmasıdır. Dil ve kültürün iç içe geçmiş yapısı kültürel dil bilim terimini ve çalışma alanını ortaya çıkarmıştır. Kültürel dil bilimin çalışma alanı içerisindeki konulardan biri de metaforlardır. Bilişsel bir okumanın ürünü olan dil, metaforlarla örülüdür. Dünyayı ana dilinin penceresinden algılayan insanın zihninde kavramlar ve kavram alanları bulunur. Bağlamdan ayrı düşünülemeyecek kavram ve kavram alanları ise toplumsal yaşayışa göre belirlenir. Ortak bir bilinçle hareket eden toplumun zihinsel süreçlerindeki kavramlaştırmanın yansıması metaforlar aracılığıyla anlaşılabilmektedir. Alevi-Bektaşi toplumunun dünyayı algılayış ve yaşayış şeklinin yansımalarını gördüğümüz cemler ve burada kullanılan ezoterik dil metaforlarla örülüdür. Bu çalışmada yoğun sembolik örüntülere sahip Alevi-Bektaşi inanç dairesinin ibadet şekli olan cemlerde kullanılan dilin Denizli ilinin Pamukkale ilçesine bağlı bir mahalle olan Güzelköy'de yapılan Nevruz Cemi özelinde kültürel dil bilim bağlamında değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmanın giriş kısmından sonra kültürel dil bilimin ve metaforların tanım ve açıklaması yapılmış, bu alanda yapılan kaynak çalışmalar verilmiştir. Ardından Alevi-Bektaşi inancının tarihsel süreçteki yolculuğundan bahsedildikten sonra Kırklar Cemi'nin sembolik bir yansıması olan cemin hangi durumlarda gerçekleştirildiği, türleri, Kırklar Cemi ve On İki Hizmet açıklanmıştır. Bağlam merkezli bir ibadet olan cemlerin soyut evrenini anlamlandırmak için yalnızca dilin yüzey yapısını değerlendirmek yeterli olmayacaktır. Bu bakış açısıyla cemdeki dil malzemesinin tümü derin yapısı göz ardı edilmeden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Nevruz Cemi'nde katılımlı gözlem yoluyla ulaşılan kaydın transkripsiyonu sonucu elde edilen metinden örneklerle metaforlar açıklanmıştır.

Anahtar Sözcükler: kültürel dil bilim, metafor, kültürel metaforlar, Cem, Alevi-Bektaşi

[*] Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, ttok@pau.edu.tr
[**] Doktora Öğrencisi Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, kvlcmpltt@gmail.com

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINDAKİ BECERİ ETKİNLİKLERİNE EŞLİK EDEN GÖRSELLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Öğr. Gör. Uğur ÖZBİLEN[*]
Öğr. Gör. Meral BAYRAM[**]

Özet

İnsanoğlunun eğitim süreci ailede başlamakta ve okul ortamında devam etmektedir. Okulda öğretmenler, öğrenciler ve ders materyalleri ile bu süreç desteklenmekte ve öğrenciye gerekli davranışlar kazandırılmaya çalışılmaktadır. Ders araç gereçleri eğitim-öğretim sürecinin en önemli bileşenlerini oluşturmaktadır. Bu bileşenlerin de en önemlisi ders kitaplarıdır. Kitaplar içerikleri, fiziksel yapıları ve yazılış amaçları açısından farklılıklar barındırmaktadır. Ders kitapları; dil öğrenme ortamı, geleneksel okul ortamı, bireysel öğrenme ortamları ve buna benzer çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Araştırmaya konu olan ders kitapları, yabancı dil öğretim kitaplarıdır. Bu bağlamda araştırmada yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitapları kullanılmıştır. Bu amaçla bu çalışmada farklı yayınevlerine ait yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitapları fiziksel açıdan karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Buradan hareketle kitaplarda dört dil becerisi (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) ile ilgili etkinliklere eşlik eden görsellerin kitaplardaki yansımaları incelenmiştir. Bu incelenmede farklı araştırmalardan hareketle oluşturulmuş "Görselleri Sınıflandırma Formu" tasarlanmıştır. Daha sonra bu formla birlikte ön uygulama yapılmış ve işlevsel olmayan inceleme boyutları formdan çıkarılmış ve forma son hâli verilmiştir. Araştırma nesneleri Yunus Emre Enstitüsüne ait Türkçe öğretimi ve Yeni İstanbul Türkçe Öğretimi Seti'nde yer alan B1, B2 ders kitaplarıdır. Araştırma durum çalışması desenine göre kurgulanmış, veriler doküman incelemesi ile elde edilmiştir. Veri toplama aracı olarak da araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan "Görselleri Sınıflandırma Formu" kullanılmıştır. Bu formda görseller fonksiyon, görev ve oluşum açısından temelde üç boyutta ele alınmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmanın sonuçları, ilgili diğer araştırmaların sonuçları ile birlikte tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: yabancı dil olarak Türkçe, görseller, ders kitapları

[*] Akdeniz Üniversitesi, ozbilenugur@gmail.com.
[**] Akdeniz Üniversitesi, meralybayram@gmail.com.

ÇAĞATAY TÜRKÇESİ METİNLERİNDE *-GAY* EKİ VE İŞLEVLERİ

Doç. Dr. Ümit EKER[*]

Özet

Tarihî Türk lehçelerinde gelecek zaman işaretleyicilerinden biri de *-gAy* ekidir. Köktürkçe metinlerde seyrek olarak görülen ekin kullanımı Eski Uygur Türkçesi döneminde yoğunlaşmış, gelecek zamanın yanı sıra farklı işlevleri de karşılar hâle gelmiştir. Ekin işlevindeki bu genişleme, Karahanlı ve Harezm Türkçeleri döneminde de devam etmiş, Çağatay Türkçesinde en geniş şeklini almış fakat Çağatay Türkçesinin ardılı durumundaki Özbek ve Yeni Uygur Türkçelerinde kullanımdan düşmüştür. *-gAy* ekinin Türkçenin tarihî bütün dönemlerinde zamir kökenli kişi ekleriyle kullanıldığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra Çağatay Türkçesi şiir dilinde bazen ekin sonundaki "y" ünsüzünün düşürüldüğü görülür.

Bu çalışmada çoğunlukla gelecek zaman işlevinde kullanılan *-gAy* ekinin Çağatay Türkçesi metinlerindeki kullanımları incelenmiştir. İnceleme için Çağatay Türkçesinin "klasik öncesi", "klasik", "klasik sonrası" dönemlerine ait bazı eserler incelenmiş ve bunun sonucunda ekin işlev ve kullanımlarıyla ilgili önemli bulgulara ulaşılmıştır. Ek, Çağatay Türkçesi metinlerinde "gelecek zaman", "geniş zaman", "gelecek zaman / istek kipi", "istek kipi", "emir kipi", "şart kipi" işlevlerinde kullanılmıştır. Ekin bu işlevlerinin yanı sıra birçok kullanımı da bulunmaktadır. Buna göre ekin metinlerde şu kullanımlarına rastlanmıştır: "gelecek zaman - gelecek zamanın hikâyesi" içerisinde "kabul etmeme, isyan", "endişe, kaygı", "inanmama, ikna olmama", "beklenti", "vazgeçme", "şu anki durumun tersi"; "gelecek zaman - istek kipi" içerisinde "isteme, talep etme"; "istek kipi" içerisinde "dua", "tavsiye", "soru yoluyla yüklemdeki yargının tersini kastetme, kabul etmeme, inanmama", "gerçekleşmemiş istek", "gerçekleşmemiş istek, pişmanlık"; "emir kipi" içerisinde "mutlaka uyulması ve uygulanması gereken davranış, ilke", geniş zaman - geniş zamanın hikâyesi içerisinde "soru yoluyla yüklemdeki yargının tersini kastetme - kabul etmeme - inanmama", "ikna olmama", "sıradan bir gerçeğe veya kabule işaret", "mahiyeti ve sınırları belirleyememe", "mübalağa etme", "gerçekleşmemiş istek", "tanımlama veya bilimsel tespit", "betimleme yapma", "yalvarma", "tahmin" anlamlarının oluşturulmasında önemli rol oynadığı görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: gelecek zaman eki, *-gAy* eki, Çağatay Türkçesi

[*] Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, umiteker@comu.edu.tr.

KÖKTÜRK HARFLİ METİNLERDE ANLAM İLİŞKİLERİYLE BAĞLANAN CÜMLELER ÜZERİNE

Doç. Dr. Ümit HUNUTLU[*]

Özet

Doğru ve tutarlı bir metin, aralarında anlam ilişkileri bulunan cümlelerle kurulur. Bir metnin oluşturulmasında cümleler belli kurallar çerçevesinde yan yana gelir. Bu kurallara dikkat edildiği ölçüde metinler sağlam bir yapı sergiler. Sıralı cümleler arasındaki bağlantılar; ortak ögeler, ortak kip ve şahıs ekleri, bağlaçlar; öncül ve ardıl gönderim ögeleri, zamirler, gösterme sıfatları, iyelik ve durum ekleri ile kurulur. Cümleler arası sözcük ilişkileri, *yineleme, eksilti, değiştirim* gibi yöntemler de bu bağlantılarda etkilidir. Cümlelerin amaç, açıklama, neden-sonuç, karşılaştırma, karşıtlık gibi anlam ilişkileri ile birleşmesinde önemli rol oynar. Bir metnin anlaşılması için cümleler arası bağlantıların iyi analiz edilmesi gerekir. Metinde sıralanan cümleler birbirinden bağımsız düşünülemez. Bu cümleler birbirlerine farklı anlam ilişkileriyle bağlanır. Bir öge olmadığı halde sanki o cümlenin bir ögesiymiş gibi yanındaki cümleyle güçlü bir bağ kurar ve yanındaki cümlenin anlamını değişik yönlerden tamamlar. Türk dilinin ilk yazılı eserleri olan Köktürk harfli bengü taşlar, birçok çalışmada metin bilimi ve söz dizimi yönüyle araştırılmıştır. Farklı bakış açıları metinlerin anlamlandırılmasında farklı yorumlara yol açmıştır. Bu çalışmada Uygur Bitigleri, Yenisey Yazıtları, Kırgız Yazıtları ve diğer Köktürk harfli metinler Köktürkçeden sonraki döneme ait olsalar da bir yazı geleneği içinde değerlendirilmiştir. Köktürk, Uygur, Yenisey, Kırgız mezar taşlarının tamamındaki sıralı ve bağlı cümleler bağlanış şekillerine göre incelenmiştir. Yazıtlardaki sıralı ve bağlı cümlelerin bir metin bütünlüğü içinde nasıl bir anlam ilişkisiyle birbirine bağlandıkları üzerinde durulmuştur. Bu cümleler arasındaki amaç, açıklama, neden-sonuç, karşılaştırma, karşıtlık, sıralama, sınırlandırma, zaman gibi anlam ilişkileri tespit edilmiştir. Köktürk harfli metinler söz dizimi ve anlam bilgisinin ortak verileriyle analiz edilmiştir. Sıralı cümlelerden hareketle Köktürkçenin söz dizimsel kabiliyeti, yüksek düşünce ve mantık ilkeleri ortaya konulmuştur. Bu sıralı cümleler kip, şahıs ve öge ortaklılıkları bakımından değerlendirilmiş ve bu cümlelerin bağlanış şekilleri sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: söz dizimi, sıralı cümle, Köktürkçe, anlam bilgisi, yazıtlar

[*] Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Eski Türk Dili Ana Bilim Dalı, umit.hunutlu@erdogan.edu.tr.

YAPILANDIRMACI YAKLAŞIM ÖNCESİNDEKİ TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA YAZMA UYGULAMALARI

Dr. Ümmühan Güzel[*]
Prof. Dr. Serdar Yavuz[**]

Özet

Ülkelerin vatandaşlarını yetiştirmek, geliştirmek için kullanacağı yöntemlerin başında eğitim faaliyetleri gelmektedir. Eğitim faaliyetleri, ulusal amaçlar doğrultusunda şekillendirilerek oluşturulmaktadır. Bu faaliyetler, tespit edilecek ilkeler ışığında çeşitli uygulamaları bünyesinde barındırır. Dünyadaki bütün devletlerde olduğu gibi ülkemizde de dönem dönem farklı ilkeler, yaklaşımlar benimsenerek eğitim faaliyetleri tasarlanmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra ülkemizde uygulanan eğitim programlarında da farklı yaklaşımlar esas alışmıştır. 2005 yılı itibariyle hazırlanan eğitim programlarında yapılandırıcı yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Benimsenen yaklaşımların, politikaların, eğitsel amaçların vb. değişmesi ile birlikte derslerde uygulanan çalışmalar da farklılık göstermektedir. Türkçe dersinin temel becerilerinden olan yazma becerisinde de uygulanması amaçlanan etkinlikler noktasında programlar arasında farklılıklar olduğu bulunmuştur. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, yapılandırmacı yaklaşım öncesinde hazırlanmış olan Türkçe dersi öğretim programlarındaki yazma uygulamalarını belirlemektir. Çalışmada programların asıllarına ulaşılarak verilerin elde edilmesinde birincil kaynaklardan yararlanılmıştır. Verilerin toplanması sürecinde ise nitel desende doküman incelemesi yapılmıştır. Doküman incelemesi sonucunda elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sürecinde içerik analizinde kullanılan kategorisel analiz tekniği ile elde edilen veriler birimlere ayrılmış ve yorumlanmıştır. Yapılan analiz sonucunda 1924 yılında hazırlanan programın ilk müfredat programı olması dolayısıyla ana hatlarıyla hazırlanmış bir program olduğu düşünülmektedir. 1929, 1930, 1931-1932 programlarının Türkçe dersine yönelik bölümünde yer alan yazma etkinliklerinin az miktarda ve birbirinin tekrarı olan çalışmalardan oluştuğu belirlenmiştir. 1949 yılında hazırlanan program ise çok daha ayrıntılıdır ve yazma etkinlikleri miktarı da çeşitlendirilmiştir. Bir sonraki program olan 1962 programı, 1949 yılında hazırlanan programdaki yazma etkinliklerini içermektedir. İlk kez yöntem, araç ve gereçler, ölçme ve değerlendirme bölümlerinin yer aldığı 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitimi Programı'nda yazma etkinlikleri ile öğrencilerin kültürel, sanatsal, sosyal, iletişimsel vb. yönlerden gelişimlerinin amaçlandığı görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, Türkçe dersi öğretim programı, yazma etkinlikleri

[*] Fırat Üniversitesi, ummuhannguzel@gmail.com
[**] Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, drserdaryavuz@gmail.com

ÖZBEK DESTANLARINDA SIK KULLANILAN KELİMELER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi Yasin KARADENİZ[*]

Özet

Destanlar milletlerin tarihi ve kültürel hafızasında olayların gelecek nesillere aktarımında önemli bir görev üstlenmektedir. Bu özelliği sebebiyle destanlar milletlerin geçmişten günümüze yaşadığı olayların gelecek nesillere aktarılmasında adeta bir köprü vazifesi görmektedir. Destanlar toplumların yaşantılarını anlama, algılama ve aktarma çabasıyla ortaya çıkmıştır. Yazı öncesi ve sonrası dönemde dünya tarihinin oluşumunda önemli katkıları olan Türk milletinin özellikle yazı öncesi dönemde yaşadıklarını ifade etmesi bakımından destanlar büyük rolü üstlenmiştir. Yani sözlü geleneğin ürünü olan destanlar yazılı kaynakların olmadığı dönemlerde Türk milletinin yaşadığı acıları, başından geçen olayları, çeşitli kahramanları, sosyal ve kültürel olayları ifade eden önemli kaynaklardır. Türk milletinin genelini ifade eden destanlar olduğu gibi her bir Türk boyunun yaşadıklarını anlatan ya da olaylara Türk boylarının bakış açısını yansıtan destanlar da bulunmaktadır. Bu bakımından Türk destanları içinde Özbek sahası destanları da Özbek Türklerinin yaşam tarzlarını, adetlerini, gelenek ve göreneklerini arkaik zeminde ifade etmektedir. Destanlar kültür hazinesi olmakla birlikte söz varlığı açısından da önemli kaynaklardır. Söz varlığı çalışmaları dilbilim incelemelerinde kaynak dile ait çıkarımlarda bulunmak için temel veriler sunmaktadır. Bu çalışmada Özbek destanlarında en sık kullanılan 100 kelime belirlenecek ve bu kelimelerden hareketle Özbek dili ve kültürüne ait bazı değerlendirmelere ulaşmak amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda Özbek destanlarından "Huşkeldi", "Alpamış", "Erali ve Şirali", "Balagerdan" "Ayçınar" destanları çeşitli kelime sıklığı programları vasıtasıyla taranacaktır. Belirtilen bu destanlarda hangi kelimelerin daha sık kullanıldığı, sık kullanılan bu kelimelerin yapı ve tür bakımından nasıl olduğu incelenecektir. Mümkün olduğunca kelimeler türüne göre ayrıştırılacak ve böylelikle Özbek dili ve kültürü üzerine çıkarımlar yapılacaktır. Sık kullanılan kelimeler verilirken destanlar hem ayrı ayrı değerlendirilecek hem de birlikte karşılaştırılacaktır. Böylelikle destanların kendi içinde ve bütün olarak kelime sıklığı ortaya konulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Destan, Özbek, kültür, sıklık, söz varlığı

[*] Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ykarademiz57@gmail.com

KAZAK AKINI JAMBIL JABAYEV'İN ŞİİRLERİNDE ELEŞTİREL BAKIŞ

Yaşar SÖZEN[*]

Özet

Kazak bozkırlarının ulu ozanı Jambıl Jabayev, geçtiğimiz yüzyılın Türk dünyasındaki en büyük akınlarından biridir. Yüz yıllık ömründe elinde kopuzla at sırtında sürekli şiir söyleyen Jambıl akın, özellikle rakipleriyle gerçekleştirdiği aytıslarla ve kendine özgü bir üslupla günlerce söylediği destanlarla başta Kazak edebiyatı olmak üzere tüm dünya edebiyatında tanınır. Jambıl Jabayev; şiir, aytıs ve destanlarında birçok konuyu işler ve dile getirir. Ozanın özellikle şiirlerinde işlediği ve önem verdiği konuların başında dönemin yöneticilerine, yönetim devir ve sistemlerine, çağdaşı olan ozanlara ve halkı sömürerek zenginleşen varlıklı kişilere yönelttiği tenkitler yer alır. Jambıl da Abay gibi şiirlerinde sosyal bir konu olan eleştiri kavramına sıklıkla yer verir. Jambıl'a göre çaldığı dombra yay, ağzından çıkan söz ise bir oktur. Çalışmada Kazak akını Jambıl Jabayev'in hayatı ve edebî şahsiyeti hakkında bilgi verildikten sonra şiirlerinde sosyal bir tema olarak ele aldığı eleştiri kavramı, örneklerle tespit edilmeye ve incelenmeye çalışılmıştır. Tespit edilen şiir örnekleriyle eleştiri konusu; *''Ozanlara/Akınlara Yapılan Eleştiriler, Yöneticilere Yapılan Eleştiriler, Yönetim Devir ve Sistemlerine Yapılan Eleştiriler, Zenginlere Yapılan Eleştiriler, Yapılan Eleştirilere Verilen Çözüm Önerileri''* başlıkları altında tasnif edilerek incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Jambıl Jabayev, şiir, eleştiri.

[*] Doktora Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı. ORCID ID: 0000-0002-6801-6442, goktug3525@hotmail.com

RABGUZİ'NİN KISASÜ'L-ENBİYÂ'SININ PARİS NÜSHASI VE KLASİK DEVİR SONRASI ÇAĞATAY TÜRKÇESİNDE MAHALLİLEŞME

Doç. Dr. Yaşar ŞİMŞEK[*]

Özet

Türk Edebiyatı tarihinde ilk Kısasü'l-Enbiyâ, Rabguzi tarafından Harezm Türkçesi ile yazılmıştır. Eserin Londra, Leningrad (6 nüsha), İsveç (2 nüsha), Bakü, Tahran, Kazan ve Paris olmak üzere dünyanın çeşitli kütüphanelerinde farklı zamanlarda yapılmış istinsahları bulunmaktadır. Eserin günümüze ulaşan yazmaları arasında Londra ve Tahran Nüshaları en eski olanlarıdır. Bugünkü bilgilerimize göre, Kısasü'l-Enbiyâ'nın Londra ve Tahran Nüshaları dışında Harezm Türkçesi özelliklerini bütünüyle koruyan herhangi bir yazma nüshası yoktur. Eserin diğer nüshaları, Çağatay ve Kıpçak sahasında dönemin dil özelliklerine göre yapılmış istinsahlarıdır. Bu nüshalarda Çağatay Türkçesi özellikleri baskın olmakla birlikte istinsah edildiği sahaya göre birtakım farklı lehçe özellikleri de görülmektedir. Paris, Bibliothéque Nationale, Suppl. Turc 1012'de muhafaza edilen nüsha, XVIII. yüzyılda istinsah edilmiştir. Kütüphane kaydında 1701-1715 tarihi vardır. 262 varaktır. Tam bir nüshadır. Harekesiz talik ile yazılmıştır. Londra Nüshasına göre bazı eksik bölümleri (özellikle şiirler) vardır. Fakat Londra Nüshasında olan bazı hikâyeleri daha geniş ihtiva etmektedir. Eser, tarihî lehçeler arası aktarma çalışmaları açısından çok kıymetlidir zira eser bir istinsah metninden ziyade Harezm Türkçesinden XVIII. yüzyıl Doğu Türkçesine yapılmış bir aktarmadır. Paris Nüshasını Türk dili tarihinde önemli kılan hususların başında söz varlığı gelmektedir. Müstensih eseri Çağatay Türkçesine aktarırken XVIII. yüzyılda kullanımdan düşmüş Türkçe kelimeler yerine mahalli kelimeler kullanmayı tercih etmiştir. Eserdeki mahalli kelimelerin pek çoğu günümüzde sadece Yeni Uygur Türkçesinde yaşamaktadır. Bu bildiride, Paris Nüshasının Türk dili tarihi açısından taşıdığı önem dil özelliklerinden hareketle gösterilmeye çalışılacak, 'Klasik Devir Sonrası Çağatay Türkçesinde Mahallileşme' konusu üzerinde durulacak ve Paris Nüshasında görülen fakat XVII. yüzyıldan önce yazılan Doğu Türkçesi metinlerinde görülmeyen ya da eserin yazıldığı saha itibariyle mahalli bir kelime olarak değerlendirdiğimiz kelimelerden örnekler verilecektir.

Anahtar Sözcükler: Rabguzi, Kısasü'l-Enbiyâ, Harezm Türkçesi, Çağatay Türkçesi, Aktarma.

[*] Giresun Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ysimsek55@gmail.com ORCID: 0000-0003-4532-8467

GAZİPAŞA İLÇESİ'NDE YER ALAN MAHALLE İSİMLERİNİN TOPONOMİM AÇISINDAN İNCELENMESİ

Doç. Dr. *Yavuz UYSAL*[*]
Merve ÇOŞKUN[**]

Özet

Adlar, toplumların kültürel veya sosyal açıdan uğradığı değişimleri yansıtan en önemli göstergelerden biri olarak kabul edilir. Nesneler onlara verilen adlarla varlık bulur ve anlam kazanırlar. Bir kişiyi, bir nesneyi veya herhangi bir şeyi anlatmaya, açıklamaya ve bildirmeye yarayan isimlere biz ad diyoruz. Adları köken, tarihsel gelişim ve değişim, dil ve kültür sorunları açısından inceleyen bilim dalına ad bilim denir. Ad bilim temelde kişi ad bilimi(antroponomi) ve yer ad bilimi(toponomi) olarak iki ana dala ayrılır. Coğrafya, inanç ve dünya görüşü gibi pek çok etkene göre değişkenlik gösteren kişi ad bilimi yani antroponomi, kısaca kişi adlarını inceleyen ve araştıran bilim dalıdır. Toponomi, yer adlarını ses, yapı, anlam ve köken bakımından inceleyen bilim dalıdır. Hiçbir kimseye, hiçbir nesneye sebepsiz ve anlamsız yere isim verilmediği gibi yer isimleri de içerisinde bulunduğu zamanın ve coğrafyanın atmosferine bağlı olarak adlandırılırlar. İnsanlar üzerinde yaşadıkları bir bölgeyi benimseyebilmek için o yerlere kendilerini yansıtan adlar verir yani "kendileme" işlemini gerçekleştirirler. Bu çalışmada Gazipaşa'nın mahalle adları incelenerek burada yaşayan insanların sosyal hayatı ile bu şehrin tarihi ve coğrafi dokusunun ne kadar uyumlu olduğuna ve yer adlarının toplumsal bellekteki yerine değinilmesi hedeflenmektedir. Gazipaşa ilçesine bağlı mahalle adlarının incelenmesinde konu ile ilgili sadece bir çalışmanın bulunması ve veriye ulaşılabilecek kişilerin artık hayatta olmaması gibi sorunlarla karşılaşılmaktadır. Bu sorunlar yer adlarının kökenini saptamayı zorlaştırmaktadır. Söz konusu çalışmada bahsedilen tek kaynaktan yararlanılmasına ve yerel halk ile yapılan görüşmelerin derlenmesine çalışılmaktadır. Kültürel, tarihi ve coğrafi izler taşıyan bu yer adlarının kaybolup gitmemesi ve gelecek nesillere aktarılması amaç edinilmiştir.

Anahtar Sözcükler: ad bilimi, yer adları, toponomi

[*] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, yavuz.uysal@alanya.edu.tr
[**] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı,mervecoskun47.mck@gmail.com

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE ATASÖZLERİ VE DEYİMLERİN KÜLTÜR AKTARIMI ARACI OLARAK ŞARKILARLA KULLANIMI

Doç. Dr. Yavuz UYSAL[*]
Selvi KARAKUŞ[**]

Özet

Dil öğretiminde dil ve kültür bir bütündür. Bir milletin diliyle kültürü arasında sıkı bir ilişki vardır. Dil öğretilirken aynı zamanda o milletin yaşantısı ve kültürü de aktarılır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde atasözleri ve deyimlerin kültür aktarımında önemli bir yeri vardır. Bu çalışmada şarkılardan hareketle atasözü ve deyim öğretimi ve kültür aktarımı amaçlanmaktadır. Amaç doğrultusunda şarkılar belirlenmiştir. Bu şarkılarda var olan atasözleri ve deyimler tespit edilmiş, tablo halinde verilmiştir. Şarkılarda geçen atasözü ve deyimlerin sıklığı tespit edilmiştir. En sık kullanılan atasözü ve deyimler saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, atasözü, deyim, kültür, şarkılar, dil öğretimi, kültür aktarımı

[*] Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı.
[**] Yüksek Lisans Öğrencisi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı.

QADİM UMUMTURKİY SO‘ZLAR VA HOZİRGİ TURKİY TİLLAR (O‘ZBEK VA TURK SHEVALARİ MİSOLİDA)

Prof. Dr. Yorqinjon ODİLOV[*]

Özet

Hozirgi turkiy tillar qadimgi turkiy tilning teng huquqli vorislari sanaladi. Bu tillarning har biri alohida til sifatida o‘z taraqqiyot yo‘lini bosib o‘tgan va bugun ham shunday jarayon davom etmoqda. Bunday o‘zgarishlarga turkiy xalqlarning turmushi, sotsial sharoiti, iqlimi va boshqalarning o‘ziga xosligi sabab bo‘lgan. Ammo, mutaxassislar to‘g‘ri ta’kidlaganidek, turkiy tillar ichida yoqut tili qadimgi turkiy tilga xos unsurlarni o‘zida eng ko‘p saqlab qolgan. O‘zbek, turk, qozoq, qirg‘iz, turkman kabi tillar qadimgi turkiy tildan alohida til sifatida ajralib chiqqandan keyin fonetik, leksik-semantik va grammatik o‘zgarishlarga uchragan. Turkologiya uchun bobo til va undan kelib chiqqan tillar, masalan, o‘zbek va turk, qirg‘iz va turk, o‘zbek va qozoq tillarining hozirgi holatini qiyoslash va xulosalarga kelish ham muhim. Qadimgi turkiy tilning bir qadar keyingi davrini aks ettiradigan “Devonu lug‘otit turk” asarini hozirgi o‘zbek va turk adabiy tillarining lug‘at tarkibi bilan o‘zaro qiyoslash natijasida qadimgi turkiy so‘zlardagi leksik-semantik o‘zgarishlarni kuzatish mumkin. Bizning maqolamizda bir qator qadimgi turkiy so‘zlarning hozirgi o‘zbek va turk tillaridagi ma’noviy o‘zgarishlari “Devonu lug‘otit turk” matni asosida tadqiq qilinadi. Unda qadimgi turkiy so‘zlardagi: 1) ma’no taraqqiyoti; 2) ma’no torayishi; 3) ma’no kengayishi; 4) yangi ma’noning yuzaga kelishi singari semantik o‘zgarishlar yoritiladi.

Shuningdek, maqolaning alohida qismida umumturkiy qadimgi so‘zlarning hozirgi o‘zbek va turk shevalarida saqlanib qolishi hamda uning sabablariga to‘xtalinadi. Masalan, aba so‘zi umumturkiy so‘z bo‘lib, hozirgi turk adabiy tilida yo‘q, ammo turk tili shevalarida bor: “Aba. i. (Eski Türk. apa) halk ağzi. Abla, büyük kiz kardes. (Türkçe Sözlük. Istanbul, 2007. 1-bet). Aba so‘zi hozirgi o‘zbek adabiy tilida ham yo‘q, chunki jamiyatidagi o‘zgarishlar adabiy tilga ta’sir qilgan hamda aba so‘zini adabiy tildan chiqib ketishiga sabab bo‘lgan, ammo Namangandagi o‘zbek shevalarida bor va “ona” ma’nosini anglatadi. Tillar shevalarining bunday tadqiqi orqali turk va o‘zbek tillarining mustaqil taraqqiyot yo‘li haqida muhim xulosalarga kelishga, turk va o‘zbek shevalaridagi so‘zlarni adabiy tillarda qayta faollashtirishga imkon beradi.

[*] Filologiya fanlari doktori, dotsent, yetakchi ilmiy xodim, O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi O‘zbek tili, adabiyoti va folklori instituti, yorqinjon-1979@yandex.ru.

DİPLOMASİNİN UYGULANMASINDA VE ULUSLARARASI İLETİŞİMDE TÜRKÇE

Yrd. Doç. Dr. Yuliia TARASİUK [*]

Özet

Yabancı Dil olarak Türkçe'nin öğretilmesi kapsamlı ve her yıl hızlı gelişen bir disiplin olarak sayılmaktadır. Türkçe, Türkiye'de üniversitelerde hazırlık fakültelerinde verilmekle birlikte, başka ülkelerde Türkoloji, Doğu diller ve uluslararası ilişkiler bölümlerinde seçmeli ders olarak öğretilmektedir. Yabancı Dil olarak Türkçe'nin öğretilmesi sadece dil, sözcük, gramer öğretilmesi değil, Türkiye'nin ülke kültürünün tanıtımında da etkin bir rol oynuyor. Bunun sebepleri öğrencilerin yabancı dille beraber o dili konuşan ülkenin toplumuyla, kültürüyle tanışmak ve gelecekte uzmanlık kazanarak gerekli terimleri ve o dilin yetisini kavrayabilmesindendir. Türk dilinin dünyanın farklı ülkelerinde öğretimi her yıl hızla artıyor ve yeni eğitim modelleri geliştiriliyor. Devletler arasında kültürerarası ilişkilerin gelişmesi, kamu diplomasisinin rolünün güçlendirilmesi ve bunların uygulanma sürecinde Türk dilinin rolü, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi ve yeni çalışma alanlarının yaratılması ihtiyacını doğurmaktadır. Dil bilgisi, konuşma pratiği, Türk edebiyatına giriş derslerinin dil öğretiminin zaten bilinen yönleriyle birlikte Türkiye'nin ülke tanıtımı, Türk kültürü ve dil politikası gibi yeni alanlar ortaya çıktı ve çok popüler oldu. Böyle çok yönlü bir yaklaşım, yabancı öğrencilerin dili ülke ve toplum bağlamında öğrenmelerine kolaylık sağlar. I.I. Mechnikov'un adını taşıyan Odesa Milli Üniversitesi'nde, Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Fakültesi'nde Türkçe öğretilmektedir. Bununla bağlantılı olarak, diplomatik terminoloji, uluslararası belgelerin tercümesi ve diplomasi dili olarak Türkçe hakkında bilgileri içeren özel kurslar ön plana çıkmaktadır. Örneğin, 'Diplomasinin uygulamasında ve uluslararası iletişimde Türkçe' adlı dil kursu hazırlanmıştır. Bildiride kursun içeriği, materyalleri, kullanılan kaynaklar, tercümanlık teknikleri, öğretim metodları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Sözcükleri: Türk dili, diplomasi, uluslararası iletişim, Türkçe'nin öğretimi

[*] Odessa Milli Meçnikov Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Fakültesi, Türk Dili ve Kültürü Araştırma Merkezi Başkanı

BİR KÜRESEL TÜRK EDEBİYATINDAN BAHSEDİLEBİLİR Mİ?

Prof. Dr. Yunus BALCI[*]

Özet

Özellikle 1980'den sonra bütün dünyada bir moda kavram haline gelen küreselleşmenin pek çok kere anlaşıldığı gibi salt bir ekonomik ve siyasal hareket olmadığı görülmüştür. Temel hareket noktası ekonomi olmakla birlikte ister istemez buna bağlı olarak sosyal alanların hemen hepsini etkileyen bir süreç olmuştur. Dolayısıyla bu sosyal olgular bütününü kavramak için pek çok akademisyen ve düşün adamının ve hatta siyasetçi ve ekonomistin bu olgu üzerine görüş beyan ettiği; boyutlarına, etkilerine; olumlu ve olumsuz taraflarına ışık tutmaya çalıştığı görülmüştür. Özellikle teknolojinin gelişmesinin, iletişimin nitelik ve niceliğinin yükselmesinin; enerji ve hammadde kaynaklarına daha çabuk ulaşma isteğinin; uzak pazarlara ürün satabilme endişesinin, bilgisayar ve internet kültürünün bunda etkili olduğu görülmüştür. Diğer taraftan bazı ülkelerde yükselen refah seviyesine ulaşma çabalarının, daha iyi bir hayat arama ya da savaş ve terör nedenleriyle ortaya çıkan göç dalgasının da küresel bir hareket yarattığı ortadadır. Bu çok yönlü olgular bütününün oluşturduğu hareketlilikten, insan yaşamının ve düşünce biçiminin bir yansıması olan kültür ve edebiyatın da etkilenmesi gayet normaldir. Bu bildiride yukarıdaki yaklaşımlar çerçevesinde ortaya çıkan küreselleşme ve edebiyat ilişkisi noktasından bir küresel Türk edebiyatının söz konusu olup olmadığı tartışmaya açılacaktır. Bugün Londra, Paris, Berlin, Los Angeles vb. gibi dünya şehirlerinde değişik etnik kökenlere sahip yazarlar yaşamakta ve eserlerini başta İngilizce olmak üzere, Fransızca ve Almanca gibi dillerde yine dünya okuyucusuna ulaştırabilmektedirler. Ve tabi özellikle Almanya başta olmak üzere Avrupa'nın değişik ülkelerinde Türk kökenli yazarlar, bir kısmı Türkçe ve fakat çoğunluğu bulundukları ülke dilleriyle edebiyat ürünleri vermektedirler. Bunların birçoğu Türk kültür ve yaşantısına ait öğeleri ve bulundukları ülkelerde yaşadıkları sorunları işlemekle, bir nevi küresel edebiyata katkı da vermektedirler. Diğer taraftan Arap coğrafyasına ve oradan Orta Asya'ya kadar uzanan bir kültür alanına etki edebilme imkânına sahip Türk edebiyatının bu coğrafyalarda küresel etki yaratabilme kabiliyeti söz konusudur. Özelikle Orta Asya Türk cumhuriyetleriyle kültürel alanlardaki yakınlıklar da düşünüldüğünde bir küresel Türk edebiyatının imkân dâhilindeymiş gibi göründüğü söylenebilir. Küreselleşme ve etrafındaki kavram ve problemler çerçevesinde bütün bu meseleler tartışma konusu yapılacaktır.

Anahtar Sözcükler: küreselleşme, Türk edebiyatı, küresel Türk edebiyatı

[*] Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, yunusbalci@gmail.com

SOSYAL MEDYA DİLİNDE SÖZ DİZİMİ

Dr. Öğr. Üyesi, Yusuf GÖKKAPLAN[*]

Özet

Teknoloji çağı olarak adlandırabileceğimiz 21. yüzyıl, insan hayatını yenileyen ve değiştiren birçok faktörü de beraberinde getirmektedir. Bu devingen süreç içerisinde değişime ve yenileşmeye en açık alan iletişim olarak dikkat çekmektedir. İletişimin dijitalleşmesi yeni medya akımlarını da beraberinde getirmiştir. Böylelikle iletişim dili de çok büyük değişiklikler geçirmiş ve köklü değişikliklere maruz kalmıştır. Dış dünyanın gerçeklerine kayıtsız kalamayan insanoğlu, algılarını, duygu ve düşüncelerini ifade etmek için özel bir dil kullanma gereksinimi duymaktadır. Burada kullanılan dil küreselleşen teknoloji ile reforma uğramıştır. İnsanların yegâne iletişim aracı olan dilin, gündelik yaşantının vazgeçilmez bir parçası olan sosyal medya ile bir araya gelmesi, dilin bu köklü reformu içerisinde çok büyük öneme sahiptir. Sosyal medya, dili kendi sihirli çemberinden geçirirken sadece yazı veya sözden değil bunlarla beraber emoji, resim, gif, ses gibi destekleyiciler ile de kullanılmaktadır. Temel olarak iletişim için kullanılan dilin bu tür destekleyiciler ile ifade edilebilecek bir formda bulunması onu çok işlevli bir yapıya dönüştürmektedir. Bu yapı kimi zaman bir caps (yazılı resim), kimi zaman farklı bir emoji (simge), kimi zaman da küçük animasyon ve hareketlerin görülebileceği gifler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yapı içerisine sesli mesaj veya doğrudan ses kaydı gibi bir özelliğin eklenmesiyle de iletişimde çok kanallı bir sistemin geliştiği görülmektedir. Bu bağlamda oluşan yapılar yazılı iletişimin önüne geçerek yazı yazmayı pek de işlevsel olmayan bir konuma itmiştir. Sosyal medya ile içli dışlı olan yeni neslin neredeyse hiç yazmak istememesi ve bunun yerine de farklı kanallar kullanması bu durumu destekler niteliktedir. Bu çalışmada yazılı iletişimin yaygın olarak görüldüğü, yazının büyük kitleleri etkilemedeki gücünün halen aktif olarak kullanıldığı bir platform haline gelen sosyal medya kanallarındaki içeriklerin söz dizimi ele alınacaktır. Farklı konular ve durumlar hakkında insanlara yön verebilecek idareci, siyasetçi, yazar, fenomen, iş adamı ve etkileyici (influencer) gibi kanaat önderlerinin bu kanalı aktif olarak kullanmaları, duygu, düşünce ve görüşlerini yaz ile aktarmaları iletişimde halen yazının etkisine kanıt niteliğindedir. Elbette burada kullanılan dil, üslup ve imla dikkate değer başak bir özelliktir. Bu bağlamda cümlelerle birlikte kullanılan destekleyiciler cümlenin söz dizimini etkileyerek yapı ve ifade üzerinde değişikliklere neden olmaktadır. Bu mecra üzerinden paylaşılan yazıların söz dizimsel açıdan incelenmesi geniş kitleler üzerinde yarattığı etkinin anlaşılması konusunda önemli bir gösterge olacaktır.

Anahtar Sözcükler: söz dizimi, Türk dili, medya dili, sosyal medya dili

[*] Kapadokya Üniversitesi, Beşerî Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, yusuf.gokkaplan@kapadokya.edu.tr

DİVAN ŞİİRİNİN SÖZVARLIĞINDA YEMEK SEMBOLİZMİ

Prof. Dr. Zehra GÖRE[*]

Özet

Yaşamak için yemek zorunda olan insan için en temel fizyolojik ihtiyaç hiç şüphesiz beslenmedir. İnsanlığın varoluşundan bu tarafa pek çok süreçten geçen beslenme, açlığı gidermenin ötesinde toplumsal kimliğin de bir göstergesi olmuştur. Fransız felsefeci ve göstergebilimci Roland Barthes beslenmeyi "Nedir yiyecek dediğimiz şey? İstatistiksel açıdan ya da besin içeriği açısından çözümlemeye konu yapılan bir ürünler toplamı değil yalnızca. Aynı zamanda bir iletişim sistemi, bir imgeler bütünü, göreneklere, durumlara ve davranış biçimlerine ilişkin bir sözleşme." şeklinde tanımlamaktadır. Brillat-Savarin adlı yemek ustası ise konuyu "Bana ne yediğini söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim" sözleriyle özetlemektedir. Yedikleri hatta bazen yemedikleri insanı ve onunla ilintili olarak coğrafyayı, kültürü, mitolojiyi, inanışları, tarihi vb. konularını tanımak, anlamak, öğrenmek için aydınlatıcı bilgiler sunan bir nevi somut olmayan belge niteliğindedir.

Konu ile ilgili yapılan araştırmalarda yemek ile ilgili unsurların devlet yönetimi, sosyal yaşam, inanç gibi kültürel kodları işaret eden söylemler oluşturduğu ortaya konmaktadır. Nitekim yemek çeşitlerinden, kullanılan malzemeye, pişirme yöntemlerine, mutfak araç gereçlerine, yeme biçimlerine, yemek ile ilgili kurallara kadar her unsur kültürel yapının bir göstergesidir ve toplumdan topluma farklılık arz eder. Her topluluk kendi kültürel yapısı içerisinde nelerin yenileceği ve nelerin yenilemeyeceğini bazen sıkı kurallar çerçevesinde belirlemiştir. Bu sebeple yemek ile ilgili unsurlar toplumsal farklılıkları açık bir biçimde gösterir. Toplumlara göre değişen bu unsurlar birer gösterge olarak değerlendirildiği için davranış ve duyguların yansıtılması ile ilgili sembolik anlamlar da içermektedir. Buna en güzel örnek "ekmek" ve "su"dur. Türk kültüründe bu iki temel beslenme ögesi adeta kutsallık kazanmıştır. Sosyal hayat unsurları açısından oldukça zengin olan divan şiirinde mutfak ve dolayısıyla yemek kültürü de bütün unsurları ile tespit edilmektedir. Bu sebeple divan şiiri aynı zamanda hem Osmanlıya hem de Osmanlı saray mutfağına açılan bir penceredir. Bu çalışmada divan şiirinden elde edilen örnekler etrafında yemek ve yemek kültürü toplumsal özellik bakımından ele alınacaktır. Çalışmada yemeğin kendisi değil kazandığı sembolik değer irdelenecektir.

Anahtar Sözcükler: yemek, yemek sembolizmi, sözvarlığı, Osmanlı mutfağı

[*] Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, zgore@hotmail.com

DİL EDİNİM DÜZEYLERİ VE EYLEM TÜRLERİ: OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÖYKÜ KİTAPLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Arş. Gör. Zehra Nur BAYINDIR[*]
Öğr. Gör. Çağrı KAYGISIZ[**]

Özet

Ana dili edinimi bebek henüz annesinin karnında iken başlayan ve kişi yaşadığı sürece devam eden bir süreç olarak tanımlanmış ve bu bağlamda da gerek dilbilim gerekse psikoloji alanında birçok araştırmanın konusu haline gelmiştir. Çocuk dil öğrenirken sadece bir dizi sözcüğü değil, bu sözcükleri dizi haline getirmesine olanak veren dilbilgisi kurallarını da öğrenir. İlk başlarda bu kurallar her biri denenip doğruluğu ya da yanlışlığı saptanacak bir "hipotez"dir. Çocuk deneye deneye bu "hipotezleri" dilbilgisi kuralları haline dönüştürür. Kurallar çocuğun dil davranışındaki yaratıcılığının temelinde yatmaktadır (Cüceloğlu, 2015). Ana dili edinimi alanyazında birçok araştırmaya konu olmuştur. Bu sürecin nasıl gerçekleştiğini açıklayan Bilişsel Kuram, Davranışçı Kuram, Doğuştanlık Kuramı gibi temel kuramlar yer almaktadır. Dil edinimi aşamalı bir süreçtir ve bu süreç farklı tipolojik sınıftaki dillerde bazı aşamalarda farklılıklar gösterebilmektedir. Alanyazında yapılan ana dili edinimi çalışmalarının birçoğunda adların (noun) eylemlerden (verb) önce edinildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulguların nedenleri de birçok araştırmanın konusu olmuştur (Gentner, 1982) ve yapılan çalışmalarda nesnelerin adlarla ilişkilendirildiği için eylemlerden daha rahat bir şekilde içselleştirildiği görüşüne ulaşılmıştır (Akt. Gökmen, 2007). Bilişsel psikolog Dedre Gentner'a göre "Eylemler son derece reaktiftir; adlar ise atıl olma eğilimindedir". Gentner bu durumun evrensel olabileceğini öne sürmüştür. Ancak gelişim psiko-dilbilimci Tardif ve diğerleri, Doğu Asyalı çocukların eylemleri adlardan önemli ölçüde daha hızlı öğrendiklerini bulgulamıştır (Nisbett, 2003, s. 120). Böylelikle, adların (noun) eylemlerden (verb) önce edinildiği bulgusunun, İngilizce ve benzer tipolojik sınıfta olan diller için geçerli olabileceği farklı tipolojik sınıfta olan (Çince, Japonca ve Türkçe v.b.) dillerde benzer özelliklerin görülemeyeceği de gözlemlenmiştir. Sonrasında yapılan birtakım çalışmalar ise farklı dillerde çocuklarda dil ediniminde eylemlerin (verb) adlardan (noun) önce edinildiği (Gökmen, 2005, 2007) sonuçlarına ulaşılmıştır. Ardery (1979, 1980) ise 1980 yılında 3-6 yaş grubu çocukların dil edinim düzeylerini gözlemlediği bir çalışmada çocukların geçişsiz eylemleri geçişli eylemlere göre daha kolay anlamlandırdıklarını gözlemlemiştir. Okul öncesi dönemdeki (3-6 yaş) daha büyük yaştaki çocukların dahi (5;2, 5;7, 5;9) geçişli eylemleri anlama yüzdelerinin giderek azaldığı yapılan çalışmada bulgulanmıştır. (Clark, 2009, s. 231). Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de okul öncesi dönemdeki (3-6 yaş) çocuklar için yazılmış olan 12 adet öykü kitabının "eylem türleri (geçişli/geçişsiz), etmek/olmak (yardımcı fiil ile kurulan birleşik eylem), zorunlu ve seçimlik öğeleri" ölçütleri bakımından incelenmesi ve araştırmacı Ardery (1979, 1980) tarafından 1980 yılında yapılan çalışma bulguları temel alınarak bu kitaplardaki eylem durumlarının değerlendirilmesidir.

12 öykü kitabında yer alan eylem taraması sonucunda toplam 1032 satır eyleme ulaşılmış bu eylemlerden 540'ının "Geçişli Eylem" ve 492'sinin "Geçişsiz Eylem" olduğu saptanmıştır.

12 öykü kitabının tek tek eylem türüne göre dağılımı incelendiğinde genel olarak geçişli ve geçişsiz eylem sayısının birbirine yakın olduğu ve sadece 5 kitapta anlamlı farkların olduğu gözlemlenmiştir.

540 geçişli eylemden 27 ve 492 geçişsiz eylemden 25 olmak üzere toplamda 1032 eylemden 52 eylemin yardımcı fiil ile kurulan birleşik eylem "etmek/olmak" türünde olduğu bulgulanmıştır.

Geçişli eylemlerdeki zorunlu ve seçimlik üye sayılarının beklen bir sonuç olarak geçişsiz eylemlerdeki zorunlu ve seçimlik üye sayılarından fazla olduğu görülmüştür. Erken çocukluk dönemindeki çocukların ürettikleri eylemleri (geçişli/geçişsiz) inceleyen birtakım çalışmalar da mevcuttur. Bu tür araştırmalar yapan Du Bois (1987, s. 833,834) okul öncesi dönemdeki çocukların söylemlerini incelemeden önceki çalışmalarında yetişkin konuşmasında seçimlik öğe yapısının (preferred argument structure) doğal bilgi akışını yansıttığını öne sürmüştür. Araştırmacıya göre, konuşmacılar yeni bilgiyi sunmak için bu üç ana öğe arasından "geçişli eylemin öznesi (subject of a

[*] Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, bayindirzehranur@gmail.com
[**] Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Rektörlük, cgr.kaygisiz@gmail.com

transitive verb), geçişli eylemin dolaysız nesnesi (direct object of a transitive verb) ve geçişsiz eylemin öznesi (subject of a intransitive verb)" öncelikli olarak "geçişli eylemin dolaysız nesnesi ve geçişsiz eylemin öznesi"ni kullanma eğilimindedirler. Du Bois, bu durumun konuşma bağlamında evrensel olabileceğinden söz etmiştir.

Araştırmacı buradan yola çıkarak yaptığı bir araştırmada bir yıl boyunca söylemlerini kayıt altına alarak biri 1 yaş 8 aylık ve diğeri 1 yaş 10 aylık olan iki Koreli kızı gözlemlemiştir. Yapılan bu araştırmanın sorularından birisi "çocukların yeni bir bilgiyi hangi tür eylem ile ürettiği"dir. Çalışma sonucundaki verilerden elde ettikleri sonuçlardan birisi ise "çocukların geçişsiz eylemleri olay ve durum içeren tek bir öğe ile kullandığı; geçişli eylemlerin ise sıklıkla çocuğun kendisi veya bakıcısı tarafından nesnelere uygulanan eylemlerden bahsederken kullanıldığı"dır (Du Bois, 2003, s. 82,105). Bir geçişli eylemin anlamını öğrenmek, genelde iki nesnenin ve onları birbirine bağlayan bir eylem türünün farkına varmayı gerektirir. Örneğin, "fırlatmak", bir nesneyi havadan yeni bir yere yollamak için elinizi ve kolunuzu kullanmak anlamına gelir. Sadece eyleme dikkat çekmek, kimsenin neden bahsedildiğini anlamasını sağlayamaz (Nisbett, 2003, s. 119). Valian (1991) tarafından Amerikalı ve İtalyan çocukların söz dizimleri ile ilgili yapılan diğer bir çalışmada da erken çocukluk döneminde geçişsiz eylemlerin daha kolay üretildiğini sonucuna ulaşılmıştır. Benzer konuda araştırma yapan Theakson ve diğerleri (2001) ise eylem türü geçişli veya geçişsiz olsun, çocukların ürettikleri eylemlerin, soyut dilbilgisel bilgiden (abstract grammatical knowledge) çok annelerinin kullandıkları eylem türleri ile ilişkili olduğunu savunmuştur. Yukarıdaki bahsedilen araştırmaları da göz önünde bulundurarak incelemeye alınan 12 öykü kitabında az bir farkla da olsa "geçişli" eylem türünün fazla olmasının biçimsel eğitim anlamında olumsuz bir durum olduğu sonucuna ulaşmak mümkün değildir. Alanyazında, Türk çocukları ve kitaplarına ilişkin, Ardery tarafından 1980 yılında yapılan çalışmaya benzer bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu alanda bir çalışma yapılması sonucunda elde edilen veriler ve bulgulara göre okul öncesi öykü vb. kitaplarda kullanılacak eylem türü seçimlerinde izlenecek yol hakkında karar verilebileceği ve bu konuda yapılacak çalışmalara gereksinim duyulduğu değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler: ana dil edinimi, dil edinim düzeyleri, eylem türleri, geçişli ve geçişsiz eylem, okul öncesi dönem öykü kitapları

ET-TUHFETU'Z ZEKİYYE Fİ'L LUGATİ'T TÜRKİYYE'DE DEYİMLER

Prof. Dr. Zeki KAYMAZ[*]
Arş. Gör. Âdem BULUT[**]

Özet

Memlûk-Kıpçak Türkçesi ya da bir başka deyişle tarihî Kıpçak Türkçesi döneminde Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla Mısır-Suriye sahasında yazılmış eserlerden biri de Et-Tuhfetu'z Zekiyye Fi'l Lugati't Türkiyye isimli eserdir. Eser, içermiş olduğu söz varlığı ve dil bilgisi açıklamaları bakımından Kitabu'l İdrâk Lî-Lîsani'l Etrâk'ten sonra bu dönem içinde yazılmış sözlük-dil bilgisi çalışmaları arasında en hacimli eserdir. Bu nedenle eser, içermiş olduğu açıklamalar sayesinde dönemin dilini aydınlatmada bizlere yardımcı olmaktadır. Bunun yanı sıra dillerin özel kullanım alanını oluşturan ve bir dilde yetkin olmayı sağlayan deyimler açısından da zengindir. Nitekim deyimler, dilleri zenginleştirip yeni kavramlar türetmenin yanı sıra yabancılar tarafından öğrenilmesi güç ancak öğrenildiğinde kişinin o dildeki yetkinlik derecesini gösterme bakımından önemlidir. Bu sebeple adı geçen eserde yer alan deyimler, tespit edilmeye çalışılmış olup kuruluş yapıları bakımından sınıflandırılmış ve Karahanlı Türkçesi eserlerinden Kutadgu Bilig, Divânu Lügati't Türk ile tarihî Kıpçak sahasında yazılmış Kitabu'l İdrâk, Kavaninü'l Külliye, Tercümân-ı Türkî, Durretü'l Mudiyye gibi eserlerle ses yapısı ve anlam bakımından karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte eser, yabancılara Türkçeyi öğretmek amacıyla yazıldığından eserde yer alan deyimlerin yabancılara Türkçe öğretimi açısından genel bir değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır. Çalışmada kullanılan yöntem ise eserdeki deyimlerin tespit edilmesinden sonra kuruluş yapıları bakımından alt başlıklara ayrılıp okunuş ve anlamları verilip ardından adı geçen diğer eserlerde geçip geçmedikleri tespit edilmeye çalışılmış tespitleri durumunda hem çalışılan eserdeki şekil ile hem de diğer eserlerdeki şekil(ler) arasında ses değişiklikleri bakımından bir karşılaştırılma yapılmıştır. Bunun için eserde kullanılan metot da tarihî-karşılaştırmalı dil bilgisi metodudur.

Anahtar Sözcükler: deyimler, Et-Tuhfetu'z Zekiyye, Fi'l Lugati't Türkiyye, Memlûk, Kıpçak Türkçesi

[*] Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Lehçeleri Ana Bilim Dalı, zekikaymaz@gmail.com
[**] Bitlis Eren Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, adem.bulut.1682@gmail.com

GÜNAY KARAAĞAÇ VE TÜRK GRAMERCİLİĞİNDEKİ YERİ

Dr. Zemine ZİYAYEVA[*]

Özet

Bilindiği gibi XX yüzyıl modern dilbiliminin şekillendiği bir yüzyıldır. Bu yüzyılda çeşitli okullar kurulmuş, bu okullarda şekillenen kuramlar sonrakı yıllarda dilbilimsel çalışmalara yön vermiştir. Dil kuramlarının oluştuğu bu yüzyılda yeni yazılan gramer kitaplarının içeriğinin ve kavramsal ağının da değiştiği görülmüştür. XX yüzyılı takip eden her şeyin hızlı değiştiği XXI yüzyılın akışına uygun olarak dilbilimi çalışmalarında da geleneksel çizgiden ayrışdığı, modern deneyimlerden söz etmek mümkündür. Günay Karaağaç da modern deneyimleri Türk gramerciliğine uygulayan bilim insanıdır. Günay Karaağaç (1949-2021) kimliğinden modern dönemin en verimli gramercilerinden biri olarak sözedilebilir. Onun çalışmaları Türk dilinin çeşitli alanlarıyla ilgilidir. Bunlar sözlük çalışmalarından tercümelere, Türk dilinin varyantlarından derlemelerine gramer kitaplarının yazımına kadar çeşitlilik arzetmektedir. Onun çalışma hayatının en önemli özelliği dil çalışmalarında örnekler üzerinden hareket ediyor olması, bu örneklerin genel Türk dilinin bütün ağlarını içermesidir. Dil alanında yapmış olduğu incelemeler bütün özellikleri ile Türk dilin tetkikinde belirli boşlukların doldurulmasına vesile olmuştur. Fakat hayatının en verimli dönemi olarak addedilecek 2010 yılından itibaren Türk gramerciliği tarihinde önemini koruyacak üç gramer kitabı yayınlamıştır. Kesit Yayınlarından 2009 yılında çıkmış Türkçenin Söz Dizimi, yine aynı yayınevinden çıkmış Türkçenin Ses Bilgisi (2010), Akçağ Yayınlarından çıkmış Türkçenin Dil Bilgisi (2012) adlı kitapları yeni dönem Türk gramer çalışmaları açısından önemli birer yapıtlardır. Bildiride türkologun Türkçenin Ses Bilgisi (2010) adlı gramer yapıtı incelenecektir. Kendine kadarki gramer çalışmalarından özellikle adı ile ilgi uyandırmayı başaran kitap içerik açısından da oldukça zengin ve kapsamlıdır. O döneme kadar Türkiye'de hazırlanmış gramer kitapları dilin bütün katmanlarını birlikte ele alarak incelenmiş kitaplardır. Günay Karaağaç bu kitabında dilin birici katmanını- sesi ele alarak incelemiştir. Kitabın dikkat çeken başka bir özelliği ise zengin örnek yapısından ibaret olmasıdır.

[*] Hazar Üniversitesi, Diller ve Edebiyatlar Bölümü öğretim üyesi, zziyayeva@khazar.org

TÜRKÇE DERSLERİNDE METİNLER ARACILIĞIYLA ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANILABİLECEK BİR TAKSONOMİ: SORU KADRANI

Dr. Öğr. Üyesi, Zeynep CİN ŞEKER[*]

Özet

Okulla birlikte okuma becerisinin kazanılması, öğrenmelerin birçoğunun da okuma ile gerçekleşmesini sağlar. İlkokulda temel okuma becerisini edinen birey, ortaokul eğitimiyle birlikte okur olma yolunda ilerleme göstermelidir. Bu nedenle ortaokul yıllarında gerçekleşen okuma eğitiminin, anlama sürecine ve düşünme becerilerine katkıda bulunması beklenir. Metinler aracılığıyla beceri kazandırmayı ve geliştirmeyi hedefleyen Türkçe derslerinde sorular sıklıkla kullanılmaktadır. Sorular, okuma metinlerinin önemli parçalarıdır ve anlamanın oluşturulmasında, geliştirilmesinde ve değerlendirilmesinde vazgeçilmez unsurlardır. Alan yazında farklı soru tasniflerine rastlamak mümkündür. Bu tasniflerin, hemen hemen birçoğunda, sorular alt bilişsel düzey ve üst bilişsel düzeyi geliştirecek biçimde sınıflandırılmıştır. Soru tasnifleri, öğretmenlerin hedeflenen bilişsel düzeye uygun, mantıklı, tutarlı ve birbiri ile ilişkili sorular sorması, soru sorarken aynı düzeyde soru sorma endişesini ortadan kaldırması ve soru sormayı beceri haline getirmeyi kolaylaştırması, soruların geliştirilmesi için bir sistem sunması açısından önemlidir. Soru tasniflerinin öğretmenlere sunduğu olanakların yanında öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yapılandırmalarında da işlevsel bir rolü vardır. Öğrencilerin genel olarak düşünme özelde ise eleştirel düşünme becerilerini geliştirebilmeleri için nitelikli sorular sormaları gerekir. Nasıl ki bir beceriyi geliştirmek için tek bir yöntemin en etkili yöntem olduğunu iddia edemezsek soru tasnifleri için de tek bir soru sınıflandırmasının etkili olduğunu söyleyemeyiz. Dolayısıyla dersin amaçlarına ve içeriğine uygun soru tasniflerini seçerek öğrenme sürecini yapılandırmak önemlidir. Türkçe derslerinde metinler aracılığıyla eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi sürecinde de sorular ve soruların niteliği önemlidir. Bu süreçte alan yazında yer alan soru tasniflerinden yararlanmak hem öğretmen hem de öğrenci açısından kolaylaştırıcı bir unsur olarak karşımıza çıkar. Philip Cam, felsefi diyalog başka bir ifadeyle çocuklar için felsefe (P4C) oturumları için 'soru kadranı' adını verdiği bir araç geliştirmiştir. Soru kadranı öncelikle öğretmenlerin kullanımına sunulan ve soru oluştururken işlevsel biçimde kullandıkları bir araç olarak nitelenmiştir. Bunun yanında, öğrencilerin tartışma sürecinde daha nitelikli sorular sormalarını sağlamak ve öğrenci sorularını sınıflandırabilmek için de kullanılabilecek bir araçtır. Bu bağlamda çalışmanın amacı Philip Cam tarafından geliştirilen ve doğrudan metinler üzerinde çalışma olanağı sağlayan soru kadranının Türkçe derslerinde kullanılabileceğini örneklerle ortaya koymaktır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe eğitimi, soru kadranı, eleştirel düşünme

[*] Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, zeynep.seker@atauni.edu.tr

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARININ OKUNABİLİRLİK DURUMLARI: GAZİ TÖMER YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE ÖRNEĞİ

Öğr. Gör. Zeynep Ekinci[*]

Özet

Okunabilirlik, metinlerin okunabilirlik formülleriyle hedef kitlenin düzeyine uygun olup olmadığının incelenmesidir. Okunabilirlik, çoğunlukla cümle ve kelime uzunlukları ve bilinmeyen kelime sayısı göz önüne alınarak metnin zorluğunu belirlemeyi amaçlar. Bu çalışmada, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde en sık kullanılan kaynaklardan birisi olan ders kitaplarının okunabilirlik düzeyleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe ders kitapları okunabilirlik düzeyleri açısından incelenmiştir. Gazi Tömer Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin okunabilirlik sayıları hesaplanmıştır. Bu amaçla A1 düzeyinden 6 metin, A2 düzeyinden 6 metin, B1 düzeyinden 6 metin, B2 düzeyinden 6 metin ve C1 düzeyinden 6 metin olmak üzere toplam 30 okuma metni incelenmiştir. İncelenen metinler her seviyede, bütün üniteleri kapsayacak şekilde seçkisiz yöntemle belirlenmiştir. Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama modelinden yararlanılmıştır. Veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Verilerin işlenmesinde Ateşman'ın (1997) geliştirdiği okunabilirlik formülü kullanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: okunabilirlik, okunabilirlik formülleri, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, ders kitapları

[*] Zeynep Ekinci, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, zeynep.ekinci@alanya.edu.tr

AZERBAYCAN ÜNİVERSİTELERİNDE "AKADEMİK YAZI VE OKU (TÜRKİYE TÜRKÇESİ)" DERSLERİNDE TÜRKİYE TÜRKÇESİNİN ÖĞRETİMİ ÜZERİNE (BAKÜ SLAVYAN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

Doç. Dr. Ziyafet GASIMOVA[*]

Özet

Azerbaycan`ın devlet ve özel üniversitelerinde Türkiye üzerine çeşitli ihtisaslar mevcuttur. Bu üniversitelerden biri olan Bakü Slavyan Üniversitesinde de Bölge Uzmanlığı (Türkiye) ihtisası vardır ve burada Türkiye Türkçesinde dersler verilmektedir. Akademik Yazı ve Oku (Türkiye Türkçesi) dersi bunlardan biridir. 3.sınfın birinci döneminde yapılan Akademik Yazı ve Oku (Türkiye Türkçesi) dersleri "Yazılı ve Sözlü Anlatım" konularını içermektedir. İhtisasa uygun olarak daha çok resmi yazışma kurallarına üstünlük verilmektedir. Çalışmanın yapılmasında amaç öğrencilerin Akademik Yazı ve Oku (Türkiye Türkçesi) derslerinde başarı durumunu ve sorunlarını ölçmektir. Bunun için dönem boyunca Ekim, Kasım ve Aralık aylarında bütün öğrencilere aynı günde farklı sorularla seviye tespiti yapılmıştır. Seviye tespiti 20 kişilik bir sınıfı içine alır. Aşağıdaki metot uygulanmıştır:

90 dakikalık ders 2 kısma ayrılır. Yazılı ve sözlü. 10 puan üzerinden değerlendirme.

Ekim ayı (2 soru)

1. Yazılı soru –1 Soru. Kompozisyon (5 puan). Her kesin konusu farklıdır. 30 dakika.

2. Sözlü soru- 1 Soru. Bir ay içinde yapılan konuları içerir. Her kesin konusu farklıdır. 60 dakika (5 puan).

Kasım ayı (4 soru)

Yazılı soru-3 Soru. 1.Her kes öz geçmişini hazırlamalı (3 puan). 2. Verilen konulara uygun dilekçe, tutanak, karar, davetiye, tebrik, telgraf hazırlamalı (3 puan). Her öğrenciye bir konu. 3. Anlatım bozukları ile ilgili sadece bir tane test (1 puan). 45 dakika.

Sözlü soru-1 Soru. Bir ay içinde yapılan konuları içerir. Her kesin konusu farklıdır (3 puan). 45 dakika.

Aralık ayı (3 soru)

Yazılı soru-2 Soru. 1. Verilen konulara uygun mektup (çeşitleri), hikâye, gezi yazısı, anı, röportaj, deneme yazısı hazırlamalı (3 puan). Her öğrenciye bir konu. 2. Okuma Anlam -3 kere okunan bir konunu dinlemek ve özetlemek (3 puan). 45 dakika.

Sözlü soru-1 Soru. Bir ay içinde yapılan konuları içerir. Her kesin konusu farklıdır. 45 dakika (4 puan).

Bu çalışmada yukarıda belirtilen metotla öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımları kaynak alınarak Bakü Slavyan Üniversitesinde yapılan Akademik Yazı ve Oku (Türkiye Türkçesi) derslerinde öğrencilerin başarı durumu ve sorunları tespit edilecek ve sorunlara çözüm yolları aranacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türkiye Türkçesi, akademik yazı ve oku, Bakü Slavyan Üniversitesi, yazılı soru, sözlü soru

[*] Bakü Slavyan Üniversitesi, Türk Araştırmaları Öğretim ve Kültür Merkezi Müdürü, Azerbaycan Dili ve Onun Öğretim Metodu Ana Bilim Dalı, decel2002@yahoo.com.

GALATÂT SÖZLÜKLERİNDE KONU EDİLEN YER ADLARI ÜZERİNE

Prof. Dr. Zuhal KÜLTÜRAL[*]
Arş. Gör. Dr. Burcu SIBIÇ[**]

Özet

Tarih boyunca, ulusların başka uluslarla siyasi, sosyal, kültürel vb. ilişkilerde bulunmaları diller arasında kelime alışverişine, bu kelime alışverişi de kimi yabancı ögelerin dilden dile aktarımına sebep olmuştur. Alıntılanan yabancı sözcükler aracılığıyla bazı söz dizimi kurallarının ve çeviri yoluyla da yeni kavramların zamanla söz konusu dillere geçtiği görülmüştür. Uzun bir geçmişe sahip olan Türk dili de yüzyıllar boyu geniş bir coğrafi alana yayılmış, farklı uluslarla temas hâlinde olmuş ve çeşitli kültürlerle kelime alışverişinde bulunmuştur. Türk dilinin gelişim aşamaları incelendiğinde İslamiyet'in kabulünden sonra dilimize yerleşmeye başlayan Arapça ve Farsça kelimelerin yanı sıra Batı kökenli kelime ve anlatım biçimlerinin de sonraki yüzyıllarda dilimize nüfuz ettiği görülmektedir. Türkçeye bazı değişikliklere uğrayarak geçen bu ögeler üzerine yıllar boyu farklı çalışmalar yapılmış, Osmanlı Türkçesi döneminde de çeşitli sözlük ve risaleler yazılmıştır. Söz konusu eserlerden biri de galat adı verilen sözleri ele alan galat/galatât sözlükleridir. Sözlüklerde genel manada "yanlış, yanılma, hata" anlamlarına gelen galat kelimesi, bir dilden başka bir dile geçen, biçim ve anlam değişikliğine uğrayarak kullanılan kelime ve kelime gruplarını ifade etmektedir. "Yanlışlar, hatalar, galatlar" manasında kullanılan galatât kelimesi ise galatın çoğul biçimidir. Galat/galatât sözlükleri, galat sözlerin derlendiği ve bahsi geçen sözler üzerine çeşitli açıklamaların yapıldığı eserlerdir. Söz varlığında yer alan her türde sözcüğün bu eserlerde madde başı olarak işlendiği görülür. Galatât sözlüklerinde konu edilen sözcük türlerinden biri de özel adlardır. Bu sözlüklerde; Barbaros, Bayezid, İzmir, İznik, Kadıköy gibi farklı özel adlar yer almıştır. Bu çalışmada, galatât sözlüklerinde yer alan özel adlardan Türkiye'deki yer adları konu edilecek, çeşitli yazarların görüşleri değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Osmanlı Türkçesi, galat, galatât sözlükleri, yer adları

[*] Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı, zuhal.kultural@marmara.edu.tr.
[**] Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı, burcu.sibic@marmara.edu.tr.

ALİ ŞÎR NEVÂYÎ'NİN ESERLERİNDE MİSTİK FİKİRLERİN TÜRKÇE YORUMU

Doç. Zulayho RAHMONOVA[*]

Özet

Fars ve Arap tasavvuf şiirinin oluşumu ve aşamalı olarak mükemmellik kazanmasında Baba Tahir (ö. 1010), Ebu Said Abul Hayr (ö. 1049), Hoca Abdullah Ensarî (ö. 1088), Hekim Sanaî (ö. 1131), Ömer el-Fâriz (ö. 1235) vd düşünürlerin ayrıca bir yeri vardır. Onlar tasavvufî kavramların şiirden yerini alması konusunda öncü olmuşlardır. Türk edebiyatının ilk eğitimsel eserleri olan *Kutadgu Bilig* ve *Hibetü'l-Hakayık* zühd fikirleri yansıtsa da, gerçek Türk tarikatının kurucusu ve Türk tasavvuf şiirinin öncüsü Hoca Ahmed Yesevî'dir. Yesevîşinas bilim adamı İbrahim Hakkul, "Ahmed Yesevî" adlı risalesinde bu gerçeği şöyle ifade etmiştir: "Ahmed Yesevî, kendi ana dilini ilk olarak tarikat dili makamına yükseltti. Onun için şiirlerindeki her söz, her tabir İslam hakikatleri kadar mukaddes, nurlu ve ilahîdir". Ahmed Yesevî'nin eserleri dilinin asırlar boyu halk diline ve halk ezgisine yakınlığı nedeniyle tüm Türk halklarının gönlünde derin bir yer edindiğini belirtmekte fayda vardır. Hiç şüphesiz Türk tasavvufi edebiyatının ortaya çıkışı ve gelişmesi Yesevî ismiyle bağlantılıdır. Mahmud Es'ad Coşan Hazretleri, "... Hz. Yesevî yolu açmış, Yunus Emre de bu yolda yürüyenlerden biridir" demişti. Nitekim Yunus Emre de hocası Ahmed Yesevî gibi Türk dilinin büyüsünü tasavvuf şiirine ve irfanî tasavvuf edebiyatına kazandırmıştır. Tasavvufî zevk, ilahilerine Türkâne ruhu yansıtmıştır. Şiirin ritminde, tutku ve duyarlılığında, ahlak eğitiminde bir Türk evrimi vardır. Sonuç olarak, tasavvuf ilmi, Türk dili aracılığıyla toplumun kalbine daha da yakınlaşmıştır. Ancak bedîî, sanatsal ve marifî edebiyat hakkında söz açılırken Türk dünyasında bu açıdan Ali Şir Nevaî'nin ayrıca bir yeri bulunduğu söz konusudur. Mutasavvuf şair, tasavvufî mistik fikir ve kavramları eşsiz bir sanatla ifade etmiştir. Eserleriyle tasavvufî şiir, imgeler dünyasını genişletmiş ve lirik kahramanın manevî derecesini yükseltmiştir. Anlam ve ruh halinin uyumu, içindeki imge ve anlatının büyüsünde de Türk dilinin olanaklarını ve ayrıcalıklarını da gösterebilmiştir. *Siracü'l-Muslimin*, *Nezmü'l-Cevâhir*, *Munacat* gibi eserlerinin sanatsal düşünce yoluyla dinî tasavvurun şekillenmesine hizmet ettiği bilinmektedir. Ali Şir Nevaî'nin *Lisan'ül-Teyr* ve *Hamsa* eserinin içerdiği destanlar, epik düşüncenin genişliği ve Türk ruhunun üstünlüğü ile öne çıkan birkaç eser arasındadır. Kısacası makale, Türkçe kalem tutan Ali Şir Nevaî'nin "*Hıta'dan Horasan'a gönülleri tereddütsüz fethettiğine*" dair bilimsel kanıtlar sunmaktadır.

[*] Özbekistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi, Özbek Dili, Edebiyatı ve Folkloru Enstitüsü, zulayhorahmonova8@gmail.com.

ALİ ŞÎR NEVÂYÎ'NİN ESERLERİNDE MİSTİK FİKİRLERİN TÜRKÇE YORUMU

Doç. Dr. Zulayho RAHMONOVA[*]

Özet

Fars ve Arap tasavvuf şiirinin oluşumu ve aşamalı olarak mükemmellik kazanmasında Baba Tahir (ö. 1010), Ebu Said Abul Hayr (ö. 1049), Hoca Abdullah Ensarî (ö. 1088), Hekim Sanaî (ö. 1131), Ömer el-Fâriz (ö. 1235) vd düşünürlerin ayrıca bir yeri vardır. Onlar tasavvufî kavramların şiirden yerini alması konusunda öncü olmuşlardır. Türk edebiyatının ilk eğitimsel eserleri olan *Kutadgu Bilig* ve *Hibetü'l-Hakayık* zühd fikirleri yansıtsa da, gerçek Türk tarikatının kurucusu ve Türk tasavvuf şiirinin öncüsü Hoca Ahmed Yesevî'dir. Yesevîşinas bilim adamı İbrahim Hakkul, "Ahmed Yesevî" adlı risalesinde bu gerçeği şöyle ifade etmiştir: "Ahmed Yesevî, kendi ana dilini ilk olarak tarikat dili makamına yükseltti. Onun için şiirlerindeki her söz, her tabir İslam hakikatleri kadar mukaddes, nurlu ve ilahîdir". Ahmed Yesevî'nin eserleri dilinin asırlar boyu halk diline ve halk ezgisine yakınlığı nedeniyle tüm Türk halklarının gönlünde derin bir yer edindiğini belirtmekte fayda vardır. Hiç şüphesiz Türk tasavvufi edebiyatının ortaya çıkışı ve gelişmesi Yesevî ismiyle bağlantılıdır. Mahmud Es'ad Coşan Hazretleri, "... Hz. Yesevî yolu açmış, Yunus Emre de bu yolda yürüyenlerden biridir" demişti. Nitekim Yunus Emre de hocası Ahmed Yesevî gibi Türk dilinin büyüsünü tasavvuf şiirine ve irfanî tasavvuf edebiyatına kazandırmıştır. Tasavvufî zevk, ilahilerine Türkâne ruhu yansıtmıştır. Şiirin ritminde, tutku ve duyarlılığında, ahlak eğitiminde bir Türk evrimi vardır. Sonuç olarak, tasavvuf ilmi, Türk dili aracılığıyla toplumun kalbine daha da yakınlaşmıştır. Ancak bedîî, sanatsal ve marifî edebiyat hakkında söz açılırken Türk dünyasında bu açıdan Ali Şir Nevaî'nin ayrıca bir yeri bulunduğu söz konusudur. Mutasavvuf şair, tasavvufî mistik fikir ve kavramları eşsiz bir sanatla ifade etmiştir. Eserleriyle tasavvufî şiir, imgeler dünyasını genişletmiş ve lirik kahramanın manevî derecesini yükseltmiştir. Anlam ve ruh halinin uyumu, içindeki imge ve anlatının büyüsünde de Türk dilinin olanaklarını ve ayrıcalıklarını da gösterebilmiştir. *Siracü'l-Muslimin*, *Nezmü'l-Cevâhir*, *Munacat* gibi eserlerinin sanatsal düşünce yoluyla dinî tasavvurun şekillenmesine hizmet ettiği bilinmektedir. Ali Şir Nevaî'nin *Lisan'ül-Teyr* ve *Hamsa* eserinin içerdiği destanlar, epik düşüncenin genişliği ve Türk ruhunun üstünlüğü ile öne çıkan birkaç eser arasındadır. Kısacası makale, Türkçe kalem tutan Ali Şir Nevaî'nin "*Hıta'dan Horasan'a gönülleri tereddütsüz fethettiğine*" dair bilimsel kanıtlar sunmaktadır.

[*] Özbekistan Cumhuriyeti BİIimler Akademisi, Özbek Dili, Edebiyati ve Folkloru Enstitüsü, zulayhorahmonova8@gmail.com

XX.YÜZYILINDA ÖZBEK TÜRKÇESİ DİLBİLİMİ OLUŞUMUNDA ELBEK'İN KATKISI

Prof. Dr. Zulfiya MAMARAJABOVA[*]

Özet

Özbek dilbiliminin tarihini araştırmak, onun daha da gelişmesi için önemlidir. S. Ashirboev, L. Çiçulina'nın 20. yüzyılın başlarında ve ortalarında yaratılan Rus Türkologlarının dilsel faaliyetlerine adanmış çalışmaları ve M. Kurbanova'nın "Firat'ın Dil Mirası" konulu doktora tezi Özbek dilbilim tarihi çalışmalarında büyük önem arzetmektedir. Ancak Özbek dilbiliminin 20. yüzyılın başlarındaki durumu bu eserlerde tam olarak ele alınmamıştır. Bilim adamlarımız Behbudi, Munavvar Karı, Aşurali Zahiri, Elbek, Kayum Ramazan, Şakircan Rahimi, Gazi Alim, Şaresul Zunnun, Batu, Mannon Ramz, Atacon Haşim, Abdulla Alavi, Vaddud Mahmud, Sancar Sidaik, Abdulla Yoldaş'ın dilbilimi üzerine çalışmalarını araştırmak gereklidir. Bu talep ve ihtiyaçtan hareketle, önemli ilmi mirasıyla diğer dilbilimcilerden ayrılan Elbek'in (1898-1939) eserlerini incelemeyi kendimize hedef edindik. Maşrik Yunusov - Elbek, kariyerine 20. yüzyılın başında başladı. Adı Maşrik Yunusov, "Elbek" edebi bir takma addır. Öğretmenin "İmla Problemi", "İlkokullarda Ana Dil", "Yazma Yolları", "Güzel Defterler" gibi çalışmaları olmadan anadili bilimi tarihi ve edebiyat öğretim metodolojisini tam olarak hayal etmek zordur. Özbek ceditleri sırasında Özbek dilinin ve kültürünün yükselişi için savaşan Elbek 1937 yılında diğer milliyetçilerle beraber hapse atılmış ve Magadan'a 10 seneye sürgün edilmiş, orada vefat etmiştir. Elbek'in hayatı ve eserleri hakkında daha kapsamlı bilgi veren eser, S. Mamacanov tarafından kaleme alınmıştır. Bilim adamı, araştırmasında yaratıcı faaliyetinde yedi önemli yönü (dilbilimci, şair, editör, eğitimbilimci, halkbilimci, çevirmen) sıraladı ve ayrıca dilbilim ile ilgili bazı çalışmalarına da değindi. N. Kabulov, H. Uzakov, O. Abdullaev, A. Aliev gibi bilim insanları Elbek'in şair olarak yarattığı eserleri incelediler. Bu bildiride Elbek'in dilsel mirası ilk kez özel olarak irdelenecektir. 1920'ler ve 1930'ların Özbek basınına baktığımızda dil alanındaki başlıca makalelerin Elbek tarafından kaleme alındığını görebiliriz. Örneğin, XX.yüzyılın 20'li yıllarında, Özbek dilinin bilimsel bir gramerinin oluşturulması, Özbek dilbilimcilerin karşılaştığı ana sorunlardan biriydi. Bu kapsamda E.D. Polivanov, A. Şmidt, S. Falev, A. Boytursunov gibi Rus, Kazak, Tatar dilbilimcileri ve bir veya iki Özbek dilbilimcinin katılımıyla Türkistan Eğitim Komiserliği bünyesindeki bilgi kurulunda bir toplantı yapıldı. Birinci panelde Profesör S.Falev'in Kazak dilbilimci A. Boytursunov'un Kazak ve Kazak lehçeleri için yazdığı gramer kitabı hakkındaki konuşması, ikinci panelde ise E.D. Polibanov'un "Türk Lehçelerinin Gramerini Yazılımında Temel Kurallar" konulu konuşması, üçüncü paneled A. Sadi'nin " Türk Lehçelerinin Kurallarının Öğrenilmesi ve Yaratılmasının Temelleri" konulu konuşması dinlenmişti. Bu meclislerde Özbek dilinin gramerine nasıl yaklaşılması gerektiği tartışılırdı. E.D. Polivanov "Özbekçe ve tüm Türk lehçelerinin morfolojisi ve sözdizimi anlatıldığında, Rus diliyle karşılaştırma yapmak veya önemli noktalarda Rusça grameri kurallarıyla kıyaslamak, iki dil arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri göstermekte fayda var." olduğunu vurgular. A. Sadi, bilim insanının bu görüşlerine karşı çıkar ve şimdiye kadar derlenen gramerlerin, Rus ve Arap dillerinin taklidi ile yazıldığına, Özbek Türkçesinin ruhu ve tabiatının arzu ettiği mantıkî grameri değil, Türk lehçeleri için önemli olmayan biçimsel gramer anlatımları ortaya çıktığını konuşur. A.Sadi'ye göre, bu konseye katılan dilbilimci profesörlerin Özbek dilini bilmemeleri nedeniyle çevirmenler de davet edildi. Elbek'in tek Özbekçe kelime bilmeden Özbekçe gramerini yazmaya çalışan bu hocaları eleştirdiği "Türk Dillerinin Kanunları Üzerine Notlar" adlı makalesi, bu bilgi kurulla bağlantılı olarak kaleme alınmıştır. Sadece Özbek dilini konuşan ve onun bütün ruhuna aşina olanların bu görevi yerine getirmeyi hak ettiğini yazıyor. Elbek, ilmi yeteneği yüksek hocası Fitrat'ı Özbek dilinin gramerini derleme görevine layık görür ve ona yönelir. Daha sonra Fitrat, "Sarf" ve "Nahv" adlı eserlerini yazar ve öğrenciler sunar.

Bildiride Elbek'in Özbek Türkçesinin gramerinin gelişmesindeki katkısı, Özbek Türkçesinin imlasının kurallarına ait düşünceleri, özellikle, dilbilimsel terimlerin kullanımındaki tavsiyeleri incelenir.

Anahtar Sözcükler: Özbek Türkçesi, dilbilimi, Elbek, gramer, imla

[*] Taşkent Devlet Pedagoji Üniversitesi, zmamarajabova@inbox.ru, aloliz@mail.ru

SOVYET DÖNEMİNDE UYGULANAN ALFABELERİN KIRIM TATAR KÜLTÜRÜNE TESİRİ

Prof. Dr. Zühâl YÜKSEL[*]

Özet

Altın Orda'nın dağılma sürecinde kurulan Kırım Hanlığı'nda, Altın Orda'daki gelenek devam ettirilmiş ve Arap Alfabesi kullanılmıştır. İsmail Gaspıralı, alfabenin öğrenilmesini kolaylaştırmak maksadıyla hem öğretim metodunda hem de alfabede bazı reformlar uygulamıştır.

1929 yılında Sovyet döneminde merkezî hükümetin baskısıyla, Latin-Kril alfabelerinin karışımından oluşan Latin Alfabesi kabul edilmiş; bu alfabenin öğrenilmesi ve uygulanması ile ilgili ciddi maddi ve psikolojik hazırlık dönemi yaşanmıştır.

1938 yılında Merkezî hükümetin baskısıyla Kırım Tatarları da diğer Türk boylarında olduğu gibi kendileri için hazırlanan Kril Alfabesine geçmek zorunda kalırlar. Bu dönemde, ihtilâlden evvelki Kırım Tatar edebiyatının büyük bir kısmı proleter ve sosyalist içerikli olmadığı için sakıncalı bulunmuş; Burjuva damgası vurulan Arap, fars ve Türkçe kelimelerin kullanılması yasaklanmış ve yerine Rusça kelimeler ve gramer kaideleri yerleştirilmiştir. On yıldan kısa bir zaman zarfında Kırım Tatarlarının dili ve alfabesinin iki kez değiştirilmesi, eğitim ve kültürlerinin gelişimine büyük bir zarar vermiştir. Bu durum, bir anda, bütün yetişkin Kırım Tatar nüfusunun, yapay olarak, okuma yazma bilmeyen cahil bir toplum haline gelmesine sebep olmuştur. 30 Haziran 1991 tarihinde toplanan Kırım Tatar Milli Kurultayı, Kırım'da Kırım Tatarlarının Latin harflerine geçmesi kararını kabul etmiştir. Böylece, ortak Türk Dünyası alfabesi tasarılarına uygun olarak hazırlanan ve Türkiye Türkçesi alfabesine de hayli yakın olan Latin alfabesi kabul edilmiştir. Ukrayna devleti 26 Şubat 2021'de işgal altındaki Kırım'ın yerli halkı olan Kırım Tatarlarının Latin alfabesini resmen kabul etmiş ve bir kararname ile destekleyeceğini ilan etmiştir. Bu değişiklikler Kırım Tatarlarının kültürünü de etkilemiştir. Bu sebeple, bu çalışmada, Kırım Tatarlarının günümüze kadar kullandıkları alfabeler incelenecek, bu alfabelerle yazılmış olan edebî ve kültürel eserler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Kırım Tatarları, Arap alfabesi, Latin alfabesi, Kril alfabesi

[*] Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, zuhal.yuksel@hbv.edu.tr